LIBRERIA A. JIMENEZ
LIBROS ANTIGUOS
Plaza de la Villa, 1
MADRID-12

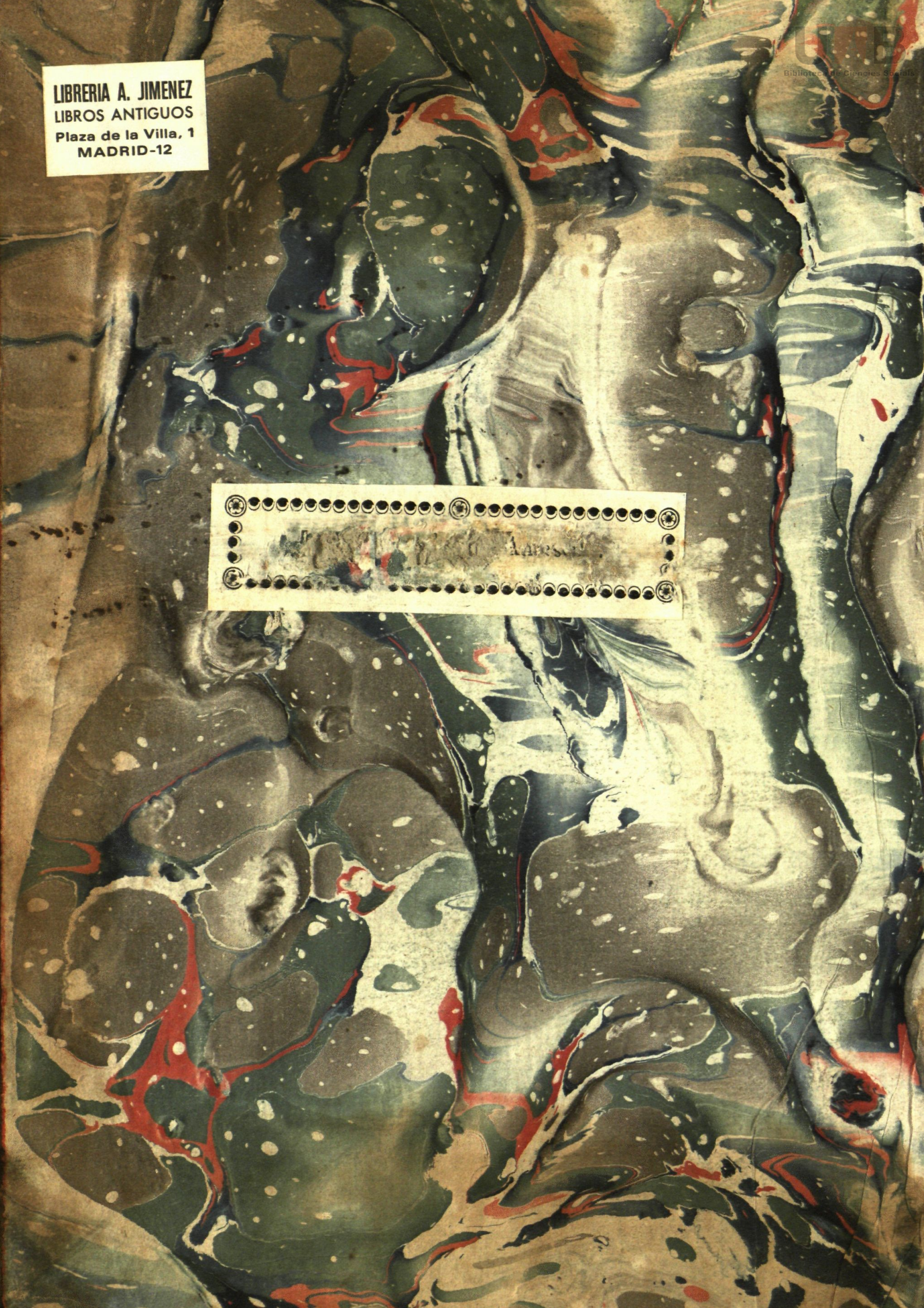

UAB
Biblioteca de Ciències Socials

UAB
Biblioteca de Ciències Socials

UAB
Biblioteca de Ciències Socials

UAB Biblioteca de Ciències Socials

GREGORII PAPÆ IX.
DECRETALES,
UNA CUM
LIBRO SEXTO CLEMENTINIS ET EXTRAVAGANTIBUS
AD VETERES CODICES RESTITUTÆ
ET NOTIS ILLUSTRATÆ

Quibus accedunt

SEPTIMUS DECRETALIUM
ET
JO. PAULI LANGELOTTI
INSTITUTIONES JURIS CANONICI;
CUM INDICIBUS NECESSARIIS
TOMUS II.

Cum Sac. Cæs. ac Cathol. Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LUGDUNI
MDCCLX.
EXPENSIS GASPARIS GIRARDI VENETI.

R. 24.946

UAB Biblioteca de Ciències Socials

PRÆFATIO
AD
BENEVOLUM LECTOREM
DE USU SEQUENTIS INDICIS CONFECTI

A JO. LE L. PR. PAR. Col. E. SS. M. & P. S. Arg. Cant. & Can. Cap.

1. Tituli Juris utriusque ad hoc digesti sunt, vel, ut Ideam claram compendiosamque materiæ sub illis contentæ statim Studiosi percipiant: vel, ut ad memoriam quondam lecta facilius revocentur; Quæ, ut facilius obtineantur, duo potissimum in *Titulorum Indice* desiderari perspicuum est.

2. *Primo*, facillima & promptissima illorum investigatio, prout ab Auctoribus passim allegantur; quam utique assequetur vel rudior Tyro, si numeris suis absoluta serie Alphabetica disponantur. *Secundo*, cum ex ipsis initialibus vocabulis tota materia, quæ quandoque multiplex est in uno Titulo, comperta non habeatur, ipsi Tituli, sub eadem serie secundum *Voces Principes*, iterum sunt distribuendi.

3. Ita modo *Tituli Juris Canonici* digesti sunt, ut utrumque statim ob oculos appareat; sicque variarum Linearum & Characterum dispositione distributi, ut discerni valeant *soli Tituli*, si his quis indigeat: quin & simul, materiam toto Corpore Canonico diffusam, ad idem verbum referant coadunatam [*a*].

4. Tituli initiales habent sub se *Collectionem* non modo *Gregorii IX.* quæ cæteras plerumque complectitur & superat; verum etiam & *Sexti Clementinarum*, *Extravagantium Joannis XXII.* & *Communium*, nova methodo integre continent, & discernunt [*b*]; Quorum etiam discretioni nonnihil conferunt capitula signata: Ex quibus primo intuitu, notitia generalis, fuse vel paucis in Titulis tractatorum, erui potest.

5. Ne vero conqueri quis valeret, quod singulis verbis Citationes non sint appositæ: duplici de causa consulto actum est. *Primo*, ut brevitati consuleretur, & Studiosi facilius titulos addiscerent per frequentiorem illorum, initialemque, ut ita dicam, indigitationem. *Secundo*, ne, ob varias eorundem locorum Citationes, frequens error irreperet, qui & nauseam Lectori, incertitudinemque pareret. Sic certe evenisse non in uno loco deprehensum est in *Indice Titulorum Juris Civilis*, [*c*] præstantissimo illo inquam Indice, ad cujus imitationem hunc nostrum reduximus & reformavimus: Hic enim *Titulos* non secundum *verba Initialia* exhibet, sed secundum *voces sensum aliquem præ se ferentes*. Sic Titulum de *Officio Procuratoris Cæsaris*, *&c.* sub littera C. collocatum, ibi: *Digestorum*

(a) Vide litt. C. *Clerici*, *Clericis*, *Clerico*, *Clericorum*. Litt. E. *Ecclesia*, *Ecclesiæ*, *Ecclesias*, *Ecclesiast. Ecclesiis*, *&c.*

(b) Vide etiam titulos: *De Concessione Præbendæ*. *Electione & electi potestate*. *Præbendis & dignitatibus Privilegiis & excessibus privilegiatorum*. *Rebus Ecclesiæ alienandis*. *Religiosis domibus*. *Reliquiis & venerat. sanct. Sententia excommunicationis*, *&c.*

(c) Extat laudatus Index ad Caput Juris Civilis in Editione Francofurtensi An. M. DC. XXCVIII. sumptibus Societatis.

L. 1. *tit.* 19. indicavit quærendum, & bene: ſed ſub litt. *O.* verbo *officio*, habet, *Lib.* 1. *tit.* 91. qui error eſt Typographicus; hicque inſtar ſit omnium, qui ſatis frequentes ſunt, præſertim ob repetitas Citationes, quas Correctores conferre vix ſolent.

6. Porro ad inſtar modo dicti Indicis, monoſyllaba & diſſyllaba, qualia ſunt, *Contra*, *dato*, *Et*, *In*, *Inter*, *pro poſſunt*, *poſt*, *Quam*, *Quæ*, *Qui*, *Quid*, *Res*, *Rei*, *ſine*, *ſint*, *vel*, & alia, ſi quæ ſint id genus, ultro omiſimus; quippe confuſioni magis conducentia, quam celeri inveſtigationi: Niſi monoſyllaba illa initialia ſint, uti ſunt in Titulis: *His quæ in integrum reſtit. Ne ſede. Qui Clerici vel voventes. Ut Eccleſiaſtica beneficia. Ut lite pendente*, *&c.* propter rationem jam datam [*num.* 2.] ſub litteris ſuis initialibus collocavimus.

7. Ne quid tandem in præſenti indice deſideraretur, Titulos *Septimi*, vulgo *Decretalium*, quem a nonnullis allegari palam eſt, ad Titulos *Decretalium* retulimus, ubi inter ſe conveniunt [*a*]. Alios vero qui nullibi habentur (*b*), ſuis etiam locis apte, diſtinctoſque alio charactere appoſuimus; Et licet liber iſte & publica auctoritate careat, & multa alia in eo non deſint animadverſione digna: Illis ſaltem Index noſter conferet, qui Librum *Petri Matthæi* (*c*) in ſuis Editionibus habent, prout in præſenti ſiſtitur.

8. Neque neceſſe fuit Titulos Inſtitutionum *Lancelotti* adjungere, cum ipſæ deriventur ex Jure Canonico, cujus fontes ſatis indicantur præſenti Indice. Plura præfari non libuit, de opella noſtra judicium eſto penes Benevolum Lectorem.

(*a*) Vide Titulos: *De Appellationibus. Clericis non reſidentibus. Conſanguinitate. Electione & electi poteſtate*, *&c.*

(*b*) Item & titulos: *De Ambitu. Annatis. Beneficiorum collatione. Blaſphemiis*; *&c.*

(*c*) *Petrus Matthæus*, librum ſuum *Cardinali Cajetano* dicavit, *Teſte Doujatio*, Prænotionum Canonicar. lib. IV. cap. XXVI. p. 585. ſed & referente *Bucelino* Part. 1. Germ. ſacræ p. 57. *Jacobo Chriſtophoro Blarer* Epiſcopo Baſileenſi dedicat A. C. 1588.

TITULI OMNES DECRETALIUM SEXTI CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANTIUM JOANNIS XXII. ET COMMUNIUM;

NEC NON SEPTIMI VULGO DECRETALIUM P. MATTHÆI, J. C.

Juxta Seriem Alphabeti dispositi.

A

A *Busu tollendo Quæstorum*, vide *Quæstorum*.
qui Accusare poss. matr. &c. *vide* Qui matrim.

De Accusationibus, Inquisitionibus & Denunciationibus, Lib. 5. tit. 1. cap. 23. pag. 595

In Sexto, tit. 1. cap. 2. pag. 131

qui Adversus Christianos infidel. auxili. vide *His qui infidel.*

Adulteriis & stupro, L. 5. tit. 16. cap. 7. pag. 659

quam per Adulterium polluit, &c. *vide* Eo qui duxit.

Ædificandis Ecclesiis vel reparandis. *vide* Ecclesiis ædif.

Ægrotante Clerico vel debilitato, *vide* Clerico ægrotante.

Ætate & Qualitate *a* & ordine præficiendorum, Lib. 1. tit. 14. c. 15. pag. 98

In Sexto, tit. 10. c. un. pag. 41

In Clem. tit. 6. c. 3. p. 201

a *Ordinandorum*, *In Septimo*, *tit.* 5. *cap. un.* *pag.* 20

Affinitate & Consanguinitate, *vide* Consanguinit.

Agitatione animalium, *&c.* vide *Taurorum*, *&c.*

Aleatoribus, vide *Blasphemiis*.

Alienandis bonis Ecclesiæ vel non, vide *Bonis Ecclesiæ*.

Alienandis Rebus Ecclesiæ vel non, *vide* Rebus Ecclesiæ.

Alienatione Judicii mutandi causa facta, L. 1. tit. 42. c. 2. pag. 184

Alienis Parochianis, *vide* Parochiis, &c.

Aliis Cautionibus, *vide* Pignoribus, &c.

In Aliis Contractibus & desponsationib. conditionibus appositis, *vide* Conditionibus appositis.

Aliis divinis officiis, &c. *vide* Celebratione Missarum.

Aliorum Animalium agitatione, &c. vide *Taurorum*, &c.
Aliorum locorum religioſorum immun. &c. *vide* Immunitate.
Aliorum Religioſorum & Monach. Capellis, *vide* Capellis.
Aliorum Sacramentorum Cuſtodia Eucha. & Chriſ. *vide* Cuſtodia Euch.
ne Aliquid exigatur pro Licent. docendi, *vide* Magiſtris, &c.
Aliquid ne innovetur ſede vacante, *vide* Ne ſede vacante.
Aliquid pro ſpiritualibus ne exigatur, &c. *vide* Simonia & ne.
Altaris vel Eccleſiæ Conſecratione, *vide* Conſecratione Eccleſiæ.
Ambitu. In Septimo, Lib. 5. *tit.* 10. *cap.* 3. *pag.* 217
Animalium agitatione, &c. vide *Taurorum* & *Aliorum*.
Annatis. In Septimo, Lib. 2. *tit.* 3. *cap.* 7. *pag.* 72
ſub Annuo cenſu Præl. vic. ſu. vel Eccl. ne conced. *vide* Ne Prelati.
Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma, L. 5. tit. 9. cap. 6. pag. 645
Apoſtolicis Mandatis, vide *Reſcriptis*.
Appellationibus *a*, Recuſationibus & Relationibus, L. 2. tit. 28. cap. 73. pag. 324
a In Sexto, tit. 15. ult. c. 12. pag. 76
a In Clem. tit. 12. ult. cap. 7. pag. 217
a *In Septimo, tit. 9. cap.* 7. *pag.* 89
Appoſitis Conditionibns in deſponſ. vel aliis contractibus, *vide* Conditionibus appoſitis.
Arbitris, Lib. 1. tit. 42. ultim. cap. 14. pag. 85
In Sexto, tit. 22. ult. cap. 2. pag. 59
Archidiaconi Officio, *vide* Officio Archid.
Archipresbyteri Officio, *vide* Officio Archipresb.
Atteſtationibus & Teſtibus, *vide* Teſtibus, &c.
Auctoritate & uſu pallii, Lib. 1. tit. 8. cap. 7. pag. 77
In Extr. Com. tit. 4. c. unic. pag. 315
qui Auxiliantur infidelibus adverſus Chriſtianos, vide *His qui Infidelibus*.

B

B*Anniis*, vide *Homicidis*.
Baptiſma reiterantibus, *vide* Apoſtatis.
Baptiſmo & ejus effectu, Lib. 3. tit. 42. cap. 6. pag. 520
In Clem. tit. 15. c. unic. pag. 239
non Baptizato Presbytero, *v. de* Presbitero non.
Beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur, *vide* Ut Eccleſiaſtica.
Beneficii reſtitutione vide *Fructuum*.
Beneficiorum Collatione & Impetratione
In Septimo, Lib. 1. *tit.* 10. *c.* 15. *pag.* 30
Beneficiorum Unionibus, vide *Unionibus*.
Bigamis *a* non ordinandis, L. 1. tit. 21. cap. 7. pag. 116
a In Sexto, Digamis tit. 12. c. un. pag. 32
vide *Digamis*.
Blaſphemiis & Aleatoribus.
In Septimo, L. 5. *tit.* 7. *cap.* 2. *pag.* 202
Bonis Eccleſiæ alienandis vel non.
In Septimo, L. 1. *tit.* 7. *c.* 7. *pag.* 21
Bonorum Ceſſionibus, vide *Dilationibus*.
Bonorum Eccleſiæ occupatoribus, vide *Invaſoribus*.

C

CAlumniæ Juramento, *vide* Jurament. calumniæ.
Calumniatoribus, L. 5. tit. 2. c. 2. pag. 608
Cambiis. In Septimo, Lib. 2. *tit.* 11. *cap. unic.* *pag.* 97
Canonica Purgatione, *vide* Purgatione Can.
Canonicorum Regularium, *vide* Statu Monachorum, &c.
Capellis Monachorum *a* & aliorum Religioſorum, L. 3. tit. 37. c. 4. pag. 490
a In Sexto, tit. 18. c. un. pag. 117

sine Capituli Consensu, *vide* His quæ fiunt a Prælato.
Capituli majori parte, *vide* His quæ fiunt a.
Cardinalibus. In Septimo, Lib.1. tit. 4. cap. 7. pag. 14
Casum vel voluntario homicidio, *vide* Homicidio.
Catholica fide, *vide* Summa Trinit.
Causa metus, vel vi quæ fiunt, *vide* His, & Iis, quæ vi.
Causa mutandi Judicii, facta alienatione, *vide* Alienatione.
Causa Possessionis & proprietatis, L. 2. tit. 12. cap. 8. pag. 221
In Clem. tit. 3. c.un. pag. 207
Causa rei servandæ, eo qui in poss. mitt. *vide* Eo qui mittitur.
Cautionibus, *vide* Pignoribus, & aliis.
Celebratione Missarum *a* & Sacramento Eucharistiæ, & divinis Officiis *b*, Lib. 3. tit. 41. c. 14. pag. 512
a Et aliis divinis Officiis.
In Clem. tit. 14. c.2. p. 238
a In Extrav. Com. tit. 11. cap. unic. pag. 372
b *In Septimo, tit. 8. cap.3. pag.* 132
Censibus, exactionibus, & procurationibus, L. 3. tit. 39. cap. 27. pag. 501
In Sexto, tit. 20. c.5. pag.118
In Clem. tit. 13. c. 3. pag.236
In Extr. Com. tit. 10. c. unic. pag.367
sub Censu annuo Prælati, ne vices suas vel Eccles. conced. *vide* Ne Prælati.
Censum contrahendi forma, vide *Forma contrahendi*.
Cessionibus Bonorum, vide *Dilationibus*.
Chrismatis Euchar. & alior. sacr. custodia, *vide* Custostia Eucharistiæ.
adversus Christianos Infidelibus auxiliant. vide *His qui infidel.*
Clandestina desponsatione, L. 4. tit. 3. cap. 3. pag. 552
extra Claustra vagantibus, vide *Regularibus*.
Clerici vel Monachi sæcularibus negot. ne se immisceant, *vide* Ne Clerici vel.
qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt, *vide* Qui Clerici.
Clericis conjugatis, Lib. 3. tit. 3. cap. 10. pag. 365
In Sexto, tit. 2. cap. un. p.81
Clericis non Residentibus in Ecclesia vel præbenda, Lib. 3. tit. 4. cap. 17. pag. 367
In Sexto, tit. 3. c. un. pag.83
In Septimo, tit. 2. c. 7. pag. 508
Clericis peregrinantibus, Lib. 2. tit. 29. c. unic. p. 353
Clericis peregrinis, L. 1. tit. 22. c. 4. p. 118
Clericis pugnantibus in duello, L. 5. tit. 14. cap. 2. p. 658
Clerico ægrotante vel debilitato, Lib. 3. tit. 6. c. 6. p. 385
In Sexto, tit. 5. c. unic. pag. 98
Clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante, L. 5. t. 27. cap. 10. p. 676
Clerico non ordinato ministrante, L. 5. tit. 28. c. 2. p. 680
Clerico percussore, L. 5. tit. 25. c. 4. p. 675
Clerico per saltum promoto, L. 5. tit. 29. cap. unic. p. 680
Clerico venatore, Lib. 5. tit. 24. cap. 2. p. 674
Clericorum cobabitatione, & Mulierum, *vide* Cohabitatione.
Clericorum honestate & vita, *vide* Vita & honestate.
Clericorum peculio, *vide* Peculio Clericor.
Clericorum spoliis, vide *Spoliis Clericor.*
Cœmeterii Ecclesiarum & rerum ad eas pertinentium immunitate, *vide* Immunitate.
Coeundi impotentia, frigid. & malef. *vide* Frigidis, &c.
Cogendis Testibus, vel non, *vide* Testibus.
Cognatione legali, Lib. 4. tit. 12. c. unic. p. 567
Cognatione spirituali, Lib.4. tit. 11. cap. 8. p. 563
In Sexto, tit. 3. ult. c. 3.
Cognitionum ordine, *vide* Ordine cognitionum.
qui Cognovit consang. uxor. suæ, vel sponsæ, *vide* Eo qui cognovit.
Cohabitatione Clericorum & mulierum, L. 3. tit. 2. c. 19. p. 362

Col-

Collatione Beneficiorum, & Impet. vide *Beneficiorum*.
Colluſione detegenda, L. 5. tit. 22. c. 4. p. 673
Comitibus Palatinis.
In Septimo, Lib. 3. tit. 4. c. un. p. 121
Commodato, L. 3. tit. 15. c. un. p. 410
Competenti foro, *vide* Foro.
ne Concedant Prælati Eccleſ. ſuas, vel vices ſub annuo cenſu, *vide* Ne Prælati.
Conceſſione Præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis, Lib. 3. tit. 8. c. 16. pag. 389
In Sexto, tit. 7. c. 8. p. 99
In Clem. tit. 3. c. unic. p. 222
In Extr. Joann. XXII. tit. 4. cap. 2. p. 277
Conciliis.
In Septimo, L. 3. tit. 7. cap. 4. p. 126
Concubinariis & Fornicatoribus.
In Septimo, Lib. 5. tit. 16. cap. 2. p. 232
Conditionibus appoſitis in deſponſationibus, vel in aliis contractibus, Lib. 4. tit. 5. cap. 7. p. 555
Conducto & Locato, *vide* Locato & Cond.
Conferantur, ſine dim. Benef. Eccleſ. *vide* Ut Eccleſiaſtica benefic.
Confeſſis, L. 2. tit. 18. cap. 3. p. 245
In Sexto, tit. 9. c. 2. p. 66
In Septimo, tit. 5. c. 3. p. 82
Confirmatione utili, vel inutili, Lib. 2. tit. 30. ult. cap. 9. p. 353
Conjugatis Clericis, *vide* Clericis conjugatis.
Conjegatorum Converſione, *vide* Converſione Conjugatorum.
Conjugio Leproſorum, Lib. 4. tit. 8. cap. 3. p. 562
Conjugio ſervorum, Lib. 4. tit. 9. cap. 4. p. 563
eo qui Conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ cognovit, *vide* Eo qui cognovit.
Conſanguinitate & affinitate, L. 4. tit. 14. cap. 9. p. 571
In Clem. tit. unic. cap. unic. p. 243
In Septimo, tit. 2. ult. cap. 4. p. 164
Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris, L. 3. tit. 40. cap. 10. p. 510
In Sexto, tit. 21. c. unic. p. 121
ſine Conſenſu Capituli, *vide* His quæ fiunt a Prælato.
Conſtitutionibus, L. 1. tit. 2. c. 13. p. 3
In Sexto, tit. 2. c. 2. p. 2
Conſuetudine, L. 1. tit. 4. c. 11. p. 26
In Sexto, tit. 4. c. 4. p. 7.
In Extr. Com. tit. 1. cap. unic. p. 310
Conteſtata non lite, ut non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Conteſtatione litis, *vide* Litis Conteſtatione.
in Contractibus aliis & deſponſationibus conditionibus appoſitis, *vide* Conditionibus appoſitis.
Contrahendi forma, vide *Forma contrahendi*.
Contrahere matrimonium, qui Clerici poſſunt, vel voventes, *vide* Qui Clerici.
Contumacia & Dolo, *vide* Dolo & Contumacia.
Converſione Conjugatorum, Lib. 3. tit. 32. cap. 21. p. 464
Converſione Infidelium, Lib. 3. tit. 33. cap. 2. p. 472
Corpore vitiatis Ordinandis, vel non Lib. 1. tit. 20. c. 7. p. 114
Crimine falſi, L. 5. tit. 20. c. 9. p. 668
In Extr. Joan. XXII. tit. 10. cap. unic. p. 284
In Extr. Com. tit. 6. c. unic. p. 386
Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum ſacramentorum, L. 3. tit. 44. cap. 2. p. 526
Cuſtodis Officio, *vide* Officio Cuſtodis.

D

DAmno dato, *vide* Injuriis, &c.
Debilitato Clerico, vel ægrotante, *vide* Clerico ægrotante.
Decimis, *a* Primitiis, & Oblationibus *b*, L. 3. tit. 30. c. 35. p. 444
b In Sexto, tit. 13. c. 2. p. 111
b In Clem. tit. 8. c. 2. p. 227
a In Extr. Com. tit. 7. cap. unic. p. 359
a *In Septimo*, *tit.* 16. *c. un.* p. 147

ad Definitivam ſententiam non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Delegati Judicis poteſtate, *vide* Officio & Poteſtate.
Delictis Puerorum, Lib. 5. tit. 23. c. 2. p. 674
Denunciationibus & Inquiſitionibus, *vide* Accuſationibus.
Depoſito, Lib. 3. tit. 16. c. 2. p. 410
Depoſito Clerico excom. vel Interd. miniſt. *vide* Clerico Excommun.
Deſponſatione clandeſtina, *vide* Clandeſtina deſponſatione.
Deſponſatione impuberum, L. 4. tit. 2. c. 15. p. 546
In Sexto, tit. 2. c. un. p. 129
in Deſponſationibus, Conditionibus appoſitis, vel in aliis contractibus, *vide* Conditionibus appoſitis.
Detegenda Colluſione, *vide* Colluſione.
ne quid Detur vel exigatur, &c. vide *Simoniacis*.
***Digamis*. In Sexto, L. 1. tit. 12. c. unic.** p. 42
vide Bigamis *ſupra*.
Dignitatibus & Præbendis, *vide* Præbendis & dignit.
Dilationibus *a* Lib. 2. tit. 7. c. 4. pag. 214
In Extr. Com. tit. 2. c. unic. p. 330
a & Ceſſionibus bonorum.
In Septimo, tit. 10. c. 4. p. 93
ſine Diminutione Conferantur Benef. *vide* Ut Eccleſiaſt. Beneficia.
Diſpenſationibus, vide *Gratiis, &c.*
Divinis Officiis, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Divortiis, Lib. 4. tit. 19. c. 9. p. 588
poſt Divortium reſtitueuda Dote, &c. *vide* Donationibus inter.
pro Docendi Licentia ne exigatur aliquid, *vide* Magiſtri, &c.
Doctoribus, vide *Magiſtris*.
Dolo & Contumacia, Lib. 2. tit. 14. cap. 10. p. 235
In Sexto, tit. 6. c. 2. p. 65
In Clem. tit. 4. c. un. p. 208
In Extr. Com. tit. 3. ult. c. unic. p. 331
In Septimo, tit. 8. c. 2. p. 83
Domibus Religioſis, ut Ep. ſint ſubjectæ, *vide* Religioſis Domibus.
Donationibus, Lib. 3. tit. 24. cap. 10. p. 424
Donationibus inter virum & uxorem, & dote poſt Divortium reſtituenda, L. 4. tit. 20. c. 8. p. 592
Dote poſt Divortium reſtituenda, &c. *vide* Donationibus, inter.
***Duello, & Duellum permittentibus*.**
In Septimo, Lib. 5. tit. 17. cap. 2. p. 233
in Duello pugnantibus Clericis, *vide* Clericis pugnantib.
Duorum Sponſa, *vide* Sponſa duorum.
eo qui Duxit in matrim. quam polluit per Adulterium, *vide* Eo qui duxit.

E

ECcleſia vel præb. non Reſident. *vide* in Clericis non Reſid.
Eccleſiæ bonis alienandis vel non, vide *Bonis Eccleſiæ*.
Eccleſiæ bonorum occupatoribus, vide *Invaſoribus*.
Eccleſiæ conſecratione vel Altaris, *vide* Conſecrat. Eccleſ.
Eccleſiæ Conceſſione & Præbendæ non vacantis, *vide* Conceſſione Præbend.
Eccleſiæ rebus alienandis vel non, *vide* Rebus Eccleſiæ.
Eccleſiarum Immunitate, Cœmeterii, &c. *vide* Immunitate.
Eccleſiarum rapt. incend. & Violatoribus, *vide* Raptoribus.
Eccleſias vel vices ſuas Prælat. ne concedant ſub anno cenſu, *vide* Ne Prælati.
Eccleſiaſtica benef. ſine diminutione conferantur, *vide* Ut Eccleſiaſtica.
Eccleſiis ædificandis, vel reparandis, L. 3. tit. 48. cap. 6. p. 529
Effectu Bapt ſmi, *vide* Baptiſmo.
Electione *a* & Electi poteſtate, L. 1. tit. 6. cap. 60. p. 36
In Sexto, tit. 6. cap. 47. pag. 10
In Clem. tit. 3. c. 8. p. 196
In Extra. Joan. XXII. tit. 1. cap. 2. p. 271
a In Extr. Com. tit. 3. cap. 4. p. 311
In Sept. tit. 3. cap. 5. p. 10
Emptione & Venditione, L. 3. tit. 17. cap. 7. p. 411
In Extr. Com. tit. 5. cap. 2. p. 352
Eo qui cognovit Conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ, L. 4. tit. 13. cap. 11. p. 567
Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, Lib. 4. tit. 7. cap. 8. p. 557

Eo qui furtive ordinem ſuſcepit, Lib. 5. tit. 30. cap. 3. p. 681
Eo qui mittitur in poſſeſſionem Cauſa rei ſervandæ, Lib. 2. tit. 15. cap. 4. p. 240
In Sexto, tit. 7. c. un. p. 65
qui Epiſcopatui renunciavit, *vide* Ordinatis ab Ep.
Epiſcopi Translatione, *vide* Translatione.
ab Epiſcopo ordinatis qui renunc. Epiſcop. *vide* Ordinatis ab Ep.
Epiſcopo ſint ſubjectæ Domus Religioſæ, *vide* Religioſis Domibus.
Euchariſtiæ Cuſtodia, Chriſmatis, &c. *vide* Cuſtodia Euchar.
Euchariſtiæ Sacramento, &c. *vide* Celebrat. Miſſarum.
Exactionibus, & Procurationibus, *vide* Cenſibus, exactionibus.
Exceptionibns, Lib. 2. tit. 25. cap. 14. p. 300
In Sexto, tit. 12. c. 2. p. 69
In Clem. tit. 10. c. un. p. 213
Excommunicationis Sententia, &c. *vide* Sententia excomm.
Excommunicato Clerico, depoſ. vel Interd. miniſtrante, *vide* Clerico excommun.
ne Exigatur aliquid pro Licent. docendi, *vide* Magiſtris, &c.
ne Exigatur aliquid pro Spititualibus, &c. *vide* Simonia & ne.
ne quid Exigatur, &c. vide *Simoniacis.*
Exponentibus falſum, &c. vide *Falſis & fal.*
Expoſitis Languidis, *vide* Infantibus, &c.
Exceſsibus Prælatorum *a* & ſubditorum, L. 5. tit. 31. c. 18. p. 682
In Sexto, tit. 6. c. un. p. 148
a In Clem. tit. 6. c. un. p. 252
Exceſſibus Privilegiatorum, *vide* Privilegiis.

F

FAciendo ſcrutinio in Ordine, *vide* Scrutinio.
Facta alienatione Judicii mutandi cauſa, *vide* Alienatione.
Falſi Crimine, *vide* Crimine falſi.
Falſis & falſum exponentibus.
In Septimo, Lib. 5. tit. 9. cap. 4. *p.* 214
Famoſis libel. vide *Libellis famoſis.*
Feriis, Lib. 2. tit. 9. cap. 5. p. 216
Feudis, Lib. 3. tit. 20. c. 2. p. 418
Fide Catholica, *vide* Summa.
Fide Inſtrumentorum, Lib. 2. tit. 22. cap. 16. p. 275
Fidejuſſoribus, L. 3. tit. 22. c. 5. p. 422
qui Filii ſint legitimi, *vide* Qui filii.
Filiis presbyterorum *a* ordinandis vel non, L. 1. tit. 17. c. 18. p. 107
a In Sexto, & aliis illegitime natis, tit. 11. c. 2. p. 41
a *In Septimo, tit. 6. c. un.* *p.* 20
Fiunt quæ a majori parte Capituli, *vide* His quæ fiunt a
Fiunt a Prælato ſine Conſenſu Capituli, *vide* His quæ fiunt.
Fiunt quæ vi metuſve cauſa, *vide* His & Iis quæ vi.
Forma contrahendi cenſum.
In Sepsimo, Lib. 2. tit. 12. c. unic. *p.* 98
Fornicatoribus, vide *Concubinariis.*
Foro competenti, *a* Lib. 2. tit. 2. cap. 20. p. 199
In Sexto, eod. c. 3. p. 61
In Clem. eod. c. unic. p. 206
a *& Juriſdictione ordinariæ poceſtatis.*
In Septimo, t. 1. c. 5. *p.* 57
Frigidis & maleficiatis & impotentia coeundi, L. 4. tit. 15. c. 7. p. 574
Fructuum Beneficii reſtitutione.
In Septimo, Lib. 1. tit. 5. ult. cap. 3. *p.* 56
Fructuum & poſſeſſ. ſequeſtratione, *vide* Sequeſtratione.
Furtis, Lib. 5. tit. 18. c. 5. p. 663
In Extr. Com. tit. 5. c. unic. p. 385
qui Furtive ordinem ſuſcepit, *vide* Eo qui furtive.

G

GRatiis *& Diſpenſationibus.*
In Septimo, Lib. 3. tit. 3. cap. 2. *pag.* 141

H

HÆreticis, *a* Lib. 5. tit. 7. cap. 16. p. 634
In Sexto, tit. 2. c. 20. p. 133
In Clem. tit. 3. c. 3. p. 247
In Extr. Com. tit. 3. c. 3. p. 181
a *& Schiſmatis.*
In Septimo, tit. 3. c. 10. *p.* 176
His, quæ fiunt a majori parte Capituli, L. 3. tit. 11. c. 4. p. 403

His quæ fiunt a Prælato ſine Conſenſu Capituli, Lib. 3. tit. 10. cap. 10. p. 399

His quæ vi metuſve cauſa fiunt, Lib. 1. tit. 40. c. 7. p. 177
vide infra, Iis quæ vi, &c.

His qui filios occiderunt, Lib. 5. tit. 10. c. 3. p. 647

His qui Infidelibus adverſus Chriſtianos auxiliantur.
In Septimo, Lib. 5. tit. 2. c. unic. p. 175

Homicidio *a* Voluntario vel Caſuali *b*, L. 5. tit. 12. c. 25. p. 648
a In Sexto, tit. 4. c. 3. p. 145
b In Clem. tit. 4. c. un. p. 251

Homicidis & Bannitis.
In Septimo, Lib. 5. tit. 8. cap. 10. p. 204

Honeſtate & vita Clericorum, *vide* Vita & honeſtate.

I

Jejuniorum obſervatione, *vide* Obſervatione jejuniorum.

Iis quæ vi metuſve cauſa fiunt. In Sexto, Lib. 1. tit. 20. c. unic. p. 58
vide ſupra, His quæ vi, &c.

Illegitime natis, *vide* Filiis illegitime, &c.

ne ſe Immiſceant ſæcularibus negotiis Clerici vel Monachi, *vide* Ne Clerici vel.

Immunitate Eccleſiarum *a*, *b* Cœmeterii & rerum ad eas pertinentium, L. 3. tit. 49. c. 10. p. 530
a Cœmeteriorum & aliorum locorum Religioſorum. In Sexto, tit. 23. c. 5. p. 123
b In Extr. Com. tit. 13. ult. cap. unic. p. 376

Impetratione Beneficiorum, vide *Beneficior.*

Impotentia coeundi, frig. & malef. *vide* Frigidis.

Impuberum deſponſatione, *vid.* Deſponſatione.

Incantatoribus vide *Maleficis.*

Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum, *vide* Raptoribus.

Indulgentiis. In Septimo, L. 3. t. 14. cap. unic. p. 143

Infantibus & languidis expoſitis, L. 5. tit. 11. cap. unic. p. 648
qui Infidel. adverſ. Chriſtian. auxilia. vide *His qui Infidelibus.*

Infidelium converſione, *vide* Converſione infidelium.

In integrum reſtitutione *a*, Lib. 1. tit. 41. c. 10. p. 180
a Reſtitutione in integrum
b ut infra.
In Sexto, tit. 21. c. 2. p. 58
b In Clem. tit. 11. ult. c. unic. p. 204

Injuriis & damno dato, Lib. 5. tit. 36. c. 9. p. 710
In Sexto, tit. 8. c. un. p. 154

ne Innovetur aliquid ſede vacante, *vide* Ne ſede vacante.

Innovetur nihil, *vide* Ut lite pendente.

Inquiſitionibus & denuntiationibus, *vide* Accuſationibus,

Inſtitutionibus, L. 3. tit. 7. c. 7. p. 386
In Sexto, tit. 6. c. 2. p. 99

Inſtrumentorum fide, *vide* Fide inſtrument.

Inſulis novi orbis.
In Septimo, Lib. 1. tit. 9. cap. unic. p. 28

Interdicti ſententia, & ſuſpenſionis, *vide* Sententia, Excommunicationis.

Interdicto. In Septimo, Lib. 2. tit. 8. c. 3. p. 87

Interdicto Clerico excom. vel depoſito miniſt. *vide* Clerico excommunic.

ab inteſtato, *vide* Succeſſionibus.

Invaſoribus & occupatoribus bonorum Eccleſiæ. In Septimo, Lib. 2, tit. 2. c. 4. p. 66

Inutili vel utili confirmatione, *vide* Confirmatione.

non Iterandis Sacramentis, *vide* Sacramentis.

Judæis *a* & Saracenis *b* & eorum ſervis, L. 5. tit. 6. c. 19. p. 628
b In Clem. tit. 2. c. un. p. 247
b In Extrav. Joan. XXII. tit. 8. c. unic. p. 283
a In Extrav. Com. tit. 2. cap. 2. p. 830
a In Septimo, tit. 1. c. 7. p. 167

Judicata re & ſententia, *vide* Sententia, &c.

Judicii mutandi cauſa, facta alienatione, *vide* Alienatione.

Judiciis, L. 2. tit. 1. c. 21. p. 191
In Sexto, eod. c. 3. p. 59
In Clem. eod. c. 2. p. 205
In Extr. Com. eod. c. un. p. 327

Judicis delegati poteſtate, *vide* Officio & poteſtate.

Judicis Officio, *vide* Officio Judicis.

Judicis ordinarii Officio, *vide* Officio Judicis ordinarii.
Jurisjurandi obligatione, vide *Juramentis*.
fide Jusſoribus, Lib. 3. tit. 22. cap. 5. p. 422
Juramentis & Jurisjurandi obligatione.
In Septimo, *Lib.* 3. *tit.* 10. *c. unic.* *p.* 137
Juramento Calumniæ, Lib. 2. tit. 7. c. 7. p. 212
In Sexto, tit. 4. c. 3. p. 63
Jurejurando, L. 2. tit. 24. c. 36. p. 287
In Sexto, tit. 11. c. 3. p. 68
In Clem. tit. 9. c. un. p. 210
Jure Patronatus, Lib. 3. tit. 38. cap. 31. p. 492
In Sexto, tit. 19. c. un. p. 118
In Clem. tit. 12. c. 2. p. 235
In Septimo, *Lib.* 2. *tit.* 4. *cap.* 3. *p.* 80
Jurisdictionis ordinariæ poteſtate, vide *Foro Competenti*.
Juris Regulis, *vide* Regulis Juris.

L

Languidis expoſitis, *vide* Infantibus.
Legali cognatione, *vide* Cognatione legali.
Legati Officio, *vide* Officio Legati.
qui Legitimi ſint filii, *vide* Qui filii.
Lenonibus. *In Septimo*, *Lib.* 5. *tit.* 15. *cap. unic.* *p.* 231
Leproſorum Conjugio, *vide* Conjugio Leproſorum.
Libelli oblatione, Lib. 2. tit. 3. cap. 3. p. 205
Libellis famoſis. *In Septimo*, *Lib.* 5. *tit.* 5. *cap.* 2. *p.* 199
ex Libero ventre natis, *vide* Natis ex libero.
Libris prohibitis. *In Septimo*, *Lib.* 5. *tit.* 4. *cap.* 6. *p.* 193
pro Licentia docendi ne exigatur aliquid, *vide* Magiſtris, &c.
Lite non conteſtata, ut non procedatur, *vide* Ut lite non.
Lite pendente ut nihil innovetur, *vide* Ut lite pend.
Litis conteſtatione, Lib. 2. tit. 5. c. unic. p. 207
In Sexto, tit. 3. c. 2. p. 62
Locato & conducto, Lib. 3. tit. 18. cap. 4. p. 413
Locorum Religioſorum immunitate, &c. *vide* Immunitate.

M

Magiſtris *a* & ne aliquid exigatur, pro licentia docendi, Lib. 5. tit. 5. c. 5. p. 626
In Clem. tit. 1. c. 2. p. 245
a *Et Doctoribus*. *In Septimo*, *Lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 2. *p.* 122
Majori parte Capituli, *vide* His quæ fiunt a majori.
Majoritate & obedientia, Lib. 1. tit. 33. c. 17. p. 158
In Sexto, tit. 17. c. un. p. 54
In Extrav. Joan. XXII. tit. 2. c. unic. p. 274
In Extr. Com. tit. 8. c. 3. p. 319
Maledicis, L. 5. tit. 26. c. 2. p. 676
Maleficiatis & frig. & imp. coeundi, *vide* Frigidis &.
Maleficis & Incantatoribus. *In Septimo*, *L.* 5. *tit.* 12. *c.* 6. *p.* 225
Mandatis Apoſtolicis, vide *Reſcriptis*.
Manumiſſione ſervorum, *vide* Servis non ordin.
Matrimoniis & Sponſalibus. *In Septimo*, *Lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 3. *p.* 161
Vide Sponſalibus.
Matrimonio contracto, contra interdictum Eccleſiæ, Lib. 4. tit. 16. c. 3. p. 578
qui Matrimonium accuſ. poſſ. vel contra illud teſtari, *vide* Qui matrimonium.
qui in Matrimonium duxit quam polluit per adult. *vide* Eo qui duxit.
Matrimonium qui Clerici vel vovent. contrahere poſſunt, *vide* Qui Clerici.
Medicis. *In Septimo*, *Lib.* 3. *tit.* 6. *cap.* 2. *p.* 124
Metus cauſa vel vi quæ fiunt, *vide* His, & Iis quæ vi.
Miniſtrante Clerico excom. depoſito vel interdict. *vide* Clerico excommun.
Miniſtrante Clerico non ordinato, *vide* Clerico non ordinato.
Miſſarum Celebratione, &c. *vide* Celebratione Miſſar.
qui Mittitur in poſſ. cauſ. rei ſervand. *vide* Eo qui mittitur.
Monachi vel Clerici ſæcularibus negotiis, ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici vel.
Monachorum Capellis, & aliorum Religioſorum, *vide* Capellis.
Monachorum & Canon. Regular. *vide* Statu.
Monetarum Tonſoribus. *In Septimo*, *L.* 5. *tit.* 14. *c. un.* *p.* 231

Monialibus. In Septimo, Lib. 3. *tit.* 19. *ult. c.* 4. *p.* 157
Montibus pietatis, vide *Religiosis Domibus.*
Mulierum & Clericorum cohabitatione, *vide* Cohabitatione.
Mutandi Judicii causa, facta alienatione, *vide* Alienatione.
Mutuis petitionibus, Lib. 2. tit. 4. c. 2. p. 206

N

NAtis ex libero ventre, Lib. 4. tit. 10. c. un. p. 564
Natis illegitime, *vide* Filiis illeg.
Naufragium patientibus, vide *Nautis &c.*
Nautis & Naufragium patientibus. In Septimo, L. 2. *tit.* 14. *& ult. c.*2. *p.* 104
Ne Clerici vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant, L. 3. tit. 50. ult. c. 10. p. 533
In Sexto, tit. 24. ult. cap. 3. p. 127
Negligentia Prælatorum, *vide* Supplenda.
Negotiis sæcularibus Clerici vel Monachi ne se immisceant, *vide* Ne Clerici, vel.
Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant, L. 5. tit. 4. c. 4. p. 625
Ne sede vacante aliquid innovetur, L. 3. tit. 9. c. 3. p. 398
In Sexto, t. 8. c. un. p. 105
In Extr. Jo. XXII. tit. 5. c. un. p. 279
In Extr. Com. t. 3. c. un. p. 350
Novi operis nunciatione, Lib. 5. tit. 32. c. 4. p. 689
Novi orbis Insulis, vide *Insulis novi.*
Nunciatione novi operis, *vide* Novi operis.
Nuptiis secundis, *vide* Secund. nupt.

O

OBedientia & Majoritate, *vide* Majoritate.
Oblatione Libelli, *vide* Libelli oblat.
Oblationibus & Primitiis, *vide* Decimis.
Obligatione jurisjurandi, vide *Juramentis.*
Obligationis ad ratiocinia ordinandis vel non, Lib. 1. tit. 19. c. unic. p. 114
Observatione Jejuniorum, Lib. 3. t. 46. c. 3. p. 527
qui Occiderunt filios, *vide* His qui fil.
Occupatoribus honorum Ecclesiæ, vide *Invasoribus.*
Officiis divinis, &c. *vide* Celebratione Missarum.
Officio Archidiaconi, L. 1. tit. 23. c. 10. p. 119
Officio Archipresbyteri, Lib. 1. tit. 24. c. 4. p. 122
Officio Custodis, Lib. 1. tit. 27. c. 2. p. 124
In Extrav. Com. tit. 5. c. unic. p. 315
Officio *a* & potestate Judicis delegati, L. 1. tit. 29. c. 43. p. 126
In Sexto, tit. 14. c. 15. p. 43
In Clem. tit. 8. c. un. p. 202
a Delegati. In Extr. Com. tit. 6. c. un. p. 316
Officio Judicis, Lib. 1. tit. 32. c. 2. p. 157
Officio *a* Judicis ordinarii *b*, L. 1. tit. 31. c. 20. p. 149
a Ordinarii. In Sexto, t. 16. cap. 9. p. 49
b In Clem. tit. 9. c. 2. p. 303
b In Extr. Com. tit. 7. c. 2. p. 317
Officio Legati, Lib. 1. tit. 30. c. 10. p. 146
In Sexto, tit. 15. c. 5. p. 47
In Septimo, tit. 8. *c. un. p.* 27
Officio Primicerii, Lib. 1. tit. 25. c. un. p. 124
Officio Sacristæ, Lib. 1. tit. 26. c. un. p. 124
Officio Vicarii, Lib. 1. tit. 28. cap. 6. p. 125
In Sexto, tit. 13. c. 3. p. 42
In Clem. tit. 7. c. un. p. 202
Operis novi nunciatione, *vide* Novi oper.
Orbis novi Insulis, vide *Insulis novi.*
non Ordinandis Bigamis, *vide* Bigamis.
non Ordinandis servis, *vide* Servis non ordin.
Ordinandis vel non, Corpore vitiatis, *vide* Corpore vitiatis.
Ordinandis vel non filiis Presbyter. *vide* filiis Presbyter.
Ordinandis vel non obligatis ad Ratiocinia, *vide* Obligatis.
Ordinandorum qualitate, *vide* Temporibus.
Ordinandorum qualitate & ætate, *vide* Ætate & qualitate.
Ordinariæ jurisdictionis potestate, vide *Foro competenti.*
Ordinarii, & Judicis ordinarii officio, *vide* Officio Judicis ordinarii.

Ordinationum Temporibus, *vide* Temporibus.
Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, L. 1. tit. 13. c. 2. p. 97
Ordinatis a Schismaticis, *vide* Schismaticis, &c.
non Ordinato Clerico ministrante, *vide* Clerico non ordinato.
Ordine Cognitionum, L. 2. tit. 10. c. 4. p. 218
Ordine & qualitate præficiendorum, *vide* Ætate.
in Ordine faciendo scrutinio, *vide* Scrutinio.
qui Ordinem furtive suscepit, *vide* Eo qui furtive.

P

Pace & Treuga, *vide* Treuga.
Pactis, Lib. 1. tit. 35. c. 8. p. 166
In Sexto, tit. 18. c. 3. p. 54
Palatinis Com. v de *Comitibus Palat.*
Pallii usu, *vide* Auctoritate, &c.
Parochianis alienis, *vide* Parochiis.
Parochiis & alienis Parochianis, L. 3. tit. 29. c. 5. p. 443
Parte Majori Capituli *e vide* His quæ fiunt.
post Partum purificatione, *vide* Purificatione.
Patientibus naufragium, vide *Nautis, &c.*
Patronatus jure, *vide* Jure patronat.
Peculio Clericorum, L. 3. tit. 25. c. 5. p. 428
Pendente lite ut nihil innovetur, *vide* Ut lite pendente.
Pensionibus. In Septimo, Lib. 1. *tit.* 12. *c.* 2. *p.* 50
Percussore Clerico, *vide* Clerico percuss.
Peregrinantibus Clericis, *vide* Clericis peregrinantibus.
Peregrinis Clericis, *vide* Clericis peregrinis.
Permittentibus Duellum, vide *Duello & Duell.*
Permutatine rerum, *vide* Rerum permutatione.
Permutationibus, vide *Resignationibus.*
Pertinentium rerum ad Ecclesiar. Immunit. *vide* Immunitate.
Petitionibus, *vide* Plus petitionibus.
Petitionibus mutuis, *vide* Mutuis petitionibus.
Pietatis montibus, vide *Religiosis Domibus.*
Pignoribus & aliis Cautionibus, L. 3. t. 21. c. 8. p. 418
Plus petitionibus, L. 2. t. 11. c. unic. p. 220
Pœnis. L. 5. t. 37. c. 13. p. 712
In Sexto, t. 9. c. 5. r. 154
In Clem. t. 8. c. 3. p. 256
In Extrav. Joan. XXII. t. 12. c. un. p. 286
In Extrav. Com. tit. 8. c. unic. p. 394
Pœnitentiis & Remissionibus, L. 5. t. 38. c. 16. p. 715
In Sexto, tit. 10. c. 3. p. 158
In Clem. tit. 9. c. 2. p. 259
In Extr. Com. t. 9. c. 5. p. 396
quam Polluit per adulterium, &c. *vide* Eo qui duxit.
in Possessionem caus. rei servandæ mittitur, *vide* Eo qui mittitur.
Possessionis causa & proprietatis, *vide* Causa possessionis.
Possessionum & fructuum sequestr. *vide* Sequestratione.
Postulando, L. 1. t. 37. c. 3. p. 171
Postulatione Prælatorum, L. 1. t. 5. c. 6. p. 31
In Sexto, t. 5. c. un. p. 9
In Exrrav. Com. tit. 2. c. un. p. 310
Potestate electi, *vide* Electione.
Potestate Judicis delegati, *vide* Officio & potestate.
Potestate Jurisdictionis ordinariæ, vide *Foro competenti.*
Præbendæ Concessione & Ecclesiæ non vacantis, *vide* Concessione præbend.
in Præbenda vel Eccles. non resident. *vide* Clericis non resident.
Præbendis & Dignitatibus, Lib. 3. t. 5. c. 38. p. 372
In Sexto, tit. 4. c. 41. p. 83
In Clem. t. 2. c. 6. p. 220
In Extr. Joan. XXII. t. 3. c. un. p. 275
In Extr. Com. t. 2. c. 14. pag. 334
Præficiendorum ætate, qualitate, & ordine, *vide* Ætate.
Prælati ne vices suas vel Eccles. sub annuo censu conced. *vide* Ne Prælati.
a Prælato sine Consensu Capituli, *vide* His quæ fiunt.
Prælatorum excessibus & subditorum. *vide* Excessibus.
Prælatorum postulatione, *V.* Postulatione.
Præscriptionibus, Lib. 2. tit. 26. c. 20. p. 307
In Sexto, tit. 13. c. 2. p. 70
Præsumptionibus, Lib. 2. tit. 23. c. 16. p. 282
Precariis, L. 3. t. 14. c. 3. p. 410
Presbytero non baptizato, Lib. 3. t. 43. c. 3. p. 524
Presbyterorum filiis ordinandis vel non, *V.* Filiis Presbyter.

Primi-

Primicerii Officio, *V.* Officio Primic.
Primitiis & oblationibus, *V.* Decimis.
Privilegiis *a* & exceſſibus Privilegiatorum *b*, Lib. 5. tit. 33. c. 33. p. 691
a In Sexto, tit. 7. c. 12. pag. 148
b In Clem. t. 7. c. 2. p. 254
a In Extr. Joan. XXII. t. 11. c. un. p. 285
a In Extr. Com. tit. 7. c. 4. pag. 387
Probationibus, Lib. 2. tit. 19. c. 15. pag. 246
In Clem. tit. 7. c. unic. pag. 209
non Procedatur ad Teſtium receptionem, *V.* Ut lite non cont.
Procuratoribus, L. 1. tit. 38. c. 15. pag. 172
In Sexto, tit. 19. c. 9. p. 55
In Clem. t. 10. c. 4. p. 203
Procurationibus & exactionibus, *V.* Cenſibus, exactionibus.
Profeſſione votorum, vide *Votis & Votor.*
Prohibitis Libris, vide *Libr. prohib.*
ne Promittatur aliquid vel exigatur pro ſpiritualibus, *vide* Simonia & ne.
Promoto Clerico per ſaltum, *V.* Clerico per ſaltum.
Proprietatis & poſſeſſionis cauſa, *V.* Cauſa poſſeſſionis.
Puerorum delictis, *V.* Delictis puer.
Pugnantibus Clericis in Duello, *V.* Clericis pugnantibus.
Purgatione canonica, L. 5. tit. 34. c. 16. p. 704
Purgatione vulgari, Lib. 5. tit. 35. c. 3. p. 710
Purificatione poſt partum, Lib. 3. tit. 47. c. un. p. 528

Q

Quæſtorum tollendo abuſu. In Septimo, Lib. 3. t. 15. c. 2. p. 144
Qualitate & ordine præficiendorum, *vide* Ætate.
Qualitate ordinand. *vide* Temporibus, &c.
Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt, L. 4. t. 6. c. 7. p. 557
Qui filii ſint legitimi, L. 4. t. 17. c. 15. p. 579
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtari *, L. 4. t. 18. c. 6. p. 586
* *Teſtari* ita legitur in Editione Pariſienſi an. 1687. in aliis legitur *Teſtificari*.

R

Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum, L. 5. t. 17. c. 7. p. 660.
ad Ratiocinia obligatis ordinandis vel non, *vide* Obligatis.
Rebus Eccleſiæ *a* alienandis vel non, L. 3. t. 13. c. 12. p. 406
a non alienandis *b*.
In Sexto, t. 9. c. 2. p. 106
In Clem. t. 4. c. 2. p. 223
b In Extr. Com. tit. 4. c. unic. p. 351
ad Receptionem Teſtium non procedatur, *vide* Ut lite non cont.
Recuſationibus & Relationibus, *vide* Appellationibus.
Redemptione voti, *vide* Voto &.
Regularibus & *a* tranſeuntibus ad Religionem, Lib. 3. tit. 31. c. 24. p. 455
In Sexto. t. 14. c. 6. p. 112
In Clem. t. 9. c. 2. p. 228
In Extr. Com. t. 8. c. 2. p. 364
a *Religioſis extra clauſtra vagantibus. In Septimo, tit.* 18. *c.* 3. *p.* 152
Regularium vel Canonicorum, *vide* Statu Monachorum.
Regulis Juris, L. 5. tit. 41. ult. c. 11. p. 753
In Sexto, tit. ult. qui deberet eſſe, 13. c. 88. p. 186
Reiterantibus Baptiſma, *vide* Apoſtatis, &c.
Relationibus & Recuſationibus, *vide* Appellationibus.
Religionem Tranſeuntibus, *V.* Regularibus.
Religioſis Domibus *a*, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ *b*, Lib. 3. tit. 36. c. 9. p. 486
a In Sexto, t. 17. c. un. p. 126
b In Clem. t. 11. c. 2. p. 233
a In Extr. Joann. XXII. t. 7. c. un. p. 281
a In Extrav. Com. tit. 9. c. un. p. 281

a *Et montibus pietatis. In ptimo, t.17. c. 5.* p. 147
Religioſorum aliorum, & Monachorum Capellis, *vide* Capellis.
Religioſorum locorum immunitate, &c. *vide* Immunitate.
Reliquiis & Veneratione Sanctorum, L. 3. t. 45. c. 2. p. 526
In Sexto, t. 22. c. un. p. 122
In Clem. t. 16. c. un. p. 239
In Extr. Com. tit. 12. c. 2. p. 373
In Septimo, t. 9. c. 3. p. 135
Remiſſionibus & Pœnitentiis, *vide* Pœnitentiis, &c.
Renunciatione, L. 1. t. 9. c. 15. p. 79
In Sexto, t. 7. c. 2. p. 37
In Clem. t. 4. c. un. p. 200
qui Renunciavit Epiſcopatui, *vide* Ordinatis ad Epiſcop.
Reparandis Eccleſiis, vel ædificand. *vide* Eccleſ. ædificand.
Rerum permutatione, Lib. 3. t. 19. c. 9. p. 415
In Sexto, t. 10. c. un. p. 107
In Clem. t. 3. c. un. p. 223
Rerum pertinentium ad Eccleſias Immunitate, &c. *vide* Immunitate.
Reſcriptis *a* L. 1. t. 3. c. 43. p. 10
In Sexto, t. 3. c. 15. p. 2
In Clem. t. 2. c. 5. p. 195
a *& Mandatis Apoſtolicis.*
In Septimo, t. 2. c. 4. p. 5
Reſervationibus. In Septimo, L. 1. t. 11. c. 6. p. 44
non reſidentibus Clericis in Eccleſia præb. *vide* Clericis non reſident.
Reſignationibus & Permutationibus. In Septimo, Lib. 1. t. 14. cap. 5. p. 52
Reſtituenda dote poſt divortium, &c. *vide* Donationibus inter.
Reſtitutione Beneficii, vide *Fructum*.
Reſtitutione in integrum.
In Sexto, L. 1. tit. 21. c. 2. p. 58
In Clem. tit. 11. ult. c. unic. p. 204
vide In integrum reſtitutione ſupra.
Reſtitutione ſpoliatorum, L. 2. t. 13. c. 19. p. 225
In Sexto, t. 5. c. 2. p. 64

S

SAcramentis non iterandis, L. 1. t. 16. c. 3. p. 106
Sacramento Euchariſtiæ, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Sacramentorum aliorum Cuſtodia, Eucha. & Chriſm. *vide* Cuſtodia Euchar.
Sacra unctione, L. 1. tit. 15. c. un. p. 103
Sacrilegis. In Septimo, Lib. 5. t. 6. c. un. p. 201
Sacriſtæ Officio, *vide* Officio Sacriſt.
Secularibus negotiis, Clerici vel Monachi ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici vel.
Sagittariis, Lib. 5. tit. 15. cap. unic. p. 658
per Saltum promoto, *vide* Clerico per ſaltum.
Sanctorum Veneratione, *vide* Reliquiis.
Seracenis, Judæis, & eorum ſervis. *civile* Judæis, &c.
Schiſmaticis *a* & ordinatis ab *eis*, L. 5. t. 8. c. 2. p. 645
a In Sexto, t. 3. c. un. p. 143
a In Extr. Com. tit. 4. c. un. p. 384
a *& Hæreticis. In Septimo*, vide *Hæreticis*.
Scrutinio in ordine faciendo, L. 1. t. 12. e. un. p. 97
Secundis nuptiis, L. 4. t. 11. ult. c. 5. p. 595
Sede vacante aliquid ne innovetur, *vide* Ne ſede vacante.
Sententia & re judicata, L. 2. t. 27. c. 26. p. 315
In Sexto, t. 14. c. 5. p. 71
In Clem. t. 11. e. 2. p. 214.
Sententia Excommunicationis *a*, L. 5. t. 39. c. 60. p. 720
a Suſpenſionis & interdicti *b*.
In Sexto t. 11. c. 24. p. 150
b In Clem. t. 10. c. 4. p. 260
b In Extr. Jo. XXII. t. 13. c. un. p. 288
a In Extr. Com. tit. 10. ult, c. 4.
b *vide ſupra Interdicto.*
ad Sententiam definitivam non procedatur, *vide* Ut lite non.
Sepulturis, L. 3. t. 28. c. 14. p. 438
In Sexto, t. 12. c. 5. p. 108

In

In Clem. t. 7. c. 2. p. 224
In Extr. Com. t. 6. c. 2. p. 356
Sequestratione possessionum & fructuum, L. 2. t. 17. e. 3. p. 244
In Clem. t. 6. c. un. p. 209
Sequestris. In Septimo, Lib. 2. tit. 7. c. 2. p. 85
Servandæ rei causa. *Vid.* Eo qui in possess. mitt.
Servis non ordinandis & eorum manumissione, L. 1. t. 18. c. 8. p. 112
Servis Judæ. & Saracen. *vide* Judæis, &c.
Servorum conjugio, *vide* Conjugio servor.
Significatione verborum, *vide* Verborum significatione.
Simoniacis, & ne quid detur vel exigatur. In Septimo, L. 5. t. 11. c. 4. p. 222
Simonia *a* & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur, *L. 5. t. 3. c. 46.* p. 609
a In Extr. Com. t. 1. c. 2. p. 377
Solutionibus, L. 3 t. 23. c. 4. p. 423
Sortilegiis, L. 5. t. 21. c. 3. p. 672
pro Spiritualibus ne aliquid exigatur, &c. *vide* Simonia & ne.
Spirituali Cognatione, *V.* Cognatione spirit.
Spoliatorum restitutione, *vide* Restitutione spoliatorum.
Spoliis Clericorum. In Septimo, Lib. 3. t. 3. c. 5. p. 115
Sponsa duorum, L. 4. t. 4. c. 5. p. 553
eo qui Sponsæ suæ Consanguineam, vel uxoris cognovit, *vide* Eo qui cognovit.
Sponsalibus & matrimoniis, L. 4. tit. 1. c. 32. p. 537
In Sexto, t. 1. c. un. p. 129
In Septimo, tit. 1. c. 3.
Statu *a* Monachorum *b*, & Canonicorum Regular. L. 3. tit. 35. c. 8. p. 479
a Regularium. In Sexto, t. 16. c. un. p. 114
b vel Canon. Regularium. In Clem. t. 10. c. 2. p. 229
Stupro & Adulteriis, *vide* Adulteriis & Stupro.
Subditorum & Prælator. Excessibus, *vide* Excessibus.
si Subjectæ sint Episcopo, *V.* Religiosis domibus.
Successionibus ab intestato, Lib. 3. t. 27. c. 3. p. 437
Summa Trinitate & fide Catholica, L. 1. t. 1. c. 2. p. 1
In Sexto, t. 1. c. un. p. 2
In Clem. eodem c. un. p. 194
In Septimo, eodem c. 4. p. 1
Supplenda negligentia Prælatorum, L. 1. t. 10. c. 5. p. 90
In Sexto; tit. 8. c. 4. p. 38
In Clem. t. 5. c. un. p. 200
eo qui Suscepit ordinem furtive, *vide* Eo qui furtive.
Suspensionis & Interdicti sententia, *vide* Sententia Excomm.
Syndico, L. 1. t. 39. c. un. p. 177.

T

Taurorum & aliorum animalium agitatione & pugna. In Septimo, L. 5. t. 18. ult. c. un. p. 235
Temporibus Ordinationum & qualitate Ordinandorum, L. 1. t. 11. c. 17. p. 92
In Sexto, t. 9. c. 4. p. 36
Testamentis & ultimis voluntatibus, L. 3. tit. 26. c. 20. p. 429
In Sexto, t. 11. c. 2. p. 108
In Clem. t. 6. c. un. p. 223
In Septimo, L. 2. tit. 13. cap. 3. p. 99
qui Testari poss. contra matrimonium, vel, &c. *vide* Qui Matrimonium.
Testibus cogendis vel non, L. 2. tit. 21. c. 11. p. 273
Testibus *a* & Attestationibus, L. 2. t. 20. cap. 56. p. 253
In Sexto, t. 10. c. 3. p. 67
a In Clem. tit. 8. c. 2. p. 209
a *In Septimo, Lib. 5. t. 13. c. un.* p. 230
ad Testium receptionem non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Tollendo abusu quæstorum, vide *Quæstorum*.
Tonsoribus monetarum, vide *Monetarum*.
Torneamentis, L. 5. t. 13. c. 2. p. 657
In Extr. Jo. XXII. tit. 9. c. un. p. 283
Transactionibus, Lib. 1. tit. 36. cap. 11. p. 168
Transeuntibus ad Religionem, *V.* Regularib.
Translatione Episcopi, Lib. 1. t. 7. cap. 4. p. 74

Treuga & pace, Lib. 1. tit. 34. cap. 2. p. 165
In Extr. Com. tit. 9. ult. cap. 2. p. 321
In Septimo, L. 3. tit. 11. cap. 2. p. 138
Trinitate, *vide* Summa.

V

VAcante ſede ne innovetur aliquid, *vide* Ne ſede vacante.
non Vacantis Eccleſiæ conceſſione & Præbend. *vide* Conceſſ. Præbend.
Vagantibus extra Clauſtra, vide *Regularibus*.
Venatore Clerico, *vide* Clerico Venatore.
Venditione & Emptione, *V.* Emptione & Venditione.
Veneratione Sanctorum, *V.* Reliquiis, &c.
ex Ventre libero natis, *V.* Natis ex libero.
Verborum Significatione, Lib. 5. tit. 40. c. 33. p. 742
In Sexto, t. 12. c. 5. p. 170
In Clem. t. 11. ult. c. 2. p. 262
In Extr. Jo. XXII. tit. 14. ult. c. 5. p. 290
Vicarii officio, *V.* Officio Vicarii.
Vices ſuas Prælati, vel Eccleſ. ne conced. ſub annuo cenſu, *V.* Ne Prælati.
Vi metuſve cauſa quæ fiunt, *V.* His, & Iis quæ vi.
Violatoribus & Incendiariis Eccleſiarum. *V.* Raptoribus.
Virum inter & uxorem don. & dot. poſt divort. reſtituend. *V.* Donationibus inter.
Vita & honeſtate Clericorum, L. 3. tit. 1. c. 16. p. 357
In Sexto, eod. c. un. p. 81
In Clem. eod. c. 2. p. 219
In Extr. Com. eod. c. un. p. 333
In Septimo, eod. c. 5. p. 105
Vitiatis Corpore ordinandis vel non, *V.* Corpore vitiatis.
Ultimis voluntatibus, *vide* Teſtamentis.
Unctione ſacra, *V.* Sacra unctione.
Unionibus Beneficiorum. In Septimo, L. 1. t. 13. c. un. p. 5
Voluntario Homicidio vel Caſuali, *V.* Homicidio.
Voluntatibus ultimis, *V.* Teſtamentis, &c. qui Voventes vel Clerici matrim. contrahere poſſunt, *V.* Qui Clerici.
Votis & votorum profeſſione. In Septimo, L. 3. t. 12. c. un. p. 14
Votò & voti redemptione, Lib. 3. tit. 34. c. 11. p. 47
In Sexto, t. 15. c. un. p. 11
In Extr. Jo. XXII. tit. 6. c. un. p. 28
Uſu Palli, *V.* Auctoritate &c.
Uſuris, L. 5. t. 19. c. 19. p. 66
In Sexto, tit. 5. c. 2. p. 14
In Clem. t. 5. c. un. p. 25
Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur, L. 3. tit. 12. c. unic. p. 40
Utili vel inutili confirmatione, *V.* Confirmatione utili.
Ut lite non conteſtata non procedatur ad Teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam, L. 2. tit. 6. c. 2. p. 20
Ut lite pendente † nihil innovetur, L. 2. tit. 16. c. 5. p. 24
In Sexto, tit. 8. c. 2. p. 6
† nil, In Clem. t. 5. c. 2. p. 20
Vulgari purgatione, *V.* Purgatione vulgari.
Uxorem inter & Virum donat. & dot. poſt divort. reſtit. *V.* Donationibus inter.
eo qui Uxoris ſuæ vel ſponſæ Conſanguineam cognovit, *V.* Eo qui cognovit.

FINIS INDICIS TITULORUM OMNIUM.

RUBRICÆ

RUBRICÆ
DECRETALIUM GREGORII IX.

Quibus ſubnectuntur concordantes Tituli ex

SEXTO DECRETALIUM,
CLEMENTINIS,

EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII. EXTRAVAGANT. COMMUN. & tandem LIBRO VII. DECRETALIUM.

LIB. I. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Summa Trinitate & Fide Catholica. *In Sexto tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Septimo tit.* 1.
II. DE Conſtitutionibus. *In Sexto tit.* 2.
III. DE Reſcriptis. *In 6. tit.* 3. *In Clem. tit.* 2. *In 7. tit.* 2.
IV. DE Conſuetudine. *In 6. tit.* 4. *In Extr. com. tit.* 1.
V. De *b* Poſtulatione Prælatorum. *In 6. tit.* 5. *In Extr. comm. tit.* 2.
VI. DE Electione & Electi Poteſtate. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 3. *In Extrav. Joan. XXII. tit.* 1. *In Extrav. com. tit.* 3. *In 7. tit.* 3.
VII. De Translatione Epiſcopi.
VIII. De Auctoritate & Uſu Pallii. *In Extr. com. tit.* 4.
IX. De *c* Renunciatione. *In 6. tit.* 7. *In Clem. tit.* 4.
X. De ſupplenda negligentia Prælatorum. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.
XI. De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. *In 6. tit.* 9.
XII. De ſcrutinio in ordine faciendo.
XIII. De *d* ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui.
XIV. De Ætate & Qualitate & ordine præficiendorum. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 5.
XV. De ſacra Unctione.
XVI. De Sacramentis non interandis.
XVII. De *e* Filiis Presbyterorum ordinandis, vet non. *In 6. tit.* 11. *In 7. tit.* 6.
XVIII. De Servis non ordinandis & eorum manumiſſione.
XIX. De obligatis ad ratiocinia ordinanda, vel non.
XX. De Corpore vitiatis ordinandis vel non. *In 6. tit.* 12.
XXI. De *f* Digamis non ordinandis. *In 6. tit.* 12.
XXII. De Clericis Peregrinis.
XXIII. De Officio Archidiaconi.
XXIV. De *g* Officio Archipresbyteri.
XXV. De Officio Primicerii.
XXVI. De Officio Sacriſtæ.
XXVII. De Officio Cuſtodis. *In Extrav. com. tit.* 5.
XXVIII. De Officio Vicarii. *In 6. tit.* 13. *In Clem. tit* 7.
XXIX. De *h* Officio & poteſtate Judicis delegati. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 8. *In Extrav. com. tit.* 6.
XXX. De Officio Legati. *In 6. tit.* 15. *In 7. tit.* 8.
XXXI. De Officio Judicis Ordinarii. *In 6. tit.* 16. *In Clem. tit.* 9. *In Extrav. com. tit.* 7.
XXXII. De *i* Officio Judicis.
XXXIII. De Majoritate & Obedientia. *In 6. tit.* 17. *In Extrav. Joan. tit.* 2 *In Extrav. comm. tit.* 8.
XXXIV. De Treuga & Pace. *In Extrav. comm. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 11.
XXXV. De Pactis. *In 6. tit.* 18.
XXXVI. De *k* Tranſactionibus.
XXXVII. De Poſtulando.
XXXVIII. De Procuratoribus. *In 6. tit.* 19. *In Clem. tit.* 10.
XXXIX. De Syndico.
XL. De *l* iis quæ vi metuſve cauſa fiunt. *In 6. tit.* 20.
XLI. De in integrum reſtitutione. *In 6. tit.* 21. *In Clem. tit.* 11.
XLII. De Alienatione Judicii mutandi cauſa facta.
XLIII. De Arbitris. *In 6. tit.* 22.

LIB. II. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Judiciis. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extr. com. tit.* 1.
II. De Foro competenti. *In 6. tit.* 2. *In Clem. tit.* 2. *In. 7. tit.* 1.
III. De Libelli Oblatione.
IV. De Mutuis Petitionibus.
V. De *b* Litis conteſtatione. *In 6. tit.* 3.
VI. Ut lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptione.
VII. De *c* Juramento calumniæ. *In 6. tit.* 4.
VIII. De Dilationibus. *In Extr. com. tit.* 2. *In 7. tit.* 10.
IX. De Feriis.
X. De Ordine cognitionum.
XI. De *d* plus Petitionibus.
XII. Te Cauſa Poſſeſſionis & Proprietatis. *In Clem. tit.* 3.
XIII. De Reſtitutione Spoliatorum. *In. 6. tit.* 5.
XIV. Te *e* Dolo & contumacia. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. comm. tit.* 3. *In 7. tit.* 6.
XV. De Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ. *In 6. tit.* 7.
XVI. Ut lite pendente nihil innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.
XVII. De ſequeſtratione Poſſeſſionis & fructuum. *In Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 7.
XVIII. De *f* Confeſſis. *In 6. tit.* 9. *In 7. tit.* 5.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

XIX. De Probationibus. *In Clem. tit.* 7.
XX. De Teſtibus & Atteſtationibus. *In 6. tit.* 20. *In Clem. tit.* 8. *In 7. lib.* 5. *tit.* 13.
XXI. De Teſtibus cogendis vel non.
XXII. De *g* Fide Inſtrumentorum.
XXIII. De Præſumptionibus.
XXIV. De Jurejurando. *In 6. tit.* 11. *In Clem. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 10.
XXV. De Exceptionibus. *In 6. tit.* 12. *In Clem. tit.* 10.
XXVI. De *h* Præſcriptionibus. *In 6. tit.* 13.
XXVII. De Sententia & re judicata. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 11.
XXVIII. De Appellationibus, recuſationibus & relationibus. *In 6. tit.* 15. *In Clem. tit.* 12. *In 7. tit.* 9.
XXIX. De Clericis peregrinantibus.
XXX. De *i* Confirmatione utili vel inutili.

LIB. III. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Vita & honeſtate Clericorum. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extrav. comm. tit.* 1. *In 7. tit.* 1.
II. De Cohabitatione Clericorum & mulierum.
III. De Clericis conjugatis. *In 6. tit.* 2.
IV. De *b* Clericis non reſidentibus in Eccleſia vel Præbenda. *In 6. tit.* 3. *In 7. tit.* 2.
V. De Præbendis & Dignitatibus. *In 6. tit.* 4. *In Clem. tit.* 2. *In Extrav. Joan. tit.* 3. *In Extrav. comm. tit.* 2.
VI. De Clerico ægrotante vel debilitato. *In 6. tit.* 5.
VII. De *c* Inſtitutionibus. *In 6. tit.* 6.
VIII. De conceſſione Præbendæ Eccleſiæ non vacantis. *In 6. tit.* 7. *In Dlem. tit.* 3. *In Extr. Joan. tit.* 4.
IX. Ne ſede vacante aliquid innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Extrav. Joan. tit.* 5. *In Extr. comm. tit.* 3.
X. De *d* iis, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſu Capituli.
XI. De iis, quæ fiunt a majori parte capituli.
XII. Ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.
XIII. De *e* rebus Eccleſiæ alienandis vel non. *In 6. tit.* 9. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. comm. tit.* 4.
XIV. De Precariis.
XV. De Commodato.
XVI. De Depoſito.
XVII. De *f* Emtione & Venditione. *In Extr. com. tit.* 5.
XVIII. De Locato & Conducto.
XIX. De Rer. Permutatione. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 5.
XX. De Feudis.
XXI. De Pignoribus & aliis Cautionibus.
XXII. De Fidejuſſoribus.
XXIII. De Solutionibus.
XXIV. De Donationibus.
XXV. De Peculio Clericorum.
XXVI. De *g* Teſtamentis & ultimis Voluntatibus. *In 6. tit.* 11. *In Clem. tit.* 6. *In. 7. lib.* 2. *tit.* 13.
XXVII. De Succeſſionibus ab inteſtato.
XXVIII. De Sepulturis. *In 6. tit.* 12. *In Clem. tit.* 7. *In Extrav. com. tit.* 6.
XXIX. De *h* Parochiis & alienis Parochianis.
XXX. De Decimis, primitiis & oblationibus. *In 6. tut.* 13. *In Clem. tit.* 8. *In Extrav. com. tit.* 7. *In 7. tut.* 16.
XXXI. De Regularibus & tranſeuntib. ad Religionem. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 9. *In Extr. com. tit.* 8. *In 7. tit.* 18.
XXXII. De *i* Converſione Conjugatorum.
XXXIII. De Converſione infidelium.
XXXIV. De Voto & voti redemptione. *In 6. tit.* 15. *In Extrav. Joan. tit.* 6. *In 7. tit.* 12.
XXXV. De *k* Statu Monachorum & Canonicorum Regularum. *In 6. tit.* 16. *In Clem. tit.* 10.
XXXVI. De Religioſis Domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ. *In 6. tit.* 17. *In Clem. tit.* 11. *In Extrav. Joan. tit.* 7. *In Comm. tit.* 9. *In 7. tit.* 17.
XXXVII. De Capellis Monachorum & aliorum Religioſorum. *In 6. tit.* 18.
XXXVIII. De *l* Jure Potronatus. *In 6. tit.* 19. *In Clem. tit.* 12. *In. 7. lib.* 2. *tit.* 4.
XXXIX. De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus. *In 6. tit.* 20. *In Clem. tit.* 13. *In Extrav. com. tit.* 10. *In 7. lib.* 2. *tit.* 12.
XL. De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris. *In 6. tit.* 21.
XLI. De *m* Celebratione Miſſarum, & ſacramento Euchariſtis & divinis Officiis. *In Clem. tit.* 14. *In Extrav. com. tit.* 11. *In 7. tit.* 8.
XLII. De Baptiſmo & ejus effectu. *In Clem. tit.* 15.
XLIII. De Presbytero non baptizato.
XLIV. De *n* Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum Sacramentorum.
XLV. De Reliquiis & veneratione Sanctorum. *In 6. tit.* 22. *In Clem. tit.* 16. *In Extr. com. tit.* 12. *In 7. tit.* 9.
XLVI. De Obſervatione Jejuniorum.
XLVII. De *o* Purificatione poſt partum.
XLVIII. De Eccleſiis ædificandis, vel reparandis.
XLIX. De Immunitate Eccleſiarum, Cœmeteriorum & rerum ad eas pertinentium. *In 6. tit.* 23. *In Clem. tit.* 17. *In Extrav. com. tit.* 13.
L. Ne *p* Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. *In 6. tit.* 24.

LIB. IV. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Sponſalibus & matrimoniis. *In 6. tit.* 1. *In 7. tit.* 1.
II. De Deſponſatione Impuberum. *In 6. tit.* 2.
III. De Clandeſtina Deſponſatione.
IV. De Sponſa duorum.
V. De *b* Conditionibus appoſitis in deſponſatione vel aliis contractibus.
VI. Qui Clerici vel vovent. matrim. contrahere poſſunt.
VII. De Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per Adulterium.
VIII. De conjugio Leproſorum.
IX. De *c* conjugio Servorum.
X. De natis ex libero ventre.
XI. De Cognatione Spirituali. *In 6. tit.* 3.
XII. De Cognatione Legali.
XIII. De *d* Eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.
XIV. De Conſanguinitate & Affinitate. *In Clem. tit. unic. In 7. tit.* 2.
XV. De Frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi.
XVI. De *e* Matrim. contracto contra Interdict. Eccleſiæ.
XVII. Qui Filii ſint legitimi.
XVIII. Qui *f* Matrimonium accuſſare poſſunt vel contra illud teſtificari.
XIX. De Divortiis.
XX. De Donationibus inter Virum & Uxorem, & de Dote poſt divortium reſtituenda.
XXI. De ſecundis nuptiis.

LIB. V. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Accuſationibus, inquiſitionibus & denunciationibus. *In 6. tit.* 3.
II. De Calumniatoribus.
III. De Simonia & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur. *In Extravag. com. tit.* 1. *In 7. tit.* 11.

IV. Ne

UAB Biblioteca de Ciències Socials

IV. Ne *b* Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.
V. De Magistris & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. *In Clem. tit.* 1. *In 7. lib.* 3. *tit.* 5.
VI. De Iudæis, Saracenis & eorum Servis. *In Clem. tit.* 2. *In Extrav. Joan. tit.* 8. *In Extr. comm. tit.* 2. *In tit.* 1.
VII. De Hæreticis. *In 6. tit.* 2. *In Clem. tit.* 3. *In Extr. comm. tit.* 3. *In 7. tit.* 3.
VIII. De *c* Schismaticis & ordinatis ab eis. *In 6. tit.* 3. *In Extrav. comm. tit.* 4. *In 7. tit.* 3.
IX. De Apostatis & reiterantibus baptisma.
X. De iis qui Filios occiderunt.
XI. De *d* Infantibus & languidis Expositis.
XII. De Homicidio Voluntario vel Casuali. *In 6. tit.* 4. *In Clem. tit.* 4. *In 7. tit.* 8.
XIII. De Torneamentis. *In Extrav. Joan. tit.* 9.
XIV. De *e* Clericis pugnantibus in Duello. *In 7. tit.* 17.
XV. De Sagittariis.
XVI. De Adulteriis & Stupro. *In 7. tit.* 16.
XVII. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesiarum. *In 7. lib.* 2. *tit.* 2.
XVIII. De *f* Furtis. *In extr. comm. tit.* 5.
XIX. De Usuris. *In 6. tit.* 5. *In Clem. tit.* 5.
XX. De crimine falsi. *In Ext. Jo. tit.* 10. *In Com. tit.* 6. *In 7. tit.* 9.
XXI. De Sortilegiis. *In 7. tit.* 12.
XXII. De Collusione *g* detegenda.
XXIII. De delictis Puerorum.
XXIV. De Clerico Venatore.
XXV. De Clerico Percussore.
XXVI. De Maledicis. *In 7. tit.* 5.
XVII. De *h* Clerico Excommunicato, Deposito vel Interdicto ministrante.
XXVIII. De Clerico non ordinato ministrante.
XXIX. De *i* Clerico per saltum promoto.
XXX. De Eo qui furtive ordinem suscepit.
XXXI. De Excessibus Prælator. & Subditor. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 6.
XXXII. De Novi operis nunciatione.
XXXIII. De *k* Privilegiis & excessibus Privilegiator. *In 6. In Clem. tit.* 7. *In Extr. Jo. tit.* 11. *In Extr. Com. tit.* 7.
XXXIV. De Purgatione Canonica.
XXXV. De Purgatione vulgari.
XXXVI. De *l* Injuriis & damno dato. *In 6. tit.* 8.
XXXVII. De Pœnis. *In 6. tit.* 9. *In Clem. tit.* 8. *In Extr. Joan. tit.* 12. *In Extrav. com. tit.* 8.
XXXVIII. De Pœnitentiis & Remissionibus. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 9. *In Extrav. com. tit.* 9.
XXXIX. De Sententia Excommunicationi, Suspensionis & Interdicti. *In 6. tit.* 11. *In Clem. tit.* 10. *In Extrav. Joan. tit.* 13. *In Extr. com. tit.* 10. *In 6. lib.* 2. *tit.* 8.
XL. De *m* Verborum Significatione. *In 6. tit.* 12. *In Clem. tit.* 11. *In Extrav. Joan. tit.* 14.
XLI. De Regulis Juris. *In 6. tit. ult.*

CARMINA

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CARMINA RUBRICARUM JURIS PONTIFICII.

Tota ſiquidem congeris Decretalib. famulatur : Et earum aliquæ in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. Extravagantibus Commun. & Libro VII. reperiuntur, ut in præmiſſa expoſitione patet.

Primi libri Rubricæ ſunt in Decretalibus xliij. In Sexto xxij. In Clementinis xj. Extravagantes Joannis XXII. complectuntur xx Conſtitutiones ſine diſtinctione librorum. Lib. 1. Extravagantium Communium habes rubricas ix Et Lib. 1. in 7. x.

a PRimo ſumma fides. ſtatuit. reſcripta. ſueſcit.
b Poſtulat. electos. translatos. auctor & uſu.
c Inde renuntio. de ſupplenda. tempora. ſcrutor.
d Ordo reſignatis. ætas. ac ungo. ſacramen.
e Filius & ſervus. obnoxios. & vitatus.
f Hinc bigamus. clerus peregrinus. & archidiacon.
g Archipreſ. primic. ſacriſt. cuſtos. vice fungens.
h Delegat. legat. & dictus ab ordine judex.
i Judici. officium. major. pax. pacta ſequuntur.
k Tranſige. poſtulo. poſt procuro. ſyndicus exto.
l Vis metus integrat. ac alien. & arbiter hinc eſt.

Secundi libri Rubricæ ſunt in Decret. xxx. In Sexto xv. In Clementinis xij. In Extrav. Com. iij. In Septimo xiv.

a JUdicium. forus. atque libellus. mutua poſcens.
b Litem conteſtans. ſine quo non ſuſcipe teſtes.
c Jurat. dilatis. & feriat. ordine noſcit.
d Plus peto. de cauſa. ſpoliatos reſtituendo.
e Eſt dolus. & miſſus. lis pendens atque ſequeſtrat.
f Confeſſis. probo. ſunt teſtes. teſtes quoque cogo.
g Inſtruo. præſumo. jusjurans. excipiendo.
h Præſcribit. ſententiat. appellat. peregrinans.
i Utitis omnibus. his eſt confirmatio juncta.

Tertii libri Rubricæ ſunt in Decretal. L. In Sexto xxiij. In Clementinis xviij. In Extr. Com. xiij. In Septimo xix.

a VIta decens. clerus habitans, cleruſque jugatus.
b Non reſidens. præbens. æger vel debilitatus.
c Inſtitutio. concedendo. ne ſede vacante
d Et ſine conſenſu. major pars. non minuantur.
e Non alieno. trado precario. commodo. pono.
f Vendo. loco. muto. de feudic. pignoribuſque.
g Atque fidejuſſor. & ſolvit. dona. peculi.
h De teſtamentis. etiam ſuccedo. ſepultus
i Parochiis. decimis. hinc regula religionis.
k Converſus conjunx. infidus. vota redempta.
l Deque ſtatu monachi. domib. ſubjungo capellas.
m Jure patronatus. de cenſibus. ara ſacrata.
n Miſſa. baptiſmus. quo non eſt Preſbyter.
o Euchariſtia. reliquæ. jejunia ſerva.
p Purificans. ac ædificans. immunis adhærent.
q Clerice vel Monache, dimitte negotia ſecli.

Quarti libri Rubricæ ſunt in Decretal. xxi. In Sexto iij. In Clementinis j. In Septimo ij.

a SPonſus & impubes. & clandeſtina. duorum.
b Conditione. vovens. quam polluit atque leproſus.
c Servus. de natis. ſequitur cognatio duplex.
d Poſt conſanguineam. conſanguinitas. gelidique.
e Ac interdictum. qui nati legitimi ſunt.
f Accuſare queunt. divortia. dote. ſecundis.

Quinti libri Rubricæ ſunt in Decretal. xlj. In Sexto xiij. In Clementinis xj. In Extr. Com. x. In Septimo xviij.

a ACcuſatio. ſive calumnia. ſit tibi Simon.
b Prælati. Rabbi. Judæis. hæreticos. dant.
c Schiſmaticis. vel apoſtaticis. natos perimentes.
d Infans expoſitus. homicidia. luditur haſtis.
e Cleri pugna. ſagittat. adulter. poſtea raptor.
f Furtis. uſuris. de falſi crimine. fortes.
g Colludo. pecco. venor. ferio. maledico.
h Poſt interdictum celebrans. ac ordinis expers.
i Saltus. furtivus. exceſſus. opuſque novellum.
k Lex privata ſubit. purgat cum canone vulgus.
l Damnum cum pœnis. poſt pœnitet. eſt anathema.
m Verborum ſenſus. ſequitur quoque regula juris.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULORUM JURIS PONTIFICII NUMERUM,

QUI SUNT IN DECRETALIBUS CLXXXV.

In Sexto LXXVII. In Clementinis LII. In Extravagantibus Joan. XXII. Tit. XX. In Extravagant. Commun. XXXV. In Septimo LXVIII. In Inſtitutionibus XCI. indicant ſequentes verſus.

CEntum Rubricas octogintaque volumen
Gregorii Noni ponit, quinas ſuperaddens.
Ac ſeptuaginta ſeptem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaque notabis.
Biſque decem jungas, quas promſit Papa Joannes,
Quinque ſuper triginta tum ex Communibus adde.
Septimus annectit ter viginti rubra & octo.
Nonaginta dedit ſed Lancellotus & unum.

DECRETALIUM D. GREGORII IX. [a] COMPILATIO.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum DEI, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus univerſis, Bononiæ b *commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.*

REX pacificus, pia miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos, fore pudicos, pacificos, & modeſtos. Sed effrenata cupiditas, ſui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut niſi Juſtitia conatus ejus ſua virtute reprimeret, & quæſtiones ipſius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abuſus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius ſub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honeſte vivat, alterum non lædat, jus ſuum unicuique tribuat, informatur. Sane diverſas conſtitutiones, & decretales epiſtolas prædeceſſorum noſtrorum, in diverſa diſperſas *c* volumina, quarum aliquæ propter nimiam ſimilitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter ſui prolixitatem, confuſionem inducere videbantur: aliquæ vero vagabantur extra volumina ſupradicta, *d* quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maxime ſtudentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum, Capellanum & Pœnitentiarium noſtrum, illas in unum volumen (reſecatis ſuperfluis *e*) providimus redigendas, adjicientes Conſtitutiones noſtras, & Decretales epiſtolas, per quas nonnulla *f* quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hac tantam compilatione univerſi utantur in judiciis & in Scholiis, diſtrictius prohibemus, ne quis præſumat aliam facere, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. *g*

---

a *Titulus hujus libri in manuſcriptis vetuſtiſſimis ita habet: Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuſcripto Vaticanæ legitur* Pariſiis; *in altero* Bononiæ & Pariſiis; *ſed utplurimum omnes habent, Bononiæ.* c *al. ſparſas.* d *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. ſi quid autem in tanta. C. de vet. jur. enucl.* e *Interdum & utilib. quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo iſto doctior.* f *Multa.* g *Data fuit hæc Epiſtola anno Chriſti* 1230.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX. LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

CAPITULUM I.

De Trinitate & ipsius operibus. De fide & articulis fidei.

Innocentius III. in Concilio Generali *cap.* 1. *a* (*An. Crist.* 1215. *Romæ.*)

FIRMITER credimus *b*, & simpliciter confitemur *c*, quod unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una *d* essentia, substantia, seu natura simplex omnino: Pater a nullo, Filius a Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper ac fine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem: angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alii dæmones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccavit. §. 1. Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. §. 2. Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compositus *e*, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, *f* descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in *a* utroque: venturus in fine seculi, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hic de Sacramentis Ecclesiasticis. Abbas Siculus.

§. 3. Una *b* vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium *c* Jesus Christus: cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Jesus Christus. §. 4. Sacramentum vero *d* baptismi (quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiæ a quocunque rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem *e* baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari *f*. §. 5. Non solum autem virgines & continentes, verum etiam conjugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vera unione, non collectiva, seu similitudinaria, sunt una essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant. Abbas Siculus.

Idem *in eodem.* *g*

DAmnamus *h* ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum, de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quod in suis dixit sententiis *i*: [quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens:] unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, &

a *Hoc Concilium Romæ in Laterano celebratum est anno Christi* 1215. *assidentibus Hierosolymitano & Constantinopolitano Patriarchis, & totius fere orbis Episcopis, Principumque Legatis, anno Pontificatus Innoc. III. decimo octavo.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Hanc Decr. & seq. eruditissime explicat B. Thom. opusc.* 23. *&* 24. *tom.* 17. d *similis textus in l. nullus hæreticus.* 2. C. *eod. tit.* e *Textus in l. inter claras.* 8. §. *omnes. vers. & quoniam.* C. *eod. tit.* f *Omisit illud &* sepultus est. *ut & Athanas. in symbolo, & hoc de descensu Christi, Rufino auctore.*

a *Extremum judicium.* b *Ecclesiæ unitas.* c *Eucharistia.* d *Baptismus.* e *Pœnitentia.* f *Concor. cap. quia sanctitas. c. ponderet. & c. contumace.* 50. *di. quod autem ad civilem politiam & vindictam attinet, nemo pœnitentia nocens esse desinit. l.* 67. *de furt. l.* 17. *de ædil. ed. l. pen. vi bon. rapt.* g *Cap.* 2. h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* i L. 1. *sent. dist.* 5.

illam communem eſſentiam quaſi quartam : manifeſte proteſtans, quod nulla res eſt quæ ſit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ; nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura : quamvis concedat, quod Pater & Filius & Spiritus Sanctus ſunt una eſſentia, una ſubſtantia unaque natura, verum unitatem hujuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectivam & ſimilitudinariam eſſe fatetur : quemadmum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Eccleſia : juxta illud *a* : *Multitudines credentium erat cor unum, & anima una.* & : *Qui* b *adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum illo.* Item *c* : *Ille qui plantat, & qui rigat, unum ſunt :* &, *d Omnes unum corpus ſumus in Chriſto*, Rurſus in libro Regum *e* : *Populus meus & populus tuus, unum ſunt.* Ad hanc autem ſuam ſententiam adſtruendam illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in Evangelio *f* : *Volo pater, ut ſint unum in nobis ſicut & nos unum ſumus, ut ſint conſummati in unum.* Non enim (ut ait) fideles Chriſti ſunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis ſit omnibus, ſed hoc modo ſunt unum, id eſt, una Eccleſia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apoſtolis epiſtola legitur : *g Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, & Filius & ſpiritus Sanctus : & hi tres unum ſunt.* Statimque ſubjungitur : *Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra ; ſpiritus, aqua & ſanguis : & hi tres unum ſunt :* ſicut in quibuſdam codicibus invenitur, §. 1 Nos autem ſacro *h* approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ; tres ſimul perſonæ ac ſigillatim quælibet earundem : & ideo *i* in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas : quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura divina : quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt : & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens, ſed eſt Patre, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus Sanctus, qui procedit : ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licet igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud : ſed id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino : ut ſecundum orthodoxam & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur *k* : *Pater quod dedit mihi, majus omnibus eſt.* Ac dici non poteſt, quod partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit : cum ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipſam ſibi : alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Pater ergo, quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit : & ita Pater & Filius habent eandem ſubſtantiam : & ſic eadem res eſt Pater & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cum vero Veritas pro fidelibus ſuis orat ad Patrem *l* : *Volo* (inquiens) *ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus* : hoc nomen *m* unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia : pro perſonis vero divinis, ut attendatur indentitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait : *Eſtote a perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*, ac ſi diceret manifeſtius : Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectione naturæ, utraque videlicet ſuo modo : quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos major ſit diſſimilitudo notanda. §. 2. Si quis igitur ſententiam vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit, tanqnam hæreticus ab omnibus evitetur *b*. In nullo tamen propter hoc Florenti *c* monaſterio (cujus ipſe Joachim extiterit inſtitutor) volumus derogari : quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſalutaris : maxime, cum ipſe Joachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandaverit Apoſtolicæ ſedis judicio approbanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. §. 3. Reprobamus etiam & condemnamus perverſiſſimum dogma impii *d* Almarici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quam inſana ſit cenſenda.

a *Act.* 4. b 1. *Cor* 6. c 1. *Cor.* 3. d 1. *Cor.* 12. e 3. *Regum* 22. f *Joan.* 17. g 1. *Joan.* 5. h *Vide Melchiorem Can. lib.* 12. *c.* 7. *de locis Theolog.* §. *ſec. præc.* i *In uno manuſcrip. ita : Et ideo in Deo ſolummodo Trinitas, non quaternitas reperitur.* k *Joan.* 10. l *Joan.* 17. m *Significatum & æquivocationem dictionis unius vide apud Bart. in l.* 1. *ſi plures. in verſ. difficile. ff. de pac. Sed aliter unum ſunt fideles Chriſti, aliter tres perſonæ divinæ.*

TITULUS II.
DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Iuris canonici ſtatuta omnes ligant : & eorum ritu, tam in pronuntiando, quam in decidendo judicia ſunt regulanda.

Ex Concilio Meldenſi. *e* (*An. Chr.* 845. *in Gallia.*)

CAnonum *f ſtatuta* cuſtodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel judiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

Conſtitutio reſpicit futura, & non præterita.

Gregorius *g in regeſto.* (*an.* 598. *Roma in Campaniam.*)

COgnoſcentes : *h* [*& infra.* α] Rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. Quoties vero novum quod ſtatuit, ita ſolet futuris formam imponere, ut diſpendiis præterita non *i* commendet : ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes *k* incurrere, quod eos poſtmodum dignum eſt vetitos fuſtinere.

[α *Multa narrantur de Chriſtianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum ſtatuere, ut Judæi qui Chriſtiana mancipia emerint, intra diem quadrageſimum eos vendere teneantur. Sed ſi ante annum quam hoc ſtatueretur quædam apud eos Chriſtiana mancipia manſerant, vetat illis ex eo diſpendium irrogari, ſed eis eorum alienandorum licentiam dari, cauſa redditur, quia.*]

CAP. III.

Poteſtas legem condendi & mutandi eſt penes Vicarium Chriſti. Et quod de uno connexorum ſtatuitur, ad aliud connexum extenditur. Abbas Siculus.

Auguſtinus *ſuper illud epiſt. ad Hebræos.* l

TRanslato ſacerdotio *m* neceſſe eſt, ut legis translatio fiat. Quia enim ſimul & ab eodem & ſub eadem ſponſione utraque data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt, ut de altero intelligatur.

a *Matth.* 5. b *refutetur.* c *al. Florentino.* d *Almarici hæreſes refert Directorium p.* 2. *q.* 7. e *Cap.* 11. *& Burch. l.* 1. *c.* 61. *Ivo p.* 5. *c.* 171. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Quid dicatur canon notant DD. in l. privilegia. C. de ſacr. Eccleſ. & gl. can.* 1. *diſt.* 3. g *Lib.* 7. *epiſt.* 35. *ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *al. non commendent.* k *l. cum indebito. & ibi gl. de prob. & l. lege.* §. *cum quidam. ubi Bart. ff. ad leg. Corn. de ſic.* l *Cap.* 7. *extant verba hujus cap. in gloſſ. ord.* m *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Biblioteca de Ciències Socials

CAP. IV.

Omne prohibitum a lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo.h. d.

Idem *super epist. ad Roman.* a

NAm concupiscentiam *b* nesciebam, &c. Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.

Hieronymus *in Parabolas.* c

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

Non valet constitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa non potest major pars Capituli tollere consuetudinem, utilitatem privatam nutriendo.

Innocentius III. *Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecensi.* (*an.* 1298. *Roma in Galliam.*)

CUm omnes *d*: [*& infra. α*] Ad audientiam *e* nostram pervenit, quod Trecenses Canonici novum fecerunt in Trecensi Ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quam in absentia reditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solum, cum fuerint residentes: cum secundum Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cum singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas *g*: *Patere legem, quam tu ipse tuleris*: mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quam vinearum cæquetis antiquis, secundum priorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundum rationabilem institutionem in posterum observandam.

[*α Unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus invidere. Sed omnes qui in una Ecclesia uni Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus & pondus, mensura & mensura utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ suæ operarios remuneravit, & extremos. Verum ad audientiam Apostolatus nostri pervenit.*]

CAP. VII.

Constitutio Laicorum Ecclesiam seu ejus bona non adstringit.

Idem *h Tridentino Episcopo,* (*an.* 1198. *Roma in Venetiam.*)

QUæ in *i* Ecclesiarum: [*& infra. α*] Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cives *k* Tervisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegaverit *l*, alienandi feudum, quod ab Ecclesia vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: [*& infra. β*] Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

[*α Et Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[*β Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo Ecclesiastica non modicum jura læduntur.*]

CAP. VIII.

Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, ulterius non censetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit revocatum.

Idem. (*circa an.* 1204. *Roma in Galliam.*)

CUm accessissent *a* ad Apost. sedem Archid. Tullensis & G. Tullen. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quod cum olim quidam Tullens. Canonici nostris auribus intimassent, quod Primiceriatus *b* in Tullens. Ecclesia tanto tempore vacavisset, quod ad manus nostras illius personatus esset donatio devoluta: [*& infra. α*] Fuit insuper ex parte Capituli allegatum, quod de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne Primiceriatus dignitas *c* esset ulterius in Ecclesia memorata: inter Canonicos ipsos Primiceriatus proventibus & possessionibus distributis: [*& infra. β*] Propter quod evidenter apparet, quod Primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum. [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens. Canonicos, ne ulterius in Tullensi Ecclesia Primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodum (sicut dicitur) confirmatum, vos illud facitatis in suo robore permanere: nisi postea dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

[*α Dil. fil. Altæ sylvæ & Belli prati Abbatibus, & Columbani monasterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquirerent veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacavisse constaret, quod juxta Lateran. statuta Concilii ad nos ipsius esset donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi Ecclesia vel aliunde in ipso personatu instituerent vice nostra, & eundem facerent ab illo pacifice possideri.*]

[*β Et eadem constitutio a be. mem. Alex. PP. prædeceff. n. fuit postmodum confirmata.*]

CAP. IX.

Non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum est receptis ultra numerum de superexcrescentibus fructibus, maxime si voluntarie per Canonicos fuerint recepti.

Idem *Clugiensi d Episcopo.* (*an.* 1198.)

CUm M. Ferrariensis, *e* [*& infra. α*] Dictus M. pro se ac quatuor sociis suis proposuit, quod Ferrarienses Canonici, ut eo amplius suos reditus augmentarent, quo proventus Ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantum, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuerunt. Postmodum vero contra constitutionem ipsam voluntarie venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis assignatis eisdem. Et licet eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus reditibus providere.

Verum ex adverso *f* fuit propositum, quod quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi Eccesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio roborato,

---

a *Cap. 7. leguntur hæc verba in gloss. ordin.* b *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 3. eod. verba sunt in gloss. ordin. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis ita: ad audientiam Apostolatus nostri.* f *Secundum est Canonicorum statutum.* g *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat Contius. text. in Rubr. & l. 1. D. quod quisque juris, &c.* h *al. Trecensi. al. Cenetensi. al. Ceten. al. suffraganeus Mediolanensis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* k *Treverenses & Conaglanenses.* l *Id est, allegando probaverit, neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primiceriatui dignitas.* c *Vide tit. de offic. primic. f.* d *al. Flugensis.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverso.*

cum una in eadem Ecclesia præbenda vacasset, ad quorundam instantiam duos ad eam, & postmodum ad preces Episcopi dictum M. & quendam alium sine præjudicio dictæ constitutionis in Canonicos receperunt: ita quod ipsi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo essent præbendas integre assecuti. Cumque per Canonicorum industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, quas Ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus solverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ minus sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque sibi postmodum petierunt contra Capituli constitutionem in beneficium assignari. [*& infra. β*] Mandamus, quatenus cum in constitutione prædicta, & confirmatione sedis Apost. vel fuerit, vel esse debuerit, sicut consuevit, expressum *a*, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quod pluribus possent sufficere competenter: & iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis, ad *b* vacaturas præbendas quatuor receperunt ultra numerum constitutum: antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita, quod si ex eis pares potuerint cum aliis sortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum usus (sicut prius statuerant) sive aliter, prout melius videbitur, convertatur: revocatis in irritum, quæcunque ab alterutra partium in præjudicum alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrarienſi circa præbendas vel possessiones fuerint innovata.

[*α Canonicus, F. B. & B. & G. Canonicorum Ferrariensium, & magister G. Ferrariensis Capituli procurator ad sedem Apostolicam accessissent, super quæstione, quam de præbendis & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tit. sanctæ M. in Cosm. diac. Cardinalem eis concessimus auditorem, coram quo.*]

[*β Quia vero super his plena nobis, sicut idem Cardinalis asseruit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam tuo examini duximus committendam.*]

C A P. X.

Statutum generale Laicorum ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: nec speciale, etiamsi earum commodum & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum, Abbas Siculus.

Idem *Abbati & Conventui S. Sylvestri.*

(*an.* 1190. *Romæ.*)

Ecclesia sanctæ Mariæ [*& infra. α*] Nos attendentes, quod Laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis existit *c*, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum *d* Basilii *e* de non alienandis prædiis rusticis vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod a Senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non conventi, nec confessi vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus. *f*

[*α In Via Lata contra I. de Alteja, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, novit tempore B. Corosonis dicti Senatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judice præfato I. de Alteja Syndicus monasterii vestri astitit, & ab eo etiam testes producti quidam ex Monachis extiterunt. Judex vero auditis rationibus partium pro eodem I. absolutionis sententiam promulgavit, a cujus sententia pars altera vocem appellationis emisit. Super hoc postea quæstione suborta, proponente parte victrice, quod non potuerit appellare, cum dictus L. non ut Judex, sed tanquam arbiter fuisset electus, parte victa econtrario asserente, quod cum arbitrio fuerit contradictum, quod partes non nisi metu pœnæ constringit, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, appellari merito poterit, & fortius, si judicium extitisset. De hoc igitur ad jam dictum B. Corosonem quæstione perlata causam appellationis S. primicerio Judicum delegavit, in cujus præsentia partibus constitutis dictus I. de Alteja proposuit, se conveniendum non esse, cum non possideret id, quod pars altera requirebat, sed cum monasterium vestrum rem possideret petitam, dictus autem B. Corosson, quoniam quoddam statutum emiserat a populo Romano approbatum pariter & acceptum, quod si quis post litem contestatam rem a se petitam transferret in alium, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor: & idem I. post litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre præsumpsit; possessionem rei petitæ assignavit Ecclesiæ memoratæ. Verum quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio nostro annuam reddidit pensionem, adjecit, ut hoc ipsum ab Ecclesia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognosceretur; sed solutio quæ fieret Ecclesiæ S. Mariæ in Via Lata in jure suo penitus non noceret. Sed quia sæpe fatum monasterium vestrum conquerebatur a præmisso B. Corosson contra justitiam spoliatum, & ipsum per officium nostrum suppliciter restitui postulabat, quod statutum ejus nullius valoris extiterit, multipliciter asseverans.* [& infra.] *His ergo & consimilibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter a partibus allegatis.*

C A P. XI.

Pœna simpliciter apposita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.

Idem *universis Doctoribus Parisiis commerantibus.*

(*circa an.* 1206. *Roma in Galliam.*)

Ex literis *a* vestræ devotionis accepimus: [*& infra. α*] Licet a vobis fide præstita fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinationi universitatis ipsorum duceret resistendum, & primo, secundo tertiove commonitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio perduraret, cum tam juris canonici, quam nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cum satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus, quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ consortium in magistralibus admittatis.

[*α Quod cum quidam moderni videlicet Doctores liberalium artium a majorum suorum vestigiis in tribus præsertim articulis deviarent, habitu videlicet inhonesto, in lectionum & disputationum ordine non servato, & pio usu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quasi penitus negligenter omisso. Vos cupientes vestræ consulere honestati octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis articulis de prudentium virorum consilio bona fide statuerent, quod foret expediens & honestum, ad illud in posterum observandum, vos juramento interposito communiter constringendo, excepto duntaxat Magistro G. qui jurare renuens & formidans fidejussoriam pro se tantum obtulit cautionem. Fuit etiam insuper ad cautelam*

a *L. quod. si nolit. §. quia assidue. D. de ædil. ed. notat. Bart. in l. nemo. D. de reb. dub.* b *vacantes.* c *c. 5. in 3. compil. tit. de foro compet. Partes hujus c. sunt*] *ut lite pendente. cap. 3. & 4.* d *Vide c. quæ in Ecclesiarum. supr. hoc tit. sacræ. pag. decretorum & liberalium artium ex tit. de jurejur. in 3. com.* e *Præfecti urbis Romæ, vid. can. bene. 96. dist.* f *residuum est in n. 4. infra, ut lit. pen.*

a *Cap. 12. in 3. compil. de jurejur.*

a vobis

a vobis fide interpoſita protinus conſtitutum, ut ſi quiſquam Magiſtrorum adverſus alios duceret reſiſtendum, & primo & ſecundo, tertiove commonitus infra triduum univerſitatis parere contemneret Magiſtrorum, ex tunc beneficio ſocietatis eorum in magiſtralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis ſimpliciter, quidam vero niſi ſatisfaceret, & nonnulli, niſi per vos ſe admitti ab aliis obtineret, ſe intellexiſſe fatentur. Cum autem ſupradictus Magiſter G. infra triduum univerſitatis non paruerit, requiſitus juxta conditionem extunc a vobis habitus eſt excluſus. Qui cum ſatisfactioni condignæ poſtmodum ſe obtuliſſet, in IV. Magiſtros juramento interpoſito compromiſit, illorum dictum pro bono pacis ſe gratum & ratum pariter habiturum. Illi vero uſi conſilio ſapientum, dictum ſuum communiter promulgarunt, memorato Magiſterio in virtute juramenti præſtiti prohibentes, ne deinceps in licitis univerſitati reſiſteret Magiſtrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem ſtatu perſiſteret, quo tunc erat, donec per ſe vel per procuratorem ſe poſſe ab aliis Magiſtris admitti per ſedem Apoſt. obtineret, ſalva in omnibus honeſtate. Unde nobis humiliter ſupplicaſtis, ut eundem Magiſtrum, virum utique providum & honeſtum & diſcretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod ſibi prædicti quatuor injunxerunt, ſuſcepit humiliter, & patienter obſervat, & ex benignitate ſedis Apoſtol. faceremus communioni reſtitui Magiſtrorum. Nos igitur ex præmiſſis intelligentes eidem Magiſterio fuiſſe mandatum, ut tam diu perſiſteret in eo ſtatu, quo tunc erat, donec Magiſtrorum communi de mandato ſedis Apoſtol. redderetur, & paratus ſit ſuper præmiſſis ſatisfactionem congruam exhibere.]

CAP. XII.

Non poſſunt Canonici ſine cauſa reſtringere numerum Canonicorum ſeu præbendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Epiſcopo & Cantori Cabilonenſi.* (*an.* 1221. *Roma in Galliam.*)

EX parte *a* Epiſcopi Eduenſis, fuit propoſitum, quod Canonici Eduenſes propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in Eccleſia Eduenſi ſtatutum (licet non ſint ejus diminuti reditus) reſtrinxerunt: [& *infra.* α] §. 1. Nolentes igitur divini numinis minui cultum, ſed potius augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate noſtra ſervari præbendas, quas a tempore ultimi ſtatuti inveneritis vacaſſe in Eccleſia memorata (non obſtante aliqua conſtitutione ſuper hoc a Canonicis ipſis facta, vel confirmatione a nobis *b* ab eiſdem obtenta) perſonis idoneis cum conſilio Epiſcopi conferatis.

[α *Ut ſic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus ſuſtentari valet Canonicorum numerus conſuetus, tali prætextu in augmentum nituntur convertere præbendarum, & in facti ſui tuitionem ſuper hoc confirmationis libertas a nobis dicuntur impetraſſe in communi forma.*)

CAP. XIII.

Conſtitutio futura reſpicit, & non præterita: niſi in ea de præteritis caveatur.

Gregorius IX *Archipresbytero S. Mariæ Majoris de urbe* (*an.* 1230. *Roma in Galliam.*)

QUoniam conſtitutio Apoſtolicæ ſedis omnes adſtringit, & nihil debet obſcurum vel ambiguum continere: Declaramus conſtitutionem *c*, quam nuper ſuper præferendis in perceptione patronis Majoribus, & conſuetis ſervitiis a Minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, ſed ad futura tantum extendi *a*. Cum leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad preterita facta trahi: niſi nominatim in eis de præteritis caveatur.

a *Ex hoc c. aperte colligitur, non valere ſtatutum, per quod cultus divinus ſine cauſa diminuitur, etiamſi in forma communi per Papam fuerit confirmatum.* b *Hunc textum dixit Card. Floren. eſſe ſingularem ad hoc, quod app. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi.* c *c. ſtatuimus, infra de majorita. & ob.*

TITULUS. III.
DE RESCRIPTIS. *b*

CAP. I.

Privilegio generali, ſecundum jus commune, obtento, obſtat reſcriptum ſpeciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. ſecundum intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonnenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

SIcut *c* Romana: [*& infra.* α] Quæſitum eſt a nobis ex parte tua, ſi alicujus cauſa delegantis judicibus ſublato remedio appellationis committitur, & literis Apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, ut libere ſibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit, an ejus in eadem cauſa debeat appellationis deferri? Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ejus in hac parte appellatio non debet admitti, poſtquam eſt cauſa judicibus appellatione remota commiſſa. Quia ſpeciale mandatum derogat generali.

[α *Eccleſia omnium Eccleſiarum diſponente Dominio mater eſt, & magiſtra; ita & nos qui eidem Eccleſiæ, licet immeriti, divinæ diſpoſitionis providentia præſidemus, prout Dominus nobis miniſtraverit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, & quæ videntur dubia, Apoſtolicæ circumſpectionis providentia declarare. Sane*]

CAP. II.

In reſcripto Apoſtolico intelligitur clauſula, ſi preces veritate nitantur. Et ſi reſcriptum prohibet cauſæ cognitionem, eſt de falſitate ſuſpectum.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.

I. EX *d* parte Conventrenſis Epiſcopi noſtri eſt auribus intimatum, quod cum de cauſa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur ſuper prebenda de Novalis *e*, cognoſcens, legitime eidem F. (ſecundum tenorem literarum noſtrarum, continentium, quod ſi conſtaret ipſum F. de perjurio eſſe convictum, & perpetuo illi renuntiaſſe præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adjudicaſſet eandem: ipſe in vocem appellationis prorupit: &, ad te quod ei præbendam præciſe & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, literas reportavit: [*& infra.* α] Verum quoniam non credimus ita præcise ſcripſiſſe, & in hujuſmodi literis intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non *f* apponatur, ſi preces veritate nitantur *g*: mandamus, quatenus inſpectis literis, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inveneris, quod ſecundum prædictum modum ei ſcripſerimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, ſetentiam præfati Epiſcopi confirmes, & ſæpedictum F. cum literis noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram *tanquam falſarium*, venire compellas.

[α *Epiſcopum, qui poſt appellationem eum prebenda ſpoliaverat, auct. Ap. alcui beneficium conferendi poteſtate app. ceſſante privaret, donec per ſe, vel per nuncium, aut per literas ſuas de tanto exceſſu ſatisfacturus ad ſedem Ap. accederet, & prænominatum G. ſi eundem F. in jam dicta prebenda præſumeret moleſtare, vinculo excommunicationis uſque ad condignam ſatisfactionem conſtringeres.*]

a *Verba l. leges. C. de legibus.* b *Et eorum Interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. Poſt Concil. Lateran. ſub Alexan. III. part. 10. cap. 11.* d *Poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Norbale al. Nobarl.* f *Et ſi ſcripſimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Jure civili niſi hæc clauſula inſeratur reſcripto, non valet reſcriptum. l. ult. C. de diverſ. reſcript.*

CAP. III.

Si in ſecundo reſcripto per adverſarium impetrato, non fiat mentio de primo, valet primum, & non ſecundum: alias valet ſecundum. Et ſi primum fuit impetratum communi conſenſu partium, non valet ſecundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Alex. III. *Vintonienſi Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

CÆterum *a* ſi aliquis ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica ſede impetraverit literas, & adverſarius ejus eandem cauſam poſtmodum obtinuerit committi aliis, de commiſſione priori non habita mentione: priores judices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ literæ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si vero in ſecundis literis habeatur mentio de commiſſione priori, prædicta cauſa a priorum eſt exempta judicio: cum eædem literæ non ſint veritate tacita impetræ *b*. Virum ſi de aſſenſu partium cauſa committitur, & proceſſu temporis, vel etiam continuo, alterutra par, altera neſciente, cauſam ipſam, tacito de commiſſione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immerito is, qui tali dolo vel fraude adverſarium ſuum laborare coegit, in expenſis condemnari debet eidem.

CAP. IV.

Si Papa mandat in reſcripto de duobus inquiri alternative ad certum effectum conſequendum, ſufficit alterum probari.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.* (1181.)

INter cæteras *c* conſultationes tuas, fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cum aliqua ſub disjunctione mandator, quorum unum verum eſt, alterum falſum: utputa ſi proponatur, quod ſi talis ſit Sacerdotis filius, & in ſacerdotio genitus, qui proximo in tali Eccleſia miniſtravit, vel quod illicite Eccleſiam occupavit eandem. Huic ergo quæſtioni taliter reſpondemus (judici quodcunque iſtorum conſtituerit) illi prælibatam Eccleſiam adjudicari *d* debere. Et idem in ſimilibus obſervandum eſt.

CAP. V.

Is, ad quem reſcriptum Papæ dirigitur, debet illi parere, vel cauſam rationabilem aſſignare, quare parere non poteſt.

Idem *Ravennati Archiepiſcopo.* (*an.* 1186.)

SI quando *e* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes. [*& infra. α.*] Qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.

[*α Neque moveri, aut credere, quod perſonam tuam contemptibilem velimus reddere vel deſpectam, quia te ſicut clariſſimum fratrem noſtrum, & immobilem columnam Eccleſiæ affluentiſſima charitate diligimus, & honori & exaltationi tuæ deſideramus modis omnibus incrementum. Nam etſi ſæpe fratribus & Coepiſcopis noſtris ſecundum veritatem eorum quæ nobis fugerantur, aſpere & dure ſcripſimus: hoc tamen non ex minori affectione contigit, ſed ut clamoribus querelantium ſecundum Deum, & officii noſtri debitum ſatisfacere eo comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentius, quatenus de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, ſi tibi durum vel aſperum ſcripſimus, ſed ſicut vir providus & diſcretus.*]

CAP. VI.

Ciſtercienſes ſunt privilegiati, quod non poſſunt conveniri per reſcriptum Papæ, niſi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Ciſtercienſibus fratribus.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

CUm ordinem *a* Ciſtercienſem profeſſi: [*& infra α.*] Si contra vos ſuper decimis, vel aliis (quæ ordini veſtro ſpecialiter ſedes Apoſtolica indulſit) non facta mentione Ciſtercienſis ordines, literæ fuerint a ſede Apoſt. impetratæ, per eas minime teneamini reſpondere.

(*α Eo privilegio, quo fratres alii gaudeatis, inter vos & Clericos alios ſeculares ſuper decimis quæſtione ſuborta, tacito quod fitis Ciſtercienſis ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis literas a ſede Apoſtol. impetrantes, deinde juramentis, litigiis, ſicut a vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſolicite providere, ne contra tenorem privilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari, auth. Apoſtol. vobis mandamus, ut*)

CAP. VII.

Si ſede vacante ſcribitur Capitulo, ut gerentis vices Epiſcopi, ut præbendam alicui conferat, ſi creatur Epiſcopus nondum executo mandato, & ad eum ſpectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit ſecundam lectu-ram communiter approbatam. Abbas Siculus.

Idem *Tornacenſi Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

EAm *b* te: [*& infra.*] Dudum ſiquidem ante tuam promotionem literæ a nobis (ſi bene meminimus) emanarunt, quibus Decano & Eccleſiæ tibi comiſſæ (te adhuc in eodem Capitulo exiſtente) mandatum dedimus & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem duxit, & divina gratia fidem Chriſti ſuſcepit) in Canonicum reciperent *c*, & præbendam ſibi conferre deberet: (*& infra.*) Ipſi vero (quia donatio præbendarum ad te ſpectabat) præceptum noſtrum executioni *non* potuerunt mandare. Cum itaque præſcriptus P. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti, quod nullum inde mandatum receperas, & ſic cum a te infecto negotio remiſiſti. Quod nullatenus feciſſe debere, ſi data literarum diligentius attendiſſes, cum tempore, quo literæ ipſæ datæ fuerunt, de Capitulo ipſo eſſes ſicut qui eras Archidiaconus & Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, nec eſſes adhuc in Epiſcopum conſecratus. (*& infra.*) Pro eo vero quod *d* Judæus extitit, ipſum dedignari non debes.

CAP. VIII.

Non valet reſcriptum impetratum ad beneficia, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis.

Lucius III. *Linconenſi Epiſcopo* e (*an.* 1182.)

AD aures noſtras *f* pervenit, quod plerunque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alii Eccleſiaſticis præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen ſupprimunt dignitatis ſuæ, & ſimplici nomine ſe appellant, tanquam non habeant aliquem perſonatum. (*& infra. a*) Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quod cum non ſint intentionis noſtræ, ut perſonæ pluribus reditibus abundantes, per literas noſtras pauperes clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus auctor ſuæ nomen dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere.

(*α Ideoque reſcripto noſtro poſtulas edoceri, ſi fraus iſta tacendi, præjudicium illis debeat generare.*)

CAP. IX.

Valet ſecundum reſcriptum impetratum ab adverſario, licet non faciat mentionem de primo, ſi prius impetrans dolo, vel negligentia, non fuit uſus illo.

Idem *Norvicenſi Epiſcopo.* (*an.* 1182.)

SI autem aliquis *g* auctoritate poſteriorum literarum per adverſarium in judicium tractus, objecerit

a *Poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 2. compil.* b *l. 1. C. ſi contra jus vel ult publ. & ibi Bald.* c *Poſt Conc. Later part. 41. c. 1. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *In 1. comp. legitur, adjudicari.* e *c. 5. eod. tit. in 1. compil.* f *al. Abbati Ciſtercienſi. & fratribus Cumen. al. de Rivall.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur eſſe pars c. eam te. inf. de ætate & qual. ord c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *Ivo uno habetur, in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Rojam in ſingularibus fidei. ſingul. 104.* e *al Vualtero Licon. Archidiac. Al. Viton. Epiſcop.* f *Poſt Concil. Later. ſub Alex. III. part. 41. c. 8. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt. Concil. Later. ſub Alex. III. part. 41. c. 9.*

literas

literas ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio non habetur, ſi eis dolo, vel negligentia uti poſtpoſuerit, excuſari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per poſteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

Non valent reſcripta, per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem. (*an.* 182.)

AD hæc *a* ſumus (*& infra.* α) Significatum eſt nobis, quosdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut aſſerunt) de Cancellaria noſtra literas recepiſſe, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos ſibi elegerint) arbitrio committuntur: ſicque fit, ut ſi aliquem pulſare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, ſed ad unum judicem vel plures delegatos ſibi propitios, & parti adverſæ ſuſpectos, ſuper examinanda quæſtione decurrant: [*& infra.* β] Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus ſi literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus noſtra auctoritate decernas.

[α *In Apoſtolica ſede diſponente Domino conſtituti, ut quæ contra juſtitiam attentantur, noſtra ſolicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. Proinde*]

[β *Quod quantum ſit Deo contrarium, & Eccleſiaſticis ſacris vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonicæ inſtitutionis apprehendit. Tales itaque literas a Cancellaria noſtra non credimus emanaſſe vel prodiiſſe, vel ſi forte prodierint, conſcientiam noſtram, quæ diverſis occupationibus impedita, ſingulis cauſis examinandis non ſufficit, effugiunt. Unde*]

CAP. XI.

Falſa latinitas vitiat reſcriptum Papæ. hoc dicit. Joan. And. concordat Abbas.

Idem. (*b an.* 1144.)

I. AD audientiam noſtram *c*, te ſignificante, pervenit, quod H. de ſancto Stephano, ſuper abſolutione ſua literas tibi (ut prima facie videbatur) Apoſtolicas præſentavit: quibus (quoniam manifeſtum continent in conſtructione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *d*

CAP. XII.

Contra ſecundum reſcriptum non poteſt opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de ſua appellatione non habita mentione. h. d. Joan. Andr. concord. Abbas Siculus.

Clemens III. *e* (*an.* 1190. *Romana in Angliam.*)

II. EX parte S. perſonæ *f* Eccleſiæ de Tarento nobis innotuit, quod cum capella de *g* Empton. ad prædictam Eccleſiam de jure pertineat, O. Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipſius Eccleſiæ nomine ipſius S. in ea miniſtrantem, poſt appellationem a ſe factam, amovit. Quam cum eſſet S. proſecutus, & ad judices literas impetraſſet, ipſe O. appellationem ſuam proſequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus eſſet vocatus, dixit ſe literas priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebatur, quas uſque ad tertiam citationem ſuppreſſit, eiſque dolo vel negligentia uti poſtpoſuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla etiam mentio de appellatione ab ipſo facta fiebat, cum biennium a tempore appellationis jam fuiſſet elapſum. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſſe conſtiterit (revocatis in ſtatum priſtinum omnibus, quæ poſt appellationem ipſius O. inveneritis attentata) præſcriptam capellam *h* matrici Eccleſiæ reſtituere procuretis, prædictum O. (ſi eum appellationem non fuiſſe proſecutum conſtiterit) memorato S. in expenſis neceſſariis condemnantes.

CAP. XIII.

Reſcriptum, quo ſcribitur pluribus cum clauſula [Quod ſi non omnes, &c.] *intelligitur tam de impotentia facti, quam juris.*

Cœleſtinus III. (*an.* 1191.)

SCiſcitatus es a nobis petitorio *a* deſtinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis noſtris ſæpe conſuevit apponi) ut ſi duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipſis exequendis ſimul intereſſe nequiverint, unus aut plures, *b* quibus ſcribitur, nihilominus exequantur. Nos vero ita ſentimus, quod tam de jure, quam de facto, illa impotentia cenſeatur: de jure, ſi aliquem illorum ſervum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum eſſe conſtiterit: de facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere, aut inevitabilis neceſſitatis articulo impediri, quo minus valeat intereſſe. Dummodo is, qui pro neceſſitate præſens eſſe non poteſt, collegis ſuis canonice excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare: ut alii conjudices vel executores nihilominus ad conſummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult intereſſe, hac impoſſibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excuſari *c*: niſi forte ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiverint, aut noluerint intereſſe.

CAP. XIV.

In quæſtione revocationis reſcriptorum recurritur ad arbitros, ſi judices in cognitione ſibi non deferant, nec invicem concordent. h. d. uſque ad §. Quoniam.

Innocent. III. *Elienſi Epiſcopo.* (*an.* 1198.)

PAſtoralis officii: *d* [*& infra.*] Præterea *e* quæſiviſti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrum judices priores, an poſteriores cognoſcere debeant, & utrum per ſecundas ſint primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi reſpondemus, quod niſi poſteriores prioribus, vel econverſo duxerit deferendum, ſimul utrique cognoſcant: *f* & ſi forte nequiverint ſimul in unam ſententiam concordare (quamvis plures ſint ex una parte, quam ex altera) per arbitros communiter electos a partibus hujuſmodi concertatio ſopiatur.

Per generalem clauſulam poſitam in reſcripto, delegatus ante expreſſionem perſonarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et ſpeciales literæ derogant literis generalibus ſuper non ſpecificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem ſub hujuſmodi forma, videlicet cauſam, quam talis adverſus talem, & quosdam alios ſuper hoc, & quibusdam aliis ſe habere proponit, tibi duximus committendam, a nobis multoties literæ impetrantur: ſolicite quæſiviſti, an judex ex delegatione hujuſmodi, ante perſonarum, vel rerum expreſſionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis habeat poteſtatem: adjiciens, utrum, ſi antequam perſonæ vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſſis in commiſſione priori, ſed generaliter comprehenſis ſpeciales literæ (quæ de priori commiſſione nullam faciant mentionem) ad alios judices a ſede Apoſtolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad hæc duo taliter reſpondemus, quod (cum generali per ſpeciale procul dubio derogetur *g*) jurisdictio

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *In veteri adſcribitur Innocentio III.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Quibus & quot modis reſcripta vitientur, tradunt DD. in l.* 7. *C. de diverſ. reſcript.* e *Sic in* 2. *compil. Clemens III. Abbatibus de Oſen, & de Herber. & Priori ſanctæ Fridæ.* f *c.* 8. *eod. tit. in* 2. *compil.* g *al. Upetone.* h *Eccleſiam.*

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Vide DD. in c. illa de elect. Sp. in tit. de leg.* §. *nunc oſtendendum. verſic.* 18. *ubi dicitur, quod ſupplet juris poſitivi defectum.* c *l. inde Neratius.* §. *fin. & ibi gloſſ. ff. ad leg. Aquil. & l. confeſſionibus. juncta gloſſa. D. de inter. in jur.* d *Quæ hic deſunt, reperies inf. de offic. & pot. Judic. del. c. paſtoralis.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *l. ſi quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto. ff. de reg. juris. Bart. in l. Mævius. de legat.* 2. *& l.* 1. *in princ. de nov. oper. nunc.*

per

per generales literas attributa, per ſpeciales (quantum ad ea, quæ ſpecialiter exprimuntur) penitus enervantur, licet de prioribus non faciant mentionem: unde ſuperflua relinquitur prima quæſtio, etſi merito dici poſſit, quod donec jurisdictio revocetur, eam ſuper rerum, vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimantur perſonæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujuſmodi exercere.

CAP. XV.

Per generalem clauſulam, quidam aliis, & res aliæ: multitudo effrenata non includitur, nec perſonæ, nec res majores expreſſis, ſed pares, vel minores.

Idem *Senonenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1198.)

SEdes Apoſtolica *a* conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem: ſed quidam ejus gratia nequiter abutuntur: [*& infra. α*] Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cum in commiſſionibus noſtris minores & viliores perſonæ ſolummodo deſignentur, majores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione generalitatis hujuſmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec ſuper majoribus & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & levioribus tantum faciunt mentionem. Si quis vero aliquas perſonas expreſſerit, non ut velit cum eis in judicio experiri, ſed ut ad pares tranſire valeat, vel *b* minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *c* careat penitus impetratis.

[*α Dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commiſſionibus omnibus noſtris minores vel viliores perſonas propriis nominibus exprimunt, majores autem & digniores ſpecialibus vocabulis non deſignant, ſed eas ſub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commiſſiones ipſas a nobis facilius impetrent ſub hac forma: conqueritur talis de iſto vel illo, & aliis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis ſuper tali negotio & quibusdam aliis rebus, injurioſi nimis & graves exiſtunt.*]

CAP. XVI.

Qui contra unum ſuper eodem ad diverſos judices diverſa reſcripta impetrat, & ei. utitur. perdit commodum utriuſque.

Idem R. *Cantori*, & R. *Priori de Monte Leroſorum*. d (*an.* 1205.)

EX tenore *e* literarum, quas nobis deſtinaſtis, intellexi-mus R. Sacerdotem de Collovilla *f* ad alios judices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum Abbatem de Becco vertitur) literas Apoſtolicas impetraſſe, qui cum partem citaſſent adverſam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [*& infra. α*] Cumque vos in cauſæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis propoſuit, quod non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero reſpondere, cum per alias ab aliis Judicibus fuiſſet citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipſe commodo careat utriuſque.

[*α Poſtmodum vero idem Presbyter ſuper eodem negotio vobis noſtras literas præſentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

CAP. XVII.

Non valet reſcriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrandis non facient mentionem.

Idem *Mediolanenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1199.)

CUm *a* adeo ſcripta ſedis Apoſt. moderemur: (*& infra. α*) Scripſiſti nobis, quod cum P. Clericus in Eccleſia Modecenſi ſufficientem ſibi ſit præbendam adeptus, mirabaris, quod pro receptione ipſius in Eccleſia de Gronzola, Præpoſito & fratribus ejusdem Eccleſiæ literas miſerimus: cum ſi literarum noſtrarum ſeriem attendiſſes, nihil inveniſſes in eis, quod debuiſſet tuum animum offendiſſe. Cum enim in literis nec de præbenda ipſius mentio haberetur, nec Modecenſis Canonicus, imo nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipſis hæc eſſet adjecta conditio: Si dignus exiſteret ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum: intelligere potuiſſes, qualiter literæ ipſæ fuerant impetratæ.

[*α Ut ex certa ſcientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum & movemur, quod quotiens ad te vel ad aliquos tibi ſubjectos noſtras literas deſtinamus, te ſuper his mirari reſcribis, ac ſi mandaremus aliquid inhoneſtum.*]

CAP. XVIII.

Ordo reſcripti interpretationem recipit a jure communi.

Idem *b electo Decano, & N. Canonico Cameracenſi.* (*an.* 1198. *Roma in Belgium.*)

CAuſam *c*, quæ inter Præmonſtraten. & Pramon. *d* Eccleſias ſuper poſſeſſionibus de Anapia vertitur: (*& infra. α*) Sed quia in literis animadvertimus fuiſſe inſertum, quod ſi alterutra partium citata legitime, præſentiam veſtram adire, vel judicio veſtro parere contemneret, vos præſentis partis probationes recipere, & quantum de jure poteritis, in cauſæ cognitione ac deciſione procedere minime tardaretis. Nos volentes, ut clauſula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inſerenda, clauſulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipſam intelligentes ibidem in cauſa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: proviſuri, ut ſi literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitime eſt proceſſum, firmum & ſtabile perſeveret, alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in deciſione ipſius negotii (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quam ſuper incidentibus quæſtionibus, appellatione remota, canonice procedatis.

[*α Super poſſeſſionibus de An. diſcretioni veſtræ commiſiſſe meminimus.*]

CAP. XIX.

Non valet impetratio in Eccleſia numerata, non facta de numero mentione, ſi per eam frangitur numerus Canonicorum, licet non frangantur numerus præbendarum: & proceſſus inde factus eſt nullus. hoc dicit ad intellectum. Pannor.

Idem *Archiepiſcopo Senonenſi.* e (*an.* 1198.

CONſtitutus *f* apud ſedem Apoſtolicam P. Clericus propoſuit, quod cum C. p. n. *g* Decano, & Capitulo Biturícenſi dederit in mandatis, ut ipſum reciperent in Canonicum & in fratrem, & præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret Eccleſia, vel proximo *h* vacaturam: & ipſi cum *i* mandatum ejus admittere non curaſſent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: ſibi ſuper hoc executoribus deputatis: [*& ſ.*] Verum pars *k* adverſa reſpondit, quod cum in Biturícenſi Eccleſia certus eſſet numerus Canonicorum inſtitutus, firmatus jurejurando, & per Rom. Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P. non

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Vel deſcendere ad minores in uno manuſcr.* c *In impreſſis, peccator, male, ſed ex omnib. manuſcr. repoſuimus, precator. facit inf. eod. tit. cap. ſuper literis. & l. etſi. C. ſi contra jus vel util. publ.* d *Additur in* 2. *comp. & Joanni de Sagio Canonico Rothomagenſi. Al. Idem R. Cantori Rothomagenſi & R. Priori, &c.* e *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Corbevilla.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Idem Abbati de Alcobatia F. & P. Monachis Alcobatiæ, ut habet* 3. *compil. al. electo Decano & M. Canonico.* c *c.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Pramacenſem.* e *Additur in* 3. *compil. & S. Mariæ in via lata, S. Apoſt. Legato.* f *c.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Cœleſtinus prædeceſſor noſter. al. ita, G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Hæc dictio, cum deeſt in manuſcript.* k *altera.*

feciſ-

feciſſet in ſuis literis mentionem: intelligendum erat circumveniſſe prædeceſſorem noſtrum, & dictas literas veritate tacita impetraſſe: (*& infra. a*) Diſcretioni *a* veſtræ mandamus, quatenus ſi legitime vobis conſtiterit numerum Canonicorum, (qui nunc eſt in eadem Eccleſia) per Decanum & Capitulum ejuſdem Eccleſiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetraſſet: quicquid factum eſt occaſione literarum ipſarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem Eccleſia præbendam (ſi qua vacat) ſublato cujuslibet appellationis obſtaculo, aſſignari.

(*a Licet enim cum in aliqua Eccleſia certus ſtatuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi, ſalva ſed. Ap. auctoritate: non tamen erat eredendum, quod eum ex certa ſcientia contra juramenta eorum recipi mandaviſſet, cum de hoc in ſuis literis nihil fuiſſet expreſſum.*

CAP. XX.

Difficile & famoſum c. & eſt clavis totius tituli. Et h. d. in ſumma: *Exprimens falſum, vel tacens verum in reſcripto, ſi malitioſe, caret prorſus impetratis. Sed ſi per ſimplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuiſſet vero expreſſo, & ſuppreſſo falſo, ſaltem literas in forma communi, & delegatus procedit ſervato juris ordine, & non ſpeciali forma reſcripti, ſecus ſi nullo modo literas habuiſſet.*

Idem *A. Canonico Pictavienſi* b (*an.* 1201.)

SUper literis *c* quæ ab aliquibus ex malitia, & a nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate) impetrantur a nobis, diverſos intelleximus diverſa ſentire, aliis aſſerentibus, eos debere prorſus carere omni commodo literarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis vero dicentibus, quod etſi forma carere debeant in literis noſtris expreſſa, nihilominus juxta rigorem juris ſit a delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per ſimplicitatem vel ignorantiam literas a nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum conſequantur, ita videlicet, quod delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo literas impetrant, duximus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa? nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominus ſaltem in forma communi literas dediſſemus *e*, delegatus non ſequens formam in literis ipſis appoſitam, *f* ſecundum ordinem juris in cauſa procedat. Si vero per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa nos nullas prorſus literas dediſſemus, a delegato non eſt aliquatenus procedendum *g*: niſi forſitan eatenus, ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoſcat: ut ſic in utroque caſu, eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans ſuas literas denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.

CAP. XXI.

In cauſa monaſterii convenitur Abbas per reſcriptum, in quo nulla fit mentio de Conventu: nec propter hoc appellari poteſt, niſi Abbatis & Conventus bona eſſent diſtincta omnino.

Idem *Abbati & Conventui Præmonſtratenſi.* (*an.* 1204.)

EDoceri *a* poſtulaſtis a nobis, utrum per literas adverſus Abbates (nulla mentione habita de ſuis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad conventus pertinent, & eoſdem) ipſis querentibus reſpondere: ac licet inhibita ſit appellatio, per appellationis objectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quod (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri non poſſunt; quo minus debeant auctoritate literarum hujuſmodi legitime reſpondere: Cum ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare: Niſi forte Abbatis & Conventus negotia eſſent omnino diſcreta.

CAP. XXII.

Proceſſus factus per literas ſurreptitias irritatur: ſed factus contra formam reſcripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiſcopo & Magiſtro W. Canonico Magdeburgenſi.* (*an.* 1209.)

CUm dilecta *b* in Chriſto filia R. Cuſtos Heſienſis *c* Eccleſiæ, ac procurator G. Monialis, ſuper electionibus in eadem Eccleſia celebratis, litigaverunt aliquandiu coram nobis: (*& infra.*) Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *d* & ſuos conjudices impetratas, fuiſſe per ſubreptionem *e* obtentas, cum in eis illius articuli, videlicet *f*, de ſubtractorum reſignatione, fuerit præter conſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad Scholaſticum *g* Hildeſenſem, conjudices ſuos obtentis, inſertus fuerat: de quibus in ſecundis literis mentio non fiebat: & ideo, quod ipſarum literarum occaſione dignoſcitur attentatum, duximus irritandum. Dictum inſuper Scholaſticum, & conjudices ſuos invenimus minus provide proceſſiſſe. Cum enim in literis noſtris eiſdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Eccleſiam perſonaliter accedentes, perſonæ idoneæ adminiſtrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde reſignatio ſubtractorum: ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes, illo capitulo prætermiſſo, de aliis articulis inordinate plurimum cognoverant: propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibuſdam aliis ſororibus Eccleſiæ (ſicut juſtum fuerit) reſtitutis, & forma mandati noſtri exacta diligentia obſervata, in negotio ipſo ratione prævia procedatis.

CAP. XXIII.

Valet ſecundum reſcriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.

Idem.

PLerunque *h* contingit, quod aliqui noſtris literis impetratis, illis uti multo tempore poſtponentes, tunc demum eas exhibent, cum aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitus literas impetrarant, cœperint conveniri: dicentes, poſteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cum igitur non ſit malitiis hominum indulgendum, ſtatuimus, ut ſi quis noſtras literas impetrans, intra annum poſtquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia poſtpoſuerit uti eis, auctoritate poſteriorum literarum valeat conveniri, licet in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

---

a *In vulgatis male, dominationi, cum conſtet legendum, diſcretioni.* b *al. Idem A. Amarico Can. S. Hilarii Pictavienſi.* c *c.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *diſtinctionem habendam.* e *Vide l.* 1. C. *Si contra jus vel util. publ. & ibid. Bald.* f *ſed.* g *Vide l. Mutus. cum gloſſ.* 2. *ff. de proc. & ff. de pet. hær. l. Si poſſeſſor. & l. ſi quid poſſeſſ.*

a *al. a nobis per literas edoceri poſtulaſtis, c.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *collect.* c *al. Heronenſis. al. Heriaſenſis.* d *al. Raveane.* e *id eſt, tacendo verum, vel exprimendo falſum.* f *ſic legendum in ver. de ſubjectorum reſignatione, vel ſubtractorum reſtitutione.* g *Midonenſem.* h *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CAP. XXIV.

Si a Delegato aliquid mandatur Ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius Delegatus per alias literas post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium, contentionem esse de jurisdictione, faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut jurisdictionaliter cognoscat, sed ut se informet, an per secundas revocentur primæ: & si primæ revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagensi Archiepiscopo.* (*an.* 1211.)

CUm *a* contingat: [*& infra.*] Præterea cum quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti a parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiæ subjacere; aliis judicibus postmodum tibi injungentibus, ut eandem denuncies absolutam: quæris, an utrisque, an neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cum primum mandatum recepisse dignoscaris, tibi forsan innotuerit, inter illos & alios super jurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc nihil omnino sciviſti. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitus innotescat, cum primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni *b* mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque a sede Apostol. obtentarum copia postulata (quas tibi auctoritate præsentium districte præcipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quod non sit aliquatenus hæsitandum) quod literæ, quæ ad illos, a quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expresse revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si vero ex literarum inspectione manifeste tibi constet, quod literæ obtentæ ad illos, qui primum dedere mandatum, per alias minime revocantur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quod si super hoc tibi merito fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostræ constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quod inter se super jurisdictione demandata cœperint disceptare. Cæterum in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te afferas esse certum, ubi certus esse non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter Delegatos, aut partes, de jurisdictione debeas judicare. *c*

CAP. XXV.

Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumque effectum consequendum.

Idem *Magistro* d *G. & P. de Firmisca.* (*an.* 1213.)

OLim *e* ex literis sancti Nicasii Remensis *f*, Sargiensis, & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quod cum ad eos semel & iterum a nobis literæ processissent, super eo videlicet, quod P. Clericus sancti Remigii, parœciam de Salice (quam R. de Clivo per interpositam personam sibi collatam fuisse proposuit) detinebat, ipsi partes semel, secundo & tertio citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se vel per respondendum aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parœciæ sequestrari. Cumque postmodum idem P. accedens ad eos se juri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionis literas concedentes, diem ei assignaverunt & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem & locum ex literis illis radens, in loco *a* rasuræ scripsit, quod ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per literas) est confessus. Nos igitur, cum tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (si esset *b* ita) ipsi præsumptori super dicta parœcia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Clivo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verum sicut vos per vestras nobis literas intimastis, cum dictus R. rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probavisset, & ob hoc postulasset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos utrum *c* clausula illa [si esset ita] de omnibus superioribus, an de articulo tantum rasuræ deberet intelligi, dubitastis. Nos igitur respondemus, quod clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc ut ipsi R. præfata Ecclesia conferatur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem hujusmodi perpetravit, non tamen propter hoc eadem Ecclesia est adversario assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

Non valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis & amotionis impetrantis non facit mentionem.

Item *Episcopo Imolen.* (*an.* 1214. *Roma in Romandiolam.*)

I. DIlectus *d* filius Abbas sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis literas intimavit, quod cum ipse (cui visitationis officium in civitate ac diœcesi Bononiensi commisimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graves & manifestos excessus) duxerit amovendos: iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma literas impetrarunt, de amotionis suæ causa, & excommunicationis, *e* qua tenentur adstricti, nullam facientes penitus mentionem. [*& infra. a*] Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ita) literas ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas, viribus carere decernas.

[*a Procuratoribus igitur, vicinorum & Ecclesiarum ipsarum exceptiones in tua præsentia proponentibus antedictas, tu superfedendum hujusmodi negotio decrevisti, donec super hoc nostræ voluntatis beneplacitum recepisses.*)

CAP. XXVII.

Per literas justitiæ non tenetur Episcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam, hoc dicit comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Episcopo Veratisamensi*, f (*an.* 1214. *Roma in Poloniam.*)

POstulasti *g* per sedem Apostolicam edoceri, utrum ali-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Quod si non fecerit. poterit compelli ad exequendum.* c *pastoralis. inf. De off. delegat.* c *Add. concor. in l. qui procurator. in gloss.* 1. *ff. de procur. & in l. a divo Pio. & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.* d *al. Idem de Vallibus Magistro G. & P. de Fumusca. al. de Simii. canonico.* e *c.* 2. *eod. tit. compil.* f *al. Remanensis, Saginensis. Alias Signiacen. & est diœcesis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum rasuræ rescripsit.* b *Adde, quod si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Archidiac. & DD. in c. cordi. de app. in* 6. c *Vos de clausula illa, si ita est.* d C. 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Sententia in quibusdam antiquis.* f *al. Vratismensi.* g C. 4. *eod. tit. in* 4. *compil.*

cujus

cujus Eccleſiæ perpetuo Vicario de proventibus Vicariæ, boniſque paternis, habenti, unde valeat commode ſuſtentari, teneatis per illam formam communem [cum ſecundum *a* Apoſtolum] in Eccleſiaſtico beneficio providere. Ad quod ſic duximus reſpondendum, quod cum per formam prædictam neceſſitatibus pauperum Clericorum (qui nullum ſunt Eccleſiaſticum beneficium aſſecuti) ſedes Apoſtolica duxerit ſuccurrendum: perpetuus Vicarius (niſi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujuſmodi literis, utpote veritate tacita impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus eſt proviſum. Et pro habente beneficii ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper obtinendo alio beneficio, de levi non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

Per literas Apoſtolicas de hac conſtitutione mentionem non facientes. non poteſt quis trahi ultra duas dietas extra ſuam diœceſim, niſi de conſenſu partium literæ fuerint impetratæ. hoc dicit, uſque ad §. ſunt & alii.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1215.)

NOnnulli gratia ſed. Apoſtol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem auctoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris obſervantia interdicit) ſtatuimus, ne quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim per literas Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit. Niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.

Non valent literæ ad lites impetratæ, ſine ſpeciali mandato Domini, niſi impetrentur per conjunctam perſonam. h. d.

§. 1. Sunt & alii, qui ſe ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, vel novas immittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus a ſede Apoſtolica literas impetrant, abſque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio moleſtetur) aut actori (ut per ipſas adverſarium indebita moleſtatione fatiget) venales exponunt. Cum autem lites reſtringendæ ſunt potius, quam laxandæ, hac generali conſtitutione ſancimus, ut ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero, ſine ſpeciali mandato Domini, literas Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & literæ illæ non valeant, & ipſe tanquam falſarius puniatur. Niſi forte de illis perſonis extiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

Si occaſione duorum reſcriptorum, unius ſcilicet in cauſa principali, alterius in cauſa appellationis, contenditur: non judex ſuper principali, ſed deputatus ſuper appellatione, cognoſcere debet de valtditate appellationis.

Honorius III. *Cantuarienſi Archiepiſc. & conjudicibus ſuis.* (*an.* 1220.)

II. DIlectus filius J. Sarracenus Clericus expoſuit coram nobis, quod cum Jordanus Clericus Dumelenſis *c* ipſum ſuper Eccleſia ſancti Nicolai Dumelienſis coram nobis auctoritate literarum noſtrarum traxiſſet in cauſam: ex parte ipſius Jordani fuit excipiendo propoſitum, quod auctoritate ipſarum literarum non poterat conveniri, eo quod ultra duas dietas a diœceſi, (ubi prædicta Eccleſia erat) contra ſtatuta Concilii generalis (de quo in eiſdem literis non fiebat mentio) diſtabatis *d*: Et quia hujuſmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in cauſa (pro eo quod idem J. *e* in Rophenſi & Elienſi diœceſi beneficia obtinet, quaſi ex hoc domicilium intelligeretur habere) ipſe ad noſtram audientiam appellavit: [*& infra.* α] Cumque idem J. appellationem interpoſitam proſecutus, ad Eboracenſ. Archiepiſcopum, & ejus collegas, ſuper præmiſſis literas impetraſſet: vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes, eiſdem judicibus ne in commiſſo ſibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus (ſi eſt ita) cauſæ ſuperſedeatis eidem, cum non vos, ſed dicti judices cognoſcere habeant, ad quos juriſdictio debeat pertinere.

(α *Vos ejuſdem appellatione contempta partem alteram mittendam in poſſeſſionem ejuſdem Eccleſiæ cauſa cuſtodiæ decreviſtis.*)

CAP. XXX.

Si plures impetrant in eadem Eccleſia, ſtatur datæ, ut primus impetrans præferatur, & ſolus admittatur. Ita communiter ſummant Doct. Et procedit iſtud ſummarium, ſecundum opinionem communem, quæ hodie invaluit propter jura nova.

Idem *Epiſcopo & Archidiac Legion.* (*an.* 1220.)

CApitulum ſanctæ crucis Cameracenſis exhibita nobis petitione monſtravit, quod Callimacho Clerico ſuper præbendali beneficio in eorum Eccleſia obtinendo, literas noſtras ad eos prius monitorias, & demum præceptorias impetrante, B. Clericus contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi Eccleſia conferendo, ad I. Archiepiſc. Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habita mentione, executorias a nobis literas impetravit: qui poſt appellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias protulerunt: ac dictus *a C.* ſuper executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit ſcripta noſtra: qui tulerunt ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias in eoſdem *a*. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & fratrem, aſſignatoque ſibi beneficio præbendali, qui ad eos prius mandatum Apoſt. reportavit, præfatas ſententias juxta formam Eccleſiæ relaxetis: alteri ſuper præbendali beneficio in eadem Eccleſia ſilentium imponentes.

(*a Unde nobis humiliter ſupplicavit, ut cum in eodem Eccleſia tantum XII. ſint præbendæ, & ob hoc ſint magno gravamine ſimul providere poſſunt, utrique faceremus eaſdem ſententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem Eccleſia de præbenda, præſertim, cum in utriuſque literis clauſula illa continetur inſerta, niſi de mandato noſtro eadem Eccleſia foret in alterius receptione gravata.*)

CAP. XXXI.

Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam penſionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

Idem *Bituricen. Archiep. Apoſtol. ſedis Legato.* (*an.* 1223.)

II. AD audientiam noſtram, [*te ſignificante,*] pervenit, quod quidam Clerici obtentis a ſed. Apoſtol. literis ſuper proviſione ſua in aliquibus Eccleſiis tibi ſubjectis, recipientes ab eis annuas penſiones, ſeu alia beneficia, ab eorum impetitione deſiſtunt, renunciantes beneficio literarum: (*& infra.* α) F.t. mandamus, quatenus eos, qui poſt literas taliter venditas, alias (de illis mentione non habita) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint: carere decernas commodo earundem, & Eccleſias non permittas earum occaſione vexari: revocando in irritum, ſi quid earum prætextu inveneris eſſe factum.

(α *Demum ad ſedem Apoſtolicam accedentes ſuper ſua proviſione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habita mentione, & ſic gratia Apoſtolicæ benignitatis abutentes, Eccleſias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de ſuæ circumventionis aſtutia glorientur.*)

CAP. XXXII.

Receptus per literas Apoſtolicas, licet præbendam exſpectet, per alias literas hoc ſupprimentes in alia Eccleſia recipi non debet. hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

---

a *Infra de præbend. cum ſecundum Apoſtolum.* b *Lateranenſ. c. 37. de liter. non impetrand. &c.* c *al. Dulmenſis. al. Dunedienſis.* d *In nonnullis manuſcriptis legitur, citabatis.* e *Jordanus.*

a *Dictus* R.

Greg. IX. *Mediolanenſi Archiepiſc.* (*an.* 1227.)

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quod nonnulli Clerici a ſede Apoſtol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quod in pluribus Eccleſiis admittantur: ſicque aliquando in aliis recepti, licet nondum in eis Eccleſiaſticum beneficium ſint aſſecuti, alias Eccleſias ſuper receptione ſua nihilominus impetrant & moleſtant *a*: (*& infra.*) Mandamus, quatenus eos Clericos Eccleſiis, in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis occaſione literarum hujuſmodi moleſtari. Niſi de receptione forte ſua expreſſam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

Non valet reſcriptum, quod procurator revocatus & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: ſecus tamen ſi in judicio: dummodo revocatio ad notitiam adverſarii vel judicis non pervenit. hoc dicit, ſecundum lectu-ram magis communem.

Idem *Epiſcopo Silvanectenſi, & Abbati Caroli loci.* b (*an.* 1228.)

III. EX parte Decani & Capituli Laudunenſis fuit propoſitum, quod cum ipſi auctoritate Apoſtol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis ſententiam protuliſſent: procuratoribus partium propter hoc ad ſedem Apoſtol. accedentibus, & lite ſuper diverſis articulis conteſtata, nos cauſam vobis commiſimus terminandam, hoc adjecto, ut non obſtarent literæ præter aſſenſum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus propoſuit, quod per illas literas procedendum non erat, ex eo quod V. qui eaſdem literas impetraverat, falſus extiterat procurator, cum ipſe ante impetrationem literarum ipſarum, propter ſuſpicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum ſibi traditum revocaſſet. Eis igitur proponentibus ex adverſo, quod ad nos vel ad ipſos hujuſmodi revocatio non pervenit, vos quod deberetis per literas ipſas procedere, per quandam interlocutoriam protuliſtis: (*& infra.*) Petente itaque procuratore ipſorum, ut inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius nobilis ex adverſo reſpondit, quod non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quaſdam poſterius impetratas, inter alias continentes, ut ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eandem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteretis ad ſedis Apoſtol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipſi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & poſt revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia vero juxta generalis ſtatuta Concilii, Apoſtol. literæ, quas ſine ſpeciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, niſi ſit de illis perſonis, a quibus non eſt exigendum de jure mandatum: mandatum quatenus ſi revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cum minus valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, a quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obſtantibus poſterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

Reſcriptum impetratum contra hominem alicujus diœceſis, non extenditur ad hominem ejuſdem nominis alterius diœceſis.

Idem *Decano & Magiſtro. G. Canonico Leodienſi.* (*an.* 1228.)

SIgnificante V. nos noveris accepiſſe, quod cum R. contra V. Remenſis diœceſis ſuper quibuſdam pannis & aliis ad judices literas impetraſſet, idem V. excipiendo propoſuit, quod cum idem non de Remenſi, ſed de Leodienſi diœceſi exiſteret, per hujuſmodi literas (cum de diœceſi Leodienſi non facerent *d* aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujuſmodi admittere denegarunt, noſtram audientiam appellavit *a*. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXV.

Per reſcriptum impetratum contra homines diœceſis, non poſſunt conveniri homines civitatis.

Idem *Priori ſancti Laudinenſis, & Succentori Rothomagenſi.* (*an.* 1228.)

RODolphus Clericus rector Eccleſiæ ſancti Chriſtophori de civitate Sagienſi, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cum magiſter R. eum per quaſdam literas contra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis, ſuper reditibus & rebus aliis impetratas a nobis coram judicibus ſuper eadem Eccleſia per generalem clauſulam (quidam alii) conveniſſet: idem rector propoſuit excipiendo, quod cum eſſet de civitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de civitate ipſa intelligitur incluſus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judicis exceptionem hujuſmodi recuſarunt admittere, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

Si conveniendus per clauſulam, moriatur re integra, ſucceſſor conveniri non poteſt.

Idem *Abbati ſancti Jacobi.* (*an.* 1229.)

SIgnificavit nobis Comitiſſa Namurenſis, quod cum mortuo Comite fratre ſuo, ipſa in ejus ſucceſſerit Comitatu, G. & B. per quaſdam literas Apoſtolicas contra Tullen. Epiſcopum, & quoſdam alios Clericos & Laicos, impetratas, eam coram *judicibus* (ad quos obtentæ fuerant) ſuper quadam ſumma pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuaſſe dicebant, per illam generalem clauſulam, (quidam alii) (quia in prædicto Comitatu ſucceſſerat) convenerunt: excipiente itaque procuratore ſuo, quod cum adhuc frater ejuſdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipſas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipſius, noſtram audientiam appellavit. (*& infra.*) Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVII.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falſo dixit monitorias præceſſiſſe.

Idem *Abbati ſancti Victoris.* (*an.* 1229.)

EX inſinuatione Epiſcopi Ambianenſis accepimus, quod I. Clericus ſuper ejus proviſione, ad ipſum præceptorias, & poſtmodum ad vos *b* executorias contra eum literas impetravit. (*& infra.*) Quocirca mandamus, quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, executoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione prævia procedatis.

CAP. XXXVIII.

Ceſſantibus clauſulis in dubio, Papa non intendit gravare eundem collatorem ſuper proviſione duorum: ideo ſecundus impetrans repellitur, ſive primus expectet, ſive ſit jam gratiam conſecutus. hoc dicit ſecundum intellectum gloſſ.

Idem *Novienſi Epiſcopo.* (*an.* 1229.)

MAndatum Apoſtolicum ad te directum, ut Magiſtrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem

a *Vide l.* 1. §. *ſed & ſi quis. D. de Carb. ed. & D. de lib. cauſ. l. ordinata.* b *in multis antiquis ita, & Abbati Compedien.* c *In uno antiquo, in negotio iſto.* d *faceret.*

a *Vide & l. a procedente. & ibi Bart. C. de dilat.* b *ad duos loquitur, ad Abbatem & Epiſcopum. Ne putes erratam eſſe, & pluralis locutio duorum numero conſiſtere poteſt.* 4. *q.* 3. §. *ubi numerus. verum rectius loquitur Abbati S. Victoris, & rollegio, alias non ſubaudiret in plurali. c. quant. gravi. ſ. de crim. falſi.*

Novien.

Novien. Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cum super receptione duorum gravandi Ecclesiam antedictam, non fuit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1229.)

LIteris Apostolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exequi volumus & mandamus. Non obstante, quod T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui a bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias impetravit. Cum factum prædecessoris nostri potius, quam nostrum fuerimus prosecuti. *a*

CAP. XL.

Diœcesanus, cui scribitur, ut in diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat vel faciat provideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius, jam pro alio gravati.

Idem.

ABbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas generales ad Diœcesanum Episcopum obtentas, ut in diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non esset) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec super conferendis Ecclesiis, aut beneficiis aggravari, etiamsi facultatem habeat Diœcesanus, per easdem literas providendi.

CAP. XLI.

Per rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

Idem.

AB excommunicato, qui contra statuta Concilii *b* generalis asserit se ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (si est ita) sine difficultate absolvat eundem, & aliis *c* deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur. Non excommunicatori (qui de facto suo in hoc certus esse debet, licet in hoc deferatur eidem) sed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

Si impetrans rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum, cum tamen haberet beneficium, licet exiguum, non valet rescriptum.

Idem.

SI proponente aliquo nondum se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super provisione ipsius (licet minus competens obtinentis) rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur. Illum veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis, privantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus & damnis adversario.

Idem *Episcopo Parisiensi.*

QUia nonnulli diversis modis literis Apostolicis abuntur, statuimus, ut quicunque obtentas sub nomine suo literas aliis ejusdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebite per easdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæstionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: seu quenquam super uno negotio, vel etiam malitiose super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodius, per varias literas coram diversis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diversa loca, vel indeterminate ad villam, quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum a sua intentione repellat: earundem literarum commodo careant *a*, & adversariis in moderatis expensis ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

a *executi.* b *Later. sub Innoc. III. c.* 47. c *& aliis sibi judicibus deputatis.*

TITULUS IV.
DE CONSUETUDINE.

CAP. I.

Consuetudo inferens gravamen Ecclesiis, debet Judicis officio tolli. hoc dicit secundum intellectum magis singularem.

Gregorius I. *in Registro.* b (*an.* 591. *Roma in Siciliam.*)

COnsuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere.

CAP. II.

Ex consuetudine potest introduci actus sive solennitas, per quam sine apprehensione reali transfertur possessio rei absentis. h. d. & est casus singularis, secundum Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Cap. Lugdunensi.* (*an.* 1199. *Roma in Daniam.*)

EX *c* literis: (*& infra.* α) Si vero aliquis possessiones aliquas clausstris, vel aliis religiosis locis in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro suorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam esse proponis, quod in hujusmodi donationibus modicum terræ consuevit in manu accipere, vel in extremitate *d* pallii, quod manu Prælati Ecclesiæ sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium & audientium, sub dicta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: (*& infra.* β) Discret. vestræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis clausstris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis pie conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter observari, cum hujusmodi signum, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quam traditæ possessionis sit evidens argumentum.

[α *Quas tu nobis, frater Archiepiscope, destinasti, intelleximus manifeste, quod regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, consuetudinibus suis, & institutionibus Regum suorum omnino regatur. Unde nullum usum testamentorum illius provinciæ hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus secundum legalem observantiam custoditur.*]

[β *Verum quia hujusmodi donatio malitiose a quibusdam cavillatoribus, sicut asseris, impeditur, a nobis humiliter postulasti, ne loca religiosa, & Ecclesiæ, quibus multæ possessiones sub scotatione hujusmodi sunt collatæ, ab aliquibus possint vel debeant temere perturbari, paterna debemus solicitudine providere. Nolentes igitur ut tales constitutiones, quas diuturnitas temporis, ut asseris, observavit, & usus consuetudinis approbatæ hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmetur.*]

a *adde generaliter de actibus, qui infirment rescriptum. l.* 1. *C. si contra jus. vel util. publ.* b *lib.* 1. *epist.* 64. *ad Felicem Episcopum Messanensem, & cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *in quibusdam recentioribus ita, sed male, meo judicio, vel in extremitate pallii: manu Prælati Ecclesiæ, &c.*

CAP. III.

CAP. III.

Non valet consuetudo, ut in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Pictavinsi.* a (*an.* 1198.)

AD nostram audientiam *b* noveris perveniſſe, quod in tua diœceſi etiam in cauſis Eccleſiaſticis conſuetudo minus rationabilis habeatur, quod cum aliqua cauſa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis utriuſque partis auditis, a præſentibus literatis & illiteratis, ſapientibus & inſipientibus, quid juris ſit quæritur, & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum (præſentium conſilio requiſito) pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod conſuetudo, quæ canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti *c*, cum ſententia a non ſuo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in cauſis Eccleſiaſticis ſubjectorum tuorum, poſtquam tibi de meritis eorum conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, auctoritate tibi præſentium (præmiſſa conſuetudine non obſtante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

Conſuetudo non poteſt operare, ut Clericus non Epiſcopus poſſit exercere ea, quæ ſunt reſervata ordini Epiſcopali: & eſt caſus notabilis. Abbas.

Idem *L. Vicario noſtro e apud Conſtantinopolim conſtituto.* (*an.* 1199.)

QUanto *f* de benignitate: [*& inf.* α] Pervenit *ſane* ad audientiam noſtram, quod quidam ſimplices Sacerdotes apud Conſtantinopol. ea ſacramenta præſumunt fuerunt ſolis Pontificibus reſervata, ut eſt ſacramentum Confirmationis, quod chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manus impoſitionem conferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis: ſolam conſuetudinem prætendentes. [*& infra.* β] Diſcr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris diſtricte prohibeas, ne talia de cætero ſua temeritate præſumant: quæ licet non ſint a fidelibus contemnenda, tutius tamen eſt ea ſine periculo ex neceſſitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quam ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non ſine gravi periculo inaniter conferantur: cum umbra quædam oſtendatur in opere, veritas autem non ſubeat in effectu.

[α *Sed. Ap. locum obtines celſiorem, tanto tibi eſt ſolicitius procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram vel ad ſiniſtram, quod non minus re quam nomine vices Apoſtolicas gerere comproberis.*]

[β *Cum diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augmentet, quæ tanto graviora exiſtunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia, quæ oculos divinæ majeſtatis offendunt, de agro dominico extirpari.*)

CAP. V.

Non valet conſuetudo, per quam interdicti ſententia violatur.

Idem *Decano & Cap. Cenomanenſi.* h (*an.* 1206.)

CUm inter *i* vos ex una parte, & Canonicos ſancti Petri de curia ex altera, ſuper eo, quod dicti Canonici generale interdictum ab Epiſcopo veſtro, vel a vobis in civitate Cenomanenſi poſitum non ſervabant, quæſtio *k* vertebatur. (*& inf.* α) Procurator vero ipſorum propoſuit, quod ipſa Eccleſia ſancti Petri a prima fundatione libera extitit & exempta, & de conſuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, alta voce (interdictis & excommunicatis excluſis) divina officia celebrare. Nos igitur cognito, quod ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de conſenſu fratrum noſtrorum duximus irritandam.

[α *Ut utraque pars eandem cauſam ſine debito terminaret, ſuum nuncium ad ſed. Ap. deſtinarunt: partibus ergo in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam & benignam. Et quidem Eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quod cum Cenomanenſ. Eccleſia ſuo loco & tempore pro exceſſibus ſecularis poteſtatis interdicto velit ſupponere civitatem Eccleſiæ beati Petri de curia, tanquam ſuo capiti membrum non cohærens, campanis pulſatis, apertis januis divina officia celebrare aliis ceſſantibus non omiſit. Cum autem ven. F. n. Hoſtien. Epiſc. tunc in partibus illis legalionis officio fungeretur, iidem Canonici ad ejus præſentiam accedentes, ſuam ei ſuper hoc querimoniam exponere curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriuſque partis diligenter auditis, & cognitis: cum pars Eccleſiæ ſancti Petri per privilegia ſedis Apoſtolicæ non poſſet oſtendere ſe munitam, imo id firmiter conſtaret, quod ex ſuperbia potius ab hoc, quam ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter definivit, quod cum in civitate Cenomanenſi poſitum eſſet interdictum, illud eadem Eccleſia obſervaret, vinculo quoque excommunicationis ac pœnæ ordinis ac beneficii eos ſupponens, qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodum vero cum propter quoſdam exceſſus ſecularis poteſtatis tota Cenomanenſis civitas ſupponeretur Eccleſiaſtico interdicto: & ipſis Canonicis ſancti Petri denunciatum fuiſſet, ut a divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent ſicut aliæ ipſius civitatis Eccleſiæ interdictum, ipſi majorm temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, cum majori ſolennitate ſuum ſunt officium executi, venire contra legati ſententiam non verentes.*]

CAP. VI.

In attribuendis officiis novæ dignitati, ſervatur conſuetudo vicinarum civitatum, quæ ſi diverſa fuerit, ſervabitur magis rationabilis, & alii non præjudicans.

Idem *Epiſcopo Helienſi.* (*an.* 1208.)

CUm olim *a* Londonenſis Epiſcopus noſtris auribus intimaſſet, quod in ſua Eccleſia propoſuerat ſtatuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, ei licentiam conceſſimus Præcentorem hujuſmodi ordinandi, dummodo in conferendis ſibi reditibus nulli inferretur præjudicium, ſtatuentes, ut Præcentor taliter inſtitutus, in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam haberet in Londonenſi Eccleſia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Eccleſiis Anglicanis: (*& infra.* α) Quocirca mandamus, quatenus, ſi ſecundum diverſas conſuetudines locorum, diverſas habere noveris Præcentores in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in London. Eccleſia dignitatem, eaque manere contentum, quam (rationabilib. & approbatis conſuetudinib. Eccleſiæ ſalvis) ſine præjudicio alieno poterit obtinere.

[α *Poſtmodum autem noſtris fuit auribus intimatum, quod licet idem Epiſcopus dil. fil. G. in eadem Eccleſia inſtituiſſet Præcentore, quod tamen a nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum, biennio jam elapſo exequi non curavit. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, ſublato cujuslibet contradictionis & appellationis obſtaculo, exequi non poſtponeres, contradictores per cenſ. Eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter vero dil. fil. Decanus & quidam alii perſonatus habentes in Eccleſia memorata ſuam nobis tranſmiſere querelam: quod cum per Eccleſias Anglicanas conſuetudines ſint diverſæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam vero majorem habeant dignitatem, nec poſſint dignitates eorum, cum ſint variæ & repugnantes, convenire ſimul in unam, is qui noviter eſt inſtitutus in Eccleſia London. Præcentor, non contentus eo, quod habere poteſt ſine præjudicio aliorum, occaſione literarum noſtrarum quaſdam ipſius Decani & aliarum perſonarum ejuſdem dignitates Eccleſiæ ſibi nititur in præjudicium eorum arrogare.*]

a *al. Pariſienſi. al. Patavienſi.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Tex. eſt in gloſſ. magna, & ibi Cy. C. quæ ſit long. conſuet. & in l. nemo alieno. in gloſſ. temporalis. ff. de reg. juris.* d *Liberam facultatem.* e *Idem Lucio Vicario, &c.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *l. un. ff. de conſuet. & in l. non ſolum. §. fin. ff. de exc. tut.* h *al. Idem N. Decano, &c.* i *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* k *verteretur.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *camp.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VII.

Non potest induci in consuetudine, ut quis possit dimittere dignitatem sine Superiori licentia, vel ut possit electus administrare, non habita confirmatione a Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monasterii.* a (*an.* 1208.)

CUm venerabilis *b* frater noster Episcopus Hostiens. & L. sanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monasterio Hermionens. quod ad Rom. Eccles. noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbien. quod est etiam Rom. Eccles. speciale, temeritate, propria migrasse: licentia illud deserendi, vel confirmatione a nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habita, nec petita: [& ſ.] Postmodum autem nuntii ejus, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem allegarunt.

Cum igitur hæc non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda, quæ profecto sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non servari. *e*

CAP. VIII.

De consuetudine potest induci, quod una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem *Decano (Salesbriensi A.) Archidiac. & Magistro P. Penetel. Canon. Parisiensi.* d (*an.* 1208.

CUm dilectus *e* filius Guil. Andren. Ecclesiæ Monachus, qui pro Clerico ejusdem Ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterii Karofen. super jure eligendi Abbatem, in Andren. monasterio. & ejusdem electione in nostra præsentia ad invicem litigarent, idem Genil. electionem suam a fratribus Andren. Ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolica petiit confirmari, asserens tam de jure communi, quam de privilegio speciali, eis ab Alex. Papa concesso, & a nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem fratres tantummodo pertinere. [& ſ. α] Dictus vero procurator proposuit ex adverso, quod cum olim ad petitionem patronorum Ecclesiæ a Morien. *f* Episcopo fuerit constitutum, quod si præfatus locus divino munere adeo pullularet, ut Prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio ejus penes fratres ejusdem loci & Capitulum Karofen. penderet, & obtentu hujusmodi statuiti sic fuerit longe retroactis temporibus observatum, ut monasterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karofen. Capitulo aliquem de gremio monasterii Karofen. sibi eligerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra statuti tenorem, quam etiam contra consuetudinem approbatam (quæ optima est legum interpres) minus canonice attentata, merito cassari debebat: [& ſ. β] Quia nobis constitit electionem ipsam a suspensis, & de suspenso etiam celebratam, eam justitia cassavimus exigente. Cæterum cum supraeictum statutum ita sane posset intelligi, quod per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet Abbatis, & ad Karofen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus si ex parte Karofen. cœnobii talis fuerit consuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos secundum illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam alioquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut sic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Ecclesiæ suæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandam Karofen. Capitulo, ut ab eo (si fuerit canonica) confirmetur.

(α *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere sibi debet Abbatem: & in ejusdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monasterii Andren. Abbate nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres vel eorum pars consilii sanioris secundum Deum & beati Benedicti regulam duxerint eligendum, a nobis quoque prædictis fratribus dignoscitur esse concessum, ut licitum sit eisdem, cum Ecclesiam suam Abbate vacare contigerit, personam idoneam de gremio ejusdem Ecclesiæ, vel aliunde, per regularem electionem sibi præficere in pastorem Karofen. monasterio præsentandam, ut ab ipso confirmationem accipiat, & reverentiam, quam ei debet, impendat.*)

(β *Et mandari fratribus antedictis, ut juxta quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis*, & infra. *His igitur & aliis, quæ coram nobis utrinque fuere proposita, perspicaciter intellectis.*)

CAP. IX.

Capitulum sine Episcopo statuta seu consuetudines novus facere, vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. *a Parisiensi Capitulo.* (*an.* 1221.)

CUm consuetudinis usuſque longævi non sit levis auctoritas, & plerumque discordiam pariant novitates: Auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu immutetis Ecclesiæ vestræ constitutiones & consuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis. Si quas forte feciſtis, irritas decernentes.

CAP X.

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

Idem *Majori & Burgen. de Rupella.* (*an.* 1223.)

EX parte vestra fuit propositum, quod cum in patria vestra servatæ sint hactenus duæ consuetudines abusivæ, *una*, quod si indigena vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuria, seu quocunque casu alio dissipaverit, vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ, tam mobilia, quam immobilia, pro suæ voluntatis libito *b* alienat. [& ſ. α] Et quod si vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbe apprehendit; quæ potius privanda esset omnibus viri bonis: [& ſ. α] Tenore præsentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi consuetud nes observandas.

(α *Quare fit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & superstites filii extremæ subjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non impariter reprobanda.*)

(β *Quare super his vobis per Apost. sed. provideri humiliter postulastis. Nos igitur saluti & utilitati vestræ consulere cupientes.*

CAP. XI.

Consuetudo non derogat juri naturali, seu divino, cujus transgressio peccatum induci: nec positivo, nisi sit rationabilis & præscripta.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

CUm tanto sint graviora *c* peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus tuansgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscri).a.

a *al. ita: Idem Conventui & Corbiensi monasterio.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. rem non novam. C. de jud. & ibi Petr. de Bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l. 2. C. quæ sit long. consuetudo.* d *al. Salesbiensi.* e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* f *Morinen.*

a *Papiensi leg.* b *arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. §. 1. ff. de pact. & Bart. in extrav. ad reprimend.* c *Vide B. Thom. 1. 2. q. 6. art. 2. & Dom. Sotum lib. 1. de just. & jur. q. 7. art. 21.*

TITU-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAPUT I.

Impoſtulabilis eſt, qui violat interdictum. h. d. quoad titulum : *habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano & Capit. Senonenſi.* (*an.* 1198.)

AD hæc *a* in B. Petro : (*& infra.* α) Cumque de facili non poſſetis in unum locum & propoſitum convenire, ſed ad nos fuiſſet ab aliquibus appellatum : tandem convenientes in unum, Altiſſiodorenſ. Epiſcopum in Archiepiſcopum poſtulaſtis. Poſtulationem veſtram per magiſtrum R. Præcentorem veſtrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus aſſenſum. Verum, quoniam antequam idem magiſter ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſet, nobis quaſi pro certo conſtabat, quod idem Epiſcopus interdicti ſententiam non ſervaſſet, quod etiam idem magiſter non negavit, in fratrum noſtrorum præſentia requiſitus a nobis, in ipſius Epiſcopi excuſationem allegans, quod ſententiam latam ſervare nullatenus tenebatur : quæ ad ejus notitiam, nec per literas noſtras, nec per Card. tunc Apoſt. ſed. Leg. qui eandem ſententiam promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel literas perveniſſet : (*& infra.* β) Quod nec ſufficit, imo nec proficit ad excuſationem prædicti Epiſcopi, cum Cardinalis idem ſententiam interdicti præſentibus multis ſolenniter ac publice promulgavit : & eadem interdicti ſententia in regno Francorum jam multis publice cœperit obſervari : nec ſit neceſſarium, cum conſtitutio ſolenniter editur, aut publice promulgatur, ipſius notitiam *b* ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum vel literas inculcare : ſed id ſolum ſufficit, ut ad ejus obſervantiam teneatur, qui noverit eam ſolenniter editam, aut publice promulgatam : cum & contra quoſdam, qui Sardicen. Concilium non ſervabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quod eis non facile facultas credendi tribuitur : cum idem penes illos in ſuis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet, quod in Altiſſiodoren. diœceſi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cum nos terram totam Regis ipſius ſubjici mandaverimus interdicto ; & Cardin. noſtrum interpretatus mandatum, in terram illam ſententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat : (*& infra.* γ) Sed inde liquido conſtat, ſæpe dictum Epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe, quod ſuam metropolitanam Eccleſiam generalis interdicti ſententiam & recepiſſe noverat, & ſervare. (*& infra.* δ) Nos igitur, qui ſecundum Apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem ulciſci, ejuſdem Epiſcopi Altiſſiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet : cum juxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, poſtulationem hujusmodi non propter poſtulantem Eccleſiam, ſed propter poſtulatam perſonam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quod hominem, qui veſtro non conveniebat propoſito, poſtulaſtis, cum vos interdicti ſententiam ſervaretis, & ipſe eam contemneret obſervare, permiſſa vobis facile abuſi fueritis poteſtate ; ac ideo vos ea non immerito privare poſſemus : de ſolita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per poſtulationem idoneam, ſeu electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.

[α *Sane cum Eccleſia Senonenſ. ſemper fuit Eccleſiæ Romanæ devota, non immerito ipſius Eccleſiæ paſſioni compatimur, & doloribus condolemus, cum ea ſit viduata paſtore : qui etſi nobilis eſſet genere, nobilior tamen fuit, ſicut credimus, ſanctitate.* & infra. *Dolemus inſuper, quod dolori nimio, quem de tanti patris obitu conceperat Eccleſ. Senonenſ. dolor alius ſupervenit, cum ea vix ſurgente ab officio funeris tam funeſti, vix digne celebratis exequiis tanti patris, Rex ipſe injuſte commotus poſſeſſionis ipſius tam ad menſam Archiepiſcopi, quam Canonicorum pertinentes, non ut debuit vel ut decuit, ſed ut voluit & valuit, occupavit, & perſonas etiam, quæ de mandatu noſtro ſuſpenderant organa ſua, compulit exulare.*]

[β *Et quod in Altiſſiodorenſi diœceſi Rex ipſe terram propriam non haberet, & quod eadem Altiſſiodorenſis diœceſis ex alia cauſa fuerat interdicta.* & infra.

[γ *Quod ſi Epiſcopatus ejus ex alia cauſa fuerat interdictus, interdicti ſententiam & tenebatur fortius, & poterat facilius obſervare.*

[δ *Ideoque unus eorum extiterat, qui deliberantes ſuper eandem ſententiam de communi conſilio decreverunt, ſed erraverunt, ut eandem ſententiam non ſervarent, cum ſi verbum Apoſtoli Petri de Clemente dicentis diligentius attendiſſent, commonitionem ſuper hoc non debuerunt exſpectare, ſed obſecundare prudenter, & humiliter obedire.*]

CAP. II.

Qui poſtulationem caſſatam vitio perſonæ innovat, eſt eligendi & poſtulandi poteſtate privatus.

Idem *Hoſtienſi Epiſcopo Apoſt. ſed. Legato.* (*an.* 1200.)

GRatum α gerimus (*& infra.* α) Accepimus *autem* ex literis tuis, quod Canonicis Senonenſ. quorum poſtulatio noſtra fuit auctoritate caſſata, licet caſſationis literas ſuppreſſiſſent in fraudem, ut canonice ad electionem procederent, mandaviſti : (*& infra.* β) Cumque plures eorum poſtulationem caſſatam a nobis innovare denuo niterentur, quidam vero Epiſcopum Cameracenſem in Archiepiſcopum poſtularent, Tu intelligens eos, qui caſſationem noſtram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amiſiſſe : quia conceſſa ſibi ex Apoſtolicæ ſedis benignitate abuterentur temere poteſtate : ac ideo ad alios, licet pauciores numero *b*, quantum tamen ad hoc pertinet, conſilio ſaniores, eligendi vel poſtulandi devolutam eſſe licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum inſtantiam in paſtorem auctoritate fretus Apoſtolica providiſti. Nos igitur a ſolicitudine Cameracenſis Eccleſiæ ipſum reddidimus abſolutum, quod a te de mandato noſtro factum eſt, auctoritate Apoſtolica confirmantes.

[α *Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimum commendamus, quod ad promotionem ven. f. n. S. quondam Cameracenſis Epiſcopi, nunc autem Archiepiſcopi Senonenſis, & prudenter & efficaciter attendiſti.*]

[β *Adjiciens etiam, quod niſi forſitan in talem perſonam concorditer vota ſua transferrent, pro qua merito tuum deberent obtinere conſenſum : de proviſione ipſius Eccleſiæ poſtmodum faceres, quod crederes expedire.*]

CAP. III.

Poſtulatio, per quam privata vel minor utilitas communi vel majori præfertur, vel quæ fit a minori, quam a tertia parte Collegi, admitti non debet.

Idem *c Clericis Ravenenſis Eccleſiæ.* (*an.* 1204.)

BOnæ memoriæ *d* Guil. Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, quidam veſtrum ſanctæ Praxedis Preſbyterum Cardinal. quidam vero Imolen. Epiſcopum poſtulaverunt : (*& infra.* α) Nos igitur au-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom.* 1. 2. *q.* 90. *art.* 4. *Sotum l.* 1. *de juſtit. & jure, q.* 1. *art.* 4. *Alphonſum Caſtrum l.* 1. *de poteſtate legis pœnalis, Can.* 1. *& Fernandum Vaſq. l.* 1. *controver. illuſtr. c.* 44. c *In manuſc. de ſolita tamen benignitate ſedis Apoſt. concedimus, &c.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Electio ad quot & quos pertineat.* c *al. Idem Clericis Ravenn.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

ditis,

ditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare: considerantes *a* vero, quod ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit non solum Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam sedem, quam apud Ecclesiam Ravennatem: unde non immerito præferentes speciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Episcopus *Cenolensis*, a minori quam tertia parte fuerit postulatus: & quod Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consueverit in tanta divisione, ac contradictione recipere: cum etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quam ex gratia moveatur, postulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curetis.

[α *Cumque partes postulationes suas per nuncios suos nobis præsentassent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulaverant memoratum, quod plures, quam duæ partes, vestrum convenerant in eundem. Verum pars altera proponebat, quod digniores personæ postulaverant Episcopum Imolensem, & quod in postulatione ipsius & forma canonica & tenor compromissionis fuerat observatus: cum tanquam Suffraganeus Raven. Ecclesiæ postulatus de ipsius gremio extitisset. Fuerat n. compromissum, ut de corpore Ravennaten. Ecclesiæ personam eligerent idoneam, & competentem: quod pars altera frivolum asserebat; cum licet talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. Ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium præfata postulari persona; cum membra capitis a membris corporis censeri non debeant aliena.*]

CAP. IV.

Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debet superioris judicium expectari. h. d. quoad titulum.

Idem *Præposito & Capitulo Strigonem.* b

(*an.* 1211.)

II. BOnæ *c* memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cum in Colocens. Archiepiscopum postulandum a nobis contulissetis unanimiter vota vestra, Suffraganei Strigonens. Ecclesiæ Quinqueeccleſienſis Episcopus *d* videlicet, & quidam alii postulationi vestræ se opponere curaverunt, asserentes, quod eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata: licet vestri nuncii proponerent ex adverso, quod super præficiendo vobis Pontifice *e*, de gratia multoties Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nunciis igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis con constabat, ita duximus providendum, ut si Suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos *f* postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedem Apostolicam veniretis. Si autem illi a contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, qui super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis vos contingeret de jure vestro diffidere, aliam personam idoneam provideretis vobis canonice in pastorem.

Cæterum quidam vestrum, a postulatione vestra, quam nobis præsentaveratis, communiter temere recedentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quinque ecclesiens. Episcopum in Archiepiscopum postulaverunt: [& ſ. α] Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia, non solum Suffraganeorum, verum etiam Canonicorum Strigonens. Ecclesiæ ac contra formam mandati nostri temere celebratam, non duximus admittendam, sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua & approbata consuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ. Verum antequam ad vos literæ nostræ *a* perveniissent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinqueeccleſien. ad concordiam revocastis. [& ſ. β.] Post hæc (mandato *b* nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innotaverunt eandem, reversis ad eos quibusdam Canonicis, qui in partem alteram declinarant. [& ſ. γ] Cæteri vero, qui Quinqueeccleſien. Episcopum postularant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penes se tantum remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueeccleſien. denuo postularunt. (& ſ. δ) Nec obstabat *d* eorum discordia, qui alium postularunt, cum prius in postulatione Archiepiscopi supradicti conveniissetis pariter universi: & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum, petiissetis a nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: (& ſ. ε) Intelleximus itaque, quod etsi esset neutra postulatio approbanda, juxta tenorem tamen *e* posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigonensis Ecclesiæ provisio pertineret. Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salva conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona *f*, quæ de Regno Hungariæ originem duceret, congrue providere, nec vellemus ei præficere alienum, quamvis honestius videretur, si *g* Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quam Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem; Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione vel postulatione pastoris requiritur, licet diversis temporibus convenerant, a vinculo, quo tenebatur Colocens. Ecclesiæ absolventes, metropolim Strigon. tranferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium *h* ei ad nomen & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

(α *Quorum votis nullus Suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vitriensi* i. *Et licet charissimus in Christo filius noster A. Hungariæ Rex illustris, tunc Dux & Rex regni Hungarici, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tu-*

a *Considerantes igitur.* b *al. Canonico, al. Can. Strigon. Roma in Hungar.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Vox, Episcopus, deest in multis antiquis.* e *al. pastore.* f *al. & vos.*

a *al. Literæ nostræ secundæ perveniissent.* b *Alias, mandato secundo nostro.* c *al. quibusdam Canonicorum ex his, qui, &c. al. quibus Canonicorum, qui, &c.* d *nocebat, in manuscr.* e *Deest dictio, tamen, in antiquis.* f *In nonnullis exemplaribus inseritur hic dictio, Nisi: quæ in antiquis, nec in veteri compil. habetur.* g *ut.* h *De pallio vide in Synodo octava, canon.* 27. *& Ivo part.* 5. *cap.* 325. i *al. Nitrienſi. F. Bonfin.* 277.

telam & regni curam ipſi frater ejus commiſerat, gubernator precum ſuarum primitias ad nos prædicti Colocenſis poſtulatione tranſmiſerat: poſtmodum tamen pro Quinqueeccleſienſi Epiſcopo ad Strigonenſ. Metropolin transferendo, nobis per literas ſuas humiliter ſupplicavit.]

[β *Ita quod Vuarm. Vueſperin. & Velan. Epiſcopi pro translatione Colocenſis Archiepiſcopi ſalvo jure ſuo impoſterum, cui propter afflictionem & neceſſitatem Strigon. Eccleſiæ ſuperſedebant, ad præſens vos humiliter rogaverunt, prædicto Nitrienſi ſcribente, quod ſi non placeret vobis electionem factam de Quinqueeccleſienſi Epiſcopo admittere, poſtulationem alterius ſine præjudicio juris ſuppliciter exorabant.*]

[γ *Cum prædicti Regis & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magiſtrum ſcholarum, M. Theſaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonenſ. Eccleſiæ ad ſed. Ap. deſtinarunt, ſuper poſtulatione ſuæ diſpenſationis gratiam petituros.*]

[δ *Cum ergo utriuſque partis nuncii ad ſed. Apoſt. perveniſſent, hi qui pro Quinqueeccleſienſi Epiſcopo venerant, proponebant partem ſuam juxta mandatum Apoſtolicũ proceſiſſe nec obſtare diſcordiam vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati noſtri procedere contemnentes, illo recepto, nec elegerant quenquam canonice, nec concorditer poſtularant. Unde concors debeat eorum poſtulatio reputari, cum cæteri, tanquam juſſionis Apoſtolicæ contemptores, eligendi ac poſtulandi ſe jure privaſſent, cum nec poſtulare nec eligere voluerint. Imo nec etiam ad Capitulũ venire. Ad hæc autem poterat reſponderi, quod illi qui Colocenſ. Archiepiſcopum poſtularant, formam ſecuti fuerant per noſtras literas datam, quoniam innitentes priori poſtulationi, juxta tenorem priorum literarum noſtrarum partem concordem fecerant, quæ prius diſcors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocarunt.*]

[ε *Poterat quoque ad id, quod pars mandatum Apoſtolicum non ſervarat, utpote quæ nec poſtulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarant, cum in majori contradictione quam prius non ſolum Canonicorum, ſed Suffraganeorum etiam, ipſo Rege adverſæ parti favente, prædictum Quinqueeccleſienſem Epiſcopum poſtulaſſet. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, & habito ſuper his cum fratribus noſtris diligenti tractatu.*]

C A P. V.

Poſtulatio, contra quam agitur de contempto, poteſt ſine præjudicio alicujus rejici: poteſt tamen de ſpeciali gratia admitti. hoc dicit.

Idem Innocent. III. *Capitulo Strigonenſi.* (*an.* 1211. *Roma in Hungariam.*)

POſtulationem *a*, quam celebraſtis: (*& infra.*) Licet ergo per poſtulationem hujuſmodi nullum jus ſit alicui acquiſitum, ideoque ſine præjudicio alicujus poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam: ut tamen vobis de ſpeciali gratia conſulamus, ita duximus providendum, quod per procuratores idoneos, ad omnia ſufficienter inſtructos, noſtro vos conſpectui præſentetis, quatenus utraque parte præſente, quod juſtum fuerit, decernamus.

C A P. V I.

Epiſcopus non eſt eligendus ad aliam dignitatem, ſed poſtulandus.

Honorius III. *Cap. Caralitano.* b (*an.* 1220. *Roma in Sardiniam.*)

ETſi unanimiter vota veſtra concurrerint, ad Sutrien. Epiſcopum in Eccleſiæ veſtræ Archiepiſcopum eligendum, cum ſuæ alligatus Eccleſiæ liberum *c* non habeat ſine noſtra permiſſione volatum, electionem de ipſo factam, tanquam contra canones *d* minus licite attentatam, de fratrum noſtrorum conſilio duximus irritandam, cum eligi nullo jure potuerit, ſed potius poſtulari.

[*Volentes tamen, quantum cum Deo poſſumus, veſtris deſideriis concurrere, benigno favore dil. fil. Subdiacono & Capellano R. noſtris Apoſt. ſed. Legatis duximus injungendum, ut & vota veſtra circa ipſum exquirant, & perſonæ merita voce noſtra examinent diligenter, eundem ad vos cum literis rei veritatem continentibus, deſtinando, ut ſi idoneus repertus fuerit, diſponente Domino & ipſi in Eccleſia, & in ipſo Eccleſiæ veſtræ utiliter provideatur.*]

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Caritanenſi. in aliis. Innoc. II.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, ſine, &c.* d *Contravenire canoni eſt peccatum in c.* 2. *&c. illud. De major. & obed.*

TITULUS VI.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

C A P. I.

Eccleſiæ collegiatæ non debet provideri de Prælato per collationem ſeu proviſionem, ſed per electionem canonicam fiendam per ipſum Collegium. h. d. Abbas.

Lucius Papa *a* (*forte I. an.* 256. *Romæ.*)

NUllus *b* in Eccleſia, ubi duo vel tres *fratres* fuerint congregatione, niſi eorum electione canonica, Presbyter eligatur: (*& ſ. α.*) Si vero aliter quis Eccleſiam adeptus fuerit, eo quod per cupiditatem illam acquiſierit, atque contra canonicæ regulæ diſciplinam egerit, expellatur.

(*α Et eiſdem convocatis etiam Parochianis, atque in unum conſentientibus.*)

C A P. I I.

Electus ad clamorem populi, non debet per ſuperiorem confirmari.

Ex Concilio Sardicenſ. *c* (*an.* 347. *in Dacia.*)

OSius *d* Epiſcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, ut talem excuſationem afferens, aſſeveret, quod literas populi acceperit, cum manifeſtum ſit potuiſſe plures eorum, qui ſinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Eccleſia, & ipſum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem (niſi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si vero omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondit, Placet.

C A P. I I I.

Electio canonica confirmanda eſt, debet tamen ſuperior ante confirmationem inquirere de converſatione & vita electi, ubi fuit converſatus.

Gregorius III. *e* (*imo I. an.* 600. *Roma in Campan.*)

POſtquam: (*& infra.*) Confirmationem *f* petentium deſideria, ſi nihil eſt, quod electum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia melius poſſunt, ubi eſt converſatus, cognoſci, inquirantur ibidem.

C A P. I V.

Electo in Archiepiſcopum ſedes Apoſtolica pallium non tradet niſi, prius præſtet fidelitatis & obedientiæ juramentũ.

Paſchalis I. (forte II.) *Panormitano* g *Archiepiſcopo.* (*an.* 1102.)

SIgnificaſti Reges *h* & regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab Apocriſariis *i* noſtris tali conditione oblatum fuerit, ſi ſacramentum, quod a nobis ſcriptum detulerant, exhiberes: (*& ſ. α.*) Mirentur in hac cauſa Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui cum ovium ſuarum curam Petro committeret, conditionem poſuit, dicens *k: Si diligis me, paſce oves meas.* Si conſcientiarum factor, & cognitor ſecretorum, conditione hac uſus eſt, nec ſemel tantum, ſed & ſecundo, & uſque ad contriſtationem; qua nos ſolicitudine oportet tantam Eccleſiæ prælationem imponere fratribus, quorum conſcientias non videmus? Ajunt

a *Codices hic variant: nam quidam Pius, alii Alexander.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Con. Sardic. Can.* 2. *Burch. l.* 1. *Decret. c.* 19. *Ivo p.* 5. *c.*73. d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. Greg. IX. & male. Gregorius lib.* 8. *epiſt.* 18. *Regiſtri.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Papa Toletano. al. Palarm. Arch. al. Polemenſi Arch.* h *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *Apocriſarius dicitur reſponſalis, ab* ἀποκρίνομαι, *reſpondeo. Juſtin. Nov.* 25. k *Joan.* 21.

omne

omne jusjurandum a Domino eſſe prohibitum *a*, nec ab Apoſtolicis poſt Dominum, nec in Conciliis inveniri poſſe ſtatutum. Quid eſt ergo, quod Dominus ſubſequenter ait: *Quod amplius eſt, a malo eſt*? hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, & a ſedis Apoſtolicæ obedientia reſilire, & contra Canonum ſtatuta prorupere? quod multi etiam poſt ſacramentum præſtitum præſumpſerunt: (*& infra. β*) Hoc nimirum malo ac neceſſitate compellimur juramentum pro fide, *c* pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Conciliis ſtatutum non inveniri, quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ auctoritatem, & facta ſint, & rubor acceperint, & in eorum ſtatutis Romani *d* Pontificis patenter excipiatur auctoritas: (*& infra. γ*) Cum igitur a ſede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ a beati Petri tantum corpore aſſumuntur: juſtum eſt, ut vos quoque ſedi Apoſt. ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem ſervare declarent.

(*α In pallio conceditur plenitudo pontificalis officii, quia juxta ſedis Apoſtolicæ & totius Europæ conſuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minime licet, aut conſecrare Epiſcopos, aut Synodum celebrare.*)

(*β Nonne prædeceſſor tuus præter Rom. Pontif. conſcientiam damnavit Epiſcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur eſſe permiſſum? Quod ſuper Epiſcopum translationibus loquuntur decreta, quæ apud nos non auctoritate Apoſtolica, ſed nutu Regio præſumuntur, propter hæc mala & alia devitanda hujuſmodi juramentum exigitur. Curautem Dominus juramentum prohibuit, Apoſtolus Jacobus manifeſtat, adjiciens, ut non ſub judicium incidatis, nec quiſquam, ſicut beatus Auguſtinus expoſuit, conſuetudine jurandi ad perjurii conſuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utatur niſi neceſſitate, cum videt pigros homines eſſe ad credendum, quos eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur.*)

(*γ Et ita poſſunt Apoſtolicam ſed. contemnere, poſſunt quia nos calcaneum elevare, & datum a Deo privilegium evertere vel auferre non poſſunt, quod Petro dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum: quibus tandem Conciliorum decreti dandi pallium modus præſcriptus eſt, & profeſſionis vel obedientiæ ordo ſancitus?*)

CAP. V.

Si Schiſmaticus ad unionem Eccleſiæ reverſus, eligitur in Epiſcopum, electio non tenet, ſed ex diſpenſatione poteſt confirmari.

Alexander III. *Pet. Presbytero Cardin. Apoſtolicæ ſedis Legato.* (*an. 1179. in Inſtriam.*)

QUia diligentia tua requiſivit, an electionem electi, qui abjurato ſchiſmate *f* ad unitatem Eccleſiæ rediit, debeas confirmare: Duximus reſpondendum, quod ſi a Schiſmatico nullum ordinem ſuſceperit, & ejus electio ſecundum formam Canonicum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) diſpenſative permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias a Catholicis Epiſcopis Suffraganeis Aquilegienſ. Eccleſiæ in Epiſcopum ordinari. Salva debita juſtitia & reverentia ejuſdem Eccleſiæ, cum ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

Electus in Romanum Pontificem a duabus partibus Cardinalium, nulla exceptione obſtante, eſt Papa. Electus autem a minori numero gerens ſe pro Papa, incidit una cum ſibi adhærentibus in pœnas hic contentas,

Idem ex Concilio Lateranenſi. *a*

LIcet de vitanda diſcordia in electione Romani Pontificis, manifeſta ſatis a præd. noſt. conſtituta manaverint: quia tamen ſæpe poſt illa per improbæ ambitionis audaciam gravem paſſa eſt Eccleſia ſciſſuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de conſilio fratrum noſtrorum, & ſacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. §. 1. Statuimus ergo, ut forte (inimico homine ſuperſeminante zizaniam) inter Cardinales de ſubſtituendo ſummo Pontifice non poterit eſſe plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare, unus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus concordantibus electus fuerit & receptus. §. 2. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus (quia de ratione eſſe non poteſt) ſibi nomen Epiſcopi uſurpaverit, tam ipſe, quam hi, qui eum receperint, excommunicationi ſubjaceant, & totius ſacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (niſi tantum in ultimis) communio denegetur: & ſi non reſipuerint, cum Dathan & Abiron (quos terra vivos abſorbuit) accipiant portionem. §. 3. Præterea ſi a paucioribus, quam a duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apoſtolatus officium, niſi major concordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur, & prædictæ pœnæ ſubjaceat, ſi humiliter noluerit abſtinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis conſtitutionibus & aliis Eccleſiis præjudicium generetur, in quibus debet majoris & ſanioris partis ſententia prævalere: quia quod in eis in dubium venerit *e*, ſuperioris poterit judicio definiri. In Romana vero Eccleſia ſpeciale aliud conſtituitur: quia non poterit ad ſuperiorem recurſus haberi.

CAP. VII.

Electio ad Epiſcopatum fieri debet de digno ſcientia, moribus, & ætate, & quod habeat triceſimum annum completum & ſit de legitimo matrimonio natus. h.d. uſque ad §. Cum vero.

Idem ex Concilio Lateranenſi. *d*

CUm in *e* cunctis ſacris ordinibus & Eccleſiaſticis miniſteriis ſint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum ſcientia inquirenda; multo fortius in Epiſcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum poſitus, in ſeipſo debet oſtendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat conſervari. Eapropter, ne quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur a poſteris in exemplum: preſenti decreto ſtatuimus, ut nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam triceſimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio ſit natus, qui etiam vita & ſcientia commendabilis demonſtretur.

Beneficia electi in Epiſcopum vacant per confirmationem, adeptionem poſſeſſionis, & conſecrationem ſecutam, vel poſtquam præfixum tempus ad petendum conſecrationem lapſum fuerit. h. d. uſque ad §. inferiora. Abbas Siculus.

§. 1. Cum vero electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationem habuerit: decurſo tempore de conſecrandis Epiſcopis a Canonibus definito, is ad quem ſpectant beneficia, quæ habeat, de illis diſponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus & officiis citra Epiſcopatum, ac curatis beneficiis

a *Matth. 5. Hic fuit error Valdenſium. Eymericus in Directorio, part. 2. q. 14. & 17.* b *Concor. tex. in authen. ut jud. ſine quo ſuff. §. conſideravimus. in gl. illicito.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. & Sot. lib. 8. de juſt. & jur. q. 1. art. 2. ubi licitum eſſe jurare vere oſtenditur.* d *antiqui, Roman. Eccleſiæ.* e *In Conc. Lat. tit. de elect. & pot. c. 2. Vid. Chronic. Sclavor.* f *Adde Schiſmaticum de jure civili debere ſuſpendi. tex. eſt, & ibi Bald. c. 1. reſponſo de jur fir. col. 10. & rediens ad Eccleſiam abjuret, Turrecrem. de Eccl. l. 4. p. 1. pap. 15.*

a *Quod celebratum eſt Romæ, an. Dom. 1178. ſub Alex. Pp. III. aſſiſtentibus 274. Epiſc. menſe Martio. Aliud poſtea celebratum eſt Lateranenſe an. Dom. 1215. ſub Innoc. III. menſe Novembri Pontificat. ejus an. 18. aſſiſtentibus 412. Epiſcopis, primatibus Archiepiſc. 72. reperitur tit. de elect. ſummi Pont. c. 1.* b *Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.* c *Intervenerit.* d. *Cap. 3. Concil. Lateranenſ.* e *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.* f *Domini.* g *Alias egerit, vide Burch. l. 2. Decret. c. 9.*

neficiis, debet assumendus vigesimum quintum annum attigisse, & alias esse idoneus scientia & moribus: & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus: alias monitus non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione: nisi ex causa legitima excusetur. h. d. usque ad §. Clerici. Abb. Siculus.

§. 2. Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parœcialis Ecclesiæ regimen, nisi qui jam vigesimum quintum *a* annum ætatis attigerit, & scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti non fuerint, præfixo a Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium *b*, si forte in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si Canones non obsistant *c*, præcipimus observari.

Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi: & idem in collatore: & defectum Capituli supplet Episcopus, & e converso: & si Capitulum negligit, fit devolutio ad Metropolitanum. h. d. usque ad finem.

§. 3. Clerici sane, si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ *d*. Episcopus autem si contra hæc fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officis & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

Compromittentes super electione, tenentur recipere electum a compromissario, si est idoneus.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.* (*an.* 1179. *Roma in Flaminiam.*)

CAusam, quæ inter *f* moniales sanctæ Margaretæ, (*& s.* a) Si sorores in Episcopum electionem contulerint, promittentes, quod illam, quam *g* eis provideret, reciperent, ipsam quam providerit, facias ab eis (si tamen existat *h* idonea) in suam recipi Abbatissam.

(*a Super discordia & dissensione electionis quam fecerunt, dignoscitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandam. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & nondum, sicut accepimus, processisti, & periculosum & damnosum est monasterio, eo quod causa ipsa in tantum protrahitur. F. t. p. a. s. m. q. infra dies XL. vel duos menses, aut plus secundum tenorem aliarum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quod*)

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem *Vigorensi* i *Episcopo.* (1179. *Roma in Angl.*)

NOsti *k*, quomodo Linconen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut alias disponendi de rebus Ecclesiæ (cum sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem: [*& s.* α] Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostra præcipias, ut concessionem, si quam fecit de prædictis, studeat revocare.

(*α Inde est quod F. t. per a. s. præd. ut prædicto electo ex parte nostra non differas arctius inhibere, ne Archidiaconatum de Norbenter, vel præbendam, quam W. ejusdem loci Archidiaconus tenuit, alicui conferre præsumat, & si eundem Archidiaconatum vel præbendam cuiquam, quod non arbitramur, concesserit.*)

CAP. X.

Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra privilegia Ecclesiæ, cassanda est.

Idem Alex. III. (*an.* 1174. *in Angl.*)

COnsideravimus *a*, quod electio Joannis Frontini, post appellationem ab nos *b* interpositam, & contra tenorem privilegiorum Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quod electio B. post illam qualemcunque electionem non *c* cassatam, nec non & post appell. (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit: [*& infra.* α] Quapropter utriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem; ita quod utrique prædictorum fama sua non minus integre conservetur, & quod in aliis Ecclesiis possit (si Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat præter istam Ecclesiæ vestræ ordinationem, in eorum alterum convenire.

[α *Et illata violentia: quanquam Rex penitus inficietur, violentiam aliquam in hoc de assensu vel conscientia sua nunquam perpetratam fuisse.*]

CAP. XI.

Metropolitanus confirmatus, licet nondum receperit pallium, potest suum Suffraganeum consecrari facere.

Idem. (*an.* 1175. *Rom. in Germ.*)

SUffraganeis alicujus *d* Metropolitani, ad mandatum ipsius, post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium non receperit, licitum est electum, qui ad ejus jurisdictionem pertinet, consecrare.

CAP. XII.

Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed electionis modo, iterum eligi potest: secus si vitio personæ.

Clemens III. e (*an.* 1181. *Rom. in Angl.*)

SUper eo vero *f*, quod quærere voluisti, si alicujus electione cessata, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debent confirmari? hoc tuam volumus discretionem tenere, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Ecclesia, (nisi forte simoniacæ pravitatis *g* aliquid intercessisse constiterit) non debeat impedire.

CAP. XIII.

Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. h. d. secundum lecturam, quæ est magis singularis.

Cœlestinus III. *Cenomanensi Episcopo.* (*an.* 1182. *Roma in Galliam.*)

CUm monasterium *h* de Pellicea in tuo situm Episcopatu, ad eam dissolutionem deveniret (sicut tuarum literarum insinuatio patefecit) quod fratres ejusdem domus observantiam religionis & ordinem abjecerunt: [*& s.* α] In quendam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desideriis postulantes. Tu vero postulationi eorum præbuisti assensum, & postulasti eandem ordi-

a *Vide Concil. Carth. c.* 19. *& Burch. lib.* 2. *Dec. c.* 10. 11. *&* 12. b *Vid. l.* 1. §. *quæsitum. cum ibi not. ff. de appell. & gloss. in c. non solum. de appell. lib.* 6. c *Concor. text. in l. privilegia. C. de sacrosanct. Eccl. & cap.* 1. *de constitut.* d *Concor. text. in l. capitulum.* §. *famosos. ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur. in Concilio, unde sumitur.* f *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. par.* 40. *c.* 1. *& c.* 1. 17. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. ita, quam Episcopus eis.* h *Nam dantes alicui potestatem videntur intellexisse de idoneo. facit l. si procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exonien.* k *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. par.* 40. *can.* 2. *& s.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Cap.* 22. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Matth. Paris.* 296. b *Hæc duo verba, ad nos, desunt in antiquis.* c *al. nondum.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Alias, Alexand. III.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Sigebert. ann.* 1174. g *Glossa in l. un. in verbo, contra hanc. ff. de leg. Jul. de amb. gloss. & Bart. in l. Barbarius. de off. præt.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.*

natio-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

nationem a ſede Apoſtolica confirmari. Nos autem *a* ipſam, ſicut facta eſt, canonice confirmamus.

[α *Et bonis ejus dilapidatis atque conſumptis, ad eligendum ſibi Abbatem de ipſius Eccleſiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tuæ tamen admonitionis & exhortationis inſtantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

Electio debet eſſe in libertate eligentium, nec valet contraria conſuetudo.

Idem Cœleſtinus, (*an.* 1187. *Roma Hieroſolymam.*)

CUm terra *b*, quæ funiculus hereditatis Domini cenſebatur: (*& infra.*) Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus pravæ conſuetudinis morbus irrepſit: ut cum alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dignoſcitur, duas perſonas nominet latenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, ut ſic alterius eligendæ, vel totius electionis penitus irritandæ, idem Patriarchæ vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen *c* & perniciem Eccleſiaſticæ libertatis, præſcriptam conſuetudinis pravitatem ſancimus penitus abolendam *d*: Statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Eccleſiis obſervetur, videlicet ut cum debet Eccleſiæ conſuli, paſtoris regimine deſtitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia perſonam nominent. Quod ſi in perſona fuerit vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec vacanti Eccleſiæ de perſona idonea *e* valeant providere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis, ſeu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur aſſenſus: ſed propter hoc ipſam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

Per confirmationem electionis non transfertur poteſtas exercendi ea, quæ ſunt ordinis. Illa enim transferuntur per conſecrationem. Abbas.

Idem *f* (*an.* 1185. *in Angliam.*)

TRanſmiſſam *g*: [*& infra.* α] Quæſiviſti, quid faciendum ſit tibi ſuper eo, quod Clerici tuæ diœceſis, cum pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel excommunicationis ſententia percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Eccleſias, & transferunt ſe ad mercimonia Laicorum: nonnulli quoque ipſorum (habitu clericali poſtpoſito) veſtes induunt laicales, & ſicut Laici mercatores ſe turpibus quæſtibus implicantes, conſimilium ſibi Laicorum manus *b* aſſociant, & correctionem Eccleſiaſticam per contemptum eludunt, dicentes, quod poteſtatem non habeas eos (niſi tibi ſpecialiter Apoſtol. ſedes indulſerit) corrigendi: [*& infra.* β] Reſpondentis igitur, quod ex quo electionis tuæ confirmationem accepiſti, de talibus & conſimilibus (præter ea, quæ majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant) quod juſtum eſt, & Eccleſiaſticæ convenit utilitati, ſtatuendi habeas liberam facultatem.

[α *Dudum ſicut inſinuare curaſti, ad noſtram perveniſſe audientiam quæſtionem, tua nunc dilectio replicavit, quid ſit tibi faciendum ſuper eo.*]

[β *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare reſponſum, tuæ devotionis reſpondemus, quod ſi quando tales repereris, ſi commoniti noluerint a tam turpibus actibus revocari, & de contemptu ſatisfacientes plenarie ad cleri-cale ſchema redire: tu eos, auctorit. noſtra ſuffultus excommunices, app. ſub. faciaſque eos arctius ab omnibus evitari, donec etiam reatum ſuum congrua ſatisfactione emendent, præſertim ſi qui eorum in ſacris ordinibus ſunt conſtituti, hoc etiam ſine ſpeciali mandato exequi poſſes, cum*]

CAP. XVI.

Qui electioni de ſe factæ renuntiat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ eſt a ſuſpenſis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Cella ſancti Petri, & Mutinenſ. Abbatibus.* a (*an.* 1199. *in German.*)

I. CUm *b* inter R. ſeniorem, & juniorem ſuper Abbatia Scaphuſen. quæſtio verteretur: [*& infra.* α] bon. mem. Celeſt. præd. noſter prædictum R. ſeniorem, ſententiam cum inſtantia poſtulantem ad componendum coegit invitum: & ſic Abbatiæ renuncians, de manu ejus Cuſtodiam & Prioratum recepit, ab eo dum viveret, poſſidendos. Cui ordinationi licet conſentiret invitus, domum tamen reverſus (adverſariis compoſitionem ipſam nolentibus obſervare) non potuit, quæ conceſſa ſunt obtinere: [*& infra.* β] Nos attendentes, quod ex conſenſu compoſitionis receptæ jus (ſi quod ſibi competierat) R. ſenior amiſiſſet, ac per hoc ne Monachi ad electionem procederent, de jure minime appellare potuiſſet, cum, niſi quorum intereſt, audiri non ſoleant appellantes, appellat. illam dicimus legitimam non fuiſſe: unde per eam electio non potuit impediri. Sane quamvis Præpoſitus & Capitulum Conſtantien. de interdicto, quod Cardinalis poſuerat, in ſuis literis inſeruerint: quia tamen per id, quod R. juniori diœceſanus Epiſcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quod præmiſimus obviare: unde vel ſcriptura facto, vel factum ſcripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licet objectum) quod ab interdictis electio fuerit celebrata: ipſam non potuimus irritare. [*& inf.* γ] Ideoque cauſam ipſam vobis duximus committendam, ut ſi conſtiterit, quod electio fuerit facta a ſuſpenſis, ea omnino caſſata ipſi monaſterio (poſt ſatisfactionem condignam, ſuſpenſionis & interdicti ſententia relaxata) de perſona idonea conſulatur.

[α *Eis in præſentia noſtra conſtitutis dil. fil. N. G. tt. SS. Coſmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Acquiro Diaconos Cardinales conceſſimus auditores: in quorum præſentia fuit propoſitum, quod cum controverſia ipſa fuerit auditoribus diverſis commiſſa, deinde ambæ partes ad ſedem Apoſtolicam acceſſerunt, quibus a bonæ memoriæ Ce. Pp. præd. n. nos ipſi, qui in minori eramus officio conſtituti, & dil. noſter Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores: & cum utrinque coram nobis eſſet diutius allegatum, & eidem prædeceſſori noſtro per nos eſſet proceſſus negotii declaratus, ipſe*]

[β *Quin potius in eum, quod deterius eſt, manus injecerunt poſtea Monachi violentas, ſed adjutus ab illis hominibus & Monachorum manus evadens, ad appellationis ſubſidium convolavit. Interim vero dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apoſtol. ſed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis exceſſibus, & ſuſpendit Monachos, & monaſterium interdixit. Ipſi vero contempta ſententia Cardinalss, divina promptius, quam antea celebrarunt, & in hac ſuſpenſione prædictus adverſarius ejus de medio eſt ſublatus. Quo comperto ad Eccleſiam venit: & cum vellet prædictæ compoſitioni parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem procederent Abbatis, quouſque inter eos quæſtio finiretur, obſtaculum objecit appellationis: ſed Monachi per omnia contumaces & poſt app. ab eodem R. ſeniore ad nos interpoſitam R. juniorem pariter eligentes, ipſum benedicendum Diac. Epiſcopo præſentarunt: qui poſt app. interpoſitam benedixit eum, & in Eccleſia introduxit*, & inf. *Cum autem quæ præmiſſa ſunt & alia quædam prædictus Card. nobis & fratribus noſtris prudenter & fideliter retuliſſet.*]

---

a *In multis antiquis ita: nos autem ipſam canonice confirmamus.* b *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* c *In antiquis, in gravem perniciem.* d *Concord. auth. caſſa & irrita. C. de ſacr. Eccleſ.* e *al. congrua.* f *In coll. 2. Clemens III. Helvenſi Epiſcopo, ſed in ora lib. annotatur varia lectio, Celeſtin. III. Chron. Sclav. 166. Ilienſi electo.* g *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* h *Simil. eſt text. ff. de orig. jur. l. 2. in prin. & l. 3. ff. de eo per quem factum erit.*

a *Additur & Præpoſito Verden. al. Verdinen.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

[γ *Præsertim cum contra personam electi mihi fuerit intentatum.*]

CAP. XVII.

Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cessari debet.

Idem Innoc. III. Capitulo *Pennens.* a (*Roma in Aprutium.*)

QUaliter post *b* obitum: (*& infra. a*) Verum quoniam electus a vobis ante confirmationem administrationi Episcopatus se irreverenter immiscuit, recipiendo tam a Clericis, quam a Laicis juramenta, non attendens, quod secundum Apostolum, nemo debet sibi honorem *c* assumere: sed, qui vocatur a Deo, tanquam Aaron: præcipue quia nec donum scientiæ Pontifici conveniens fuerat assecutus. Postquam nobis præsentastis eundem, sufficienti examinatione præmissa electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitus non tenere.

[α *Bon. mem. Pennensis Episcopi Ecclesia vacante, receptis prius super electione facienda literis nostris, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius cognovistis.*]

CAP. XVIII.

Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. h. d. secundum lecturam communem.

Idem *Capitulo* d *Capuano.* (*an.* 1199.)

II. CUm inter *e* universas metropol. (*& infra. β*) Intelleximus autem per Jo. & F. Canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quod ad Decanum & alios Canonicos vestros Panormi manentes (cum ex eorum parte fuisset vobis per literas intimatum, ut sic tractare is super electione substituendi pastorem, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare) quendam socium vestrum cum literis destinastis, duodecim dierum terminum assignantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamvis Ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipue, qui longe antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reversi. Quia tamen mora longior est in electionibus valde suspecta, imo sæpe damnosa *f*: mandamus, quatenus invocata Spiritus Sancti gratia, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos a nobis vice Regia postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[α *Metropolis Capuanensis sit Apostolicæ sedis vicinior ad provisionem ipsius specialibus aspiramus: talem ipsi personam præficere cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & devotionis affectu præcellat, per quam & ipsa metropolis tam in temporalibus, quam in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*]

CAP. XIX.

Non debet inspici, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes, quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur, legitimæ ætatis & literaturæ, habetur pro non legitime electo.

Idem *Archiepiscopo* a *& Capitulo Capuano.*

CUm nobis *b* olim de obitu: (*& f.*) Cum autem *ex utriusque partis assertione* constaret, interpositam fuisse appell. ne fieret electio, nisi canonica, videri *c* poterat, quod post eam medio tempore nihil debuit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonice interpositam attentata. Sed contra, cum appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si factum electionis canonice fuerit subsecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum: & ideo licet post appellationem, non tamen *d* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: (*& infra. α*) Item cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se feciisse videntur: propter quod electioni a vobis juxta formam mandati Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: (*& infra. β*) His igitur & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quem elegistis, nihil dictum fuerit vel objectum, quia tamen juxta verbum Apostoli dicentis *e*: *Nemeni cito manum imponas:* debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: duximus ex officio nostro, sicut decuit, procedendum: (*& infra. γ*) Illius quoque literaturæ licet non eminentis, tamen convenientis electus exisit, ut pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his, qui eum melius cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plene non potuimus veritatem: quia cum a multis, cujus ætatis existeret, curaverimus indagare, a nemine unquam audivimus, quod annum ætatis triceſimum attigisset: (*& infra. δ*) Nos Ecclesiæ pariter & personæ providere volentes, & tam rationes, quam canones observare: quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideo propter urgentem necessitatem *f*, & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potius approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: præfatum Subdiaconum nostrum vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei, tam in temporalibus quam in spiritualibus committentes.

[α *Nam cum duæ partes & amplius electioni consenserunt & consentiant, licet cautum reperiatur in canone, ut tunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro se nascitur introductum, vos qui duæ partes eratis & amplius, cum hoc quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere videatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præsertim cum illud decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus & invitis per alicujus violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adverso: propter quod sequitur in decreto, ut sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari, & quos ingeri sibi viderint ex adverso, propter quod se non timeant refutare. Præterea cum sedes Apostolica omnium Ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Prælatum alterius Ecclesiæ, ei posse objici non videtur, propter capitis privilegium quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de aliis Ecclesia eligatur, cum a capite non debeant membra reputari aliena.*]

a *Pentien. Vid. Epist. Innoc. p.* 497. *Taxat. Benef. Thean. Archiepisc. Suffrag.* 552. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Adde, quod ambitiose petens dignitatem secularem vel Ecclesiasticam, penitus in* 200. *aureis, & est infamis. l.* 1. *ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l.* 2. *& ibi Bart. de inter act.* d *ul. Capuanen.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Vide l. fin. §. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si cert. pet.*

a *Archidiacono.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. provideri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio celebrata.* e 1. *Timoth. c.* 5. f *Vide l.* 1. *D. de novi op. nunt. & in l. jubemus nullam. cum leg. seq. C. de sacr. Eccl.*

(β *Præ-*

(β *Præſertim cum idem Archidiaconus poſtea requiſitus reſpondit, quod in præſentia noſtra vellet ei ſuum præbere aſſenſum, & ideo cum ſecundum ſtatuta Concilii Lateranenſ. app. rej. ſemper id debeat prævalere, quod a pluribus & ſanioribus fuerit ordinatum, niſi forte a paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & oſtenſum, a vobis celebrata electio, tanquam majori & ſaniori parte non obſtante contradictione vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cum id quod objectum extitit & oſtenſum, rationibus præmiſſis apparebat rationabile non fuiſſe.*)

(γ *Et quia cum tria ſint in perſona electi præcipue inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honeſtas, & literatura ſufficiens, licet de honeſtate morum, tanquam ei qui nobiſcum eſt aliquandium laudabiliter converſatus, poſſimus ipſi laudabile teſtimonium perhibere.*)

(δ *Cum autem ſecundum prædicti ſtatuta Concilii nullus debeat in Epiſcopum eligi, qui trigeſimum ætatis non attigerit annum, licet ſenectus venerabilis ſit non diuturna, nec annorum numero computata, ſed cani hominis ſunt ſenſus ejus, & ætas ſenectutis vita immaculata, quia tamen poſt illa tria, quæ Salomon aſſerit difficilima, quartum tamen quaſi reputat impoſſibile. Viam videlicet viri in adoleſcentia ſua cognoſci, tanquam inveſtigari non poſſit.*)

C A P. X X.

Illegitimus poteſt poſtulari, non autem eligi: & electores niſi probaverint illum ignoranter elegiſſe, incidunt in pœnas Lateranenſis Concilii.

Idem Innoc. III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*
(*an.* 1199.)

INnotuit *a* nobis, quod Vigorienſi Eccleſia deſtituta paſtore, Prior & Conventus ejuſdem loci, magiſtrum M. Archidiaconum Eboracen. in Epiſcopum elegerunt, cujus confirmationem uſque in adventum ipſius (qui abſens eligebatur & inſcius) diſtuliſti: qui tandem ſpontanea tibi & ſecreta confeſſione monſtravit, quod conſcientia ejus aliquantiſper ex natalibus eſſet læſa: (& *infr.* α) Cujus electionem Capitulum petiit per ſedem Apoſtolicam confirmari, præſentato nobis electionis decreto, ſubſcriptionibus eligentium roborato. Quidam autem Suffraganeorum tuorum aſſeruerunt, eum fuiſſe filium cujuſdam militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata ſuſceptum. Idem quoque magiſter adjecit, quod nunquam pater ejus habuerat uxorem, ſed matris *b* ejus virginitatis florem præripuit quaſi *c* furtim: (& ſ. β) Quamvis autem canon *d* Lateranenſ. Concilii ab Alexandro prædec. noſt. editus, non legitime genitos adeo perſequatur, quod electionem talium innuit nullam eſſe: nobis tamen per eum adempta non fuit diſpenſandi facultas, cum ea non fuerit prohibentis intentio, qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari poſt eum (imo eadem) poteſtate functuris, cum non habeat *e* imperium par in parem: (& *infra.* γ) Multa enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbantur: literarum ſcientia, morum honeſtas, vitæ virtus, & fama perſonæ, multipliciter a quibuſdam etiam ex fratribus noſtris (qui eum in ſcholis cognoverant) approbatæ *f*: faciebat etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigorienſis electio, petitio populi, aſſenſus Principi, votum tuum, Suffraganeorum ſuffragia, & humilis devotio confitentis, qui ſponte ac humiliter ſuum maluit confiteri reatum, quam læſa conſcientia thronum conſcendere paſtoralem. Habito ergo ſuper hoc diligenti tractu, intelligentes Vigorienſe Capitulum eundem magiſtrum non humiliter poſtulaſſe, ſed improvide potius elegiſſe (cum ab obtinendum diſpenſationis beneficium procedendum fuiſſet, non per electionem inhibitam, ſed per poſtulationem permiſſam) electionem ipſam prædicti canonis auctoritate caſſatam denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorien. Capitulo, quod eis nec pœnam infligimus expreſſam in canone ſupradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis poſt caſſationem hujuſmodi nobis fuerit ſupplicatum, ut dignaremur cum eo miſericorditer diſpenſare: ſupplicationem hujuſmodi, quæ nomine Capituli non fiebat (cum non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationem ipſius fuerint nuncii deſtinati) ad præſens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid ſuper ordinatione ipſius Epiſcopatus ante ſuſceptionem literarum noſtrarum fuerit attentatum. Quod ſi Vigorien. Capitulum eundem magiſtrum propter prærogativam meritorum ipſius duxerit poſtulandum, poſtulationem apud ſedem Apoſtolicam præſentare procuret.

(α *Et quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam ſed. Apoſtol. nollet aliquatenus promoveri, quamvis promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, ſicut vir providus & diſcretus, intellecta conſcientia ejus noluiſti protinus ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem intimaſti per literas tuas & per eas ipſius merita & ſcientiam commendaſti: Capitulum ejuſdem Eccleſiæ, quare per te fuiſſet electionis confirmatio protelata, ſe ignorare per literas ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & eam.*)

[β *Quo facto cum ipſa infra quadriennium a nativitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo ſuper hoc cum fratribus noſtris habito diligenti tractare, inſpectis canonibus, quoſdam invenimus, qui non legitime genitos promoveri vetant ad officium paſtorale, cauſam forte trahentes ex lege divina, per quam ſpurii & manzeres uſque ad decimam generationem in Eccleſiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios, qui undecunque genitos non prohibent ad ſacros ordines promoveri, dummodo ſibi vitæ merita ſuffragentur, aſſerentes, quod culpa parentum non eſt filis imputanda: & ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus non tantum ex alienigenis, ſed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Hi etiam Scripturæ divinæ videntur inniti, qua dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii, & per quoddam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Iſrael dici ſolebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam vero ad concordiam diſcordantiam revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum ſopire quodammodo videbantur, confitentes quod illegitime geniti ſi religioſe fuerint in cœnobiis aut in canonicis converſatis, a ſacris myſteriis minime revocentur: & inter illegitime genitos quidam aſſerunt eos ſolos a ſacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti, qua dicitur: Ego ſum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam progeniem in his, qui oderunt me, quaſi dicat, in his, qui circa me paternum odium imitantur. Verum canon Concilii Lateranenſis a bonæ mem. A. Pp. p. noſt. editus in Synodo generali penitus vel primis concordans canonibus, non ſolum vetat tales in Epiſcopos promoveri, verum etiam eligentibus certam pœnam infligit. Imo ipſo facto eandem pœnam eos aſſerit incurriſſe, ut ſecundum hoc canon latæ ſententiæ videatur, cujus tenor eſt, ne videlicet, quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur a poſteris in exemplum. Nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus, circa finem adjungens. Clerici ſane ſi contra formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi poteſtate tunc privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos. Sane prædictus canon, qui non per eum, qui canones non noſſet antiquos, ſed illum, qui plene noverat canonicas ſanctiones, in Concilio multorum Jurisperitorum eſt editus, & ipſius approbatione Concilii roboratus, natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in*

Epi-

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid Weſtmonaſt.* 91. *Matth. Pariſ.* 275. 309. 369. b *matri.* c *furtum.* d *Concil. Lateran. can.* 3. e *l.* 3. & 4. *ff. de arbitris.* f *al. approbatum. al. approbata.*

Epiſcopos, promovendi aditum præcluſiſſe, cum id etiam ad conſequentiam trahi prohibeat, quod per neceſſitatem innuit prioribus temporibus eſſe factum, licet nihil amplius quam neceſſitas diſpenſantem ad diſpenſationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam eſſe, dum in pœnam ſtatuit eligentium, ut tunc noverit eligendi ſe poteſtate privatos, quod nihil eſſet, niſi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non poſſet priori electione ſeu nominatione durante: ex quo patet electionem ejuſmodi per ipſum canonem irritam.)

[γ *Sed ea tantum fuit mens ipſius, ut quia ex eo quod aliquando ex diſpenſatione pro neceſſitate ipſius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde ſumentes exemplum, ſe licite credebant eligere tales, & indifferenter hujuſmodi eligebant, cum talia fieri prohibeat. Unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus noſtris, utrum in tali caſu & cum tali perſona deberemus miſericorditer diſpenſare, vel juris potius ſervare rigorem. Invenimus enim a bon. mem. Urbano P. p. noſtro in caſu multo difficiliori, cum Cenoman. electo diſpenſaſſe, qui fuerat filius Sacerdotis, & Legionen. Epiſcopo, qui poſt conſecrationem ſuam humiliter fuerat & ſponte confeſſus, quod fuiſſet ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognoviſſet. Sed Urbanus idem inhibuit, ne id quaſi pro regula in poſterum ad conſequentiam traheretur. Videbatur enim, quod cum illegitime natis fuiſſet aliquandiu diſpenſatum, & ex certa cauſa forſitan in poſterum diſpenſandum. In hac cauſa celerius debet diſpenſatio indulgeri, illi perſonæ videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habeat.*]

CAP. XXI.

Non poſſunt electores in præjudicium electi compromittere: ſed ſi conſenſerit electioni ſuæ, vel conſentire velit, non obſtante Laudo in contrarium lato, eſt confirmandus, ſi aliud canonicum ſibi non obſiſtat, licet non ſit de gremio illius Eccleſiæ, quamcunque ob cauſam a majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo eſt iſte textus multum notabilis.

Idem *Genuenſi* a *Archiepiſcopo*, & *Placentino*, & *Bobien. Epiſc.* (*an.* 1200. *in Ligur.*)

III. CUm *b* inter Canonicos Saonen. ſuper electione Pontificis quæſtio verteretur, ad ſedem Apoſtolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli acceſſerunt: [*& infra.* α] Propoſuit autem procurator prædictus, quod ſinguli requiſiti communi aſſenſu in Haſtenſ. præpoſitum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in ſua duritia permanente, aliorum conſenſus redactus fuit in ſcriptum publicum conſequenter. Cæterum pro parte altera fuit propoſitum ex adverſo, quod cum ſeptem *c* eſſent Canonici Saonenſ. in Capitulum ſe receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi: ſed Archidiacono, Archypresbytero & Præpoſito dictum Haſtenſ. Præpoſitum nominantibus, fuit a præfato S. obviatum, aſſerente ipſum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat recuſatus: nec ad aliam Eccleſiam debere fieri tranſitum, donec reperiretur idoneus in Eccleſia Saonenſi: (*& ſ.* β) Poſt hæc Archipresbyter) pro parte altera de rato (ut dicebat) literis præmunitus, ipſe vero S. pro parte ſua in Mediolanenſ. Archiepiſcopum compromittere curaverunt *d*, qui Magiſtrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Epiſcopum, & confirmavit: (*& infra.*) Diſc. v. mandamus, quatenus, cum conſtet electionem de Præpoſito memorato a majori & ſaniori parte Capituli celebratam fuiſſe, publicatam etiam & ſubſcriptam: ſi dictus Præpoſitus eidem electioni conſenſerit, ut per mutuum conſenſum eligentium & electi quaſi conjugale vinculum ſpiritualiter ſit contractum: niſi ſufficienter ſit oſtenſum, eundem morbo epileptico laborare (ſuper quo contra ipſum dicitur appellatum) vos non obſtante appellationis objectu, ſi qua ex aliis cauſis ſuperius memoratis proponitur interpoſita (cum eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipſius, non obſtante, quod poſt talem electionem a præfato Archiepiſcopo proponitur eſſe factum, etiamſi a partibus in eum fuerit compromiſſum: cum electores a tali electione ſic reſilire nequiverint. Quod ſi electores illius non compromiſerint in Archiepiſcopum memoratum, etiamſi dictus Præpoſitus nondum electioni de ſe factæ conſenſeris, eo tamen conſentire volente (dummodo a morbo ſit immunis objecto) vos electionem ipſius nihilominus confirmetis.

[α *Quibus ven. F. N. Albanen, Epiſcopum & Dil. fil. n. A. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præſentia.*)

(β *Sed præpoſitus Saonen. ſpretis appellationibus interpoſitis præpoſitum Haſten. elegit, objiciente adverſa parte, quod hujuſmodi electio propter appellationes interpoſitas & alia etiam obſtacula non teneret.* & infra. *Sed & civitatem idem Præpoſitus & alii omnes egreſſi, exceptis Presbytero & Subdiac. ſæpedictis, ſecum Capituli ſigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanenſem Archiepiſcopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari, licet a ſolo Præpoſito, & poſt appellationem facta fuiſſet: ſed quoniam indebitus electionis proceſſus antea Archiepiſcopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus ſuis ad inveſtigandum electionis proceſſum Saonenſ. dilexit: ſed cum teſtes coram eo producerentur, & poſtularetur, ut in nuncium ipſum pariter procuravent; pars adverſa jam dictum Archiepiſcopum, altera ſedem Apoſtolicam invocavit, ſed cum ad mandatum nuncii partes Mediolanum iviſſet Apoſtolos petituræ, ab Archiepiſcopo ut ad pacem redirent, fuerint monitæ diligenter, cujus arbitrio poſitus Saon. ſe velle ſtare conſtanter aſſeruit, ſi & hoc ipſum pars faceret adverſa, quod deliberato conſilio præfatus Subdiac. repromiſit. Poſt hoc reverſi ad propria, & deinde ab Archiepiſcopo revocati Præpoſitus.*]

CAP. XXII.

Electus a majori & ſaniori parte Capituli, ſi eſt & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: ſi autem erat indignus in ordinibus. ſcientia vel ætate, & fuit ſcienter electus, electus a minori parte, ſi eſt dignus, confirmabitur.

Idem *Præneſtino Epiſcopo* a, *Apoſtolicæ ſedis Legato.* (*an.* 1202. *in Germaniam.*)

DUdum *b* ad audientiam noſtram quæſtione perlata, quod vacante Præpoſitura *c* Colocen. Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diviſiſſent, cauſam judicibus duximus committendam: (*& infra.* α) Ipſi vero partes ad ſuam præſentiam convocarunt, receperunt teſtes, examinaverunt eligentium conſcientias, audierunt allegationes utrinque. Et quoniam Præpoſitus ſancti Gregorii eorum ſententiæ ſe aſſeruit nolle ſtare, proceſſum ad ſedem Apoſtolicam deſtinarunt *d*: [*& infra.*] Cumque nuncii Præpoſiti ſanctorum Apoſtolorum ſtatuto termino ad præſentiam noſtram acceſſiſſent, Præpoſitus ſancti Gregorii nec venit, nec pro *e* ſe miſit idoneum reſponſalem: [*& infra.*] Geſtis igitur judicum diligenter inſpectis, invenimus, quod pro Præpoſito ſanctorum Apoſtolorum au-

a *Januenſi Archiepiſcopo, in aliquot antiquis, Placentino & Papienſi Epiſcopis. Al. pro Bob. Bononienſi.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *In aliquot vetuſtis, quod cum eſſent Canonici ſeptem Saonen. qui ſe in Capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Similis text. in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specul. in tit. de arbitr. §. reſtat. ver. item de ſentent. & ver. ſed nunquid Clericus.*

a *Hæc poſtrema verba deſunt in 3. compil.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* c *Colonienſis, in omnibus manuſcr. & nonnullis impreſſis.* d *Quoniam idem mandavit Papa, quod ſi altera partium nollet, quod ipſi judices cauſam terminarent, cauſam iuſtructam remitterent ad ipſum: alias non fuiſſet eis licitum recuſare.* e *Hæc verba, pro ſe, deſunt in antiquis.*

ctori-

ctoritas, pro Præpoſito vero ſancti Georgii numerus eligentium faciebat, cum primus a quatuordecim, tum perſonis, tum Canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore *a* præcedebant? ſecundus vero a viginti quatuor fuiſſet lelectus: [*& infra. β*] Cum autem allegationes pro eodem Præpoſito ſancti Georgii coram judicibus ipſis præpoſitæ, nobis non fuerint præſentatæ, propter quod non potuimus ſcire per nos, quid objecerit, vel quid reſponderit ad objecta, ſicque cauſa remiſſa non fuit ſufficienter inſtructa, ad definitivam ſententiam non duximus procedendum, ſed deciſionem, cauſæ ipſius judicibus commiſimus ſub hac forma, ut ſi velnotorium *b* eſſet, vel per ea, quæ jam dicta erant, conſtaret, quod Præpoſitus S.Georgii electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in ſcientia, vel in ætate, defectum, qui eum juxta canonum ſanctiones *c* impediret ad hujuſmodi officium promoveri: ei (non obſtante ipſius abſentia corporali) ſilentium imponentes, Præpoſito ſanctorum Apoſtolorum Præpoſituram adjudicarent eandem: alioquin (cum in eum non ſolum plures, ſed duæ pene partes convenerint, & impedimentis ceſſantibus appareat, quod eum bono zelo elegerint,) Præpoſiti ſanctorum Apoſtolorum electione caſſata, electionem confirmarent ipſius, & ei facerent tanquam Præpoſito reſponderi.

(*α Ut auditis quæ proponerentur hinc inde, ſi de partium procederet voluntate, definitivam ſententiam promulgarent: aliiqui cauſam ſufficienter inſtructum ad noſtram remitterent audientiam, auct. Ap. ſtatuentes partibus terminum competentem, quo per ſe, vel per idoneos reſponſales ad ſed. Ap. accederent ſententiam recepturæ.*)

(*β Objiciebatur autem Præpoſito S.Georgii, minor ſcientia, defectus ætatis, & quod in minoribus erat ordinibus conſtitutus. Unde cum præpoſituræ illi eſſet Archidiaconatus annexus, non erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra præfixum a canonibus ſpatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, ſcientia & moribus commendatus. Unde meliori ducti zelo propter hoc electores ipſius in eum ſe confeſſi fuerant conveniſſe: nec ſolum ſui, ſed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem eſſe præſertim in ſpiritualibus aſſerebant, quamvis alium magis utilem circa temporalia maxime propter potentiam fuerant poteſtati.*)

CAP. XXIII.

Recipientes poſtulatum ad Eccleſiam tanquam inſtitutum vel adminiſtratorem, ante admiſſionē poſtulationis a ſuperiore factā, privati ſunt poteſtate eligendi, & ad alios, licet pauciores, devolvitur poteſtas eligendi: & ſi omnes privati ſunt. devolvitur ad Papam in Eccleſiis cathedralibus. h.d. ſecundum principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

Idem *Canonicis Maguntinenſibus.* (*an.* 1202.)

BOnæ *d* memoriæ Maguntinenſi Archiepiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, & quibusdam petentibus Wormacienſem Epiſcopum, quibusdam vero Archiepiſcopum veſtrum, tunc Præpoſitum ſancti Petri Maguntinenſis, ſibi eligentibus in paſtorem: Prænestino Epiſcopo a ſede Apoſtolica Legato dedimus in mandatis, ut ſi eundem Epiſcopum, quoad temporalia vel ſpiritualia accepiſſe conſtaret Eccleſiam Maguntinenſem, vel miniſtraſſe in temporalibus aut ſpiritualibus in eadem: poſtulationem factam de ipſo nunciaret irritam: [*& ſ. α*] Deinde inquireret de ipſius electione Archiepiſcopi veritatem, & ſi ei de vi, quam ipſe & ſui metuebant, conſtaret, (eo non obſtante, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam, fuerat in ipſius electione proceſſum, cum alii, qui appellationi ad nos interpoſitæ, ne ſine ipſo ac ſociis ejus haberent in electione proceſſum, non duxerint deferendum, uti contra ipſum hac exceptione non poſſent, quia fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem *a*: unde nec ab eis poſſe objici videbatur, quod idem eſſet a paucioribus ſecundum eorum aſſertionem electus, cum ipſi appellationem ad nos legitime interpoſitam contemnentes, & præter licentiam noſtram recipientes Epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos) electionem Archiepiſcopi confirmaret: [*& infra. β*) Licet autem eſſent notoria, quæ contra dictum Wormacienſem Epiſcopum & ejus fautores fuerant objecta: prædictus tamen Legatus ad majorem cautelam multos teſtes recepit ex ipſius Archiepiſcopi parte productos. Unde ipſe juxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Wormacienſi caſſavit, & electionem Archiepiſcopi memorati (quamvis a pauciſſimis celebratam) curavit auctoritate Apoſtolica confirmare, ipſumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiſcopum conſecravit: [*& infra. γ*] Contra Legati vero proceſſum hoc facere videbatur, quod non citatis Wormacienſi Epiſcopo, & ejus fautoribus, proceſſiſſet. Porro exceſſus notorius examinatione non indiget *b*: & pro his, quæ a Judice ſunt acta, præſumitur, quod omnia rite fuerint celebrata: quamvis & quod citati non fuerint, non poſſet de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla eſt directa *c* probatio: cum etſi quilibet de ſe poſſet afferere, quod ad eum citatio minime perveniſſet, ſinguli tamen veſtrum eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares. Ad ipſum quoque Legatum, ſi voluiſſent, ſecure potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicut nuncium deſtinarant: [*& infra. δ*] Nos igitur, etſi propter auctoritatem judiciariam præſumamus pro his, quæ acta ſunt a Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quod adverſarii Archiepiſcopi, ex tribus cauſis prædictis, ſe uſque adeo reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri: unde quod de ipſo factum fuerat, non poterat impedi i per eos: quin etiam ſi electores ejusdem partis pariter deliquiſſent, ut ſe reddidiſſent indignos, ad nos devoluta fuiſſet hac vice ordinatio Eccleſiæ Maguntinenſis: quare dictum Archiepiſcopum ſine juris injuria potuiſſemus eidem Eccleſiæ præficere in paſtorem. Super his *d* vero, habito diligenti tractatu, caſſationem poſtulationis factæ de Wormacienſi Epiſcopo ratam habemus: electionem memorati *e* Archiepiſcopi confirmantes.

(*α De gratia noſtra concedens eid. ut Wormacienſ. ſibi Eccleſiam retineret. Nam de jure communi, quia præter auct. noſtram tranſire præſumpſit, utraque erat ſpoliandus, ut ea careret, quam cupivit avare, & ea, quam ſuperbe deſpexit: quod ſi parere contemneret, utraque ipſum Eccleſiæ denunciaret auct. noſtra privatum.*)

(*β Quod ſi nec recepiſſet prædictam Eccleſiam quoad ſpiritualia vel temporalia, nec in temporalibus vel ſpiritualibus miniſtraſſe conſtaret Epiſcopum memoratum, idem Legatus audiret, quæ ſuper poſtulatione ipſius & electione Archiepiſcopi proponerentur, & hinc inde teſtes utriuſque partis reciperet, & eorum depoſitionibus publicatis uſque ad calculum definitivæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret, ſtatuens partibus terminum competentem, quo Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent, ſententiam recepturæ.*)

(*γ Ipſe autem ad noſtram præſentiam accedens, humiliter poſtulavit, ut pallium ſibi, videlicet in ſignum Pontificat. officii de conſueta ſed. Apoſt. benevolentia conferremus. Verum quidam ſimplex nuncius ab adverſariis ejus ad ſed. Ap. deſti-*

a *Iſte textus cottidie ad hoc allegatur, quod ſocius dignitate, ætate & receptionis tempore ſocium præcedit; gloſſa in verſ. contra majores. c. ſex. diſt. 2.* b *vide l. 1. cum gloſſ. C. qui & adverſ. quos.* c *Canonicas ſanctiones.* d *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

a *Concor. text. in l. auxilium. ff. de minor. & in l. fin. §. fin. vero poſtquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. ſi vero. §. qui pro rei. cum gl. in verſ. evidentiſſime. ff. qui ſatisd. cog. & l. ea quidem. C. de accuſ.* c *Dictio, directa, deeſt in antiquis. vide l. actor. C. de probatio. 6. q. ult. actor. & c. 1. quoniam. ſ. de probat.* d *al. ergo.* e *Vox, memorati, deeſt in antiquis.*

natus ex eorum parte apertas, nobis cum ſigillo pendente, literas præſentavit, per quas iidem Canonici ſignificabant, quod prædictus Legatus pecunia corruptus iniquam ſententiam protuliſſet. Addebant etiam, quod Maguntini cives pariter juraverant, quod nunquam eum reciperent in Archiepiſcopum, & quod univerſi Clerici paucis exceptis ſuo favebant electo. Cum autem ſuper his cœpiſſemus deliberare cum fratribus noſtris, electioni Archiepiſcopi duo videbantur obſtare, videlicet quod a pauciſſimis, & poſt interpoſitam app. ad ſed. Apoſtol. a ſeipſo dicebatur electus. Nam cum poſtulatio Wormacienſ. Epiſcopi fuit præcedentis app. ratione caſſata, Archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari. Sed econtra, ſicut ſuperius eſt expreſſum, qui ante in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem Archiepiſcopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quod etſi poſt appellationem, non tamen contra formam appellationis fuiſſet electus Archiepiſcopus ſepe dictus, cum appellaverit ſub hac forma, ne Canonici Maguntiæ reſidentes, ſine ipſo ac ſociis ſuis haberent in electione proceſſum: nec nocet, quod poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſe, nec ſocii ſui debuerant procedere ſine ipſis: quia ipſi app. apud nos interpoſitam contemnendo, reddiderant ſe indignos & abuſi fuerant jure ſuo. Unde cum in Lateranenſ. Concilio de his, qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, ut eligendi tunc poteſtate privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos, illis pro longe majori delicto tanquam indignis ab electionis poteſtate cadentibus, penes eundem ac ſocios tantum jus remanſerat eligendi, quare ſi multo pauciores in ipſum, quam in alium convenirent, intelligendum eſt tamen, quod omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[δ *Quemadmodum ex ipſorum ad nos directis literis comprobatur, qui ſecure ad eundem Legatum acceſſit. & ad propria remeavit, cum & ipſe Legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam providere. Nec obeſt, quod idem nuncius dicitur appellaſſe, cum appellationi renuntiaverit, & in commiſſione noſtra, quam pars reportavit utraque, obſtaculum fuiſſet appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati aliquid poſſet objicere ac probare, cum non procurator ſufficiens, ſed ſimplex ad nos contra eundem Archiepiſcopum fuiſſet nuncius deſtinatus.*]

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuiſſe in quaſi poſſeſſione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineret.

Idem Innoc. III. *Clericis ſanctæ Agathes.*
(*an.* 1203. *Romæ.*)

QUerelam *a*, quam G. tituli ſancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Eccleſiæ veſtræ, cujus idem Cardin. eſt gubernator, contra P. Presbyterum Eccleſiæ ſancti Salvatoris, ſuper Eccleſia ipſa propoſuit, C. *b* Papa p. n. nobis in minori officio conſtitutis audiendam commiſit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Eccleſia ſancti Salvatoris (quam in præjudicium veſtræ Eccleſiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præſumpſerat) removeri, cum ipſa Eccleſia pertineat ad Eccleſiam ſanctæ Agathes, pleno jure, petens penſionem ſexdecim denariorum Papien. debitam Eccleſiæ ſanctæ Agathes, pro eadem Eccleſia ſibi de Thermis ſibi reſtitui, de novo ſubtractam. Prædictus vero P. reſpondebat, quod ipſe nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Eccleſiæ veſtræ receperat dictam Eccleſiam, cum hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam ſibi debeat *c* reddere penſionem: ſed ipſe per electionem populi, ad quem de antiqua conſuetudine *d* pertinet electio *e*, a Cardinali ſanctæ Suſannæ (cui eadem Eccleſia, tanquam capella ſuo titulo, in ſpiritualibus eſt ſubjecta) canonice fuerat inſtitutus. [*& infra. α*] Nos igitur rationibus utriuſque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi veſtri, ſuper electione ac inſtitutione de ſe facta in Eccleſia ſancti Salvatoris abſolvimus, & ſuper his præfato Oeconomo ſilentium duximus imponendum, cum nobis conſtiterit, quod populus in quaſi poſſeſſione præſentandi Clericum exiſtebat, quando ipſum Presbyterum ad illam elegit, & Eccleſia eadem ſpectat ad titulum ſanctæ Suſannæ in ſpiritualibus pleno jure, ſalva quæſtione ſuper jure patronatus inter Eccleſiam veſtram, & populum ſæpe dictæ Eccleſiæ ſancti Salvatoris. Quia vero fuit liquido comprobatum, quod penſio ſexdecim denariorum Papienſis monetæ, fuerit Clericis Eccleſiæ veſtræ, pro Eccleſia ſancti Salvatoris de *a* Thermis, annuatim per multa tempora perſoluta, ſed de novo ſubtracta, nos in eundem ſtatum percipiendi hujuſmodi de Eccleſia ſancti Salvatoris de Thermis, Eccleſiam veſtram decernimus reducendam: & ad ſolutionem penſionis ſubtractæ condemnamus Presbyterum antedictum, ſalva quæſtione proprietatis, inter Eccleſias memoratas.

[α *Cumque ad ſuam aſſertionem probandam utraque pars multoties teſtes produxiſſet, nos illos recepimus & examinavimus diligenter, quarum depoſitionibus publicatis diſputationem audivimus ſuper illis: ſed antequam hujuſmodi controverſiæ finem accipere potuiſſet, præfatus Præd. n. debitum carnis exolvit, deinde tamen a nobis utraque pars cum inſtantia poſtulavit, ut cauſam ipſam decidere dignaremur.*]

CAP. XXV.

Eligentes ſcienter indignum, privati ſunt poteſtate eligendi in electione, quæ prima occurrit facienda.

Idem. (*circa an.* 1204.

CUm *b* Wintonenſis Eccleſia paſtore vacaret, Archidiaconus cum ſuis fautoribus Salubrienſem, (Salesberienſem) Decanum, Prior vero & complices ejus Præcentorem Linconenſem in Epiſcopum elegerunt: [*& infra.*] Licet igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt eſſe concordes, infecto negotio ad nos habuere recurſum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, aſſerebant, quod illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant poteſtate privati, pro illa maxime cauſa, quod hominem non legitime natum ſcienter eligere præſumpſerunt: unde ſecundum *c* Lateranenſe Concilium, & eligendi hac vice perdiderant poteſtatem, & per triennium Eccleſiaſticis beneficiis carere debebant. Illi vero taliter reſpondebant, quod licet is, quem elegerant, fuiſſet minus legitime natus, per gratiam tamen Apoſtolicæ ſedis legitimari promeruit, & hoc aſſerebant ſe legitime probaturos. Nos igitur attendentes, quod *d* iſti poſt primam electionem admiſerant illos ad celebrandam ſecundam, & quod decretum met morati Concilii decrevit, hujuſmodi præſumptores unavice duntaxat eligendi poteſtate privatos *e*, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam ſecunda, ſed tertia concurrebat: ad eligendum illos cenſuimus admittendos.

CAP. XXVI.

Eligens ſcienter indignum in Epiſcopum, eſt ob hoc ſuſpenſus a beneficiis Eccleſiæ per triennium, nec poteſt interim ad dignitatem illius eligi, vel aſſumi.

Idem *Abbati Ciſtercienſi R. & P. Monachis Fontis frigidi.* f (*an.* 1205. *Roma in Galliam.*)

PEr inquiſitionem *g*, quam de mandato noſtro feciſtis ſuper ſtatu Epiſcopatus & Epiſcopi *h* Tholoſani, per-

a *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. & pro intellectu vide Matthæum de Afflict. deciſ. 395.* b *Cœleſtinus Papa præd. noſte.* c *al. debebat.* d *vide l. 2. & ibi Bart. C. quæ ſit long. conſ. & in authen. hoc jus porrectum. C. de ſac. Eccl. gl. in l. rem non novam. C. de jud.* e *Dictio, electio, deeſt in antiquis cod.*

a *In quibusdam antiquis, de terminis.* b *cap. 10. eod. tit. in 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 25.* d *In C. Barbatiæ, ita: quod iſti, qui elegerunt præcentorem poſt primam, &c.* e *Vide l. 2. cum not. per Bart. ff. de excuſ. mu. & l. 2. & l. ſervi. ff. de op. legat.* f *al. Caſternien. & Fontis frigidi Ap. S. L.* g *c. 11. eod. tit. in 3. compil.* h *al. Tholoſanenſi.*

ſpica-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſpicaciter intelleximus, quod Maſcaron cancellarius juratus aſſeruit, ſe ſciviſſe pro certo R. olim Tholoſanum Epiſcopum, & amicos ipſius, ante ſuam electionem habuiſſe colloquium cum quibuſdam Canonicis nominatim expreſſis, eoſque ſolicitaſſe precibus, ut ipſum eligerent in Epiſcopum: ſeque vidiſſe pariter & audiviſſe, quando prædictus Epiſcopus recognovit in quorundam Canonicorum præſentia ſe Canonicis illis, qui adverſati fuerant ſuæ primæ electioni, juraſſe, credens pro certo, quod juramentum illud illicitum fuit, & præſtitum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quod ipſemet *a* poſt electionem ipſius caſſatam, domum Epiſcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quoſdam reditus & proventus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu, in ejuſdem negotiis expendebat. Cum igitur talem ſcienter in Epiſcopum eligendo (ſicut ipſe ſuo juramento firmavit) Eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe indignum, grave gerimus & moleſtum, quod Tholoſano Præpoſito in Epiſcopum Convennarum electo, idem Maſcaron in Præpoſitum dicitur ſubſtitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præpoſituræ penitus amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

CAP. XXVII.

Si non profeſſus eligitur ad regimen Eccleſiæ regularis, caſſatur electio, conſuetudine in contrarium non obſtante.

Idem *Priori ſancti Frigidiani G. & G.* b *Canonicis Lucanenſibus.* (*an.* 1205. *Roma in Etrur.*)

CUm cauſam *c*, quæ inter Bonum Presbyterum & Brunum Canonicum ſancti Petri Lucanenſis vertitur ſuper eo, quod dictus Presbyter Bonus a majori parte Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (ſicut dicitur) eſt electus, olim vobis duximus committendam: [*& infra. α*] Quamvis autem multi Priores continue *d* unus poſt alium in ipſa Eccleſia, per multa & longa tempora fuerint non profeſſi: quia tamen præfatus Presbyter B. non eſt profeſſus obſervantiam regularem, dubitatis *e* (& merito) nobis procedere inconſultis. Quia igitur non debemus attendere ſolummodo, quid factum ſit, ſed potius, quid ſit faciendum: Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quod cum ſecundum legem divinam *f*, non ſit in bove arandum & aſino, nec quiſquam debeat veſtem induere de lana linoque contextam, irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterum, alioſque Clericos non profeſſos, ut vel beati Auguſtini regulam in eadem Eccleſia conſtitutam profiteantur & ſervent, aut ipſam Eccleſiam omnino dimittant.

[*α Vos, ſicut ex literis veſtris, accepimus, partes citare curaſtis, ut juxta mandatum noſtrum cauſam ipſam fine poſſetis canonico terminare. Cumque partes eſſent in veſtra præſentia conſtitutæ, dictus Presbyter Bonus cum inſtantia poſtulabat, ut electionem de ſe factam auct. Ap. curetis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrario reſpondebat, illum non eſſe dignum regimine Prioratus, crimen ei objiciens ſimoniæ: quod quia electio ipſius non erat canonice celebrata, & quia profeſſus non erat, ipſum aſſerebat merito repellendum. Verum cum de ſimonia nihil eſſet probatum, nec aliquid contra modum electionis oſtenſum, movet nos vehementer ipſius Eccleſiæ privilegium, in qua continebatur expreſſum, ut nullus in ea qualibet ſubreptionis aſtutia præponatur in Priorem, niſi quem fratres communi aſſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundum Dei timorem & B. Auguſtini regulam, providerint eligendum.*]

a *Scilicet* Maſcaron. b *al. G. & C. al. B. & S. Can. &c. al. Idem A. Priori S. Fridiani G. & G. Luc.* c *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Concor. text. in l. ex facto. §. rerum cum no. ff de hær inſtit. & in l.* 1. *§. quotidiana ff. de aqua quotid. & æſti.* e *dubitaſtis.* f *Deuter.* 22.

CAP. XXVIII.

Nominatio vel appellatio ejus, cujus non intereſt, electionem non impedit: ſed ſi vocandus contemnitur, eo proſequente contemptum, caſſatur electio etiam confirmata, & poteſt proſequi, niſi conſenſerit electioni: quod poteſt etiam ex poſt facto. h. d. uſque ad §. ſuper eo.

Idem Innocent. III. *J. tit. ſancti Stephani in Celio monte Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ ſedis Legato.*

QUod *a* ſicut ex literis tuis: [*& infra. α*] Verum cum ex prima electione, quæ facta eſt de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquiſitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præſertim in Eccleſia Armachana, cum juxta *b* conſtitutiones canonicas, ſi fieri poteſt, in cathedrali Eccleſia electio debeat celebrari. Nec appellatio interpoſita electionem illam potuit impedire, cum in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis: quia non ſimplex nominatio, ſed ſolennis electio, debet Principi præſentari, ut poſtulationi præſtet aſſenſum, etſi ſecus aliquando per uſurpationem aliqui faciant abuſive. Si aurem Miridinenſis Epiſcopus, & Abbas Mellifontis, qui intereſſe debuerant, non contempti fuerint, ſed ad electionem vocati (ſi tamen ſine periculo potuerint convocari) ſive nequiverint, ſive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipſorum abſentia non potuit electionem impedire: [*& infra. β*] Quod ſi eos vocatos non fuiſſe conſtiterit, ſed contemptos: infirmanda erit electio penitus taliter celebrata, niſi poſtea propter bonum pacis curaverit conſentire. [*& infra. γ*]

[*α Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inſpecto, ſex in eis proſpeximus contineri, quorum tria contra præd. Armachanenſem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de tribus, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam, ſi electio vere fuerit, antequam caſſaretur, non debuerat aliquid aliquatenus attentari. Secundum, appellatio interpoſita, quæ ſi legitima fuit, ſequentem electionem jure penitus impedivit. Tertium, quia Miden. Epiſcopus & Abbas Mellifontis, qui intereſſe debuerant, ad electionem minime convenerunt. Unde ſi contempti fuerunt vel ambo vel alter, plus eorum contemptus, quam multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quod præfatus Abbas ſic electus ante confirmationem obtentam adminiſtrare præſumpſit. Quintum, quia in die conſecrationis ſuæ ordines celebravit, cum nondum pallium obtineret. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minime formidavit.*]

[*β Quoniam ſi ad locum illum inter Hibernenſes non poterant ſecure proficiſci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tute poterant convenire. Si itaque eos vocatos eſſe conſtiterit, ſi vocari abſque periculo potuerunt, & illos noluiſſe vel non potuiſſe ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.*]

[*γ Cæterum, cum antequam tu ad partes Hibernicas perveniſſes, illa fuit electio celebrata, & electus ipſe ſtatim cœperit miniſtrare, tu ſatis id potes ſub diſſimulatione tranſire, cum id, ſicut noſti, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ & aliarum partium remotarum, qui concorditer ſunt electi, Romana ſed. patiatur. Eccleſiarum utilitate penſata, quia ſi tanto tempore quouſque poſſet electus confirmationem cum pallio a ſed. Apoſt. obtinere, regalia non reciperet, Eccleſia, quæ interim adminiſtratione careret, non modicum incurreret detrimentum.*]

Epiſcopus, dum celebratur Miſſa conſecrationis ſuæ, vel Archiepiſcopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet. h. d. uſque ad verſ. Quod autem.

§. 1. Super eo autem, quod in die conſecrationis ſuæ,

a *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil.* b 23. *diſt. can. in nomine Domini. & cap. in fronte.* ĩ *de appell.*

antequam Miſſarum ſolemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali exceſſu eum corripias & caſtiges: cum ſolus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum conſecratur, & poſtmodum ipſe Miſſarum ſolemnia incipit & perficit conſecratus) in die conſecrationis ſuæ valeat ordines celebrare. Cæteri vero, qui inter Epiſtolam & Evangelium conſecrantur, quia conſecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur myſterium unitatis *a*, non debent tunc ordines celebrare: Præterea cum non liceat Archiepiſcopo ſine pallio convocare Concilium, conficere chriſma, dedicare baſilicas, ordinare Clericos, & Epiſcopo conſecrare: multum profecto præſumit, qui antequam impetrat pallium, Clericos ordinare feſtinat, cum id non tanquam ſimplex Epiſcopus, ſed tanquam Archiepiſcopus facere videatur.

Iſte verſ. non ſummatur, tum propter diverſitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

§. 2. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidiſſe: dummodo Eccleſiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cum id de Cleri & populi proceſſerit voluntate.

CAP. XXIX.

Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per ſubſequentem conſenſum ratificari poteſt. hoc dicit, ſecundum communem intellectum.

Idem *Tolet.* b (*Epiſcopo &*) *Sagonenſi* c, *& de Arden. Abbatib.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

AUditis *d* & intellectis meritis cauſæ de duabus electionibus celebratis in Eccleſia Bajocen. unam de *e* G. Archidiac. & alteram de R. Subdiac. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cum enim inquiſitis voluntatibus ſingulorum, Decanus cum paucioribus in ipſum R. & Cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. conveniſſent, ſolo Cantore poſtmodum quendam alium, videlicet magiſtrum R. de Algediis *f* nominante: ad noſtram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem proceleret ſine conſenſu totius Capituli, vel majoris & ſanioris partis ipſius. Ipſe vero Decanus non habito conſenſu majoris partis Capituli, ſed longe minoris, ſubito in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipſam aliquid attentaret: quamvis aſſeveret, quod electioni factæ plures alii conſenſerunt, cum tamen ex poſtfacto nequiverit convaleſcere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipſo jure, per ſubſequentem conſenſum (maxime appellatione pendente) non poterat eſſe rata. Eis ergo ad propria recedentibus *g*, Cantor & alii, qui remanſerant in Capitulo, poſt illam electionem nondum caſſatam, & appell. ad nos interpoſitam, a nominatione dicti Archidiac. recedentes, de novo præfatum Subdiaconum eligere præſumpſerunt. Nos igitur electionem utramque duximus irritandam.

CAP. XXX.

Poteſtas data compromiſſariis ad eligendum Prælatum, re non integra revocari non poteſt: & definit res eſſe integra, poſtquam compromiſſarii cœperunt habere tractatum.

Idem h *Grandiſſylvæ & Bellæperticæ Abbatibus.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

IN cauſis: (*& infra.* α) Cum *i* Capitulum Tholoſanenſ. Eccleſiæ ad tractandum de electione Epiſcopi conveniſſent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores *k*, qui præſtito juramento de ſubſtituendi Pontificis electione tractarent, & a ſingulis de Capitulo ſtatutum eſt, & conceſſum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (ſi perſona eſſet idonea) pro Epiſcopo ſine contradictione aliqua *a* haberetur: (*& infra.* β) Poſtmodum vero cum a præditis duobus quinque electores electi fuiſſent, ad tractandum de electione ſeceſſiſſent in partem, & non poſſent omnes in unam pariter concordare perſonam, tres ex eis convenerunt in Epiſcopum Convennarum, & deinde electionem, quam de poſtulando Epiſcopo fecerant, Capitulo publicarunt: ac reliqui duo ſubſequenter, tertia die cum paucis de Capitulo, reliquis abſentibus, elegerunt Archidiaconum Agenenſem: (*& infra.* γ) Nuncii vero prædicti Archidiaconi e contrario reſponderunt, quod cum prædicti quinque electores ſeorſum de electione tractantes, inter ſe diſſiderent, ita quod contentioſæ voces eorum, a fratribus, qui remanſerant in Capitulo, auditæ fuiſſent: Capitulum ipſos, propter hujuſmodi contentiones, ſuſpectos habente, ad eos duos de Canonicis deſtinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte noſtra, ne ulterius in facto procederent: & ita poteſtatem eligendi, quam eis commiſerant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & hujuſmodi revocationi duo ex ipſis electoribus adhibentes conſenſum, reliquis tribus non contradicentibus ad ipſum Capitulum ſunt reverſi: ſed alii tres, uſque ad fores Capituli ſubſecuti, ab eis poſtmodum diſceſſerunt. Capitulum vero, cum tota die illa ipſorum præſentiam expectaſſet, ſubſequenti die campanam pulſari fuerunt (ſicut moris eſt) ad Capitulum *b* congregandum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus ſuis, ſeſe contumaciter abſentantibus, Prior cum majori & ſaniori parte Capituli, elegit in Epiſcopum Archidiaconum ſupradictum: (*& infra.* δ)

Quia vero poſtulatio de Epiſcopo Convennarum, quæ præceſſerat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, propter quod unanimiter de conſenſu totius Capituli intelligitur eſſe facta, quam (cum res non eſſet integra, quia in tractatu jam proceſſerant electores) Capitulum minime potuit revocare: electionem ipſius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus ſi perſonam ipſius Epiſcopi *c* utilem & neceſſariam inveneritis ad regimen Eccleſiæ Tholoſanæ, & idoneam, tam ſcientia literarum, quam ſuæ converſationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholoſana diœceſi extirpandam *d*, quæ ibi per negligentiam Præſulum miſerabiliter & damnabiliter hactenus pullulavit: tranſeundi ad Eccleſiam Tholoſanam, propter urgentem neceſſitatem, & eorundem *e* utilitatem, ei licentiam tribuatis.

(α *Quæ Ap. ſed.* & infra. *Nimirum cum in Eccleſia Tholoſana vacante paſtore duo per diſſenſionem Capituli ſui, videlicet ven. fil. N. Epiſc. Convennarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuiſſent, dil. F. A. Canonicus S. Licerii, A. Archidiaconus, & R. Canonicus Eccleſiæ S. Stephani Tholoſamen. pro parte dicti Epiſcopi: pro parte altera d. f. magiſter P. de Roma & A. ſocius ejus ad noſtram præſentiam acceſſerunt, quibus ven. f. n. Alban. Epiſcopum & dil. f. in tit. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores. Coram quibus propoſuerunt nuncii prædicti Epiſcopi, quod*)

(β *Statutum etiam fuit expreſſe, quod ſi quinque electores in unam perſonam convenire non poſſent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum ſequi tenerentur aſſenſum, & electionem eorum illam ratam habere.*)

(γ *Adjecerunt inſuper prædicti & alii nuncii Epiſcopi*

a *Veritatis, ut eſt in uno manuſc. Vaticanæ.* b *al. Dolon. al. Dolnen.* c *Savigeno. al. Sanguineo. al. Sagocio. al. Sanigneo.* d *Cap.* 14. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Innocent. ait ita fuiſſe in regiſtro, unam de* P. *Archidiac. & alteram de magiſtro* R. *Subdiac.* f *Aldegiis. al. Allegiis.* g *In Cod. Barbatiæ, redeuntibus, ſcilicet ad domum proprium.* h *Idem Epiſcopo Convennarum & Grandiſſylvæ, &c. alias, Epiſcopo & Grandiſſylvæ, Ord. Ciſtert. &c. al. Cadurcenſi.* i *Cap.* 15. *eod. tit. in* 3. *comp.* k *iſte text. reputatur ſing. per Pann. hic in ſuo effectu.*

a *Qualibet, in antiquis.* b *t. fin. C. de præd. dec. lib.* 10. c *Vox, Epiſcopi, deeſt in nonnullis antiquis.* d *Præcipua Epiſcoporum cura in extirpandis hæreticis verſari debet, nam eis hoc incumbit jure divino. Albertin. tract. de agn. aſſert. q.* 11. *circa finem. pulchre Concilium Tholoſanum*, c. 2. e *al. evidentem,*

memorati, quod a dil. F. J. tt. S. Priſcæ Presbytero Card. Ap. ſed Leg. fuit ex parte illa ſpecialis nuncius deſtinatus, & quoniam Epiſcopus ipſe poſtulandus erat a nobis, & Legatus nullam concedendi vel transferendi eum poteſtatem habebat, cum hujuſmodi diſpenſatio ſedi dumtaxat Ap. reſervetur, ne quid contra fieret, ad noſtram audientiam appellavit.)

(*b Exhibuerunt etiam ejuſdem Archidiaconi nuncii literas prædicti Legati, quas nobis ſuper hoc deſtinavit. Cum autem prædicti auditores præmiſſa nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent, nos memoratum Legatum piam intentionem in hoc facto habuiſſe pro certo credentes, ex ipſo tamen tenore literarum ſuarum intelleximus eum circumventum fuiſſe, & per ſubreptionem tacita veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cum in ipſis literis ſuis non expreſſit formam poſtulationis.*)

CAP. XXXI.

De conſuetudine poteſt Canonicorum electio ad ſolum Capitulum pertinere. hoc dicit, & ſolet quotidie allegari.

Idem *Epiſcopo Florentino.* (*an.* 1206.)

CUm Eccleſia *a* Vulterana debito Canonicorum obſequio longo fuiſſet tempore deſtituta, Vulteranus Epiſcopus, volens Miniſtrorum defectum in eadem Eccleſia reſtaurare, Canonicos quoſdam elegit, & inſtituit in eadem: quos Canonici recipere noluerunt, aſſerentes, quod talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus ſuper primo articulo ab injuria, quam ei ſuper electione Canonicorum Vulteranenſis Eccleſiæ inferunt, prohiberes, ab impetitione ipſius *b*, dictos Canonicos abſolvere non poſtponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure ſuo, cum per teſtes longe melius ſit probatum, quod Canonici ſupradicti hoc jure uſi fuerint, antequam Epiſcopus memoratus. In ſecundo quoque articulo, quo idem petebat Epiſcopus, ut dicti Canonici Epiſcopum ipſum jure electionis uti libere paterentur, abſolvere ſtudeas Canonicos ſæpedictos, maxime ſi ſit notorium, quod in Thuſcia generalis conſuetudo ſervetur, ut in cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum, irrequiſito Epiſcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

(α *Cumque ſuper hoc ſuum ad nos idem Epiſcopus querimoniam deſtinaſſet, cauſam ipſam tibi commiſimus fine canonico terminandam, &c.*)

CAP. XXXII.

Compromittentes tenentur recipere electum a compromiſſariis, ſi ſit dignus: niſi contra formam compromiſſi eum appareat electum.

Idem *Abbati ſancti Victoris* c, *& Decano Pariſienſi, & Magiſtro R. Decortonenſi, Canonico Morinenſi.* d (*an.* 1206. *Roma in Galliam.*)

CUm dilectus filius Archidiaconus Morinenſis nobis intimaſſet: (*& infra.*) Eccleſia Morinenſis Epiſcopi ſolatio deſtituta, Canonici ejuſdem de paſtoris ſubſtitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenſes poteſtatem eligendi Epiſcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in paſtorem, quem de gremio ipſius Eccleſiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus ſingulorum, Archidiaconum ejuſdem Eccleſiæ in Epiſcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi perſonam examinans, quam etiam ſuper ipſius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens ſolicite veritatem, per ſententiam declarando electum ipſum minime ſuſtinere in ætate defectum, electionem factam de ipſo ſolenniter confirmavit: (*& infra.* α) Verum B. qui contra electum venerat memoratum propoſuit ex adverſo, quod cum ſupradictis tribus ſub hac forma fuerat eligendi conceſſa poteſtas, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & ſaniori parte de gremio ipſius Eccleſiæ nominatum eligerent in paſtorem: electores ipſi terminos poteſtatis ſibi traditæ non ſervantes, prædictum Archidiaconum eligere præſumpſerunt, quem pauci de Capitulo nominarant: unde Canonici Morien. poſtmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerit memoratus, cum plures eſſent in eadem Eccleſia digniores, cœperunt fere omnes publice profiteri, quod nullatenus Archidiaconum nominarent: & reputantes ſe in hac parte deluſos, quod ſuper hoc factum fuerat, noſtro curaverunt Apoſtulatui referare: (*& infra.* β) Nos vero attendentes, quia res perniciola eſſet exemplo, ſi per ſurreptionis aſtutiam quis aſcenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præſtito a contradictoribus juramento, quod ipſi malitioſe contra præfatum electum non moveant quæſtionem hujuſmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adſtringantur dicere veritatem, quod ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et ſi tres ſimul, aut duo ſaltem ex ipſis jurati, dixerint majorem Canonicorum partem in ipſum Archidiaconum conveniſſe, vos contradictoribus ſilentium imponatis, cum contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eo quod ſinguli eſſent in ſuis teſtimonis *a* ſingulares. Si vero per eorum depoſitiones conſtiterit, ſæpedictum Archidiaconum extitiſſe a paucioribus nominatum, tunc ſi fuerit ſufficienter oſtenſum, quod illum de gremio Eccleſię ſecundum formam ſibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major aut ſanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipſius Archidiaconi omnino caſſetis: alioquin, quod de ipſo factum eſt, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatis, præfatum P. præbenda Morinen. Eccleſiæ ſpoliantes, qui ſe ad hanc pœnam (ſi forſitan in probatione deficeret) obligavit *b*. Non obſtante, quod ſuper ætatis defectum objectum eſt contra illum, cum idem Canonicus huic objectioni non multum inſtiterit, & ſuper hoc a Metropolitano fuerit judicatum, cujus ſententia in rem tranſiit judicatam, cum intra decennium non fuerit legitima provocatione ſuſpenſa.

[α *Qui poſtea regalibus receptis a Rege ad petitionem ipſius Capituli a Ven. n. Epiſcopo Atrahaten. de Mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquamdiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus quam in ſpiritualibus adminiſtrationem obtinuit in Eccleſia Morienſi. Unde procuratores ipſius a nobis humiliter petierunt, ut his qui poſt hæc omnia invidiæ ſtimulis agitati, contra proprium factum temere veniendo, adverſus electum ipſum materiam diſcordiæ ſuſcitare præſumunt, ſilentium imponentes, & memoratam electionem tuam concorditer celebratam & confirmatam ſolenniter approbantes, eidem faceremus munus conſecrationis electo impendii, multorum ſuper hoc Abbatum & Capitulorum civitas & diœceſ. Morinenſ. ſed etiam aliorum proborum literis nobis præſentatos, qui ſuper præmiſſis omnibus teſtimonium perhibentes, electum ipſum de literatura, diſcretione ac honeſtate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimo & electorum ipſorum ſuper hoc nobis literas retulerant, quibus erat de verbo ad verbum, ſicut iidem aſſerunt electores, literarum illarum tenor inſertus, quæ de poteſtate ipſis tradita juxta præmiſſam formam confectæ in Capitulo fuerant, & ſigillo Capituli ſigillatæ.*]

[β *Vel tranſmittere, qui coram nobis ſolicite poſtulavit, ut eadem electione caſſata faceremus ipſi Eccleſiæ de perſona idonea canonice provideri, cum fere omnes Canonici*

a *c. 16. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ipſius Epiſcopi.* c *al. & Mag. R. de Torto Can. Morin.* d *al. Noviomenſi. al. Pariſienſi, Vide Cent.* 12. 1458. *c.* 17. *Vincent.* 30. 32.

a *De teſtium ſingularitate multiplici, vide Gravettam tract. de antiq. temp. p.* 4. *Adde B. Th.* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. b *Ad idem eſt textus in l. ſtipulatio iſta. §. alterius. cum nota. D. de verb. obl.*

Mor-

Morinenſ. ſicut aſſeruit, ſint parati præſtito juramento firmare, quod præfatum Archidiaconum nunquam in Epiſcopum nominarant, & legitimum poſſet oſtendi, quod juxta formam præmiſſam ſupradictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipſius Eccleſiæ eligerent eum, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſentiret, aſſerente eodem B. ſe nihilominus probaturum, quod ſæpe dictus electus pateretur in ætate defectum.)

CAP. XXXIII.

Si ex ſeptem compromiſſariis, tres eligunt quartum, & ille conſentit, & eſt idoneus: confirmabitur electio.

Idem *Epiſcopo Bajacenſi*. (*an.* 1208. *Roma in Gall.*)

CUm *a* in jure peritus exiſtas, (*&* ſ. *α*) Primus *b* tuæ conſultationis articulus continebat, quod cujuſdam Eccleſiæ Decano defuncto, ejuſdem loci Capitulum ſub hac forma in 7. ex ipſis Canonicis compromiſit, ut illum, quem ex ſe *c*, vel aliis de gremio ipſius Eccleſiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cum unus ex illis ſeptem a tribus ipſorum, & alius qui non erat de numero eorundem, a tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requiſiſti, uter eorum aſſumi debeat in Decanum? Super quo taliter reſpondemus, quod is, qui de numero ſeptem a tribus eorum dignoſcitur nominatus, juxta compromiſſi tenorem debet in Decanum *d* aſſumi, dummodo electioni de ſe factæ conſentiat, & aliquod canonicum non obſiſtat.

(*α Et copiam habeas peritorum, non poſſumus non mirari, quod ſuper quibuſdam juris articulis nos conſulere voluiſti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noſcuntur.*)

CAP. XXXIV.

Electio Imperatoris ſpectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, conſecrare, & coronare, ſi eſt dignum: vel rejicere, ſi eſt indignus, ut quia ſacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus & hæreticus, paganus, perjurus, vel Eccleſiæ perſecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa ſupplet. Et data paritate vocem eligentium, nec accedente majori concordia Papa poteſt gratificari cui vult. h. d. notanter iſte textus.

Idem *Duci Caringiæ*. e (*an.* 1208. *Roma in German.*)

VEnerabilem: (& ſ. *α*) Inter cætera vero quidam Principes hac præcipue objectione ſunt uſi, dicentes, quod Apoſtolicæ ſedis Legatus aut electoris geſſit, aut cognitoris perſonam. Si electoris, in meſſem alienam m ſerat falcem ſuam, & electioni ſe ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, abſente altera partium videtur perperam proceſſiſſe, cum citata non fuerit, & ideo non debuit contumax judicari: *g* (*& infra. β*) Verum illis Principibus jus & poteſtatem eligendi Regem, in Imperatorem poſtmodum promovendum, recognoſcimus (ut debemus) ad quos de jure ac antiqua conſuetudine noſcitur pertinere, præſertim cum ad eos jus & poteſtas hujuſmodi ab Apoſtolica ſede pervenerit, quæ Romanum Imperium in perſonam magnifici Caroli a Græcis tranſtulit in Germanos. Sed & Principes recognoſcere debent, & utique recognoſcunt, ſicut idem in noſtra recognovere præſentia, quod jus & auctoritas examinandi perſonam electam in Regem, & promovendam ad Imperium, ad nos ſpectat, qui eum inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regularirer & generaliter obſervatum, ut ad eum examinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat. Nunquid enim ſi Principes non ſolum in diſcordia, ſed etiam in concordia ſacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, conſecrare, ac coronare hominem hujuſmodi deberemus? abſit omnino. Objectioni ergo Principum reſpondentes, aſſerimus, quod Legatus noſter approbando Regem *a*, & reprobando Ducem, nec electoris geſſit perſonam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cum neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam Ducis ejuſdem indignam, & perſonam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter ſtudia eligentium, quam propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac de conſuetudine *b* obtinent poteſtatem, conſenſiſſe perhibeantur in ipſum Regem, & ex eo quod fautores Ducis, abſentibus aliis & contemptis, ipſum eligere præſumpſerunt, pateat eos perperam proceſſiſſe, cum electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obſiſtat: (*& ſ. γ*) Nos utique *e* non Ducem, ſed reliquum reputamus & nominamus Regem, juſtitia exigente: (*& infra. δ*) Quod autem cum in electione vota Principum diviuntur, poſt admonitionem & expectationem alteri partium favere poſſimus, maxime poſtquam a nobis unctio, conſecratio & coronatio poſtulantur: jure pater pariter & exemplo. Nunquid enim ſi Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt, in unum propoſitum *d* convenire, ſedes Apoſtolica advocato & defenſore carebit: eorumque culpa ipſi redundabit in pœnam? Sciunt autem Principes, quod cum Lotharius & Corradus in diſcordia fuiſſent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, ut a præfato Duce, juſto quidem a nobis judicio reprobato, recedant, & præfato Regi non abnuant adhærere: niſi *e* tunc demum contra perſonam vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit & oſtenſum: (*& infra.*) Sunt enim notoria impedimenta Ducis, ſcilicet excommunicatio publica, perjurium manifeſtum, & perſecutio divulgata, quam progenitores ejus & ipſe præſumpſerunt in Apoſtolicam ſedem *f*, & alias Eccleſias exercere. Fuit quoque a prædec. noſtro excommunicationis vinculo innodatus, quod poſtmodum recognovit, dum per nuncium ſuum abſolutionis beneficium poſtulavit: unde patet, quod ipſe fuit excommunicatus electus: (*& infra. ε*) Idem etiam contra prorium juramentum, ſuper quo nec conſilium a ſede Apoſt. requiſivit, ambitionis vitio regnum ſibi uſurpare præſumpſit, cum ſuper illo juramento prius Romana Eccleſia conſuli debuiſſet. Nec valet ad plenam excuſationem ipſius, ſi juramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominus ſuper eo nos prius conſulere debuiſſet, quam contra ipſum propria temeritate venire: præſertim illo exemplo, quod cum Gabaonitæ *g* a filiis Iſrael per fraudem ſurripuerint juramentum, ipſi tamen cognita fraude contra illud venire temere noluerunt. Utrum vero dictum juramentum ſit licitum vel illicitum, & ideo ſervandum, an non ſervandum exiſtit,

a *Cap.* 18. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Primum ſiquidem.* c *Vide l. plane. cum gloſſ. in verb. poteſt. ff. quod cujuſc. un.* d *Hunc text. dicunt ſingul. Joan. Andr. in Reg. in toto. de reg. jur. in* 6. *& Pann. hic. quod electus conſentiendo electioni de ſe factæ a media parte eligentium, auget numerum & electionem perficit. Adde Paul, Caſtr. conſil.* 230. *l.* 2. e *al. Zerangiæ, ſeu Zarangiæ, al. Laringiæ. al. Saringiæ. al. Carinthiæ.* f *Cap.* 19. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Vide l. properandum. §. Sin autem. C. de jud. & l. conſentaneum, per Bart. C. quomodo & quando Jud.*

a *Intelligit Ottonem Regem.* b *in C. Barbatiæ ita: ac conſuetudine antiqua obtinent, &c.* c *In C. Barb. ita: Nos itaque non Philippum Ducem, ſed ipſum O. reputamus, &c.* d *In aliquot vetuſtis legitur, præpoſitum. al. ita: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: ſed qualitercunque legas, idem manet ſenſus.* e *In quibuſdam exemplaribus: Niſi tunc demum, cum contra perſonam, &c.* f *al. deeſt vox, ſedem.* g *Joſue* 9.

terit, nemo ſanæ mentis ignorat ad noſtrum judicium pertinere: [& *infra.* ζ] Inſuper ſi prædictus Dux imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tollerentur. Nam ſi prout olim frater dicti Ducis patri eorum, ſic Dux ipſe fratri ſuo ſuccederet, videretur imperium non ex electione, ſed ex ſucceſſione deberi: & in præjudicium Principum redundaret, ſi non niſi de domo *a* Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium aſſumendus. [& *infra.* η] Nobilitatem ergo tuam monentes per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus a præfato Duce recedas omnino, non obſtante juramento, ſi quod ei ratione regni feciſti, cum (eo quantum ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujuſmodi non debeat obſervari.

[α *Fratrem noſtrum Salesburgenſ. Archiepiſcopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad ſed. Apoſt. deſtinatos benigne recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas per eos quidam nobis Principes deſtinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, notavimus univerſa.*]

[β *Verum nos, qui ſecundum Apoſtolicæ ſervitutis officium ſumus ſingulis in juſtitia debitores, ſicut juſtitiam noſtram nolumus ab aliis uſurpari, ſic jus Principum nolumus nobis vendicare.*]

[γ *Unde privilegium meruerunt amittere, qui permiſſa ſibi abuſi ſunt poteſtate. Videri non immerito poteſt, quod injuria hujuſmodi non obſtante, cæteri uti poterant jure ſuo. Et quoniam Dux prædictus, nec ubi debuit, nec a quo debuit, coronam & unctionem accepit, memoratus vero Rex & ubi debuit, videlicet Aquiſgrani, & a quo debuit, ſc. a ven. f. n. Colonien. Archiepiſcopo utrumque recepit.*]

[δ *In reprobatione vero præfati Philippi Ducis Sueviæ, & propter manifeſta impedimenta perſonæ, non accuſatione, ſed condemnatione potius fuit opus, quia non accuſatione, ſed condemnatione indigent manifeſta.*]

[ε *Et videtur non immerito, quod adhuc ſit ex eadem cauſa excommunicationis ſententia innodatus, cum prædictus Epiſcopus cum ſua auctoritate non poſſet abſolvere, auct. vero noſtræ delegationis, nec poſſet plus, nec aliter liceret hoc ipſi, quam ei fuerat ab Apoſtolica ſede conceſſum, ex eo etiam excommunicationis ſententiæ ſubjacere creditur manifeſte: quod cum perfidus Morenaldus, (al. Marcoaldus,) Dei & Eccleſiæ inimicus cum univerſis fautoribus, tam Theutonicis quam Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis ſuæ iniquitatis meritis ſit aſtrictus, ſicut etiam illi per literas noſtras directas per P. judicem Placentinum ipſius Philippi nuncium intimaſſe meminimus, quas ad ipſius Philippi audientiam credimus perveniſſe. Ipſe nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipſius judicis, ſed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non ſolum communicat, ſed eum in malitia ſua fovet, & per literas ſuas exercuit vel exacuit furorem ipſius, ut chariſſ. in Chriſto fil. noſt. F. Siciliæ Regem illuſtrem nepotem ſuum, quem jam privavit hereditate paterna, adhuc privet poſſeſſione materna.*]

[ζ *Quod autem Philippus de genere perſecutorum exiſtat, Principes non credimus dubitare, cum Henricus qui primus imperium de genere ipſius hoc accepit, bon. mem. Paſchalem Pp. p. noſtrum cum Epiſcopis & Card. & multis nobilibus Romanorum præſumpſerit captivare. Fredericus autem patres ipſius Philippi contra ſel. recordationis Alexandrum Papam p. n. longo tempore ſchiſma fovit. Henricus frater ipſius Philippi, qualiter ſe habuit circa interfectores ſanctæ memor. A. Leodien. (Longon.) Epiſcopi, quem ipſe prius coegerat exulare, ac Corradum, qui Hoſtienſem Epiſcopum ceperat, ſatis noſtis. Quin etiam qualiter Ven. F. n. Auximian. Epiſcopum alapis cædi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhoneſte: qualiter & quoſdam familiares Eccleſiæ Rom. naſo fecerit mutilari: Qualiter quoque prædictum Salernitanum Archiepiſcopum captivari, & quoſdam viros Eccleſiaſticos flammis torreri fecerit, quoſdam vero vivos in mare ſubmergi, ad tuam & aliorum Principum credimus audientiam perveniſſe.*]

[η *Cum ergo nos flecti a propoſito noſtro nulla penitus occaſione poſſimus, ſed in eo potius firmiſſime perſiſtamus, & tu nobis ſæpe per literas tuas duxeris ſuggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus.*]

a Ducum Sueviæ.

CAP. XXXV.

Abſentes ad electionem de provincia ſunt vocandi: & confirmatur electio majoris & ſanioris partis.

Idem Innocent. III. (*an.* 1208. *Romæ.*)

COram dilecto filio tituli ſanctæ *a* Pudentianæ *b* Preſbytero Cardinali: (& *infra.*) Si vero utriuſque partis fuerit caſſata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia convocatis) quæ majori & ſaniori parti eorum ſuper prædictis videritis complacere, per cenſuram Eccleſiaſticam faciatis firmiter obſervari.

CAP. XXXVI.

Caſſatur electio partis majoris facta, contempta minori parte, etiam ſi eſt unus ſolus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem. h. d. ſecundum intellectum communem.

Idem *Parmenſi Epiſcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ *c* S. Cremon. Epiſcopo in extremis agente, cum de convaleſcentia ipſius deſperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum ſuum Regii diſciplinis ſcholaſticis inſiſtentem, ad certum terminum in vigilia Pentecoſtes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt: (& *infra.* α) Conſtituto autem dicto *d* H. pro ſua electione, & dilecto filio noſtro I. pro electione Archipresbyteri coram nobis: Electionem ab ipſo H. poſt electionem Archipresbyteri non caſſatam, licet de viro multæ literaturæ, honeſtæ vitæ, & claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam, cum de priori *e* noſtrum deberet expectare judicium, antequam procederet ad ſecundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem *f*, in primo conſenſu Capitulo permanente.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile teſtimonium perhibeatur de ipſo) juſtitia exigente caſſavimus: tum quia corpore dicti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuerunt de ipſa electione tractatum contra canonicas ſanctiones: tum quia inventus eſt H. fuiſſe contemptus, licet unus ſolus extiterit, cum plus in talibus conſueverit contemptus unius obeſſe, quam multorum contradictio in præſenti. Nec prædicta debet dici citatio valuiſſe, quia cum Epiſcopi mortem prævenerint, temeraria nimis extitit: & ideo non potuit *g* arcere citatum.

[α *Verum ſecunda feria poſt Pentecoſten dicto Epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, Capitulum, antequam corpus illius eſſet ſepulturæ traditum, abſente Canonico memorato in quatuor de ipſo Capitulo & tres de Clero civitatis poteſtatem eligendi Pontificem contulerunt, expreſſo hoc ſcilicet, ut minor pars illorum VII. ſequeretur in electione majorem. Habito itaque poſt mortem, ſed ante ſepulturam tamen ipſius Epiſcopi, de futuri paſtoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in alium conſentientibus: tandem illo ſepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo & Clero civitatis nullo contradicente conſenſit. Verum adveniens poſtmodum Hug. & aſſerens ſe fuiſſe contemptum,*

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Perperam legitur Prudentianæ, cum nullus unquam fuerit talis titulus.* c *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* d *In manuſcr. ita: dilecto filio H. pro ſua, & dil. filio N. pro electione, &c.* e *al. cum de priori electione.* f *Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quaſi ex novo Capituli conſenſu, ſi adhuc conſentiat.* g *al. arctare.*

ac

ac propter hoc electionem hujuſmodi nullius fuiſſe momenti, quaſi jus eligendi devolutum fuiſſet ad ipſum pro ſe, prout potuit Archidiaconum memoratum elegit.]

CAP. XXXVII.

Non Monachus in Prælatum regularem eligi non poteſt.

Idem Innoc. III. (*an.* 1208. *Roma in Galliam.*)

CUm *a* ad noſtram notitiam perveniſſet, quod H. qui ſe pro Abbate Lexovienſi *b* gerebat, non fuit ante Monachus quam electus: nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cum nullam ſpem, vel promiſſionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipſo factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

In Abbatem eligi non poteſt, niſi inſtructus in regula monachali.

Idem *Magiſtro C. Presbytero Cardinali ſedis Apoſtolicæ Legato.* (*Roma in Siciliam.*)

OFficii tui: *d* [*& infra.* α] Sane nobis tuis literis intimaſti, quod cum monaſterium quoddam poſitum in medio nationis perverſæ, paſtore careret, Monachi de electione Abbatis tractantes, cum non poſſent ſui ordinis idoneam invenire perſonam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defenſari: & patrem adierunt ipſius, humiliter poſtulantes, quod filium ſuum induceret, ut habitum ſuſciperet monachalem, nullam patri de ipſius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum & diſcretum, qui effectus monachus, fuit *e* in Abbatem electus: cujus electio extitit per rectorem Meſſanenſem Apoſtolicæ ſedis Legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cum autem idem ſit paratus purgare ſe, quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus, poſtulas edoceri, utrum dictus Legatus electionem confirmare *f* vel diſpenſare potuit, vel quod factum eſt, ſtare poſſit, & utrum electione caſſata iterum valeat eligi in Abbatem? Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cum ex his, quæ in continenti ſubſecuta ſunt, oſtendatur, quod talis taliter non poſſit eligi in Abbatem, maxime pro eo, quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe magiſter, electionem illam irritam eſſe decrevimus *g* & inanem. Verum poſtquam fuerit in regula competenter inſtructus (urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius monaſterii poſtulaverit) purgatione recepta poterit in Abbatem aſſumi, ne monaſterium opprimatur incurſibus malignorum.

[α *Perſequeris laudabilem actionem, cum ſuper illis, de quibus dubitas, per nos poſtulas edoceri.*

CAP. XXXIX.

Electio alias canonica confirmatur, licet quidam eligentium eſſent minori excommunicatione ligati.

Idem (*an.* 1210. *Romæ.*)

ILla quotidiana *b* inſtantia: [*& infra.*] Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitiſſe, ipſam auctoritate Apoſtolica duximus confirmandam: ſupplentes de plenitudine poteſtatis, ſi quis in ea *i* ex eo fuiſſet defectus, quod quidam interfuerunt electioni ejuſdem, qui ex ſola participatione in ſimplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

Si poſtulatio cum electione concurrit, & numerus poſtulantium eſt duplo major, & poſtulatus eſt idoneus, poſtulatio admittitur, rejecta electione. Si vero indignus, & hoc major pars poſtulantium ignoraverit, poſtulatio & electio reprobantur. Si vero ſciebant, & electus eſt idoneus, confirmatur electio: & idem ſi numerus poſtulantium non eſt duplo major. hoc dicit, intelligendo ſecundum quod continet Jus commune.

Idem *Magiſtro Maximo Notario noſtro.* (*an.* 1212. *Signia Conſtantinopolim.*)

SCriptum *a* eſt in Apocal. Joan. quod in medio & in circuitu ſedis erant quatuor animalia: [*& infra.*] Sane ad hanc Eccleſiam, ſcilicet Conſtantinopolitanam, duo animalia ſunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia ſenas, videlicet *b* Eradienſis Archiepiſcopus, & Plebanus ſancti Pauli de Venetiis, ſicut per procuratores tam poſtulantium Archiepiſcopum, quam eligentium Plebanum fuit propoſitum coram nobis: [*& infra.*]

Verum quia de his, quæ per aſſertionem partium in judicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis ſuper his, quæ de numero dicta ſunt poſtulantium, per quoddam inſtrumentum publicum, nec non per confeſſionem procuratoris adverſæ partis in judicio factam, ſed poſtea revocatam, pars altera aſſereret ſuam intentionem eſſe fundatam, cauſam diſcretioni tuæ duximus committendam. Per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus ſuper his & aliis inquiras diligentiſſime veritatem, de meritis electi & poſtulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutius converſati. De ſtudiis autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſunt inſtruere apud Conſtantinopolim, ubi hujuſmodi poſtulatio & electio celebratæ fuerunt. Et ſi partes conſenſerint, procedas hoc modo: ut ſi conſtiterit de mutuo conveniſſe conſenſu, quod ad electionem Patriarchæ ſeptem admitterentur Præpoſiti, ſive per ſeipſos, ſive per alios, & duo alii ex parte univerſitatis pro cæteris conventualibus Eccleſiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Eccleſias habuiſſe Prælatos, quod cum ſeptem Præpoſitis & novem Canonicis, quos quidem Canonicos conſtat in poſtulatione præfati Archiepiſcopi conveniſſe, duplo majorem facerent numerum, quam ſexdecim electores Plebani: tu vice noſtra poſtulationem admittas, niſi probatum fuerit poſtulato aliquid obviare de canonicis inſtitutis *c*, quod promotionem ipſius debeat impedire: (ac Plebani electione caſſata) ipſum Archiepiſcopum abſolvas a vinculo, quo Eradienſi Eccleſiæ tenetur: concedendo ipſæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in paſtorem. Quod ſi ad faciendum duplo majorem numerum ſimul omnes prædicti minime *d* ſufficerent, ſive dignus ſive indignus fuerit poſtulatus, tu (poſtulatione repulſa) electionem Plebani auctoritate noſtra confirmes, dummodo nihil obſiſtat eidem, quod ipſum tanto præſulatu reddat indignum.

Si vero numerus poſtulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum eſt, & perſona poſtulata reperta fuerit indigna, ut tam poſtulationem, quam electionem non differas reprobare: Niſi forſan omnes, aut major pars poſtulantium, præſumptione damnabili, poſtulaverint ſcienter indignum *e*, ut hac vice merito debeant eligendi ſeu poſtulandi poteſtate privati. Et hoc quoque caſu electionem confirmes, ſi eam de perſona idonea conſtiterit celebratam.

CAP. XLI.

Si illi, ad quos ſpectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis vel regularis Eccleſiæ intra tres menſes, proximus ſuperior Eccleſiam ordinabit: quod ſi intra tres alios menſes non fecerit, canonice punietur.

Idem *in Concilio generali.* f (1215. *Romæ.*)

---

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. Lexonienſi. al. Leconienſi. al. Luxovio.* c *in C. Barbatiæ ita: iſtud fuerit attentatum.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Hic in quibuſdam vulgatis habetur dictio, ſtatim: quæ deeſt tum in manuſcr. tum in aliis emendationibus.* f *al. infirmare.* g *al. decernimus.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* i *Si quis in eo ex eo fuiſſet, &c. In Cap. Barbatiæ ita: Si quis in ea vel ex ea fuiſſet, &c.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil. Apocal.* 4. b *Eraclienſis. Glycus*, 346. *Gregor.* 77. *l.* 6. *Nicephorus.* c *quæ habes inf. eod. tit. c. nihil eſt.* d *ſucceſſerint.* e *vide l.* 1. *c. poſtulaſti. ff. de poſtulando.* f *Lateranenſi ſub Innocentio III. c.* 23.

Ne

NE pro defectu *a* paſtoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus ſuis Eccleſia viduata grave diſpendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Eccleſiarum indemnitatibus providere: Statuimus, ut ultra tres menſes cathedralis vel regularis Eccleſia Prælato non vacet. Intra quos (juſto impedimento ceſſante) ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice. Ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur. Is vero, ad quem fuerit devoluta poteſtas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menſes cum conſilio Capituli ſui, & aliorum virorum prudentium, viduatam *b* Eccleſiam de perſona idonea ipſius quidem Eccleſiæ, vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, canonice ordinare: ſi canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

Per aliquam de tribus formis hic contentis, ſcilicet Scrutinii, Compromiſſi, & Inſpirationis, procedi debet ad electionem in Eccleſiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes, privandi ſunt ea vice poteſtate eligendi. h. d. uſque ad §. illud.

Idem Innoc. III. *in eodem*. c (*an.* 1215. *Romæ*.)

QUia *d* propter diverſas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Eccleſiis viduatis: Statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus qui debet, & volunt, & poſſunt commode intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecrete & ſigillatim vota *e* cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorſus appellationis obſtaculo interjecto: ut is collatione habita *f* eligatur, in quem omnes, vel major & *g* ſanior pars Capituli conſentit. Vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Eccleſiæ viduatæ provideant de paſtore. Aliter electio facta non valeat: niſi forte communiter eſſe ab omnibus, quaſi per inſpirationem *h* abſque vitio celebrata. Qui vero contra præſcriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice poteſtate priventur.

Interdicit procuratorem in electionis negotio conſtitui, niſi concurrant hic contenta uſque ad §. Electiones. Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in eo loco, de quo debeat advocari, juſtoque impedimento detentus venire non poſſit: ſuper quo, ſi opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc ſi voluerit, uni committat de ipſo collegio vicem ſuam.

Præcipit electiones ſolenniter publicari, & clandeſtinas reprobari. h. d. uſque ad finem. Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, ſolenniter publicetur.

CAP. XLIII.

Conſentiens electioni de ſe factæ per abuſum poteſtatis ſecularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio eſt nulla. Eligentes autem a beneficiis per triennium ſuſpenduntur, & tunc ſunt privati poteſtate eligendi.

Idem *in eodem*. i (*an.* 1215. *Romæ*.)

QUiſquis electionis *k* de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum conſentire præſumpſerit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat *a* eligi dignitatem. Qui vero electionem hujuſmodi, quam ipſo jure irritam eſſe cenſemus, præſumpſerint celebrare da officiis & beneficiis penitus ſuſpendantur, per triennium, eligendi tunc poteſtate privati.

CAP. XLIV.

Si Prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit poteſtatem confirmandi primum ſucceſſorem, & a perceptione proprii beneficii ſuſpenditur, & promotus dejicitur. Si vero per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi vero immediate ſubjecti Papæ, per ſe aut per perſonas inſtructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et ſi ſint electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, interim adminiſtrant, ita tamen, quod nil alienent: benedicuntur autem & conſecrantur, prout conſueverunt.

Idem *in eodem*. b (*an.* 1215.)

NIhil eſt, *c* quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quam quod indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere neceſſariam medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cum quiſquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipſius confirmatio, deligenter examinet & electionis proceſſum, & perſonam electi: ut cum omnia rite concurrerit, munus ei confirmationis impendat: quia ſi ſecus fuerit incaute præſumptum, non ſolum dejiciendus eſt indigne promotus *d*, verum etiam indigne promovens puniendus. Ipſum quod decernimus hac animadverſione puniri: ut cum de ipſius conſtiterit negligentia, maxime ſi hominem inſufficientis ſcientiæ, vel inhoneſtæ vitæ vel ætatis illegitimæ approbaverit: non ſolum confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verum etiam (ne aliquo caſu pœnam effugiat) a perceptione proprii beneficii ſuſpendatur, quouſque (ſi æquum *e* fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam exceſſiſſe, graviori ſubjaceat ultioni. *f*

§. 1. Epiſcopi quoque tales ad ſacro ordines & Eccleſiaſticas dignitates promovere procurent, qui commiſſum ſibi officium digne valeant adimplere, ſi & ipſi canonicam capiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterum qui ad Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam ſui confirmationem officii, ejus ſe conſpectui (ſi commode fieri poteſt) perſonaliter repræſentent, aut perſonas tranſmittant idoneas, per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus *g* & electis poſſit haberi: ut ſic demum per ipſius circumſpectionem conſilii, ſui plenitudinem officii aſſequantur, cum eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſative propter neceſſitates Eccleſiarum, & utilitates, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent, ſic tamen ut de rebus Eccleſiaſticis nihil penitus alienent. Munus vero benedictionis, ſeu conſecrationis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueverunt.

CAP. XLV.

Expenſæ neceſſariæ, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III. *Capitulo Conſtantinop.* (*an.* 1219. *Roma Conſtantinopolim*.)

UT præteritæ: (*& infra.* α) Præſentium auctoritate ſtatuimus, ut expenſæ neceſſariæ, quas Capitulum

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Alphonſum Caſtrum, lib.* 3. *c.* 2. *de juſta hæret. punit.* b *Vide l. qui cœtu. cum gl. ff. de vi publ. & in l. malum.* §. *vidua. ff. de verb. ſig.* c *Conc. Later. ſub Innoc. III. c.* 24. d *Cap.* 9. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Singulatim voces.* f *adhibita.* g *vel.* h *in Cod. Barb. ita: inſpirationem S. Spiritus abſque, &c.* i *ſub Innoc. III. cap.* 25. k *Cap.* 10. *eod. tit. in* 4. *compil. Vid. Epiſt. Innoc. p.* 10. 17. 38. *Maſſon. Philipp.* 271. 255.

a *poſſit.* b *in eod. Conc. Lat. ſub Innoc. III. cap.* 26. c *Cap.* 11. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Conc. Trid. ſeſſ.* 6. *de reform. c.* 1. *& ſeſſ.* 7. *de reform. c.* 3. *& ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 1. *Adde Alphonſum Caſtrum, lib.* 3. *de juſta hæret. pun. c.* 5. d *vide l. ſi conſtat, & ibi Bart. ff. de appell. & in c. cum ſuper. in gl.* 1. ℣. *de cauſa poſſ. & propr.* e *al. dignum.* f *vide l. ſervos. C. ad leg. Jul. de vi publ. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Epiſc. aud.* g *al. ſuper electionis proceſſu.*

Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante sede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel *a* reddantur: Dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent vel usurpent.

(*α Litis vel contentionis decisa materia, futuris litigiis occasio amputetur.*

CAP. XLVI.

Electio post collationem ex intervallo celebrata, non valet. h. d. secundum opinionem magis communem.

Idem Honorius III. *electio Lugdunensi.* (*imo Lundensi c. an.* 1222. *Roma in Daniam.*)

CUm post petitam instanter, & demum obtentam quondam Lugdunensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum Præpositum concorditer convenissent: Quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum priusquam electus fueris requisitum, electionem eandem *b* (ex ipsius duntaxat inordinato processu) *c* justitia cassavimus exigente.

CAP. XLVII.

Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiamsi tale jus ab Abbate & Monachis prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem *Eboracens. Priori, & magistro Guidoni de Canopo.* d (*an.* 1222. *Roma in Galliam.*)

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (*e* Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum: (*& infra. α*) Cum autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscan. *f* monasterii interesse: responderunt, quod olim cum assumerentur in suorum monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate & Conventu monasterii Fiscanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

(*α Et monasterii Fiscanen. Dil. fr. n. B. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monasterio, quod immediate ad Romanam Ecclesiam pertinet, Monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commode poterant & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temere procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vindoci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*)

CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi Capitulo* (*an.* 1222. *Roma in Galliam.*)

I. ECclesia vestra destituta pastore, & votis vestris, cum de futura Prælati haberetis successione tractatum, in diversa *b* divisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdem Ecclesiæ consensistis.

Verum cum super his in nostra & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quod illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licet majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Consideravimus nihilominus, quod post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum est de T. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in Cancellarium non admissa.

CAP. XLIX.

Non professus in Abbatem eligi non potest.

Gregorius IX. (*an.* 1227. *Romæ.*)

CUm in magistratum assumi non debeat, qui formam disciplini non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: nos intellecto per te, quod in quibusdam regularibus domibus, jure tibi diœcesano subjectis, sunt quidam in Abbates, non professi ordinem regularem, assumpti: Mandamus, quatenus cum Abbates tales esse non debeant, qui per professionem Monachi & *a* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

Electio facta a non majori parte Capituli, & omissa collatione, non valet.

Idem *Cumanen. Capitulo.* (*an.* 1228. *Roma in Campaniam.*)

CUmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni se debere interesse dicentes, sub hujusmodi protestatione admissi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent interesse de jure vel consuetudine, non valeret. Tandem præmisso juxta formam Concilii *b* generalis scrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici, in ejusdem Ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua: (*& infra.*) Cum decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli perveniisse: nec probatum fuerat, quod Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de jure: nam & si Capellani duabus *c* electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur: sed & *d* si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de jure competere, vel ex consuetudine jam præscripta. Unde nos electiones ipsas ptæsumptas etiam contra formam Concilii generalis, cum collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinii fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi potestate privantes.

CAP. LI.

Per compositionem factam cum Prælato & Capitulo, non potest jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.

Idem *Abbati Cluniacen.* (*an.* 1228. *Roma in Galliam.*)

SAcrosancta Romana *e* Ecclesia: (*& infra.*) Sane *f* proposuisti in nostra præsentia, quod super ordinatione Prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacen. Ecclesiam pertinentis cum Comite de Varenna *g* pa-

---

a *&* b *al. tuam.* c *vide auth. de hæred. & fal. §. inordinatum. coll. 1. & 7. q. 1. nihil.* d *Ebroicensi Priori & magistro G. de Canabull. al. Priori S. Barbaræ, Lexoviensis diœcesis.* e *Ebroicensi.* f *al. Fuscanensis.* g *imposuimus.* h *ut si verbi gratia, cum XII. Canonici essent, quinque nominaverunt Thomam, quatuor cancellarium, & tres alii alios tres.* i *gl. in l. nulli. & l. plane. D. quod cujusque un. facit l. quod major. D. ad municip.*

a *vel.* b *Lateranensis sub Innocent. III. c.* 24. c *in multis impressis deest vox, duabus, quam habent manuscr. & agnoscit glossa hic.* d *al. sed & si inquisita fuissent eorum vota.* e *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.* f *in pluribus manuscr. In nostra sane proposuisti præsentia.* g *al. Valernia. al. Varonta.*

trono

trono ipſius, quidam prædeceſſor tuus de conſenſu Capituli ſui compoſitionem quandam inivit juri contrariam *a*, & Eccleſiæ ipſi damnoſam; videlicet ut in optione ſit ipſius Comitis, aſſumere, ad Prioratum dicti monaſterii (Cluniacen. & de Charite Prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacenſ. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: [*& infra.*] Attendentes itaque, quod jus eligendi in collegiata Eccleſia non cadit in Laicum, & ideo id eſſet pernicioſum exemplo, & redundaret *b* in diſpendium Eccleſiaſticæ libertatis: volumus ut dictum Prioratum libere poſſis (non obſtante compoſitione ipſa) ſicut alios Prioratus tibi ſubditos ordinare, denunciando *c* ordinationem factam patrono, ut ſuum, ſi voluerit, honeſtum *d* impertiatur aſſenſum.

CAP. LII.

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quod eligant cum conſilio aliquorum, alioquin conſiliarii provideant: eligentes debent conſilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare reſponſum: alias electio non tenet.

Idem Gregor. IX. *Decano & Cap. S. Joannis & Sancti Stephani Biſuntien.* (*an.* 1228. *Roma in Burgundiam.*)

CUm in veteri lege: [*& infra.*] Porro jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies poſt *e* ſuſceptionem literarum noſtrarum cum conſilio ſancti Benigni & Moriſmundi Abbatum, (*Lingon. diœceſ.*) & fratris G. de ordine Prædicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonice in paſtorem: alioquin dicti conſiliarii vobis de Archiepiſcopo proviserent. Verum die ad eligendum præfixa, ſex ex vobis poteſtatem eligendi dediſtis, uſque ad conſumptionem cujuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit, duraturam. Tandem cum electores hujuſmodi conveniſſent in prædictum Abbatem ſancti Benigni, & ſuper hoc ſociorum ejus conſilium requiſiſſent: proponente uno ex illis, quod deliberato conſilio reſponderet, & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores (cum candela ipſa deficeret) non expectato ipſorum conſilio, dictum Abbatem in Biſuntinen. Archiepiſcopum elegerunt: [*& infra.*] Relato ergo ad Apoſtolicam ſedem negotio, Archiepiſcopo Viennen. & Abbati de Firmitate *f* injunximus, ut ſi conſtaret ab eiſdem electoribus de electione tractatum fuiſſe habitum, & in tractatu electionis *g* prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius Abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quod ſi in tractatum electionis non fuiſſet illorum conſilium requiſitum, licet poſtea requiſitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum reſponſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum erat, tanquam invalidum irritarent: [*& infra.*] Cum autem compertum non fuerit competenti tempore requiſitum conſilium de perſona *h* prædicti Abbatis, & quando extitit requiſitum, non fuit expectatum reſponſum, niſi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quod in tantum illi ſibi tempus arctarant *i*: electionem Abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

Si major pars Capituli ſcienter eligit indignum, valet electio de digno a minori parte, etiam ex eodem ſcrutinio facta. hoc dicit, ſecundum veriorem intellectum & intrinſecum.

Idem *Epiſcopo Sylvanecten.* (*an.* 1228. *in Galliam.*)

COngregato Nivernen. Capitulo ad electionem futuri paſtoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato procuratore cujuſdam abſentis) in Cantorem ipſius Eccleſiæ convenerunt: qui cum plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, a parte ſua electus extit in paſtorem Eccleſiæ Nivernenſ. Poſtmodum credente parte Decani, quod alli plurimum deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ literalis expertem, propter quod illis ſecundum ſtatuta Lateranen. *a* Concilii ipſo jure eligendi poteſtate privatis, poteſtas eligendi ad eos extitit devoluta: Decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum Epiſcopum elegerunt, ad ſedem Apoſt. appellantes: (*& infra.*) Reliquis perentibus ut irritare Decani electionem attentatam a pauciobus, & poſt aliam non caſſatam, ac confirmare reliquam veluti canonice celebratam a pluribus de perſona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus ſi dictus Cantor defectum in literatura non paritur, & alias eſt idoneus ad regimen paſtoralem, ipſius electionem procures auctoritate noſtra (infirmatam reliqua) confirmare. Alioquin (ipſius Cantoris electione irrita nunciata) prænominatum Decanum (ſit nihil ei de canonicis obſtiterit ſtatuti *b*) eadem auctoritate præficias Eccleſiæ memoratæ.

CAP. LIV.

Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, ſine diſpenſatione Papæ, ineligibilis eſt. h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Epiſcopo, & Joan. de monte mirabili Archidiac. & Succentori Pariſienſi.* c

II. DUdum Eccleſia Rothomagenſ. paſtoris ſolatio deſtituta, contra electionem, quæ in eadem Eccleſia fuerat celebrata, Archidiac. & quidam alii ejuſdem Eccleſiæ Canonici ad ſedem Apoſt. acceſſerunt. Dicto vero Archid. pro ſe ac parte ſua, & G. Archid. procuratore illorum qui electionem celebraverant, in noſtra præſentia conſtitutis, inter alia, quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. propoſuit memoratus, quod idem electus poſt generale *d* Concilium Archidiaconatum Ambianenſ. adeptus, ipſum cum pluribus parochialibus Eccleſiis, quas ante idem Concilium obtinuerar, retinere præſumpſit, eoque dimiſſo *e* retinuit Eccleſias memoratas. §. 1. Unde cum in eodem Concilio ſit ſtatutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium cura animarum habens annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur: prædictus electus contra hujuſmodi veniens ſtatuta, tranſgreſſionis notam, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non ſpectabant ad ipſum, (cum poſt receptionem alterius propria beneficia vacaverint ipſo jure) rem contrectavit per conſequens alienam, & ſic furtum commiſit quodammodo vel rapinam. In ſuæ quoque ſalutis & multarum animarum diſpendium, prædictas paroeciales Eccleſias retinebat *f*, cum earum cura, qua jam privatus fuerat ipſo jure, ad eum nullatenus pertineret: & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt deceptæ. §. 2. Verum procurator eorum, qui elegerant ipſum, etſi pluralitatem beneficiorum hujuſmodi coram nobis profiteretur *g* in jure, per conceſſionem tamen Rothomagen. Archiepiſcopi nobis exhibitam, eundem electum niſus *h* eſt multipliciter excuſare. Nos igitur dictam excuſationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *i*, vobis dedimus in mandatis, ut ſi conſtaret, quod idem poſt receptum Archidiaconat. prædictum curam animarum habentem, præfatas paroecia-

a *Vide l. non dubium. cum not. C. de leg. & 25. quæſt. 2. imperiali.* b *redundare.* c *al. ita: denuncianda ordinatione facta patrono.* d *al. honeſte.* e *receptionem.* f *Firmitate, ſuper Groram, Ord. Ciſtert. diœceſ. Cabilon.* g *al. electione.* h *perſona idonea.* i *vide l. 2. §. ſed ſi qui. ff. ſi quis cauſ.*

a *Later. Conc. ſub Innoc. III. c. 26.* b *inſtitutis.* c *Pariſienſi.* d *ſub Innoc. III. c. 26. cavetur, ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* e *al. omiſſo.* f *al. detinebat.* g *conteretur.* h *al. viſus.* i *vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. geſt.*

les Eccleſias electionis tempore retineret, nec oſtenderet ſecum per ſedem Apoſtolicam ſuper hoc diſpenſatum, electionem illius auctoritate Apoſtolica caſſaretis: (*& infra.*) Partibus ergo propter hoc in veſtra præſentia conſtitutis, præſtito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis poſitionibus & reſponſionibus hinc inde, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad noſtram audientiam appellante, vos electionem hujuſmodi irritantes, eidem Eccleſiæ de Cenoman. Epiſcopo providiſtis: (*& infra.*) §. 3. Licet autem poſitiones *b* & reſponſiones ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen conteſtationem litis non invenimus eſſe factam (cum non per poſitiones & reſponſiones ad eas factas *c*, ſed per petitionem in jure propoſitam & reſponſionem factam, conteſtatio litis fiat *d*) eundem proceſſum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum. §. 4. Tandem Archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit irritari, electo reſpondente prædicto, quod non erat ejus electio irritanda: Lite vero coram nobis legitime conteſtata, præſtituque de veritate dicenda a partibus juramento, idem electus, etſi confiteretur ſe dicta beneficia electionis tempore tenuiſſe, tamen excuſare ſe ſuper hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cum in jure confeſſus fuerit, quod Archidiaconus Ambien. de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat & abſolvit Presbyteros & Priores, & Parœciales Eccleſias interdicit, nec non Archidiaconus *f* viſitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione viſitationis recipit, evidenter apparet, quod curam habeat animarum annexam: quam ſi etiam non haberet, negare non poteſt, quin perſonatus exiſtat, cum idem de Perſonatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium ſit habendum. §. 5. Inſuper indulgentiam, quam ſuper hoc aſſerit ſe habere, invalidam reputavimus, cum in ea falſitatem ſuggeſſerit, & ſuppreſſerit veritatem: qua tacita vel expreſſa ipſam nullatenus habuiſſet. Suggeſſit enim, quod prædictas parœciales Eccleſias, antequam fuiſſet in Archidiaconum aſſumptus, canonice fuerat aſſecutus, cum nullus potuerit plures parœciales Eccleſias obtinere, niſi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* commendatam haberet, unde cum idem utramque illarum intitulatam haberet, ipſas nequivit canonice habuiſſe. Item ſuggerens, quod reditus perſonatus ſui erant tenues & exiles, ſuppreſſit, quod alios reditus in pluribus Eccleſiis noſcitur obtinere. Suppreſſit etiam, quod plures parœciales Eccleſias cum pluribus aliis beneficiis in diverſis Eccleſiis obtineret: cum intentionis noſtræ non fuerit ſecum in tot beneficiis (præſertim habentibus curam animarum) diſpenſare, nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de novo concedere, ſed ut per indulgentiam poſſet habita licite retinere: (*& f.*) §. 6. Tandem cum non reſtaret, niſi proferenda ſententia, idem tam juri (ſi quod ei competere videbatur) quam liti ceſſit *h* ſponte voluntate, cujus ceſſionem duximus admittendam.

C A P. L V.

Irrita eſt electio, quam collatio non præceſſit, vel quæ facta non eſt a majore parte Capituli, vel quæ non fuit communis.

Idem Gregor. IX. (*an.* 1228. *forte in Galliam.*)

IN Geneſi legitur: (*& f.*) Cum in Concilio *i* caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes vel major & ſanior pars Capituli conſentit: & in Guil. major pars totius Capituli non conſenſerit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: Nec plane numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adverſarii referunt quæſtionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit, nec diſcuſſum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licet in eundem Guil. ſingulariter ſinguli conſenſiſſent, non tamen debuit ſubſequi ſingularis electio, ſed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes. Nec ex ſingularibus vel particularibus conſenſibus appareret univerſalis electio vel communis, licet quilibet ſingularis veritatem exprimat ſuæ partis: quemadmodum ex ſingularibus propoſitionibus (licet veris) univerſalis porpoſitio non apparet *a*, niſi per ſignum univerſale forſitan exprimatur. Nec præmiſſi duo Canonici poterant ſic excludi, cum primus exiſteret in Canonicatus poſſeſſione, vel quaſi *b*, habendo ſtallum in choro, locum in Capitulo, legendo & cantando ut Canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatem & perſonatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tanquam Canonicus ſit vocatus; quanquam hac vice fuerit cum proteſtatione admiſſus: ſecundus vero eſſet in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cum de toto regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine Eccleſiæ Gallicanæ. Nos his plenius intellectis, de conſilio fratrum noſtrorum præmiſſam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam & inanem.

C A P. L V I.

Non valet electio Pontificis per Laicos & Canonicos facta, etiamſi hoc habeat conſuetudo. h. d. & quotidie ſolet allegari.

Idem *Capitulo Maſſano.* (*an.* 1226. *Roma in Hetruriam.*)

MAſſana *c* Eccleſia paſtore *d* vacante: [*& infra.*] Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis *f* Pontificis electio præſumatur. Quæ *e* ſi forte præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: Non obſtante contraria conſuetudine, quæ dici debet potius corruptela. *f*

C A P. L V I I.

Non ſufficit ad confirmationem electionis, quod ſit facta a majori parte Capituli, niſi etiam illa pars ſit ſanior.

Idem *Cap. Cathalan.* (*an.* 1229. *Roma in Galliam.*)

II. ECcleſia veſtra deſtituta paſtore, convenientes in unum (abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe) ad celebrandam electionem terminum ſtatuiſtis. Veniente vero termino, & dicto Guil. (cum abſens exiſteret) non vocato, præmiſſo juxta formam Concilii *g* generalis ſcrutinio, 14. magiſtrum G. Presbyterum Cardinalem, canonicum *h* veſtrum: & 17. R. Remen. Canonicum elegerunt, præfato G. poſtmodum electioni ejusdem R. ſuum præbente conſenſum. Tandem procuratoribus utriuſque partis in noſtra præſentia conſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cum in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari, cum ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur *i*.

---

a *al. præſtitoque. al. & præſtito.* b *vide l. heres. & ſequent. ff. de pet. hær. & l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. delib. & poſthum.* c *al. habitas. dictio, factas, deeſt in manuſcripto.* d *vide l. defenſor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de diverſ. reſcript.* e *al. videbatur.* f *vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 3.* g *aliam.* h *vide l. poſtquam liti. C. de pact. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligat.* i *Lateranenſi ſub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis 3. & l. ſi pluribus. & ibi Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. certum. Cod. de rei vindic.* c *alias. Meſſana.* d *vide Concil. Bracar. cap. 1. & Burchard. lib. 1. Decr. cap. 10.* e *Quod ſi.* f *vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. lib. 10. in gloſſa 1. & in Authent. ut nulli judic. §. primo, in gloſſa magna, collat. 9.* g *Concil. Lateranen. ſub Innoc. III. cap. 24.* h *in antiquis, Canonicum invenio.* i *vide l. ita ſtipulatus. §. credendum eſt. ff. de verborum obligation.*

Para

Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pari defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cum ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat: & cum electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quod consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua Capitulum potius contemptum ab ipso fuisse) cum non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adjicere nil valebat: (*& infra.*) Denique statutum generali Concilio, quod electionem decernit invalidam, cum contra ejusdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantum, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est illud, quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, haberi debeat in electione processus, ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim *a* credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod alias excogitatum est multis vigiliis & inventum *b*, uno verbo subvertere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuere proposita plenius intellectis (cum ex Lateranensi Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur in quem omnes, vel major & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potius electionis vitio (cum major & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

CAP. LVIII.

Publicato scrutinio, non possunt electores variare, se compelli debent ad collationem & electionem.

Idem Greg. IX. (*an.* 1229. *Romæ.*)

PUblicato scrutinio variare nequeunt electores, cum sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit compellantur.

CAP. LIX.

Cassata electione propter simoniam etiam sine culpa electi non dispensat Episcopus ea vice cum cassato: secus si electus libere resignavit. h. d. secundum intellectum glossa 2. in fin.

Idem.

SI alicujus electionem propter simoniam, ea ignorante ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione *c*, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter accipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. *d*

CAP. LX.

Electoribus impeditis currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem.

HIs quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi. *e*

a *al.* Nec enim. b *Vide* §. *quorum Institut. in proœm. & in auth. ut jud. sine quo suff.* c *alias*, *postulatione*. d *Vide l. nihil* §. *sicut filius. ff. de inofficios. testament.* e *Vide l. eum qui ita.* §. *fin. cum gloss. magna & ibi Bart. D. de verborum obligation.*

TITULUS VII.
DE TRANSLATIONE EPISCOPI. *a*

CAP. I.

Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur. Joan. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ.* (*an.* 1198. *Roma in Syriam.*)

CUm ex illo *b* generali privilegio, quod Beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodum manaverint instituta, continentia majores Ecclesiæ causas ad Apost. sedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum & sedium mutationes ad summæ Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus assensum debeat immutari *d*: Miramur, quod L. Apamen. *e* electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imo potius de archiepiscopare præsumens. Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratum confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrarat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valiens. Episcopum *f* asseruit confirmasse. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum. *g*

CAP. II.

Electos in Episcopos & confirmatos, transferre potest solus Papa.

Idem *Decano & Capitulo Andegavensi.* (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

INter corporalia *h* & spiritualia eam cognovimus *i* differentiam, quod corporalia facilius destruuntur, quam construantur: spiritualia vero facilius construuntur, quam destruantur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque a Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontificem condemnari. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem *k* etiam carnalis conjugii, quod est inter virum & fœminam, suo tantum judicio reservavit: præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim humana, sed potius divina potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium JESU Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divina, soli sunt Romano Pontifici reservata *l*. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cum non debeat in dubium revocari, quin post electionem & confirmationem canonicam inter personas eligentium & electi, conjugium sit spirituale contractum, cui profecto Episcopa-

a *In quibusdam antiquis additur, vel electi.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Anacl. Papa ep. 1. Melchior Canus lib. 1. de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Paphensem, al. Appanien sem.* f *al. Silvalien sem. al. Valien s.* g *Vide l. 1. C. ad leg. Jul. rep. & Instit. de except.* §. *hodie.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Innoc. III. Epist. L. 1. p. 154.* i *in vulgatis, esse, legitur: sed abest a manuscript.* k *Vide Dom. Sotum in 4. Sententiar. dist. 27. quæst. 1. art. 4. Matth. cap. 19.* l *Vide cap. quamvis de elect. lib. 6. & cap. ut debitus. ad fin.* ſ. *de appell.*

lis di-

lis dignitas nihil addit : cum quia Epiſcopali præditus dignitate, nullius tamen Eccleſiæ poſſit eſſe Epiſcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Unde cum non ſit majus vinculum Epiſcopi ad Eccleſiam *a*, quam electi, maxime cum fuerit confirmatus *b*, imo idem penitus & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Epiſcoporum translatio, depoſitio & ceſſio, ſic & electorum poſt confirmationem (ſpiritualis conjugii ratione) ſoli eſt Romano Pontifici reſervata: licet uſque ad tempora iſta, quod cautum fuerat de Epiſcopis, expreſſum non fuerat de electis : propter expreſſam tamen ſimilitudinem, vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium ſubtiliter intuenti: cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum. §. 1. Sed neque illud, quod in canon: legitur de electo, ut ſi ultra ſex menſes per ſuam negligentiam retinuerit Eccleſiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum conſecrationis accipiat, imo Metropolitani ſui cedat judicio, aliter intelligentibus poterat ſuffragari: cum non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat, ſed quia ſponſus ejus nondum ſit conſecratus, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta : ſicut juxta communem modum *c* loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licet Epiſcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de ceſſione ſubſequitur, & ſtatutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam : ut ſicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Eccleſiam poſſit transferri, præſertim cum nec ſine auctoritate Romani Pontificis fiat ceſſio vel dejectio memorata : qui ut hæc poſſent, ex illo canone Metropolitanis indulſit. Unde ſi circa translationem idem fieri voluiſſet, quod de ceſſione dixerat, & de translatione poterat expreſſiſſe : & quod non eſt ſanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum : præſertim cum nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur conceſſum. §. 2. Sane quoniam Turonenſ. Archiepiſcopus electum Abricen. per Metropolitanum ſuum confirmatum, in Eccleſiam veſtram præter auctoritatem ſedis Apoſtolicæ transferre præſumpſit, & in Epiſcopum conſecrare, quem Rothomagenſis Archiepiſcopus citra mandatum noſtrum abſolvit, & ei licentiam tribuit tranſeundi: prædictos Archiepiſcopos a conſecratione & confirmatione Pontificum, Epiſcopum vero ab executione Pontificalis officii, Bituricenſis Archiepiſcopus juxta mandati noſtri tenorem ſuſpendit. Et quamvis iidem Archiepiſcopi tanquam majores plus exceſſerint in præmiſſis *d*, præfatus vero Epiſcopus minus (utpote illorum tanquam majorum errorem ſecutus) nos tamen intellecta eorum confeſſione ſpontanea, & ſupplicatione devota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccaverunt. *e* Et quoniam præfatus Epiſcopus, qui minus peccaverat, ſeverius fuerat caſtigatus, reatum ſuum recognoſcens humiliter & devote, ac miſericordiam poſtulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quod licet ſibi munus conſecrationis impenſum, nec prioris Eccleſiæ ipſum Pontificem fecerit, nec ſecundæ, cum ad primam non fuerit conſecratus, & ad ſecundam (priori vindulo perdurante) non potuerit canonice conſecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus : ei tam a vinculo prioris Eccleſiæ, quam a pœna ſuſpenſionis penitus abſoluto, de benignitate ſedis Apoſtolicæ duximus concedendum, ut priori conſenſu hactenus perdurante, Andegaven. Eccleſiam ſtudeat gubernare.

a *Alias ita : quoad Eccleſiam.* b *vide text. in 1. conſtit. C. & l. Stichus. & l. Pamphilus. D. de man. teſt.* c *uſum vide l. librorum. §. quod tamen Caſſius. D. de legat. 3. & l. cum de Lanionis. §. aſinam. D. de fund. inſt. leg.* d *vide l. in Presbyteris. C. de Epiſc. & Clericis. & ff. de pœn. l. moris. §. iſte fere.* e *vide l. 3. §. fin. ff. de lib. cau. & not. in l. plagii : C. ad legem Fla. de plagio.*

CAP. III.

Epiſcopus, qui propria auctoritate de ſua Eccleſia ſe transfert ad aliam, carebit utraque.

Idem Innoc. III. *Bambergenſi a Epiſcopo & Petro Scholari Maguntinen.* (*an.* 1198. *Spoleto in Germaniam.*)

QUanto perſonam *b* Hildeſemen. Epiſcopi: [*& infra.* α] Ipſe vero relicta Hildeſemen. Eccleſia, ad Herbipolenſ. Eccleſiam auctoritate propria ſe tranſtulit. Non attendens, quod veritas in Evangelio *c* proteſtatur: *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*: & poteſtatem transferendi Pontifices ita ſibi retinuit Dominus & Magiſter, quod ſoli beato Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis ſpeciali privilegio tribuit *d*, & conceſſit: ſicut teſtatur antiquitas, cui decreta Patrum ſanxerunt reverentiam exhibendam : & evidenter aſſerunt ſacrorum canonum ſanctiones. Non enim homo, ſed Deus ſeparat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris) Eccleſiarum neceſſitate vel utilitate penſata, non humana, ſed divina potius auctoritate diſſolvit. [*& infra.* β] Ne autem facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum *e*, (quod quidem, ſi velum eſt, non poteſt non eſſe notorium) ſibi præcipimus, ut adminiſtrationem Herbipolenſ. Eccleſiæ penitus derelinquat: [*infra.* γ] Cæterum quoniam Herbipolenſ. Eccleſiæ Canonici vota ſua in ipſum prorſus illicite contulerunt, volentes (ſicut dignum eſt) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hac vice ſuſpendimus poteſtate: (*& infra.* δ) Quia vero Hildeſemenſem Eccleſiam, cui fuerat alligatus, unde ſecundum Apoſtolum) ſolutionem quærere non debebat, nimis improbe dereliquit, ne ad ipſam redeat ulterius, diſtrictius prohibemus: cum ſecundum traditiones *f* canonicas, qui ad majorem ſe plebem tranſtulit, a cathedra repelli debeat aliena, & carere propria: ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. *g*

(α *Sinceriori diligebamus affectu, tanto ſecurius ſperabamus, quod nihil adverſus matrem ſuam Romanam Eccleſiam in præjudicium ſui ordinis, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendium attentaret. Sane ſicut certa multorum aſſertione comperimus, & ſuarum didicimus nihilominus teſtimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolenſ. ſe Pontificem nominabat.*)

(β *Nolentes autem tantæ præſumptionis audaciam relinquere impunitam, qui ſecundum Apoſtolum omnem inobedientiam prompti ſumus ulciſci.*)

(γ *Si vero, quod non credimus, hanc ſuſpenſionem noſtram non curaverit humiliter obſervare, & inhibita ſibi uſurpare præſumpſerit, excommunicationis vinculo ipſum decrevimus innodatum, omnibus etiam tam Clericis, quam laicis Herbipolenſ. diœceſ. ſub anathematis interminatione præcipimus, non obſtante juramento fidelitatis, ut omnem ſibi obedientiam ſubtrahant, quam ipſe ſibi contra ſacros canones uſurpavit, non attendens, quod dicit Apoſtolus: Nemo ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*)

(δ *Et ſi contra ſed. Apoſtol. interdictum ad cujuſdam nominationem proceſſerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decrevimus & inane.*)

a *Sic in 3. compil. Al. Idem Epiſcopo & Petro Scholaſtico Maguntinenſi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vide & Leonem apud Ivonem part. 5. cap. 103.* c *Matth. 19.* d *aliter, præbuit.* e *vide l. capitalium. §. penult. ff. de pœn. & in l. ſi quis in ſuo. C. de inofficioſ. teſtamento.* f *Leo Papa l. epiſt. 82. cap. 8. Adde Concil. Sardic. can. 1. ubi cavetur, ne quis de uno Epiſcopatu ad alium transferatur.* g *Concor. 7. quæſt. 1. ſi quis.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. IV.

Solus Papa transfert Episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad literam servanda est.

Idem *Brambur. Episcopo & Scholastico Maguntinensi* a. (*an.* 1199. *Roma in Germaniam.*)

LIcet *b* in tantum: (*& infra.* α) Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum & uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: *Quos Deus conjunxit, homo non separet:* sic & spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi. Hoc autem C. quondam Hildesem. Episcopus non attendens, ad Herbipolens. Ecclesiam propria temeritate transivit: (*& infra.* β) Nec illa *c* prædecessoris nostri indulgentia præsumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat: cum in ea sit expressum, quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret. Unde licet forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem, ad parem tamen ipsi transire non licuit: cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari. Præterea cum postulatio, sicut & electio, examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non solum videatur postulationis examinationem, sed personæ etiam reservare, subjungens, dummodo nihil de canonicis obviet institutis: antequam per eum postulatio examinata fuisset, cui fuerat facienda, nulla ratione debuerat transisse.

(α *Quædam vero sibi Apostol. sed. reservat, quodammodo specialiter & singulariter, ut præter specialem auctoritatem ipsius, nec jure agi valeant, nec attentari debeant cum effectu. In his autem specialiter translationes Episcoporum adeo non tam constitutio canonica, quam divina ejus tantum potestati commisit, ut*)

(β *Et administrationi ejus se ingerens Herbipolensem se fecit Episcopum nominari.* & infra.

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

CAPUT I.

Intra quemlibet Ecclesiam provinciæ suæ Archiepiscopus pallio uti potest: sed extra, non potest.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

CUm super *d* aliqua re: (*& f.*) Quæsivisti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallii continetur, videlicet, tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* Ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Ecclesiam provinciæ tibi commissæ. Si vero te sacris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo, exire contigerit, tunc tuo pallio minime *g* uti debes.

a *Idem Bamberg. Episcop. & magistro Præposito scholari Maguntin.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *In Cod. Barbatiæ ita: Nec illa prædecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, præsumptionem, &c.* d *Capit.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *pallium sumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiscoporum ornamento, crucibus nigris intexto, velut stola sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona plectusque circumdans, & ante dependens. Vide Pannorm. in c. antiqua. de privil. & Innocent. III. lib.* 1. *Myster. Miss. c.* 63. *ubi copiose de ejus materia, forma & mystica significatione.* f *al. infra.* g *nullo modo.*

CAP. II.

Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.

Celestinus III. (*an.* 1194.)

AD hoc *a*, quia quæsitum est a nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare: (*& infra.* α) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alicui commodes *b*: cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri.

(α *Si contigerit eum sine pallio suo ad Ecclesiam tibi commissam, vel in aliqua præcipua solennitate venire, & in eadem Ecclesia Missarum solennia celebrare, licet enim non recolamus nos expressum canonem invenisse, super hoc tamen*)

CAP. III.

Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocentius III. *Cardinali* c *Presbytero Apost. sed. Legato* (*an.* 1202. *Roma in Siciliam.*)

NIsi specialis dilectio *d* illa: (*& infra.*) Sane si postulatio Trojani *e* Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquam a nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare, ut id in confusionem tuam, & ad sedis Apost. opprobrium non redundet. Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus potius te confundi, quam lædamus sedis Apost. dignitatem.

CAP. IV.

Romanus Pontifex semper & ubique utitur pallio, alii in Ecclesiis suis & certis diebus tantum.

Idem. (*an.* 1202. *Romæ.*)

AD honorem *g* Dei: (*& infra.*) Sane solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis *h* pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur *i*. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis *k*, non in plenitudinem potestatis.

CAP. V.

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem *Compostellano Archiepiscopo.* (*an.* 1203. *Roma in Hispaniam.*)

EX tuarum *l* tenore literarum accepimus, quod cum fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso intra Ecclesiam tuam utereris: & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum sit absque pallio ministrare (cum consuetudo sit in Hispania generalis, quod Archiepiscopi extra suas provincias, pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi a sede Apostolica postulasti.

Licet autem talis consuetudo dicenda sit potius corruptela *m*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliqua præpeditus, ad Ecclesiam tibi subjectam

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. al. hæc.* b *l. personale. ff. sol. matrim.* c *Innocentius III. Cod. tit.* 5. *Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet* 3. *compil.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *alias, Trojanens. alit. Trojacens. Regni Siciliæ Cancellarii.* f *Adde Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap.* 5. g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *al. solennitatibus.* i *figuratur.* k *al. & non in plenitudinem, &c.* l *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* m *vide l. omnes judices. C. de decur. lib.* 10. *& auth. ut nulli judic. §. in gloss. magna, collat.* 6.

acce-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

accedere forte nequiveris, pro conſecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem Eccleſia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis caſibus liberam habeas facultatem.

CAP. VI.

In qualibet Eccleſia ſuæ provinciæ, permiſſis diebus, Archiepiſcopus Miſſam celebrans, uti poteſt pallio.

Idem Innoc. III. (*an.* 1206. *Romæ.*)

CUm ſis, (*& infra.* α) Ubicunque *a* fueris in Miſſarum celebrationibus conſtitutus, diebus ſolennibus uſum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *b* deſignatur) poteris liberius exercere.

[α *In partibus remotiſſimis gratum gerimus & acceptum, quod in actibus tuis quotieſcunque dubitationis ſcrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quod ubi expoſcit neceſſitas, & plura in una Eccleſia altaria, & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare, &c.*

CAP. VII.

Sine pallio & ſandaliis, poteſt Archiepiſcopus celebrare.

Honorius III. *Archiepiſcopo Tri.* (*imo Lugdunenſi c. an.* 1220. *Roma in Galliam.*)

QUia nos: [*& infra.*] Inquiſitioni t. t. reſpond. quod tam in tua, quam in aliena diœceſi, potes ſine pallio & ſandaliis celebrare: qui utique in tua diœceſi non debes ſemper celebrare cum pallio, ſed diebus illis duntaxat, qui in Eccleſiæ tuæ privilegiis ſunt expreſſi. Sicque ſoluta eſt quarta quæſtio, qua quæſiviſti, an tibi ſit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

TITULUS IX.
DE RENUNCIATIONE.

CAP. I.

Non datur licentia cedendi Epiſcopo, qui propter ſenectutem vult cedere, ſi neceſſarius vel utilis ſit Eccleſiæ ſuæ.

Alexander III. *Londonenſi Epiſcopo.* c (*imo Lunden. Archiep. c. an.* 1180. *Roma in Daniam.*)

LIteras *d* tuas: [*& infra.* α] Si tuam aut *e* ſenectutem, aut inſufficientiam forte conſiderans, te tanquam immeritum *f* poſtulas relaxari: ſcito nos credere, quod tutius ſit hoc tempore, ſi commiſſa tibi Eccleſia ſub umbra tui nominis gubernetur, quam ſi alteri novæ incognitæque perſonæ gubernanda in tanto diſcrimine committatur: maxime quia in te vigor devotionis & fidei (etiam corpore ſeneſcente) non deficit, ſed vergente deorſum conditione corporea, fervor Spiritus in ſublimiora conſcendit: [*& infra.* β] Monemus te igitur, ut ſuper hoc diebus iſtis nulla te facias importunitate moleſtum, quia indecens omnino probatur, prius ſolvere militiæ cingulum, quam cedat victori adverſitas præliorum.

[α *Nuper accepimus, devotiones plenas & dolores non vacuas, quæ quidem & tuam nobis inſinuarunt affectuoſiſſimam charitatem, & tui Archiepiſcopalis officii, quod fideliter geſſiſſe & adhuc te gerere gaudemus, contrariam exigebant Eccleſiæ utilitatibus ceſſionem. Noſti enim, ſicut vir prudens & providus, quod tanta eſt Cleri malitia, & contra Eccleſiam Dei tam gravis tamque diuturna perſecutionis inſtantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, ſi tuam ſedem talem contigerit ſubire defectum. Quod*]

[β *Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te noſtri pectoris vulneret charitatem, regandum te potius duximus & monendum.*]

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. Pontificalis officii. al. Pontificis.* c *al. Lundon. Archiepiſcop. al. Lugdunenſi Archiepiſcop. al. Baton. Epiſcop. in Codice MS. eſt Turonenſi.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. autem.* f *ſic in omnibus manuſcript. & vox, immeritum, perperam inſerta fuit.*

CAP. II.

Qui abjurat beneficium, licite poteſt illud (ſi denuo eligatur) obtinere.

Idem *Abbati Dolen.* a *& Priori de Artigia.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

CUm inter P. Gaufridi & quoſdam *b* alios Canonicos ſancti I. ſuper ſpirituali *c* beneficio, ſcilicet ſtallo in choro, & loco in Capitulo, quæſtio fuiſſet diutius agitata: [*& infra.* α] Ideoque vobis mandamus, quatenus ſi præfatum P. inveneritis de conſenſu *d* majoris partis Capituli fuiſſe de prædicto beneficio auctoritate Apoſtolica inveſtitum, eum faciatis beneficium ipſum pacifice poſſidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo, ulterius proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus majorir & ſanioris partis Canonicorum Eccleſiæ interceſſit.

(α *Quia tamen altera pars ſufficienter inſtructa non venerat, negotium non potuit terminari.*)

CAP. III.

Qui renunciavit beneficio ſuo, illud repetere non poteſt.

Idem *Epiſcopo* e *Verulano.* (*an.* 1180. *Roma in Latium.*)

EX tranſmiſſa *f* relatione Abbatis ſancti N. de Ceparano, noſtris eſt auribus intimatum, quod P. Rubeus Clericus, dum infirmitat *g* laboraret *h*, apud monaſterium Sancti Salvatoris ſibi petiit habitum monaſticum indulgeri: qui recuperata poſtmodum ſanitate, ad monaſterium illud gratia complendi votum acceſſit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea quæ prædictæ Eccleſiæ ſancti N. contulerat, ſibi fecit reſtitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut reſtituatur in Eccleſia ſupradicta.

Verum quoniam jam dicta Eccleſia ab eo ſoluta dignoſcitur, ex quo ea, quæ ſibi contulerat, ad petitionem ſuam reſignavit eidem: mandamus, quatenus (ſi res ita ſe habet) prædictum Abbatem & ſocios ejus ad receptionem P. nulla ratione compellas invitos: nec a populo *i* Ceparano compelli permittas: hortari tamen eos poteris, ut illum non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo recipiant in ſocium & in fratrem.

CAP. IV.

Beneficiatus ſine licentia Prælati ſui, beneficio renunciare non poteſt.

Idem *Epiſcopo Tornacenſi.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

ADmonet: [*& infra.*] Univerſis perſonis tui Epiſcopatus ſub diſtrictione prohibeas, ne Eccleſias tuæ diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconſulto. Quod ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum canonicam exerceas ultionem.

CAP. V.

Contra petentem beneficium admittitur ſpontaneæ abjurationis exceptio, etiam cauſa renunciationis non adjecta; contra quam actor replicare poterit, quod non ſponte renunciavit: & qui melius probaverit, obtinebit.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

SUper hoc quod ſciſcitaris *k*, utrum Eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus, objecta ſpontaneæ abjurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda, & an

a *Dulonen. al. ita: Abbati & Priori de Artigi. al. de Arcigia.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *al. ſpeciali.* d *In C. Barbat. majoris & ſanioris partis, &c.* e *al. Verſellenſi. al. Verulan.* f C. 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. dum olim nimia infirm. lab. &c.* h *juxta illud: Dum fero languorem, fero religionis amorem: Expers languoris, non ſum memor hujus amoris.* i *Vox, populo, deeſt in omnibus manuſcr. ſed erat expoſitio marginalis, quæ irrepſit in textum. In antiquis ita habebatur: Ceparano, id eſt, a populo Ceparano.* k *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. legitur ita: ſuper hoc quod ſciſcitaris a nobis.*

actoris,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

actoris, quod ſponte non renunciavit, an rei de ſpontanea renunciatione debeant probationes admitti? Sic tuæ experientiæ reſpondemus, quod nulla ratio hoc veriſimile reddit, ut quiſquam beneficium multis forte expenſiis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debes, facile ſine magna cauſa, ſua ſponte reſignet: ideoque ſupervacuum eſſe non credimus, cauſam reſignationis diligenter inquiri *a*, quam ſi forte probabilem, id eſt, non vi, nec metu, nec oppreſſione, nec interventu pecuniæ, nec promiſſione *b* extortam judex invenerit, maxime ſi non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod fere ſemper a malo eſt (niſi replicatio canonica fuerit oppoſita) admittere non poſtponat. Porro licet negantis factum, per rerum naturam nulla ſit probatio *c*, ejus tamen qui ſponteneam renunciationem negat (cum implicite & quodammodo replicando inficietur ſuper aſſertione ſua, habito ad dignitatem & opinionem reſpectu) probationes credimus admittendas.

CAP. VI.

Qui ſponte renunciavit electioni de ſe factæ, ſuper ipſa ulterius audiri non debet,

Idem Clemens III. (*an.* 1190. *Roma in Angliam.*)

IN præſentia noſtra: *d* (*& infra.*) Licet igitur judex non ſemper ad unam ſpeciem probationis applicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus & aliis, quæ in ejus præſentia proponuntur, formet animi ſui motum, & tanta ſit judicialis auctoritas, ut ſemper pro ipſo præſumi debeat, donec contra ipſum aliquid legitime comprobetur: quare ſi tu coram Dulmen. Epiſcopo & ejus Conjudicibus nihil penitus probaviſſes, ſtandum tamen ſententiæ fuerat, niſi adverſarius eam oſtenderet irritandam. Quia tamen præter iſta conſtitit de ipſius renunciatione ſpontanea per quaſdam Epiſcoporum literas & confeſſionem ipſius, nos *e* ei ſuper eadem Abbatia ſilentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideo inſtitutioni jam factæ renunciare videtur.

Cœleſtinus II. (*an.* 1195. *Roma in Galliam.*)

SAne dilecto *f* filio noſtro I. Presbytero Cardinali tunc Apoſtol. ſed. I. Legato, nos meminimus injunxiſſe, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Eccleſia inſtituere procuraret: qui mandatis noſtris obtemperans, ibidem inſtituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. (*& infra.* α) Poſtmodum idem H. quorundam veſtrum ductus conſilio, literas ſuas vobis reddens, veſtræ miſericordiæ ſe ſubjecit: (*& infra.* β) Quia vero *g* unde miſericordiam debuit impetrare, inde cogitur diſpendium ſuſtinere: mandamus, quatenus (hoc non obſtante) ipſum in fratrem & Canonicum admittatis.

[α *Verum vos nec vobis nec ipſi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis ſuis de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis, adimplere minime curaviſtis, nec etiam ſuſceptionem ipſius in aliquo obſervare. Sed*]

[β *Qui cum crederet apud vos miſericordiam impetraſſe, vobis ſatisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur ſuſtinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de ſæpedicto H. tam a prædeceſſoribus noſtris, quam a nobis inchoatum eſt, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c.*]

a *Vid. l. ſi mulier. D. rer. am. & l. ſed etſi quis. §. nec diſtinguimus. D. de uſufr.* b *facis quod habetur in l. 1. & 2. D. de calumn.* c *Vid. l. poſt rem. cum gloſſa D. de tranſ. & l. 1. D. quæ ſent. ſin. app. reſcin.* d *cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* e *al. nos de conſilio fratrum noſtrorum ſuper, &c.* f *c. 1. eod. tit. de major. & obed. in 2. comp.* g *In C. Barb. quia vero indecens eſt, ut unde miſericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.*

CAP. VIII.

Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen eſt beneficio ſpoliandus.

Innocentius III. *Nidroſien. Archiepiſcopo.* a (*an.* 1198. *e civitate Caſtellan. in Norwegiam.*)

QUod in dubiis: *b* [*& infra.*] Hi præterea, qui beneficium Eccleſiaſticum ſibi collatum ſponte in manum laicam reſignantes, illud denuo a Laico ſuſceperunt eodem ſunt beneficio ſpoliandi *c*, licet regnatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

Papa concedit licentiam cedendi Epiſcopo, qui ſine mortis periculo in Eccleſia ſua morari non poteſt.

Idem *Eboracen. Epiſcopo.*

AD ſupplicationem *d* Raguſien. Archiepiſcopi, eum a cura, qua tenebatur Eccleſiæ Raguſien. duximus abſolvendum, eo quod ibi non poterat ſecure morari: & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat: *e* (*& infra.*) Ne vero idem in vituperium miniſterii noſtri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac conceſſione tua in Epiſcopatu Carleoli, & Eccleſia de Malebron. *f* eſt illi collatum, ad ſuſtentationem conſerves ipſius. Cui conceſſimus, ut in ipſo Epiſcopatu abſque uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam & obedientiam impenſurus.

CAP. X.

Ponit ſex cauſas, ex quibus Epiſcopi poſſunt petere, & Papa conſuevit concedere cedendi licentiam, quæ ſex cauſæ his verſibus comprehendi poſſunt:

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

Idem *Epiſcopo Calaritano.* g (*Roma in Sardiniam.*)

NIſi cum *h* pridem: [*& infra.* α] Si *enim* hujuſmodi ceſſione frugem tibi melioris vitæ promittis, ſcire te debes non eſſe ſanctificato in utero ſanctiorem, & ideo non oportet te prædicationis jam ſuſceptæ deſerere miniſterium, cum ille, cujus fieri bajulus recuſabat, tandem prædicandum *i* receperit verbum Dei. §. 1. Quod ſi forſan humilitatis cauſa de culmine quæris *k* Pontificali deſcendere, eo ipſo humilitatis videris erigere *l* male verticem, quod te nimis in reſignandi propoſito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem cuſtodies, cum & per eam locum ſublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quod hæc ſunt illa, per quæ cedendi Epiſcopus licentiam poteſt poſtulare: Conſcientia criminis, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, grave ſcandalum, irregularitaſque perſonæ: ſed in his omnibus eſt obſervanda cautela. §. 2. Propter conſcientiam enim criminis cedendi poteſt licentia poſtulari, & forſitan non cujuslibet, ſed duntaxat illius, propter quod ipſius officii executio poſt peractam pœnitentiam impeditur: cum ſi omnes, quos arguit conſcientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci vel nulli in illo miniſterio remanerent: [*& infra.* β] §. 3. Alia vero cauſa eſt debilitas corporis *m*, quæ vel ex infirmitate, vel ex ſenectute *n* procedit; nec tamen omnis, ſed illa ſolummodo e per quam impotens redditur ad exequendum officium paſtorale. Nam ſi pro

a *al. Nidromien.* b *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. quæro. §. ſi venditor. ff. de ædil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.* d *cap. 2. eod. tit. in 3. compil. B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 5.* e *Vide l. ſi putator. ff. ad L. Aquil. & l. ſi ut certo. §. commodatum. ff. commod.* f *Malebros.* g *al. Tralatan. al. Arelatenſe. al. Claritan. al. Carolitano.* h *cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 4.* i *al. ſuſceperit. Hier. 2.* k *al. pontificalis honoris.* l *leg. erigere, non ut in vulgatis, eligere.* m *corporalis.* n *quis dicatur ſenex, notatur in l. ſi parte. §. in arrogationibus. ff. de adopt. l. inviti. ff. de teſtib.*

qualibet corporali debilitate, ſuſceptæ ſervitutis officium poſſet deſeri, fruſtra ſe fateretur Apoſtolus in ſuis infirmitatibus gloriari: cum interdum non plus hortetur ſenilis debilitas aliquem cedere, quam moralis maturitas (quæ in ſenibus eſſe ſolet) ipſum in ſuo ſuadet officio permanere: pro talibus enim de ſe dicit Apoſtolus *a*: *Cum infirmor, tunc fortior ſum:* quia nonnunquam corporis firmitas, fortitudinem cordis augmentat. §. 4. Pro defectu quoque ſcientiæ plerunque poteſt quis petere ceſſionem: quia cum ipſa circa ſpiritualium adminiſtrationem ſit potiſſimum neceſſaria, & circa curam temporalium *b* opportuna: Præſul, qui commiſſam ſibi debet Eccleſiam regere in utriuſque, ſalubriter ei renunciat, ſi ſcientiam (in qua ipſam regat) ignorat. *Tu enim* (inquit Dominus *c*) *ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi.* Quanquam e ſi deſideranda ſit eminens ſcientia in paſtore, in eo tamen ſit competens toleranda: quia ſecundum Apoſtolum: *Scientia inflat* d, *charitas autem ædificat:* & ideo imperfectum ſcientiæ, poteſt ſupplere perfectio charitatis. §. 5. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare, quando plebs adeo duræ cervicis exiſtit, ut proficere nequeat apud ipſum, ſed propter ejus duritiam, quo magis ſatagit, eo magis juſto judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *e*: *Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia Dominus exaſperans eſt.* Et Apoſtoli *f* leguntur dixiſſe Judæis: *Ecce convertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos feciſtis.* Non tamen pro qualibet culpa paſtor *g* debet gregem deſerere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: ſed de ſuperioris licentia, tunc demum poteſt non tam timide fugere, quam provide declinare, cum oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt, cum etſi tales ſint graviter pro crimine puniendi, ſunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia ſanguinem elicit, qui nimis emungit. §. 6. Pro gravi quoque ſcandalo evitando (cum aliter ſedari non poteſt) licet Epiſcopo petere ceſſionem: ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare ſalutem, memor illius, quod dicit Apoſtolus *h*: *Si eſca ſcandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Sed inter ſcandalum & ſcandalum eſt ſubtiliter diſtingueadum: ſicut Dominus *i* ipſe diſtinxit, cui cum dixiſſent Apoſtoli: *Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizantur?* Reſpondit: *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.* Alibi *k* vero dixit: *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Perſonæ vero irregularitas (ut ſi forte ſit bigamus, vel viduæ maritus) eſt cauſa, propter quam petere poteſt licentiam aliquis reſignandi, atteſtante Apoſtolo, qui dicit *l*: *Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum.* Non tamen propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet ei, qui regulariter miniſtravit, cedendi licentia indulgeri, utpote ſi de legitimo matrimonio non ſit natus: quia licet irregularitatem hujuſmodi non potuerit ſubjicere, ſi tamen & culpa latet & cauſa, cum eo, qui laudabiliter ſuum implevit officium (injuncta ſibi pœnitentia competenti) poteſt non minus utiliter, quam miſericorditer diſpenſari. *Ego* m *ſum*, inquit, *Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, uſque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me*, id eſt, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod *a* illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriæ poſſunt in talibus ſuffragari virtutes; illo diſcretionis adhibito moderamine, ut inter nothos & *b* manzeres, naturales & ſpurios diſtinguatur. [*& infra. 7*] §. 7. Verum ſi propter alias cauſas ceſſionem affectes, non eſt in hoc tibi poſtulanti favendum: cum hujuſmodi poſtulatio videatur non eſſe diſcreta, quoniam (ut id tanquam notiſſimum omittamus, quod ocioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captivandas) propter laboris anguſtias, aut perſecutionis incurſus non debes deſerere ſponſam tuam, cui deſigendo *c* manum apud extraneum te fide media copulaſti, ſciens quod *Beati* d *ſunt illi, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*: quoniam cum probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. §. 8. Sed dices: *Spiritus* e *ubi vult ſpirat, & neſcis unde veniat, aut quo vadat*, & ideo non eſt, qui poſſit vias illius Spiritus perſcrutari: qui *f* vero Spiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas: quare ſi cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data eſt tibi libertas cedendi a Deo. Certe deſipis, ſi ſic ſapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? ſi enim vera ſunt, quæ præmiſimus (imo quia indubitanter ſunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipſe eſt Spiritus veritatis. §. 9. Porro ſi dicas, quod forſitan alia eſt cauſa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cœlitus inſpiratur: & nos ſiquidem reſpondemus: Tu quomodo ſcis, quod talis inſpiratio ſit cœleſtis? nonne recolis quod ille glorioſus Pontifex dixit, cum cœpiſſet viribus corporis repente deſtitui? Domine, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua: illius exemplum ſecutus, qui dixit: *Cupio* g *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos*: [*& infra. 8*] §. 10. Quippe ſi quantocunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. *Nulla* h *ſiquidem major poterit eſſe charitas, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Cum autem propter hanc te deceat animam tuam pro ſubditis tuis ponere nulla occaſione (dummodo proficere illis poſſis etſi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excuſare, quoniam *i* ſi laboris cauſam prætendis, exemplum te Apoſtoli ſublevabit, qui ſuadet tibi laborem hujuſmodi non refugere, dum ſe aſſerit pro communi ſalute plus cæteris laboraſſe: quia licet non ſemper ſequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipſe labor eſt meritorius apud Deum: juxta quod legitur *k*: *Reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum*: [*& infra. 9*] §. 11. Nec putes, quod ideo *l* Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima ſatagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa ſit magis ſecura, iſta tamen eſt magis fructifera: & licet illa ſit magis ſuavis, hæc tamen magis utilis: cum in fœcunditate ſobolis, lippitudo *m* Liæ, Rachelis pulchritudini ſit prælata: quamvis ſimul in unum & contemplativus eſſe valeas & activus, legislatoris exemplo *n*, qui nunc aſcendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate: nunc vero deſcendebat in caſtra, ut cum utilitate majori ne-

a 2. *Corinth.* 12. b *Vide auth. de jud.* §. 1. *coll.* 9. *& l. ſi quis.* §. *prohibentur. ff. de edendo.* c *Oſee* 4. d 1. *Cor.* 7. *Vide l. ſed Julianus.* §. *quod dicit. ff. ad SC. Maced. & l. ex pluribus. de reg. jur.* e *Ezech.* 5. f *Actor.* 13. g *Joan.* 10. h 1. *Cor.* 8. i *Matth.* 15. k *Matth.* 18. *l.* 1. *Tim.* 3. m *Exod.* 20.

a *B. Thom.* 2. 2. *q.* 108. *artic.* 4. *& Alfon. Caſtr. l.* 2. *de juſta hær. pun. cap.* 10. b *ſi vocat eum, qui ex ſcorto natus eſt, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Paleotum in lib. de nothis & ſpuriis.* c *al. in uno Vaticano ita*: *defungendo manum tuam, &c. fidem.* d *Matth.* 5. e *Joan.* 3. f 2. *Corinth.* 3. g *Philipp.* 1. h *Joan.* 15. i *al. quod ſi.* k *Sapient.* 10. l *Luc.* 10. m *Geneſ.* 29. n *Exod.* 24.

ceſſita-

ceſſitatibus populi provideret *a*. Quapropter facilius indulgetur, ut aſcendat Monachus ad Præſulatum, quam Præſul ad Monachatum deſcendat. (*& infra.* ζ) §. 12. Monemus itaque, ut laborem paſtoralis regiminis non recuſes, ne fortaſſis ad pedes ſuos cum Maria ſperneret te accipere, qui ſibi *b* apud te divertenti ſpreviſſes cum Martha ſolicita miniſtrare: (*& infra.* η) Quia vero in poſtulando celendi licentiam *minus diutius* inſtitiſti, *ecce* tibi te duximus relinquendum, ut diſtinctis cauſis, propter quas cedere oporteat: ſi propter aliquam cauſam utilem & honeſtam in hujuſmodi propoſito perſeveres, de licentia noſtra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apoſtolica tibi ſcias eſſe penitus interdictam: quoniam ſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare, ita tamen adſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum.

(α *In officio paſtorali ad divinum ſervitium acceſſiſti, præparaſſe te ad tentationes animum crederemus, ac prævidiſſe prudenter, nequaquam in humana fragilitate conſiſtentes, varios anguſtiarum languores, quos te ſciebas in ipſo officio perpeſſurum, poſſe nos abſque magno Dei adjutorio ſuſtinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos poſtmodum ad petram allidere neglexiſſes, eoſque tantum in te permiſeris invaleſcere, ut ipſorum, ſuggerentium tibi ſuſcepti miniſterii ceſſionem, inſtantiæ vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (ſicut credimus) cum te ſcires eſſe contra ſpirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, qua poſſes ſtare contra inſidias tentatoris, ab Apoſtolo monitus, induiſti, & inexſpertus non ignoraſti ſolicitudinis paſtoralis anguſtias, quas forſitan expertus abhorres: neſcimus cur tam inſtanter ſuſceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod ſuſceptū utiliter, nō deberes uſquequaque irritare*)

(β *In multis enim offendimus omnes, & ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quia miſericordia illum excuſat, qui miſerabiliter ſe accuſat.*)

(γ *Cum autem plerunque vitia ſe virtutes minus provide mentiantur, ſubtiliter advertere te oportet, utrum reſignandi propoſitum, quod tam ferventer geſtare videris in pectore, dignum ſit Dei odio vel amore. Si enim propter cauſam aliquam præmiſſarum cedere poſtulares, tam ſuper cauſa, quam ſuper ejus affectu pariter doleremus: ſed ne ſub improvidæ pietatis amictu ad reſignandum deteſtabilis impietas te impellat, conſiderare te volumus & alias eſſe cauſas, propter quas male quis petit, & pejus appetit hujuſmodi officium reſignare. Si enim ex puſillanimitate, fortaſſis ut laborem deponat, vel perſecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod abſit) ut plenius vacet ociis, ſeu liberius indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deſerere paſtoralem, ab ea non meretur abſolvi, quamvis propter hujuſmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea reddat ſe indignum, ſed ſatagere debet, ut vanitate depoſita, ſatisfaciat de peccato. Aliam vero cedendi cauſam omnino credimus deteſtandam. Si quis aut a Pontificali velit diſcedere dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus eſſe magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat humanum favorem, quem per hypocriſia acquiſivit, ſive quod ejus ſimulatio revelari jam incipit, ſive quod fervor ipſius ex qualibet cauſa tepeſcit, nec vult videri, quod malus fuerit vel fiat, & ideo ſub religionis prætextu ſuam vult contegere pravitatem, ut quaſi deſerens Martham amplectatur Mariam, & Liæ faſtidiens lippitudinem, Rachelis concupiſcat pulchritudinem. Quod autem ſi propterea velit cedere, quod tempore proſperitatis arridente fortuna viſus eſt laudabiliter miniſtrare, quoniam omnia ſibi proſpere ſuccedebant: ſed adverſitatis tempore imminente veretur, ne ſi quolibet caſu ſiniſtra contingant, ipſius negligentiæ imputentur: plane ſi propter hoc petit cedere, nautæ ſe poterit improvido comparare, qui cum mari ſub tranquillitate jacente non cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipſam tempeſtate ſurgente deſerit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi cauſam penitus deteſtamur, ſi forte cedere velit Epiſcopus, ut vel alter ſibi ſuccedat, vel obtentu precii vel affectu carnali, velut cum pejor ſibi ſucceſſerit, ipſe velut optimus extollatur. Illud autem quaſi nefas reſpuimus & damnamus, quod Epiſcopus propter occupationes mundanas & ſolicitudines ſeculares non valeat ſine crimine Pontificale officium exercere, cum multos ſanctos Eccleſia veneretur, qui ſpiritualia ſimul & temporalia miniſtrarunt. Verumtamen læva debet eſſe ſub capite & dextra in amplexu: ſed illud te advertere volumus diligenter, ne forte per hoc velis tuæ diſpoſitionis propoſitum effici vel ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Effren. i. ar. & m.ſa.con. f. in die belli, cum potius pro domo Iſrael murum debes te opponere aſcendentibus ex adverſo, quia juxta ſententiam veritatis non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit, ſalvus erit. Cavens attente, ne maculam in gloria tua ponas, non ſolum apud homines, ſed etiam apud Deum: quoniam ſub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur & corda, ſed nec etiam apud homines, qui ex veriſimilibus talia ſuſpicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta ſententiam ſapientis, Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſine intellectu conſiſtunt. Si vero pro tuenda Eccleſiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimeſcis, non ideo deſerere debes Præſulatus honorem, conſiderans diligenter, ne forte tenteris juſto judicio ab illo, qui malorum eſt intentator, ut probetur, utrum ſatisfacere velis in eo, in quo forſan deliquiſti. Qui vero contemnit aut negligit ſatisfacere pro delicto, theſaurizat ſibi iram in die iræ, cum revelabit Dominus abſcondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi ſpeculum, ut te ipſum contempleris in ipſo, & tuam conſcientiam perſcrutatus, agnoſcas, ex qua cauſa cedendi licentiam poſtules importune. Nos enim (novit altiſſimus) ignoramus, quare in tali propoſito perſeveres, quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longævitas temporis, nec defectus ſcientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas perſonæ te reddit ineptum, nec conſcientiam ſævi criminis te fateris habere.*)

(δ *Quia igitur diverſas tibi cauſas ſuper hac diſtinximus & propter quam cauſam cedere deſideres, ignoramus, te ipſum duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicamus, videas ſi ſic poſſis reſignandi deſiderio ſatisfacere, ut gregis tibi commiſſi curam ſine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi ſoli, profectui tuo ſine dubio tantum ſubtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis, quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, cum ſine tua ſalute ſalutem plurimorum procurares, potioris enim eſt meriti ſecum Deo quamplurimos lucrifacere, quam ſalutem propriam quærere ſine illis, quorum ſalus ad ejus curam noſcitur pertinere.*)

(ε *Sed eſto, quod multum hactenus laboraveris & bonum certamen certaveris, cum eodem Apoſtolo poſſis dicere, tamen ut corona juſtitiæ tibi derelicta reponatur, curſum te decet perfecti operis conſummare. Quantumlibet enim in anguſtiarum laboribus, qui comitantur officium paſtorale, noctes tibi laborioſas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectas: quantumlibet inter viæ ſqualores & anguſtias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præſtoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perſeverantia coronare: ſciens, quod cum apud extraneum defixeris manum tuam, cum animas tibi ſuſcepti gregis in tuam animam ſuſcepiſti, non ſic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios ſine remigii adjutorio patiaris in hoc mari magno & ſpatioſo cum timore naufragii fluctuare.*)

a *Vid. l. in emptione. cum gloſſ. in verbo, refert D. de ædil. edict. & gloſſ. in l. juſtiſſime. eod. tit.* b *ſi ſibi apud.*

(ζ *Fraternitatem tuam & exhortamur attentius per a. ſ. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibique formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies operis impii paucos fieri, ut & Epiſcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.*)

(η *Illud quoque te debet fortius in miniſtrandi propoſito ſtabilire, quod hactenus in Eccleſia tibi commiſſa laudabiliter miniſtraveris: ſiquidem (quod abſit) alius te cedente minus utilis ſumeretur ad ipſum, profecto non parum ab ipſa quiete, quam appetis, turbaveris, cum ubi bene miniſterium tuum exercueris, non abſque dolore cerneres inutilis miniſtri defectum, fieretque ut tantum in contemplationis arte tibi deperiſſe cognoſceres, quantum Eccleſiæ, cui præſides, non ſine tua confuſione, per te ſubtractum eſſe videres.*)

CAP. XI.

Epiſcopus, qui propter crimen renunciavit Epiſcopatui, & ad religionem tranſivit, ad Epiſcopatum reaſſumi non poteſt. Secus ſi renunciavit propter perſecutionem, infirmitatem, defectum ſcientiæ, ſimoniam ipſo ignorante commiſſam, vel etiam ſimilem cauſam.

Idem Innoc. III. a *Epiſcopo Faventin. in Archiepiſcopum Ravennat. electo.* (*an.* 1208. *Roma in Æmiliam.*)

POſt translationem *b* tuam ad Eccleſiam Ravennaten. cum Præpoſitus & Canonici Faventin. in I. eorum Canonicorum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contuliſſent *c*, ipſe *d* I. ſancti Fridiani Lucanen. Canonicum olim Epiſcopum Sartan. *e* in Faventin. Epiſcopum poſtulandum elegit. Porro a ſancti Fridiani Priore ſuper hoc requiſito & obtento conſenſu *f*, Præpoſitus & alii poſtulationem eandem approbari a nobis humiliter petierunt. Verum poſtulationi hujuſmodi videbatur Concilii Conſtantinopolitani Capitulum obviare, in quo ſtatutum eſt, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & pœnitentiæ locum deſcenderit, nequaquam ulterius ad Pontificatum reſurgat. Unde contra dictum Concilium (cum ſit unum ex quatuor principalibus, quæ ſicut quatuor Evangelia Eccleſia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum *g* poſtulatio admittenda. §. 1. Cæterum ſpeciales quidam caſus inveniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obſtante) is, qui vitam monachalem elegit, rurſum licite poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quiſquam perſecutionis rabie ſæviente, vel præpediente invalitudine corporis, cum proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitam deſcendat, perſecutionis vel ægritudinis impedimento ceſſante, ad Epiſcopalem poterit reſurgere dignitatem. §. 2. Item ſi quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum *h* præbeat) locum regiminis auctoritate Apoſtolica deſerendo, ad otium ſe contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, ſcientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus a Domino, cathedram reaſcendere paſtoralem. §. 3. Rurſus, ſi quis cupiditate parentum (eo tamen penitus ignorante) fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto Epiſcopatum ipſum de licentia ſuperioris dimittens, obſervantiam elegerit regularem: Etſi ad Epiſcopatum eundem redire poſtmodum nequeat, juxta canonicas ſanctiones, ad alium tamen poterit licite reaſſumi. §. 4. Quanquam autem in his & conſimilibus caſibus is, qui Epiſcopatu dimiſſo monaſticam vitam elegit, reſurgere valeat ad officium paſtorale, nihil tamen in his contra præſcriptum *a* intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur caſu, cum propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ cauſa deſcendit. Unde quidam in eo caſu loqui dixerunt capitulum ſupra dictum, cum quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confeſſus, ab Epiſcopali dignitate depoſitus, in monaſterio extitit ad pœnitentiam agendam incluſus: vel cum aliquis propter grave crimen, pro quo Epiſcoporum retinens pœnitentiam digne agere non valebat, cedendi obtenta licentia vitam monachalem elegit. Aliis aſſerentibus, ſic intelligendum eſſe Capitulum antedictum, ut per ſe reſurgere nequeat, id eſt, repetere, quaſi debitum, quod tali modo dimiſit: quanquam eligi poſſit, præſertim, ſi locum tantum, & non ordinem reſignavit. §. 5. Cum ergo nobis conſtare nequiverit, ob quam cauſam prædictus I. Epiſcopatui olim ceſſerit, mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quod propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimilibus, idem I. Epiſcopatui ceſſerit memorato, tu auctoritate noſtra (dummodo neceſſitas, vel utilitas id expoſcat) licentiam ei tribuas aſcendendi ad regimen Eccleſiæ Faventinenſis, maxime ſi veritate ſubnititur, quod dictus I. loco tantummodo ceſſerit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati *b*. Tunc enim eſſet vehementiſſime præſumendum, quod non propter crimen aliquod ab ipſo commiſſum, ſed cauſa pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præſertim cum Apoſtolica ſedes poſt ceſſionem multo minus quam antea, permiſiſſet eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine miniſtrare: alioquin (cum durum nimis extiterit, contra tam ſolenne Concilium hujuſmodi poſtulationem admittere) Præpoſito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam perſonam ſibi idoneam eligant in paſtorem.

CAP. XII.

Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUidam *d* cedendi licentiam cum iſtantia poſtulantes, ea obtenta cedere prætermittunt. Sed cum in poſtulatione hujuſmodi, aut Eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem *e* videantur propriam attendiſſe (quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium quæ ſua ſunt, ſeu etiam levitate *f* qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

CAP. XIII.

Non renunciat juri ſuo, qui gratiæ adverſarii ſe ſubmittit.

Honorius III. *majoris Eccleſiæ Decano, & magiſtro R. Cantori* g *ſancti Dionyſii Leodienſis.* (*an.* 1217. *Roma in Belgium.*)

VEniens ad ſedem Apoſtolicam I. Subdiaconus propoſuit, quod cum bonæ memoriæ I. Papa p. n. Abbati de Emenico *h*, & majoris Eccleſiæ ac ſancti Pauli Cantoribus Trevirenſ. ſuis dederit literis in mandatis, ut ſi nihil canonicum obviaret, præbendam in Eccleſia ſancti Florentini *i* in Confluentia, quam Jacobus Decanus ipſius Eccleſiæ reſignavit, ſublato appellationis obſtaculo aſſignarent eidem: (& *infra.* α) Cumque judices Apoſtolicum vellent adimplere mandatum, quidam ſe oppo-

a *al. Idem H. Epiſcopo in Archiepiſco. &c.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vid. l. item.* §. 1. D. *quod cujuſcunq. un. & in auth. de quæſtor.* §. 1. *collat.* 7. d *id eſt, Joachim.* e *aliter, Sarnatenſ.* f *l. ob æs.* C. *de act. & obligat.* g *alit. eadem.* h *Vide text. in l.* 2. *cum gloſſ. in verſ. venit. & ibi Bart.* D. *de decurion.*

a *Intellectus Concilii Conſtantinopolitani jubentis, ne, qui ex Epiſcopo Monachus factus eſt, ulterius Epiſcopus fiat.* b *Vid. l. jubemus. cum gloſſ. in verb. promiſſa.* G. *de ſacr. Eccleſ.* c *Lateran. c.* 28. d *cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *al. aut ad ſalutem.* f *Vid. l. ſed etſi.* §. 2. D. *ad L. Aquil. & l.* 1. §. *ſciendum.* D. *de ædil. edict.* g *al. Canonico.* h *Vincto Trecenſ.* i *al. Florini. al. Florenenſ.*

ſue-

fuerunt Canonici Eccleſiæ memoratæ, dicentes Subdiaconum antedictum renunciaſſe juri, quod ſibi ex ipſis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum teſtes aliquos produxerunt: per quos, cum videretur probatum, ipſum ſe gratiæ Capituli commiſiſſe, duo Judices prædictorum ſententialiter decreverunt, eundem non poſſe uti literis ſupradictis, pro eo, quod idem adverſarii ſe gratiæ commiſiſſet, per quod viſus eſt renunciaſſe juri ſibi ex ipſis literis *a* competenti. A qua ſententia idem appellans, in *b* vigiliam Epiphaniæ terminum ſuæ appellationis præfixit. Ad quem *c* cum veniſſet P. de Colle medio, Capellanum noſtrum ſuper hoc ſibi conceſſimus auditorem. Sed cum ejus adverſarius non acceſſerit, per duos menſes & amplius expectatus, nec ullus compareret pro eo ſufficiens reſponſalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cum ad tractandum cauſam minus ſufficiens crederetur, idem auditor ſententiam prædictorum Judicum ſententialiter (juſtitia exigente) ceſſavit. Nos igitur ratam & firmam habemus Capellani ſententiam memorati.

(*α Eodem l. literas ipſius prædicto Decano & aliis oſtendente, idem Decanus de reſignatione forte penitens occultavit literas ſupradictas, deinde eidem l. præfatis literis reſtitutis eas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apoſt. præſentavit.*)

CAP. XIV.

Si Prælatus ab obedientia ſubditos abſolvit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.

Idem *Archiepiſcopo Trevirenſi.*

LEctæ coram *d* nobis ſ. t. literæ continebant, quod Abbas ſancti Petri *e* Tullenſ. tibi humiliter eſt confeſſus, quod cum adeo gravi ægritudine laboraret, quod de vita deſperaretur ipſius, ad cujuſdam æmuli ſui conſilium, de quo ipſe (cum non crederet eum æmulum) confidebat, Monachos ſuos ab obedientia, in qua ſibi tenebantur, abſolvit, vocato diœceſano Epiſcopo, ut Abbatiam in ejus manibus reſignaret: quod *f* tamen uſus conſilio ſaniori non fecit: & eidem Abbati poſtmodum reſtituto ſanitati, univerſi & ſinguli de conventu obedientiam & reverentiam requiſiti ab eo, in Capitulo promiſerunt. *g* (*& infra. α*) Nos autem ex tali facto eundem Abbatem ſuo reſignaſſe regimini non videmus.

(*α Idem tamen ſuper eo, quòd ſic fecerat, dubitans, a te, ut ſuper hoc ſaluti ſuæ conſuleres, poſtulavit: propter quod cum habito prudentum conſilio diverſi diverſa ſentirent, tu noſtrum conſilium, an idem Abbas ex hoc reſignaverit, requiſiſti.*)

CAP. XV.

Abbas exemptus, ſine licentia Papæ renunciare non poteſt.

(Gregorius IX. *Agathenſi & Uticenſi Epiſcopis.* h)

DIlecti filii Conventus monaſterii ſancti G. *i* immediate ad Rom. pertinentis Eccleſiam, intimaverunt, quod Abbas eorum ſentiens ſe inſufficientem oneri regiminis Abbatiæ, ceſſit in manibus eorundem: ipſi *k* quoque G. Monachum ſancti Victoris elegerunt canonice in Abbatem: [*& infra. α*] Cum igitur dictus Abbas cedere ſine licentia noſtra nequiverit, non tam electionem, quam ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis: quo integre reſtituto, vice noſtra recipiatis ceſſionem ipſius.

(*α Supplicantes, ut eorum parcentes laboribus & expenſis, electionem ipſorum faciamus in illis partibus confirmari.*)

a *Vid. l. ſi quis in conſcribendo. cum ibi not. C. de pact.* b *Dictio, in, deeſt in antiquis.* c *al. ad quam.* d *Hoc caput ſubjiciebatur ſequenti, in antiq.* e *al. Apriculi, Ord. S. Ben. extra muros Tullenſes.* f *qui.* g *Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & l. ſi pœnituerit. ff. de divort.* h *Falſo Gregorio IX. tribuitur, ſic autem reſtituenda eſt inſcriptio ex antiq. lib. Idem Agathenſ. & Nicen. Epiſc. & Archidiac. Agathenſi.* i *Vuillelmi de deſertis. al. W. al. Guilelmi de Deſertis Ord. S. Bened. Diœceſis Lodovenſis.* k *In multis antiquis ita, ipſique G. Monachum S. Victoris ſibi elegerunt, &c.*

TITULUS X.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

CAP. I.

Si Diœceſanus requiſitus benedicere nolit Ciſtercienſem Abbatem, ipſe Monachos ſuos benedicere poterit.

Alexander III. *Ciſtercienſis.* (*an.* 1169. *Romæ.*)

STatuimus præterea *a*, ut ſi Epiſcopus tertio cum humilitate ac devotione (ſicut convenit) requiſitus, ſubſtitutos Abbates veſtros benedicere forte renuerit: eiſdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujuſmodi pertinent, exercere. donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiam recogitent *b*, & Abbates benedicere non recuſent.

CAP. II.

Regulares in ſuos uſus convertere non poſſunt Eccleſias, in quibus jus obtinent patronatus: & ſi intra tempus Lateranenſis Concilii, quando vacant, non præſentent rectores ad eas, ſuperior ordinabit eaſdem.

Clemens III. *c* (*an.* 1190. *Roma forte in Scotiam.*)

SIcut nobis *d* tua fraternitas intimavit, Monachi quidam & Canonici regulares, Eccleſias, quæ ad præſentationem eorum pertinent, in tuo Epiſcopatu habentes, propriis uſibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare perſonas: quin potius occaſione conceſſionis quorundam Epiſcoporum, Vicarios in eis pro ſua inſtituunt & deſtituunt voluntate, admiſſos ita penſionibus onerantes, quod nec Eccleſiis competenter poſſunt in paupertate nimia deſervire *e*, nec Epiſcopo in Epiſcopalibus reſpondere, neque hoſpitalem (ſicut convenit) tranſeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut ſtatus Eccleſiæ debitus & antiquus, per inſolertiam *f* alicujus ſubvertatur, mandamus, quatenus (niſi a juriſdictione tua exemptæ ſint Eccleſiæ ſupradictæ) prædictos exceſſus ſtudeas rationabiliter emendare. Et niſi prædictæ perſonæ intra tempus *g* Lateranenſis Concilii conſtitutum, ad vacantes Eccleſias tibi perſonas idoneas præſentaverint, extunc tibi liceat (appellatione remota) eiſdem ordinare rectores, qui eis præeſſe noverint & prodeſſe, ita tamen, quod ex hoc nullum patronis præjudicium in poſterum generetur.

CAP. III.

Supplet ſuperior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, ſi tempus Lateranenſis Concilii lapſum ſit: & collatio per inferiorem poſtea facta, non valet.

Innocentius III. (*an.* 1210. *Roma in Angliam.*)

LIcet magiſter *h* H. & R. Procurator R. de ſancto *i* Cadimundo, ſuper Archidiaconatu Richemundiæ diutius litigaverint coram nobis: (*& infra. α*) Ne igitur jus noſtrum negligere videamur, qui alios in ſua juſtitia confovemus: mandamus, quatenus ſi

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Vide l. libertorum. §. 1. D. de iis qui not. inf. & l. chorus. §. fin. D. de leg. 3.* c *al. Cœleſtinus.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Gloſſ. in l. ſocietatem. ff. pro ſoc. & Bald. in l. acceptam. C. de uſur.* f *inſolentiam.* g *Conc. Lat. ſub Alex. III. cap. 8. Vide inf. de conceſſ. præb. cap. 11.* h *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *Eadmundo.*

vobis

vobis constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacasse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non a vocatione, sed a notitia computato) cum pro eo, quod Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, ex tunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique super eo silentium imponatis.

(α *Tamen postmodum nostris est auribus intimatum, quod neutri eorum de jure competeret, utpote qui neutri fuerat concessus intra tempus in Lateranen. Gonsilio definitum.*)

CAP. IV.

Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis Concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia tolleretur.

Idem *magistro P. de Castro novo, & R. Monacho Fontis frigidi, Apostolicæ sedis Legato.* (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

Literas vestræ discretionis *a* accepimus, quod cum in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subjectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacavissent, quod tam Prælati, quam Capitula secundum tenorem Lateranensis *b* Concilii, essent jure instituendi privari: postquam adventus vester innotuit, in beneficiis illis personas minus idoneas instituere præsumpserunt: [*& infra.* α] Disc. v. mandamus, quatenus si beneficia & dignitates noveritis personis idoneis assignatas, eas *c* de patientia permittatis ab ipsis pacifice possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quantocyus *d* ordinare.

(α *Unde cum receperitis consilium a viris peritis, ut tales institutiones ab his, quorum non intererat, & qui propria culpa jure instituendi se privaverant, factus, auct. Ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decrevistis consilium habere. Nos igitur.*)

CAP. V.

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis Concilii, conferre non poterit.

Idem *Episcopo Samo.* e (1210. *Roma in Hispaniam.*)

Dilecto filio P. tit. sancti Marcellini *f* Presbytero Cardin. S. & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: [*& infra.* α] Quia nobis constitit a Salamantino Decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, intra quod Episcopus & Capitulum (prout communiter spectabat ad eos) procedere ad electionem Cantoris neglexerant, electionem supradicti P. minus canonice celebratam, eandem decernimus irritam & inanem: & appellationem a Decano & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequiviisse aliquatenus impedire. [*& infra.* β] Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam, sublato *g* appellationis obstaculo confirmetis.

(α *Idem S. proposuit coram eo, quod cum in Salamantin. Ecclesia, in qua Cantoris electio ad Episcopum & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoria vacante Salamantinum Capitulum, quia sæpius Episcopum monuisset, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum eo conveniret, eadem Episcopo infra semestre tempus facere id negligente, Capitulum cupiens uti jure suo in Ecclesiæ memoratæ Capitulo, sicut moris est, dil. fil. P. ejusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quia in ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quam suprad. S. auct. Ap. petiit confirmari, ac electionem, quam ven. f. n. Compostelanus Archiepisc. post app. hujusmodi de G. Clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommun. astricto, fecerat, minus canonice celebratam cassari fecit. Dictus vero R. proposuit ex adverso, quod emenso VI. mensium spacio, infra quod ad Episcopum & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus & quidam alii Salamant. Episcopo Archid. & nonnullis aliis Canonicis, qui præsentes aderant in civitate inconsultis, non consueta hora, nec in Capitulo juxta morem, sed in Ecclesia potius quibusdam Laicis advocatis, stulte & inordinate nimis eligere præsumpserunt; & cum jam dicti Archiepiscopi, qui eos propter hoc convocaverat, adire præsentiam noluissent, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Lateranen. Concil. statutum ad se devolutam supradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter investiri. Postmodum autem Decanus & sui complices nobis mentione de his non habita suggerendo, quod Episcopus qui monitus sæpius infra sex menses eligere noluerat, in Ecclesiæ detrimentum, eo, qui in Cantorem ab eodem Decano cum majore parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium instituerat in Cantorem ad Decanum Archid. & Archiepisc. Abulen. nostras literas impetravit, quarum auctorit. cum suprad. G. eisdem inhibuit, ne per prædictas literas procederent contra eum, cum in eisdem de sua electione (acta per Archiepiscopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum quia prima citatione ad loca remota, peremptorie citatus extiterat, tum etiam quia judices quosdam ex electorib. d. p. consanguinitatis lineæ contingebant, ad sed. Ap. appellarunt, sed Judices nihilominus ad Salamantin. Ecclesiam accedentes, suprad. in Cantoria possessione causa rei servandæ, contra justitiam induxerunt. Cum igitur super his & aliis coram eodem Cardinali procuratore Episcopi aliquandiu litigassent, & ipse nobis fideliter retulisset, quæ proposita fuerant coram ipso.*)

(β *Quia vero contra personam ipsius G. quædam objecta fuerant, de quibus nobis non potuit fieri plena fides.*)

a *al. devotionis. Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *sub Alex. III. c.* 28. c *al. eadem.* d *al. quanto citius.* e *al. Zamorensi. & Abbati de Mereola Zamorensis Diœcesis.* f *in multis antiquis, Marcelli.* g *al. submoto.*

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE *a* ORDINANDORUM.

CAPUT I.

Diebus Dominicis, & Sabbatho Pentecostes, sacri ordines ab alio, quam a Papa conferri non debent.

Alexander III. (*Baton.*) *Episcopo.* h (*an.* 1163. *Roma in Angliam.*)

Subdiaconos *c* autem nulli, nisi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis consecrandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho quidem pentecostes non liceat alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana (recepta Spiritus Sancti gratia) celebrentur.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod extra statuta tempora sacri ordines conferantur.

Idem *Episcopo Herfurdensi.* d (*an.* 1165. *Roma in Angliam.*)

Sane super eo, quod moris esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotiæ, & Valliæ *e*, in dedicationibus Ecclesiarum vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad sacros ordines promovere: Significamus, quod consuetudo illa (utpote institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda: & nisi multitudo & antiqua consuetudo terræ esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare:

a *al. & ordine proficiendorum.* b *al. Londonens. al. Bonon. al. Arth.* c *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 26. *c.* 23. d *al. Herfordiensi.* e *in vet. legitur, Galliæ. verum Vuallia provinciæ nomen in Britannia vid. cap.* 5. *De app. in* 3. *coll.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

CAP. III.

Minores ordines conferri poſſunt diebus feſtis. Sacri vero conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho ſancto, vel Sabbatho de paſſione.

Idem Alex. III. (*an.* 1168. *Roma in Angliam.*)

DE *a* eo autem, quod quæſiviſti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Oſtiarios *b*, Lectores, Exorciſtas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter reſpond. quod licitum eſt Epiſcopis, dominicis & aliis feſtivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho ſancto, vel in Sabbatho ante dominicam de paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. IV.

Criminoſus occultus moneri poteſt, ne promoveatur ad ordines: ſed prohiberi debet.

Idem *c* (*an.* 1170. *Roma in Latium.*)

EX tenore tuarum literarum *d* accepimus, quod N. Clericus adeo deliquit, quod ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur *e* ab ordine, quem ſuſcepit, & amplius non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verum quoniam peccatum ipſius fore occultum dixiſti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peracta, ordine ſuſcepto utatur: quo contentus exiſtens, ad ſuperiores amplius non aſcendat. Veruntamen quia peccatum occultum *f* eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.

CAP. V.

Religioſus contra prohibitionem Prælati ſui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepiſc.* g *Turonenſi.* (*an.* 1183. *Roma in Galliam.*)

AD aures *h* noſtras pervenit, quod religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines promoveri, ſed Prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpond. quod honeſtius & tutius eſt ſubjectis debitam Præpoſitis obedientiam impendendo, in inferiori miniſterio deſervire, quam cum præpoſitorum ſcandolo, graduum appetere dignitatem: nec eſt in hac parte ſubjectorum deſiderium confovendum: quoniam eſſe poteſt, quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quod ſalva conſcientia nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine *i* charitatis, acquiritur regnum Dei.

CAP. VI.

Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis conſecratur. Suffraganeus vero a tribus, Metropolitano jubente.

Idem. *k*

SI Archiepiſcopus *l* obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Epiſcopi ejuſdem provinciæ ad ſedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Epiſcopi (ſi neceſſe fuerit) cæteris conſentientibus, a tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter Pontificem conſecraverint.

CAP. VII.

Dicit idem quod in præcedenti.

Ex Concil. Arelatenſi. *a* (*an.* 452. *in Gallia.*)

NEc Epiſcopi ſine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus [vel duobus] Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ita ut alii Epiſcopi comprovinciales admoneantur epiſtolis, ut ſe ſuo reſponſo ſignificent conſenſiſſe. Quod ſi inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* conſentiat.

CAP. VIII.

Ordinatus extra tempora ſuſpenditur, donec diſpenſetur cum eo, & ordinans punitur.

Urbanus III. *Archiepiſcopo Piſano.* (*an.* 1186. *Verona in Tuſciam.*)

CUm quidam: (*& infra.*) Epiſcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonica diſciplina corrigere, & ordinatos a ſuſceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.

CAP. IX.

Græci a Latinis ordinari non debent: nec econtra, ſi in ritu ordinandi ſunt diverſi.

Cœleſtinus III. *Hidronenſi* b *Archiepiſcopo.* (*an.* 1195. *Roma in Calabriam.*)

CUm ſecundum *c* regulas Eccleſiaſticas: (*& infra.* α) Quia vero (ſicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini a Græcis, & Græci a Latinis ſecundum alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones & conſuetudines rituum in ordinibus obſervari.

(α *Et ſanctorum inſtituta Pontificum ſacri ſunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epiſcopi ritus ſui & conſuetudini obſervantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in IV. Temporibus conferendi. Sane ſicut præſentium latoris Jo. relatione cognovimus, cum ipſe a quodam domino, cui ipſe ſervierat, & ut in capella ſua divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus, idem Epiſcopus Cathamen. eum in Sacerdotem promovit, quem poſtmodum diœceſ. Epiſcopus ab executione officii vel ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum: quæ utique conſuetudo conſuetudini Eccleſiaſticæ inimica & deteſtabilis eſt & penitus improbanda, & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: non apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verum quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum, utrum conſuetudo ſic ſe habeat.*)

CAP. X.

Si Monachus unius ordinis, in ſecundo ordine, ad quem tranſivit, recipit ſacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere miniſtrabit.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Cariloci.* d (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

EX parte *e* veſtra, noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod quidam Monachus veſter, ſe ad nigros Monachos transferens, & habitum eorum aſſumens, ad Sacerdotii ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Unde quia

---

a *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part. 26. c. 25. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *Vide Magiſtr. ſent. lib. 4. diſt. 24. Adde Conc. Trid. ſeſſ. 23. de refor. c. 2.* c *W. Albanen. Epiſcop. in prime collectione.* d *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 50. c. 3. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Alias ita: a jam ſuſcepto ordine degradaretur.* f *Adde, quando dicatur peccatum occultum & quando manifeſtum, in l. cum fratrem. per Bald. C. de his quibus ut indign.* g *al. Turonenſi Archid. B. al. Senonenſi.* h *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 26. c. 22. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* i *al. plenitudine.* K *Burchar. l. 1. c. 28. tribuit Anicio, ut Pann. l. 3. tit. 2. c. 3. Al. Aniceto, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr.* l *Vide Anacle. Pap. epiſt. 2. & Grat. diſt. 64. c. 4. & diſt. 66. c. 1. & 2. canon. Apoſtol. & c. 9. in 1. compil. tit. de elect.*

a *Conc. Arelat. 2. c. 5. Burch. lib. 1. c. 27. Ivo p. 5. c. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. comp. & concord. Concil. Nicænum c. 4. diſtinct. 64. can. 1. 7. & 8. apud Grat.* b *al. Hydrontin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *al. Rariloci.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

dubi-

dubitaſtis, utrum in aſſumpto taliter ordine miniſtrare debeat: Mandamus, quatenus (niſi canonicum aliud obviet) ipſum Monachum, officium Sacerdotis libere exequi permittatis.

CAP. XI.

Si Græcus Epiſcopo Latino ſubjectus ordinatur ſine Latini licentia a Græco, interdicitur ſibi executio: Si vero de licentia, tunc toleratur.

Idem *C. Presbytero* a *Cardinali, Apoſtol. ſed. Legato.* (*an.* 1202. *Roma in Siciliam.*)

QUod *b* translationem Pontificis: [*& infra.* α] Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cum Clericus Græcus, Epiſcopo Latino ſubjectus, a Græco Pontifice ordinatur: niſi de mandato vel licentia ſui Epiſcopi fiat, interdicenda eſt ei ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno Pontifice, ſine mandato vel licentia ſui Epiſcopi ordinato. Si vero de mandato vel licentia ſui Præſulis, a Græco Pontifice, ſecundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus ſit Epiſcopus Latinus, qui Clericos ſuos a Græco facit Antiſtite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Eccleſia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter ſuſceptorum.

(α *Super eo vero, quod nos conſulere voluiſti, quod multi Græcorum Clerici conſiſtentes, in diœceſibus Latinorum ab Epiſcopis Græcis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines ſimul, nonnunquam partem recipiunt, qui poſtmodum prohibentur a Latinis Epiſcopis celebrare.*)

CAP. XII.

Ordinatus a Papa, ſine licentia Papæ, ad ſuperiores ordines non promovetur.

Idem *Mutinenſi Epiſcopo.* c (*an.* 1202.)

CUm *d* in diſtribuendis: (*& infra.*) Meminimus a nobis fuiſſe ſuppliciter *e* poſtulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Eccleſiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipſum per Bononienſem Epiſcopum promoveri.

CAP. XIII.

Duo ſacri ordines non poſſunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.

Idem *eidem & Magiſtro* f *H. Subdiacono noſtro* (*an.* 1202. *Roma in Æmiliam.*)

LIteras veſtras *g* recepimus ſuper inordinata ordinatione Imolenſis electi, quem Bonon. Epiſcopus præcedenti Sabbato in Diaconum, & ſequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri: cum propter continuationem jejuni fictione canonica, ſive mane diei Dominicæ trahatur ad Sabbathum, ſive veſpera Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profecto mane cum veſpera, ſeu veſpera cum mane, ad eundem diem pertinere dicetur *k*. Nam ſi quantum ad hunc neceſſitatis articulum pertinet, mane ad unum diem, & veſpera referatur ad alium, cur eſſet continuatio jejunii neceſſaria, cum & Sabbatho ante cœnam, & Dominica ante prandium intelligantur eſſe jejuni?

Præfatum itaque Bonon. Epiſcopum (ut puniatur, in quo deliquit) a collatione ordinum, Diaconi ſcilicet & Præsbyterii, alterum vero ab executione officii Sacerdotalis tamdiu volumus manere ſuſpenſos, donec de illis aliter diſponamus.

CAP. XIV.

Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, ſuſpenditur a collatione ordinum: & ordinatus ab ipſius executione uſque ad ætatem legitimam.

Honorius III. *Epiſcopo & Archidiac. Legion.* (*an.* 1220. *Roma in Hiſpaniam.*)

VEl non eſt compos *a* ſui Epiſcopus Conventren. vel nimis videtur a ſe ſcientiam repulſiſſe, qui M. puerum fatorem præſentium adhuc XIII. *b* annorum contra ſacrorum canonum inſtituta, inordinate in Diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium ordinis Clericalis: (*& infra.* α) Dignitati veſtræ mandamus, quatenus ſi rem inveneritis ita eſſe, prædictum Epiſcopum a collatione ordinum ſuſpendentes, ipſum ut eidem M. quem ab executione officii Diaconi *c* uſque ad ætatem legitimam injuriam ſuſpendimus ordinantis, provideat in Eccleſiaſtico beneficio competenti, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis.

(α *Quod utique ſi nobis plene conſtaret, quantumcunque ſumus proniores ad veniam, quam ad debitam ultionem, taliter hoc caſtigaremus in ipſo, quod ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in ſimilibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiſcuſſum.*)

CAP. XV.

Epiſcopus conferens eidem una die plures ſacros ordines, etiamſi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi poteſtate ſuſpenditur.

Idem *Leon.* d *& Cal. Abb.* (*an.* 1210.)

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. Canonicus, noſtro dudum Apoſtolatui reſeravit, quod Humilienſis *g* Eccleſia ſuo viduata paſtore, Canonici ipſum unanimiter elegerunt: qui cum eſſet citra ſacros ordines conſtitutus, Archiepiſcopus *h* Caſſalenſ. Metropolitanus eorum Epiſcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres ſacros ordines promoveret: quod ille (non auſu proprio, ſed *i* ipſius Archiepiſcopi mandato) perfecit. Cum ergo nobis conſtiterit ſupradictum Epiſcopum in pluribus deliquiſſe, tum quia ſine mandato Archiepiſcopi (ut ipſe confeſſus extitit) ad hujuſmodi ordinationem inordinate proceſſit: tum quia ſi de mandato Archiepiſcopi conſtaret, cum illi hujuſmodi diſpenſatio a canone minime ſit permiſſa, ipſi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam quia reatum perjurii ſæpius variavit, jurando prius, quod Archiepiſcopus id præceperat, & poſtea, quod illud non mandaverat in judicio confitendo: ipſum tamdiu ab ordinandi ſuſpendimus poteſtate, donec noſtram meruerit gratiam obtinere.

CAP. XVI.

Ordinatus ad ſacros extra tempora ſtatuta, ordinem recipit, & poſt pœnitentiam cum eo diſpenſat Epiſcopus.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Baranenſi.* (*an.* 1228. *Roma in Apuliam.*)

COnſultationi tuæ taliter reſpond, quo eos, qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe: quos pro tranſgreſſione hujuſmodi (primo eis pœnitentia impoſita competenti) ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

CAP. XVII.

Occultus criminoſus, præter homicidam, poſt pœniten-

---

a *Idem C. titulo S. Laurentii Presbytero, &c. ut eſt in* 3. *comp. & in c. ſup. de uſu & auctor. pall.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *& Magiſtro Uberto, ut eſt in* 3. *compil.* d C. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *humiliter.* f *Huberto Canon. Modecienſi. al. H. Theologo noſtro, Modocien. Canonico.* g *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Alias ita: & alium in alio.* i *Vide Gloſſ. l.* 1. *in verbo, ſeparatim D. de uſufr. acc. & Inſtit. de leg.* §. *ſi eadem. in glo.* k *Vide l. Titius. & ibi Bart. ff. de lib. & poſth. & in l. hæc verba. ff. de verb. ſignf.*

a *Nota ex hoc textu, quod per opera alicujus cognoſcitur diſcretio mentis ejuſdem.* b *vet. XII.* c *al. Diaconatus.* d *al. Leonenſ. & Salabrienſ. Abb. al. Leon. & Salebrienſ. Abb. Al. Leonem. & Sal. Abb. Al. de Leon. & Sabbar. Abbatib.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *omnes fere manuſcr. ita habent.* g *W. Imolicenſ. al. Ymilit.* h *Calucenſ.* i *C. Barb. ita: ſed ipſius Archiep. ut ipſe confeſſus, extitit mandato.*

tiam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tiam in ſuſceptis miniſtrat, & ad ſuperiores aſcendit: ante pœnitentiam monetur, ut etiam in ſuſceptis non miniſtret.

Idem. (*an.* 1229. *Romæ.*)

QUæſitum eſt de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per *a* reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii, bonum conſcientiæ rectæ perdiderunt: [*& infra.*] Reſpondemus, quod ſi propoſita crimina ordine judiciario, comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter *b* reos homicidii) poſt pœnitentiam *c* in jam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri: qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis, in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

TITULUS XII.
DE SCRUTINIO IN ORDINE *d* FACIENDO.

CAP. UNIC.

Epiſcopus interrogatus in ſcrutinio Epiſcopi ordinandi, poteſt reſpondere illum dignum, ſi non novit illum indignum.

Innocentius III. (*an.* 1206. *Roma in Hiſpaniam.*)

EX parte e tua fuit propoſitum: [*& infra.* α] F. t. t. reſp. quod cum aliquem in Diaconum vel Presbyterum promovemus, prior Diaconorum, qui nobis aſſiſtit, dicit: Poſtulat ſancta mater Eccleſia hunc Diaconum vel Subdiaconum, ad onus Presbyteratus vel Diaconatus aſſumi: & nobis interrogantibus, ſi eum cognoverit eſſe dignum, idem reſpondet, quod quantum humana fragilitas noſſe finit, & ſcit, & teſtificatur illum ad hujuſmodi onus officii eſſe dignum. Unde in tali reſponſione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conſcientiam non loquatur *f*: quia non ſimpliciter illum aſſerit eſſe dignum, ſed in quantum humana fragilitas noſſe finit: cum illum, quem indignum eſſe non novit, dignum debeat æſtimare. Hujuſmodi ergo reſponſione ſecure uti poteris, niſi forte de indignitate tibi conſtiterit conſecrandi. Si autem illum indignum eſſe cognoſcis, Metropolitano (priuſquam ad hujuſmodi ſcrutinium veniatur) ſecreto ſtudeas nunciare, vel intimare *g*: quamvis nos interrogationem hujuſmodi non in conſecratione Pontificis, ſed in ordinatione Diaconi vel Presbyteri faciamus.

(α *Quæſiviſti præterea per ſod. Ap. edoceri, cum Epiſcopi ad conſecrationes Epiſcoporum ab Archiepiſcopo vel etiam ab alio evocentur, & ipſi electum Metropolitano offerant conſecrandum, dicentes, Reverende pater, poſtulat ſancta mater Eccleſia hunc electum in Epiſcopum conſecrari, & interrogante Archiepiſcopo ſi ſciant illum eſſe dignum, reſpondeant, quod illum ſciunt & credunt pariter eſſe dignum & te in reſponſione hujuſmodi, ne offenderes hominem, Deum exiſtimes, quandoque præter, quandoque contra conſcientiam reſpondens, cum electi converſatio aut minus tibi cognita aut penitus ignota, qualiter in hujuſmodi interrogationibus ſalva conſcientia valeas reſpondere. Ad quod*)

TITULUS XIII.
DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI. *h*

CAPUT I.

Epiſcopus, qui renunciavit loco tantum, invitatus conferre poteſt ordines, ſicut prius. Si vero & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad ſacros diſpenſat Epiſcopus ſuus, cum ordinato vero ſciente ad ſacros, non diſpenſat.

Alexander III. *Toletano.* (*al. Toloſano Archiepiſcopo.*)

REquiſivit *a* a nobis tua fraternitas, utrum Clerici, qui poſt renunciationem *b* factam a prædeceſſore tuo ordines receperunt, in ipſis debeant remanere: [*& infra.* α] Reſpondemus igitur diſtinguendo, utrum renunciaverit loco tantum, an loco ſimul & dignitati. Nam in primo caſu ordines (ſicut antea) rogatus ab Epiſcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In ſecundo vero caſu, diſtinguendum putamus, utrum ſacros *c* contulerit, an minores. Si enim a tali ordines uſque ad Subdiacon. aliquis acceperit, quia & hujuſmodi ordines a non Epiſcopis quandocunque conferuntur, & in illis deſervire poterit, & ad majores (ſi idoneus fuerit) promoveri. Sane ſi ab eodem ſacros ordines ſcienter quis receperit, quia indignum ſe fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non ſcienter *d*, poterit (niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia) diſcretus Pontifex diſpenſare.

(α *Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariæ de veritate conſtat, non poſſumus tibi ſuper hoc breviter reſpondere.*)

CAP. II.

Breve eſt.

Gregorius IX. (*an.* 1228. *Romæ.*)

CUm Clericis, qui ab excommunicato Epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit Epiſcopos diſpenſari.

TITULUS XIV.
DE ÆTATE, ET *e* QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

CAP. I.

Non ſummatus.

Ex Concilio Pictavienſi. *c. decrevit.* (*an.* 1078. *in Gallia.*)

UT Abbates *f* Decani & Præpoſiti, qui Presbyteri non ſunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi: qui vero Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quod ſi aliqua juſta cauſa prohibente, Presbyteri aut Diaconi eſſe non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

Eccleſia diſpenſative minori conceſſa, non per Laicos, ſed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.

Alexander III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1269. *Roma in Angliam.*)

EX *g* ratione: [*& infra.* α] Accepimus autem, quod *h* Conventren. Epiſcopus, pueris, qui ſunt intra decennium conſtituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Ciſtrenſ. *i* Eccleſias plures conceſſit, quæ non per Clericos, ſed per Laicos diſponuntur. Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum Epiſcopum ſuper his corripias, & Clericis idoneis adminiſtrationes, & cuſtodiam præſcriptarum Eccleſiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Epiſcopo prohibens, ne de cætero Eccleſias, niſi perſonis, quæ ætatem & ſcientiam habeant, regendas concedat. Quod ſi ſecus egerit, ei debitam pœnam infligens, inſtitutionem & conceſſionem ipſius, omnino *k* viribus carere decernas.

---

a *al. propter.* b *Gloſſ. in §. homicidium. in authent. de pac. juram. firm. coll.* 10. c *al. ita: poſt pœnitentiam injunctam.* d *al. in ordinibus.* e *c.* 1. *de ſcrut. fac. in* 3. *compil.* f *Vide l. præſenti. cum not. C. de his, qui ad Eccl. confug.* g *In omnib. manuſcr. deſunt hæc* 2. *verba: vel intimare.* h *In nonnullis antiquis ita: reſignavit Epiſcopatum: & in multis habetur ita hic tit. De ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, vel excommunicato.*

a *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. part.* 26. *c.* 18. *& c. un. eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. reſignationem in uno.* c *In C. Barb. ſacros ordines, &c.* d *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti. l. ſed & ſi quis. §. fin. ff. ſi quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p.* 25. *c.* 1. h *Eboracenſis.* i *Ceſtrenſis.* k *In quibuſdam impreſſis legitur, omnibus: ſed in manuſc. omnino.*

(α *Tibi commiſſæ dignitatis, & conſideratione legationis, ad univerſas Eccleſias tuæ legationis aciem ſolicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter ſeu contra juſtitiam facta fuerint, paſtorali cura corrigere & emendare, quatenus de commiſſis ovibus coram patrefamilias plenam reddere valeas rationem, & tibi pro labore & ſolicitudine tua merces copioſa cumuletur in cœlis.*)

CAP. III.

Regimen Eccleſiæ minori XIV. annis committi non debet.

Idem Alex. III. *Canuarien. Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1170.)

IN decorum *a* eſt, ut hi debeant Eccleſias regere, qui non noverunt gubernare *b* ſeipſos: cum ad Eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præemineant, & morum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, ut parvulis Eccleſiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemine intra annum XIV. conſtituto, perſonatum cujuslibet Eccleſiæ concedere præſumatis: Sciturі pro certo, quod ſi contraire præſumpſeritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam veſtram graviter puniemus.

CAP. IV.

Ad regimen Eccleſiarum non debet inſtitui indignus ſcientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas Eccleſias, alteram dimittere cogitur, niſi cauſa ſubſit.

Idem. (*an.* 1180. *Roma in Galliam. Tornacienſi Epiſcopo.*)

EAm te *c* decet: [*& infra.* α] Arctius inhibemus, ne perſonas, quæ in Eccleſiis tui Epiſcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipſis inſtituas, nec aliqua occaſione, vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ ſcientia, moribus, & ætate, Concilii non congruant inſtitutis. Sed etiam habentes plures Eccleſias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione poſtpoſita cogere ad unam ipſarum, quam maluerint, dimittendam, niſi ita fuerint tenues in ſubſtantia, quod proprios Sacerdotes non poſſint convenienter alere *d*.

(α *In ordinandis Eccleſiis tuæ diœceſis curam habere, ne ullus in eis contra decreta quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas ſacrorum canonum ſanctiones Clericus ordinetur, ſed tales in ipſis ſatagas ponere, qui commiſſi ſibi gregis curam commode gerere poſſint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde eſt, quod præſentibus literis tibi.*)

CAP. V.

Is qui nondum eſt in ſacris, ſi alias eſt idoneus, ad regimen paræcialis Eccleſiæ diſpenſative poteſt aſſumi.

Idem. *e Roma in Liguriam Lexovienſi Epiſcopo.*

PRæterea *f* licet ad regimen *g* paræcialis Eccleſiæ non debeat aliquis, niſi Subdiaconus ſit ad minus, admitti: Diſpenſative tamen in minoribus ordinibus conſtituti conſueverunt aſſumi. *h* Dum tamen tales ſint, quod *i* infra breve tempus poſſint in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

Propter neceſſitatem & utilitatem Eccleſiæ, compelluntur Clerici ipſius recipere ordines, ſuis beneficiis non annexos.

Idem. *k* (1180. *Romæ.*)

QUæris a nobis, quid agendum ſit de Clericis tuæ juriſdictioni commiſſis, qui cum beneficiis Eccleſiaſticis *l* multis abundent, a te commoniti nolunt ad majores *m* ordines promoveri, ſed tale *n* quid ſecreto commiſiſſe dicentes, quod eos ſalva conſcientia ordinari non ſinit. Cum igitur ſuper hoc caſu videantur ſacri canones diſcordare (cum quidam dicant eos minime compellendos, alii vero contrarium *a* aſſeverent) omnis contrarietatis vinculum præſenti pagina enodamus. Statuentes, ut ſi prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta ſua peccata ſe indignos eſſe fatentur, inferiores in Eccleſia, quorum ſit vita probabilis præferantur eiſdem. Et niſi forte illi, qui ordinari pro jam dicta cauſa recuſant, in aliis Eccleſiæ ſervitiis valde utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonice conferantur. Quod ſi pro ſola voluntate renuerint ordinari, & ſuaſerit utilitas Eccleſiæ aut neceſſitas, ipſos (dummodo idonei ſint) ad majores ordines recipiendos, per amiſſionem locorum, & beneficiorum ſubtractionem appellatione ceſſante compellas.

CAP. VII.

Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, ſolicitum, & traditiones artis obſervantem.

Clemens III. *R. Colon. Canonico.* b (*an.* 1189. *Romæ.*)

AD aures *c* noſtras te ſignificante pervenit, quod cum *d* jn arte Phyſica eruditus ſis, pluribus juxta ipſius artis trædítionem exhibuiſti cum diligentia Medicinam, licet pluries in contrarium ſucceſſerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt: Verum quia ad ſacros ordines deſideras promoveri, ſuper eo nos conſulere voluiſti. Tibi breviter reſpond. quod ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua re remordeat, ad majores ordines de noſtro conſilio aſcendas.

CAP. VIII.

Qui ſteterit per annum in ſuſpenſione, privatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquiſivit.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195. *Roma in Apuliam.*)

CUm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa præd. n. I. Buccarum, & quoſdam alios Baran. Clericos vocaviſſet, ut ad præſentiam ipſius accederent, H. Archid. ſuo, quem graviter læſerant, reſponſuri: quia venire juxta mandatum Apoſtolicum contempſerunt, in eos fecit ſententiam ſuſpenſionis promulgari: in qua triennio *f* permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi, aliud beneficium Eccleſiaſticum ſunt adepti. Et quia utrum beneficia ſic recepta poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti: Reſpondemus, quod non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ poſtmodum ſunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apoſtolico *g*, beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare.

CAP. IX.

Subdiaconus in Epiſcopum eligi poteſt.

Innocentius III. *Mutinenſi Epiſcopo.* (*an.* 1207. *Roma in Æmiliam.*)

AMultis multoties, an Subdiaconus in Epiſcopum elgi valeat, hæſitatur. Siquidem Urbanus Papa primus *h* decrevit, ut nullus in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus religioſe vivens inventus fuerit, eligatur: ſacros inquit ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos ſiquidem ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lateran. part.* 25. *c.* 2. *Vid. cap.* 3. *de Judic. in* 6. *Can.* 6. *Synod. Londin. an.* 1150. *ſub Eugen.* b *Vid. l. omnes. C. de his qui ven. æt. impe. & in l. fin. C. de juriſd. om. jud.* c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In antiquis legitur, habere.* e *al. Exonienſi Epiſcopo.* f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. presbyteratum.* h *al. admitti.* i *al. qui.* k *Brigten. Epiſcopo. al. Bragan.* l *multum, in omnibus manuſcrip.* m *al. ſacros.* n *Ut verbi gratia, homagium, vel ſimoniam in ordin.*

a *al. aſſeverant.* b *al. Cantori. R. al. Canonico Cremonenſi. Vid. Neubrig. p.* 135. c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *In antiquis exemplar. ita: quod in arte ph. er. plurib. juxta ipſius artis traditiones, &c.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *factum narrat, quia idem ſi per annum. Joann. Andr.* g *Vide l.* 1. *Si quis jus dic. non obt. & l.* 1. *ff. de poſt.* 30. *diſtinct. c. ſi quis extra.* h *Extat diſt.* 60. *cap. nullus in Epiſc. vide Pann. lib.* 3. *tit. de elect. ſum. Pontif. c.* 5.

buiſſe.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

buisse. Subdiaconus vero (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Episcopos eligi, si tamen *a* præclare scientiæ, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad statutum primitivæ Ecclesiæ se referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minime dicebatur) instituit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causa, & tunc etiam nisi de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. §. 1. Verum cum hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis *b* expressit: Erubescant impii, & intelligant judicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, sunt positi, si caste non vixerint, excludendos ac omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: *c* Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuerit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta Synodo *d* constitutum est: ut *e* si quis eorum, qui ad Cletum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus *f* Gregorius statuisse legitur, ut nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit. *g* §. 2. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus vel Sacerdos.

C A P. X.

Irregularis, & in minoribus potest dispensative in Abbatem institui.

Idem Innoc. III. *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali.* (*an.* 1208. *Roma in Bulgariam.*)

TUam in Domini diligentiam commendamus *h*, quam super monasterio sancti Quirini reformando dignosceris adhibere: Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea melius providere, tu Monachum illum, quem literis tuis de honestate ac industria commendasti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus *i* (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ex tuæ duntaxat provisionis officio) institutas in Abbatem: ita videlicet, quod ad sacros ordines non ascendat: cum instante necessitatis articulo possit in Abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus, & Laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua finistra suspicio suboriri.

C A P. X I.

Abbas, si est Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

CUm contingat *k* interdum, quod Laici ad Monasteria convolantes, a suis Abbatibus tonsurentur: requisisti, an Clericatus ordo in tonsura hujusmodi conferatur? Super quo tibi respond. quod cum in 7. Synodo sit statutum *l*, ut Lectores per manus impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo (secundum morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem: per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, a talibus clericalis ordo confertur.

C A P. X I I.

Si canonicus regularis factus Monachus, justa de causa ad canonicam reversus, ibi postea præficiatur, licite tenere poterit prælaturam.

Idem. (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

INtelleximus *a*, quod cum in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii α talis ordinis accessisti: ubi cum aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad cor reversus de Metropolitani & aliorum consilio ad primam domum redire curasti, in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo & hominibus placuisti, quod per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti (quasi conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendente, quod cautum est in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, nisi forte publice lapsus sit (quod absit) efficiatur Monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus: Discretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commissam, solicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quod dignum a Deo possis meritum expectare.

α Innocentii) *V. C. Vincentii Laudonensis nigri: vel Vincentii Laudonensis Ordinis S. Augustini.*)

C A P. X I I I.

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore juste petit beneficium.

Idem. (*an.* 1224. *Roma in Hispaniam.*)

CCepimus *d*, te nostris auribus intimante, quod quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Bracaren. super beneficiis obtinendis infestant: [*& infra.* α] §. 1. Licet igitur in ordinationibus Clericorum illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minus idonei non ordinarentur a vobis, ac ideo post promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere contra illos, nisi forte postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cum & si tecum de jure agere vellemus, te possemus merito ad provisionem eorum compellere, quos a te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eo præsertim quod ad obtinendum Ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Unde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devote inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum re compellere velimus. §. 2. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori Ecclesia, vel alis Ecclesiis diœcesis Bracaren. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

(α *Quibus etiam de cunctis reditibus Ecclesiæ tuæ tunc*

a *spectatæ.* b *Refertur etiam in Pann. l. 3. tit. de cont. Cler. cap.* 103. c 32. *dist. cap. nemo. & Pannor. ibid. cap.* 104. d 32. *dist. si qui eorum.* e *Cap. 6. & Pann. ibid.* f *l. 1. epist. 42. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.* g *Vide* 32. *dist. ante triennium, & l. secundam, cum not. per Bart. §. cum placuisset. de origine juris.* h *in antiq. commendantes.* i *al. informandus.* k *c. 1. eod. tit. in 4. comp.* l *dist. 69. quoniam.*

a *Cap. 2. eod. tit. de qualitate ord. in 4. compil.* b 19. *q. 3. mandamus.* c *In Cod. Barb. ita: Discret. tuæ taliter respondemus, quod circa, &c.* d *Cap. 3. eod. tit. de qualit. ord. in 4. comp.* e *Vide l. si cui fundus. ff. de fun. instruct. & l. illi cum illo. ff. de usufr. leg.*

commode miniſtrare non poſſes, præſertim cum mandemus eiſdem in Eccleſia provideri, qui nec meritis, neque ſcientia, aut etiam in parochialibus Eccleſiaſtica beneficia promerentur, ne dum in Eccleſia Bracarenſi, quorum vita & ſcientia nobis eſt penitus ignorata: de quibus ſi certitudinem haberemus, nec in majoribus Eccleſiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri, & licet idoneis in tuis capellis & in aliis parochialibus Eccleſiis extra civitatem velut juxta mandatum Apoſtolicum providere, cum omnibus in majori providere non poſſis: ipſi tamen proviſionem in Eccleſiis eiſdem recipere dedignantur. Judices quoque & monitores ſeu executores, ad quos literas noſtras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis præſentia, non admittunt, unde poſtulabas a nobis, ut tibi provideremus benignius in hac parte.)

CAP. XIV.

Minus idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum aſſumi non debet.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1215. *Romæ.*)

CUm ſit ars *b* artium regimen animarum, diſtricte præcipimus, ut Epiſcopi promovendos in Sacerdotes diligenter inſtruant & informent, vel per ſeipſos, vel per alios idoneos viros ſuper divinis officiis, Eccleſiaſticiſque ſacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare. Quoniam ſi de cætero rudes & ignaros ordinate præſumpſerint (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos ultioni gravi decernimus ſubjacere. Sanctius *c* enim eſt (in ordinatione maxime *d* Sacerdotum) paucos bonos, quam multos malos habere miniſtros: quia ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

Defectus ſcientiæ dejicit jam promotum.

Honorius III. *Capitulo Bremen.* f

QUamvis multa propoſita fuerint contra Epiſcopum Calinenſem *g*, quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per evidentiam facti uſque adeo de illiteratura & inſufficientia ſua conſtat, quod contra Deum eſſet & canonicis ſanctionibus, tantum in Epiſcopo tolerare defectum, ipſum a pontificalis officii executione, & ab adminiſtratione Calinen. Eccleſiæ penitus duximus amovendum.

TITULUS XV.
DE SACRA UNCTIONE.

CAP. I.

Eccleſia Græcorum in ordinationibus & conſecrationibus ſervare debet unctiones, quas ſervat Eccleſia Romana. Epiſcopus autem cum conſecratur, inungitur chriſmate in capite & manibus: quod ſi fuerit prætermiſſum, per tres Epiſcopos eſt ſupplendum.

Innocentius III. *b* (*an.* 1204. *Roma in Bulgariam.*)

CUm *i* veniſſet ad Apoſtolicam ſedem *k* Bracarenſis Epiſcopus, qui in conſecratione ſua ſanctam non acceperat unctionem, quoniam apud vos conſueverunt Pontifices, cum conſecrantur, inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipſo ſuppleri, facientes caput ejus & manus per Alban. Epiſcopum, (aſſiſtentibus ei duobus Epiſcopis, ſecundum morem Eccleſiaſticum) ſacro chriſmate deliniri: & [*& infra.* α] §. 1. Scire te volumus duas eſſe ſpecies unctionis: exteriorem, quæ materialis eſt & viſibilis: & interiorem, quæ ſpiritualis eſt & inviſibilis. Exteriori viſibiliter inungitur corpus, interiori inviſibiliter inungitur cor. De prima Jacobus Apoſtolus ait *a*: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo, in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum.* De ſecunda Joannes Apoſtolus ait *b*: *Vos unctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis: & non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos. ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus.* c Unctio viſibilis & exterior, ſignum eſt interioris & inviſibilis unctionis. Unctio vero inviſibilis & interior, non ſolum eſt ſignum, ſed etiam ſacramentum: quia ſi digne ſumitur, vel agit, vel auget abſque dubio, quod deſignat. §. 2. Ad exhibendum autem exteriorem & viſibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum: & conficitur chriſma, quod ex oleo fit & balſamo, myſtica ratione. Per oleum enim nitor conſcientiæ deſignatur: juxta quod legitur: *Prudentes* d *virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Per balſamum, odor *bonæ* famæ exprimitur: propter quod dicitur *e*: *Sicut balſamum aromatizans, odorem dedi.* §. 3. Hoc ergo chriſmate ungi debet Epiſcopus, non tam in corpore, quam in corde: ut & interius nitorem conſcientiæ, quantum ad Deum, & exterius habeat odorem famæ, quoad proximum. De nitore conſcientiæ dicit Apoſtolus *f*: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ:* nam *omnis* g *gloria filiæ regis ab intus.* De odore famæ idem Apoſtolus ait *b*: *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & aliis ſumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Debet enim Epiſcopus bonum habere teſtimonium, & ab iis, qui ſunt intus, & ab iis, qui ſunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. §. 4. Hoc unguento caput & manus Epiſcopi conſecrentur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *i*: *Unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Per manus opera intelliguntur *k*, juxta illud *l*: *Manus meæ diſtillaverunt myrrham.* Manus igitur inunguntur *m* oleo pietatis, ut Epiſcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Caput autem ungitur balſamo charitatis, ut Epiſcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente ſua, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem, & manus propter miniſterium & officium. Caput enim ungitur, ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de quo dicitur per Prophetam *n*: *Sicut unguentum in capite ejus, quod deſcendit in barbam; barbam Aaron.* Caput *o* enim viri Chriſtus, caput Chriſti, Deus: qui de ſe dicit *p*: *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxit me, evangelizare* b *pauperibus miſit me.* Manus Epiſcopi inunguntur, ut oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi & conſecrandi. Unde cum eas conſecrator inungit: Conſecrare (inquit) & ſanctificare digneris Domine manus iſtas, per iſtam unctionem & per benedictionem noſtram: ut quæcunque conſecraverint, conſecrentur, & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

(α *Hoc enim catholica Eccleſia tenet, non ſolum ex præcepto divino, verum etiam Apoſtolorum exemplo. In Exodo quippe legitur, præcepiſſe Moyſi Dominus, ut Aaron & filios ejus ungeret, quatenus ſacerdotio fungerentur: & Anacletus Papa, origine Græcus, qui a B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & poſtea in Apoſtolatus officio Cle-*

a *Conc. Lat. cap.* 27. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Satius. al. ſanius.* d *al. ſacerdotii.* e *vel cadunt, vet. Matth.* 15. f *al. Brivienſ. Colon. Diœceſ.* g *Al. Calamitenſem. al. Talmen.* h *Patriarchæ Conſtantinopolitano.* i *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp.* k *Brandiriharen. & rectius quam Bracarenſis. agit* n. *hic de quodam Epiſcopo Græco: Bracarenſis Epiſcopatus in Hiſpania eſt. al. Bramemben. al. Bramurben. al. Bratulenſ. al. Brumciberenſ.*

a *Jac.* 5. b 1. *Joan.* 2. c *In multis impreſſis adduntur hæc duo verba: ita faciatis. Sed male: nec ſunt in manuſcript.* d *Matth.* 25. e *Eccleſ.* 24. f 2. *Corinth.* 1. g *Pſal.* 24. h 2. *ad Tim.* 1. i *Matth.* 6. k *deſignantur.* l *Cant.* 5. m *al. ungitur. al. unguntur.* n *Pſal.* 132. o 1. *Corinth.* 11. p *Luc.* 4. q *al. ad evangelizandum.*

menis

menti succesſit, tradidit in ordinatione ſua, ungendos eſſe Epiſcopos, more Apoſtolorum & Moyſi, quia omnis ſanctificatio in Spiritu Sancto conſiſtit, cujus inviſibilis virtus ſancto chriſmati eſt permixta. Unde)

Tractat de unctione Regum, & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Panor.

§. 5. Unde in Veteri Teſtamento non ſolum ungebatur Sacerdos, ſed etiam Rex & Propheta: ſicut in libro Regum *a* Dominus præcepit Heliæ: *Vade & revertere in domum tuam per deſertum in Damaſcum: cumque perveneris illuc, unges Hazael in Regem ſuper Syriam: & Jehu filium Namſi unges in Regem ſuper Iſrael. Heliſæum autem filium Saphat, qui eſt de Abel-meula, unges Prophetam pro te.* Sed ubi Jeſus *b* Nazarenus (quem unxit Deus, Spiritu Sancto, ſicut habetur in Actibus *c* Apoſt.) unctus eſt oleo pietatis *d* præ conſortibus ſuis: qui ſecundum Apoſtolum eſt caput Eccleſiæ quæ eſt corpus ipſius: Principis unctio a capite ad brachium eſt translata, ut Princeps ex tunc non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congrue deſignatur: juxta illud, quod legitur *e*: *Factus eſt Principatus ſuper humerum ejus, &c.* Ad quod etiam ſignificandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero Pontificis ſacramentalis eſt delibutio *g* conſervata, quia perſonam capitis in Pontificali officio repræſentat. Refert autem inter Pontificis & Principis unctionem: quia caput Pontificis chriſmate conſecratur, brachium vero Principis oleo delinitur: ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis poteſtatem.

Tractat de Chriſtianorum omnium unctione.

§. 6. Quia vero Chriſtus fecit nos in ſanguine ſuo Deo noſtro regnum & Sacerdotes (propter quod Petrus *h* Apoſtolus *i* ait: *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium*:) idcirco in Novo Teſtamento non ſolum Reges & Sacerdotes unguntur, ſed etiam omnes Chriſtiani, bis ante baptiſmum, ſcilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter ſcapulas: & bis poſt baptiſmum, ſcilicet chriſmate ſancto, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & ſuſcipiat fidem rectam, quia *l* juſtus ex fide vivit. Inter ſcapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* ſine operibus mortua eſt: ut per fidei ſacramentum ſit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium ſit fortitudo laborum. In ſcapulis, quatenus fides per dilectionem, ſecundum Apoſtolum *n*, operetur. In vertice vero baptizatus inungitur, ut ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: *Oculi ſapientis in capite ejus*, cujus ſuperior pars eſt ratio, & inferior eſt ſenſualitas. Unde bene per verticem quæ eſt ſuperior pars capitis, intelligitur ratio, quæ eſt ſuperior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut libere confiteatur, quod credit: quia *corde* p *creditur ad juſtitiam, ore vero fit confeſſio ad ſalutem*: memor ejus quod Dominus ait: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c.* Ante baptiſmum ergo ungitur oleo benedicto: & poſt baptiſmum chriſmate ſancto, quia chriſma ſoli competit Chriſtiano. Chriſtus *r* enim a chriſmate dicitur, vel potius a Chriſto dicitur chriſma: non ſecundum nominis formam, ſed ſecundum fidei rationem. A Chriſto vero Chriſtiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum eſt effuſum.

Tractat de unctione Chriſmatis poſt baptiſmum, quæ dicitur Confirmatio.

§. 7. Per frontis chriſmationem, manus impoſitio deſignatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Unde cum cæteras unctiones ſimplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non niſi ſummmus Sacerdos *a*, id eſt, Epiſcopus debet conferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicarii ſunt Epiſcopi) quod per manus impoſitionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat: *Cum audiſſent* (inquit *b*,) *Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem: qui cum veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Jeſu, tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*: cujus adventus per unctionis miniſterium deſignatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcendit, ad veſperam in cataclyſmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique ſacramentum David *e* Propheta prænoſcens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

Tractat de Conſecratione altaris. Abbas.

§. 8. Ungitur præterea, ſecundum Eccleſiaſticum morem, cum conſecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix, non ſolum ex mandato legis divinæ, verum etiam exemplo beati Sylveſtri, qui cum conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moyſi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret teſtimonii tabernaculum, & arcam teſtamenti, menſamque cum vaſis. Verum unctionis ſacramentum aliud *g* quidem efficit, & figurat, tam in Novo, quam in Veteri Teſtamento: unde non judaizat Eccleſia, cum unctionis celebrat ſacramentum, ſicut antiqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novere virtutem. §. 9. Monemus igitur, ut illum in ordinandis Presbyteris, & conſecrandis Epiſcopis morem ſerves, & facias obſervari, quem Apoſtolica ſedes obſervat: [*& infra. α*] Licet *h* Romanus Pontifex non utatur bacul. paſtorali: tum propter hiſtoriam *i*, tum propter myſticam rationem: tu tamen ad ſimilitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

(*α Quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra. Mittimus tibi per Cardinalem prædictum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & ſuccinctorium, orarium & manipulum, tunicam & Dalmaticum, chirothecas & annulum, planetam & mitbram. Pallium vero per dilect. fil. Jo. Capellanum n. antea miſeramus, &c.*)

TITULUS XVI.
DE SACRAMENTIS *k* NON ITERANDIS.
CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum ſine manuum impoſitione, & confirmato non chriſmatis ſed olei unctiones, non fiet iteratio, ſed ſupplebitur prætermiſſum.

a 3. *Reg.* 19. b *al. Jeſus venit Nazarenus, &c.* c *Act.* 10. d *deeſt dictio, pietatis, in antiquis. Eph.* 1. *Col.* 2. e *Eſa.* 9. f 1. *Reg.* 9. g *al. delinitio: ſed recentibus literis: in cæteris, delibutio.* h *Vox, Petrus, deeſt in manuſcript.* i *Apocal.* 1. 1. *Petr.* 2. k *Hebr.* 10. l *Abac.* 1. m *Jac.* 2. n *Gal.* 5. o *Eccl.* 2. p *Rom.* 10. q *Matth.* 10. & *Marc.* 8. r *Aug. tractat.* 133. *ſuper Joan.*

a *Epiſc. enim ordinarius eſt miniſter hujus ſacramenti. Concil. Trid. ſeſſ.* 7. *de confirm. c.* 3. b *Act.* 8. c *Matth.* 4. *Marc.* 1. *Luc.* 3. d *Gen.* 8. e *Pſal.* 108. f *Exod.* 30. g *In C. Bar. aliud quidem efficit & aliud figurat, &c.* h *Et licet.* i *Vid. Martial. Lemovicenſ. Cent.* k *In quibuſdam Cod. ita: de ſacramentis iterandis vel non. Unus ita: De ſacramentis iterandis vel non iterandis.*

Inno-

Innocentius III. *a* (*an.* 1205. *Roma in Angliam.*)

PAſtoralis *b* : [*& infra.*] Præterea nos conſulere voluiſti, an permitti debeat miniſtrare, qui ſine impoſitione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatus aſſumptus. Et ſi confirmationis ſacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chriſmate, ſed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus reſpondendum, quod in talibus non eſt aliquid iterandum, ſed caute ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum.

C A P. I I.

Prohibet ſepultos a Schiſmaticis exhumari, veſtimenta cum quibus celebrarunt, iterum benedici, & altaria in quibus celebrarunt, iterum conſecrari.

Honorius III. *Archiepiſc. London.* e *& ejus Suffragan.*

ANobis humiliter quæſiviſtis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schiſmatici & reprobi Waldemarii a Schiſmaticis ſunt *d* ſepulti: & de indumentis ſacerdotalibus, cum quibus, nec non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquiſitioni veſtræ breviter reſpond. quod non credimus ob hoc duntaxat ſepultos hujuſmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconſecrari altaria ſupradicta.

C A P. I I I.

Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manus impoſitio fuerit prætermiſſa, ſtatutis temporibus ſupplebitur.

Greg. IX. *Archiepiſc. London.* e (*an.* 1128. *Roma in Daniam.*)

PResbyter & Diaconus cum ordinantur, manus impoſitionem tactu corporali (ritu ab Apoſtolis introducto) recipiunt: quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos caute ſupplendum, quod per errorem extitit prætermiſſum *f*. Suſpenſio *g* autem manuum debet fieri, cum oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

TITULUS XVII.
DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *h*

C A P. I.

Illegitimus non ordinatur, niſi ut religioſus fiat: nec tunc præficitur, id eſt, ad prælaturam non habilitatur.

Ex Concilio Pictavien. (*an.* 1078. *in Galliam.*)

UT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad ſacros ordines *k* non promoveantur: Niſi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l*: prælationem vero nullatenus habeant. Sed neque ſervi, niſi a Dominis ſuis libertate donentur.

C A P. I I.

Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per reſcriptum Apoſtolicum paternam Eccleſiam impetravit, removetur ab illa.

Alexander III. *Lincon. electo.* (*an.* 1176. *Roma in Angliam.*)

AD præſentiam noſtram accedens R. Presbyter, tacito, quod eſſet filius Sacerdotis, impetravit a nobis, ut in Eccleſia, in qua pater ejus miniſtravit, exiſteret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenus, ſi tibi conſtiterit, quod memoratus R. ſit in Sacerdotio genitus, & quod *a* pater in eadem Eccleſia miniſtravit: non obſtantibus prædictis literis noſtris, ipſum amoveas ab eadem.

C A P. I I I.

Non poteſt filius Sacerdotis Eccleſiæ paternæ præeſſe.

h. d. cum ſequent.

Idem.

PRæſentium *b* auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Eccleſiis paternis miniſtrare, vel eas qualibet occaſione obtinere nullatenus patiaris: ſed ipſos ab Eccleſiis, in quibus patres eorum miniſtraſſe noſcuntur, ſtudeas penitus amovere.

C A P. I V.

Idem dicit.

Idem *Vigorenſ. Epiſcopo.* (*an.* 1177. *Roma in Angliam.*)

COnquerente *c* nobis M. Clerico: [*& ſ. α*] Frat. t. mandamus, quatenus, ſi Publicum eſt & notorium, patrem R. Clerici habuiſſe in prædicta Eccleſia perſonatum, filium ejus ibidem miniſtrare, aut ejuſdem Eccleſiæ perſonatum habere nullatenus patiaris: & ſi jam inſtitutus eſt ibi, cum inde non differas amovere.

(*α Auribus noſtris innotuit, quod cum R. Presbyter Eccleſiam B. Mariæ de unig. tanquam perſona diutius habuiſſet, & poſt mortem ejuſdem idem M. Richard. a poſſeſſore & Domino fundi fuiſſet præſentatus, R. filius ejus Presbyteri in ſacerdotio genitus inſtitutionem ipſius Clerici niſus eſt impedire, ad habendam Eccleſiam eandem omnibus modis aſpirat. Quoniam igitur indignum eſt & canonicæ obviat ſanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus ſuccedere in Eccleſiis, nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſolicite volentes & diligenter intendere.*)

C A P. V.

Epiſcopus, qui ſcienter contulit filio Sacerdotis paternam Eccleſiam, exinde eum removere non poteſt.

Idem *London. Epiſcopo.* d

VEniens *e* ad præſentiam noſtram N. Clericus nobis propoſuit, quod cum illum ad capellam ſancti L. quam ei conceſſiſti, in Presbyterum ordinaſſes, ipſum ea poſtea ſpoliaſti, eo quod pater ejus in præſcripta Eccleſia miniſtravit. Ideoque Frat. t. mandamus, quatenus, ſi tibi innotuerit, quando eam ſibi dediſti, quod pater ejus Presbyter in dicta Eccleſia miniſtraſſet, ipſam ei reſtituas, & in pace dimittas, amoto alio, ſi quem inſtituiſti forſitan in eadem. Verum ſi hoc ignorans feciſti *f*, ex quo ad Eccleſiam ipſam eum in Presbyterum ordinaſti, eum ſibi reſtituas, donec in alia Eccleſia ſibi provideas, unde honeſte valeat ſuſtentari.

C A P. V I.

Gratiam continet: antiq. Ex quo filius Sacerdotis eſt ordinatus, non debet carere beneficio. Joan. Andr.

Idem *Oxonenſ. Epiſcopo.* g

PRopoſuit *b* nobis R. lator præſentium, quod cum ad Eccleſiam de Saleb. a Domino fundi fuerit præſentatus, tu curam animarum noluiſti ſibi committere, pro eo quod eſſet filius Sacerdotis. Cæterum, qua indignum eſt, ut ipſe poſtquam eſt in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Eccleſiaſtici beneficii proviſione carere: mandamus, quatenus aliquem honeſtum Presbyterum cum aſſenſu ejuſdem Clerici invenire ſtudeas, qui Eccle-

a *Helienſi Epiſcopo.* b *Require ex c. paſtoralis inf. de off. & po. jud. del. cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Archiepiſcopo Lugdunen. &c.* d *In Cod. Bar. adduntur hæc verba: utrum debeant exhumari.* e *al. Lugdun.* f *Vide leg. qui teſtamento. ff. de excuſ. tut.* g *al. impoſitio. al. interpoſitio.* h *In uno manuſcr. ita: de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis Eccleſiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum & aliis illegitime natis ordinandis, vel non.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *gradus.* l *vivant.*

2 *Concil. Trid. ſeſſ. 25. in decret. de reform. cap. 15. idem ſancivit.* b *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 19. cap. 4. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & Concil. Trident. proxime citatum. Arnulf. Lexov. epiſt. 114. cap. 7. de teſt. cap. 14. de purg. can.* c *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 19. cap. 1. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil. Conc. Tol. IX. c. 10.* d *Lugdunenſi.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 19. c. 5. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *Vide leg. 2. ff. de jur. & fa. igno. & l. ſi res obligata. ff. de legat. 1.* g *Idem R. Exonienſi Epiſc.* h *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 19. c. 6. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

fiæ

UAB Biblioteca de Ciències Socials

siæ serviat supradictæ, ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine serviendo, pacifice debeat obtinere. Non enim solus Presbyter Missarum solennia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, cui pater præfuit mediate.

Idem *Archiepiscopo Cantuarien.* a

EX transmissa conquestione G. Clerici percepimus, quod ad Abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de N. *b* eum in præsenti recipere distulisti, eo quod pater ejus in præfata Ecclesia ministravit: quo defuncto, media intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideo minus observato Apostolici rescripti decreto, quod successionem in Ecclesia Dei hæreditariam detestatur.

CAP. VIII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministravit.

Idem *Vigorens. Episcopo.* (*an.* 1188. *Roma in Angliam.*)

CONstitutus in præs. nost. G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum capellam de Storton. canonice fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacifice possedisset, R. miles ipsum ea sine judicio spoliavit. Cumque memoratus Clericus exinde apud te deposuisset querelam, objectum fuit ei, quod pater suus in capella ministravit eadem. [*& infra.* α] Fr. tuæ mandamus, quatenus si tibi *c* constiterit, quod idem Clericus a capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ persona, seu perpetuus Vicarius non fuerit (licet in eadem nomine ejusdem G. quandoque ministraverit) ipsam sibi cum reditibus perceptis restituere non omittas.

(α *Ideoque præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam Laicorum contra viros Ecclesiasticos debita severitate compescere.*)

CAP. IX.

Si is, cui concessum est a Papa, ut possit dispensare cum filiis Sacerdotum, circa Ecclesias paternas immediate tenendas, cum aliquo dispensat, ille per literas justitiæ postea contra eum impetratas, removeri non poterit.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1177. *Roma in Angliam.*)

EX tua nobis *d* parte est propositum, quod cum olim ad tuam consultationem super filiis Sacerdotum tales a nobis literas recipisses, ut eos posses in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ & sanæ *e* conversationis cognosceres, vel quos longo tempore illas tenuisse *f* constaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut si constaret eos esse filios Sacerdotum vel Clericorum, qui in proximo ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis app. cessante silentium, & Ecclesias istas ipsis assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per Episcopos institutos. Super quo tibi t. respond. quod si per priores literas cum aliquibus Clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios vero Clericos laicæ donationis intuitu, in Ecclesiis sine auctoritate Pontificis sui institui, aut institutos remanere, auctoritate Apostolica prohibemus.

CAP. X.

Si manifestum est, quod filius in Ecclesia immediate successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa removebitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1178.)

QUoniam *a* est sacris canonibus prohibitum: (*& infra.* α) Præcipimus, quatenus si manifestum & publicum fuerit, patres *b* in Ecclesis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitus excludatis: nec ad earum gubernationem ulterius assumantur. Nolumus enim, ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

(α *Ne quis hereditario jure Ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probate vixerint, in claustro Monachorum vel Canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis*)

CAP. XI.

Filius etiam legitimus removetur ab Ecclesia, in qua immediate successit patri Vicario, vel Rectori.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

AD extirpandas *c* successiones: (*& infra.* α) F. tuæ mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ vel vicarii nulla persona media ministrarunt: eos (sive geniti in sacerdotio, sive non) ab eisdem Ecclesiis non differas amovere.

(α *A sanctis Dei Ecclesiis studio totius solicitudinis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa ministerium susceptæ regiminis videamur minus diligentes existere, sed id vitium in Ecclesiis vel negotiis Ecclesiasticis, & viris permittimus pullulare. Hinc est quod*)

CAP. XII.

Filius Episcopi legitime natus, promoveri potest ad ordines: & in paterna Ecclesia beneficiari.

Clemens III. *Cassel. Archiepiscopo.* d (*an.* 1189. *Roma in Hiberniam.*)

AD hæc e ex parte tua nostris auribus est relatum: (*& infra.*) Quod a nobis fr. tua requisivit, an a Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si scientia fuerint & morum honestate probabiles: Sciat fr. t. quod si ex legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licet possunt ad sacros ordines ascendere, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.

Idem. f

MIchael *g* Presbyter de sancto Germano, transmissa nobis conquestione, monstravit, quod cum Ecclesiam sancti I. de Corona *h* tuæ diœcesis canonice sit adeptus, M. filius Antonii, qui proximo ante ipsius Ecclesiæ habuit personatum, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere: (*& infra.* α) F. tuæ mandamus, quatenus si constiterit tibi, ipsum *i* M. fuisse filium Antonii, qui ejusdem ecclesiæ habuit proximo personatum, ei super edem Vicaria, perpetuum silentium imponere non postponas.

(α *Quia igitur in Ecclesia successiones, & in prælaturis & dignitatibus Ecclesiasticis statutis canonicis damnantur.*)

CAP. XIV.

Illegitime genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promoveri non potest.

---

a *Idem venerabilibus fratrib. R. Cant. Archiepiscopo. totius Angliæ Primati, & Apost. S. Legato, & R. Vigoren. Episcopo, sic habet* 1. *collectio.* b *al. de H. vide Anton. Aug. in notis veteris collectionis.* c *Quatenus si constiterit, quod præd. Clericus.* d *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 19. *cap.* 10. *& c.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. al. cap.* 3. *ut est in Tarrac. veteri.* e *alit. bonæ.* f *al. habuisse.*

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. patres eorum.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Alias Casan. al. Cassien. Episcopo. al. Cusselben. al. Cassiano Arch.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *Cœlestinus III.* g *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.* h *Coron. al. Toron.* i *al. N. ipsum filium fuisse, &c.*

Idem

Idem. (*an.* 1190. *Romæ.*)

LIteras: (*& infra.* α) Intelleximus *a*, quod H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus & conceptus, affectavit a pueritia miniſtrare Domino in officio clericali. Verum licet a filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noſcatur: ſi tamen alias dignus inventus fuerit, permittimus ipſum ordinari in Clericum, & ad Eccleſiaſticum beneficium (unde commode ſuſtentari valeat) promoveri.

(α *Dilectionis veſtræ accepimus, nomen latoris præſentium & ejus originem continentes.*)

CAP. XV.

Illegitimus in Eccleſia Paterna præbendari non debet.

Innocentius III.

CUm decorem domus Dei: (& ſ.) Filiis Canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum *b* ſunt Canonici patres eorum. Cum indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret *c*, in quo unigenitus Dei filius æterno patri pro ſalute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

Si illegitimus, maxime filius ſpurius inſtituatur in Eccleſia, in qua inſtitutus eſt pater, inſtitutio non valet, & inſtituens a ſuis beneficiis ſuſpendatur.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1215.)

AD abolendam *e* peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maxime ſpurii, Canonici fiant in ſeculariibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere. Qui vero tales (ut dictum eſt) canonicare præſumpſerint, a ſuis beneficiis ſuſpendantur.

CAP. XVII.

Alius, quam Papa non diſpenſat, ut filius in Eccleſia paterna immediate ſuccedat.

Honorius III. *g* (*an.* 1220. *Roma in Belgium.*)

DIlectus filius G. Præpoſitus ſanctæ M. tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum Vergilius Presbyter quandam Eccleſiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipſum monuit, ut reſignaret eandem: ſed idem aſſerens, quod H. Remen. Archiepiſcopus, tunc Apoſt. ſed. Leg. diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obſtante diſpenſatione aliqua, quæ a ſede Apoſtolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione poſtpoſita) ſtatuatis,

CAP. XVIII.

Illegitimus abſque diſpenſatione Papæ ad dignitatem, vel perſonatum, vel beneficium curatum, promoveri non poteſt.

Gregorius IX. *Turon. Archiepiſcopo.* i (*an.* 1228. *Roma in Galliam.*)

NImis in tua provincia Eccleſiæ deformatur *k* honeſtas, ex eo, quod filii Sacerdotum, & alii non legitime nati, ad dignitates & perſonatus *l*, & alia beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione ſedis Apoſt. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis perſonis a perſonatibus, & dignitatibus, & hujuſmodi beneficiis prorſus amotis, ea perſonis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipſorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præſumatur, diſtrictius inhibemus.

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *al. quorum.* c *Vide no. per B. in l. generaliter. §. cum autem. B. de inſtit. & ſubſt. ſub condit. fact.* d *cap.* 31. e *Concordat Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 15. *& habetur cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *alit. ſed.* g *Decano Morienſi, & in aliquot vetuſtis legitur, Innocent. III.* h *In multis antiquis legitur, G. Remenſ.* i *Alias Archidiac.* k *al. diffamatur.* l *Vide ff. de ali. & cibo. leg. l. pen. & l. ſi filius. ff. de don.*

TITULUS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

CAP. I.

Servus ante plenam manumiſſionem ordinari non debet.

Ex Concilio Toletano. (*forte* 633. *in Hiſpan.*)

INſtruendi *a*: (*& infra.* α) Forte dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit. Et ideo quod infirmari *b* vel vituperari poteſt, præcaveri debet.

Non ſolum autem, qui ad Clericatus ordinem promovendi ſunt, in Eccleſia manumittendi ſunt: Verum etiam hi, quos quiſque pro remedio animæ ſuæ emancipari vult, quia ſic ſcriptum eſt in pacto Francorum.

(α *Sunt præterea Laici, ut ſciant, quia nullatenus alio loco manumittere poſſunt proprios ſervos, quos Dominicis caſtris adgregare conſueverunt, niſi in ſacra Eccleſia ordine prænotato. Quomodo enim Clerici extra Eccleſiam libertatem aſſequi poſſunt, qui a lege mundana extranei ſunt, & quibus interdicitur ne ad ſeculare judicium procedant, quomodo a ſeculari judicio a jugo ſervitutis abſolvuntur? Sed*)

CAP. II.

Servus ſine licentia Domini ordinatus, deponitur, & Domino reſtituitur.

Ex eodem. *c*

DE ſervorum ordinatione: (& ſ. α) Statutum eſt, ut nullus Epiſcoporum deinceps ad ſacros ordines eos promovere præſumat, niſi prius a Dominis libertatem fuerint conſecuti. Et ſi quilibet ſervus fugiens Dominum ſuum, qualibet calliditate aut fraude ad gradus pervenerit Eccleſiaſticos decretum eſt, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

(α *Quia paſſim ad gradus Eccleſiaſticos indiſcrete promoventur, placuit omnibus cum ſacris canonibus concordare.*)

CAP. III.

Servus ab Eccleſia manumiſſus ordinari poteſt: & quod acquirit, poſt ſuum obitum, erit Eccleſiæ manumittentis: quam ſi accuſat, vel contra eam teſtificatur, libertate & ordine privetur.

Ex eodem. *d*

DE famulis Eccleſiæ conſtituere Presbyteros & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut antea manumiſſi ſtatum recipiant libertatis. §. 1. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum eis in perſonas extraneas tranſmittere non licebit; ſed omnia ad jus Eccleſiæ, a qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitum debeant pertinere. §. 2. Quibus (ſicut cæteris Eccleſiæ libertis) accuſandi vel teſtificandi adverſus Eccleſiam aditus præcludatur: ad quos ſi aſpiraverint, non ſolum libertatis beneficio careant, ſed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, ſed neceſſitate temporis promeruerunt.

CAP. IV.

Dominus in ſervo, quem manumittit, poteſt ſpirituales operas retinere.

Ex Concilio apud Alichi. *e* (*an.* 917. *in German.*)

a *Al. inſtituendi.* b *al. infamari.* c *Burchard. lib.* 2. *decr. cap.* 31. *Ivo part.* 6. *c.* 132. *Grat. diſt.* 54. *cap.* 6. *Pannorm. lib.* 3. *tit. de ſerv. non ordin. c.* 1. *& poſt Concil. Later. ſub Alex. III. part.* 50. *cap.* 56. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. ubi integrum caput & variam inſcriptionem invenies: nam alias adſcribitur Cancil. Maticen. al. Toletano.* d *Addi poteſt.* 4. *c.* 73. e *al. Alvern. al. Altheum. al. Althen. al. Archi. ſolet Burchardus eum locum appellare Altheim, ut lib.* 1. *cap.* 162. *&* 227. *Ivo part.* 6. *cap.* 602. *Decret. ex Conc. apud Altheim habito, c.* 38. *Huic rex Conradus interfuiſſe dicitur.*

Nullus

NUlla *a* [*& infra. α*] Si quis de ſervis ſuis quenquam donaverit libertate, & ipſum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem poſtea in ſuperbiam elatus, Domino ſuo canonicas horas pſallere noluerit, accuſatus apud Epiſcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[*α Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, niſi ordine Canonico, ut ſcriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem.*]

CAP. V.

Spurii, vel ſervi, ordinari non debent.

Alexander III. *Archiepiſc. Turon.*

COnſuluit: [*& infra.*] Conſ. t. t. reſpond. quod neque ſpurios, neque ſervos ordinare debes: & ſi memor es, in conſecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet ſervilis conditionis ad ordines promovere præſumas.

CAP. VI.

Manumiſſus ab Eccleſia, ut fiat Clericus, & ipſi Eccleſiæ perpetuo ſerviat in divinis, ad aliam Eccleſiam ſe transferre non poteſt: ſecus ſi pure fuerit manumiſſus. Vel ſic: ſecus ſi fuerit manumiſſus, ut ſerviat. Jo. Andr.

Innocentius III. *Varienſi* b *Epiſcopo.* (*an.* 1207. *Viterbo in Hungariam.*)

EO libentius *c*: [*& infra.*] Adjeciſti aliam quæſtionem, an illorum filii, qui Eccleſiæ ſervili conditione tenentur, traditi a parentibus militiæ clericali cum ſuorum conniventia Dominorum, ut in eadem Eccleſia debeant deſervire, aſſequentes propterea libertatem, poſt tempus ea relicta poſſint ad aliam ſe transferre? In quo credimus diſtinguendum, utrum eo tenore fuerint manumiſſi & obligati *d* ordini clericali, quod manumittendi Eccleſiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obſequiis divinorum: & tunc transferendi ſe ad aliam, eſt eis licentia deneganda: vel manumiſſi extiterint abſolute, ſicque libertatem habeant ad aliam tranſeundi.

CAP. VII.

Jus, quod eſt de ſervo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.

Idem.

MIramur non modicum, cum *e* certum ſit in conſtitutionibus antiquorum, quando *f* ſervi in gradus Eccleſiaſticos ordinati, debeant in ſervitutem, vel non debeant revocari: (*& infra.*) De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum ſtatutis expreſſe, videtur nobis, quod & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licet ſacer ordo non reputaretur in Eccleſia primitiva, tamen a conſtitutione Gregorii atque Urbani ſecundum moderna tempora, ſacer eſſe minime dubitatur.

CAP. VIII.

Natus ex patre ſervo & libera matre, liber eſt, & licite promovetur.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Neapolitano.* (*an.* 1228.)

DIlectus filius G. Diaconus propoſuit, quod I. miles ea occaſione, quod patrem ipſius hominem ſervum eſſe proponit (licet mater ſua, cujus debet imitari *g* conditionem, libera eſſe noſcatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eundem militem ab hujuſmodi impedimento ceſſare *h* compeſcas.

a *Ex cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *alias, Varinenſi, alias, Vacinenſi, al. Vacienſi.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *in omnibus manuſcriptis, oblati: In uno ſolo, obligati, ſed i. & g. velut ſuperabundantia erant notata.* e *cautum.* f *alias, quomodo.* g *vide l. idem Pomponius. §. idem ſcribit. D. de rei vindic. & Inſtit. e ingen. §.* 1. h *vox, ceſſare, deeſt in vet.*

TITULUS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON

CAP. UNIC.

Obligatus ratiociniis, depoſito onere & reddita ratione, ordinari poteſt: prius vero non.

Ex Concilio Carthag. *a* (*an.* 348. *in Afric.*)

MAgnus Epiſcopus Auguſt. dixit: *Quid dilectioni veſtræ videtur*, procuratores, actores, executores ſeu curatores pupillorum ſi debeant ordinari? Gratus Epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (ſi poſtulati fuerint) honore munerari: ſi enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamatur. Univerſi dixerunt: Recte ſtatuit Sanctitas veſtra, ideoque ita *b* eſt noſtra ſententia.

TITULUS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amiſit, ex diſpenſatione ſui Epiſcopi poteſt in ſuo ordine miniſtrare.

Alexander III. *c* (*an.* 1165. *Roma in Campaniam.*)

DE Presbytero Campaniæ, qui duellum ſponte obtulit, & oblatum ſuſcepit, & in eo partem digiti amiſit: reſpondemus, quod cum ipſe non perdiderit tantum de digito, quin ſine ſcandalo poſſit ſolenniter celebrare, ſatis potes poſt peractam pœnitentiam cum eo miſericorditer agere, & permittere ipſum in ſuo ordine miniſtrare, licet ejus exceſſus gravis admodum extitiſſet.

CAP. II.

Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Epiſcopatum poterit promoveri.

Idem *Ciſtercien. electo*, (*al. Ciceſtrenſi. an.* 1173. *Roma in Angliam.*)

CUm de tua electione quæſtio mota fuiſſet: [*& ſ. α*] Tibi, quod in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, eſt objectum: Unde Canturienſ. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quod Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedat. De macula vero *d* Archiepiſcopo prædicto mandavimus, ut cum conſilio Suffraganeorum ſuorum, quod exinde viſum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima diſpenſatione curavimus providere.

[*α Et aliorum, qui ſunt in quibuſdam Eccleſiis Anglicanis electi in præſentia noſtra & noſtrum fratrum.*]

CAP. III.

Sectus in cunabulis, licite promovetur.

Clemens III. *Varien. Epiſcopo.* (*an.* 1189. *Roma in Hungariam.*)

IEX parte Bartholomæi Monachi petitorium *e* fuit noſtro Apoſtolatui præſentatum, quod cum ipſe in cunabulis ſectus fuerit, poſtmodum ſub regula & Abbate devote Deo militans, in Diaconatus ordinem eſt promotus: [*& infra. α*] Sane cum ſecundum ſtatuta

a *Concilium Carthaginenſe primum, cap.* 8. *ut refert Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 36. *Ivo p.* 6. *c.* 137. *Gratianus diſt.* 54. *cap.* 3. *ubi falſo tribuit Concil. Magguntinenſi.* b *al. iſta.* c *Salernitano Archiepiſcopo ex ea collectione, quæ eſt poſt Lateranenſ. part.* 26. *c.* 4. 5. *&* 6. *vide Concilium Tridentinum. Seſſione* 26. *de reformatione, cap.* 19. *Adde beatum Thomam, & ibi Cajetanum* 2. 2. *quæſt.* 95. *ad articulum* 3. *& pleniſſime per Bernardum Vaſquium controverſiarum illuſtrium cap.* 12. *&* 49. d *alias, vere in oculo.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilatione.*

Nicæni Concilii ad Clericatus ordinem prohibeantur accedere, & ſi etiam in Clero fuerint, debeant ceſſare, qui ſe ipſos ſani abſciderint, vel affectaverint, ut ab aliis *a* abſcindantur: non credimus ei impedimentum afferre, quo minus poſſit provehi, qui in cunabulis ſectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectaſſe, quo judicium animi non habebat: præſertim cum in canonibus Apoſtolorum *b* ſit manifeſte ſancitum, quod eunuchus, ſi per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint ei amputata virilia, & dignus eſt, poſſit in Epiſcopum promoveri.

[α *Unde ſuppliciter petiit facultatem ſibi a ſed. Apoſt. indulgeri, ut ſit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

Sacerdos, qui ſine cauſa virilia ſibi fecit abſcindi, credens inde mereri, de diſpenſatione Epiſcopi ſuum officium, præter altaris miniſterium poterit exercere.

Idem *Ravennati Archiepiſcopo.*

SIgnificavit *c* nobis R. Archipresbyter ſancti Stephani, quod B. Presbyter (credens ſe obſequium præſtare Deo) fecit ſibi virilia amputari: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus ſi jam dictum Presbyterum alias Deo *d* dignum inveneris, ei ſacerdotale officium, abſque altaris miniſterio, auctoritate noſtra fretus & tua, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.

Sacerdos, qui ex juſta cauſa fecit ſibi virilia abſcindi, poteſt ut prius ſacerdotale officium exercere.

Innocentius III. *e*

II. EX parte M. Presbyteri fuit *f* propoſitum, quod cum ſibi ſentiret lepræ periculum imminere, de conſilio medici virilia fecit ſibi abſcindi, ut poſſet a tam gravi infirmitatis vitio liberari: [*& infra.* α] Quoniam igitur canones ſanctorum Patrum hunc a ſacri altaris adminiſtratione non prohibent, mandamus, quatenus ſi eſt ita, & memoratus M. eſt alias idoneus, ut ſui miniſterii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[α *Et ut provideremus ei ſuper executione ſui officii, a nobis humiliter poſtulavit.*]

CAP. VI.

Mutilatus manu, ſi promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.

Idem *Mileten.* g *Epiſcopo.* (*an.* 1198. *Roma in Cariam.*)

EXpoſuiſti *h* nobis, quod prædeceſſor tuus H. in Abbatem promovit, neſciens quod ipſe eſſet manu altera mutilatus: [*& infra.* α] Nos igitur fr. t. reſpond. quod cum pro tam enormi defectu ad ſacros non poſſit ordines promoveri, & in promotione ſua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio eſt non immerito amovendus.

[α *Quia vero ipſe Abbas noſcitur ſiniſtra carere, quid ſuper hoc agendum ſit, noſtra voluiſti reſponſione edoceri.*]

CAP. VII.

Carens ungula pollicis, dummodo ſit fortis in pollice, licite ad ſacerdotium promovetur.

Honorius III. *Epiſcopo Engolisſmen.* (*an.* 1218. *Roma in Galliam.*)

THomas Monachus propoſuit, quod cum in annis puerilibus eſſet conſtitutus, quædam barra ferrea ſuper dextræ ſuæ pollicem fortuito caſu cadens, ungulam avulſit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus ſi ad frangendum Euchariſtiam ſit in pollice ipſe potens, & aliud canonicum non obſiſtat, propter deformitatem hujuſmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

a *Vide l. ſed & quæſitum. §. 1. cum not. ff. de liber. & poſthum. & l. ſpadonem. ff. de verborum ſignif.* b *diſt. 60. cap. Eunuchus.* c *Idem ſancivit Innoc. l. epiſt. ad Felicem Nucerianum Epiſcopum, c. 1. Refert Burchard. l. 2. c. 14. concord. Concil. Nicæn. c. 1. ſed hic additur diſpenſatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deeſt.* e *Parienſi Epiſc. alias, Pariſienſi Epiſc.* f *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* g *alias, Miltenſ. al. Meldenſ.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

TITULUS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

CAPUT I.

Breve eſt.

Ex Concilio Aurelianenſi. (*an.* 538. *in Gallia.*)

UT bigami *b*, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad ſacerdotium non aſcendant.

CAP. II.

Cum bigamo, qui ordinatus eſt ad ſacros, non diſpenſatur: & ordinator privabitur poteſtate ordinandi, niſi cum eo fuerit diſpenſatum.

Lucius III. *c Spulen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1183. *Roma in Sclavoniam.*)

SUper eo *d*, quod tua fraternitas de bigamis requiſivit: Reſpondemus, quod ordinatores eorum poteſtate & officio ordinandi, & ordinati ſi ad ſacros ordines fuerint promoti, eis ideo ſunt privandi: quia in bigamis contra Apoſtolum *e* diſpenſare non licet, ut debeant ad ſacros ordines promoveri, vel in eis ſi promoti fuerint remanere. In ordinatore autem poteſt diſpenſatio adhiberi, ut ordinandi poteſtate & officio non privetur.

CAP. III.

Bigamus uxore vivente, vel mortua, non ordinatur.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

DE bigamis *f* Presbyteris, & viduarum maritis, idem ſancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti: maxime cum a doctrina ſit Apoſtoli, & inſtitutionibus Eccleſiæ alienum.

CAP. IV.

Qui mortui uxore promotus ad ſacros, cum ſecunda de facto contraxit & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non ſit bigamus.

Innoc. III. *Ratiſpa. Epiſcopo.* g (*Roma in Poloniam.*)

NUper a *h* nobis: (*& infra.*) Tertius *& ultimus* articulus videbatur habere non modicum quæſtionis: quoniam cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, ſed animi deſtinato attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul uxores habet: quod partim ad factum convenit retorqueri: ſicut in canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur: eadem cenſura tales videntur inter bigamos reputandi. Licet obviet ex adverſo, quod opinioni ſit veritas præferenda, & quod juxta præmiſſa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, ſi quis de facto contraheret cum diverſis, quibus de jure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione t. reſpond. quod cum hujuſcemodi Clericis, qui quantum in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam *i* cum bigamis

a *Conc. Aurel. III. cap. 6. Idem Conc. Arelat. III. cap. 3. quibus locis eadem eſt ſententia, ſed diverſis verbis conſcripta. Referunt Burchard. lib. 2. cap. 33. Ivo part. 6. c. 134. vide Gratian. diſt. 55. canon. 2. & Concil. Trid. Seſſ. 23. in decret. de reformatione*, c. 17. b *Ex cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Alias legitur digami.* c *Alias, Spaletenſ. alias, Valetenſ. alias, Spalentin. alias, Spoletenſ. alias, Spoletano alias Hiſpalenſi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* e *1. ad Tim. 3.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Alias, Rothomagenſ. alias, Witalmenſ. Epiſcopo.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Dominicum Sotum in quarto Sententiar. diſt. 27. qu. 3. art. 3.* i *Hoc, tanquam, non eſt expreſſivum veritatis, ſed ſimilitudinarium, juxta illud: Exiſtis tanquam ad latronem.*

non

non liceat dispensari, licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis *a* cum opere subsecuto.

CAP. V.

Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.

Idem Innoc. III. *Metensi Episcopo.* (*an.* 1205.)

DEbitum pastoralis officii: *b* [*& infra.* α] F. t. ita duximus respondendum, quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum & justam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus *c*: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo*: reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur *d*: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: profecto conjugium *e* illud, quod non est commixtione corporum consumatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus *f* exponens illud, quod dixerat protoplastus *g*: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit, *Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & Ecclesia*. Cum ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines promoveri quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

(α *Secundum autem tuæ dubitationis articulus continebat, An is, qui mulierem ab alio viro traductum, sed nondum cognitam, matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri? Licet autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive cognita fuerit ab illo, sive incognita manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitime contraxit uxoribus, sive neutram, sive alteram tantum cognovit, quia vir extitit duarum uxorum. Nos autem*)

CAP. VI.

Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est,

Idem *Lugdunens.* h *Archiepiscopo, Apostol. sedis Legato.* (*an.* 1213. *Signia in Daniam.*)

QUia circa *i* minima *k*: [*& infra.*] Sane postulasti per sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures *l* concubinas habentes, bigami censeantur: Ad quod duximus respondendum, quod cum irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

CAP. VII.

Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet bigamis non sit.

Idem.

ANobis fuit: [*& infra.*] Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine constitutus de facto tantum (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profecto bigamus non existit: sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cum inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli *a* tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

TITULUS XXII.
DE CLERICIS PEREGRINIS.

CAPUT. I.

Ultramarini & valde remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.

Alexander III. *b Cœnoman. Episcopo.* (*an.* 1170. *Roma in Galliam.*)

TUa *c* nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, a quibus sibi proponunt manus impositas: & utrum Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. Tuæ igitur consultationi respondemus tutius esse, ut in his statuta Patrum veterum observentur, quam novum aliquid statuatur: statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur: quod in aliis (si similiter *d* sunt incogniti) credimus observandum: ita tamen, ut in suspensione aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus instruantur ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum feciissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

CAP. II.

Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ.* (*an.* 1206. *Ferentino in Thracium.*)

INter quatuor: [*& f e*] Consuluit nos iterum tua fraternitas, utrum *f* Clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quod sint in quovis Ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere: Inquisitioni t. t. r. quod nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit approbata.

CAP. III.

Peregrinus, de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

Idem *Patriarchæ Hierosolymitano.* (*an.* 1203. *Roma in Palæstinam.*)

TUæ fraternitatis: *g* [*& f. α.*] Utrum Clericos, qui ad partes Hierosol. sine commendatitiis literis ve-

a *Vide leg. si in emptionem. D. de minor. & l. si æquo. de leg.* 1. b *Quæ hic desunt, recipies in cap. 4. de baptismo, & cap. 2. eod. tit. in* 3. *compil.* c 1. *Corinth.* 6. d *Joan.* 1. e *Vide Magist. Sentent. & ibi Doct. lib.* 4. *dist.* 27. f *Eph.* 5. g *Gen.* 2. h *Idem D. Archid. ac. Lundun. A. S. L.* i *Cap. unic. eod. tit. in* 4. *compil.* k *al. matrimonia.* l *In uno vetustissimo exemplari, ita: plures successive.*

(a 1. *ad Tim.* 3. b *In multis Alex. IV. sed falsa est inscriptio, nam cum hæc compilatio facta est nondum erat Alexander quartus creatus,* c *Cap. unic. eod. tit. in* 1. *compil. & habetur integrum post Concil. Lateranens. sub Alexand. III. part.* 26. *cap.* 20. d *alias ita, qui similiter: il. ita, si similiter sunt in eo incogniti.* e *Tota hæc præfatio extat infra, cap. Inter.* 4. *de majoritate & obedientia. Ideo hic non abscribo, quod de similibus admonitum volo. vide Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *In plurib. antiquis post illud, infra. statim sequitur, utrum Clericos, &c.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

niunt, permittere debeas celebrare divina. [*& infra.* β] Respondemus, quod nisi legitime tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in *a* tuis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

(α *Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*)

(β *Cum plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniunt, præsumunt non experita licentia celebrare. Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes super primo articulo f. t.*)

CAP. IV.

Inferiores Prælati sine diœcesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

Honorius III. *Regin. Episcopo.* (*an.* 1220.)

TE nobis proponente didicimus, quod quidam Prælati Ecclesiarum tuæ jurisdictionis, in Ecclesiis sibi commissis sine conscientia *b* tua Clericos de alienis Episcopatibus *c* instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cum sit honestati contrarium *d*, & a sanctorum Patrum institutionibus alienum: (*& f.* α) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris dimittendos.

(α *Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui Clerici de alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia & assensu tuo sunt vel fuerunt in posterum instituti.*]

TITULUS XXIII.
DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis. (*forte an.* 600. *Romæ.*)

UT Archidiaconus *e* post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe positorum, quam eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore *f* & restauratione Ecclesiarum, sive doctrina Ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet.

CAP. II.

Non summatur, sed ponit quædam, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex Concilio Toletano.

OFficium *g* vero Archidiaconi est Evangelium, quando voluerit legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Episcopus Missam canit, ad jussionem illius induant se Levitæ vestimentis sacris: qualiter cum Pontifice ad Missam *h* procedant: (*& f.* α) §. 1. Omne Ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat vel cantet, donec auscultetur ab ipso. §. 2. Acolythos *i* quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

[α *Omnemque querimoniam seu causam vel justitiam Presbytericam vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipse debeat deliberare & ordinare. Ideo vero strenuus, providus, cautus vicem sui Episcopi agens, totius Episcopatus curam habeat, &c.*]

CAP. III.

Custodia vasorum Ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.* a

EA quæ contra: (*& infra.*) Scire vero te volumus, quod a te districte quæsituri sumus, quia vel propriæ Ecclesiæ, vel ea quæ de diversis Ecclesiis similia sunt collecta, non sub omni solicitudine & fide servantur. Quod si quid ex eis, vel negligentia, vel cujusquam fraude deperiit, tu hoc reatu astringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctius deputaris.

CAP. IV.

Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authorizabilem.

Alexander III. *Elien. Archidiacono.* (*an.* 1174. *Roma in Angliam.*)

CUm satis *b* sit absurdum: (*& infra.* α) Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra sanctorum Patrum constitutiones venire, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare. Mandamus, ut nemini sine licentia & mandato Episcopi curam præsumas committere animarum.

[α *Et a sanctorum Patrum institutionibus alienum, ut Archidiaconus auct. propria debeat cuilibet Ecclesiarum curam committere, ægre nimis ferimus, quod tu sine mandato Episcopi tui personis curam animarum committis.*]

CAP. V.

Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare. Ant. de But.

Idem *Vigorienſi Episcopo p. c. causa quæ.* (*an.* 1176.)

ARchidiaconis *c* non videtur de Ecclesiastica institutione licere, (nisi auctoritas Episcoporum accesserit) in aliquos sententiam promulgare.

CAP. VI.

Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat plus) visitat suam provinciam, id est, parœciam. hoc dicit.

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrens.*

MAndamus *d*, quatenus prohibeatis Cestrens. Archidiacono, ne ad Ecclesias sui Archidiaconatus visitandas, nisi semel in anno, accedat: Nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpius visitare.

CAP. VII.

Dicit primo, quod sit officium Archidiaconi: & in quo per illud relevetur Episcopus. Et secundo dicit, Decanos rurales per Episcopum & Archidiaconum eligendos & amovendos, si illorum vices communiter gerant.

Innocentius III.

AD hæc nos *e* dicimus *f*. (*& f.*) §. 1. Sane consuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidia-

---

a *In antiquis deest dictio, in.* b *alias, scientia, id est, facultate aut licentia.* c *alias, partibus,* d *vide leg. quod vulgo. ff. de statu hom. & l. si cum dies. §. compromissio. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *alias, onere.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* h *Ut verbi gratia bini honeste & demisso vultu.* i *Quis ordo sit Acolytorum in Ecclesia tradit Magister Sentent. lib. 4. dist. 24. §. quarto loco.*

a *Gregorius epist. 10. lib. 1. Registri. & cap. 1. eodem tit. in 1. compil. Alias, Salernitano Archiepisc. aliter, Archidiacono, atiter, Diacono Salonitano. in aliis Episc. al. Archidiac. Salonitano. Contius. vide lib. 2. epist. 16. registri, ex qua apud Gratianum, distinct. 74. canon. 8. & lib. 1. epist. 19. vide dist. 74. can. 2.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexandro III. part. 26. cap. 2.* c *al. Archidiacono. cap. 5. eod. tit. in prima compil. & habetur post Concil. Laternanſ. sub Alexaudro III. part. 26. cap. 4.* d *Habetur post Concil. Lateranenſ. sub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide Concil. Trident. supr. cit. eod. cap. 1.* e *Cap. 1. tit. in 4. comp.* f *in antiquis legitur, ad hæc nos Dominus. al. docuimus.*

coni

coni debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari : & nos, prout poſſumus, reſpondemus, quod Archidiaconus (ſecundum ſtatuta B. Iſidori) imperat Subdiaconis & Levitis : paroeciarum ſolicitudo & earum ordinatio ad ipſum pertinet : & audire debet jurgia *a* ſingulorum. §. 2. Archipresbyteri autem, qui a pluribus Decani nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. §. 3. Secundum vero Romani ordinis conſtitutionem major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi Vicarius reperitur : omnem ſolicitudinem & curam, tam in Clericis, quam in Eccleſiis eorum (prout melius ſecundum Deum poterit) impendendo, cum ſuper his ſit redditurus rationem in diſtricti examinis judicio. §. 4. Item in epiſtola B. Clementis Papæ præd. noſt. oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet : niſi adeo fuerint ardua negotia, quod abſque majoris ſui præſentia, nequeant terminari. §. 5. In quadam vero noſtra conſtitutione jam alia vice nos meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quam etiam dignitatibus ad ipſum debeat pertenere, examinatio etiam Clericorum ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi : & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis Eccleſiaſticis præficiendi fuerint, a ſuo prius examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodum Epiſcopo præſententur. §. 6. Subſequenter poſtea quæſiviſti, utrum Decani rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolum, vel Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant vel deſtitui, ſi fuerint amovendi; Ad hoc breviter reſpondemus, quod cum ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & cum commune eorum Decanus officium exerceat, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.

Idem Innoc. III. (*an.* 119. *Romæ in Venetiam.*)

SIgnificaſti *b* : (*& infra.*) Interdicas Archidiacono tuo, ne ſine conſcientia tua & auctoritate literas ſuas promovendis concedat. Et eis etiam diſtricte *c* prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, executionem *d* eis ordinum ſuſceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

Archidiaconus examinat & præſentat ordinandos, & ponit Prælatos in ſede.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1198. *Peruſio in Inſubriam.*)

UT noſtrum : *e* (*& infra.*) Nec fuit *f* ſufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio ſuo exerceat ſpiritualia memorata, cum ea potius de jure communi ad Archidiaconi ſpectent officium : repræſentare *g* videlicet ordinandos Epiſcopo, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatiſſas in ſede.

CAP. X.

Archidiaconi in monaſteriis juriſdictionem non habent, niſi quantum tribuit eis generalis vel ſpecialis conſuetudo.

Honorius III. *Abbati Ariminen. Trecen. diœceſis, & Archidiacono & Decano S. Stephani Trecen.* (*an.* 1220.)

DIlecto filio : (*& infra.*) Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quod Abbas & Conventus monaſterii ſancti Petri Senonenſ. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione ſui Archidiaconatus ad ipſum ſpectantia, exhiberi ſibi contra juſtitiam denegabant : Abbati ſancti Criſpini & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent cauſam, & ſine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut eum *b* monaſterium intra metas ſui Archidiaconatus ſit ſitum, Abbas & Monachi, ſibi obedirent in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, correctionem, & viſitationem, ad jus (ut dicebat) Archidiaconale ſpectantes, videlicet ut coram ſe conquerentibus reſponderent, citati etiam venirent ad ejus præſentiam : & ejus mandata *c* honeſta & ſancta ſecundum Deum, de correctione exceſſuum, & aliis, quæ Archidiaconi ſolent & poſſunt rationabiliter injungere, audituri, & (ſalva ſua regula, & Abbatis ſui debita obedientia) ſervaturi. Petiit inſuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *d* ballivia, eo prætermiſſo, coram officiali Senonen. Archiepiſcopi conveniri, aſſerens illos prius debere conveniri ſub ipſo, quam coram officiali prædicto : ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi & hominum, ac familiæ ſuæ cauſis duntaxat exceptis : (*& infra. α*) Ideoque diſcr. v. mandamus, quatenus per majores Eccleſiæ Senonenſ. Canonicos, qui habere debent de hujuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his ſolicite veritatem inquiratis : & niſi vobis conſtiterit præfatum Archidiaconum, vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta conſuetudine juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in hujuſmodi Abbatis hactenus habuiſſe, præfatum monaſterium ab ejus impetitione penitus abſolvatis, perpetuum ſuper hoc ipſi Archidiacono ſilentium imponentes. Si vero de præmiſſis conſtiterit per eoſdem, eandem juriſdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monaſterio prædicto, quam ipſum vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiſdem Abbatiis habuiſſe conſtiterit, ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis.

(*α Lite ergo ſuper præmiſſis coram præfatis judicibus legitime conteſtata & auditis ab eiſdem hinc inde propoſitis, iidem judices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Alber. & Archidiacon. in noſtra præſentia conſtitutis, nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper Archidiaconorum juriſdictione diverſas, cum in hoc caſu neſciremus conſuetudinem. qui in Abbatis Senonen. ordinis præfati monaſterii utitur Archidiacon. Senonen. finalem nequivimus habere in hujuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem, ut eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam vobis de ipſius Abbatis & procuratoris aſſenſu duximus committendam.*)

TITULUS XXIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAP. I.

Archipresbyter civitatis ſubeſt Archidiacono : & principaliter præeſt Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.

Ex Concilio Toletano.

UT Archipresbyter *e* ſciat ſe ſubeſſe Archidiacono, & ejus præceptis, ſicut ſui Epiſcopi obe-

a *Non tamen judicant Archidiaconi cauſas matrimonii & criminum. Concil. Trident. Seſſ.* 24. *decr. de reform. c.* 20. §. *ad hæc. nec cauſas concubinatus. Idem Concil. Trid. c.* 12. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *al. diſcrete.* d *In vetuſtis ita : Executionem eis ordinum taliter ſuſceptorum interdicas.* e *Prodeat de vultu Dei judicium, & c. infra, cap. ut noſtrum de appellation. & c. ut noſtrum. ut Eccleſ. benef. ſine diminut.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* g *In vetuſtis, præſentare.*

a *Eſt autem procuratio, neceſſariorum ſumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœceſum, ſubditos viſitantib.* b *Idem.* c *Quid in viſitatione præſtare debeant Prælati, trahit Concil. Trident. Seſſ.* 24. *de reform. cap.* 3. d *Archiepiſc.* e *Burch. l.* 3. *c.* 50. *Ivo part.* 6. *cap.* 20. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Iſidor. in epiſt. ad Leudefredum Epiſcopum Cordubenſem, & Grat. diſt.* 25. *can.* 1.

dire,

dire, & quod ſpecialiter ad ejus pertinet miniſterium *a*, ſuper omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *b* poſitos curam agere animarum *c*, & aſſidue in Eccleſia ſtare, & in Epiſcopi ſui abſentia ad vicem ejus Miſſarum ſolennia celebret, & Collectam dicat, aut cui ipſe injunxerit.

CAP. II.

Ad idem.

Leo Papa. α

MIniſterium *d* Archipresbyteri in eo conſtituitur, ut diligenti cura provideat miniſterium Sacerdotum *e* Cardinalium, qui ſolenne debent agere officium in communicatione corporis & ſanguinis Domini noſtri JESU Chriſti, a ſacroſancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeverent, ut opus Dei digne & ſancte perficiatur ab eo, cui committitur: (*& infra.* β) §. 1. Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, præceptis ſui obtemperando Epiſcopi, ne aliquando cedant, ut ſcurrilitate torpeant: (*&* γ.) §. 2. Si Epiſcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita ſunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in Sacerdotum miniſterio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (conſulto Epiſcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. §. 3. In præcipuis feſtivitatibus, aut ipſe celebrationem Miſſæ ſolenniter impleat, aut ad ſui juſſionem, cui committitur, peragat veneranter.

α Leo Papa] IX. *Ivo p. 2. c. 85. can. 1. & can. peracta, & can. compatimur. de conſecr. diſt. 2.*

[β *Sed reminiſcantur, quod labia Sacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & juſtitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*]

[γ *Verens ſententiam illius ſapientiſſimi viri, ubi dicitur, Maledictus homo, qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

Declarat, quod ſit officium Archipresbyteri Civitatenſis. Antor. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe conſtat, quando ibi Præſul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Presbyterales in Eccleſia dare, Miſſam, quando voluerit cantare, vel cui de Sacerdotibus juſſerit. Quando vero Epiſcopus Miſſam canit, debet præcipere Sacerdotibus, ut induant ſe veſtimentis ſacris, & qualiter ad Miſſam procedant. Debet enim præcipere Cuſtodi Eccleſiæ, ut in ſacrario Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit: debet infirmis providere, & providendo præcipere Sacerdotibus, ne forte ſine confeſſione, vel confirmatione corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti moriantur: confeſſiones peccatorum *g* eorum, qui a foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per proviſionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Chriſtianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad ſuccurrendum, omnia a Sacerdotibus per juſſionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum & Laicorum plebaniæ ſuæ curam gerit: contra decretum tamen Epiſcopi nihil ordinare poteſt.

Idem *ex Synodo* a *Ravennæ habita*.

UT ſingulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter aſſiduam erga populum Dei curam, ſingulis plebibus Archipresbyteros eſſe volumus, qui non ſolum imperiti vulgi ſolicitudinem gerat, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiat, & qua unuſquiſque induſtria divinum opus exerceat *c*, Epiſcopo ſuo renunciet. §. 1. Nec contendat *d* Epiſcopus, non egere plebem *e* Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat, quia etſi valde idoneus ſit, decet tamen, ut ſua onera patiatur: & ſicut ipſe matrici Eccleſiæ *f* præeſt, ita Archipresbyteri præſint *g* plebibus, ut in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo: cuncta tamen referant ad Epiſcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præſumant.

TITULUS XXV.
DE OFFICIO PRIMICERII.

CAP. UN.

Ponit ea, quæ ſpectant ad officium Primicerii. Anton. de Butr.

Idem i *in libro Romani ordinis.*

UT Primicerius *k* ſciat ſe eſſe ſub Archidiacono, ſicut & Archipresbyter, & ad ejus curam ſpecialiter pertinere, ut præſit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Eccleſiaſticis in ordine poſitis, ut ipſe diſciplinæ & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram Deo rationem eſt redditurus, & ut ipſe Diaconis donet *l* lectiones, quæ ad nocturna officia Clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat, ut in quacunque re capacem ſenſum habuerit, abſque ulla vacet negligentia, aut a quo ipſe juſſerit, inſtruantur. *m*

TITULUS XXVI.
DE OFFICIO SACRISTÆ.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano.

UT ſciat *n* ſe Sacriſta ſubjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum Eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiaſtici, nec non, quæ ad luminaria pertinent, ſive in cera, *o* ſive in oleo.

TITULUS XXVII.
DE OFFICIO CUSTODIS.

CAP. I.

Ponit, quæ ſpectant ad officium cuſtodi.. h. d.

Ex libro Romani ordinis.

CUſtos Eccleſiæ *p*, cui ea, quæ Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet ut ſui Archidiac. juſſioni in cunctis obediat, in canonicis horis ſigna, tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente, ab eo pulſentur, pallia vel ſinteamina altaris, ſeu cuncta utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſto-

diat,

a *Officium.* b *hæc vox, presbyterali, deeſt in antiquis.* c *deeſt vox, animarum, in antiquis.* d C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Conc. Trid. infra citatum.* e *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantum* Romæ, *ſed aliarum etiam civitatum primos interpretamur, quibus tituli, id eſt, parochiæ committuntur.* f C. 3. *eod. tit. in* 1. *compil. Concil. Trid. Seſſ.* 5. *de reform. cap.* 5. *ſalubriter addit: Ut Archipresbyteri & alii curam animarum habentes, populo prædicent Dei verbum.* g *alias, dictorum.* h *venerunt.* i *alias, proviſionem.*

a *al.* Romæ *habita a Joanne Papa XII. & a Lamberto Imp. ſed hic putarem Joannem IX. ſive X. ſcribendum. Is enim Synodum Ravennæ celebravit. Leo enim antiquior fuit. Al. ex Concilio Triburienſi.* b C. 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *al. & Epiſcopo.* d *al. obtendat.* e *al. plebes.* f *deeſt vox Eccleſiæ.* g *præſunt.* h *al. doctrinam.* i *al. Item ex.* k C. 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Ivo p.* 6. *c.* 20. *Grat. canon. perlecti,* 25. *diſt. Pann. l.* 3. *c.* 41. l *In omnibus manuſcr. donet lectiones ad nocturna officia.* m *al. inſtituantur.* n C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & Ivo p.* 6. *c.* 20. o *Hæc poſtrema verba in nonnullis deſunt.* p *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

diat, lampadas & laternas in accendendo, seu extinguendo pervigil existat: ne *a* aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit Ecclesia: sed omnia cum discretione *b* agantur: quæ noscitur omnium virtutum esse mater. §. 1. Si veto is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coerceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiac. Episcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

Ad idem.

Ex Concilio Toletano.

CUstos solicitus *c* debet esse de omni ornamento Ecclesiæ, & luminariis, sive incenso, nec non panem & vinum omni tempore præparatum ad missam habere debet, & per singulas horas canonicas signum ex consensu Archid. sonare, & omnes oblationes seu eleemosynas, seu decimas (cum ejusdem tamen consensu absente Episcopo) inter fratres dividat. §. 1. In his tribus Ecclesiæ columnis (ut sancta sanxit Synodus) consistere debet alma Ecclesia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, simul juncti, uno animo provide peragant, & perfecte, & non sit invidia, neque zelus inter illos.

TITULUS XXVIII.
DE OFFICIO VICARII.

CAPUT I.

Vicarius si beneficium curatum postea sit adeptus, Vicaria privabitur.

Alexander III. *Episcopo Norvic. & G. Archidiacono.* (*an.* 1165.)

AD audientiam *d* nostram pervenit, quod G. Presbyter Monachos de Rameſia *e* petendo Vicariam Ecclesiæ de Burnel. *f* a qua viginti annis retrocessit, in diversis postea Ecclesiis personatum adeptus, fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum *g*, ut qui curam animarum in diversis habet Ecclesiis, Vicarius in alienis existat: mandamus, quatenus (si ita est) prædictum Presbyterum a petitione supradictæ Vicariæ desistere compellatis.

CAP. II.

Plures Vicarias quis habere non potest.

Idem *Elienſi Episcopo. P. C.* (1170.)

PRovideas *h* attentius ne in Episcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias habere: Quia cum Vicarii teneantur personis & Ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

CAP. III.

Perpetuus Vicarius per Episcopum institutus, per Rectorem removeri, vel portione sua fraudari non potest.

Idem *Vintonienſi Episcopo.* (*an.* 1175.)

AD hæc *i* si persona alicujus Ecclesiæ Vicario, quem in eadem Ecclesia instituit, de assensu & auctoritate diœcesani Episcopi certam assignaverit portionem: is, qui persona illa defuncta in personatum illius substituitur, non potest eundem ab Ecclesia removere, vel assignatam sibi minuere portionem: Nisi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem *Norwicenſi Episcopo.* (*an.* 1178.)

CLericos *a* in Præsbyteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cum id satis sit absonum & absurdum.

CAP. V.

Vicarius Papæ in urbe jurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri.* (*an.* 1206. *Roma in Hetrur.*)

SUa *b* nobis: [*& infra.*] Non igitur Vicarii literas æstimantes per surreptionem obtentas *c*: Quoniam jurisdictio Vicarii *d*, quem Romanus Pontif. in urbe reliquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter concessum. Præsertim cum ipse moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam & Pisanam. Mandamus, quantenus quicquid occasione literarum illarum actum est, in irritum revocetis.

CAP. VI.

Compelluntur Vicarii ordinarii Ecclesiis deservire, per subtractionem proventuum & Vicariarum.

Honorius *e* III. *Vigor. Episcopo.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum coram nobis [*& infra.*] Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, residеant, & se in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per subtractionem proventuum vel ipsarum Vicariarum compellas.

(*α Quod quidam in Ecclesiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam residentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abusum hujusmodi, sicuti nec debemus, æquanimiter sustinere, f. t.*)

TITULUS XXIX.
DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. I.

Delegatus Papa potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam jurisdictionem impediunt.

Alexander III. *Londonenſi Episcopo.* (*an.* 1165.)

QUia quæsitum *g* est, quid faciendum sit de potestatibus, quæ *h* cum præcipimus alicui justitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes silere compellunt, & sic mandatum nostrum *i* eluditur: sic tibi respondemus, quod sicut agentes & consentientes pari pœna (Scripturæ testimonio) puniuntur *k*: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quam principales eorum fautores (si eos manifeste cognoveris justitiam impedire) districtione Ecclesiastica poteris coercere.

CAP. II.

Cum diversæ literæ sub eadem data & forma contraria impetrantur, & præsentantur a diversis ad eosdem Judices, supersedetur utrisque, donec consulatur Papa.

a *In codice Barbatiæ ita: ut ne contra modum lucendo oleum Ecclesiæ depereat. In alio ita: ne ut supra modum lucendo oleum, &c.* b *cum discretione in Ecclesia agantur.* c C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. part.* 30. *c.* 5. e *al. Dumesia.* f *al. Burnelia.* g *Conc. Trid. Sess.* 55. *in decr. de reform. c.* 4. *& Sess.* 24. *de reform. c.* 17. h C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* i C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. p.* 39. *c.* 16.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. p.* 39. *cap.* 2. b C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. si a non comp. jud.* d *Et de Vicariorum jurisdictione, vide Concil. Trident. Sess.* 24. *de reform. cap.* 16. e *al. Innocent. III.* f *earum.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateranen. p.* 7. *cap.* 2. h *qui.* i *eliditur. Rom. c.* 1. k *vide l. jubemus.* §. *œconomus, cum vulg. C. de Episcopis & Clericis.*

Idem

Idem Alex. III. *Bononienſi* a *Epiſcopo.* (*an.* 1166.)

CAP. III.

SAne ſi a *b* nobis ſuper aliqua cauſa literæ impetrantur, & aliæ poſtea (non facta mentione priorum literarum) literæ opponuntur, ſi judicibus innotuerit, donec Romanum Pontif. conſulant, & ſuam exinde cognoſcant plenius voluntatem, executioni ſuperſedeant utrarumque: Ne pro varietate literarum, cauſarum fines valeant impediri.

Delegatus Papæ impeditus, ſubdelegare poteſt cauſam, quæ ſine ipſo commode terminari poteſt.

Idem *Epiſcopo* c *Londonen.* (*an.* 1166.)

SI pro *d* debilitate, vel pro qualibet alia gravi cauſa *e*, vel neceſſitate, tractandis cauſis, quæ tibi a ſede Apoſt. committuntur, intereſſe non poteris: liberum tibi ſit perſonis diſcretis & idoneis vices tuas committere: Ita tamen, quod ſi res tanti eſt, te conſulere debeant: Niſi forte cauſæ ita graves ſint, quod ſine præſentia tua non poſſint commode terminari.

CAP. IV.

Si cauſa committitur intra certum diem decidenda, niſi partes prorogent, per lapſum dici expirat juriſdictio.

Idem V. f *Carnoten. electo.* (*an.* 1167.)

DE cauſis *g* quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quod niſi dies *ab Apoſt. ſede* præfixus de communi conſenſu partium prorogetur, eo tranſacto mandatum expirat.

Ubi certa pœna per jus ſtatuta non eſt, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

§. 1. Illis etiam qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuam venire, aut tuo ſuper his parere judicio neglexerint: ſi tale fuerit *h* negotium, quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipſos pro delicti qualitate & cauſæ ſecundum tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

Per ſimplicem commiſſionem cauſæ, poteſt delegatus citare contumacem punire, & reliqua facere, quæ ſpectant ad cauſam.

Idem *Archiepiſcopo* i *Senonenſi.* (*an.* 1167.)

PRæterea *k* ſuper hoc, quod nos conſulere voluiſti, utrum liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, ſi non venerit? Hoc tibi auctoritate præſentium innoteſcat, quod poſtquam ei cauſa, licet ſimpliciter, delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeveritate Eccleſiaſtica coercere, etiamſi literæ commiſſionis id non contineant, aut partes *l* mandatum noſtrum non habeant, ut accedant. Quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur, ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

CAP. VI.

Si cauſa pluribus etiam ſimpliciter eſt commiſſa, quilibet ſubdelegare poteſt. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *m Vintonienſi Epiſcopo.* (*an.* 1168.)

QUamvis *n* ſimus: [*& infra.* α] Si vero duobus cauſa committitur, etiam ſi non apponatur, ut unus ſine altero procedat in ea, nihilominus unus ex ipſis, ſive ſuo conjudici, ſive alii, vices ſuas poteſt committere *a* in hac parte.

(α *Multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diverſiſque ſolicitudinibus occupatis, nos tamen cogit propter debitum comune t. frat. & dilectio, qua perſonam tuam diligimus, tuis conſultationibus reſpondere, ne videamur indiſcuſſa relinquere, quæ a nobis enodanda tua voluit diſcretio præſentare. Innoteſcat itaque ſolicitudini tuæ, quod judex a nobis delegatus cauſam ſibi commiſſam poteſt aliis delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut ut audiant allegationes & rationes recipiant, & ſententiam ſibi ut reſervent, vel horum aliquid tantummodo faciant juxta voluntatem & beneplacitum delegantis, quanquam non poſſit eandem cauſam aliis appellatione poſtpoſita delegare, & ſi tibi ſit appell. re. commiſſa.*)

CAP. VII.

Delegatus Papæ exequitur ſententiam ſuam, quam exequi non poteſt, aut non vult is, cui eam commiſerat exequendam.

Idem *Norvicenſi Epiſcopo.* (*an.* 1168.)

SIgnificaſti *b* nobis: (*& infra.* α) Conſult. t. t. r. quod ſi judex ordinarius ad mandatum judicis delegati a nobis non vult, aut non poteſt (aliis reſiſtentibus) ſententiam ab eo latam ſuo effectui mancipare, delegatus Judex eam *c* auctoritate noſtra ſibi commiſſam poteſt executioni mandare: & ſi qui ſibi reſtiterint, eos ſententia Eccleſiaſtica coercere.

(α *Per literas tuas, quod interdum a judice delegato fruſtra ſuper aliqua cauſa fertur ſententia, cum ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis reſiſtentibus effectui mancipare non poſſit. Super hoc*)

CAP. VIII.

Si Ordinarius ſcit eum non canonice inſtitutum, quem delegatus Papæ mandat in poſſeſſionem induci, non reſiſtet violenter, ſed precibus inſtabit, ut differat, donec Papa conſulatur.

Idem. (*an.* 1169.)

SI quando *d* Clerici coram judice delegato Prælatos Eccleſiarum, ſuper Eccleſiis, quas tenent in cauſam traxerint, & coram eodem judice tranſactione *e* vel alio modo Eccleſias obtinuerint, in quibus certum ſit eos inſtitutionem canonicam nullatenus habuiſſe, nec poſſeſſionem etiam corporalem: Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato reſiſtere violenter *f*, ſed apud ipſum inſtare, ut differat eos in poſſeſſionem mittere, donec nobis rei veritas innoteſcat.

CAP. IX.

Poſt diffinitivam executioni mandatam, expirat delegati juriſdictio.

Idem *Brixienſi Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

IN *g* literis: (*& infra.* α) Conſ. t. t. r. quod ex quo judex delegatus per ſe, vel per alium, ſententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas & juriſdictio ceſſat: Quia ſemel eſt officio ſuo functus.

---

a *Eboracenſi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Lateran. p.* 7. *c.* 3. c *alias, Lunen.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Later. part.* 7. *cap.* 5. e *vox, cauſa, deeſt in antiquis.* f *Idem G. alias, Idem Wilhelmo Canon. electo.* g *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 7. *c.* 6. h *fit.* i *Cenomanenſi.* k *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 7. *c.* 7. l *In C. Barbatiæ: aut mandatum partes non habeant Apoſtolicum, ut accedant.* m *al. Vuint.* n *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Later. p.* 7. *c.* 8.

a *Non tamen poteſt alium ſibi aſſociare juriſdictionem non habentem, infra eod. cap. cum ſuper.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lateran. p.* 7. *c.* 11. c *al. ita: eam auctoritate ſibi commiſſa. aliter, cauſam auctoritate Apoſtolica ſibi commiſſam. ſed plura & vetuſtiora ita: cauſam auctoritate ſibi commiſſa.* d *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Lateran. p.* 7. *c.* 12. e *al. per tranſactionem.* f *vide l. nec magiſtrat. ff. de injur.* g *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. c.* 14. *& 16. eod. tit. in* 1. *compil.*

(α *Quas*

(α *Quas tua nobis destinavit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi a nobis postulasti exhiberi, quarum siquidem una est, scilicet usque ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut stetur rei judicatæ vel transactioni? Super hoc itaque prudentiæ tuæ tal. respondemus*)

CAP. X.

Reo absente, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem, licet possessionem & dejectionem probare volentem.

Idem Alex. III. *Abbati sancti Albini.* (*an.* 1173. *Roma in Angliam.*)

COnsultationibus *a*: [& ſ. α] Quæsitum est, utrum si aliquis Ecclesia, vel possessione qualibet se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, a nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui, cum is, qui tenet Ecclesiam vel possessionem, quam ipse requirit, antequam de literis ipsis aliqua mentio fieret, studiorum, peregrinationis, vel alia hujusmodi causa se absentaverit, nec intra tempus præfixum *b* Judici possit suam præsentiam exhibere? Super quo respondemus, quod nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram judice delegato, testibus idoneis, possessionem & dejectionem suam probare: nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentasset.

(α *Singulorum ex ministerio servitutis susceptæ coguntur singulis respondere, ut si quid dubietatis vel quæstionis in mente alicujus emersit, ab Ecclesia Romana solvatur, quæ inter alias disponente Domino meruit obtinere principatum.*)

CAP. XI.

Delegatus Papæ in causa sibi commissa, jurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque majorem.

Idem *c Carnotensi Episcopo.* (*an.* 1175.)

II. SAne quia *d* nos: [& ſ. α] Tuæ quæstioni duximus respondendum, quod Judex a nobis delegatus vices nostras gerit: unde in causa illa superior est & major illis, quorum causam susceperit terminandam *e*: Ideoque si Episcopus vel alia persona, quæ non sit de jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundum qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententia, a judice delegato compelli: Ita quod judex secundum negotii qualitatem temperate procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad jurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat.

(α *Consulere inprimis voluisti, qualiter a nobis judex delegatus Episcopum, qui ei non subest, ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cum causam, quæ inter Episcopum & Clericum & Laicum vertitur, a mandato nostro susceperit terminandum, id*)

CAP. XII.

Si primus impetravit primam dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetravit certam dignitatem ipsius Ecclesiæ, cum vacaret, & illa postmodum vacat, debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo. & Episcopo Conventren.* (*an.* 1176.)

I. EX parte N. nobis *f* innotuit, quod cum ad te, frater Conventren. Episcope, nostras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia tua primo vacare contingeret, assignares: R. adversarius *g* ejus alias adet, frater Eboracen. literas *a* impetravit, nulla de prioribus habita mentione, ut si avunculus suus Archidiaconum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro prædicto N. literas direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiæ (si vacat) non obstantibus posterioribus literis assignetis.

CAP. XIII.

Ubi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus juris formam servare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Joan. Andr.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1177.)

II. EX parte *b* tua: [& ſ. α] Quæstioni tuæ taliter respondemus, quod si quando judici delegato expediat formam sibi statutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa juxta juris æquitatem procedere: Nisi exprimatur in literis nostris quod nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam *c* expressisse.

(α *Quæsitum est a nobis, utrum cum causam aliquam sub certa forma committimus, judices delegati formam sibi commissam debeant sequi, ita quod rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*)

CAP. XIV.

Delegatio facta dignitati non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem *Abbati & Conventui Majoris monasterii.* (*an.* 1178. *Roma in Galliam.*)

QUoniam *d* Abbas Leicestriæ, qui suscepto mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vincestriæ de novo substitutum judici præmortuo, illi mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum & non personarum comissio emanavit, sibi socium in causæ cognitione adjunxit: Nos sententiam illorum (sicut est justa) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

Si quæstionem de jure præsentandi Papa delegat appellatione remota, & sub ea forma, ut delegatus ad præsentationem ejus, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronunciare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si juri suo detrahitur, licite appellat.

Idem. (*Cenomanensi Episcopo.*)

SUper *e* eo vero quod subjungere voluisti, si de præsentatione Presbyteri inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, ut si constiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram *f* pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordinet Ecclesiam, app. rem. an licet delegato judici, inscio diœcens. Episcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, presentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiæ mittere: & an si Archipresbyter, vel Archidiaconus vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit *g*, eorum sit appellationibus deferendum. Hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quæstionem, quæ de præsentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen est nostræ intentionis diœcesi. Episcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare; ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit *h*, & tenebit eorum appellatio, si videntes juri suo detrahi duxerint appellandum, quia non illis *i*, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

a C. 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran.* part. 7. c. 17. b *al. præmissum.* c *Cantuar. Archiep.* d C. 16. *eod. tit, in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 7. c. 2. e *l. generaliter. cum nit. D. de fidejuss. & l. si duo. D. de solut.* f C. 17. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 7. *c.* 21. g *Hæc duo verba, adversarius ejus, desunt in antiquis.*

a *vox, literas, in antiquis deest.* b C. 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 42. *c.* 1. c *vox, unquam, non est in antiquis.* d *cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. p.* 46. *c.* 4. e *c.* 20. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 47. *cap.* 3. f *alteram.* g *appellaverint.* h *est.* i *al. illi, sed illis, id est, Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XVI.

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem Alexander III. *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

I. CAusam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolien. *b* & Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeo affecit, quod invita & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quod ad judicium unius eorum dimisit eandem: [*& ſ. α*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si inveneritis, quod præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum *c* a se separasset (quia cum causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benigne recipiat, & maritali affectione *d* pertractet, monitione præmissa cognatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitime possint impetere, causam audiatis, & sine canonico terminetis.

(*α Quæ 5. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Unde quoniam matrimonium in Ecclesia Dei a Deo probatur esse magnum sacramentum, quod sine rationabili & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cum non ab homine, sed a Deo fuerit institutum.*)

CAP. XVII.

Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxonen. & Vintonien. Episc. & Abbati Herfor.* (*an.* 1189. *Roma in Angliam.*)

II. CAusam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verum quoniam idem F. præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum, pro eo quod dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipsius *f* duximus subrogandum.

CAP. XVIII.

A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

Idem (*Cantuarienſi Epiſcopo.*)

CUm *g* te consulente: [*& infra.*] Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, a personis Ecclesiasticis, una, vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententia tibi reservata) committas, appellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis intuitu causam ipsam indiffinitam relinquere teneris.

CAP. XIX.

Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.

Lucius III. *h Cantuarienſi Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1183. *Roma in Angliam.*)

RElatum est: *i* [*& infra.*] Nos itaque consult. vestræ resp. quod si lis fuerit ante præd. n. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est a judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.

a *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. p.* 50. *c.* 26. b *al. Torolinienſi & Napicienſi, al. Forojulienſi.* c *Vide l. falsus. §. sed si is. ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidejuſſ. §.* 1. d *affectu.* e C. 4. *qui filii sint leg. in* 1. *compil. adde cap.* 3. *ſ. de dolo & contum.* f *illius.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *al. Innocent. III.* i *Cap.* 22. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p.* 7. *c.* 22.

CAP. XX.

Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata est ejus jurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram judice, a quo appellavit, litem prosequitur.

Urbanus III. (*de Vellebech. & de Olsestion. Abbatibus.*) (*an.* 1186. *Roma in Angliam.*)

GRatum *a* gerimus. [*& ſ. α*] Sane consuluit nos devotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite vero post mortem contestata nihilominus debeat in causa procedere delegatus. Et utrum is intelligatur appellationi renunciasse, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulavit, & demum productioni & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum in casu priori citatione facta, negotium sit quasi cœptum, & maxime si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi, tenebitque, quod justitia fuerit prævia definitum. In secundo vero casu videtur ab appellatione recessum, si secundum ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

(*α Et acceptum, quod in negotiis vestræ discretioni commissis debitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt pro gravitate vestri officii censuram sed. Apost. postulatis.*)

CAP. XXI.

Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quod si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. hoc dicit, usque ad §. adjicimus.

Cœlestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PRudentiam *b* tuam: [*& infra.*] Quinto loco supplicas informari, utrum cum tribus causa committitur, ita quod si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: si reus a duobus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur. Et si citatus a pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel *c* per literas (ut solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? In hoc casu taliter respondemus, quod cum aliquis delegatorum Judicum per certum nuncium, vel excusatorem literatorie destinatum non ostenderit, se interesse non posse, vel alias de eodem canonice constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem *d* non debent: quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones *e* duobus, quam uni, tribus, quam duobus libentius delegaret, cum (sicut canones attestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis circa formam rescripti accepti præsumeret judicare.

Clausulæ, si non omnes potueritis, sub impotentia includit voluntatem, quoad purificandum jurisdictionem conjudicum. Idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. h. d. usque ad §. sexta.

§. 1. Adjicimus etiam, quod ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo *f* eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis, cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in *g* causa, quæ committitur duobus, eo appo-

a *Cap.* 23. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. p.* 48. *c.* 3. b *Pars c. providentiam. ſ. de mutuis pet. & c.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. Vide gloss. hic.* c *al. nec, recte.* d *facit ad hoc gloſſa in l. magistros. C. de med. & profess. lib.* 10. e *cognitiones.* f *in quibusdam manuscr. ita: duo vestrum nihilominus.* g *al. de causa.*

sito,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: si vero probat, delegatus absolvet actorem, si excommunicatus est propter causam sibi commissam: si propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet: qui si non vult eum absolvere, delegatus Papæ eum absolvet, nisi sit de casibus Papæ reservandis. h. d.

§. 2. Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cum aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod stare non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis adstrictus: si reus non velit statim eum probare excommunicatum, sive non possit, an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter *a* removet mus, quod si ille, qui tale *b* objicit, statim vel intra terminum competentem non probaverit legitime, quod intendit, actor permitti debet, ut sine offendiculo quolibet audiatur. Cæterum, si vel ex confessione actoris, vel alio *c* quolibet modo legitime constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum, a judicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi, ita ut si propter aliam justam causam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui *d* si malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu *e* Ecclesiastico libere exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cujus absolutio sedi Apost. reservetur. Explorati siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

Absolutis a delegato super causa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiose distulerit, delegatus, qui absolvit, cognoscet. h. d.

§. 3. Si vero ab his fuerit, præstito juramento, quod stabit mandato Ecclesiæ, absolutus, rursus interrogas, an coram eisdem delegatis, *f* vel ordinario, a quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsius excommunicatoribus super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet; & eorum servare mandatum: nisi specialiter fuerit illud aliis *g* judicibus a sede Apost. delegatum. Quod si excommunicatores malitiose distulerint, tunc delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, & in accessorio exercebunt.

CAP. XXII.

Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt. Quod si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem si sunt dati cum clausula, quod si non omnes, non enim valet processus duorum tertio inconsulto. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum. Innocentius III. *Rheginen. Archiepiscopo, & Episcopo Cephadulensi.* h (*an.* 1198. *Roma in Calabriam.*)

CUm causa *i*, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Rosan. Archiepiscopos, super quibusdam decimis, Panormitano & Capuano Archiepiscopis, & tibi fratri Rhegin. commissa fuisset a nobis fine debito terminanda, prædictus Archiepiscopus Montis Regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quod pro duabus causis eorum non deberet stare judicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat judicibus delegata, & idem *a* ab illis duobus tantum (fratre Rheginen. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipsorum citationem & notitiam literarum, pro eadem causa nuncium suum ad Apost. sedem transmiserat, in quo decretalem *b* Alexandri Papæ præd. n. sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum, ut responderet, interlocutoriam sententiam protulerunt: propter quod ad sedem Apostolicam appellavit: [*& infra.* α] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus, si vobis constiterit, prædictos Archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum, præcipue cum easdem tam sibi, quam Ecclesiæ suæ a sede Apostolica asserit confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive per eosdem judices factum sit, cum fructibus inde perceptis restitui faciatis, *c* audientes postmodum, quantum de jure poteritis, quicquid fuerit quæstionis.

[α *Nos igitur inquisitionem prædictorum, & decisionem canonicam vestræ discretionis examini committentes.*]

CAP. XXIII.

Si duo sunt delegati cum clausula, quod si ambo, &c. uno recusato, alter solus procedere potest, nec tenet processus, si cum recusato procedat.

Idem *Conventui de Conchis.* (*an.* 1199. *Roma in Galliam.*)

CUm super *d* Abbatia monasterii vestri *e*, inter vos & S. quondam Abbatem vestrum, fuisset quæstio agitata, demum super ea ad Lesionen. *f* Episcopum & Abbatem de Becco nostræ fuerant *g* literæ destinatæ: [*& infra.*] Quamvis solus Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum nostrarum procedere potuisset, quia tamen pro eo, quod cum ipso Episcopo interlocutus est, appellationem prius ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse, de jure sine ipso, cum *h* posset & nollet negotio interesse, per consequentiam *i* confessus est, se non posse mandatum Apostolicum adimplere, nec suæ intentionis extitit, ut sine conjudice suo aliquid diffiniret, & cum eo, qui jam Judex esse desierat, aliquid super prædicto negotio rite disponere non valebat, voluntate ac potestate sibi mutuo adversantibus, cum noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit: quod a duobus factum fuerat *k*, effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

Si jurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignavit, post congruam horam peremptorii, judex non expectabit contumacem. Si non expirat, potest expectare in diem alteram, & iterum citare, si vult.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

COnsuluit *l* nos tua Fraternitas, utrum cum ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptoriæ citatæ sunt partes, & earum altera se absentat contumaciter die data, an circa ultimam saltem partem dici tibi fit in negotio procedendum, vel in diem expectandam potius subsequentem, & si expectaveris, utrum contumax iterum sit citandus, tum non fuerit die partibus assignata processum? Nos autem credimus distinguendum, utrum jurisdictio duret post terminum peremptorium, an ex-

a *al. amovemus.* b *al. taliter tale quid objicit.* c *aliquo.* d *scilicet excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulo antea absolverunt eum.* g *Vox, judicibus, deest in omnib. manuscr. & in uno ita: nisi specialiter illud fuerit. in alio ita: nisi specialiter fuerit istud negotium, &c.* h *al. Cephaludensi. vid. p. 252. 53. 54. epist. Innocent.* i *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.*

a *Ipse.* b *Hanc habes ſ. de appell. c. ad hæc sicut.* c *Vide l. quemadmodum. cum gloss. C. de agric. & cens. lib. 11.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* e *al. vestri de Conchis Eboricensis diœcesis.* f *Lexinien. Lexovien. sem.* g *fuerunt.* h *dum.* i *consequens.* k *fuit.* l *C. 3. eod. tit. in 3. compil.*

piret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate ſuadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapſo citanda, niſi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expiret, niſi partes. cum id noverint, ſe tibi præſentaverint ea hora, qua congrue poſſis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitime terminum peremptorium aſſignaſti: extunc exequi poteris, quod intendis, ne fruſtra judicialis inſtantia evaneſcat. Ne vero judicium Eccleſiaſticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* teſtimonium veritatis, qui male agit odit lucem. Licet enim ſecundum conſuetudinem, & conſtitutiones legitimas more Romano dies a medietate noctis incipiat *b*, & in medio noctis deſinat ſubſequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde ſanxit habendum legalis auctoritas, ac ſi qualibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua poſſis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porro diſcretus Judex in aſſignatione peremptorii, non debet juriſdictionem ſuam (niſi neceſſitas exigat) adeo coarctare. *c*

CAP. XXV.

Ex nova cauſa removetur delegatus, etiam poſt litem conteſtatam, & alius ſubrogatur.

Idem Innoc. III. *Abbati de* d *Bordellia, & Priori ſancti Sepulchri.* (*an.* 1204. *Roma in Angliam.*)

INſinuante R. *e* rectore ſancti *f* Saldati, ad audientiam noſtram pervenit, quod cum cauſam, quæ ſuper jure parochiali inter ipſum & T. vertebatur, Vigorien. Epiſcopo & Conjudicibus ſuis a nobis obtinuerit delegari, poſtmodum (licet fuerit in eadem quæſtione proceſſum) tractu temporis ante diffinitivæ ſententiæ calculum, idem Epiſcopus dictum R. in familiarem admiſit: ſine quo alii Conjudices *g* (ſecundum quod in noſtris literis mandabatur) in cauſa procedere non valebant, & alter ipſorum Conjudicum *h* Officialis eſt Epiſcopi ſupradicti: propter quod adverſæ parti poterat ſuſpectus haberi: unde cum tam Epiſcopus, quam Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices poſtularat *i*, & ipſe familiaris eorum poſtmodum eſt effectus) ab adverſa parte poſſent merito recuſari, deciſionem ipſius cauſæ, veſtræ petitioni diſcretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita (niſi poſtquam familiaris ejus eſt effectus, litigare conſenſerit coram illo) in cauſa, ſecundum priorum *k* continentiam literarum (ratione prævia) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

CAP. XXVI.

Delegatus Papæ ſententiam ſuam exequi poteſt uſque ad integrum annum. h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem *Priori ſancti Fridiani.* l (*an.* 1205. *Roma in Hetruriam.*)

QUærenti *m* quid per cenſuram *n* Eccleſiaſticam: [*& infra.*] Si vero delegatus a nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parere contemnit: licet aliquibus videatur, quod ſuo ſit functus officio, ut ulterius non habeat ex delegata ſibi jurisdictione proceſſum: alii autem dicant, quod jurisdictio ejus duret, donec ſententiæ pareatur, ut interim abſolvere poſſit parere volentem. Nos tamen per æquitatis ſententiam incedentes, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut delegatus a nobis, non ſolum uſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſolvendum debitum a lege reo conceditur, ſed uſque ad integrum annum jurisdictionem ſibi commiſſam, ad exequendum ſententiam valeat exercere: ſicut obſervatur in illo, qui ante litis *a* conteſtationem contumax invenitur.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ poteſt principium, medium, & finem cauſæ conjunctim & diviſim ſubdelegare. h. d. uſque ad §. verum.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1206.)

SUper *b* quæſtionum articulis, de quibus nos conſulere voluiſti, t. reſpon. quod per conſtitutionem noſtram conſultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, ſed illa per iſtam exponitur, imo in iſta verius, quæ in illa fuerant prætermiſſa, ſupplentur. Ipſe namque reſpondit, quod ſi ſuper cauſa, quæ alicui ex Apoſtolica delegatione committitur, a perſonis Eccleſiaſticis una vel pluribus, quibus delegatus (ut pareat laboribus partium & expenſis) cauſæ cognitionem ipſius, & teſtium examinationes, ſententia ſibi reſervata committit, appellatio *c* fuerit interpoſita: hujuſmodi appellationis intuitu, cauſam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem ſtatuimus, quod licet is, cui cauſa committitur remota appell. non poſſit eam aliis ſine provocationis obſtaculo delegare, ſi tamen delegatus a nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quam executorem ad aliquem *d* certum articulum, quempiam deputaverit, ab eo (niſi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur aſſenſu. Quod ſi delegatus a nobis vel litis exordium, vel cauſæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipſo tanquam a judice licite provocetur: cum & lis ante judicem debeat conteſtari, & cauſa per judicem diffiniri. Intentionis igitur noſtræ fuit (ſicut ex tenore conſtitutionis præmiſſæ poteſt liquide deprehendi) quod, ut judicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus a nobis licite poſſit, & principium, & finem, & medium cauſæ ſibi commiſſæ, non ſolum conjunctim, ſed etiam diviſim alii delegare, *e* non obſtante quod dicitur, quod Judex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine: cum antequam ferat ſententiam, univerſa, quæ acta ſunt in judicio, inveſtigare debeat diligenter.

A ſubdelegato cum juriſdictione appellari poteſt: ſecus ſi ſine juriſdictione, niſi modum excedat: tunc enim poteſt recuſari, niſi datus ſit de partium conſenſu. Abbas.

§. 1. Verum cum totam cauſam committit alicui, vel principium aut finem ipſius, ab eo tanquam a judice poteſt licite provocari. Cum autem alicui medium *f* tantum committit, ab ipſo tanquam ab auditore provocari non poteſt, niſi mandati fines excedat *g*, vel merito ſit ſuſpectus, unde ne valeat recuſari, provide ſtatuimus, ut de partium detur vel recipiatur aſſenſu.

A ſubdelegato non in totum, appellatur ad ſubdelegantem, non autem ad primum delegantem: ſecus ſi in totum. h. d. uſque ad §. quem vero.

§. 2. Porro cum delegatus a nobis jurisdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit appellandum, non ad eum, ſed ad nos appellari debebit. Cum autem ſibi aliquid de jurisdictione reſervat, ſi cauſa ſit ei appellatione remota coamiſſa, non ad nos, ſed ad eum poterit de jure appellari. Unde ſi forſan appellatur ab eo, cui medium cauſæ *h* committitur, ſive cognitor aut executor dicatur, vel (quod melius eſt) audito, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel merito ſit ſuſpectus: nihilominus tamen delegatus a nobis juxta conſulta-

---

a *Joan.* 3. b *Vide l. more Rom. ff. de fer. Bart. in leg. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. & l. hæc verba. in fin. ff. de verb. ſign.* c *Vide Abb. in hunc locum.* d *al. Boroc. al. de Bordellis.* e *c. 4. eod. tit. in 3. compil.* f *al. Alberti.* g *judices.* h *judicum.* i *poſtulavit.* k *priorem.* l *al. Epiſcopo Prænestino.* m *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* n *Vide cap. quærenti. 5. de verb. ſign.*

a *al. ante litem conteſtatam.* b *C. 6. eod. tit. in 3. comp.* c *In cauſa appellationis multa ſalubriter cavit Conc. Trid. ſeſſ. 13. de reform. c. 1. & ſeſſ. 24. de reform. c. 20. & 20. & aliis locis.* d *al. diſcutiendum aliquem.* e *Vide l. a judice. C. de judic. & gl. in l. ſæpe audivi. ff. de offic. præſid.* f *media.* g *Vide auth. quæ in provincia. cum not. C. ubi de crim. agi op.* h *media cauſa commit. al. cui media cauſæ committuntur.*

tionem

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tionem præmissam, causam poterit definire: ut parcatur laboribus partium & expensis.

Auditor datus sine partium consensu, recusari potest ut suspectus, non tamen sine causa. Abbas.

§. 3. *Eum vero*, quem delegatus a nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam recusationis causam ostendat. *a*

Si unus ex duobus delegatis Principis cum clausula appell. rem. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamsi fuerit subdelegatum non in totum. hoc dicit, secundum intellectum veriorem.

§. 4. Si vero duo sunt a Principe delegati, & unus committit vices suas alteri, ille non potest, nec *b* debet appellatione remota procedere, nec causam alii delegare *c*, quamvis in commissione facta duobus contineatur expressum, ut appell. rem. alter possit procedere sine reliquo, si non possunt ambo pariter interesse. Quia quod potest ex sola jurisdictione sibi *d* a Principe delegata, non potest cum jurisdictione sibi a condelegato commissa. Unde si ab eo fuerit appellatum, licet aliquibus visum fuerit, quod ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum est delegantem, propter rationem superius assignatam. hoc dicit.

Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars a subdelegato non poterit appellare, ex eo, quod datus sit sine suo consensu: potest tamen recusari in ostendendo causam justam coram delegato, & tunc delegatus definiet: a quo etiamsi noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

§. 5. Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione ad nostram audientiam appellavit, pro eo quod delegatus a nobis reservata sibi definitiva sententia audientiam causæ commisit quibusdam, qui de partium *e* assensu nec dati sunt, nec recepti: nisi contra eos justam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quo minus procederent auditores. Qui etiamsi tanquam suspecti fuissent merito recusati, delegatus tamen a nobis nihilominus potuisset, sublato appellationis diffugio, causam judicialiter expedire. Quod si justam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare *f* cogebat, a tali gravamine licite potuit *g* ad nostram audientiam appellare: quodque *h* post appellationem hujusmodi est præsumptum, judicari debet irritum & inane.

CAP. XXVIII.

Delegatus Papæ, nisi malitiose se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen defert suæ dignitati & personæ. h. d. usque ad §. Item cum totum.

Idem *Episcopo Helien.* (*an.* 1206.)

PAstoralis *i* officii: [*& infra. α*] Consultationi tuæ *k* duximus *l* respondendum, quod cum delegato a Principe jurisdictio dandi judicem sit a lege concessa (dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non quærat) potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coercitionem aliquam non haberet: Delegatus tamen debet solicite providere, ut si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & personæ. *a*

(*α Diligentia & solicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus tuæ rectitudinis nos invitant, ut quamvis simus multiplicibus occupationibus prægraviti negotiorum, eis tamen ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis intendamus consultationibus. Consuluit etenim nos tuæ fr. discretio, utrum si delegatus a Principe causam sibi commissam voluerit aliis delegare, nolentem delegationem suscipere, ad ipsam suscipiendam valeat coarctare.*)

Delegatus Papæ sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare. hoc dicit, Abbas.

§. 1. Item cum totum negotium alii possit committere delegatus, sicut superius est expressum: citationis officium potest cuilibet (discretione prævia) demandare, ac punire merito contemptorem.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam a suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est interim suspensa, quoad executionem. hoc dicit secundum verum intellectum.

§. 2. Præterea postulasti, si cum a sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & literæ post appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum posteriorum judicum executio sententiæ a prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. Nos autem inquisitioni t. t. r. quod cum appellationis causam ex certa scienti judicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac jurisdictionem priorum judicum revocare *b*, ut interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita plenius sint discussa: (*& infra.*)

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiamsi sciat eam injustam. Abbas.

§. 3. Quia vero sæpe contingit, quod executio sententiæ Ordinario demandatur: quæsivisti, an si ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem: respondemus, quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. (*& infra.*)

Delegatus qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem puniet: & quantum an diem illam causam committet, appellatione remota, in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas.

§. 4 Cum autem sæpe contingat, ad diem, quem judex delegatus a nobis partibus assignavit, earum altera procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipsum a Rege vel Archiepiscopo evocari: Nos perversorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut si delegato constiterit hoc fuisse alicujus partis malitia procuratum, ipsum puniat animadversione condigna: & (ne aliquod lucrum ex hujusmodi fraude reportet,) personæ neutri parti suspectæ, quantum ad diem illum, committat ipsum negotium audiendum, quæ in ipso, appellatione remota, procedat: nisi forte partes consenserint negotium prorogari.

CAP. XXIX.

Subdelegatus a delegato Papæ jurisdictionem non habente, potest coercere impedientem. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Abbati sancti Hilarii* c *& magistro G. Canon. Tervisino.* (*an.* 1207. *Roma in Venetiam.*)

---

a *Vide leg. apertissimi. & l. cum specialis. C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet, desunt.* c *Vide leg. a judice. C. de jud.* d *sua.* e *ipsius.* f *audire, in antiquis.* g *poterit.* h *al. quod post. al. quicquid potest.* i *Ex hoc cap. sumpta sunt cap. pastoralis. infra de offic. jud. ord. & c. pastoralis. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* k *al. taliter duximus.* l *Textus in l. apertissimi. C. de judic.*

a *Vide l. capitalium & ibi Bart. ff. de pœnis. facit quod not. in l. 1. ff. eodem.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad SC. Turpill.* c *Hilarii Plebano S. Pauli Castell. diœces. & magistro G. Can. Fusen. Tervisien.*

Ex

EX literis *a* Patriarchæ Granden. (*& infra.* α) Mandamus, quatenus, niſi vobis conſtiterit, quod literæ, quæ ſecundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Granden. & Plebanum ſanctæ Sophiæ obtentis, expreſſam fecerint mentionem, ut per ſecundas primæ appareant revocatæ: cum primos Judices auctoritate literarum noſtrarum juriſdictionem non ſit dubium habuiſſe, quam potuerunt poſtmodum Patriarchæ, quoad executionem ſententiæ demandare, ex qua coercitionem etiam idem Patriarcha receperat: cum hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videretur, ſi ſubdelegatus hujuſmodi coercitionem aliquam non haberet: interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha in Caſtellan. Archidiac. promulgatam, pro eo quod ejuſdem Patriarchæ executionem impediens, ejus *b* literas, quibus mandatum prædictorum Judicum nunciabat, legi in publicum non permiſit *c*: tamdiu faciatis inviolabiliter obſervari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis ſufficienter fuerit ſatisfactum. Si vero conſtiterit primas literas, per ſecundas legitime revocatas: cum appareat primos Judices juriſdictionem nullam penitus habuiſſe, & ita conſtet per conſequentiam, Patriarcham ipſum non recepiſſe juriſdictionem vel coercitionem aliquam ab eiſdem, prædictam interdicti ſententiam denuncietis irritam & inanem.

(α *Accepimus, quod cum dil. fil. Granden. Primicerius & Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter Clericos ſanctæ Juſtinæ & A. Presbyterum ſuper eo, quod idem Presbyter Clericum ſe ipſius Eccleſiæ aſſereb at, agitari dignoſcitur, a nobis fuerat delegata: mandaſſent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quem fuerat ſuper eodem negotio quoddam a nobis reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo ſubjacere, niſi prædictum Presbyterum in ſocium recipe ent & in fratrem, idem Pacriarcha denunciav.t anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem Judicibus in hac parte parere, qui noſtra fungebantur auctoritate, maxime cum ven. fr. n. Caſtellan. Epiſcopus ipſi ſuper hoc parendum non duxerit: requiſitus, Clericis ſanctæ Mariæ formoſæ mandatum ſupradictorum Judicum per ſuas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Caſtell. Plebanus ejuſdem Eccleſiæ legi publice coram populo non permiſit.* & infra. *Unde conſiderans idem Patriarcha Archidiaconum ipſum per tantarum injuriarum exceſſum, non ſe tantummodo, ſed etiam Granden. Eccleſiam, imo nos ipſos graviter offendiſſe, tam ipſum Archidiacon. quam præd. Eccleſiam, ſuppoſuit interdicto.* & infra. *Cum igitur ſuper præmiſſis & aliis inter procuratores utriuſque partis fuiſſet coram dil. fil. t. SS. Coſmæ & Damian. Diac. Card. quem auditorem dedimus eiſdem, diutius litigatum, & ipſe nobis, quæ audierat, fideliter retuliſſet: quia nobis conſtare non potuit, ut per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cum nobis oſtenſæ non fuerint, revocatæ fuerint aliæ literæ ad prædictos Primicerium & Plebanum obtentæ, cauſam ipſam veſtro examini duximus committendam, per a. L.*)

CAP. XXX.

Juriſdictio delegati, re integra, morte mandantis expirat.

Idem *Epiſc.* d *Pictavienſi.* (*an.* 1208.)

LIcet *e* undique: [*& ſ.* α] Cum igitur duxeris requirendum, ſi cauſam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis noſtris illam clauſulam facientes: Quod ſi non omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrum nihilominus eam *f* exequantur: & unus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius ut ſuſpectus merito recuſetur: an collega ſuperſtes ſuo nomine ac defuncti poſſit negotium definire? Inquiſitioni t. t. r. quod ſi juriſdictione a ſuo ſibi collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujuſmodi, re integra, morte mandatoris expiravit, non habet ſolus officium judicandi: ſi vero ante mortem illius juriſdictione uti cœperit taliter demandata, vices ſuas & illius poterit adimplere.

(α *Confluentium negotiorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſinat, fraternitas tamen tua, quam ſincera complectimur charitate in Domino, ſolicitudinem noſtram ad tempus deponere compellit, quam in exequendiis aliis ex debito paſtoralis officii gerebamus atque tuam dubitationem Apoſtolico certificare reſponſo.*)

CAP. XXXI.

Non creditur quis delegatus, niſi delegationem probet.

Idem *Epiſcopo Bajocen.* (*an.* 1208.)

CUm in jure *a* peritus: [*& infra.*] Præterea quæſiviſti, cum tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: auctoritate qua fungor *b*, injungo, ut talem denuncies excommunicationis ſententiæ ſubjacere, ac tibi ſuper mandato Apoſtolico hæſitanti, ab aliquo non ſit facta fides *c*: an mandatum hujuſmodi exequi tenearis?

Super quo tibi hujuſmodi damus reſponſum, quod niſi de mandato ſedis Apoſtolicæ certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

CAP. XXXII.

Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem juriſdictio prorogari non poteſt.

Idem *Pariſ. & Trecen. Epiſc. & Abbati ſanctæ Genovefæ.* (*an.* 1208.)

CUm olim *d* Abbas & Conventus Vergiliacenſ. *e* ſua nobis conqueſtione monſtraſſent, quod P. Comes Altiſſiodoren. quoddam ſtagnum, molendinum, & domum in terra eorum conſtruere nitebatur, in ipſorum *f* præjudicium & gravamen, Epiſcopo & Theſaurario Nivernen. commiſimus cauſam ipſam. Per quorum literas accepimus, quod li e ſuper petitionibus Eccleſiæ conteſtata, receptis utrinque teſtibus, & atteſtationibus publicatis, cum ſuper dictis teſtium inter partes fuiſſet poſtmodum diſputatum: Tandem pars Comitis propoſuit, quod de damnis in nemoribus & rebus aliis datis, ſuper quibus teſtes deponere videbantur, cognoſcere non debebant, cum in reſcripto noſtro nulla de damnis *g* mentio haberetur: [*& infra.* α] Judices autem interlocuti ſunt *h*, quod ſuper damnis datis a Comite ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipſum Judices evocatum, & nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo conſtrinxerunt: (*& infra.*) Quia vero ſuper damnis datis, antequam lis fuerit conteſtata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cum in reſcripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipſos potuerit juriſdictio prorogari, cum procurator ad illa ſolummodo intelligatur conſtitutus, quæ in commiſſionis literis inveniuntur expreſſa *i*, & poſtquam Comes publicatis atteſtationibus intellexit, ſuper his fuiſſe depoſitum, protinus contradixit: nos eoſdem Judices pronuntiavimus minus juſte interlocutos fuiſſe, ac ſæpedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis ſententia non fuiſſe ligatum.

(α *Ad quod inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quod cum ſuper omnibus articulis, de quibus teſtes depoſuerant, lis fuiſſet ſolenniter conteſtata, de ipſis cognoſc. ac pronunciare*

---

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. ejuſque literas.* c *Vid. l. ſi quis id quod. ff. de juriſd. omn. jud.* d *al. Parmenſi.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ea.*

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil. & eſt pars Decr. cum in jur. ſup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig.* d *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Scribendum Virziliacenſis, vel Veceliac. Gall. Vezelay Ord. S. Bened. diœceſis Eduenſis.* f *eorum.* g *de damno datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text. in l.* 2. *& ibi Bart. in fin. ff. ſi cert. pet. cæterum dictio, &, deeſt in plur. manuſcr.*

Judi-

Judices tenebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quod & si super damnis a procuratore suo lis fuerit contestata, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cum ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illa duntaxat capitula, quæ fuerant in literis commissionis expressa, super castro videlicet, stagno & molendino. Ad hoc parte altera respondente, quod procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quousque post publicationem testium minime duxerat revocandum.)

CAP. XXXIII.

Qui acta causæ relationis Judicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodum contra illa.

Idem *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1209.)

CUm *a* olim Magister S. & B. Archidiaconatum & Præposituram adinvicem commutassent: (*& infra.*) Verum dictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius deleganti, sigilla violavit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, adversario præsente, in excusationem suam proposuit, quod Iudices perperam processerant *b* contra ipsum, cum acta *c* in scriptis minus fideliter redigissent: unde timens ne literas portaret Uriæ, illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quod expediret melius notavisset vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Præterea cum non conquereretur de Judice, quem ei proprio motu *d* concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis per eum literas destinassent, de ipso pariter conquerentes: verbis ipsius fidem non duximus adhibendam: sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quæ temere violarat *e*, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum. hoc dicit, secundum unum intellectum. *Vel sic: Delegatus subdelegatum collegæ impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula: quod si ambo, &c.* hoc dicit, secundum alium intellectum.

Idem *Abbati, & Capellano sanctæ Mariæ Bononiens.* (*vel de porta Ravennat. an.* 1209.)

COram *f* dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & N. Nuncio, & Clerico sanctæ Agathæ adversario tuo, qui cum instrumentis ejusdem Ecclesiæ, sed absque literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione *g* concessimus auditorem:) proponere *h* curavisti, quod cum quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Ecclesiam construxisset, Alexand. Papa *i* præced. nost. causam super hoc Abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris commisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariæ diffinitivam sententiam protulerunt: verum Capellanus sanctæ Agathæ sententiæ parere comtempsit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo, per annum disceptatum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ Agathæ horum veritate suppressa, magistrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione adjungi: qui cum causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret: sententiam prædictam confirmavit: (*& infra.* α) Nuncius vero Ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quod cum dictus magister L. vices suas alii delegasset, Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causæ cognitione processit: (*& infra.* β) Sed contra fuit responsum, quod Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cum in ultimæ commissionis literis fuisset insertum, quod si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut si per se, vel per alios interesse non *a* possent: quia id raro *b*, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrarien. Episcopo sententiam confirmavit, & adversæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

(α *Capellano S. Agathæ sub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infra certos terminos commorantium ad offici a divina, vel Ecclesiastica reciperet sacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverso respondit, quod olim Archipresbyter de Pastino a prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Castellionis, in quo supes excreverat populi multitudo, Ecclesiam de novo fundaret. Unde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. n. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundum consuetudinem collocavit: capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet Ecclesia de Pastino, per 20. annos juste possedit, quam fel. rec. Cœl. pp. p. n. eis suis literis confirmavit, & nos sub nostra protectione recepimus constitutam nobis ab eodem Archipresbytero censualem. Verum olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, præter auct. Archipresbyteri & Capituli de Pastino, coram prædicto Abbate S. Steph. & Priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imo ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia prædictam voluerunt sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Idem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo quam veteri populo sententiam protulerunt, cum secundum tenorem literarum directarum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodum vero memoratus Canonicus contra voluntatem sive prohibitionem Archipresbyteri sui coram Ferrarien. Episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem comperto, quod universi familiares ejus ei essent adversi, prædictum L. ei fecit adjungi, qui cum*)

(β *Unde contra primam sententiam allegabat, quod de commissione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit: quia Judices post appellationem legitime interpositam processerunt, & quod fines mandati fuerunt in processu transgressi: contra secundam vero similiter proponebant, quod Canonicus regularis, qui coram Ferrarien. Episcopo litigavit, non solum non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti se præsumpserat immiscere, quod Ferrarien. Episcopus solus processerat. cum non ei soli causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverit interesse, alii tamen commiserit vices suas, & post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien. pro Ecclesia S. M. sententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod prædicta stare non poterant, cum credi non debeat, quod a Judicibus illi pars appellavit adversa, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanasse. Præterea cum in literis commissionis appellationis fuisse obstaculum partibus inter-*

a *Cap.* 1. *De rerum perm. in* 3. *comp. unde vero narratio facti peti potest.* b *processerunt.* c *al. & acta.* 2. *Reg.* 11. d *Hæc clausula, motu proprio, quid operetur, tradit Felin. cap. nonnulli. De rescr. & late Gabrielius in com. concl. tit. de clausul. concil.* 2. e *violavit.* f *Cap.* 1. *de paroch. & al. paroch. in* 3. *comp.* g *Infero, quod Clericus comparens pro altero, si non probat plene de mandato, tenetur de rato. concor. Auth. gener. C. de Episc. & Clericis.* h *In C. Barb. constit. proponere curavisti.* i *deest, Papa, in antiquis.*

a *Posset.* b *Vide leg. jura. cum l. seq. C. de postul. & l. nam ad ea. ff. de leg.*

clusum,

cluſum, appellationi interpoſitæ non fuerat deferendum. Inſuper cum ſicut adverſarius fuit in jure confeſſus, & ſi pars ejus, qui ut proſequeretur appellationem, literas impetravit. non fuerit tamen illis uſa, pro eodem haberi debeat, ac ſi non fuerit proſecuta. Unde ſententia jam tranſierat in rei judicatæ auctoritatem, & ſi contra jus litigantis prolata fuiſſet. Cum autem nec literæ commiſſionis ad judices primos obtentæ præſententur in jure, nec aliter legitime demonſtretur formam mandati judices exceſſiſſe, pro ſententia potius eſt præſumendum. Quod dicitur ex adverſo, quod Canonicus ipſe non fuerit procurator, non nocet, cum ipſe procurator litem coram eodem Ferrarienſ. Epiſcopo conteſtando factus fuerit Dominus litis, qui generalis ab ipſius fundatione Eccleſiæ procurator fuit, & ſic agebat, & contrahebat, ac ſi vere novæ capellæ Dominus extitiſſet: præſertim cum in cauſam non tam Eccleſiæ nomine, quam proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Eccleſiæ S. M. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Eccleſiaſtica ſacramenta. Præterea, cum ad Archipresbyteri notitiam perveniſſet, cauſam ipſam fuiſſe Ferrarien. Epiſcopo delegatam, ſi per canonicum illum nolebat ſubire judicium, ad cauſam agendam debuerat alium deſtinare, quod cū non fecerit, ejus eſt negligentiæ imputandū, imo malitiæ potius, qui ſic commiſſionē noſtrā viſus fuerit enervare.)

C A P. XXXV.

Locus ad quem reus ſecure accedere non poteſt, & Canonicus in cauſa Canonici delegatus, recuſari poterit.

Idem Innoc. III. *Præpoſito S. Dominici Subdiacono noſtro.* (*an.* 1210. *Roma in Liguriam.*)

CUm R. *a* Canonicus Januen: cauſam, quæ inter ipſum ex una *b* parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis ſuæ, in tua nequeat præſentia comparere: Mandamus, quatenus ſupradicto R. hujuſmodi optionem relinquas, ut exceptis Canonicis Januen. (quos cum ſint ejus ſocii, merito habet pars adverſa ſuſpectos) in civitate, vel diœceſi Januen. in qua ſunt multi viri providi *c*, judicem eligat, coram quo quæſtio terminetur: cui auctoritate noſtra diſtricte præcipiat, ut eandem cauſam juxta reſcripti a te *d* obtenti tenorem appel, rem. ſine debito terminare procuret.

C A P. XXXVI.

Si mandatur Judici delegato, ut illum abſolvat, qui dicit ſe injuſte excommunicatum, ante probationem illum abſolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1210.)

CUm contingat *e* interdum, quod Laici: (*& infra.*) Inſuper requiſiti ſumus, cum quis conqueritur in ſe a ſuo Epiſcopo poſt appell. ad nos legitime interpoſitam, vel alias injuſte excommunicationis ſententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut ſi eſt ita, juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eandem ſententiam denuncient eſſe nullam, ac Epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem appellatonis emitteret, vel alias juſte hujuſmodi ſententiam protuliſſet, an probationibus non admiſſis liceat judicibus excommunicatum abſolvere, vel denunciare *f* ſententiam eſſe nullam? *g* Ad quod t. r. quod cum quis conqueritur, ſe poſt appell. ad nos legitime interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper utriusque *h* partis probationes ſunt admittendæ, antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denunciandus ſit potius non ligatus. In eo vero caſu, cum excommunicatum quis ſe aſſerit injuſte, vix vel nunquam eſt ejus (antequam abſolutus fuerit) probatio admittenda, niſi tunc tantum, cum aſſerit in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur, antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verum ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſte, ac Epiſcopus ad probandum, quod juſte ipſum excommunicavit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem ipſius aliquatenus audiendus: cum etſi pro certo conſtaret, rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam, nihilominus eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti: & ideo in hoc caſu illum credimus juxta formam Eccleſiæ protinus abſolvendum: ut ſic demum probationibus utriuſque partis admiſſis, utrum juſte vel *a* injuſte ligatus fuerit, decernatur.

C A P. XXXVII.

Si ſubdelegatus delegati Papæ juriſdictione uti cœperit, a delegato removeri non poteſt: & ſi fecerit contra mandatum, ſive exceſſerit formam reſcripti, proceſſus eſt nullus.

Honorius III. *Meſſan. & Regin. Archiepiſcopis.* (*an.* 1224.)

Rogatus b a nobis olim & fratribus noſtris chariſſimus in Chriſto fil. noſter Frederi cus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Siciliæ, ut reſtitueret ven. frat. noſt. Cephaluden. Epiſcopum, quem ſpoliaverat Eccleſiis & aliis bonis ſuis, ſe id libere facturum viva voce promiſit, unde per ſcripta noſtra Venerabili frat. noſt. &c. quæ ſequuntur hic deſcripta.

VEnerabili frat. noſt. Archiepiſcopo Cuſentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Epiſcopum *c* reſtitui faceret ad Epiſcopatum, & ad alia, quibus fuerat ſpoliatus: quo reſtituto plenarie, & corporalem ac pacificam poſſeſſionem adepto, ſi Epiſcopus merito eſſet de dilapidatione ſuſpectus, virum providum & honeſtum provideret coadjutorem *d* eidem adjungere *e*, ſine cujus conſilio nihil eorum faceret, quæ ad adminiſtrationem pertinent temporalem, quoadusque veritate comperta ducetemus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utrique auctoritate noſtra diſtrictus interdicens. Porro idem Archiepiſcopus corporis infirmitate gravatus, commiſit in hujuſmodi negotio vices ſuas, primo Abbati Sancti Spiritus de Panormo, ac demum Theſaurario Cuſentinen. Quorum proceſſus nobis exhibitos, de fratrum noſtrorum conſilio caſſavimus juſtitia exigente: quia videlicet Abbas contra mandati noſtri tenorem *f*, ad inquirendum utrum de dilapidatione ſuſpectus eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto proceſſit, & Archiepiſcopus ipſe (cum jam ſuo functus eſſet officio, dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas) hujuſmodi negotium dicto Theſaurario non potuit demandare.

C A P. XXXVIII.

Si delegatus pronunciaverit ſe juriſdictionem non habere, ipſam etiam de conſenſu partium non reaſſumit.

Gregor. IX. *S. Præcentori & Magiſtro N. Canonico Ambian.* (*an.* 1227.)

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, non noveritis accepiſſe, quod cum nobilis mulier Juliana vidua, mentiens ſe pauperem *g* contra eos ſuper terris & rebus aliis ad judices noſtras literas impetraſſet, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod

cum

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Hæc verba, ex una parte, deſunt in antiquis.* c *In Codic. Barb. ita, providi & diſcreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis indicat omnino ita eſſe legendum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* f *Hic eſt, hujuſmodi, in quibuſdam manuſcr.* g *Hunc text. dicit Abbas ſingul. eſſe hic, ad hoc quod appellatio injuſtæ ſententiæ veniat nulla.* h *utriuslibet.*

a *Hæc duo verba, vel injuſte: deſunt in vetuſtioribus.* b *In ipſius Honorii commentariis, ſeu regiſtris, hujus capitis hoc erat initium.* c *l. videamus. §. in Fabiana. de uſur. & l. cum prætor. de verb. ſignif.* d *Coadjutores quando dandi ſint, & qualiter permittantur, tradit Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reform. c. 6. & ſeſſ. 25. de reform. cap. 7.* e *verbum, adjungere, deeſt in antiquis.* f *vide l. 1. cum not. C. de appellat.* g *l. ſi quis ad declinandam. §. ſin autem. C. de Epiſc. & Cleric. & l. illicitas. §. fin. ff. de offic. præſ.*

cum dictæ literæ ſuggeſto mendacio impetratæ fuiſſent, cum prædicta Jul. (quæ nobilis eſt & dives) pauperem ſe dixiſſet in eis, coram ipſis (niſi requiſito prius Domino, ſub cujus jurisdictione ipſi conſiſtunt, & coram quo parati erant eidem exhibere juſtitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciarunt, ſe per easdem literas procedere non debere: [*& infra.*] Demum fuit a partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromiſſum, quod ſi intra terminum in compromiſſo expreſſum cauſam non deciderent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verum arbitris cauſam intra terminum negligentibus terminare, dicti judices jurisdictionem per formam compromiſſi hujuſmodi reſumpſerunt: a quibus iidem ſe ſentientes gravari, quod ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eosdem, ad noſtram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXIX.

Arbitri electi ad cauſam recuſationis, aſſignant partibus terminum ad probandum cauſam ſuſpicionis, & judex recuſatus compellit arbitros ad cauſam finiendam.

Idem. (*an.* 1227.)

SUſpicionis *a* cauſa contra judicem aſſignata, non ipſe (qui forſan provocatus obeſſet) ſed arbitri potius, coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noſcuntur, poſſunt ad hoc terminum aſſignare. Ab ipſo quoque judice (cui ſicut jurisdictio, ſic & cætera, ſine quibus explicari cauſa non poteſt, intelliguntur eſſe commiſſa) iidem ut conveniant (ſi diſcordes fuerint) in unam ſententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi, ne hujuſmodi occaſione principale negotium plus debito prorogetur.

CAP. XL.

Delegata juriſdictio ad perſonas non expreſſas in reſcripto, etiam de ipſarum conſenſu prorogari non poteſt.

Idem *Abbati ſanctæ Genovefæ.*

P & G. per literas *c* Apoſtolicas conquerentibus coram te de Epiſcopo London. *d* quod conceſſum ab eis mutuum promiſſo loco & termino non perſolvit; pendente judicio, I. Laicus qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam jurisdictionem (ſicut aſſerit) voluit prorogare *e*: ut ſi intra terminum conſtitutum prædictam non ſolveret quantitatem, excommunicationis & interdicti ſententias in perſonam & terram ejus promulgares. Quas hujuſmodi occaſione a te latas, decernimus non valere: cum etſi alias juriſdictioni præeſſe dicaris, quia in dictum I. nullam jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noſcitur extitiſſe, cum hujuſmodi delegata jurisdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

Major XX. annis poteſt a quocunque dari delegatus. Idem in majori XVIII. dummodo interveniat conſenſus partium. Minor vero XVIII. non poteſt dari, niſi a Principe.

Idem.

CUm vigeſimum annum peregeris *f* dari potuiſti in ætate hujuſmodi delegatus. Cæterum conſtituto intra ætatem eandem, (niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum XVIII. tranſcendiſſet) facta delegatio ab alio, quam a Principe non teneret.

a *Cauſas accuſationum refert Hoſtienſ. in ſum. tit. de recuſ. §. quæ ſunt juſtæ cauſæ. Joan. Andr. in c. Legitimæ. de app. in 6. & Pann. in c. cum ſpeciali. infra. de appell.* b *Vide l. item ſi unus. ff. de arbitr.* c *Vide Lanfr. in. in tract. de arb. §. prorogatio.* d *Laudunen.* e *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. & l. unic. & ibi Bart. C. de ſent. quæ pro eo. quod intereſt.* f *Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fam. & l. cum prætor. ff. de judic.*

CAP. XLII.

Poteſtas plurium delegatorum vel arbitrorum ſimpliciter datorum, expirat per mortem unius.

Idem. (*an.* 1228. *Romæ.*)

UNo delegatorum *a* vel arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Niſi aliud in delegatione aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

CAP. XLIII.

Delegatus Papæ ſubdelegare poteſt, licet datus ſit ex officio, vel de partium conſenſu, vel cum clauſula præelectionis, videlicet, quod ſi non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Hoc dicit, uſque ad §. Is autem.

Idem.

QUoniam Apoſtolica ſedes intendit providere negotiis, & non perſonis, quibus eadem committuntur, ſi judex tertius licet ex officio noſtro, vel de aſſenſu partium pro communi utilitate a nobis datus eiſdem, alii delegaverit vices ſuas (cum delegato a Principe id concedatur a jure) *b* delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cum mandatur Epiſcopo, ut cum altero ſuorum conjudicum mandatum Apoſtolicum exequatur, & tunc ſine ſubdelegato ab ipſo Epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt.

Is, cui committitur negotium, ut perſonaliter exequatur, poteſt ſi partes conſentiunt, alteri ſubdelegare. Fallit in caſibus hic expreſſis. h. d. uſque ad §. Cæterum.

§. 1. Is autem, cui injungitur, ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare. Præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis miniſtris provideri mandaremus *c*, cum in his omnibus caſibus induſtriam & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Is, cui committitur nudum miniſterium exequendum, non poteſt vices ſuas alteri committere: fallit in Legato ſedis Apoſtolicæ. Et eſt text. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.

§. 2. Cæterum (ſalva Legatorum ſed. Apoſtol. auctoritate) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non ſibi jurisdictio, ſed certum miniſterium potius committitur in hac parte.

TITULUS XXX.
DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legatus Papæ etiam per ſimplicem querelam adiri poteſt.

Alexander III. *univerſis Suffraganeis Cantuarien. Eccleſiæ.* (*an.* 1170.)

CUm *d* non ignoretis Cantuar. Archiepiſcopum vobis non ſolum Metropolitico *e*, ſed etiam legationis jure præeſſe: [*infra.* α] Sane licet idem Archiepiſcopus Metropolitico jure audire non debeat cauſas de Epiſcopatibus veſtris, niſi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu univerſas *f*, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad ſuam audientiam, audire poteſt & debet, ſicut qui in provincia ſua vices noſtras gerere comprobatur.

(α *Mirabile ſatis eſt, quod quidam veſtrum, ſicut audimus, aſſeverare præſumit, quod idem Archiepiſcopus nullam cauſam de Epiſcopatibus veſtris, ſive metropoleos, ſive legationis jure, debeat audire.*)

a *Hunc text. intellige, cum facta eſt delegatio nominatis perſonis: ſecus ſi dignitati, juxta c. quoniam Abbas, ſup. eod.* b *Vid. l. a jud. & ibi Pet. de Bel. pert. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. & quia. ff. de juriſd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Metropolico.* f *In multis manuſcr. additur iterum vox, cauſas.*

CAP. II.

De causa ſpecialiter delegata a Papa, Legatus ſe intromittere non poteſt.

Cœleſtinus III. *Magiſtro Columbo.* (*an.* 1192.)

STuduiſti *a* nobis *b* quærere, utrum de cauſa, quam alicui delegamus. alius qui ſit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel poſtea cognoſcere valeat; vel commiſſionis noſtræ proceſſum, quem Judici delegato tranſmittimus, taliter impedire. Reſpondemus, quod cum mandatum ſpeciale deroget generali, Legatus commiſſionem alii factam ſpecialiter impedire non poteſt: & ſi ſecundum formam mandati noſtri ſententia jam fuerit promulgata, non poterit ipſe Legatus (niſi ſuper hoc mandatum ſpecialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipſam tamen (ſi rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

Legatus etiam de latere, ex generali legatione non poteſt transferre Epiſcopos, vel unam Eccleſiam cathedralem alteri ſubjicere, & alteri concedere jus primatiæ, vel duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, abſolvere poteſt. h. d. cum c. ſeq.

Innocentius III. *c tit. ſancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, ſed. Apoſt. Legato.* (*an.* 1202.)

NIſi ſpecialis illa dilectio *d*, quam ad perſonam tuam habuimus & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœna docente cognoſceres, quantum *e* exceſſeris, qui ſpretis canonicis ſanctionibus & conſuetudine generali, motu proprio præſumpſiſti Trojanum Epiſcopum de Trojana Eccleſia ad Panormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

Summatum fuit ſupra in cap. præcedenti.

Idem *eidem.*

QUod *f* translationem: [*& infra.* α] Licet in regno Siciliæ generalis ſit tibi commiſſa legato, ad ea tamen ſine ſpeciali mandato noſtro non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum privilegii ſingularis ſunt tantum ſummo Pontifici reſervata: & ſi quædam ex his, quæ de ſpeciali conceſſione ſæpe fuere Legatis indulta, ut (illorum videlicet abſolutio, qui propter ſacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ ſententiæ) videantur ex ipſo legationis officio jam licere Legatis: an exiſtimas, qua vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quod Panormit. Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſan. ut illam præficeres iſti, conceſſo ſibi privilegio primatiæ? Aut putas ex eadem cauſa tibi licere, duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere ſine licentia ſpeciali?

(α *Pontificis de Trojano Epiſcopatu ad Panormitanam metropolim a te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, ſed rectitudinis nos induxit: quia*)

CAP. V.

Ex quo Legatus retulit cauſam Papæ, illius deſinit eſſe Judex.

Idem *Bonon.* g *Epiſc. & M. Capellano Subdiacono noſtro.* (*an.* 1202.)

LIcet Tranenſ. Canonici *h* ab initio diſſenſiſſent, tandem unanimiter conſenſerunt, G. fratrem Caſſinen. Abbatis *i* in Archiepiſcopum eligentes, cujus electionem Portuenſ. Epiſcopus tunc Legatus examinari præcepit [*& infra.* α] Nuntius præfati *Caſſinatis* Abbatis nobis literas repræſentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quod poſtquam electionem examinaverat, & eam ad noſtræ deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitioſe nimis examinare præſumpſit: [*& infra.* β] De conſilio fratrum noſtrorum examinationem ſecundam, tanquam a non ſuo Judice factam, poſtquam negotium ad noſtram fuerat translatum examen, cenſuimus irritam & inanem.

(α *Et examinationem redactam in ſcriptis fecit ſigillis dil. fil. n. Archidiac. & mag. Petrachii muniri eum ſuo quoque ſigillo ad ſedem Apoſtolicam tranſmittend. literas quoque ſuas nobis pro fratre dicti Caſſin. Abbatis deprecatorias deſtinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum ſubſcriptionibus roborato, necnon & literis Suffraganeorum & populi, tres de Canonicis Tronen. Eccleſiæ ab univerſo capitulo deſtinati, nobis humiliter præſentarunt, petentes electionem canonicam de perſona idonea celebratam auctoritate Apoſt. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam a præfatis Canonicis juramentum recepimus, non a nobis exactum, ſed ab ipſis oblatum, & factum electionis, ſicut eſt & moris & juris examinavimus diligenter. Interim vero*)

(β *Unde petebat per viros idoneos ſuſpicione carentes de ipſo facto inquiri, cumque præfatus ſuperveniſſet Epiſcopus, & ea, quæ geſta ſunt, intelleximus ab ipſo;*)

CAP. VI.

Legatus de latere confert beneficium vacans, licet illud ſpectet ad præſentationem alicujus Clerici. h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *a ſancti P. & ſancti Leonis Abbatibus, & R. Archid. Tullen.* (*an.* 1202.)

DIlectus filius *b* R. Metenſis Canonicus intimavit, quod cum Prænestinus Epiſcopus Apoſtol. ſed. Legatus, Eccſiam ſancti Trudonis contuliſſet eidem: Meten. Archid. ad quem illius Eccleſiæ præſentatio pertinebat, aſſerens, quod eodem inconſulto conferri non potuit a Legato, Canonicum ipſum ſuper eadem Eccleſia moleſtare præſumit. Cum igitur plus juris habeat in conceſſione Prælatus, quam in præſentatione patronus *c*, nec præjudicetur Prælato, ſi quando per Apoſt. ſed. Legatum eo inconſulto Eccleſia concedatur: mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus ſuper hoc moleſtatione deſiſtat, appellat. rem. cogatis.

CAP. VII.

Legatus in pluribus locis, poteſt in quolibet dictorum locorum juriſdictionem ſuam exercere: ita quod facta unius loci poteſt in alio explicare. h. d. Pannor.

Idem *Illuſtri Regi Francorum Philippo.* (*an.* 1202.)

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [*& infra.* α] Ex parte tua querimoniam accepimus, quod cum tibi Legatus eſſet certa ratione ſuſpectus, extra fines Francorum in terram tuam interdicti ſententiam promulgavit: (*& infra.* β) Tuæ magnificentiæ reſpondemus, quod etſi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos ſuæ legationis egreſſus: cum non ſolum in regno Francorum, ſed in Vienn. Lugdun. & Biſuntin. provinciis injunctam ſibi a nobis legationis ſolicitudinem ſuſcepiſſet.

(α *Quod Regiæ ſublimitati.* & infra. *Nuper autem primo dil. fil. & Vicen. & Walther. milites, & poſtmodum dil. fil. mag. Decanum Aurelianenſem cum literis tuis benigne recepimus: & curavimus multipliciter honorare; ſicut per ipſos poterit tuæ Serenitati plenius patere. Ipſi autem in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia conſtituti contra eundem Card. ex parte tua querimoniam intenderunt.*)

(β *Qui etiam in animam tuam promiſerunt & obtulerunt*

---

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *hæc duo verba, a nobis, deſunt in antiquis.* c *Innocent. III. de tit. &c.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e §. *item lex Julia de vi publ. Inſtit. de publ. judic.* f C. *eod. tit. in* 3. *compil. pro unione vide Conc. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 13. g *Barotinenſi.* h C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp. in quibuſdam, Trojani, legitur.* i *al. Abbatem, & tunc dic. G. fratrem Caſſinenſem Abbatem.*

a *Sancti Apri, & ſancti Leonis Abbatibus, & Magiſtro R. Archid. Tullenſi.* b *Cap.* 4. *eod. tit, in* 3. *compilat.* c *Vide leg. ſi communem. ff. quemadmod. ſerv. amitt.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.*

jura-

jurare, quod tu coram legatis & delegatis noſtris ſuper hoc negotio ſtabis juri, & quod propter hujuſmodi negotium, nec per nos, nec per alium fuerit ex parte noſtra citatus, ut juri pareres, prædictam petens ſententiam recepta hujuſmodi cautione juratoria relaxari. Cæterum ad ea, quæ contra legatum objecerant, & eis reſpondemus, &c.)

CAP. VIII.

Præſente Legato de latere, minor Legatus executionem officii ſui dimittere debet.

Gregorius IX. *Patriarchæ Hieroſolymitano.* (*an.* 1228.)

VOlentes: [*& infra.*] Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita tamen, quod ſi Legatum ad partes illas de latere noſtro contigerit deſtinari, executionem ipſius officii, quamdiu Legatus ipſe ibi fuerit, pro ſedis Apoſtol. reverentia omnino dimittas. *a*

CAP. IX.

Legatus non de Latere, ſed ratione perſonæ, extra provinciam ſibi decretam abſolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, ſi tales excommunicati aliunde veniant. Legatus vero ratione dignitatis nullos tales abſolvit. h. d. ſecundum communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Eccleſiæ Romanæ Legati, qui de ipſius latere non mittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibidem, ſi hujuſmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere: & qui Eccleſiarum ſuarum prætextu legationis ſibi vendicant dignitatem, etiam ſubditis (quamvis in provincia ſua exiſtentes) beneficium abſolutionis impertiri non poſſunt: Niſi de ſpeciali gratia illis & iſtis amplius a ſede Apoſtolica concedatur.

CAP. X.

Durant Legati ſtatuta etiam legatione finita: finitur tamen ſui delegati juriſdictio, ſi citatio non præceſſit.

Idem.

NEmini dubium eſſe volumus, quin Legatorum ſedis Apoſtolicæ ſtatuta edita in provincia ſibi commiſſa durent tanquam perpetua, licet eandem poſtmodum ſint egreſſi. Secus autem *b* ſi cauſas duxerint delegandas *c* aliquibus, cum juriſdictio iſtorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum horum citatio non præceſſit.

TITULUS XXXI.
DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

CAP. I.

Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit, invocare brachium ſeculare.

Ex Synodo Joannis Papæ. (*an.* 872. *in Gallia.*)

PErnicioſam: *d* [*& ſ.*] Habeant igitur Epiſcopi ſingularum urbium in ſuis diœceſibus liberam poteſtatem, adulteria & ſcelera inquirere, ulciſci & judicare *e*, ſecundum quod canones cenſent, abſque impedimento alicujus. Et cum opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, ſed potius ad ea, quæ Deo ſunt placita, proſequendum.

CAP. II.

Ordinationes, qui ſcit non ut Judex vel homo, ſed ut Deus, ſubditum eſſe criminis reum, indeterminate poterit ſed non nominatim eum arguere vel punire.

Eugenius Papa *a*.

SI Sacerdos ſciat *b* pro certo aliquem eſſe reum alicujus criminis, vel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit; niſi judiciario ordine quis probare poſſit, non debet eum arguere nominatim, ſed indeterminate. Sicut dixit Chriſtus *c*: *Unus veſtrum me traditurus eſt*. Sed ſi ille, cui damnum illatum eſt, petierit juſtitiam, poteſt excommunicare auctorem *d* damni, licet etiam ei confeſſus ſit, ſed tamen nominatim poteſt eum removere a communione, licet ſciat eum eſſe reum: quia non *e* ut judex ſcit, ſed ut Deus: ſed debet eum admonere, ne ſe ingerat: quia nec Chriſtus Judam a communione removit.

CAP. III.

Si ordinarius ſubjectus Epiſcopo profert in ſibi ſubjectum juſtam cauſam Eccleſiaſticam, Epiſcopus illam ſervare debet, & illam ſine ſatisfactione & conſcientia proferentis relaxare non debet.

Alexander III. *Florentin. Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

CUm *f* ab Eccleſiarum Prælatis Eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma conſiſtere, & uſque ad dignam ſatisfactionem inviolabiliter obſervari. Quapropter mandamus, quatenus ſi quando Plebanus ſancti P. *g* in Clericos vel Laicos parœcianos ſuos interdicti vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit, ipſam facias inviolabiliter obſervari, & eam ſine congrua ſatisfactione, & abſque ejuſdem Plebani conſcientia non relaxes.

CAP. IV.

Si ordinatio vacantis Eccleſiæ etiam patronatæ ex juſta cauſa differtur, eſt ibi per Epiſcopum Œconomus ponendus.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1165.

CUm vos plerunque *h* oporteat ordinationem Eccleſiarum differre, pro eo, quod quandoque perſonæ vobis minus idoneæ præſentantur, aut inter vos & præſentatores alia de cauſa radix diſſenſionis emerſerit: *i* [*& infra. α*] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi quando in vacantibus Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minus idoneæ præſentantur, vel alia de cauſa, de jure perſonas non potueritis in eis inſtituere: appellatione remota *k* ponatis Œconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Eccleſiarum utilitatem expendere, aut futuris perſonis fideliter reſervare.

(*α Providendum vobis eſt, ne occaſione hujus diſſenſionis & ſcandali interim fructus illarum Eccleſiarum depereant, aut ejus parochianis in ſpiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde eſt, quod*)

CAP. V.

Si conſtat ordinario, quod abſolutus a Papa ſuppreſſit veram cauſam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si vero ſibi non conſtat, eſt tamen ſibi urgens ſuſpicio contra eum, debet cogere eum ſe purgare.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1165.)

EX *l* parte tua: [*& infra. α*] Quia nos conſulere voluiſti, utrum illorum abſolutio teneat, qui (occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant) abſolutionis beneficium per ſedem Apoſtolicam meruerunt, ſuæ excommunicationis cauſam aliam prætendentes? Taliter reſp. quod ſi ita tibi conſtiterit, debes eos

a *Vide auth. multo magis. C. de ſacr. Eccl. fac. l. 2. C. de teſtam. tut.* b *tamen.* c *Vide l. un. C. qui pro ſua juriſd. & l. 3. C. de offic. præt.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Trident. Conc. ſeſſ. 24. de reform. cap. 8.* e *Vid. l. imperium. cum not. ff. de juriſd. omn. jud.*

a *al. Auguſtin. in Concil. part. 50. cap. 55. Idem Norwicenſi Epiſcopo.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. p. 50. cap. 56.* c *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13.* d *actorem.* e *Thom. 3. p. q. 80. art. 6. Sotus in 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 6.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 31. c. 7.* g *Pancratii.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 15. cap. 21.* i *emergit.* k *ceſſante.* l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 31. c. 4.*

Ecclesiastica censura compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si vero id tibi *a* non constiterit, & eos suspectos habueris, quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

(α *Nobis est constanti assertione propositum, quod interdum quidam pro certis causis excommunicati sed. Apostol. visitant, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Unde*)

CAP. VI.

Si ex desidia vel malitia delegati Papæ quis perseverat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quod causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis & singularis.

Cœlestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

SIgnificavit *b* nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, cum pro illicita consanguinitatis & affinitatis copula excommunicatione *c* notantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quas, cum ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copula remanent: & causa debitum non sortitur effectum: [*& infra.* α] Cum itaque pro malitia vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati responsum, quod quotiens ea quæ prædiximus, in tua diœcesi evenire contigerit, licite potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tam diu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

(α *Unde postulasti a nobis, quid sit tibi in tali articulo faciendum.*) *Cum itaque dolus suus alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam vel desidiam judicis delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum.

Innocentius III. *Ausitano Archiepisc.* d (*an.* 1198.)

QUanto *e* devotio religiosorum: [*& infra.* α] Ad audientiam nostram noveris perveniſſe, quod Monachi, Canonici & alii regulares tuæ provinciæ, cum deberent potius in clausſtro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, clausſtrum abhorrentes, per curias Principum & potentum discurrere non verentur: [*& infra* β] Mandamus, quatenus quoscunque tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, convertendum in utilitatem domus, secundum Abbatis consilium, & regularem vitam observent: si Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officii & beneficii, appellatione remota compellas.

(α *Virorum studiosius mandatis divinis inhæret, & creatori suo placere per omnia opera sanctæ conversationis intendit, tanto humani generis inimicus ad seductionem suæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*)

(β *Ex muneribus suis illorum sibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu suo confisi graves dissensiones commovent, & cæterorum humilitatem in Spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatu Prælatorum suorum inobedientes & contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem secularium negotiorum solicitudinibus se ingerunt. Cum igitur propter hoc ordo religionis non modicum enervetur. f. t. per a. f.*

CAP. VIII.

Ab uno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus. Et Archiepiscopus per querelam aditus, non absolvet, nisi primo remittat.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

AD reprimendam *a* malitiam perversorum, pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas sicut latas a vobis interdum in subditos, vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexovien. Episcopus duxerit in subditos suos canonice promulgandas: & vos ipsi servetis, & a vestris subditis facietis inviolabiliter observari. §. 1. Tu vero, frater Archiepiscope (cum excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de injusta tibi fuerit excommunicatione conquestus: ad ipsum (ei quasi Coepiscopo deferens) absolvendum, secundum Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (recepta cautione juratoria) absolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quod nisi legitime tibi constiterit eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ex debito sibi juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus *b*, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remota, reducere non omittas.

CAP. IX.

De causis subditorum Archiepiscoporum & Episcoporum suorum, Patriarcha non cognoscit: nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis seu privilegii.

Idem *Turonensi* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1198. *Roma in Syriam.*)

DUo *d* simul: [*& infra.* α] Consult. t. t. r. quod cum sit in canonibus definitum, Primates vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel *e* prisca illis consuetudo contulit ab antiquo *f*: ita ut secundum Nicænas *g* regulas sua privilegia serventur Ecclesiis, præterquam si Apostol. sed. antiquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius, quolibet speciali privilegio decreverit honorare: quamdiu Clerici tui coram te voluerint stare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc a sede Apostolica sit indultum.

(α *Consultationem scilicet & querimoniam, unica tuæ f. petitio continebat, per quam a ven. f. n. Hierosolymitano Patriarcha conquerebaris, Clericos tuos injuste gravari, qui eos spreto judicio tuo, coram quo parati sunt de se querimoniam deponentibus justitiam exhibere, licet ad eum per appellat. causa minime deferatur, coram se respondere compellit, & utrum ad id possint de jure compelli, per nostras postulabat literas edoceri. Volentes igitur super gravaminibus tibi providere prædictis.*)

---

a *Sensus est: si suspecti sunt, quod non dixerint Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compilat.* c *Vide Trident. Concil. sess.* 24. *in decret. de reformat. per multa capita.* d *al. Auxitano.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Concil. Viennens. in Clem. de stat. Monach. c. ne in agro. §. quia vero. ubi etiam hæc prohibeatur. Facit lex, Deo nobis. C. de Episc. & Cler.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* q *al. notatus, nam, innodatus, in nullo manuscr. reperitur.* c *al. Tivensi.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *& prisca.* f *Vide l. de quibus. ff. de leg. & C. quæ sit long. consuet.* g *Has habet in dist. Conc. can.* 6. *&* 7.

CAP.

CAP. X.

Archiepiſcopus impeditus poteſt conſecrationem ſui Suffraganei altari committere, & conſecrandus tenetur ab illo commiſſario munus conſecrationis recipere.

Idem *Turonenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1198.)

QUod ſedem *a* Apoſt. (*& infra. α*) Nos ſiquidem conſuluiſti, utrum ſi aliqua infirmitate, vel alia juſta cauſa detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum conſecrare non poſſes, alicui Coepiſcoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi eſſet: (*& infra. β*) Conſult. tuæ taliter reſpondemus, quod in tali articulo conſtituto, & tuas vices (ut dictum eſt) tibi committere licet, & conſecrandus manus debet ab eo conſecrationis *b* accipere, *c* cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex ſubtractione gratiæ Apoſt. ſedis non obſiſtat.

(*α Conſulis ſuper his, quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. merito videtur commendanda, cum lex divinæ conſtitutionis eandem ſedem totius poſuerit orbis terrarum magiſtrum, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejuſdem ratio requiratur.*)

(*β Et utrum electus, qui pro conſecratione inſtaret, ab eo, cui vices tuas commiſiſſes, taliter deberet licite conſecrari.*)

CAP. XI.

Archiepiſcopus cauſam ad ſe per appellationem deluſam, ſubditis Suffraganei committere poteſt: non tamen ad ipſam ſuſcipiendam compellere poteſt. h. d. uſque ad §. Præterea.

Idem *Epiſcopo Helienſi.* (*an.* 1204.)

PAſtoralis officii: (*& infra. d*) Ex parte *e* tua fuit inſuper quæſitum *f*, utrum ſi aliqua cauſa fuerit ad Archiepiſcopum per appell. delata, poſſit eandem jure ordinariæ poteſtatis Suffraganei ſui ſubdito delegare, vel animadvertere in eundem, *g* ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam? Ad quod reſpondemus, quod Archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem hujuſmodi compellere nequit invitum: cum in eum (exceptis quibuſdam articulis) nullam habeat poteſtatem, licet Epiſcopus ſuus eidem ſit metropolitana *h* lege ſubjectus: (*& infra.*)

Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel actorem in poſſeſſionem induxit, ſi ejus ſucceſſor in delegatione ſuccedit, abſolvere & reſtituere poſſeſſionem poterit: alias ſolus Papa reſtituet & abſolvet, præterquam in mortis articulo: ne tamen currat annalis præſcriptio, reus coram ordinario, vel publicis perſonis de ſtando juri cauticnem præſtabit. hoc dicit.

§. 1. Præterea poſtulaſti, an alicui *i* liceat ſine ſpeciali mandato Apoſtol. ſedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem cauſa rei ſervandæ in poſſeſſionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parere, abſolutionis beneficium impertiri, & poſſeſſionem reſtituere intra annum: ſufficienti recepta primitus cautione.

Ad quod dicimus, quod cum delegatus quantum ad illud ſit major ordinario, ſine mandato ſummi Pont. excommunicatus ab hujuſmodi delegato non poteſt per alium (præterquam in mortis *k* articulo) abſolutionis gratiam obtinere, niſi forſan delegatus talis extiterit, cui alius ſuccedat in onere & honore. Nec per alium, quam per ſummum Pontificem recuperare poterit poſſeſſionem amiſſam: veruntamen ne alius poſt annum verus efficiatur poſſeſſor, coram ordinario, vel ſi ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honeſtis perſonis (ut quaſi præſcriptionem interrumpat annalem) offerre ac præſtare, quod juri parebit, poterit cautionem: ut ſic poſt annum recuperare poſſeſſionem per ſedem Apoſtolicam mereatur.

CAP. XII.

Papa per reſcriptum, quo mandat ordinario, ut ſubditos ſuos corrigat, non facit ex hoc ipſum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum ſuperiorem, ſicut ſi Papa nullum mandatum feciſſet. hoc dicit.

Idem *Archiepiſcopo Senonenſ.* (*al. Senenſi. an.* 1207.) *n*

LIcet *a* in corrigendis exceſſibus juxta canonicas ſanctiones appellationis ſit diffugium intercluſum, & ideo Pariſienſ. Epiſcopus a nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religioſos, quam etiam Clericos ſeculares ſuæ juriſdictioni ſubjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigit, appell. rem. quæ viderit corrigenda, ſtatuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honeſtum. Quia tamen intentionis noſtræ nec fuit, nec eſſe debuit, juriſdictioni tuæ per mandatum hujuſmodi derogare: præſentium auctoritate duximus declarandum, quod ſi in inquiſitionibus ab eodem Epiſcopo, non tanquam delegato, ſed tanquam ordinario faciendis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit ad ſedem metropolitanam appellare, prædicti occaſione mandati, auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

Prælati ſubditos corrigunt, & reformant appellatione remota, vel conſuetudine non obſtante. Si tamen Capitulum conſuevit corrigere exceſſus Canonicorum, ſi intra terminum ad Epiſcopo præſtandum non facit, ipſe Epiſcopus hoc faciet. hoc dicit, uſque ad §. Cæterum.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1215. *Romæ.*)

IRrefragabili conſtitutione ſancimus, ut Eccleſiarum Prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maxime Clericorum, ad reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire, niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam. Exceſſus tamen Canonicorum cathedralis Eccleſiæ, qui conſueverunt corrigi per Capitulum, per ipſum in illis Eccleſiis, qui talem hactenus conſuetudinem habuerunt, ad commonitionem vel *f* juſſionem Epiſcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum: alioquin extunc Epiſcopos Deum habens præ oculis, ipſos, ut animarum cura requirit, per cenſuram Eccleſiaſt. corrigere non poſtponat.

Si Canonici ſine manifeſta & rationabili cauſa (maxime in contemptum Epiſcopi) ceſſant a divinis, Epiſcopus ceſſationem non ſervabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoſcet. hoc dicit.

§. 1. Cæterum ſi Canonici abſque manifeſta & rationabili cauſa (maxime in contemptum Epiſcopi) ceſſaverint a divinis, Epiſcopus ſi voluerit, nihilominus celebret in Eccleſia cathedrali; & Metropolitanus ad querelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus a nobis, taliter eos per cenſuram Eccleſiaſt. cognita veritate caſtiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *Al. a conſecratore.* c *Vide l. unic. C. qui pro ſua juriſd.* d *Quæ hic deſunt, require ex c. paſtoralis. ſup. de off. jud. delegati.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *requiſitum.* g *Ratio eſt, quia judicare eſt publicum munus, l. numerum. §. judicandi. De mun. & ben. & l. un. C. qui pro ſua juriſd.* h *metropolitica.* i *In omnibus impreſſis habetur dictio, ordinario, quæ deeſt in antiquioribus exemplaribus. In recentioribus ex margine irrepſit in textum, ex gloſſa tamen conſtat, non fuiſſe a Raym. poſitam.* k *Quia in mortis articulo nulla eſt criminum aut cauſam reſervatio: & ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſerv.*

a *C. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *In omnib. antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *C. 7. & c. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *Qua autem ratione Prælati ſubditorum exceſſus corrigere debeant. præſcripſit Conc. Trid. ſeſſ. 13. de reform. c. 1.* f *&.* g *al. Epiſcopo.*

Præ-

Prælatus in impoſitione pœnæ, cavere debet a quæſtu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. uſque ad finem.

§. 2. Provideant itaque diligenter Eccleſiarum Prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſitum *a* pecuniæ vel gravamen aliud non convertant, ſed iſtud ſtudioſe ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere ultionem: quoniam ſuper his ſedes Apoſt. auctore Domino, attentiſſime vigilabit.

CAP. XIV.

Cum in civitate diœceſi ſunt populi diverſarum linguarum, Epiſcopus debet providere eis per vires idoneos, qui ſecundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & ſacramenta miniſtrent. Et ſi urgens eſt neceſſitas, conſtituet ſibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœceſis debet habere duos Epiſcopos.

Idem Innoc. III. *in eodem.* b (*an.* 1215.)

QUoniam *c* in pleriſque partibus intra eandem civitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores: diſtricte præcipimus, ut pontifices hujuſmodi civitatum, ſive diœceſum provideant viros idoneos, qui ſecundum diverſitatem rituum & linguarum, divina illis officia celebrent, & Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas, ſive diœceſis, diverſos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diverſa *d* capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædicta *e* cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, Pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem, provida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde *f* ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponendum, adhibito (ſi neceſſe fuerit) brachio ſeculari ad tantam inſolentiam *g* repellendam.

CAP. XV.

Epiſcopi, qui per ſe non poſſunt, tenentur aſſumere idoneos, qui ſuppleant ſuo loco, quoad prædicationes, viſitationes & confeſſionum auditiones: & ut poſſint Epiſcopi reperire tales, præcipit in Eccleſiis cathedralibus & collegiatis tales inſtitui.

Idem *in eodem.*

INter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaxime ſibi noſcitur eſſe neceſſarium, quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur, eo quod non in ſolo pane *i* vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde *k* cum ſæpe contingat, quod Epiſcopi propter ſuas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omnino, nec de cætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum Dei populo, maxime per amplas diœceſes & effuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant, potentes in opere, & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum (cum per ſe iidem nequiverint) ſolicite viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipſi cum indiguerint, congrue neceſſaria ſubminiſtrent: ne pro neceſſariorum defectu compellantur *a* deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus, tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint coadjutores & cooperatores habere, non ſolum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confeſſionibus & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

CAP. XVI.

Epiſcopus in Eccleſiis diœceſis ſuæ debet eſſe contentus juribus Epiſcopalibus: & quæ ſint jura Epiſcopalia, declarat.

Honorius III. *Epiſcopo Aſſiſinatin.* (*an.* 1218.)

COnquerente œconomo monaſterii ſancti Benedicti montis Subaſii, nobis innotuit, quod tu juribus Epiſcopalibus non contentus, quæ in Eccleſiis ſeu capellis ejuſdem monaſterii debes habere, a quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minime ſufficere proponebat, petens ut ſpecificares, quæ tibi ratione juris Epiſcopalis competerent in eiſdem, quorum *b* quibuſdam ſpecificatis, lis fuit legitime conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuere propoſita, intellectis: decrevimus, ut in Eccleſiis ſeu capellis tuæ diœceſis, ad monaſterium ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiam, ſubjectionem & reverentiam, inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem & reformationem, ac cenſuram Eccleſiaſticam, juriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de jure ſpectantium, pœnitentias, & ſacramentorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem, ſynodum, & ſynodatici *c* ſeu cathedratici nomine duos ſolidos, quartam decimationum & mortuariorum, viſitationem quoque annuam: ita quod cum ad eas viſitandas acceſſeris, non *d* amplius procurationis nomine requiras ab eis, niſi quantum (penſatis facultatibus earundem) moderate poterunt exhibere, ne plus cæteris capellis ejuſdem diœceſis in procurationibus onerentur: (*& infra.*) Tu autem his juribus in præfatis Eccleſiis contentus exiſtens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateran. Concilii, ſi manifeſta rationabilis cauſa extiterit, cum charitate poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis ejuſdem diœceſiis pro neceſſitate temporis ſuſtinemus.

CAP. XVII.

Epiſcopus viſitans monaſterium, non introducat ſeculares, ſed duos aut tres Canonicos ſuos, cum aliquibus Religioſis.

Idem. *Abbati & Conventui ſancti Remigii.* e (*an.* 1220.)

UT juxta: (*& ſ. α*) Atteudentes igitur, quod indecens eſt, ut Remen. Archiepiſcopo in monaſterio veſtro viſitationis officium exercente, ſeculares *f* interſint, per quos poſſit in clauſtro diſſolutionis materia provenire: Firmiter inhibemus, ut nullos de cætero ſeculares in Capitulum (niſi duos vel tres de Canonicis Eccleſiæ ſuæ in decenti habitu, aliis *g* quos expedire viderit Religioſis adjunctis) ſecum viſitationis tempore introducat. *h*

(*α Illius ſupremi poſt Chriſtum paſtoris edictum paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur non dominandi libi-*

a *Infr. de pœn. cap. licet.* b *Cap.* 9. *&* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum ſimilitudine & diverſitate.* d *Alias, diverſa habens capita, &c.* e *præſcriptas.* f *al. Verum.* g *inſolentiam.* h *Cap.* 10. *&* c. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* i *Matth.* 4. *Luc.* 4. *Deut.* 8. k *Conc. Trid. ſeſſ.* 5. c. 2. *ſub Rubr. decr. de reform. c.* 4. *concord. Conc. Carthag.* 4. c. 20. *& Concil. Rhem. c.* 14.

a *Salarium habere debent per DD. in l. juriſper. ff. De excuſ. tut. & in clem. cum ab omni. De vita & honeſt. Cler.* b *In uno manuſc. quorum quibuſdam autem juribus ſpecificatis hinc inde fuit ſuper præmiſſis lis legitime conteſtata. In alio ita: lis fuit ſic legitime conteſtata.* c *Synodatici & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat.* 10. *q.* 3. *per totum. Adde Archid. c.* 1. *de præb. lib.* 6. d *al. nec.* e *Fotini.* f *Interſint perſonæ.* g *al. viris aliis. al. ita, vel aliis.* h *Tales introducens debet illorum uti conſilio. l. quid tamen & ibi Bart. §. fi arbiter. ff. de arb.*

dine,

dine, ſed amore recte regendi debet eum ſalubriter viſitare, ſic exceſſus delinquentium quantum poteſt corripiens, ne revelet: ſic increpans, ne confundat. Quia cum juxta ſapientis edictum ſecreto ſit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, ſi econtra palam arguit increpando.)

CAP. XVIII.

Lex diœceſana, & lex juriſdictionis, ſunt diverſæ: unde res judicata in una, non obſtat agenti in alia.

Idem *Epiſcopo Bajocen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b (*an.* 1220.)

DIlectus filius Abbas monaſterii Rothomagen. *c* nobis expoſuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro ſuis exceſſibus ſolvere compelluntur, ad ſuum ſpectat monaſterium ab antiquo: (*& infra.* α) Cumque *fel. mem.* Innoc. Papa præd. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propoſitis, cauſam remitteretis ad eum ſufficienter inſtructam: dictus Epiſcopus proceſſum veſtrum diutius impedivit occaſione cujuſdam ſententiæ, quæ ſuper quibuſdam Eccleſiis, quoad legem diœceſanam, promulgata extitit pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter ſupplicavit, ut cum citatio, cauſarum examinatio, & deciſio *d*, ac emendæ, ad legem juriſdictionis pertinere noſcantur, non ſineremus ſententiæ memoratæ prætextu negotii proceſſum ulterius impediri. Cum igitur prædicta de lege juriſdictionis exiſtant, mandamus, quatenus hujuſmodi ſententia non obſtante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

(α *Et quod inter ipſos homines orta Eccleſiaſtica quæſtione citatio ad eundem, ſed examinatio & deciſio quæſtionis ad ven. f. n. Veneten. Epiſcopum, & ipſum Abbatem pertinent, in communi.*)

CAP. XIX*t*

Per reſcriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos ſuæ diœceſis, non datur ei juriſdictio ſuper exemptos.

Gregorius IX. *Epiſcopo Suanenſi.* (*an.* 1228.)

GRave gerimus *e*, quod cum in Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Orbitello, & quaſdam alias *f* exiſtentes in tua diœceſi ad monaſterium ſancti Anaſtaſii de urbe ſpectantes, nullam juriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *g*: occaſione literarum noſtrarum, quas ſuper correctione Clericorum tibi tranſmiſimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem ſuſpenſionis ſententia promulgaſti: quanquam Abbas ejuſdem monaſterii eos corrigere ſit paratus: (*& infra.*) Mandamus, quatenus ſi eſt, ita prudenter corrigens per te ipſum, quæ minus provide attentaſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes.

CAP. XX.

Ordinarius, cui competit abſolvere ab excommunicatione, poteſt aliis abſolutionem demandare.

Idem.

HIs, quibus *h* ex officio in certis caſibus competit illos abſolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, licet aliis hujuſmodi abſolutionem committere, cum viderint expedire.

TITULUS XXXII.
DE OFFICIO JUDICIS.
CAPUT I.

Ad officium Judicis etiam delegati ſpectat providere Advocatum parti, quæ non poteſt habere; & poterit dare domeſticum.

Honorius III. *Archiepiſcopo ſancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a (*an.* 1220. *Romæ in Apuliam.*)

EX literis veſtris accepimus, quod cum cauſam, quæ inter Abbatem & Conventum Foſſæ Novæ ex parte una, & Abbatem & Conventum monaſterii Canen. *b* ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus monaſterii ſancti Petri de Almaphia *c* vertebatur: [*& ſ.* α] Quia pars prædicti monaſteri propoſuit, quod habere non poterat Advocatum, veſtrum *d* ſuper hoc implorando officium, tu frater Archiepiſcope eidem de magiſtro R. Clerico tuo ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium providiſti. Verum frater S. Canen. Monachus propoſuit, in præjudicium ejuſdem monaſterii factum eſſe, eo quod dictus R. Clericus domeſticus tuus erat: (*& infra.*) Mandamus, quatenus hoc non obſtante, in negotio ipſo (ratione *e* prævia procedatis.

(α *Quas bon. mem. fr. Sylveſter Monachus Foſſæ Novæ, cum idem S. Petri monaſterium viſitaſſet, eiſdem Abbati & Conventui Canenſi vendidit in ejuſdem monaſterii S. Petri præjudicium & gravamen, vobis duximus committendum.*)

CAP. II.

Cum imploratur officium nobile, ſit litis conteſtatio, ſecus in mercenario.

Gregorius IX.

JUdicis officium ubicunque pro actione *f* proponitur, veluti cum reſtitutio in integrum principaliter poſtulatur, litis conteſtationem expoſcit: alias ante & poſt ingreſſum *g* cauſæ poteſt ad hoc ſine litis conteſtatione haberi recurſus.

TITULUS XXXIII.
DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.
CAPUT I.

Prius ordinatus, cæteris paribus, prior & major habendus eſt.

Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo.* h (*an.* 604.)

CUm *i* certum: [*& ſ.* α] Sit honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior & major habeatur, qui prius communitatis *k* conſilio, & concordi fuerit actione ordinatus. *l*

(α *Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſervari, nobis tamen eis neceſſe eſt bonorum beneficia tribuere, ut in ſpiritualis operis ſtudio ex remuneratione valeant multiplicius inſudare, &c. extat prolixa & impreſſa inter opera Gregorii I.*)

CAP. II.

Veniens contra decretum vel conſtitutionem Epiſcopi, debet excommunicari.

Idem. (*Romæ.*)

SI quis venerit *m* contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur. In libro Regum legitur *n*: *Qui non obedierit principi, morte moriatur.* Et in Concilio Agathen. quod *o* anathematizetur.

---

a *al. Brocenſi.* b *Abbati de Sagunt.* c *al. Voveten. Rotonenſis, Venetenſis diœceſis.* d *deciſio earum.* e *In pluribus antiq. ita: quod cum in S. Mariæ de Orbitello & quaſdam alias Eccleſias exiſtentes in tua, &c.* f *Eccleſias.* g *Quid hodie poſſint Epiſcopi circa viſitandos & corrigendos Monachos, ſtatuit Trident. Concil. ſeſſ. 21. de reform. cap. 8.* h *Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſerv. & ſeſſ. 24. de reform. c. 6.*

a *In duobus vetuſtiſſimis codicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi: in cæteris ita: Archiepiſcopo & S. Leonardi Abbati Salernit. Ord. S. Bened. diœceſis Salern.* b *Canonenſis Salonitanæ diœc. al. Cavenſis. aliter Savenſis, Ord. S. Ben.* c *Almeſia. al. Amalphia. al. Almaſia.* d *Quid importet hæc clauſula Bart. in l. Titiæ unicæ. ff. de aur. & arg. leg.* e *Parentheſi incluſa, deſunt in multis manuſcr.* f *Id eſt, ubi actio deficit.* g *Id eſt, vel poſt litem conteſtatam, vel poſtquam eſt in cauſa concluſum.* h *lib. 12. epiſt. 15.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Trid. ſub Alex. III. p. 44. c. 1.* k *al. cum unitatis.* l *Vide l. honores. ff. de decur.* m *Cap. 3. & 4. eod. tit. in 1. comp. Burch. l. 15. c. 23. Ivo p. 16. c. 24.* n 1. *Reg. 13. Deut. 17.* o *ut*

CAP.

CAP. III.

Clericus administratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam scripturam super ea.

Leo Papa. *a* (*an.* 445. *Roma in Macedoniam.*)

LEgebatur *b* in literis tuis, quod frater Atticus *c* chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur injuriæ. Non enim necessarium fuerat, ut *d* obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso jam voluntarii adventus officio comprobabat.

CAP. IV.

Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

Clemens Papa III. *e*

OMnes *f* principes terræ, & cæteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.

Innocent. III. *Capitulo Herbipolen.* (*an.* 1198.)

ILlud Dominus in *g* beato Petro: [*& ſ. α*] Cum spiritualia sint temporalibus digniora, *h* & obedientia melior sit quam victima, & auscultare magis, quam adipem arietum offerre: non debuerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis jussionibus contraire.

(*α Vener. fr. n. quondam Hildesemen. Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa sunt quæ præter specialem auctoritatem sed. Apost. de jure non possent nec deberent impune ab aliquibus attentari, utpote cessiones & translationes Episcoporum, & alia quæ nota sunt vobis, licentia nostra non solum non obtenta, non petita, sed nec etiam postulata, Ecclesia Hildesem. relicta, Herbipolensem Ecclesiam occupavit. Munitiones autem & oppido Herbipolensis Ecclesiæ in utilitatem ipsius se asseruit tenuisse, ne si ad alias manus forsitan devenissent, non essent, qui postmodum eas liberarent. Sed*)

CAP. VI.

Imperium non præest Sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse. h. d. & est multum allegabile.

Idem *Illustrissimo Constantinopolitano Imperatori.* (*an.* 1198. *Roma in Thraciam.*)

SOlitæ *i* benignitatis affectu: (*& ſ. α*) Mirata est Imperialis sublimitas, quod te nisi fuimus in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quod legisti, beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse *k*: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*: [*& infra. β*] §. 2. Verum si personam loquentis, & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam si per hoc, quod dixit *l*: *Subditi estote*: Sacerdotibus voluit imponere jugum subjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre *m*, quibus eos subjectos esse monebat; sequeretur ex hoc etiam, quod servus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur, *Omni humanæ creaturæ*. Quod autem sequitur, *Regi tanquam præcellenti*, non negamus quin præcellat *n* Imperator in temporalibus illos *a* duntaxat, qui ab eo suscipiunt *b* temporalia: sed Pontifex in spiritualibus antecellit: quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur *c* corpori: licet non simpliciter dictum fuerit, *Subditi estote*: sed additum fuit: *propter Deum*: nec pure sit subscriptum, *Regi præcellenti*: sed interpositum forsitan fuit *d* non sine causa, *tanquam*. Quod autem sequitur, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*: intelligendum non est, quod Rex vel Imperator super bonos & malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo, qui utentes gladio ejus sunt jurisdictioni commissi: (*& ſ. γ*) §. 3. Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est, non a quolibet, sed a Deo: non Regi, sed Sacerdoti: non *e* de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot *f*: *Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & dissipes, ædifices & plantes*: (*& infra. δ*) §. 4. Præterea nosse debueras, quod *fecit Deus duo magna* g *luminaria in firmamento cœli*: *luminare majus, ut præesset diei*: *& luminare minus, ut præesset nocti*: utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est: quæ vero carnalibus, minor: ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur. Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Ecclesiæ, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alii Reges & Principes, Archiepiscopis & Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, & eis juxta se venerabilem sedem assignent: (*& ſ. ε*) §. 5. Non autem etsi non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: (*& infra. ζ*) §. 6. Nobis autem in B. Petro sunt oves Christi commissæ, dicente Domino: h *Pasce oves meas*: non *i* distinguens inter has oves & alias *k*: ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum & successores ipsius magistros non recognosceret & pastores: ut illud tanquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: *Quodcunque* l *ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c.* nihil excipiens, qui dixit: *Quodcunque*: (*& ſ. ν*) §. 7. Utrum autem *m* Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per literas nostras duxerimus invitandam, utrum tibi justa suggerimus & honesta tua solicitudo discernat: cum non nisi ad utilitatem Ecclesiæ & terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus invitasse.

(*α Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Durachii, virum providum, & discretum, & fidelem Imperialis nobis excellentia destinavit: per quas intellexi-mus, quod literæ, quas per dil. fil. Capellanum I. tunc Apost. sed. Legatum tibi transmisimus, Imperio tuo præsentatæ fuerant & perlectæ.*)

(*β Volens enim, de quo nos rationabiliter admiramur, Imperatoria celsitudo per hæc & alia quæ induxit, imperium sacerdotio dignitate ac potestate præferre, ex auct. præmissa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod legitur, Subditi estote. Secundum ex eo quod sequitur, Regi*

---

a *Epist.* 82. *Anastasio Episcopo Thessalonicensi.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Articus.* d *quod.* e *In vetustioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l.* 1. *c.* 124. *Ivo p.* 5. *c.* 224. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. In aliis, omnis princeps. &c.* 1. *Pet.* 2. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Facit lex, innovatione. & ibid. Bart. C. de sacr. Eccles.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* k 1. *Petr. cap.* 2. l *dicit.* m *In quibusdam impressis, auferre, & male ut ex serie constat.* n *præcedat.*

a *illis.* b *recipiunt.* c *l. sancimus. C. de Episcop. & Cler.* d *Verbum, fuit, deest in antiquis.* e *al. nec.* f *Hier.* 1. g *Genes.* 1. *Psal.* 135. h *Joan.* 21. i *In extrav. c. unam sanctam. tit. de majoritate & obed.* k *Vide l.* 1. *ff. de al. judic. & l. quos prohibet. cum simil. ff. de postul.* l *Matth.* 16. m *In C. Bar. Verum autem Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per nostras literas duximus invitandam. Utrum igitur tibi justa suggerimus, &c.*

tanquam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tanquam præcellenti. Tertium ex eo quod est subsequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem viro bonorum: per primum subesse Sacerdotium: per secundum Imperium præeminere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes quam in Laicos jurisdictionem, imo etiam gladii potestatem accepisse præsumens. Cum enim & boni quidam sint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, is qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Imo malefacientes Presbyteros & eorum excessus præsumptos potest ultore gladio vindicare, cū inter Presbyteros & alios Apostolus non distinguat.

(γ *Juxta quod Veritas ait: omnes qui acceperint gladium gladio peribunt: non enim debet nec potest quisquam alterum servum judicare, cum se rvus secundum Apostolum, domino suo stet aut cadat. Ad id etiam induxisti, quod licet Moyses & Aaron Sacerdotii dignitate secundum carnem fratres extiterint: Moyses tamen princeps populi, Aaron Sacerdotii potestate præerat, & Jesus successor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontifici præeminebat. Cæterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem unxit, & cui Prophetæ Sacerdotium recognoscens, Moyses (inquit) & Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod vero de Jesu Ben Nave eum commendando, prælationem ejus scripsisti, magis secundum spiritum. quam secundum literam debet intelligi, quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat: pro eo quod ipse veri Jesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Ajatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quam auctoritate Prophetica imperabat. Verum quicquid olim fuerit in Veteri Testamento, nunc aliud est in Novo, ex quo Christus factus est Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex, sed ut Sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quem genus redemit humanum, circa illam præcipue, qui successor est Petri Apostoli & Vicarius Jesu Christi.*)

(δ *Virtutes. Dictum est etiam in divina lege, Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices, quæ Sacerdotes Regibus anteponens istos Deos & alios Principes appellavit.*)

(ε *Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, sicut credimus, discretio non ignorat.*)

(ζ *Cum B. Paulus Apostolus Episcopum instituens ad Timotheum scripsisse legatur: Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa: & in omni patientia & doctrina. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes: ne secundum Propheticum verbum simus canes latrare non valentes. Unde correctio nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit & castigat. Debitum igitur pastoralis officii exequimur, cum obsecramus, arguimus, quando increpamus, & non solum alios, sed Imperatores & Reges opportune, & importune: & ad ea studemus adducere, quæ divinæ sunt placita majestati.*)

(η *Solveris super terram, e. s. & in c. nihil excipiens, qui dicit, quodcunque. Verum his diutius insistere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujusmodi gloriari, cum si gloriari expediat, non in honore, sed in onere, non in magnitudine, sed in solicitudine sit potius gloriandum, cum & Apostolicus in infirmitatibus glorietur. Novimus esse scriptum: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. & iterum: Quanto major es, humilia te in omnibus. & alibi. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Unde nos etiam servos non solum Dei, sed etiam servorum Dei nos esse scribimus & fatemur, & tam sapientibus, quam insipientibus secundum Apostolum debitores sumus.*)

CAP. VII.

Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur a jurisdictione sui Episcopi.

Idem *Episcopo Floren.*

PEr tuas *a* nobis literas: (&1 ſ. α) Postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, utrum quis per ordinem Subdiaconatus a Romano Pontifice susceptum, a debita tibi reverentia subtrahatur? Ad quod breviter respondemus, quod etsi decens sit, ut illis, quantum convenit, a te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur.

(α *Intimasti, quod cum aliqui Ecclesiæ Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœcesi assequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, si quando exigente justitia te contigerit exercere in primis Ecclesiasticam disciplinam, illi Subdiaconatus privilegium allegantes, ideo se asserunt non teneri ad executionem sententiæ: ac si per hujusmodi Subdiaconatus officium ab obedientia, qua tibi tenentur, ratione obtenti beneficii sint exempti. Super quo*)

CAP. VIII.

Quando de obedientia vel subjectione agitur, nihil attentari debet in præjudicium rei, vel possessoris non citati.

Idem *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an.* 1206. *Ferentin. in Thraciam.*)

INter *b* quatuor: (& ſ. α) Petitionem *c* contra Ecclesias, quas tibi subjici postulabas, quæ priusquam Constantinopolis civitas caperetur, Constantino Patriarchæ minime respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio postulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Ecclesiæ sunt subjectæ, nihil ordinemus de ipsis, cum nec citati sunt. nec convicti, nec per contumaciam se absentent: (*& infra.*) Super obedientia vero, quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, fere idem duximus respondendum, cum & ipsi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Constantin. Ecclesia erat inobediens & rebellis: & in eorum absentia circa *e* statum eorum non deberimus *f* aliquid immutare. Justitiam tamen non negabimus tibi, cum eam duxeris postulandam.

(α *Animalia, quæ in medio sedis & circuitu ejus describuntur ab Ezechiele, facies Aquilæ super ipsorum quatuor memoratur, quia inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Apost. sedes in medio habens quas filias amplectitur spirituales, cui eadem quasi in circuitu famulæ obsequentes, ipsa Constantinopol. post Apostol. sedem excellentia præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tanto libentius aspiramus, quanto ipsam honorabilius membrum sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ arctius amplexantes, ipsius auxilio temporibus istis eundem amplius noscimus indigere, ac tuos, qui Domino disponente præesse dignosceris, petitione libentius promovere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis præjudicium generatur: cum a nobis injuriarum actio non debeat exoriri, a quibus jura tanquam a fonte ad cæteros derivantur*: & infra. *Tibi duximus respondendum, concedendo, ut hi qui Ecclesias suas seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibeant, nisi forte aliqua illarum Ecclesiarum ante captionem regiæ civitatis a jurisdictione Patriarchæ legitime fuisset exempta. Subsequentem vero*)

CAP. IX.

Abbates & Sacerdotes qui sunt diœcesani Episcopi, ad ejus Synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *Huc refer. c. inter quatuor. supra de Cler. peregr. & ſ. de Cler. non resid. & c. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnibus manusc. ita: Petitionem, qua Ecclesias sibi subjici, &c.* d *extiterint.* e *al. contra.* f *debuimus.*

Idem. (*an.* 1214. *Romæ.*)

QUod ſuper *a* his : (*& ſ.*) Abbates & Sacerdotes diœceſana tibi lege ſubditos *b*, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo *c* in ipſa Synodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obviet inſtitutis) per cenſ. Eccleſ. ad Synodum ipſam *d* venire compellas : & debitam tibi obedientiam reverentiam exhibere.

CAP. X.

Canonici regulares inobedientes Priori ſuo, per ipſum excommunicari poſſunt : & ſi fuerint incorrigibiles, de fratrum conſortio expelli debent.

Idem *ſancti Stephani & ſancti Proculi Abbatib. Bononienſibus.* (*an.* 1214. *Roma in Æmilian.*)

CUm in *e* Eccleſiis ſancti Victoris & S. Joannis de Monte : (*& infra.*) Nos igitur ad reformationem earundem Eccleſiarum diligenti ſolicitudine intendentes, univerſis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori ſuo in his, quæ ad eum *f* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) ſe obedire velle concorditer reſpondiſſent, prædicti quatuor ſe contra Priorem in ſuperbiam erigentes, licet de obedientia ſuo Priori præſtanda præſtitiſſent juramentum corporaliter : tamen exhibiti juramenti immemores, ſuo Priori per omnia reſtiterunt : & cum pro contumacia ſua nequiviſſent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos excommunicationis ſententiam promulgavit. Cum *g* igitur præfati Canonici ad Apoſtolicam ſedem acceſſiſſent, per ſcripturas authenticas *h* ex multorum teſtimonio Prælatorum effecti de ipſorum contumacia certiores, recepto ſecundum formam Eccleſiæ ab eiſdem corporaliter juramento, ipſis fecimus abſolutionis beneficium impendi : præcipientes eis ſub debito juramenti, ut ad ſuum clauſtrum, de quo exierant, redeuntes, Priori ſuo ſecundum Deum devote ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris ſui obedientiam revertantur, per cenſ. Eccleſ. compellatis : & ne de ſua poſſint contumacia vel malitia *i* gloriari, cogatis eos (ſi videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro abſolutionis beneficio impetrando ſuperbe negaverant, humiliter præſtare procurent, alioquin eos de fratrum conſortio penitus excludatis.

CAP. XI.

Presbyteri & Clerici capellarum ſubditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hic. Et vacante titulo, ſuccedit Capitulum illius Eccleſiæ, niſi pro bono pacis aliquid ſit exceptum.

Honorius III. *G. Presbytero Cardinali, & Capitulo ſancti Laurentii in Damaſo.* k (*an.* 1216. *Romæ.*)

HIs, quæ pro Eccleſia S. Laurentii in Damaſo ex parte una, & capellanis ſibi ſubjectis ex altera, ſuper ſcrutinio aliiſque articulis *l* fuere propoſita, diligenter auditis, ſententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri & Clerici, Cardinali, qui nunc eſt in ipſa Eccleſia, & qui fuerint *m* per tempora, manualem obedientiam & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Eccleſiam ipſam pro ſcrutinio, baptiſmo & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus conſuetis, correctionem ipſius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis ſententias, quas tulerit in eos & Eccleſias eorundem, inviolabiliter obſervantes. Quando autem Eccleſia ipſa Cardinali *a* vacabit, Capellani & Clerici memorati, eidem Eccleſiæ reverenter exhibeant omnia ſupradicta : excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & ſuſpenſione ipſorum pro bono pacis noſtræ providentiæ reſervamus.

CAP. XII.

Licet Abbatiſſa ſubditos excommunicare non poſſit ipſo tamen ſibi obedire tenentur.

Idem *Abbati S. Michaelis Abradenſis diœceſis.* (*an.* 1220.)

DIlecta filia in Chriſto Abbatiſſa de Bubrigen. *b* tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum ipſa plerunque Canonicas ſuas, & Clericos ſuæ judiſdictioni ſubjectos, propter inobedientias & culpas, eorum, officio, beneficioque ſuſpendat, iidem confiſi ex eo, quod eadem Abbatiſſa excommunicare eos non poteſt, ſuſpenſionem hujuſmodi non obſervant, propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatiſſæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita & mandata obſervent, Eccleſiaſtica cenſura compellas. *c*

CAP. XIII.

Si Metropolitanus a Suffraganeo juramentum exigit ultra formam ſtatutam a Canone, in eo quod eſt ultra, Suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandenſi.* (*an.* 1227. *Roma in Venetiam.*)

DIlecti filii Archidiaconus & Capitulum Caſtellan. ſuam ad nos querimoniam detulerunt, quod cum a Caſtellano Epiſcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis ſuis conſuevere præſtare, iidem conſpicientes ex hoc Eccleſiæ ſuæ præjudicium generari, ad ſedem Apoſt. appellarunt : (*& infra.*) Cum igitur non deceat alii te feciſſe, quod ab alio fieri tibi nolles : mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos a Coepiſcopis noſtris nobis immediate ſubjectis recipimus, *d* nihil amplius a Caſtellano Epiſcopo obtentu alicujus conſuetudinis exigas, prætextu præſtiti *e* juramenti ; ſciens nos eundem Epiſcopum ab hujuſmodi juramento, quoad alios articulos abſolviſſe, vel denunciaſſe potius non teneri.

CAP. XIV.

Vacante Epiſcopatu, Capitulum confirmat & infirmat electiones.

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archidiac. Rhegin.* (*an.* 1228. *Roma in Siciliam.*)

CUm olim cauſa : (*& infra.*) Quocirca mandamus, quatenus, licet Conventus monaſterii ſancti Salvatoris Meſſanenſ. ſint ipſo *f* jure hac vice eligendi poteſtate privati : de gratia tamen elligendi ſeu poſtulandi deris ipſis auctoritate noſtra liberam facultatem. Mandantes eiſdem, ut cum Eccleſia Meſſan. vacet ad præſens, electionem ſuam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præſentent Capitulo Meſſan.

CAP. XV.

Qui major eſt ordine, licet in Eccleſia poſterius receptus, in loco & portione præfertur. h. d. ſecundum veram lecturam.

---

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. ſubjectos.* c *Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 2. d *illam.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *al. ad Deum. & pro utraque litera facit, quod notatur ſupra de temp. ordin. c. ad aures. in gloſſ.* 2. g *al. cumque.* h *i. e. ſigillis authenticis Prælatorum ſigillatas, quod dic. ut not. ſ. de fid. inſtr. cap.* 1. *& c. cum dilectus.* i *Hæc* 2. *verba, vel malitia, deſunt in antiquis.* k *In pluribus manuſcr. habetur, Damaſco, tam in titulo, quam in textu, ſed male : cum ſit titulus notus & valde antiquus Romæ.* l *diligenter auditis, additur.* m *Et qui pro tempore fuerit.*

a *vacaverit.* b *al. Lumburgenſ. al. Neburgen. al. Quedeburgen.* c *Vide l. a divo Pio. ff. de re jud.* d *Vide l.* 1. *C. de ſumm. trinit. & fid. cath. & l.* 1. *de emanc. liber.* e *præteriti.* f *In Cod. Barb. ita : Ipſo jure hac vice eligendi ſeu poſtulandi privatus.*

Idem

Idem *Archipresbytero ſanctæ Mariæ majoris de urbe.* (*an.* 1228. *Romæ.*)

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic de reliquis obcineant ordinatim, etiamſi poſterius admittantur. Et qui major eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſervitia conſueta.

CAP. XVI.

Si Eccleſia ſita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, a juriſdictione Archidiaconatus eximitur.

Idem *Archiepiſcopo Colocenſi.* b (*an.* 1229. *Romæ in Hungariam.*)

CUm inferior ſuperiorem *c* ſolvere nequeat vel ligare, *d* ſed ſuperior inferiorem liget regulariter & abſolvat, & ſatis abſonum videatur, ut filius poteſtatem habeat in parentem: miramur, quod cum tu monaſterium de Cheur. conſtitutum in Firmienſi Archidiaconatu tuæ diœceſis in Eccleſiam erexeris cathedralem, Archidiac. Firmienſis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum & Eccleſiam, ſuam juriſdictionem exercere præſumat: [*& infra.*] Mandamus quatenus Præfato Archidiacono, a cujus juriſdictione dictum Epiſcopum denunciamus exemptum, id diſtricte ſtudeas inhibere. Proviſo, ut ſi ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœceſi tua (ubi expedire videris) abſque alieni juris præjudicio, recompenſationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

Compoſitionem ſuper jure Primatiæ unus ſolus, cujus intereſt, poterit impedire.

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori ſanctæ Radegundis Pictavienſis.* (*an.* 1229.)

HUmilis doctrina magiſtri: [*& infra.*] Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalenſis provinciæ in ea præſentium, & cathedralium Capitulorum ejuſdem, nec non & Bituricem. Capituli ſuper proviſione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiſcopos in cauſa primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, providentiam *e* noſtram ſolenniter publicetis. Si qui vero conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtricte præcipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi Prælati fuerint vel ſi alii, per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

TITULUS XXXIV.

DE TREUGA ET PACE.

CAP. I.

Statuit tempora Treugarum, & pœnas violantium.

Alexander III. *in Concilio Lateranenſi.* f (*an.* 1179. *Romæ.*)

TReugas *g*, a quarta feria poſt occaſum Solis, uſque ad ſecundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, uſque ad Octavas Epiphaniæ, & a Septuageſima uſque ad Octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiter obſervari præcipimus. §. 1. Si quis autem treugas frangere præſumpſerit, poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus Epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imo ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjaceat. §. 2. Et quoniam funiculus *a* triplex difficile rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant: Quod ſi quis hoc in opere trepidus *b* inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

Perſonæ hic enumeratæ, plena ſecuritate gaudent tempore guerræ.

Idem. *c*

INnovamus *d*, ut Presbyteri, Monachi Converſi, Peregrini, Mercatores, ruſtici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & ſemina portant ad agrum, congrua ſecuritate lætentur. *e*

TITULUS XXXV.

DE PACTIS.

CAP. I.

Pacta quantacunque nuda, ſervanda ſunt.

Ex Concilio *f* Africano. (*an.* 348.)

ANtigonus *g* Epiſcopus dixit: [*& ſ. α*] Aut inita pacta, *h* ſuam obtineant firmitatem, aut conventus (ſi ſe non cohibuerit) Eccleſiaſticam ſententiat diſciplinam. Dixerunt univerſi *i*: pax *k* ſervetur, pacta cuſtodiantur.

(*α Gravem injuriam patior, & credo dolere ſanctitatem veſtram injuriam meam, & computare communem injuriam, Optantius Epiſc. cum ſe præſentaret, pactum mecum habuit, & diviſum eſt, quod ad ſe illiciat imperatorum animos contra diſciplinam, contra Evangelicam traditionem, contra pacem placitam. Nam ſi ſibi contingere hoc poſſe arbitraretur, profecto in fratrem aliquid nunquam deliquiſſet. Unde*)

CAP. II.

Conventio invalida, per conſenſum ſuperioris validatur.

Gregorius. *l* (*an.* 598. *Roma in Siciliam.*)

QUoties *m* in conventionibus noſter expectatur aſſenſus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro ſecuritate partium ſolidare.

CAP. III.

Judex debet ſtudioſe agere, ut promiſſa adimpleantur.

Idem *Januario Epiſc. Caralitano.* n (*an.* 600. *Roma in Sardiniam.*)

QUaliter *o* in Sardinia: (*& ſ. α*) Studioſe agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

(*α Minores vel pauperes ab eis, qui illis majores ſunt, opprimantur, reverendiſſimi fratris noſtri Carthaginen. Epiſc. atque eminentiſſ. filii n. Innocentii præſ. epiſtolæ teſtantur, a quibus, in quæ nobis ſcripta ſunt noveritis, ipſarum vobis epiſtolarum exemplaria providimus tranſmittenda. Et ideo quia ea, quæ nobis petenda ſunt, offeruntur.*)

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium Eccleſiaſticum debet pecunia reſignari.

Alexander III. *Exonen. & Vigornen. Epiſcopis.* (*an.* 1164.)

CUm *p* pridem S. *q* Clericus procurator Prioris & Monachorum de Acra, & P. Clericus, pro cauſa, quæ inter eos & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem

a *Ad hujus c. declarationem factum fuit c. ult. ſupr. de conſtit.* b *al. Colonienſi.* c *potiorem.* d *Vide l. decurio. C. de decur. l. 12. not. in l. hominum. ff. mandati.* e *proviſionem.* f *Cap. 21. At quod extat apud me manuſcriptum nunquam hactenus impreſſum.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & in Pannorm. l. 8. cap. 147.*

a *Pſal. 138. Eccl. c. 4.* b *al. tepidus.* c *Cap. 22. in eod. Concilio.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Pann. l. 8. c. 147.* e *Poſterior pars hujus cap. extat ſub tit. de cenſibus. c. innovamus.* f *Carthaginis Africæ primo, c. 12.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *al. ſui.* i *al. firmiter.* k *pax hic pro pactione poni videtur.* l *lib. 7. epiſt. 60. Regiſtri.* m *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* n *lib. 8. epiſt. 38.* o *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* p *Poſt Conc. Later. p. 28. cap. 2. tit. de pact. licitis & illic. in rebus Eccleſiaſt. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* q *Simon.*

se gerere dicebat, super Ecclesia & Capella de L. vertebatur: ad nostram præsentiam accessissent, inter se (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quod eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & Monachorum infestatione cessaret, Cumque compositionem istam *a* auctoritate Apostolica peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quod videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere: [& j. α] Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem *b* liti pro se ac fratre suo renuncians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignavit: quæ nos Priori & Monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apostolica intercessione percipere, quam eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterum quia Prior & fratres acquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos Clericos a prænominata Ecclesia & Capella absque ordine judiciario violenter ejectos, ipsas eisdem restitui *c* faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & Monachi a nobis impetrasse noscuntur.

(α *Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quam pro suo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*)

CAP. V.

Non valet pactum de succedendo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia.

Idem *Archiepiscopo Eboracensi.* (*an.* 1170.)

ACcepimus *d*, quod quædam sunt Ecclesiæ Clericis tali tenore concessæ, quod post eorum obitum alii nominatim succedant. Verum quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *e* detestabiles & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omnino frivolas & inanes *f* esse discernas.

CAP. VI.

Qui per pactum augendæ pensionis consecutus est Ecclesiam, debet ea privari, & alias canonice puniri.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1176.)

CUm Clerici vestræ jurisdictionis *g* (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis pacisçantur ex ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci: Nos *h* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtius prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis: alias pro tantæ præsumptionis excessu severitate Ecclesiastica punientes eosdem.

CAP. VII.

Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Ecclesiæ, non tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* i (*an.* 1215.)

PLerique (sicut accepimus) regulares *k* Clerici & seculares interdum, cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus, statuentes ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur.

CAP. VIII.

Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibilis de jure, vel de facto.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

PActiones factæ *a* a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

TITULUS XXXVI.
DE TRANSACTIONIBUS.

CAP. I.

Instrumenta, & alia jura partium, contraria transactione tolluntur.

Gregorius III. *b A. Subdiac. & Dominic. Abb.* (*an.* 591.)

SIcut grave: (& j.) Post salubrem *c* decisionem de controversia vestra factam, decrevimus, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præscriptione *c* seu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, sit vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid forte incuria vel imperitia minus firmitatis insertum est, vires pleniſſimæ notionis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

CAP. II.

Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.

Alexander III. (*an.* 1180.)

STatuimus, *d* ut si super decimis inter vos & aliquam personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

CAP. III.

Si Capitulum consensit transactioni, quam facit Prælatus nomine Ecclesiæ, ulterius dissentire non potest.

Idem *Dulmensi Episcopo.* e (*an.* 1180.)

COntingit *f* interdum, quod licet Abbas vel Prior alicujus conventualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica vel seculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel ordinario Judice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quod si Abbas vel Prior a Capitulo suo de ratihabitione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis servata) Capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

Super Ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum juramenti interpositione.

a *Ipsam.* b *idem.* c *Facit l. 2. ff. de vi & vi arm.* d *Post Concil. Lateran. p. 28. c. 28. c. 4. & 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Idem Conc. Trident. sess. 25. de reform. c. 7.* f *zanas. al. vacua.* g *Post Conc. Later. part. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compil.* h *al. additur, intendentes.* i *C. 56. al. 67.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vide Navarrum in manuali confess. c. 23. tit. de simon. & Sot. l. 9. de just. & jure. q. 5. & cap. ult. inf. de Condit. appos.* b *Anthemio. sic in vet.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Post Concil. Later. 28. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Dulmosin. al. Dulenen.* f *Post Concil. Later. p. 28. c. 5. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.*

Ide m

Idem Alex. III. *Abbati de Strat. & Priori sancti Eusebii.* (*in Angl. Ord. D. August. an.* 1180.)

CONstitutus *a* in nostra præsentia G. Clericus sua nobis assertione monstravit: quod cum inter ipsum, & A. Clericum super Capella de Stratis controversia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licet hinc inde, fide præstita, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare recusat. Quia igitur hujusmodi transactiones speciem continent simoniæ: mandamus, quatenus revocata transactione in irritum, causam audiatis, &c.

CAP. V.

Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi potest Prælatus, sed non Ecclesia constitui censualis.

Idem *Carnotensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero *b* noveris, quod cum aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo componit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: Si compositio non est juri contraria, non est a loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopi auctoritate, qui præest Ecclesiæ, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit, non excedit. *c*

CAP. VI.

Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur, ut vacans, ab eo qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio. h. d. quoad titulum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, & d Vigorensi Episcopo.* (*an.* 1160.)

EX literis vestris *e* accepimus, quod cum olim inter R. & A. Clericos super Ecclesia de Vult. *f* coram te, frater Episcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat, transactio facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens Clericum, cum nondum esset in Clericum tonsuratus: super eadem Ecclesia tacito de transactione literas nostras impetravit. Cum autem idem G. non inficiaretur se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum, cum literas istas obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi. h. d. & quotid e allegatur.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

SUper eo *g*, quod quæsivisti, utrum de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio? Tale damus responsum, quod transigi super re sacra *h* & litigiosa non potest: Etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento seu promisso, speciem credimus habere simoniæ. Alias si gratis & amicabiliter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum, sine superioris consensu, non obligat successorem.

Idem *Abbati de Strapho.* i *& Priori de* [*Phœbi.*] (*an.* 1180.)

VEniens ad *k* Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Favil. *l* sua nobis insinuatione monstravit, quod Monachi majoris Monasterii, terras in parœcia sanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem Ecclesia coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quam voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: [*& s. α*] Arbitrantur autem se posse tueri cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guil. prædecessorem factæ, ut de duabus carruatis *a* terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantum decimarum partem exsolvant: [*& infra. β*] Mandamus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem præscriptam, auctoritate Apost. confirmatam esse docuerint, cum alias inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, ne pacta inter aliis obesse patiamur: ipsos & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum quas illicite detinuerant, justam æstimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

(*α Sed de frugibus tertiam partem solvunt, & duas partes sibi retinere præsumunt, de reliquis autem minutis decimis utpote nutrimentis animalium suorum & de fructibus hortorum nil penitus præstare non erubescant.*)

(*β Quo fit, ut inde occasionem sumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, Monachi in suum magis astute quam provide dominium convertunt, quatuor vel forte plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præstantes de illis, quoniam prius de duabus præstitissent, cum secundum compositionis tenorem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit de Ecclesiis providere, ne sua cuilibet videantur jura perire, s. v. p. a s.*)

CAP. IX.

Sicut super jure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, ut recedatur a lite, interveniente aliqua temporalitate.

Lucius III. *b Ormensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

I. PRæterea *c*, quando inter Laicos & viros Religiosos de præsentatione alicujus Ecclesiæ quæstione suborta transigitur, ita quod præsentationem Laicus obtineat, Religiosi vero novam vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua prius nullam, vel minorem habere consueverant portionem, an hujusmodi transactio teneat, quæsivisti. Cum igitur ipsa dactio simoniaca merito videatur: Respondemus, quod de jure non tenet, nec ex ea Religiosi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

Super spirituali subjectione non licet transigere.

Cœlestinus III. (*an.* 1195. *Romæ.*)

II. PRæterea *d* quarto loco quæstio talis accessit, quod quædam cella eximi voluit a subjectione, qua matrici domui tenebatur: (*& infra.*) Fratres illius cellæ, se confitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam & transactione sopitam, eatenus, ut quendam annum *e* censum Ecclesiæ matrici reddendo, cessent a subjectione principalis domus exempti: (*& s. α*) Prior consequenter pro majori Ecclesia proponebat, quod de spirituali subjectione transigere non liceret. Respondemus igitur, quod ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa transactio (licet nobis de illo, quod cella determinare reddere tenebatur, constare nequiverit) iniquitatem simoniacam continuisse putetur.

(*α Cæterum ex adverso prior majoris domus duo pariter allegabat, unum sc quod ex quo confessi fuerant se dudū illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem illam esse exemptos, constabat, eos fuisse rebelles eo ipso, quod ante transactionem illam & exceptionem se commendabant vel conten-*

a *Post Concil. Lateran.* 28. *p.* 16. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Post Concil. Later. p.* 28. *c.* 10. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *in quibusdam manuscr. excedat.* d *al. Wigorensi. al. Wigorien.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *al. de Ministra.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* h *Alias, super re religiosa & sacra.* i *Staupho & Priori de Plib.* k *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Famulla. al. Flavilla.* m *Marbon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morinensi. al. Orien. al. Orin.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* [*cumque causa debito Marte percurreret.*] e *annuatim.*

debeant

debeant ab ejusdem jurisdictione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientiæ relaxare.)

CAP. XI.

Judex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. *J. tituli sanctæ Praxedis Presb. Cardin.* (*an.* 1220. *Romæ.*)

EX parte tua : *& infra.* α) Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu Imperii & excedentium multitudine, provida deliberatione pensatis) videris expedire : exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis *b* remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quod cum non solum ad Latinos & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existat *c*, a severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (æquitate servata) semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas & causas, loca & tempora videris postulare.

(α *Fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Græci furtive sacros ordines a non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Præterea quidam Græci & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorundem locorum præjudicium & gravamen, licet Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundum motum propriæ voluntatis dimittere, alias superducere non verentur, ac operari dominicis ac festivis diebus, quemadmodum in profestis. Porro quidam Barones & milites, tam Latini quam Græci, Abbatias & Ecclesias alias cum nominibus & bonis aliis eorundem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendant : etsi pro his & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum & aliorum scandalum vilipendunt. Unde a nobis postulas edoceri, quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandria contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. r. t. resp. ut cum jura canonica & civilia edita sunt fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his secundum canonicas & legitimas sanctiones.*)

TITULUS XXXVII.
DE POSTULANDO.

CAP. I.

Clericus in sacris vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. *d* (*an.* 1178.)

CLerici *e* in Subdiaconatu, & supra & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur *f*, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant : Nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratiam villarum aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam Clericorum exercere præsumat.

a *L.* 2. §. *& post. ff. de novi op. nunc. & 90. dist. per tot.* b *Perperam in impressis, dispositionis.* c *Vid. Turrecrem.* 28. *q.* 1. *in summa.* d *Cap.* 12. *sub Alexand. III.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Infero ergo, quod inedia cogente postulare poterit. l.* 1. *& ibi Bart. C. de patr. qui fil. distr.*

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiæ, vel sui monasterii, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostell. Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

EX parte tua nobis fuit propositum, quod quidam Canonici regulares non solum in Ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis præsumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quod non debent esse forenses, vel Ecclesiastici negotii susceptores vel executores, nisi forte id monasterii expoſcat utilitas, Abbate nihilominus impetrante, ad suam proponunt insolentiam *b* excusandam, quod capitulum illud. per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifeste. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quod idem judicium de Canonicis regularibus, quod de Monachis, quantum ad supradicta credimus observandum, licet de Monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summat.

Gregogrius IX. (*an.* 1230.)

CUm Sacerdotis sit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodesse : non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare : (*& infra.*) Clericus autem qui contra Ecclesiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus vel Procurator esse præsumit *d*, tanquam ingratus potest (maxime si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.

TITULUS XXXVIII.
DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

Gregorius *Maximo Salonensi Episcopo.* (*an.* 596. *Romæ in Dalmatiam.*)

ALia *e* quidem : (*& infra.*) Scripsisse te quibusdam *f* comperimus, quod prædictos viros tunc *g* ad causam non miseris, & ideo, quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere : sed & Thomas sibi hoc a te dictum perhibuit : ex qua re nec præsentium portitoribus judicavimus esse credendum *h*, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nesse præmonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testiumque subscriptiones roborato, gestisque ex more indicto transmitte : ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistat.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensatum condemnatoriæ, lata contra absentem ex probabili causa legitime per nuntium excusatum. h. d. quantum ad verum intellectum.

Alexander III. (*an.* 1160.)

QUerelam *i* A. Clerici accepimus : (*& §. α*) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod Vigor.

a *Concil. Trident. sess.* 22. *de reform. cap.* 1. b *Eadem vox supr. de suppl. negl. præl. cap.* 2. *& fortassis leg. insolentiam, ut ibi notavi : vel dic, insolentiam, id est, insscientiam.* c *Hæc vox, officium, in multis deest, & super verbo, sit, hæc habetur expositio, id est, interest; nec habetur in cap. denique.* 14. *q.* 5. *unde sumitur.* d *præsumpserit.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *al. quibusdam nostris.* g *alias nunc.* h *Vid. l. non solum. §. qui alienum. & ibi Bart. ff. eod.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

Episco-

Episcopus, præfatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantum, quod in termino constituto ad ejus præsentiam non accessit, infirmitate detentus *a*, cum non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minime differatis.

(α *Quod cum ven. f. n. Wigor. Episcopus causam, quæ vertitur inter ipsum & Sabin. Episcopum super Ecclesia de mandato nostro suscepisset sine debito terminandum: tandem quia idem Clericus termino constituto suam ei exhibere præsentiam non potuit, pro eo quod erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Luxon. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo eidem condemnavit.*)

CAP. III.

Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino. h. d. secundum communem intellectum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EX insinuatione *b* Archidiaconi Sagien. accepimus, quod cum inter ipsum & magistrum G. super quadam præbenda Lexon. Ecclesiæ controversia mota fuisset: (& *infra*. α) Licet ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expresse fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Cæterum, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per ipsius Archidiac. & superstitis Clerici juramentum constiterit de præmissis *c*, sententia contra eum lata nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem, cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione vero facta, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appell. postposita decernatis.

(α *Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti G. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutam cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, se opposuit. Cum autem aliquantulum in causæ cognitione processum fuisset.*)

CAP. IV.

Rescriptum super consecutivis judiciis impetratum a Procuratore revocate, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium. h. d. secundum glossam.

Innocentius III. *Cabillon. & Catalan.* d *Episcopis.* (*an.* 1210.)

IN nostra præsentia Tullen. *e* Episcopus est conquestus, quod cum ad causam, quæ inter ipsum *f* & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus *g* vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cum de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrarunt: (& *f*. α) Cumque prædictus Episcopus ad probandum, quod falsi Procuratores fuerant, ab ipsis Judicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem & supervacuam reputantes ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestata, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum a Tullen. Ecclesia per sententiam removendo. Nos vero licet vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti Judices, utpote viri literati, providi & honesti, taliter processissent, maxime cum in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisere) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos & honestos, per quibus non est verisimile, quod suæ salutis obliti, ac juramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint: nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam, quod falsi Procuratoris exceptio non solum ante sententiam, verum etiam postea potest objici *a*: utpote qua probata judicium nullum, & nullius momenti controversiæ reputantur, processum supradictorum Judicum sententialiter duximus irritandum.

(α *Quoniam citatio, licet eidem Episcopo minime fuerit præsentata, cum tamen ad ejus notitiam deveniisset, quod eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum & dictum Decanum & Archidiac. vertebatur, ad earum præsentiam venire præparavit.*)

CAP. V.

Si agitur de adulterio coram Judice seculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: secus si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1208.)

TUæ frat. *b* (& *f*.) Consultationi tuæ *c* taliter respondemus, quod si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice seculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, sedeque ad pœnam talionis adstringere: non per Procuratorem, sed per ipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si vero vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsitan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili *d*: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare: ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum: sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset: quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

CUm pro *e* causa, quæ inter G. & F. Gabilonen. *f* Ecclesiæ Archidiac. vertebatur: (& *f*. α) Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitime probare potuerit, se de mandato Capituli suscepisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

(α *Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. f. procurator proposuit, quod a bon. mem. Pp. p. n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionib. Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitu-*

---

a *Vid. l. quæsitum. arg. a contrario sensu. ff. de re jud.* b C. 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *Vid. l. in bonæ fidei. C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *Episcopum, legitur in impressis, & male: antiqui omnes habent, ipsum.* g *Vox. criminibus, deest in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. licet. C. de judic.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* c C. *tuæ. infr. de sponsal. est pars hujus c.* d *Vid. l. libertorum. ff. de accus. & l. prætor edixit. & ibi Bart. ff. uti poss.* e C. 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* f *al. Gabion. al. Gablont.*

tis,

tis, ex quorum inobſervantia Eccleſia debito ſervitio fraudaretur, petebat procurator pro Archidiacono memorato cauſam committi, & confirmari conſtitutiones prædictas, & ea reſtitui, quæ ad utilitatem ipſius Eccleſiæ coactus fuerat expendiſſe. & infra.)

CAP. VII.

Univerſitas etiam Scholarium poteſt ad agendum & defendendum Procuratorem conſtituere.

Idem *Scholaribus Pariſien.* (*an.* 1208.)

QUia in cauſis, quæ contra vos, & pro vobis movenſtur, veſtra univerſitas ad agendum & reſpondendum commode intereſſe non poteſt, poſtulaſtis a nobis, ut procuratorem inſtituere ſuper hoc vobis de noſtra permiſſione liceret. Licet igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, inſtituendi tamen Procuratorem ſuper his auctoritate præſentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

Si citatus ad totam cauſam conſtituit Procuratorem, quem poſtea revocat, poteſt nihilominus contra eum procedi, in quantum ſtatus cauſæ patitur, ſine alia citatione. h. d. quoad intellectum.

Honorius III. *b Epiſcopo Egitanenſi.* c (*an.* 1220.)

AUditis & intellectis, quæ ſuper delegatorum noſtrorum proceſſibus fuere propoſita, proceſſus ipſos, & quæcunque ſecuta ſunt ex eis vel ob eos, noveris non irrita judicaſſe, non obſtantibus literis, quas de revocatione *d* mandati Procuratori ſuo Colubrienſ. Epiſcopus deſtinavit: cum antequam ad illum literæ hujuſmodi pervenirent, fuiſſet ſuper eiſdem proceſſibus hinc inde concluſum. Cæterum memoratum Colubrienſ. Epiſcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen ſedis Apoſtol. advocari, & poſtmodum mandatum factum Procuratori, non ſine noſtro contemptu, & tuo diſpendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expenſis, quas feciſti a tempore, quo ad Procuratorem ipſius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* uſquequo per ſe idem Epiſcopus, vel per Procuratorem idoneum ſe noſtro conſpectui præſentabit, in principali negotio legitime proceſſurus.

CAP. IX.

Procurator Epiſcopi cauſas Epiſcopatus agit & defendit, licet non fuerit datus ſub nomine Syndici vel Actoris.

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen.* (*an.* 1220. *Roma in Flaminiam.*)

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat, quod cum Mutien. Epiſcopus in Livoniam proſecturus, vos vicarios ſuos & procuratores conſtituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Epiſcopum Mutinen. vel contra illum agentibus reſpondere: frequenter opponitur *f*, quod hoc facere non poteſtis, pro eo quod in inſtrumento Vicariæ, ſive procurationis hujuſmodi non exprimitur, quod Epiſcopus ipſe conſtituerit vos Syndicos vel Actores: [*& infra. α*] Nos igitur ex tenore ipſius inſtrumenti liquido cognoſcentes, quo intentio fuit ipſius Epiſcopi dare vobis agendi & reſpondendi pro ipſo *g* liberam poteſtatem, exemptionem hujuſmodi penitus reprobamus.

(*α Unde humiliter poſtulaſtis, ut cum per exceptiones hujuſmodi frequenter impediatur utilitas Epiſcopi ſupradicti, ſuper hoc providere ſalubriter dignaremur.*)

CAP. X.

Providere debet Judex, maxime in cauſa matrimoniali, quod conſtituens Procuratorem gaudeat plena libertate.

Gregorius IX. *nobili viro Ubaldo* h *civi Piſano.* (*an.* 1235.)

ACcedens ad Apoſt. ſed. (*& j.*) Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſam ad caſtrum de Maſſa Lucanæ dioceſis ſecure perduci, ut exiſtens ibi libera, Procuratorem libere ordinare valeat, qui ſuam coram nobis juſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſponſalibus, quæ inter natam tuam & filium ejuſdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram mittas, qui ad agendum & reſpondendum plenam *a* habeat poteſtatem.

CAP. XI.

Si Procuratori generali denegantur induciæ ad conſulendum Dominum, ex cauſa probabili abſentem, poterit Procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1236.)

DIlectus filius magiſter L. Rector Eccleſiæ de Auna tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum R. Presbyter contra ipſum cauſa ſtudii Bononiæ commorantem, ſuper eadem Eccleſia ad Judices noſtras literas impetraſſet, earum auctoritate a Judicibus ipſis eodem Rectore citato, Procurator ipſius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipſum conſuleret, utrum deberet contendere vel cedere quæſtioni, ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

Si reus recedit a judicio, dimiſſo Procuratore ſolummodo ad agendum, contumax eſt, & condemnatur in expenſis.

Idem *Epiſcopo Lexonen,* (*an.* 1236.)

COnſtitutis in præſ. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimus auditorem: (*& infra.*) Quia Prior ſuper ipſa pecunia, in qua dictus T. eum ſibi ſuæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quendam Procuratorem dimittens ſolummodo ad agendum, quem cum auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi datum, ad defendendum priorem ſufficientem non viderit, eum ex hoc reputas contumacem, ipſum præfato T. in unam marcham ſterlingorum condemnavit, taxaxione præhabita in expenſis *b*. (*& infra.*) Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum eſſe dignoſcitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

Tenet judicium agitatum cum Procuratore revocato, ſi revocationem Judex & adverſarius ignoraverunt. h. d. ſecundum communem intellectum & verum.

Idem.

MAndato Procuratoris poſt litem conteſtatam a Domino revocato, ſi hoc ignorante Judice, vel adverſario factum fuerit, judicium quod idem quaſi Procurator poſtmodum expertus eſt, ratum eſſe debebit.

CAP. XIV.

Filiusfamilias poteſt eſſe Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus ſimul in ſolidum, præfertur ſi præoccupavit negotium: ſecus ſi diverſo tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet a ſententia, niſi ex cauſa excuſetur: quo caſu debet Domino nunciare de ſententia: appellationem tamen proſequi non tenetur.

Idem.

NOn injuſte Judex proceſſit, qui filiumfamilias in Procuratorem admiſit, quamvis ad futuras controverſias conſtitutum. Qui licet ſimul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequiviſſet in Procuratoribus diverſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris

a *Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholarium, privil.* 50. b *In aliquot, Innoc.* III. c *al. Ægitanenſi.* d *recuſatione.* e *quouſque.* f *proponitur, in aliquot antiq.* g *In multis antiq, eſt dictio, Epiſcopo.* h *Umbaldo.*

a *Plenariam.* b *Vide l.* 1. *cum not. ibi, ff. quod cujuſque univerſ.*

eſſet

eſset procuratio revocata *a*. Potuit quoque is, & debuit a ſententia in eo, quod lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam appellare, vel (ſi juſta *b* cauſa excuſabat eundem) ſaltem Domino conteſtari *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licet appellationem proſequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

Procurator univerſitatis, cujus majores & jurati ſunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, niſi illi in procuratorio ſint expreſſi, vel eorum auctoritate factum ſit, vel ut id ſcienter ſint admiſſi. h. d. & eſt deciſio notabilis & ſubtilis.

Idem.

COnſulti ſumus, an conſtitutus ad impetrandnm a communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quod majores & jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis ſententia innodati.

Taliter reſpondemus, quod niſi eſſent illi in literis procurationis expreſſi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris *e* inſtituto facta fuiſſet, aut ſciens eos eſſe tales, ipſa communitas una cum eis conſtituiſſet eundem, non eſt Procurator hujuſmodi repellendus.

TITULUS XXXIX.
DE SYNDICO.
CAPUT I.

Religioſi debent habere Syndicum, qui cauſas monaſterii agat, & defendat etiam (ſi oportuerit) conſtituto illi ſalario.

Geegorius Papa *Subdiac. f defenſori Siciliæ.*

(*an.* 599. *Roma in Siciliam.*)

SIcut ſtudii *g* noſtri eſſet debet a litigiis forenſibus Monachos ſubmovere, ita neceſſe eſt noſtra proviſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fauſto loqui debeas, cui (ſi voluerit) conſtituto ſalario, monaſterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo a ſtrepitu cauſarum ſervos Dei eſſe quietos.

TITULUS XL.
DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.
CAP. I.

Si quis timore mortis, poſtea ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere poteſt: ſecus ſi a principio, vel expoſt facto libere conſenſiſſet.

Alexander III. *Oſcen. Epiſcopo* h, *& Priori ſanctæ Mariæ Cæſarauguſt.* (*an.* 1180.)

PErlatum eſt ad audientiam *i* noſtram, quod cum quidam nobilis & potens M. uxorem ſuam ſuſpectam *k* haberet, milites ſui, ejus præcepto eam ad quandam ſylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: ſed tamen pietate ducti, ſub tali conditione perceperunt eidem, quod in monaſterio de Colobris *l* habitum ſuſciperet monachalem: [*& infra. α*] Epiſcopi vero miſſi a viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ ſuæ ſuſpectam habentes, ſeorſum convenerunt eandem: quæ rem pateſaciens, quod mortis timore monaſterium intrabat, propoſuit, & quod inde quandocunque poſſet, exiret: ſed alter *a* Epiſcoporum (ut viri tyrannidi ſatisfacere videretur) mulieri velum imponere ſimulavit: tandem viro de medio ſublato, prædicta mulier de monaſterio exiens, alium maritum accepit: quos Galagoritanenſis Epiſcopus ad inſtantiam ſororum vinculo excommunicationis adſtrinxit: [*& infra. β*] Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto ſacramento, quod veſtro debeant ſtare mandato) ab excommunicationis vinculo abſolvatis: deinde tam mulierem, quam Prioriſſam & Moniales præſcripti monaſterii ante veſtram præſentiam convocantes, ſi legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intraſſe, aut quod fecit, poſtmodum ratum habuiſſe: ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum reaſſumere *b* cenſura Eccleſiaſtica compellatis.

(*α Quo audito maritus ejus, quia reſervata erat ad vitam, grave plurimum tulit, ſed tamen poſtmodum acquievit, ſicque factum eſt, quod duos Epiſcopos Cæſaraug. & Teraſonen. ut eam benedicerent & illi velum imponerent, ad monaſterium ipſum adduxit.*)

(*β Ignorans penitus, quomodo res proceſſiſſet, quoniam utique ſententiam ven. f. n. Terragonenſ. Archiepiſcop. poſtea confirmavit. Nos igitur de prudentia & honeſtate veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & ſine debito terminandam.*)

CAP. II.

Qui per metum amiſſionis patrimonii ſuo beneficio renunciat, illud repetere poteſt.

Idem *Epiſcopo Vigornien.* (*an.* 1180.)

ABbas ſancti *c* Cadmundi *d*, a quo R. præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites *ſuos* & Burgenſes ad domum ejus (ſicut accepimus) deſtinavit, qui eum a domo & univerſa poſſeſſione expellerent, niſi Eccleſiam ſuam penitus abjuraret: quod cum idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas alii conceſſit ſupradictam Eccleſiam. Unde quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate reſtituas univerſa.

CAP. III.

Qui terrore Laicorum electioni de ſe factæ renunciavit, ſi renunciatio juramento vel fide firmata non ſit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

Clemens III.

AD aures noſtras *f* te ſignificante pervenit, quod electus quidam in Plebanum cujuſdam Eccleſiæ ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipſo fuerat a Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: (*& infra. α*) Tuæ igitur diſcretioni præſentibus innoteſcat, quod renunciatio facta ad terrorem Laicorum (niſi forte juramento, vel fide interpoſita, ſit confirmata) non impedit, quo minus is qui renunciavit Eccleſiæ, ad cujus regimen prius erat electus, præficiatur eidem.

(*α Is autem, qui diſſenſit ante electionem ad ſed. Apoſtolic. vocem appellationis emiſit. Ideoque conſulere voluiſti, ſi renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quo minus ad regimen prædictæ Eccleſiæ is, qui fuerit prius electus, aſſumi debeat, & ſi ejus appellatio valeat, qui ſe non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*)

CAP. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in conſtantem virum, beneficio ſuo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. *Decano & Subdiacono Lincon.* (*an.* 1200.)

a *Vid. l. ſi quis eum. §. fin. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel juſtus metus.* c *id eſt, nunciare coram teſtib. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. ff. mand.* d *Vid. l. 1. ff. quod cujuſque uni. & c. cum non ignores. de præb.* e *procurationis.* f *lib. 1. epiſt. 67. Regiſt. Petro.* g *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Reſtituta eſt a nobis vera inſcriptio, nam perperam ita prius legebatur, Exonien. Epiſc. & Priori S. M. Cæſariæ.* i *poſt Conc. Later. p. 50. c. 13. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *ſuſpectam, ſcil. de adulterio.* l *Ita manuſc. emendatiores, ſed fortaſſis Calabris. al. Colubris. al. Tolobris.*

a *Tiraſonenſis ſcilicet, nam hic cum Cæſarauguſtano velum imponebat, ut patet ex integra.* b *reſumere.* c *poſt Concil. Lateran. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Eadmundi.* e *Vide leg. cum gloſſ. C. & ff. eod. Item Sot. infra. tit.* f *Cap. 11. eod. tit. in 2. comp.*

AD audientiam *a* noſtram magiſtro G. de Chevel. *b* ſignificante pervenit, quod cum Eccleſiam de Chevel. canonice fuiſſet adeptus, & aliquandiu pacifice poſſediſſet, graviſſimo tandem metu Regis, quod eam reſignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat manibus reſignavit. Quia vero, quæ vi metuſve cauſa fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus ſi eundem ad reſignationem conſtiterit vobis per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum conſtantem, non obſtante juramento prædicto, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur, præfatam Eccleſiam ei reſtitui faciatis.

CAP. V.

Excommunicatus non eſt, qui abſolute coactus excommunicato communicat, ſecus ſi coactio fuit conditionalis.

Idem *Vidronen.* d *Archiepiſcopo.* (*an.* 1200.)

SAcris *e* eſt canonibus: [*& infra.*] Diſtinguimus autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, ſit per coactionem adſtrictus *f*, aut per metum inductus. In primo caſu talem non credimus excommunicationis vinculo teneri, cum magis pati, quam agere *g* convincatur. In ſecundo licet metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

Metum paſſo non ſubvenitur, ſi non fuit talis, qui cadere potuit in conſtantem virum.

Idem *Marſil. & Agathen. Epiſcopis.* (*an.* 1200.)

CUm dilectus filius: [*& infra.*] Quia *i* conſtitit nobis de voto emiſſo, & de præſtito juramento a Canonicis inſularum, quod regulam Ciſtercien. obſervarent, vel translationem ipſius Eccleſiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque ſervatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret *k*, & ideo non debuerat cadere in conſtantes. Nec obſtante dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Ciſtercien. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.

CAP. VII.

Probatur violentia per teſtes, res amiſſæ probantur per juramentum. Et ſuper valore rerum amiſſarum taxatione Judicis præmiſſa, & ſecuto petentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX.

SUper eo, quod adverſarius veſter ſe conquerebatur a vobis per violentiam ſpoliatum, arbitramini contra vos fuiſſe injuſte proceſſum, cum non niſi proprio juramento probaverit ſingula, quæ amiſit. Verum poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum: potuit Judex taxatione ab ipſo facta, pro perſonarum ac negotii qualitate vos in æſtimatione rerum amiſſarum juramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare. *l*

a *Capit.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. merum.* §. *ſed quod prætor. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod.* d *Vicroſien. al. Nidroſienſi.* e C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *attractus, in manuſc.* g *videatur, in impreſſis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob. tur. cauſ. & l.* 1. §. *metus. ff. eod.* i C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* k *vid. l.* 2. *& ibi Bart. ff. de noxa.* l *Iſte text. reparatur ſingul. per Abb. hic. & Brix. in ſuo dict. in verb. æſtimatio.*

TITULUS XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

CAP. I.

Si in contractu venditionis vel locationis Eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt adverſus talem contractum petere reſtitutionem in integrum: emptor tamen ſive conductor non debet fraudari in precio ſuo, vel in ſumptibus per eum factis.

Alex. III. *Alphanen. Epiſc.* (*an.* 1180. *Romæ in Campan.*)

REquiſivit tua fraternitas, quid agendum ſit *a* de poſſeſſionibus laicis ſub modico cenſu conceſſis? Noveris itaque, quod ſi Eccleſia læſa eſt, & manifeſte apparet detrimentum ipſius (cum Epiſcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Eccleſia jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari) quæ in damnum ejus data conſtiterit, ad ipſius convenit jus & proprietatem redire. Providendum eſt tamen, ne ſi forte coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

Reſtituitur Eccleſia læſa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Eccleſiæ non produxit.

Innocentius III. *ſancti Georgii & ſancti Sergii Abbatibus.* (*an.* 1206.)

CUm veniſſent ad Apoſtolic. ſedem electus *b*, & Monachi Rothon. pro ſe ac pro monaſterio ſuo, ac magiſter A. pro Epiſcopo Venet. eis ſancti Georgii *ad velum aureum* Diacon. Cardinal. dedimus auditorem. Coram quo idem magiſter pro Epiſcopi parte propoſuit, quod cum monaſterium Rothonen. eſſet ſitum in dioec. Veneten. & Eccleſiæ Veneten. ſubjectum, prædictus Epiſcopus poſſeſſione ſubjectionis uſus eſt hactenus inconcuſſe: ſed cum occaſione cujuſdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi aſſenſu ad Natenen. *c* Epiſcopum & ejus collegas *d*, commiſſionis literas impetraſſent, duo eorum ad monaſterium acceſſerunt: quorum adventum intruſus præſentiens, renunciavit hujuſmodi electioni, Q ſe a monaſterio abſentavit. Sed Judices auctoritate Apoſtol. Monachis injunxerunt, ut Syndicum vel Procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii & conſulte ageret, & utiliter reſponderet: diſtrictius inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognoſceretur de jure, quod Epiſcopus ſe habere in Abbatis electione dicebat. Monachi vero etſi Procuratorem ad mandatum Judicum elegiſſent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præſumpſerunt: cujus electionem Epiſcopus petiit infirmari, & ſe ad poſſeſſionem reſtitui, qua eum Monachi ſpoliarant. Deinde Judices definitivam ſententiam protulerunt, electionem caſſantes eandem, quam ſententiam dictus magiſter petiit confirmari. Ad hoc fuit reſponſum, quod licet per Procuratorem ex parte Monachorum fuiſſet propoſitum, quod monaſterium ipſum ad Roman. Eccleſ. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animoſe cœperunt: (*& infra.*) Nos igitur inſpectis privilegiis præd. noſt. Leonis, Gregorii & Clem. quæ monaſterium illud ad jus & proprietatem indicant ſed. Apoſtol. pertinere, intelligentes, quod monaſterii Procurator etſi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiſerit negligenter, jus tamen non tam ſuum, quam noſtrum fuerit proteſtatus, videlicet, quod monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo modo pertineret, ne ipſius negligentia in damnum tam noſtrum, quam monaſterii redundaret, ad audientiam reſtituimus Monachos Ro-

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 29. *c.* 7. b C. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vincen. al. Venaſten. al. Navacen.* d *Abbates ſcilicet de Mater. & de Gromat.*

thon.

thon. [*& infra.*] Electionem autem a Monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversia ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

Ecclesia læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivo. Et restitutionem petere potest, non solum contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem *Helien. & Floren.* a *Episcopis.* (*an.* 1208.)

AUditis & intellectis *b* causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorien. Episcopum & Abbatem de Evescam, super Ecclesiis in valle de *c* Evescam, quas Episcopus asserit ad se diœcesana lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi forte vallis de Evescam sit ille locus, qui fuit a duobus Regibus *d*, Roe videlicet & Offa libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Cœlestinus Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Evescam pleno jure possessæ, ut videatur in eis jus Episcopale legitime præscripsisse, nisi forte per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit completa: [*& infra.*] Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quod utraque Ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensata, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem *e* omissam, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam gravi jactura lædatur.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plene vel semiplene, conceditur restitutio in causa favorabili. h. d.

Idem *Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico sanctæ Mariæ de Mandria.* f (*an.* 1208.

EX literis *g* Abbatis de Caluens. didicimus, quod cum Ramisane. & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interposita *h* cognitionem sententiæ ipsi Abbati & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui aliter Conjudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam a Judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto quod sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis *i* literas præsentavit, quibus mandabatur eidem *k*, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam a primis Judicibus promulgatam.

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. Hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. Hoc secundo. Hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Episcopo & Capitulo* a *Oscenen.* (*an.* 1220. *Romæ in Hispaniam.*)

TUm *b* ex literis Cœlestini Papæ, prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem *c* Ilerden. Ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Cœlest. tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & *d* ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexand. successor ipsius Anastasii, officio legationis denuo in partibus ejusdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Cœlestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostol. sed. Leg. dictam controversiam sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium *e* rationibus, memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verum quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostol. non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis asserentibus, quod cum prædictus C. *f* præd nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiæ admittere debebamus *g*, præsertim quia sententia Roman. sed. non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum & temporum, seu gravium necessitatum dispensative quicquam ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenii Papæ repertæ, quod primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plene de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illa nitens præcipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si forte exigente justitia fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis *h* sufficienter instructi: ut in principali negotio canonice procedatur: pro certo scituri, quod cum propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus & expen-

a *Ratrofen. al. Rofen. in plur. manuscr. al. Floren.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Super quibusdam Eccl. in valle de Evescam constit. al. Vestiam.* d *In uno manuscr. ita: O. videlicet & I.* e *allegationem suæ intentionis.* f *al. Mantria. al. Mantua.* g C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Interposita ad nos, &c.* i *ei.* k *eisdem.*

a *Oscen. al. Osenensi.* b *Capit.* 4. *eod. titul. in* 3. *compil.* c *Vide Joanen. Vaseum in Annal. Hispaniæ, cap.* 20. d *deest in antiq. dictio, &.* e *id est, juribus & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

fis ſæpius haberi recurſus, ſi ad præmiſſum terminum, quem vobis peremptorium aſſignamus, injuncta vobis contempſeritis adimplere: nos nihilominus in ipſo negotio, quantum de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

Petitio reſtitutionis in integrum contra ſententiam ſuſpendit regulariter executionem ſententiæ in eventu iſtius cauſæ reſtitutionis: fallit, ſi contra petentem reſtitutionem eſt præſumptio malitiæ, quod cauſa differendi executionem hoc petat: quo caſu executio fit, præſtita cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitutionem obtinebit in cauſa. h. d. ſecundum mentem junctæ gloſſ. pen. & in hoc ultimo eſt iſte textus valde ſingularis reſpectu utriuſque juris.

Idem Innoc. III. (*an.* 1211. *Romæ in Hiſpaniam.*)

SUſcitata *a* ſuper diverſis articulis inter Burgenſ. Epiſcopum & Ovien. monaſterium quæſtione: [*& j.*] Nos intellectis, quæ utraque pars propoſuit coram nobis ſuper quatuor articulis prænotatis, monaſterium Ovien. juſtitia condemnavimus exigente. Sententia vero lata, Procurator monaſterii ad probandam præſcriptionem factam, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quam etiam ſuper quibuſdam decimis per tranſactionem acquiſitis, reſtitutionem in integrum nomine monaſterii poſtulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infra.*]

Ne vero per excogitatam malitiam (ſicut ex præſumptionibus pluribus videbatur) effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, neve monaſterium per executionem ſententiæ propter diverſas ſuſpiciones incurreret detrimentum: nos æquitate penſata, jure duximus providendum, ut ante omnia ſupradicta ſententia executioni mandetur: [*& infra.*] Volumus nihilominus & mandamus, ut *b* ab ipſo Epiſcopo recipiatis idoneam cautionem: quod ſi monaſterium in cauſa ipſa prævaluerit, univerſa, quæ medio tempore ſententiæ ipſius occaſione perceperit, monaſterio reſtituat memorato.

CAP. VII.

Poſt peremptorium non auditur Eccleſia de jure communi, auditur tamen per beneficium reſtitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Bracar.* (*an.* 1220.)

COram felicis mem. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiſcopum Toletan. & te, frater Archiepiſcope, ſuper primatia ſolenniter conteſtata, fuit peremptorius terminus aſſignatus: [*& infra.*]

Verum elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicam comparuerunt Procuratores veſtri: ſed quia non attulerant depoſitiones teſtium & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam vero contra *c* eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri Eccleſiæ Bracaren. dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium reſtitutionis in integrum poſtularunt, exhibentes ſuper hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum. Nos autem uſque ad octavas Pentecoſtes per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. *d*

CAP. VIII.

Reſtituitur minor in eo, quod contraxit vel omiſit, ſi probat exinde ſe læſum, & ſit intra tempora reſtitutionis petendæ.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

COnſtitutus in noſtra præſentia magiſter Guil. pro ſe ac fratre ſuo I. Canonico Parroſinen. *e* exhibita nobis petitione monſtravit, quod *f* eis in minori conſtitutis ætate, ac eorum matre (cujus ſucceſſores exiſtunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones utrique communes quibuſdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujuſmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eoſdem *a*, & fecit eos contractui conſentire. Quare ſupplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cum adhuc exiſtant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra annum & diem a tempore contractus, ipſis tanquam proximioribus competeret ſuper alia portione jus offerendi emptoribus precium, juxta municipii Parroſinen. conſuetudinem approbatam, quod hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper utroque (cum in hoc non modicum læſi noſcantur, & emptoribus portionis ejuſdem, vel eorum ſucceſſoribus precium ſint offerre parati) per idem beneficium ſubvenire. Quocirca mandamus, quatenus ſi præmiſſa inveneritis veritate ſubnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingentem, nullam nunciare curetis, ſi in ea debita juris ſolennitas eſt omiſſa: vel ſi forſitan intervenerit, & eos læſos eſſe conſtiterit, tam ſuper ea, quam ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum *b*, auctoritate noſtra in integrum reſtituere ſtudeatis.

CAP. IX.

Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab ordinario, adminiſtrationem habente vel a delegato ab eo: ſive hæc cauſa ſit ſpecialiter delegata, ſive incidat in cauſa generaliter ſibi commiſſa. Ab ordinario vero adminiſtrationem non habente, vel a delegato peti non debet, niſi veniat incidenter in cauſa. Arbitror autem de cauſa reſtitutionem non cognoſcit, nec poteſt aſſumi in majoribus cauſis.

Idem.

CAuſa reſtitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit & finiri *c*, ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive in *d* commiſſo eis negotio contingat incidere hujuſmodi quæſtionem. Delegati vero ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem judicandi, ſeu Arbitri de hac cauſa cognoſcere nequeunt, niſi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque cauſa, liberali vel criminali, cum majores Judices exigant, Arbiter nequit aſſumi.

CAP. X.

Reſtitutio denegata Eccleſiæ, ulterius ſibi non conceditur, niſi ex nova cauſa: reſtituitur tamen ad appellandum a ſententia denegationis.

Idem.

BEneficio reſtitutionis in integrum Eccleſiæ tuæ in alio judicio denegato, reſtitutio (præterquam ad appellationem omiſſam) videtur eidem Eccleſiæ poſſe denegari, niſi novis defenſionibus ad hujuſmodi ſit beneficium admittenda.

TITULUS XLII.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA

CAPUT I.

Is, in quem facta eſt alienatio rei cauſa mutandi judicii, convenitur per reſcriptum impetratum contra alienantem.

Alexander III. *Dulmen. e Epiſc.* (*an.* 1180. *Romæ in Daniam.*)

EX quorundam *f* relatione audivimus, quod cum aliqui literas a nobis commiſſionis impetrant, adverſarii (ut mandatum noſtrum eludant) ante-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. quatenus.* c. *inter eos.* d *Vid. l. ſi quando. & ibi Bart. C. de dilat.* e *Patonen. al. Parenenſ.* f *Hic in vulgat. habetur dictio, cum, quam nec ſeries orationis admittit, nec habent manuſcr.*

a *Infero, quod qualitas Clericatus & Canonicatus non liberat quem a patria poteſtate, ſed ſola Epiſcopalis. Conc. in auth. quæ dign. §. palam. & auth. dignitas. C. de Epiſc. & Cler.* b *In uno antiquo, ipſos auctoritate noſtra.* c *Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi & apud quem.* d *Dictio, in, deeſt.* e *ut cap. 14. de app. in* 1. *comp. al. Lundenſi.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. p.* 49. *c.* 5.

quam

quam literæ ad Judicem perveniant, vel etiam poſtea, priuſquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: [& ſ. α] Nos igitur contra prædictam calliditatem & verſutiam providere volentes: mandamus, quatenus ſi adverſarii eorum pro evacuando noſtro mandato taliter appellaverint, aut de poſſeſſione, de qua controverſia vertitur, commutationem fecerint *a*, vel ſe malitioſe duxerint abſentandos: eos, qui in poſſeſſionem ſe ingeſſerint, appell. ceſſ. cogatis ſub veſtro examine juris æquitati parere.

(α *Vel commutationem facientes aliquos in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, malitioſe inducunt.*)

CAP. II.

Clericus cauſa mutandi judicium, non debet recipere ceſſionem a Laico.

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furnen.* b *Morinen. diœceſ.*

EX parte Scabinorum *c* Hipretis *d* fuit propoſitum, quod inter Laicos ejuſdem loci quæſtionibus emergentibus dirimendis per judicium ſeculare, quidam Clerici ſibi dono vel precio ab aliquibus Laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, ut adverſarios ad Eccleſiaſticum forum trahant, & prædam ex hujuſmodi commercio aſſequantur: [& *infra.*] Cum igitur ceſſiones & emptiones litium legitimæ prohibeant ſanctiones, ita quod jactura cauſæ afficiant illos, qui ſibi potentiorum patrocinium taliter advocare præſumunt, & ex eo ſint etiam odioſæ, quod ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos a præſumptione hujuſmodi per cenſ. Eccl. compeſcatis.

TITULUS XLIII.
DE ARBITRIS.

CAP. I.

Arbitri ſunt in diſpari numero aſſumendi, & eis dicordantibus ſtatur ſententiæ majoris partis.

Ex Concilio Africano. *e* (*an.* 402.)

SAne *f*: (& *infra*.) Si autem ex communi placito Epiſcoporum, inter quos cauſa verſatur, arbitros elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut ſi tres elegerint, aut omnium ſequantur ſententiam, aut duorum *g*.

CAP. II.

Nullum eſt arbitrium ſeu arbitramentum continens peccatum per partes non remiſſibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſc.* (*an.* 1160.)

NOn ſine multa neceſſitate *h* A. Presbyter nobis propoſuit, cum in Eccleſia ſancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella perſonæ illius Eccleſiæ *i* Capellanus inſtitutus fuiſſet, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui ſibi in Eccleſia jam dicta ſucceſſit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterum ordinavit: (& ſ. α) Cum autem idem Presbyter extra provinciam exulans, de ſuo beneficio non poſſet juſtitiam obtinere, nec ſuam ulterius inopiam ſuſtinere, per dolum & fraudem ipſius M. ab eo eſt ſacramentum extortum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde ſuſciperet & ſervaret: qui jam dicto M. faventes *k* Presbytero præceperunt, ut quinque marchas ab eodem ſuſciperet, & toti cederet quæſtioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus ſuſtinere, ut quod perperam arbitrati ſunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus ſi ſe cognoverint præfati Clerici tam nequiter arbitratos fuiſſe; dictum Presbyterum ab obſervantia juramenti auctoritate noſtra prorſus abſolvas: vel ſi arbitrium ipſum noveris æquitate ſubnixum, ad obſervantiam ipſius utramque partem app. ceſſante compellas.

(α *Quorum temporibus XXX. annis & ultra Capellaniam ejuſdem Eccleſiæ pacifice ſe aſſerit tenuiſſe, tandem vero idem M. ab eadem Eccleſia volens ipſum Presbyterum removere, in eum cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum ſuam egreſſus, violentas manus in eum injecit: & idem M. niſus eſt eum circumvenire, ut pro V. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine penſionis ſoluturum, prædictæ Capellaniæ cedere non differret. Præfato vero Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur feciſſe, quod poſt multas injurias & gravamina ſibi illata, occupatis omnibus aliis rebus ab officio & beneficio eſt ſuſpenſus vel ſpoliatus.*)

CAP. III.

Arbiter aſſumptus in patrimoniali cauſa Clerici, non poteſt adjudicare rem Eccleſiæ poſſidendam, etiam ad vitam Clerici. hoc dicit, & eſt caſus notabilis.

Idem *Exonienſi Epiſc.* (*an.* 1160.)

PErvenit *a* ad nos, quod cum G. de Cal. ſororem G. Clerici duxiſſet in uxorem, idem G. fidei interpoſitione firmavit, quod V. ſolidos ſterlingorum annuatim daret eidem: unde cum ſuper eiſdem V. ſolidis inter ipſos controverſia mota fuiſſet, in quatuor compromiſere perſonas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quod idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere dignoſcitur, pro V. prætaxatis ſolidis perciperet annuatim. Unde quoniam hujuſmodi arbitrium Eccleſiæ poſſet in poſterum pernicioſum exiſtere: mandamus, quatenus ſi ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Eccleſiaſt. diſtrict. *b* compellas, ut prælibata decimas liberas omnino dimittat, nec ſibi occaſione hujuſmodi aliquid ulterius vendicare præſumat. Clericum vero moneas, ut cum eodem G. amicabiliter ſtudeat convenire.

CAP. IV.

In mulierem ſingularem tanquam in arbitratricem compromitti non poteſt: ſecus ſi mulier habet alias juriſdictionem de jure communi vel conſuetudine: nam tunc etiam ſuper rebus temporalibus Eccleſiæ poteſt in eam valide compromitti. h. d. clare.

Innocentius III. *Cancellario & magiſtro Loth. Canonico Pariſienſi.* (*an.* 1210.)

DIlecti filii Abbas *c* & conventus de Scarduna Ciſtercien. ordinis, ſua nobis querela monſtrarunt, quod cum inter eos ex una parte, ac Hoſpitalarios ex altera, ſuper uſuario cujuſdam nemoris quæſtio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromiſſum utrinque, quæ cauſæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam ſententiam promulgandum: [& ſ. α] Quamvis autem ſecundum regulam juris civilis fœminæ a publicis officiis ſint remotæ, & alibi dicatur *d*, quod licet ſummæ opinionis exiſtant, ſi arbitrium in ſe ſuſceperint, vel, ſi patronæ inter libertos ſuos interpoſuerint audientiam, ab omni ſunt *e* judiciali examine ſeparandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adverſus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta conſuetudinem approbatam, quæ pro lege ſervatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes in ſubditos ſuos ordinariam juriſdictionem habere noſcuntur, mandamus, quatenus Hoſpitalarios, ut arbitrium ipſum, præſertim cum Epiſcoporum fuerit præſentia & conſilio roboratum, ſicut provide latum eſt, & ab utraque parte ſponte receptum, obſervent, per pœnam in compromiſſo ſtatutam appellatione poſtpoſita compellatis.

Vide l. fin. cum gloſſ. C. de litig. b *al. Faren. Ord. Præmonſtr.* c *Scabinos vocant Belgæ & alii populi, ſenatores ſeu oppidorum magiſtratus.* d *Hipreti.* e *Conc. Afric. 88. Concil. Milevit. c. 24. Burch. lib. 1. decret. c. 68. Ivo p. 5. c. 167.* f *cap. 4. De for. comp. in 1. compil.* g *Vide l. item ſi unus. & l. ſi in tres. ff. eod.* h *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* i *Vox, Eccleſiæ, deeſt in aliquot vet.* k *eidem Presbytero.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Id eſt, Eccleſiaſtica diſtrictione, vel diſciplina, non diſcretione.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. ſint.*

(α Et

(α *Et redactum in ſcripto proprio Epiſcoporum, qui ibi interfuerunt; fecit firmari ſigillis, contra cujus ſententiam Hoſpitalarii temere venire non timent.*)

CAP. V.

Eccleſia exempta non poteſt in præjudicium exemptionis compromittere. h. d. & clare.

Idem Innoc. III. *Abbati & Conventui de Pigravia.* a (*an.* 1208.)

CUm tempore C. Papæ *b* præd. noſt. [*& ſ.* α] Super controverſiis, quæ inter te & Merſburgen. Epiſcopum, & quoſdam tuos Monachos vertebantur, te promiſiſti arbitrium Magdeburgen. Archiepiſcopi ſervaturum: [*& ſ.* α] Quia legitime conſtitit, quod fide hinc data, compromiſſum eſt in Archiepiſcopum memoratum, nos arbitrium ab ipſo prolatum decernimus obſervandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipſius monaſterii, & duarum capellarum ejuſdem in arbitrio ſunt expreſſa. Cum etſi ſponte volueris *c*, de jure tamen nequiveris, ſine licentia Romani Pontif. renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monaſterium illud indicant ad jus & proprietatem Rom. Eccleſ. pertinere.

(α *Tu fili Abbas ad Rom. Eccleſiam acceſſiſſes, & privilegia & alia ſcripta a ſed. Ap. merueris obtinere, Merſburgen. Epiſcopus, ſicut aſſeris, propter hoc eſt graviter contra te commotus, tu vero timens tibi & monaſterio tuo periculum imminere.*)

(β *Sicque factum eſt, ut idem Archiepiſcopus adjunctis ſibi tam Clericis quam Laicis ſub certa forma arbitrium promulgavit, & cauſas ſuſpectionis multiplices aſſignavit. Conſequenter etiam judicium volens declinare ſed. Ap. appellavit, ſed reverſus poſtmodum coram eiſdem ſacramentum de calumnia præſtitit, & teſtes produxit, petitis dilationibus & obtentis. Ipſi vero Judices procedentes in cauſa, auditis atteſtationibus utriuſque partis, geſta omnia, ſigillorum ſuorum munimine roborata, ad ſed. Ap. deſtinarunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ ſententiam Ap. ſedi ſe præſentarent.* & infra. *Quia vero memoratus Epiſcopus, eo quod juramentum præſtitit de calumnia, & a delegatis inducias poſtulavit, & teſtes coram eis produxit, renunciaſſe appellationi videtur, & eorum examini conſenſiſſe: Nos habito f. n. con. in præmiſſa incidenti quæſtione interlocuti ſumus, & quod deberent, quæ coram prædictis Judicibus geſta fuerunt, publicari, ut ſecundum tenorem ipſorum noſtra tandem ſententia informaretur: Tibi igitur & procuratoribus ſupradicti Epiſcopi, ven. fr. n. Hoſtien. Epiſcop. & dil. ſtl. P. tt. S. M. Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cum ea, quæ fuerunt hinc inde propoſita & oſtenſa, nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent.*)

CAP. VI.

Arbiter non habet poteſtatem judicandi ultra comprehenſa in compromiſſo: ideo coram eo non ſi. reconventio.

Idem *Epiſcopo S. Andreæ, & Abbati de Bechot.* d (*an.* 1208.)

CUm dictus filius: [*& infra.*] Utrum coram arbitris reconventioni ſit locus, poſtulaſti per ſed. Apoſt. explicari. Nos igitur reſpondemus, quod licet in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non poteſt: cum Arbitri judicare non valeant, niſi de his tantum, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.

CAP. VII.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum conſilio, tenetur illorum conſilium in tractatu electionis requirere, ſed ſequi non adſtringitur.

Idem *Rectori & fratribus Hoſpitalis S. Bartholomæi Lucani.* (*an.* 1209.)

CUm olim *a* ſuper eligendo in Hoſpitali veſtro, Rectore & fratribus inter vos & Priorem ſancti Barthol. Lucan. coram Judicibus delegatis quæſtio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipſorum arbitrium ſe promiſerit ſervaturum: ſuper prolato ab ipſis arbitrio utrinque dubitatio eſt exorta, quam petiiſtis per ſed. Apoſt. declarari. Nos igitur publico inſtrumento arbitrium continente diligenter inſpecto, cognovimus, quod ſecundum formam arbitrii Prior ſancti Barthol. Lucan. tenetur habere conſilium cum familia Hoſpitalis ejuſdem, tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quod niſi Prior ſuper inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hoſpitalis, & ipſius conſilium requiſierit, non habet poteſtatem eligendi Rectorem: & ſi alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita & inanis. Verum habito *b* cum familia ſuper hoc conſilio & tractatu, Prior libere poteſt Rectorem eligere, duntaxat idoneum, ſive concordet, ſive diſcordet familia cum ipſo ſuper inventione Rectoris.

CAP. VIII.

De rebus ſpiritualibus in Laicum compromitti non poteſt.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1215. *Romæ.*)

COntingit *d* interdum, quod cum actori: (*& infra.*) Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

Auctoritate Judicis cauſa etiam delegati poteſt de cauſa ſpirituali in Clericum & Laicum compromitti: & ſi arbitrium eſt a partibus receptum, debet a partibus executioni mandari, licet per generalem Procuratorem factum fuerit compromiſſum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit appoſita, agitur ad pœnam, alias ad intereſſe. h. d. generaliter inhærendo literæ.

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

PEr tuas *e* literas intimaſti, quod cum ſuper executione arbitrii, quod inter Hoſpitalarios ſancti Joannis & Plebanum de Piſcia *f* ſuper hoſpitali ſancti Allucii *g* latum erat, a nobis literas accepiſſes: [*& infra.* α] Plebanus propoſuit, quod ad cauſam tractandam *h* procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut ſine ſpeciali mandato compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo. Et præterea Procurator jam dictus de aſſenſu Canonicorum ſuorum non fuerat inſtitutus: & ideo dicebat arbitrium non valere: præſertim cum Procurator fines mandati exceſſerit, & arbitrium fuerit per unum Clericum & duos Laicos promulgatum, licet ipſi de aſſenſu Genuenſ. *i* Archiepiſcopi, cui cauſa commiſſa fuerat, arbitrium protuliſſent: (*& ſ.* β) Super quo frater. t. t. r. quod ſi ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indiſtincte ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apoſt. executioni mandari. Si vero receptum non fuerit, refert, utrum fuerit vel non de obſervando ipſo pœna ſtatuta. Et quidem ſi pœna appoſita fuit, agi poteſt ad pœnam: at ſi nulla ſtatuta fuerit, ſed ſimpliciter fuit, quod ſtaretur ſententiæ, compromiſſum: Procurator ad intereſſe poterit *k* conveniri, quia juramento ſuo ſeipſum perſonaliter, non Eccleſiam poterat obligare. Quod autem a duobus Laicis & uno Clerico dicitur eſſe prolatum, nequaquam obviare videtur, cum au-

---

a *al.* Pigamia. *al.* Piſamia. *Vid. Annal. Miſn.* 108. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Hinc videtur inferri, quod exempta Eccleſia non poteſt renunciare privilegio libertatis, contra l. ſi quis in ſcribendo. C. de pactis.* d *al. Beton. al. Albertbroth. Ord. S. Ben. diœceſis S. Andreæ.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. ita: verum habito fratrum & familiæ ſuper hoc conſilio & tractatu, &c.* c *Later. c.* 40. d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil. Reliqua pars hujus capitis habetur in c. contingit. ſ. de dolo & contum.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *Piſa.* g *Albutii.* h *In aliquot exempl. quod licet ad cauſam tractandam proc. ſue dederit generale mand. &c. quæ lectio planior eſt.* i *Januenſ.* k *Vide l. Plautius. ff. de procur.*

ctori-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ctoritate dicti Archiepiſcopi factum ſit, cui cauſa, de qua dicitur compromiſſum, fuerat delegata.

(α *Partibus in tua præſentia conſtitutis, Hoſpitularii a te executionem arbitrii poſtulabant, aſſerentes illud debere deſervari, pro eo quod Procurator Plebani ſponte in arbitros juramento interpoſito compromiſit, quoniam dicebant, compromittendi & tranſigendi ſuper eodem negotio (arbitrium) recepiſſe.*)

(β *Unde cum ſuper his dubietas fuiſſet exorta, per Ap. ſed. oraculum doceri petiiſti, qualiter ſuper negotio iſto tibi ſit procedendum.*)

CAP. X.

Si per duos electos ad eandem prælaturam in diſcordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromiſſum: ordinarius tamen ex poteſtate ordinaria procedit ſuper jure ſuperſtitis, antequam fiat tranſitus ad aliam electionem. h. d.

Honorius III. *Archiepiſcopo Colonien.* (*an.* 1220.)

EX parte tua noſtris eſt auribus intimatum, quod vacante præpoſitura ſancti Cuneberti *a* in Colonia, Canonici ejuſdem Eccleſiæ vota ſua diviſerunt in duos, videlicet Herm. de Juliaco *b*, & Conr. de Lombardia *c*: (*& infra.*) Cumque poſtmodum tractaretur ſuper electione hujuſmodi, & partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, in te demum ſuper hoc fide præſtita compromittere curaverunt, qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, ad proferendam diffinitivam ſententiam diem ipſis conſentientibus præfixiſti. Interim vero præfato H. ab una parte electo ſublato de medio, ſupradictis Canonicis inhibere curaſti, ne tua pendente ſententia procederetur ad electionem aliam faciendam: quoniam quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur quo ſententia proferri debuit, in tua præſentia partibus conſtitutis, dictus B. allegavit, quod procedere ulterius non deberes. Quapropter tibi edoceri a nobis humiliter poſtulanti, breviter reſpondemus: quod licet arbitrium ſit finitum per mortem ipſius *d* H. prius tamen de primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quam proceſſus fieret ad ſecundam: nam ſi dictus C. ſuperſtes in electione jus habet, ſecundam conſtat penitus non valere.

CAP. XI.

Arbiter poſt rem judicatam ſuper diſcordiis novis aſſumptus, non poteſt per ſuum arbitrium ſententiam immutare, etiamſi de componendo inter partes mandatum acceperit a Papa.

Idem *electo* e *& Abbati ſancti Zenon. & C. Canonico Veron.* (*an.* 1220. *Roma in Dalmatiam.*)

EXpoſita nobis Feltren. & Belin. *f* electi petitio continebat, quod cum cauſa, quæ inter anteceſſorem ſuum ex parte una, & cives Terviſinos ex altera, ſuper diſtrictu & rebus aliis vertebatur, per ſententiam Hoſtien. Epiſcopi tunc Apoſt. ſed. Leg. fuerit terminata: (*& ſ. α*) Tandem ſuper quibuſdam diſcordiis, quæ hinc inde videbatur exortæ, in Ducem Venetorum tanquam in arbitrum, cum parte altera compromiſit: (*& infra. β*) Licet autem eidem Duci literas noſtras miſerimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cum tamen intentionis noſtræ non fuerit immutare ſententiam ipſam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obſtantibus) quicquid prænominati Ducis arbitrium contra ipſius Legati ſententiam inveneritis eſſe factum, in irritum revocetis: *g* ei diſtrictius inhibentes, ne ulterius in compromiſſo procedat, eundem ad reſtitutionem obſidum occaſione illius compromiſſi ſibi datorum, ut ipſius arbitrium ſervaretur, per cenſuram Eccleſiaſticam compellentes.

(α *Et ipſius anteceſſor electi adjudicata ſibi per Legatum eundem diu pacifice poſſediſſet, ipſe nihilominus habito Canonicorum ſuorum aſſenſu in præjudicium Eccleſiarum ſuarum.*)

(β *Qui veniens contra eandem ſententiam auct. Ap. confirmatam, ſuper rebus judicatis ab eodem Legato adverſus prædictas Eccleſias, æquitate poſtpoſita, iniquum arbitrium promulgavit.*)

CAP. XII.

Non valet compromiſſum factum in duos ſive plures, hoc adjecto, ut in caſu diſcordiæ eligatur tertius per eoſdem vel alios. hoc dicit.

Gregor. IX. *Decano & magiſtro* P. *Canonico* S. *Petri Arebatenſis diœceſis.* (*an.* 1230. *Roma in Arteſiam.*)

INnotuit nobis, Gulielmo Laico conquerente, quod cum O. Laicus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram Judicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſet, tandem fuit a partibus in duos arbitros compromiſſum: ſic tamen, quod ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent Judices nominati, retenta penes ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus poteſtate. Cumque tertius arbiter a Judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipſum parti alteri condemnaſſet: idem ex eo ſentiens a ſæpedictis Judicibus ſe gravari, quod ipſum ad obſervantiam *a* hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam: ſed ipſi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt. ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cum legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona in arbitrium aſſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuncietis penitus nullam eſſe. *b*

CAP. XIII.

Valet compromiſſum factum in unum, vel in plures, ut ipſi per ſe cauſam definiunt, vel per alios, quos ipſi elegerint. h. d. ſecundum intellectum, quem ſenſit gloſ. hic: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. *Panor.*

Idem *Abbatiſſæ & Conventui Jotren.* (*an.* 1230. *Roma in Galliam.*)

CUm a nobis petitur: (*& infra.*) Ex parte veſtra fuit propoſitum, quod olim inter vos & Senon. Archiepiſcopum quæſtione ſuborta, ſuper eo quod idem Archiepiſcopus aſſerens, monaſterium veſtrum metropolitico jure ſibi ſubeſſe, procurationes & res alias exigebat a vobis. Tandem in R. ſancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apoſtolicæ ſedis Legatum, a partibus concorditer compromiſſo: & promiſſo ſub certa pœna, quod arbitrio ſeu ordinationi ejuſdem, vel duorum mediatorum, quos idem ſuper hoc deputaret, præciſe parerent: magiſter P. Capellanus noſter, & I. Archidiaconus Senonen. mediatores ab eodem ſuper hoc deputati legato, ordinando & diffiniendo cauſam hujuſmodi terminaverunt. Nos igitur, quod per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, auctoritate Apoſtolica confirmamus.

CAP. XIV.

Compromiſſum ante ſententiam latam, finitur, morte alterius compromittentium, unde non tranſit in hæredes compromittentium, niſi de eis ſit cautum in compromiſſo. hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem. (*Romæ.*)

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis hæredes, ſi de ipſis non caveatur ibidem. *c*

a *Unuberi. al. Caliberti. Cuniberti, Humberti.* b *Villiaco.* c *Barbaria.* d *Vide l. diem proferre. §. 1. & l. ſed interpellatur. ff. eod.* e *al. electo Abbati.* f *al. Felcen. al. Filien. al. Belnen. al. Belien. unitæ fuerant, ſed 1460. ſeparatæ.* g *Ad hunc text. vide Abbat.*

a *Obſervationem.* b *Vide l. item ſi unus. §. ſi in duos. ff. eod.* c *Vide l. veteribus. C. de contr. & committ. ſtipulat.*

FINIS LIBRI PRIMI.

DECRE-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII

LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.
DE JUDICIIS.

CAP. I.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit, Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. *a*

DE *b* Quodvultdeo Centurienſi Epiſcopo, quem *c* cum adverſarius ipſius eum *d* petiiſſet ad concilium introduci *e*, interrogatus, an cum eo vellet experiri, primo id promiſerat, & altera die reſpondit, hoc ſibi non placere, atque diſceſſit.

Placuit, ut nullus eidem *f* communicet, donec *g* ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus. Nam adimi ſibi Epiſcopatum ante cauſæ ejus exitum nulli poteſt de jure videri.

CAP. II.

Laici Eccleſiaſtica negotia tractare non debent, ſed Prælatorum judicio diſponuntur. Hoc dicit, Abbas.

Ex Synodo Eugenii Papæ. *b* (*an.* 1148. *in Gallia.*)

DEcernimus, ut Laici Eccleſiaſtica *i* tractare negotia non præſumant. Sed *k* Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi *l*, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maxime de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) Laicorum judicio non diſponant: Nec propter eorum prohibitionem, Eccleſiaſticam dimittant juſtitiam exercere.

CAP. III.

Cauſa juris patronatus ſpectat ad judicium Eccleſiæ. h. d. ſpecifice & ad literam.

Alexander III. *Illuſtri* m *Regi Anglorum.* (*an.* 1180.)

QUanto *n* divina gratia: [*& infra.*] Cauſa vero juris patronatus ita conjuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis, quod non niſi Eccleſiaſtico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

Clericum convictum vel confeſſum de crimine coram Judice ſeculari, ex eo non punit Epiſcopus: ſed coram ſe convictum vel confeſſum, punit pœna debita: niſi cum illo diſpenſet, quod poteſt in adulterio & minoribus: depoſitum vero non ſtatim tradit curiæ ſæculari. h. d. uſque ad fin. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano Archiepiſcopo.* (*an.* 1180. *Romæ in Campaniam.*)

AT ſi Clerici coram *a* ſeculari Iudice convicti fuerint vel confeſſi de crimine, non ſunt propter hoc a ſuo Epiſcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim ſententia a non ſuo Judice lata non tenet, ita & facta confeſſio coram ipſo. Si vero coram Epiſcopo de criminibus in jure confeſſi ſunt, ſeu legitima probatione convicti, dummodo ſint talia crimina, propter quæ ſuſpendi debeant vel deponi, non immerito ſuſpendendi ſunt a ſuis ordinibus, vel ab altaris miniſterio perpetuo removendi.

Summatus eſt iſte §. ſupra in princ. c. tamen quia habet materiam ſeparatam & notabilem, ideo dic aliter: In adulterio & minoribus poteſt cum Clericis peracta pœnitentia Epiſcopus diſpenſare: depoſitum autem pro ſuis exceſſibus non tradit indifferenter curiæ ſeculari. h. d. Abbas Sicul.

§. 1. De adulteriis *b* vero & aliis criminibus, quæ ſunt minora, poteſt Epiſcopus cum Clericis poſt peractam pœnitentiam diſpenſare. Sed non debet quemlibet depoſitum pro ſuis exceſſibus (cum ſuo ſit functus officio, nec duplici debeat ipſum contritione conterere) Judici tradere ſeculari.

CAP. V.

Vaſallus coram domino feudi conveniendus eſt, etiamſi dominus feudi ſit Eccleſiaſtica perſona, dummodo ibi actor poſſit ſuam juſtitiam conſequi: alias loci ordinarius poterit adiri. (& ſecundum hoc eſt caſus notabilis.)

Idem. *b*

CÆterum *c* quia in eos, quos ab Eccleſia tua conſtat poſſeſſiones tenere in feudum, occaſione ipſarum excommunicationis ſeu interdicti ſententia promulgatur. Nos id diſtrictius inhibemus: Quamdiu parati fuerint ſuper his in tua præſentia juſtitiam exhibere.

CAP. VI.

Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clare proponere, ut ex eo jus agendi colligatur. hoc dicit quoad intellectum, Abbas.

Idem *Exonen. Epiſcopo, & d Capitulo Londonen.* (*an.* 1160.)

DIlecti filii Prior & Clerici de Guiſeburnen. *e* contra Eboracen. Archiepiſcopum Apoſt. ſed. Leg. gravem querimoniam tranſmiſerunt: [*& infra.*] Provideatis attentius, ne ita ſubtiliter, ſicut a multis fieri ſolet, cujuſmodi actio intentetur inquiratis, ſed ſimpliciter & pure factum ipſum, & rei veritatem, ſecundum formam canonum & ſanctorum Patrum inſtituta, inveſtigare curetis.

---

a *Cap.* 54. *Refert Burch. lib.* 2. *decret. cap.* 181. *& Ivo p.* 5. *c.* 297. *Vid. tom.* 1. *Concil. p.* 554. b *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *quoniam, & rectius.* d *ſe.* e *Hinc videtur inferri, quod ad valorem citationis oportet, quod fiat auctoritate judicis ad inſtantiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.* f *Quodvultdeo.* g *cauſa ejus qualem potuerit terminum ſumat.* h *Eugenii III. in Synod. Remenſi c.* 4. i *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.* k *Et.* l *Archidiacono in* 1. *comp.* m *Illuſtriſſimo.* n *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p.* 47. *tit. de jur. patron.*

C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. poſt Conc. Later. p.* 26. *c.* 4. b *Bernhard. Dias in proc. crim.* c *in veterib. ita: Idem E. i. eidem Salernitano Archiepiſc. al. Tornacenſi Epiſcopo.* d *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In antiquis, & Decano London.* e *al. Giſeburgen.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VII.

Excommunicatus, in judicio nisi tanquam reus stare non potest.

Idem *Paduano Episcopo.* (*an.* 1160.)

INtelleximus: [*& infra.* α] Quia postulasti a nobis, utrum excommunicatus in judicio stare possit? Respondemus, quod conveniri potest, & debet per alium respondere in judicio: Ne videatur de sua malitia commodum reportare. *a*

(α *Ex literis tuis, quod cum filia cujusdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxisset, comperto postea, quod idem vir pro nec bon. mem. Vincentini Episcopi vinculo tenebatur excommunicationis astrictus, in tua proposuit præsentia quæstionem. Unde*)

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram Ecclesiastico Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. *Strigon. Archiepiscopo.* b (*an.* 1160.)

CLerici [*& infra.* α]. Cum Imperator *c* dicat, quod leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri: Non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.

(α *Vero maxime in criminalibus causis in nullo casu possunt ab alio, quam ab Ecclesiastico Judice condemnari, etiamsi consuetudo regia habeat, ut fures a Judicibus secularibus judicentur.*)

CAP. IX.

Judex ex officio providere debet, ut debitæ solennitates serventur in judiciis, quibus omissis judicium redditur frustratorium. h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. (*Abbati de Evesham. an.* 1189.)

I. CAusam, quæ *d* vertitur inter fratres Dulmen. *e* monasterii, & Monachos sancti Albani: *f* (*& infra.*) Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monasterii, cum auctoritate & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium: Ne si fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

CAP. X.

Clericus depositus, incorrigibilis excommunicandus est, & successive anathematizandus: & si sic non resipuerit, per Judicem secularem comprimendus est. h. d. Abbas Siculus.

Cœlestinus III. *g* (*an.* 1192. *Strigon. Archiepiscopo.*)

CUm non ab homine: *h*: [*& infra.*] A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrum liceat Regi vel alicui seculari personæ judicare Clericos cujuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondeo, quod si Clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio *i* crimine fuerit deprehensus legitime, atque convictus, ab Ecclesiasti co Judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum vero si in profundum malorum veniens *k* contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium *a*, vel alia legitima pœna inferatur *b*.

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur qui scienter succedit in vitium. h. d. secundum communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *Winton. Episc. & Abb. S. Albani.* (*an.* 1192.)

QUia V. qui violenter *c* dicebatur Ecclesiam P. Clerici occupasse, defunctus est, ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus: Præcipimus, ut secundum formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem Judicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præfatum V. si viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.

Innocentius III. *S. Sergii & S. Georgii Abbatibus.* d (*an.* 1200.)

CUm venissent: *e* (*& infra.*) Cum super privilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur, noluimus de ipsis per alios judicari.

CAP. XIII.

Judex Ecclesiasticus potest per viam denunciationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maxime ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem *Prælatis f per Franciam constitutis.* (*an.* 1200.)

NOvit ille, qui *g* qui nihil ignorat: (*& infra.* α) Non putet aliquis, quod jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse jurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cum Dominus dicat in Evangelio *h*: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit, die Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundum regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ: quomodo nos qui sumus ad regimen universalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundum formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, vel Legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi forte juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Non igitur injuriosum sibi debet Regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico judicio se committat, cum Valentinianus *i* inclytus Imperator, Suffraganeis Mediolanen. Ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus, & ejus monita (cum tanquam homines deliquerimus) suspiciamus necessario velut medicamenta curantis. Nec sic *k* illud humilimum

a *Vide l. cum hi. §. si quis. de transact. & l. is cui. ff. de servitut.* b *al. Alexand. III. Abbati de Evesham.* c *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. Ivo part. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. Jul. Clar. pract. crim. quæst. 136.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Dimolens.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Est autem pars cap. cum non ab homine inf. de sentent. excommun. Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part. 2. relect. §. 8. num. 8. & Bernard. Dias de Luco in pract. crim. cap. 131. & seq.* i *aliquo.* k *veniens hæc omnia contempserit.*

a *Quod ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuscriptis. al. feriatur. al. infligatur.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. unde sumenda inscriptio.* d *Recte additur in 3. comp. & Cantori Andegavensi, Ord. S. Ben.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *Archiepiscopis & Episcopis.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vide Jac. Lup. tract. de confed. prim. memb. 1.* h *Matth. 18.* i *63. dist. Valentinianus. Hoc narrat Cassiod. in Hist. trip. lib. 7. c. 8.* k *sic, deest.*

omittamus, quod Theodoſius ſtatuit Imperator *a*: & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipſe noſcitur deſcendiſſe: quicunque videlicet litem habens, ſive petitor fuerit, ſive reus, ſive in initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cum negotium peroratur, ſive cum jam cœperit promi ſententia, ſi judicium elegerit ſacroſanctæ ſedis Antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione (etiamſi pars alia refragetur) ad Epiſcoporum judicium cum ſermone litigantium dirigatur. Cum enim non humanæ conſtitutioni, ſed divinæ potius innitamur, quia poteſtas noſtra non eſt ex homine, ſed ex Deo, nullus qui ſit ſanæ mentis, ignorat, quin ad officium noſtrum ſpectet de quocunque mortali peccato corripere *b* quemlibet Chriſtianum: & ſi correctionem contempſerit, per diſtrictionem Eccleſiaſticam coercere. β Sed forſan dicetur, quod aliter cum Regibus, & aliter cum aliis eſt agendum. Cæterum ſcriptum novimus in lege divina *c*: *Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio perſonarum*: d (*& infra.* γ) Licet autem hoc modo procedere valeamus ſuper quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus a vitio ad virtutem, ab *e* errore ad veritatem, præcipue cum contra pacem peccatur, quæ eſt vinculum charitatis: poſtremo cum inter Reges ipſos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præſtito proprio *f* juramento firmata, quæ tamen uſque ad tempus prætaxatum ſervata non fuerint: nunquid non poterimus de juramenti religione cognoſcere, quod ad judicium Eccleſiæ non eſt dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam diſcordiam videamur ſub diſſimulatione fovere, prædicto Legato dedimus in præceptis, ut (niſi Rex ipſe vel ſolidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel ſaltem humiliter patiatur, ut idem Abbas & Archiepiſcopus Bituricen. de plano cognoſcant, utrum juſta ſit querimonia, quam contra eum proponit coram Eccleſia Rex Anglorum, vel ejus exceptio ſit legitima, quam contra eum per ſuas nobis literas duxit exprimendam) juxta formam ſibi datam a nobis procedere *g* non omittat. δ

(α *Qui ſcrutator cordium eſt, ac conſcius ſecretorum, quod chariſſimum in Chriſto fil. n. Philippum Regem Francorum illuſtrem, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipſius efficaciter aſpiramus, exaltationem regni Francorum, ſublimationem Apoſtolicæ ſed. reputantes, cum hoc regnum benedictum a Deo ſemper in ipſius devotione permanſerit, & ab ejus devotione nullo unquam, ſicut credimus, tempore ſit diſceſſurum: quia licet interdum hinc inde fiant immiſſiones per Angelos malos, nos tamen qui Satanæ non ignoramus aſtutias, circumventiones ipſius ſtudebimus evitare, credentes, quod idem Rex illius ſeduci fallaciis non ſe permittet.*)

(β *Quod enim debeamus corripere, & poſſimus, ex utriuſque patet pagina Teſtamenti. Cum clamet Dominus per Prophetam: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum: & ſubjungat ibidem: Niſi annunciaveris impio impietatem ſuam, ipſe in iniquitate, quam operatus eſt, morietur: ſanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apoſtolus quoque nos monet corripere inquietos: & alibi dicit idem: Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quod autem poſſimus & debeamus coercere, patet ex eo, quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot: Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, ut evellas & deſtruas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. Conſtat vero quod evellendum, deſtruendum & diſſipandum eſt omne mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni cœlorum B. Petro Apoſtolo tradidit, dixit ei: Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Verum nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Deum ſit ligatus. Ut ergo Petrus divinum judicium imitetur, ligare debet in terris, quos ligatos conſtat in cœlis.*

(γ *Quam B. Jacobus intervenire teſtatur. Si dixeris ei qui indutus eſt veſte præclara: Tu ſede hic bene: pauperi vero, ſta tu illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum.*)

(δ *Ideoque univerſis vobis per Apoſtolic. ſedem mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus poſtquam idem Abbas ſuper hoc mandatum fuerit Apoſtolicum executus, ſententiam ejus imo noſtram verius, recipiatis humiliter, & faciatis ab aliis obſervari: pro certo ſcituri, quod ſi ſecus egeritis, inobedientiam veſtram graviter puniemus.*

CAP. XIV.

Principalis perſona per ſe, non per Advocatum debet factum proponere in judicio, niſi ſit indiſcreta.

Idem *Epiſcopo Helienſi.* (*an.* 1200.)

PAſtoralis: [a *& infra.*] Statuimus præterea, ut Principales perſonæ non per Advocatos, ſed per ſeipſas factum *b* proponant: Niſi forte ſint adeo indiſcretæ, ut earum defectus de Judicis licentia per alios ſuppleatur.

CAP. XV.

Si actio & intentio ſunt ineptæ, vel ſola intentio, debet reus abſolvi ab inſtantia judicii: iterum tamen actor audietur, ſi apte egerit. h. d. quoad intellectum.

Idem *Nobili viro Matthæo de* c *Riparia.* (*an.* 1200.)

EXaminata *d* cauſa, quæ vertitur inter te & milites Campaniæ: *e* [*& ſ.* α] Actinnem, quam ſuper jure patronatus ejuſdem Eccleſiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus & ineptam *f*. Quia cum teſtes induxeris ad probandum, quod quando præfatus A. vicedominus Eccleſiam eandem tanquam ſequeſtratam accepit, tu jus patronatus ipſius Eccleſiæ poſſidebas: profecto nec rei vendicationem intentare, nec ipſius reſtitutionem poteras poſtulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non tenere, abſolventes eoſdem milites ab eadem. Ita tamen quod ſi congruentem & aptam intentare volueris actionem, reſpondere tibi nihilominus teneantur.

(α *Super Eccleſia S. Angeli de Caſa parata, actis confeſſionibus & atteſtationibus intellectis, inſpectis inſtrumentis & allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, arbitrium quod contra te vicedominus Sabin. dicebatur ſuper eodem negotio promulgaſſe, contra formam juris, & compromiſſum fuiſſe declaratum. Verum non obſtante confirmatione ſel. mem. C. Pp. p. n. qui confirmaverat illud, ſicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decrevimus ipſum irritum & inane.*)

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus ſuis agere & defendere poſſunt, nec obſtat eis religio, vel quod ignota ſit eorum origo.

Idem *Magiſtro & fratribus militiæ templi in Italia conſtitutis.* (*an.* 1200.)

CUm deputati: (*& ſ.*) Accepimus, quod quidam tam ſeculares, quam Eccleſiaſtici Judices, illos, quos habetis in domibus veſtris præceptores, in cauſis ad proſequendam ſuam juſtitiam non admittunt, tanquam licitum non ſit eis ſuper litigioſis negotiis curam agere,

a *In C. Theodoſian. lib. 6. tit. 1. l. quotiens. & refert. Grat. in can. quicunque. 11. q. 1.* b *corrigere.* c *Deut. 1.* d *l. hos accuſare. de accuſ. l. in multis. de ſtat. hom.* e *Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuſcript. deſunt.* f *Vox, proprio, deeſt in antiquis.* g *Vid. l. ea quidem. C. de accuſ. & l. divus. ff. de cuſtod. & exhib. reor.*

a *Require ſupra, de offic. & pot. jud. deleg.* b *factum ſuum.* c *Roma. al. Rivaria.* d *Cap. 3. in 2. compil. tit. de confirmat. utili vel inutil.* e *Campanicos.* f *Vid. l. cum precum. C. de lib. cauſa. & l. item apud Labeonem. §. ſi quis libello. ff. de injur.*

qui

qui pacificis decreverunt ſtudiis inhærere, illud allegantes in repulſione ipſorum, quod eorum ipſis generatio non eſt nota: qui undecunque venerint gratia divina vocati, dum laudabiliter exequantur officium ſui ordinis, ex ſuperabundanti requiritur ſuæ notio nationis. Ne quis igitur in proſecutione cauſarum præceptores eoſdem ab agendo vel reſpondendo occaſione hujuſmodi repellat, auctoritate *a* Apoſtol. inhibemus.

CAP. XVII.

Prælati debent Laicis de Clericis (appellatione fruſtratoria non obſtante) juſtitiam facere: ad ſeculare tamen forum Clerici a Laicis trahi non debent, etiam data ipſorum Prælatorum negligentia.

Idem *Vercellen. Epiſcopo, & Abbati de Toleto.* (*an.* 1200. *Roma in Pedemont.*)

QUaliter & quando: [*& infra.*] Præcipiatis ex parte noſtra Prælatis, ut Laicis de Clericis conquerentibus plenam *b* faciant juſtitiam exhiberi. Non obſtantibus appellationibus fruſtratoriis, quas in eorum gravamine Clerici frequenter opponunt. Ne pro *c* defectu juſtitiæ Clerici trahantur a Laicis ad judicium ſeculare, quod omnino fieri prohibemus.

CAP. XVIII.

Judex habens ut privatus pene conſimilem cauſam, quam habet ut Judex, a judicando removetur. h. d.

Idem *d.*

II. CAuſam, *e* quæ inter Abbatem & Conventum Vindon. & Archidiaconum Carnoten. ſuper quibuſdam procurationibus vertitur, vobis & Archidiacono Pariſien. meminimus commiſiſſe: [*& ſ.* α] Quia vero cum eundem Archidiaconum ſimilis pene cauſa contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur *f*, nos te, fili Decane, loco ipſius Archidiaconi ſubrogantes, mandamus, quatenus (non obſtantibus prioribus literis) in cauſa *g* ratione prævia procedatis.

(α *Dictus vero Abbas & Conventus nolentes parti alteri reſpondere, niſi vos primo conſulerent ſecundum privilegia Rom. Pontificis, indulta monaſterio eorundem, dil. fil. Ab. ejuſdem monaſterii Monachum, propter hoc ad ſed. Apoſt. tranſmiſerunt, nihilominus ſupplicantes, quatenus te, fili Decane, loco Pariſien. Archidiaconi ſubrogare ad defenſionem ipſius negotii dignaremur.*)

CAP. XIX.

Si Judices de principali & exceptionibus præjudicialibus ſimul cognoſcunt, vel ſuper principali lite non conteſtata teſtes recipiunt, licite ab eis appellatur.

Honorius III. *Archiepiſcopo* h *Remenſi, & Decano* i *Brimenſi Colon. diœceſis.* (*an.* 1220.)

EXhibita nobis R. Virdunenſis electi petitio declaravit, quod cum ſuper facto electionis ſuæ, H. Archid. ac quorundam Canon. Virdunen. *k* adverſariorum ſuorum procuratores ad noſtram audientiam *l* acceſſiſſent, Pariſien. Epiſcopo & Conjudicibus ſuis ſub certa forma literas noſtras direximus, inter alia continentes, ut vocatis, qui forent evocandi, ſuper propoſitis & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [*& infra.* α] Cum autem idem electus quibuſdam ex his, qui contra eum agebant, conſpirationem, & quibuſdam excommunicationem in modum exceptionis objiceret, ſe id offerens probaturum, præfati Judices interlocuti fuerunt, quod de his & principali negotio ſimul inquirerent: nolentes, quaſi non Judices, ſed inquiſitores exiſterent, ſuper dictis exceptionibus ipſius electi probationes admittere: ſed pervertendo juris ordinem, de præmiſſis exceptionibus & principali negotio pariter per ſe inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem teſtium lite nondum ſuper eodem negotio conteſtata: quare ptæfatus electus noſtram audientiam appellavit: (*& infra.* β) Quia vero non in modum inquiſitionis, ſed commiſſionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus ſi ex dictis gravaminibus vel aliquo ipſorum appellatum conſtiterit, revocato in irritum, quicquid poſt appellationem hujuſmodi inveneritis attentatum, in cauſa ipſa juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

(α *Et teſtes, quos nominari contingeret juxta conſuetam Eccleſiæ formam, ad teſtimonium compellendo, & præfigendo partibus terminum competentem, quo per ſe vel per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui præſentarent, juſtam ſententiam recepturæ: partibus ergo citatis non fuit proceſſum in aliquo prima die. Cumque decem de parte adverſa ſecundo termino comparerent, & fuiſſent, ſi electioni ſe opponerent, jure requiſiti, ſeptem eorum reſpondere nolentibus, ad agendum tres ſe reſidui obtulerunt.*)

(β *Humiliter ſupplicans, ut cum literæ ad ipſos Judices obtentæ, non inquiſitionem, ſed commiſſionem ſapiant, prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipſis factum eſt poſt app. ipſius revocare in irritum, & cauſam aliis committere dignaremur.*)

CAP. XX.

Lapſu triennii non obſtante, poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere.

Idem *magiſtro Tancredo Canonico Bononien.* (*an.* 1220.)

VEnerabilis frater noſter Archiepiſcopus Ravennas, propoſuit coram nobis, quod cum deciſio cauſæ, quæ inter ipſum & communitatem Cerviæ, ſuper juriſdictione civitatis Cerviæ, & quibuſdam aliis articulis vertitur, ſit per ſubterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. aſſerentes inſtantiam judicii per decurſum triennii periiſſe, reſpondere ſub tuo examine recuſaverunt: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus exceptione hujuſmodi non obſtante, in negotio iſto procedas juxta traditam tibi formam. *a*

(α *Conſuetis tergiverſationibus proceſſum impedientis dictæ cauſæ. Nolentes igitur, ut ejuſdem cauſæ deciſio ulterius prorogetur, præſentium tibi auctoritate*)

CAP. XXI.

Actor obtinens in poſſeſſorio coram Judice rei, non tenetur coram eo Judice ſuper proprietate reſpondere, ſi eſt prorſus alterius fori. h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Epiſcopo* b *& magiſtris T. & B. Praten. Bononiæ commorantibus.* (*an.* 1220.)

SIgnificaverunt nobis olim Abbas & Conventus ſanctæ Mariæ de Florentia, quod Florentina Poteſtas pro eis contra communitatem caſtri de Signa ſuper poſſeſſione, vel quaſi juris ibidem eligendi Rectorem (quod ad ſe pertinere dicebant) definitivam ſententiam promulgavit. Sed poſtmodum Abbatem & Conventum præfatos ipſa poteſtas coegit, communitati prædictæ ſuper proprietate vel quaſi memorati juris, in ſeculari judicio reſpondere. Unde vobis injunximus, ut ſi ita eſſet, cogeretis communitatem *c* eandem, electum ab eiſdem Monachis in rectorem admittere, audituri poſtea, quæ partes ſuper proprietate vel quaſi prædicti juris ducerent proponenda: (*& infra.* α) Verum pars altera inter alia excipiendo propoſuit, ſe tunc coram vobis reſpondere de jure non teneri, cum tempus propter vindemias exiſteret feriatum: reſpondente Syndico monaſterii hoc

a *al. auctoritate præſentium inhibemus.* b *plenariam.* c *Conc. Carthag. III. c. 9. & Concil. Tolet. III. c. 13.* d *In aliquot antiquis: Idem Pariſienſi Epiſcopo & Decano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *vide l. litigatores. ff. de arb.* g *Deſunt hæc verba: In cauſa: alii ita: in negotio.* h *In omnibus vetuſtis Innoc. III. Arch. Remenſi.* i *Et Decano Berimenſ. Colmen. diœc. al. Brunienſ. al. Benevenſ. al. Bituricen.* k *Virdimenſis.* l *præſentiam.*

a *Vid. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procurat. & l. 2. ff. de juriſd. omn. jud.* b *Bononien.* c *In uno antiquo, cogeritis communitatem prædictam, eundem electum, &c.*

malitiose proponi: ut videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: (*& infra.* β) Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prævia procedatis.

(α *Ut causam sicut justum extiterit decisuri, non obstante statuto quolibet contrario Ecclesiasticæ libertati, seu quod Abbas & Conventus prædicti compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate & Conventu didicimus, quod cum de literis, a nobis super hoc obtentis, ad ipsius communitatis notitiam perveniisset, Syndicus ejus exhibito coram Judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quod coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto ut pro convicto, si hoc facere recusaret, haberetur. Cumque præfatam communitatem ad præsentiam vestram sæpius & peremptorie citassetis, Syndico ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestanti, terminum quo id faceret, vel super principali responderet negotio, statuistis, ad quem idem veniens fuit protestatus, paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suggestionem falsi, & veri suppressionem obtentas.*)

(β *Quod apparebat ex eo, quod per nuncium potestatis, Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas & Conventus humiliter petierunt, ut obviare hujusmodi malitiis dignaremur. Quocirca discr.*)

TITULUS II.
DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.

Ex Concilio Chalcedonen. a (*an.* 455. *in Bithynia.*)

SI quis Clericus *b* adversus Clericum negotium habeat, non deferat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel *certe* consilio ejusdem apud alios, quos utraque *c* pars voluerit, judicium obtinebunt. *d*

CAP. II.

Judex secularis, si Clericum per se distringit vel condemnat, excommunicari debet.

Ex Concilio Parisiensi.

NUllus Judicum *e*, neque Presbyterum, neque Diaconum aut Clericum ullum aut minores *f* Ecclesiæ, sine permissu *g* Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens emendet.

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter sumatur.

Ex Concilio Africano. (*an.* 402.)

SAne si Episcopi, inter *h* quos causa versatur, sint diversarum provinciarum: ille Primas det Judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suspicione notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius *Bonifacio defensori Corsicæ.* i (*an.* 594.)

SI quis *k* contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu Judices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipsius solicitudine (servata lege) modis omnibus compleatur.

CAP. V.

Super re Ecclesiæ vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri: sed si probabiliter negat rem esse Ecclesiæ vel Clerici, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo Judice.

Alexander III. *a* (*an.* 1180. *Episcop. Genuensi.*)

SI Clericus Laicum *b* de rebus suis vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus res ipsas non Ecclesiæ esse aut Clerici, sed suas proprias, asseverat, debet de rigore juris ad forensem Judicem trahi. Cum actor forum rei sequi debeat: Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

Si quæstio feudalis est inter Clericum & Laicum, cognoscet dominus feudi: sed eo negligente, cognoscet delegatus Papæ, etiam ante negligentiam datus. h. d. secundum lecturam gloss.

Idem *c* (*Senonensi Archiepiscopo.*)

EX transmissa *d* nobis insinuatione B. C. *e* & W. militum *f* Ecclesiæ tuæ intelleximus, quod cum R. de Cassaville *g* eos super quadam possessione coram Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Campis *h* eorum Dominus, sub debito fidelitatis inhibuit, ne de seculari feudo in judicio Ecclesiastico responderent: (*& ſ.* α) Per dominum feudi causam jubeas terminari. Et si ipse malitiose distulerit, tu ei debitum finem imponas.

(α *Itaque præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit. & ſ.*)

CAP. VII.

Per dominum feudi secularem sive Ecclesiasticum, quæstio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint Clerici: & si plures prætendantur domini non potest unus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertineat. h. d. secundum lecturam magis notabilem.

Idem.

VErum *i* quoniam de quibusdam feudis adversus Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus *k*, de feudis ipsis sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin imperiali beneplacito (sicut justum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

Malefactores Ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.

Lucius III. *l* (*an.* 1181.)

CUm sit *m* generale, ut actor forum rei sequatur: (*& ſ.* α) Verum quoniam seculares Judices in exhibenda justitia personis Ecclesiasticis sæpe in judicio sunt remissi, in favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum Rectores possint sub quo maluerint Judice convenire. *n*

(α *Convenientius est, ut apud Judices seculares raptores prius conveniantur, sed si justitiam exhibere contempserint, aut Judices ex quacunque causa fuerint negligentes, quia judicandi sunt sacrilegi ab Ecclesia de crimine illo, censuram poteris in eos Ecclesiasticam exercere.*)

a *Act.* 15. *ubi referuntur canones Concilii. cap.* 9. *Burch. lib.* 2. *decr. c.* 183. *Ivo p.* 6. *c.* 128. *& 360. Gratianus* 11. *quæst.* 1. *cap. si Clericus.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *utræque partes.* d *al. continebunt.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil* f *juniores. Burch.* g *al. sententia.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *Gregorius l.* 9. *epist.* 74. *regist.* k *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Post Conc. Later. part.* 8. *c.* 7. b *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Episc. Trever.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *B. G.* f *Trever.* g *Calle.* h *Caris.* i *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* k *In Cod. Barb. consecratus vel confirmatus de feudis, &c.* l *al. Idem.* m *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* n *vide l. si quis in hoc genus, & l. placet. C. de Episc. & Cler.*

CAP.

CAP. IX.

Causæ Clericorum secundum jura, non secundum consuetudines Laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis Ecclesiæ, causæ Clericorum sunt secundum jus canonicum terminandæ. hoc dicit, secundum gl. & utrumque summarium recipit determinationem.

Cœlestinus III. (*an.* 1195. *Episc. Paris.*)

QUod *a* Clericis: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias Clerici Parisiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis.

(α *Etc.* [& ȷ.] *Nullus Episcoporum vel Clericorum ad judicia secularia est trahendus, habent enim illi suos Judices, nec quicquam est eis publicis commune cum legibus. Bonifacius vero Papa & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus Conciliis consonantes, sicut bene patet Juris utriusque peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducti, per Apost. sedem*)

CAP. X.

Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu justitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo.* (*an.* 1208.)

LIcet ex *b* suscepto: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus si quando a Laicis Vercellen. literas super rebus, præcipue quæ forum seculare contingunt, a sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostra irritas & inanes, dummodo consules & commune de se conquerentibus in judicio seculari exhibeant justitiæ complementum.

Liceat tamen ipsis, qui sub eisdem consulibus taliter duxerit contendendum, si se in aliquo senserint prægravari, ad tuam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si maluerint *c*, audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem secularem recurrere nequeunt, qui a superioribus in sua justitia opprimuntur. Si vero consules justitiæ tanquam merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te, vel ad nos pro justitia recurratur: sicut superius est expressum.

(α *Servitutis officio simus omnibus in justitia debitores: sic tamen in jure suo nos quibusdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde provida debet consideratione sedari. Ex insinuatione sane dil. filiorum consulum communis Vercellensis, nos noveris accepisse, quod cum de singulis quæstionibus, quæ motæ fuerunt contra eos eorum consulibus justitiæ, juxta consuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti justitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam ut eorum jurisdictionem evacuent, & fatigent eos laboribus & expensis, super rebus, quæ judicium Ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & sic præter jurisdictionem consulum, quam meruerant, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire. f. t. per a. s.*)

CAP. XI.

Vidua Laicum coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Judicis secularis.

Idem *d Archidiacono & Thesaurario* e *Turonensi.* (*an.* 1210.)

EX tenore *f* literarum Comitis Britanniæ, nostris est auribus intimatum, quod cum causam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Meduano super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cum tam ipsa, quam prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quod faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [*& infra.* α] Nos igitur attendentes, quod sic sumus viduis in justitia debitores, quod aliis justitiam facere non debemus: mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum Judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Judicem secularem suam possit justitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævia terminetis.

(α *Nobis nihilominus intimare procurans, quod in curia sua debeat hujusmodi negotium terminari, & vos & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, fatagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad eum, ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*)

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi Judicem Laicum, etiamsi proprium juramentum & adversarii consensus accedat.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

SI *b* diligenti. [*& ȷ.* α] Asseruisti te usque ad hæc tempora tenuisse, quod licitum sit Clerico renunciare saltem in temporalibus causis juri suo, & sibi Laicum Judicem constituere, præsertim ubi adversarii voluntas accedit: ac temere juramentum super hoc interpositum respondisti: Immemor constitutionis, *c* qua cavetur, pacto privatorum juri publico minime derogari. Cum ergo hoc jus in *d* Milevitano & Carthaginensi Conciliis sit specialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & a communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quam Diaconi, seu quilibet Clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in civili vero perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *e* obtinere: Manifeste patet, quod non solum inviti, sed etiam voluntarii pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publice indultum, cui privatorum pactio derogare non potest. Nec juramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

(α *Meditatione.* & infra. *Super eo autem admiramur plurimum, & movemur, quod cum te reputemus virum providum & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copia habere noscaris.*)

CAP. XIII.

Clerici, super excessibus, coram suo Episcopo convenire debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm contingat *f* interdum *in tua:* [*& infra.*] Insuper postulasti, an cum aliqui Clerici deputati servitio Capituli Beluac. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cum illi sibi jurisdictionem hujusmodi

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *voluerint.* d *Archiepisc.* e *B. Cancellario.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Vid. l.* 1. §. *post operis. ff. de novi oper. nunc. & l.* 2. *ff. de judic. per Bart.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Additur, illius.* d *Verba, quæ tribuuntur hoc loco Milevitano Concil. habentur in Concil. Tolet. III. cap.* 13. *Reliqua in Concil. Carthag. III. cap.* 9. e *l. id quod nostrum. de reg. jur. & l.* 1. *ff. solut. matrim.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*

vendicare contendant, licet illos excommunicare non valeant, vel alias etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quod ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maxime si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commississe. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit quasi exequendo condemnationem Judicis delicti. h. d. secundum unum intellectum. Secundum alium intellectum. h. d. *Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.*

Idem Innoc. III. a *Senicen. Episcopo.*

(*an.* 1210.)

POstulasti *b* per sedem Apost. edoceri, utrum Sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cujus diœcesi habeat patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causa, quæ officii sui seu beneficii privationem exposcunt? Ad quod breviter respondemus, quod per Episcopum, in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

CAP. XV.

Miserabilis persona potest Laicum interdicto, unde vi, coram Judice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.* (*an.* 1220.)

EX parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quod cum nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, *c* auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ præd. nost. coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quod castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas dietas a Turonis est remota. Verum replicatum fuit ex parte Reginæ, quod idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cum non solum in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, eo quod *d* & castra & reditus plures habet in ipsa, & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ a Turon. nequaquam ultra XII. leucas distat. Idem quoque adjecit, quod cum dicta Regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens vel remissus: subjiciens, quod eædem literæ falsitate expressa fuerant impetratæ, eo quod suggestum fuerat, castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere: cum nec ab initio, nec durante matrimonio a viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quod vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defendere: (*& ſ. α*) Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultra duas a Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, quod Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

(*α Nec obest, quod sibi castrum illud non fuit assignatum, cum claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres & successor viri sui, castrum præfatum in Concabin. pro aliis rebus dotalibus eidem concessit & ipsa illud pro dote diu pacifice possedisset. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quod prædictus Rex Joan. hæres non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, sed ejus castri raptor potius & invasor: & ita jus quod ipse nequaquam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Ad quod sic pars Reginæ respondit, quod contra rescriptum exceptio hujusmodi non valebat, nec locum habebat in possessorio, quod eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujusmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus distuliſtis in ejusdem Reginæ gravamen non modicum & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, discr. v.*)

CAP. XVI.

Laici usurpantes jura Ecclesiastica, velut sacrilegi per Judicem Ecclesiasticum repelluntur.

Gregorius IX. *fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis.* (*an.* 1230.)

CONqueſtus est nobis Bononiensis Episcopus, quod potestas & commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis Ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure: & in cujus quasi possessione fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: [*& infra.*] Cum autem valde sit iniquum, ut ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis justis modis aliis acquisita, aliis usibus applicari: propter quod merito invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: (*& infra.*)

Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remota compellas.

CAP. XVII.

Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel solvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium, secundum Joan. Andr.

Idem *Episcopo Dulmensi.* (*an.* 1230.)

DIlecti filii I. & A. cives Romani, sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Abbati S. Genovefæ Parisien. super quadam pecuniæ summa, contra R. prædecessorem tuum literas impetrassent, tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede Apost. indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint; propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verum, quia etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversariis promiserunt, cum ibi & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justi & moderatis expensis, & congrua satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commisso sibi negotio (proposita ex parte tua indulgentia non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dispendio more procedat.

---

a *al. Vicensi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Vide l.* 3. *§. divus. de sepul. viol. & l. jubemus.* C. *de sacros. Eccles.* d *quod in ipsa diœcesi, &c.*

a *l. contraxisse. ff. de action. & obligat. & Bart. in l.* 1. *C. de summ. Trinit.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XVIII.

Quanquam Laici poſſunt juriſdictionem non ſui Judicis prorogare, Clerici tamen non poſſunt, niſi Epiſcopi diœceſani conſenſus accedat, & Judex, cujus juriſdictionem prorogare volunt, ſit Eccleſiaſticus.

Idem *Abbati Trecen.*

SIgnificaſti *a* nobis, quod P. Clericus ad petitionem C. mercatoris ſe tuæ juriſdictioni ſubjecit, ſi in termino nunc elapſo, de pecunia mutuata non ſatisfeciſſet eidem: (*& infra.*) Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus quod licet privatorum conſenſus eum, qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit Judicem conſtituere, Clerici tamen in Judicem non ſuum (niſi forte ſit perſona Eccleſiaſtica, & Epiſcopi diœceſani voluntas accedat) conſentire non poſſunt.

CAP. XIX.

Legitime citatus, tenetur coram Judice citante cauſam proſequi, non obſtante, quod poſt citationem mutaverit forum.

Idem.

PRopoſuiſti nobis, quod quidam ſubditus tuus ad petitionem cujuſdam *b* adverſarii ſui, a te legitime citatus ad cauſam, quia poſtmodum juriſdictionis alterius eſſe cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quod is in prædicta cauſa jus revocandi forum non habet quaſi ab altero *c* jam præventus.

CAP. XX.

Quiſque Clericus poteſt in curia Romana conveniri, licet alias ſpecifice forum ibi non ſortiatur: habet tamen ex cauſa jus revocandi domum.

Idem.

LIcet ratione delicti ſeu contractus aut domicilii, ſive rei, de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, quibus forum regulariter quis ſortitur, Epiſcopus veſter apud ſedem Apoſtolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Eccleſiarum mater eſt eadem & magiſtra, rite compelli potuit, ut ibi ſuis adverſariis reſponderet: niſi pro alia juſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegaſſet, jus revocandi domum ſalvum fuiſſet eidem.

TITULUS III.

DE LIBELLI OBLATIONE.

CAP. I.

Actor tenetur in ſcriptis libellum porrigere. Vel ſic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, niſi prius libellum in ſcriptis offerat. h. d. per alia verba.

Ex Concilio apud ſanctum Medardum habito. *d* (*an.* 854.)

IGnarus *e* Epiſcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel poſtulationis? Illi reſponderunt, ſe præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Epiſcopus dixit *f*: oportet vos ſecundum Eccleſiaſticam auctoritatem, reclamationem veſtram libelli ſerie declarare *g*, eamque veſtris manibus roboratam, Synodo porrigere, ut tunc vobis canonice valeat reſponderi. Et tunc ipſi fratres libellum conſcribentes porrexerunt.

CAP. II.

Cum agitur reali, non ſufficit rem generaliter peti, ſed debet ita ſpecificari, ut evitetur obſcuritas & æquivocatio.

Innocentius III. (*an.* 1210.)

SIgnificantibus *a* T. & R. fratribus noſtro fuit Apoſtolatui declaratum, quod cum inter ipſos ex una parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuiſſent in cauſam, oblato eis libello: illi (cum plures terras haberent) ut terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, a Judicibus poſtularunt: quod cum ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem hujuſmodi noveritis attentatum, &c.

CAP. III.

Non tenetur reus reſpondere libello in actione perſonali, ſi non exprimitur cauſa petendi.

Gregorius IX. *Archipresbytero civitatis novæ, & M. Canonic. Culmen.* (*an.* 1235.)

DIlecti filii fratres Eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Hiſpida, ſua nobis petione monſtrarunt, quod cum Prior & Conventus ſanctæ Mariæ ad Carceres, *diœceſis Paduanæ*) ipſos ſuper quadam pecuniæ ſumma coram Priore ſanctæ Trinitatis Veron. auctoritate Apoſtolica conveniſſent, ex parte ipſorum fuit excipiendo propoſitum, quod cum dicti Prior & conventus nollent exprimere in porrecto libello *b* conventionali, quare ſibi dicta pecunia deberetur, ſuper hoc minime reſpondere tenebatur: & quia dictus Judex exceptionem hujuſmodi admittere denegabat, noſtram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

TITULUS IV.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

CAP. I.

Judex autem delegatus, compellit actorem ad reſpondendum reo in cauſa reconventionis, & utramque cauſam ordine ſucceſſivo ſimul audiet, & una ſententia terminabit. h. d.

Alexander III. *Vulterano Epiſcopo* c *& Abbati de Spongia.* (*an.* 1180.)

EX *d* literis: (*& infra.* α) Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut Plebanus & Clerici Mauren. Abbati & fratribus Maturen. monaſterii, de iis, quæ adverſus eos proponunt, debeat in veſtra præſentia reſpondere, cum ſibi ex ipſis coram vobis a ſede Apoſtolica delegatis juſtitiam poſtulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione Plebani & Clericorum propoſita, & reſponſione facta: montione præmiſſa, compellatis eoſdem, memoratis Abbati & fratribus in continenti coram vobis ſuper ſuis quæſtionibus reſpondere, ut viciſſim poſtmodum rationes partium audientes, concordia vel judicio utriuſque negotium terminetis.

(α *Veſtris accepimus, quod dil. filii noſtri Abbas & fratres Maturenſis monaſterii, ſuper quæſtionibus, quas Plebanus & Clerici Mauren. adverſus eos proponunt, veſtrum parati ſunt ſubire examen, ſi illi in continenti debeant de ſuis quæſtionibus reſpondere. Unde*)

---

a *Vide Fernandum Vaſquium lib.* 1. §. 9. *de ſucceſſ. reſolut. num.* 95. b *dictio, cujuſdam, deeſt in quibuſdam manuſcr.* c *al. illo.* d *Medardum monaſterium eſt in urbe Sueſſionenſi, ubi id Concilium habitum eſt. Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 192. *Ivo part.* 6. *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Iſmarus. al. Hincmarus.* f *Vid. l. ſi quando. C. unde vi. & l. ſi homicidii. C. de accuſ. & authent. de jud.* §. *oportet. coll.* 6. g *allegare.*

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam.* §. *probationes. infra. de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obſcuro, Jaſonem in* §. *ſed iſtæ. Inſtit. de action. Decium in cap. delicti. ſup. de judic. & Paulum de Caſtr. conſil.* 145. *& Alex. conſil.* 181. *&* 184. *in* 2. *volum.* b *vid. l. fin. C. de ann. excep. & l.* 1. *ff. de edend. per Bart.* c *male alii Archipreſbytero.* d *Poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. part.* 11. *c.* 1. *&* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Vid. l. cum Papinianus. in fin. C. de ſent. & interloc. omnium jud.*

CAP.

CAP. II.

Modus procedendi datus per reſcriptum in cauſa conventionis, intelligitur repetitus in cauſa reconventionis.

Cœleſtinus III. *Rothomag.* a *Decano.* (*an.* 1195.)

PRudentiam *b* : (*& infra.*) Sane conſuluiſti nos, utrum cum cauſa appellatione remota committitur, & reus coram eodem Judice actorem reconvenerit, & actor ſuper reconventione appellationis obſtaculum interponit, an ſit hujuſmodi appellationi deferendum? Nos vero ita ſentimus, quod cum actoris & rei eadem ſit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque cenſeri, ſicut deſiderat actor, ut ſibi juxta mandatoris reſcriptum juſtitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in ſua juſtitia reſpondere.

TITULUS V.

DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. I.

Non per poſitiones & reſponſiones, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecutam, ſit litis conteſtatio, qua omiſſa nullus eſt proceſſus.

Gregorius IX. *Abbati ſancti Joannis in Vineis.* (*an.* 1230.)

OLim inter Epiſcopum Novienſem ex parte una, & Capitulum Eccleſiæ ſancti Quintini ex altera, ſuper quibuſdam injuriis, & excommunicationum ſententiis, & quibuſdam aliis articulis orta fuit materia quæſtionis: (*& infra.*) Judices factis quibuſdam poſitionibus & reſponſionibus ad eaſdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, cauſam eandem ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, quamvis poſitiones & reſponſiones hinc inde ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis conteſtationem *c* non invenimus eſſe factam, cum non per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecutam conteſtatio *d* litis fiat: proceſſum ipſorum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum.

TITULUS VI.

UT LITE *e* NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad ſeparationem tori, & ante litis conteſtationem reus eſt contumax, poteſt excommunicari: ſed teſtes recipi non poſſunt, nec cauſa diffiniri.

Innocentius III. *Abbati ſancti Proculi* (*Ord. S. Ben.*) *& L. Canonico Bononienſi.* (*an.* 1204.)

AD *f* hæc Deus : (*& infra. α*) Cum cauſa, quæ inter R. & E. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apoſtolica vobis commiſſa fuiſſet, tandem procurator ejuſdem R. libello uxoris, quo virum & ſeparationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accuſabat, noluit reſpondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias poſtulando. Qui cum hujuſmodi inducias ſæpe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præſentiam veſtram accedens, dixit ſe reſpondere paratum: ſed die ſtatuto, cum crederetur reſponſurus libello, reſtitutionem uxoris primo fieri poſtulavit, ne ſecus fieret, appellando *a*. Verum quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec veſtro ſe curaſſet poſtmodum conſpectui præſentare, vos teſtes mulieris recipere ſtuduiſtis: [*& infra. β*] Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quod licet ordo judiciarius in aliis controverſiis ſit ſervandus, & in matrimonialibus cauſis non uſquequaque ſerveturr: quia tamen in præſenti negotio non eſt actum de fœdere matrimonii, ſed de crimine adulterii (per quod ad ſeparationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non conteſtata teſtes fuerunt recepti, & atteſtationes etiam publicatæ, ſive deferendum, ſive non deferendum appellationi fuiſſet, non eſt ad diffinitivam ſententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter ſuam contumaciam, vel etiam Procuratoris (ſi ſciens non purgaverit eandem) excommunicationis ſententia innodari.

(*α In Apoſtol. ſede conſtituit totius Eccleſiæ magiſtratum, ut quia ſecundum Scripturæ ſententiam fecit Deus hominem rectum, ſed ipſe ſe immiſcuit quæſtionibus infinitis, ad eandem nodi quæſtionum difficiles referuntur, ſuo recto judicio diſſolvendi.* & infra. *Ad Apoſtolatus noſtri notitiam literarum veſtrarum inſinuatione pervenit, quod*)

(*β Et atteſtationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipſius nomine allegata. Quia vero cum de ferenda ſententia cum viris prudentibus tractaretis, diverſorum inveniſtis diverſa conſilia, quibuſdam dicentibus appellationi ſimpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non eſſe, nonnullis etiam aſſerentibus appellationem nullatenus tenuiſſe, cum mulier non ſit reſtituenda viro ſuſpecto, niſi de impunitate ſufficienti præſtita cautione, vos in tanta varietate nos conſulere voluiſtis, qualiter eſſet in hoc negotio procedendum. Nos igitur*)

CAP. II.

In cauſa reſtitutionis, contra contumacem, lite non conteſtata, ſententia proferri non poteſt. hoc dicit, comprehendendo omnem modum ſummandi.

Idem *Hieroſolymit. Patriarchæ, & Archiepiſc.* b *Caſſen.* (*an.* 1210.)

I. ACcedens *c* : (*& infra. α*) Cum in Judicum delegatorum præſentia, Archiepiſcopus Tirenen. reſtitutionis beneficium poſtularet, Plebanus ſancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta reſpondit *d*, ſed ad noſtram audientiam appellavit: & licet ſæpe fuiſſet admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen reſpondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipſi vero Judices (cum Plebanus in ſua contumacia perduraret *e*) teſtes receperunt ad adverſa parte productos, & depoſitionibus redactis in ſcriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in perſonas, vel in dicta teſtium objecturus. Quod cum facere noluiſſet *f*, in ipſum excommunicationis ſententiam protulerunt, poſſeſſionem juris parochialis adjudicantes Archiepiſcopo memorato: & eum reſtituentes in integrum, diſtrictius vetuerunt, ne quis poſſeſſionem Tirenen. Eccleſiæ reſtitutam præſumeret perturbare. Cum igitur *g* lis coram eiſdem Judicibus non eſſet conteſtata, & manifeſte pateret, literas ipſas per veri ſuppreſſionem obtentas, (cum manifeſtum eſſet duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet & Beriten. Epiſcopos, eidem Archiepiſcopo tanquam Suffraganeos ſuo Metropolitano ſubeſſe) ac ex his Plebanum legitime appellaſſe conſtaret, in quem (etiamſi minus legitime appellaſſet) licet Judices ipſi propter contumaciam ex-

a *Al. Archiep.* b *Pars c. prudentiam. ſup. de offic. jud. del. & c. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. Bart. & Fulgoſ. & Paulum in l. cauſas. C. de tranſ. Soc. in reg.* 295. d *l. un. C. eod. & l. Aurelius. §. idcirco. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg.* 296. *& aliquot ſeqq.* f *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. auth. qui ſemel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.* b *Cæſarien.* c *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. 1. ff. ſi quis jus dic. non obtemp. & l. 2. ff. ſi quis in jus voc. non ierit.* e *al. malitia permaneret.* f *Vid. l. 2. §. ſi quis a Principe. ff. ne quid in loco publ.* g *ordo eſt* : *Igitur nos caſſavimus prælictas ſententias, cum lis non eſſet conteſtata, & pateret, &c. & conſtaret, &c.*

com-

communicationis ſorte potuerunt proferre ſententiam, non tamen debuerunt ſuper principali negotio diffinitivam ſententiam, lite non conteſtata, proferre: prædictas caſſavimus ſententias, imo caſſas denunciavimus & inanes. Unde Tiren. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut Eccleſiæ S. Marci inſtrumenta reſtituat, & etiam univerſa, quæ hujuſmodi occaſione ſententiæ per ſe, vel per alios occupavit.

(α *Ad præſentiam noſtram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Acboni Tibiaden. & Beriten. Epiſcoporum nobis literas præſentavit, ſententiam continentes, quam ſuper cauſa, quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiſcopum ex una parte, & Plebanum ſancti Marci ex altera vertebatur, iidem Epiſcopi promulgarunt: aſſerebant etenim iidem Epiſcopi memorati per ſuas literas, quod cum cauſam ipſam de mandato noſtro ſuſceperint terminandam, partes ad ſuam præſentiam convocarunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati noſtri tenor erat expreſſus, recipere voluit, nec eorum ſe conſpectui præſentavit, ſed ſecundo citatus, licet nec literas eorum recipere voluiſſet, coram eis apparuit prioris abſentiæ ſuæ cauſas allegans, & inſpecto noſtrarum literarum tenore, petitis etiam induciis & receptis, ab eis licentiatus abſceſſit, ſe ſtatuto die ad eos redire promittens.*)

CAP. III.

Si lite non conteſtata reus eſt contumax, ſi fieri poteſt, mittitur actor in poſſeſſionem, cauſa cuſtodiæ: alias reus excommunicabitur.

Idem *Epiſcopo Brixienſi.* (*an.* 1210.)

TUæ fraternitatis *b* devotio: (& ſ. α) Conſultationi tuæ taliter duximus reſpondendum, quod ſi reus lite non conteſtata ſe abſentat *c* contumaciter: taliſque ſit cauſa, quod actor poſſit in petitarum rerum poſſeſſionem induci, eſt in eandem cauſa cuſtodiæ inducendus. Quod ſi cauſa talis fuerit, quod idem in poſſeſſionem nequeat intromitti *d*, ut juri pareat, per cenſuram Eccleſiaſticam eſt contumax compellendus.

(α *Conſuluiſti præterea, utrum ſi aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, Judex lite non conteſtata contra ipſum debeat ſententiam promulgare, ut idem affectus tædio appellationis, ſaltem Judicis ſe conſpectui repræſentet. Ad quod*)

CAP. IV.

Receptio teſtium facta contra non contumacem, lite non conteſtata, in cauſa matrimoniali eſt nulla.

Idem *de decima & Helemoſio* e *Abbatibus Aurelian. & Carnoten. diœceſis.* (*an.* 1210.)

II. ACcedens *f* ad ſedem Apoſtolicam nobilis vir Guil. *g* Vicecomes, nobis expoſuit, quod cum Coriſopiten. Epiſcopus Comitem Britanniæ proxima linea conſanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus ſit Clericus commenſalis (qui eidem Vicecomiti eſt adverſarius principalis, utpote qui uxorem *h* ſuam, & terram publice detinere præſumit) & magiſter P. de terra uxoris ſuæ oriundus, exiſtat nimis favens eiſdem, & omnes ſub diſtrictu exiſtant Comitis memorati, nec niſi per diſtrictum ipſius ei pateat acceſſus ad eos, & ipſi, quibus cauſa inter ipſum & uxorem ſuam commiſſa fuerat, nunquam ei voluerit, niſi in terra inimicorum ſuorum, locum & terminum aſſignare, quo ſine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas non habuit de conductu, ſi tamen miſſæ ei fuiſſent, non debebat ſe credere ſuis capitalibus inimicis: (& ſ. α) Mandamus, quatenus cum propinquiores ſitis terræ nobilis jam dictæ, quam ſuæ, & cauſa ipſa per vos commodius valeat terminari, cum ad vos ſecurus *a* pateat acceſſus, utrinque *b* partibus convocatis (ſi vobis conſtiterit, quod ante litem legitime conteſtatam, vel poſt appellationem ex præmiſſis cauſis interpoſitam, teſtes ſuper conſanguinitate contra matrimonium abſque culpa contumaciæ recepti fuiſſent) vos atteſtationes hujuſmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum ſuum (quem inconſulte dimiſit) ita quod poſtquam ipſe vir plenariam reſtitutionem habuerit tam uxoris, quam terræ, cauſam ſuper matrimonio audiatis: eamque ſine canonico terminetis.

(α *Sed quia lite non conteſtata ſuper conſanguinitate teſtes recipere præſumpſerunt*: & infra. *Cum igitur in matrimonialibus cauſis non tam ad disjungendum, quam ad conjungendum debeamus exiſtere promtiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo ſeparare præſumat, diſ. v. p. a. ſ.*)

CAP. V.

Lite non conteſtata non recipiuntur teſtes regulariter ſuper principali. Fallit in caſibus hic annotatis: ſcilicet cum timetur de morte, vel abſentia diuturna teſtium: tunc enim ſervata ſolennitate hic poſita, poſſunt etiam lite non conteſtata teſtes examinari. h. d. uſque ad §. porro.

Idem.

QUoniam *c* frequenter in dubium revocatur a multis, an lite non conteſtata teſtes recipi valeant, auctoritate præſentium duximus declarandum, regulariter verum eſſe, quod lite non conteſtata, non eſt ad receptionem teſtium procedendum. Niſi forte de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna: in quibus caſibus, cum civiliter eſt agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur) ſenes, & valetudinarii, & alii teſtes (de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur) etiam lite non conteſtata ſunt proculdubio admittendi, ſeu pars conventa ſit contumax, ſeu ſit abſens abſque malitia, ut conveniri non poſſit. Sed ſi actor non convenerit adverſarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel ſaltem receptionem hujuſmodi teſtium non denunciaverit illi: atteſtationes ſic receptæ non valeant, ne forte hoc procuret in fraudem, ut proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſſint.

Cum agitur de matrimonio carnali vel ſpirituali, poſſunt contra contumacem etiam lite non conteſtata teſtes recipi, & ſententia diffinitiva ferri. Si vero reus eſt abſens, ſed non contumaciter, tunc in carnali non procediter, ſed expectatur abſens. In ſpirituali vero, ſi agatur de contracto, ſtabitur juribus antiquis: ſi de contrahendo, expectatur abſens per ſex menſes. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quam ſit. & capit. cupientes. de elect. in 6. ubi aliter eſt proviſum. h. d.

§. 1. Porro ſpeciales cauſæ poſſunt occurrere, in quibus caſualiter eſt aliud obſervandum, ut (verbi gratia) ſi ſuper alicujus electione, vel copia maritali *d* quæſtio moveatur: tunc etenim (ne propter longam moram in ſpiritualibus & temporalibus patiatur Eccleſia læſionem, vel viro ſive mulieri fornicationis occaſio præbeatur, maxime cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in hujuſmodi caſibus (ſi contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, ſeu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, ſeu quia malitioſe ſeipſum occultat, *e* ſeu quia impedit, ne poſſit ad eum citatio pervenire) teſte lite non conte-

a *Vid. l. diſſolutæ.* C. de cond. ex lege. b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. abſentaverit ſe.* d *introduci.* e *de Curia Dei & de eleemoſyna Abbatib. &c. Ord. Ciſt.* f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Al. W.* h *Ex qualibet enim harum cauſarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marſil. in l.* 1. §. *præterea. ff. de quæſt.*

a *Securior.* b *utriuſque.* c C. 5. *eod. tit. in* 3. *compilat.* d *contrahenda vel contracta, ſed is, qui abeſt, contumax eſt: & ſic variat a* §. *ſeq. ſi autem ſecund. Hoſtien. Joan. And.* e *vide l. contumacia. cum not. ff. de re jud.*

ſtata ſunt merito admittendi, & nihilominus (ſi de cauſa liqueat) ad diffinitivam ſententiam procedendum. §. 2. Si vero aliter abſens fuerit, & agatur de ſpirituali conjugio inter Prælatum & Eccleſiam jam contracto, electione maxime confirmata; illud in hoc articulo volumus obſervari, quod ſuper expectatione talium perſonarum in ſacris eſt canonibus diffinitum. §. 3. Quod ſi forſan agatur de ſpirituali conjugio contrahendo: is qui eſt in Prælatum electus, per ſpatium ſex menſium expectetur, niſi (penſatis negotii circumſtantis) per ſuperioris providentiam magis vel minus fuerit expectandus. §. 4. Si autem de carnali conjugio ſit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipſius obitu *a* veriſimiliter præſumatur: quia cum ſine culpa ſit abſens, ut ſi captivitate, vel ægritudine, aut alio juſto impedimento forſitan teneatur, aut etiam propria, ſed non malitioſa voluntate, in remotis partibus moram faciat *b*, ut de facili vel in brevi citari non poſſit: ei quidem præjudicari non debet, cum habet forſan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obſtante, quod de lapſu carnis poſſet opponi: quoniam in conjugio multi caſus occurrunt, in quibus conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquiſitionis, poſſunt teſtes ſine litis conteſtatione recipi, & etiam publicari. h. d. uſque ad §. In aliis vero.

§. 5. Sunt & alii caſus ſimiliter *c* ſpeciales, in quibus abſque litis conteſtatione legitime poſſunt teſtes produci, ut quando exceſſuum inquiſitio, vel teſtium publicatio imminet facienda.

Si reus lite non conteſtata eſt contumax, & agitur reali, mittitur actor in poſſeſſionem rei petitæ, cauſa cuſtodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, ſi offerat cautionem de ſtando juri, & reſtituat expenſas: poſt annum vero his non ſervatis non auditur, niſi ſuper proprietate. Sed ſi convenitur reali, qui nomine alieno poſſidet, nominabit Dominum in judicio, & ſtatuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui ſi intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in poſſeſſionem veram. Si vero reus contumax convenitur actione perſonali, mittetur actor in poſſeſſionem bonorum ipſius rei, pro modo debiti declarati: & primo mobilium, ſecundo immobilium, ſi mobilia non exiſtant: vel excommunicabitur reus. h. d. uſque ad finem.

§. 6. In aliis vero caſibus prudenter eſt attendendum, utrum contumax reali actione, an perſonali conveniatur. Si reali, mittendus eſt actor in rei petitæ poſſeſſionem, ut tædio affectus reus veniat reſponſurus. Qui ſi venerit intra annum (judicio ſiſti præſtita cautione *d*, ac exhibita ſatisfactione congrua expenſarum) poſſeſſionem recuperet. Quod ſi cautionem offerre neglexerit intra annum, actor poſt annum verus conſtituetur poſſeſſor: ſuper proprietate duntaxat adverſæ parti defenſione legitima reſervata. §. 7. Quod ſi ſuper rebus immobilibus quiſquam conveniatur, qui eas poſſidet nomine alieno, debet ſtatim in judicio Dominum nominare, certo dierum ſpatio a Judice ſtatuendo *e*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipſe veniens, vel idoneum dirigens reſponſalem, actoris intentionem excipiat. Si vero poſt tempus indultum, quod diſpoſitum eſt, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo poſſeſſor ad judicium vocatus eſt, ad interrumpendam præſcriptionem longi temporis conteſtata, Dominum poſſeſſionis Judex tribus *a* edictis legitimis evocabit: & tunc ipſo in eadem voluntate manente, negotium ſummatim examinans, in poſſeſſionem ipſarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione abſenti ſuper principali quæſtione reſervata. §. 8. Si autem ſuper perſonali actione conveniatur, vel mittendus eſt actor in poſſeſſionem mobilium ipſius, vel immobilium, ſi forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem eſt Eccleſiaſtica ſententia proferenda: ira videlicet, quod alterutra pœna, quæ magis timeri debeat, Judex a principio ſit contentus: ad alteram nihilominus proceſſurus, ſi hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel poſt annum etiam audietur, juxta diſtinctionem in alio caſu ſuperius annotatam.

a *Quot modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in leg. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. Cyn. in l. ſi quidem. C. ſol. matr. Maranta in leg. is poteſt. ubi ponit 23. modos.* b *De modo probandi juſtam abſentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic.* c *In antiquis, caſus ſpeciales, in quibus ſimiliter, &c.* d *Vid. l. cum Clericis. C. de Epiſc. & Cleric.* e *al. finiendo.*

TITULUS VII.
DE JURAMENTO CALUMNIÆ.
CAP. I.

Clericus in cauſa Eccleſiæ ſuæ juramentum calumniæ poteſt alteri committere: & per ſe jurare non cogitur, nec debet ſine ſuperioris licentia.

Honorius II. *b* (*an.* 1127. *Epiſc. Occid.*)

INhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum, dicentium graviores quæſtiones per ſummum Pontificem terminari: [*& infra. α*] Legibus itaque comperimus eſſe cautum, ut nullus Clericus jurare præſumat. Alibi vero reperitur ſcriptum, ut omnes principales perſonæ in primo litis exordio ſubeant calumniæ juramentum, propter quod pleriſque venit in dubium, utrum Clericus jusjurandum præſtare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud conſtitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, a Marco *c* Auguſto de Conſtantinopolitanis Clericis promulgatum fuiſſe videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas iſta auferatur, ſecundum etiam deciſionem filii noſtri *d* H. quodam Imperatoris, cujus ſunt verba hæc: [*& infra.*] Ejus itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci conſtitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Eccleſiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum Imperator Juſtinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum eſt, ut totus clericalis ordo a juramento calumniæ præſtando ſit immunis. Præterea ſtatuti Principis tenor talis eſſe dignoſcitur: Nos itaque (divinæ & humanæ legis intentione ſervata) decernimus & Imperiali auctoritate irretractabiliter diffinimus, ut non Epiſcopus, non Presbyter, non cujuſcunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel ſanctimonialis, in quacunque cauſa, ſive controverſia,

a *Dictio, tribus, deeſt in omnib. vet. ex Raymundi & Aret. compilat.* b *In impreſſis Honor. III. ſed ex Codicib. Bartol. veterem lectionem reſtituimus, & Honorium ſecundum repoſuimus, ut etiam obſervat Cont. cum ex ordine Capit. hujus tituli: tum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. habita: vixit enim Eugenius, & ſedit circa annum Chriſti 1126. Imperator Henric. V. Habetur hæc decretal. poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. p. 23. capit. 1. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. In uno Honor. III. omnibus Epiſc. occidentalibus. In aliis, Honorius, ſimpliciter.* c *Legend. Marciano. ut & infra paulo poſt; error hinc proceſſit, quod in ſcriptis codicibus, quales habeo, ſic ſcriptum erat: Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem ſcripſerunt: Marcus.* d *Henrici, ut ſcribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici conſtit. Arimini factam eſſe 3. Calend. April.*

ſeu

seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus (si expedire Ecclesiæ suæ noverit) hujusmodi officium liceat delegare. Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minime jurare audeat. Omnibus autem Episcopis & universo Clero, hæc ita custodire debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

(α *Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quoniam*)

CAP. II.

In spiritualibus causis, de calumnia non juratur.

Idem *a ordinatori Rom. Eccles. Subd. & magistro Omnibono.*

LIteras *b*: (*& infra.* α) Sane Rom. Eccl. in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eo quod tales causæ non ex legum districtione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur: canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus indicunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissa, ad ulteriora discretio vestra procedat.

(α *Benignitatis tuæ benigne recepimus, in quibus, utrum in ea causa, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Paduanum Abbatem, sub vestro examine agitatur, juramentum calumniæ præstari vel recipere conveniat, requisitis.*)

CAP. III.

Principalis persona non indistincte relevatur ob onere jurandi de calumnia: licet compareat per Œconomum: sed sibi vel Œconomo est deferendum, inspecta qualitate causæ & personarum. h. d.

Eugenius Papa. (*an.* 655.)

IN pertractandis *c* causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi: sed causæ & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Oeconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo Œconomum.

Idem *Magalon. & R. Neumasen. Episcopis.*

IMperatorum *d*: [*& ſ.* α] Accepimus *autem*, quod ab Abbate & fratribus Clarevallis *e* (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. § 1. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicite detinere, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cum res postulaverit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Oeconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia (cum necesse fuerit) valeat exhibere: (*& ſ.* β) §. 2. Tu vero, frater Neumausen. Episcope, Oeconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

(α *Secularium leges & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam vel perturbationem quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt.*)

(β *Ideoque per a. ſ. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruatis, ut de cætero sua jura per hoc non possint omittere, & aliis quantum justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.*)

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. *Helien.* a *Episcopo, & Archid. Norvicen.* (*an.* 1181.)

CÆterum, quia *b* novis morbis, nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa *fidejussionis*, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur: ad veritatem eliciendam, appellatione cessante, præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante,

CAP. VI.

Procurator vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ vel secularis, de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. *Episcopo Placen.* (*an.* 1203.)

CUm causam *c*, quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & Commune Faventinum, super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minime processissent: nos partibus dedimus in mandatis ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent: quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram respondere, ac interrogationibus & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissime *d* contestata, fecimus calumniæ juramentum ab ipsis Procuratoribus utrinque præstari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia (si per seipsum elegit litigare) propositis tantum, non tactis Evangeliis. Si vero per Syndicum litigat, per illum poterit jurare. h. d.

Gregorius IX. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1133.)

CUm in causa pecuniaria, quam inter te & R. *e* motam esse proponis, non per te, sed Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quod si per te ipsum, propositis tantum, sed non tactis Evangeliis (sicut in dicendo testimonio) a te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: (*& infra.*)

Actor refutando juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confesso. hoc dicit.

§. 1. Pœna vero recusantis hoc juramentum, cum præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

TITULUS VIII.

DE DILATIONIBUS.

CAP. I.

Summa sic: (*ne videatur convenire rubricæ de appellationibus.*) *Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus Ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.*

Alexander III. *Cantuar. & Vigor. Episcopis.* (*an.* 1180.)

DILECTI *f* filii, Abbas & Monachi de H. nobis insinuare curarunt, quod cum causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de Leden. super

a *In Cod. Barb. ita: Eugenius Pap. III. Arduino Rom. &c.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 7. c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 23. *c.* 3. *& c.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 23. *c.* 4. e *Framevallis vet.*

a *Ut in c.* 4. *& infr. de fidejuſſ.* b *Post Concil. Lat. sub Alex. III. part.* 23. *c.* 5. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* c C. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *al. legitime.* e *al.* M. f *Post Concil. Later. sub Alex. III. p.* 3. *c.* 5. *ubi est integra facti species.*

Ecclesia de Alten. Decano & Archidiacono Lincon. commiserimus terminandam: ipsi timentes se a Judicibus aggravari, eo quod ad primam citationem terminum sibi nimis brevem & peremptorium statuerunt, *a* ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [*& infra. α*] Quia vero non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

(*α Nos igitur attendentes.*)

CAP. II.

Inducia deliberatoria denegantur reo, si per literas citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea *b* adjecisti, quod cum causæ tibi a sede Apostolica delegantur, in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [*& infra. α*] §. 1. Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quod reo ad judicium legitime convocato *c*, si ex rescripto sibi transmisso plene potuit instrui super eo, de quo in judicio convenitur, induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgendæ, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

(*α Cumque non ad primam & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat actore ad omnes citationes ventente, & ipse actor intentionem suam in jure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primo deliberatorias requirit inducias; cum actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto; quia in prima citatione recipit, asserens etiam quod tam longo citationis spatio, si voluerit, plenæ tempus deliberationis potuit habere.*)

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, novæ induciæ deliberatoriæ dandæ non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d.

Honorius III. *Ferentino* d *Episcopo.*

(*an.* 1220.)

LIteræ tuæ ac petitio Presbyteri *e* sanctarum Priscæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [*& infra. α*] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quod pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesiæ, elapsis jam tribus annis, & ultra. Nobilibus vero ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjectionem, & ultra, significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quod septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

(*α Quod cum causam, quæ inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. de Cilicia. & G. & fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.*)

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quod intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco judicii, sed habebit novas inducias. h. d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati Aquæ vivæ Turonen. diœc. (Ord. S. Ben.) & Archidiac. Turonen.* (*an.* 1234.)

EXposuit nobis Bituricensis Archiepiscopus: [*& j.*] Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in *a* mandatis, ut super jure primatiæ, quam in eo & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proxime præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum peremptorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret *b*, Cumque postmodum personaliter vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram *c* audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegalen. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo Archiepiscopo supradicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit se ad hoc non teneri, cum pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuerat *d* & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super quæstione prædicta prius fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta sicut fecerat cum quibusdam: & commode utrique negotio imminere: [*& infra.*] Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum *e* venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

TITULUS IX.

DE FERIIS.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel jurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex Concilio apud Compendium. *f* (*in Gallia.*)

OMnes dies Dominicos a vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum: neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

Festorum principium & finis fieri debet, secundum ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primo. *In præcipuis festis & intra Pascha & Pentecosten, non fit solennis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici vel Episcopi*

---

a *Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando jud.* b *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præst Abbas unus: & huic Ecclesiæ dese viunt 7. Presb. Card. quorum unus est Presb. Cardinalis S. Priscæ. Ergo hic non Archipresbyteri legendum, sed Presbyteri: nihilominus tamen, Archipresbyteri, legitur in omnib. manuscr.*

a *Præceptis.* b *Vid. leg. 1. & ibi gloss. & DD. C. eodem.* c *alit. præsentiam.* d *Vide l. actione. §. Labeo. ff. pro soc. & l. 1. in fin. ff. solut. matr.* e *primum.* f *Burch. 2. decr. cap. 81. Ivo part. 4. cap. 16. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruviam lib. 4. var. Resol. cap. 19.*

ordi-

ordinentur, ſecundum ordinationis modum, genua flectuntur. hoc ſecundo. *Romana Eccleſia ſpeciale feſtum de Trinitate non facit: ſervatur tamen de hoc cujuſque Eccleſiæ conſuetudo.* hoc tertio.

Alexander III. a *Terdon. Archiep.* (*in Hungariam.*)

QUoniam *b* in parte: (*& ſ. α*) Licet ſcriptum ſit, de veſpera in veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra: feſtorum tamen principium & finis, juxta eorum qualitatem, & diverſarum regionum conſuetudinem debet attendi, & ſicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari: (*& infra.*) §. 1. Diebus autem Dominicis & aliis præcipuis feſtivitatibus, ſive inter Paſcha & Pentecoſten, genuum *c* flexio nequaquam debet fieri: niſi aliquis ex devotione id velit facere in ſecreto. §. 2. In conſecrationibus *d* autem Epiſcoporum, & Clericorum ordinationibus, conſecrans & conſecratus tantum genua flectere poſſunt: ſecundum quod conſecrationis modus requirit. §. 3. Præterea feſtivitas ſanctæ Trinitatis, ſecundum conſuetudines diverſarum regionum a quibuſdam conſuevit in octavis Pentecoſtes: ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Eccleſia ſiquidem Romana in uſu non habet, quod in aliquo tempore hujuſmodi celebret ſpecialiter feſtivitatem: cum ſingulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera ſimilia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

(*α Veſtram volumus prudentiam certa cognitione tenere; quod*)

CAP. III.

Propter neceſſitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi ſervili intendere, maxime circa rem tempore perituram. h. d.

Idem *Turonen. Archiepiſcopo.* e (*an.* 1160.)

LIcet tam *f* Veteris, quam Novi Teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputaverit: & tam eum, quam alios dies majeſtati altiſſimæ deputatos, nec non natalitia ſanctorum Martyrum Eccleſia decreverit obſervanda: & in his ab omni opere ſervili ceſſandum: (*& ſ. α.*) Indulgemus, ut liceat parochianis veſtris diebus Dominicis, & aliis feſtis (præterquam in majoribus anni ſolennitatibus) ſi alecia terræ ſe inclinaverint, eorum captioni ingruente neceſſitate intendere: ita quod poſt factam capturam Eccleſiis circumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.

(*α Nos tamen cui ab omnium proviſore Eccleſiæ eſt regimen commiſſum, ſuper his quæ neceſſitas exegerit, Chriſti fidelibus tenemur commodum providere, non ut ſi quando eos ſervili operi, id eſt, actioni vel operi peccati publici & victui & veſtitui quærendo forte intendere contigerit, volumus ut eis Ap. ſed. miſericordia conſueta ſubveniatur. Inde ſiquidem eſt, quod regio veſtra, quæ non multis frugibus abundet, mare, in quo populus majorem conſuevit habere ſuſtentationem, ſterilius ſolito effectum fuiſſe multorum relationibus cognoſcentes, B. Petri auct. & Pauli & noſtra.*)

CAP. IV.

Tres ſeptimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante feſtum Joannis Baptiſtæ, non continuantur feſto; ſed intelligitur de ſeptimana Aſcenſionis cum duabus ſequentibus

Clemens III. (*an.* 1190.)

CApellanus tuus, frater Epiſcope *b*, coram nobis ex parte tua propoſuit, quod cum ſtatuta canonica declarent nuptias tribus ſeptimanis ante feſtum nativitatis B. Joannis Baptiſtæ minime celebrari debere, quidam hebdomadas illas abſque interpolatione continuandas intelligunt. Alii vero inter feſtum & ipſas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam feſtivitatis Pentecoſtes fuiſſe ſtatutum: quæ in ſeptimanis iſtis ſolet intervenire quandoque: & ſic a tribus diebus Rogationum ante Aſcenſionem Domini inchoantem, uſque ad octavum diem poſt Pentecoſten (illis hebdomadis computatis) illo tantum ſpatio temporis celebrari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo conſulti fuimus, utra iſtarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus noſtris apparuit, quod licet ea ſit Romanæ Eccleſ. conſuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, conſenſu interveniente legitimo de præſenti: quia tamen a ſeptuageſima uſque ad ſeptimum diem *b* poſt Pentecoſten celebrari nuptiæ non ſinuntur, & poſtea etiam tribus ſeptimanis, vel pluribus, ante feſtivitatem ſancti Joannis ſine differentia celebrantur: poſterior ſententia meliori & ſubtiliori nititur ratione: & ſive ſecundum canones a Septuageſima uſque poſt octavas Paſchæ, ſive juxta conſuetudinem Eccleſiæ Rom. uſque poſt ſeptimum diem feſti Pentecoſtes (quod caret octavis) nuptiæ ſuſpendantur: in Dominica, quæ ſequitur, deinceps poſſunt licite celebrari.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem vel pietatem, judicium exerceri non poteſt, etiam de conſenſu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare poſſunt.

Gregorius IX. (*an.* 1232.)

COnqueſtus eſt nobis: (*& infra.*) Quamvis non prorogari, ſed expediri deceat *c* quæſtiones: debet tamen judicialis ſtrepitus diebus non conquieſcere feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: ſcilicet Natalis Domini, ſancti Stephani, Joannis Evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Silveſtri, Circumciſionis, Epiphaniæ, 7. diebus Dominicæ Paſſionis, Reſurrectionis, cum 7. ſequentibus, Aſcenſionis, Pentecoſtes, cum duobus *d* qui ſequuntur Nativitatis Joan. Baptiſtæ, Feſtivitatum omnium Virginis glorioſæ, 12. Apoſtolorum, & præcipue Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæteriſque ſolennitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus cum Clero & populo duxerint ſolenniter venerandas: quibus ſolennibus feriis (niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat) uſque adeo convenit ab hujuſmodi abſtinere, ut conſentientibus etiam partibus, nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit diebus hujuſmodi promulgari. Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat, ſi de partium proceſſerit voluntate.

TITULUS X.
DE ORDINE COGNITIONUM.
CAP. I.

Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio conſanguinitatis: quæ prius diſcutienda eſt, quam ſuper matrimonio pronuncietur: & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare. h. d.

Clemens III. *Alatrino Epiſcopo.* e (*an.* 1190. *Romæ.*)

a *Al. Trid. Archiepiſc. al. Tricilienſi Archid.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. Gen.* 2. *Exod.* 16. *&* 20. *Levit.* 23. *Num.* 28. *Deut.* 5. c *vide Burch. l.* 13. *c.* 3. d *al. conſecratione.* e *In pleriſque Epiſcopo, non Archiepiſc.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Arnald. Albertin. in Rub. de hæret. lib.* 6. *quæſt.* 12. §. *quintus error. num.* 23. *Covarruvias l.* 4. *var. reſol. c.* 19. *num.* 4. g *al. Cœleſtinus.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. Burch. l.* 13. *decr. c.* 21.

a *Vide Conc. Trident. ſeſſ.* 24. *in doctr. de ſacr. matr. can.* 11. *&* 12. *eod. ſeſſ. de reform. matr. c.* 10. *& Conc. Laodicenſ. c.* 52. b *al. ſeptem dies, ut infra poſt* 7. *dies.* c *al. debeant.* d *al. ita: cum duobus diebus, quæ ſubſequuntur.* e *al. Apetrino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

Intel-

INtelleximus *a*, quod cum quædam mulier peteret quendam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis aſſertionem induxit: per quos pars viri futurum ſibi præjudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: (*& infra. α*) Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quod cum exceptione probata quæſtio principalis perimatur, ante eſt cognoſcendum de ipſa, quam ad definitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio juris) abſolvas.

(*α Quia vero nos conſulere voluiſti, an prius de impedimento conſanguinitatis ſit agendum, quam ſuper cauſa principali ſententia proferatur.*)

C A P. II.

Si reus contra actorem ſpoliatorem ſpoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata reſpondere non cogitur: ſed per hoc non reſtituitur: aut agendo, & tunc ſimul utraque quæſtio terminatur, & ea probata reſtituetur.

Innocentius III. *Epiſcopo Narmarinenſi.* b
(*an.* 1206. *Roma in Umbriam.*)

CUm dilectus filius *c* Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Artone *d* depoſuerit quæſtionem, quod manu armata, & cum exercitu ad caſtrum monaſterii venientes, in prædis animalium & aliis damnificare dictum cœnobium præſumpſerint: de quibus juſtitiam ſibi fieri poſtulabat. Et circa litis conteſtationem ſub forma exceptionis fuit ex adverſo reſponſum, quod per ipſius dolum & violentiam caſtrum Sirati amiſerant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipſi poſſederant in quiete: ſibi petentes prius reſtitui, quam petitionibus ipſius reſponderent, præſertim cum teſtes haberent præſentes, per quos intentionem ſuam in continenti probare volebant. Verum ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quod ab eo reſtitutio peti non poterat, quia non fuerat ſpoliator, præſertim cum dictum caſtrum ad jus & proprietatem ſui monaſterii pertineret: quod etiam pars adverſa nullatenus denegabat. Unde & e verus dominus (ad quem ab alio res ſua poſſeſſa revertitur etiam poſt tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere: & judicium reſtitutorium contra ſpoliatorem tantum competere dignoſcitur: [*& infra. α*] Nos autem diſtinguendum eſſe credimus, utrum ſpoliationis quæſtio ab eiſdem nobilibus ſit objecta in modum actionis ad reſtitutionem petendam, an in forma exceptionis, ad intentionem adverſarii repellendam. Cum ea in modum actionis propoſita, intelligantur mutuæ petitiones ſeſe tanquam diverſæ minime contingentes: ac per hoc juxta regulam juris, qua dicitur: Qui prior appellat, prior agat, quæ prius eſſet propoſita, prius foret tractanda: quanquam in idem judicium ambæ deductæ, viciſſimque tractatæ, ſimul eſſent eadem ſententia terminandæ. Sed quoniam quæſtio illa fuit ab eiſdem nobilibus tantum in modum exceptionis objecta: interloquendo pronunciavimus, ut probationes eorum ſuper ipſa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitime, Abbati non cogerentur reſpondere ſuper petitionibus memoratis, donec reſtituerentur ab ipſo: cum ſpoliatori ſpoliatus ante reſtitutionem non cogatur ullatenus reſpondere.

§. 1. Verum ſpoliatione in modum exceptionis tantum probata, non eſt per hoc reſtitutio facienda. Quemadmodum ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti objicitur, ut a teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo ſibi pœna infligitur ordinaria, ſed ejus duntaxat teſtimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipſum accuſatio non procedit. Teſtes etiam, quorum teſtimonium reprobatur, inter infames quaſi ex falſo teſtimonio non habentur.

(*α Pro damnis quoque illatis reſtitutio poſtulari non poterat, ſed ad eadem debet actio competens intentari, alioquin cum etiam pars Abbatis damna graviſſima ſibi quereretur illata, prius reſtituenda fuerant, ſi propter hujuſmodi eſſet reſtitutio facienda ſecundum tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de reſtitutione facienda, loquentia, locum habere in criminalibus aſſerebant: quando & quis ab adverſario ſpoliatur & ſuper re ipſa, qua ſpoliatus eſt, convenitur. Cæterum ex parte Abbatis regulam introductam adverſa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cum cauſæ viciſſim tractatæ una poſtea ſententia terminantur. Cum vero pars aliqua petat reſtitutionem, vel aliquid ſibi debere proponit, & altera in modum exceptionis ſe aſſerit ſpoliatam, nec ante reſtitutionem ſuam nullatenus reſponſuram, de incidenti prius aſſerebat antea cognoſcendum. Cum autem quæ prævidimus, & alia quædam prædicti Cardinal. nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent.*)

C A P. III.

Petenti hæreditatem, obſtat exceptio nativitatis, quæ prius debet coram Eccleſiaſtico Judice terminari. Hoc dicit, ſecundum gloſſ. intelligendo, quod hic erat prius coram Judice ſeculari petita hereditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*
(*an.* 1214.)

TUam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium reginæ Cypri, ad examen noſtrum (utpote, quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet) eſſe delatam. (*& infra. α*) Quia vero *a* antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere, nihil aliud eſſet, quam diverſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quadam judicii ordinem perturbare: mandamus, quatenus ſi forte ab ipſa Regina fueris ſuper hoc requiſitus, donec jam dicta cauſa natalium Apoſtolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

(*α Unde claræ mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis noſtris curavimus præmonere, ut ſi forſitan Regina ipſa ſuper ſucceſſione Comitatus Campaniæ, quæſtionem proponeret coram eo, non audiret eandem quouſque terminata eſſet prædicta cauſa natalium, ex qua illa noſcitur dependere. Licet igitur ſicut eidem patri tuo ſcripſimus, velimus Reginam ipſam in ſuis juſtis petitionibus exaudiri.*)

C A P. IV.

Agens poſſeſſorio recuperandæ, non tenetur ante reſtitutionem ſuis ſpoliatoribus (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) reſpondere: poteſt tamen ab agendo repelli per exceptionem ſpoliationis. h. d.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SUper ſpoliatione conventus, adverſus reſtitutionem petentem non eſt (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) ſi eum reconveniat, audiendus. Cum reſtitutionis petitio in hoc privilegiata noſcatur, ut ipſam intentans non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere *b*. Quanquam ab agendo (ſpoliatione ab eis modum exceptionis propoſita) repellatur.

TITULUS XI.
DE PLUS PETITIONIBUS.

C A P. UNIC.

Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentiũ.

Gregorius IX. (*an.* 1234.)

COnſilium *d* providentiæ dici non poteſt, quod pecuniam tibi debitam, ante terminum ab adverſario repetiſti. Punitur enim importunitas plus

a *Cap. un. eod. tit. in 1. compil.* b *al. Narmenſ. al. Novarienſi. al. Varicenſi. ai. Marin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *Arrone.* e *al. ut.*

a *Tamen.* b *Vid. l. bona fides, cum not. ff. depoſiti.* c *al. oppoſita, in manuſcr.* d *Vid. Jaſon. in §. ſi quis agens. Inſtit. de act.*

re-

petentium, si super petitione sua duxerint in judicio persistendum: ita, quod qui repetunt amplius sine causa, in expensis adversario condemnantur. §. 1. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur *a*: pro eo quod utilitas adimitur debitoribus, quam haberent, si statuto loco solvissent. §. 2. Ei vero, a quo amplius *b* tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei solvantur expensæ. §. 3. Te quoque dubitare non credimus, quod causa plus petitur, cum aliquid in genere vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel unum præcise peti contingit. §. 4. Re autem, si X. sint debita, & XX. petantur. §. 5. Loco vero, cum quis non ubi convenit solvere, sed alibi convenitur. §. 6. Tempore quoque, cum ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

TITULUS XII.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

CAP. I.

Causa possessionis & proprietatis sub eodem Judice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.

Gregorius *Duci* c *Siciliæ*. (*an.* 1075.)

SUsceptis *d*, (*& ſ. α*) Legali provisione decretum est tam *e* momenti, quam proprietatis causam, sub uno eodemque Judice debere cognosci *f*. Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire.

(*α Magnitudinis vestræ epistolis contristati sumus, &c.* quæ sunt impressa in registro Gregorii.)

CAP. II.

Si actum est possessorio & petitorio, potest Judex receptis probationibus super utroque, prius discutere probationes super possessorio, & illud terminare. h. d. !

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

AD ultimum interrogati fuimus *g*, si Judices deputati, ut de possessione & proprietate cognoscant, gravibus partium sumptibus parcere cupientes, de utraque commixtim audiant allegationes, pariter & testes admittant *h*: deinde prius audiant attestationes de possessione, & pronuncient secundum tenorem illarum, utrum licite hoc agatur. Nos autem (cum hoc sit in jure civili expressum) quod licite possit fieri, respondemus.

CAP. III.

Si spoliatus possessorio & petitorio simul agens, possessionem & spoliationem probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessorio: sed succumbet in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Canonicis Sutrinis.* (*an.* 1206.)

CUm Ecclesia Sutrina pastore *i* vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem a sede Apostolica confirmari. Verum Clerici conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem, consequenter suam deposuere querelam, quod cum in Episcoporum electionibus ipsi ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes a se introductos intentionem suam (quod ad eos tantum spectaret electio) sufficienter dicebant *a* esse probatam: parte Clericorum nihilominus asserente, quod per dicta testium, quos produxerant, & ipsi assertionem suam (quod electioni Pontificum interesse deberent) plenius probavissent: per quæ constare dicebant, eos, electionibus trium Episcoporum (qui Ecclesiæ Sutrinæ ultimo & immediate præfuerant) cum Canonicis cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse, & quod negativam quodammodo astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos spectare, quod ad adversarios minime pertineret: per testes vero adversæ partis fuit sufficienter ostensum, quod in trium Episcoporum electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis, decrevimus irritandam, Clericos sæpe dictos in eam quasi possessionem, quam ante controversiam motam habuerant, reducentes. Verum quoniam in quæstione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cum jure civili sit cautum, id venire in judicium, non solum, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret: & secundum statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtinebat de consuetudine speciali: nec ex eo, *c* quod Clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertio extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti, sibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, prædictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. IV.

Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis supra proxima.

Idem *Canonicis de Bethlehem.* (*an.* 1206.)

CUm super *d* electione Bethlehemitan. Ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. Canonicum sepulchri dominici quæstio verteretur, utroque se pro electo gerente: cum præfatus Subdiaconus a Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus: (*& ſ. α*) Eum *e* qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, justitia mediante. Verum quoniam tam possessorium, quam petitorium deductum fuerat in judicium, & tam restitutionis, quam electionis quæstio plenius agitata, & constitit nobis electionem utriusque minus canonicam extitisse, (cum Judex, de qua re cognovit, pronunciare *f* debeat) utramque duximus sententialiaer irritandam. *g*

(*α Alter vero favorem Regium obtineret, eis dil. f. p. Basilicæ* 12. *Apostolorum l. titul. S. Stephani in monte Celio*

---

a *Vid. l.* 1. *ff. de eo quod certo loc.* b *plus.* c *alit. Felici. Gregor. VII. Registri ind.* 2. *epistol.* 98. *sive* 100. d *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. momentaneæ possessionis: sed in registr. Greg. est momenti.* f *Vid. l.* 1. *& per totum tit. ff. de quib. reb. ad eundem judic. eatur.* g *c. un. eod. tit. in* 2. *comp.* h *accipiant.* i C. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Dicebat.* b *alit. ita quidem.* c *Hujus periodi sensus: Clerici conventualium Ecclesiarum, quamvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquisiverunt jus eligendi: quoniam nondum legitimo tempore id jus præscripserant.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *compilat.* e *al. Et quia se probaverat. al. ita. Cum quia se probavit.* f *In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c.* g *Reliqua pars hujus c. est infra. de confessis. c.* 2.

Presby-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Presbyterum & G. S. Mariæ in porticis Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos vero tam per relationes Cardinalium, quam per gesta de causæ meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Subd. R.)

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscendæ vel recuperandæ agere potest: post conclusionem vero, & ante sententiam hoc non potest, nisi justa causa subsit.

Idem *Episcopo Novinien.* a (*an.* 1204.)

PAstoralis *b* officii: (*& ſ. α*) Sane (ficut intimasti) contingit aliquando, ut cum is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, novum judicium super possessorio nititur inchoare: (*& ſ. β*) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod possessorio quidem judicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cum legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare. Aliis possessoriis judiciis in suo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, sui natura præcedunt. Si vero renunciatum fuerit vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire. *c* Puta cum ex perspicuis indiciis facile arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem, aut juste moverint animum judicantis) postquam etiam conclusum fuerit posse agi possessorio judicio non negamus.

(*α Debitum solicita mente prosequeris, cum justitia & zelo succensus super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, a qua tuæ pendet jurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expetis & devotus expectas, ne forte nova oppositionum varietas aut juris expositio varia novitate distincta, non juris effectum pariat, sed justitiæ defectum potius inducat.*)

(*β Quod non videtur possessorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum querelam proprietatis sponte proposuit, præjudicium sibi fecit in quæstione possessionis, quæ secundum ordinem juris prius proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua ſ. requisivit. Nos autem*)

CAP. VI.

Si petitorio & possessorio simul est actum, una sententia terminatur; & præmittitur possessorium in terminando: sed in exequendo prævalet petitorium.

Idem *Episcopo & Officiali sancti Andreæ.*

CUm dilectus: *d* [*& infra.*] Ad quartam breviter respondemus, quod cum super possessorio & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari *e*. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

a *Novionenſi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vide l. dolum cum gloſſ.* 1. *& not. C. de donat.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Vide l. etiam. ff. de minor. per Bart.*

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore. hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo.* (*an.* 1205.)

CUm olim *a* quæstio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: (*& infra.*) Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continue (qui ante ipsum extiterunt) fuerat assignatus: & quia Canonici prædicti, Judices recusare minime debuerunt, cum causa prædictis Judicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: Reservata tamen eis quæstione proprietatis super collatione Archidiaconatus ipsius: si forte super hoc contendere voluerint adversus Episcopum Vincen. cum res inter alios acta, non debeat eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. *Vel sic: Petenti rem jure dominii, possessionem probare non sufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani* (*Ord. S. Ben.*) *Torcel. diœceſis, & S. Mariæ novæ de Venetiis.* (*an.* 1220.)

IN causa, quæ inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subjectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quod inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exolvens: (*& infra. α*) Ad hæc cum de præmissis L. solidis, quos petiit ad subjectionis indicium, a Patriarcha sit actum per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

(*α Probatum vero pro Episcopo invenitur, quod ejusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad Synodum veniebant Episcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur processionaliter cum solennitate prædicta, ac similiter invitatus in festo beati Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B. Virginis conducebant. Cum autem in his primo possessorio egerint Patriarcha & Episcopus memorati, nos eos ad possessionem vel quasi restituimus prædictorum: quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & utraque pars totum jus suum videretur in judicium deduxisse: nos visis prædeceſſ. n. privilegiis monasterium ipsum de fil. n. conſ. liberum esse decrevimus, & immediate ad Rom. Eccleſ. pertinere. Illud in præmissis, quæ jurisdictionem & subjectionem respiciunt, ab impetitione dictorum Patriarchæ & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa prædicta probata: cum non docuerint se tanto tempore talia percepisse, quod per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum, reservamus tamen Episcopo supradicto, quæ sibi circa chrisma, oleum sanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in eisdem privilegiis specialiter reservantur.*)

a *Omissis multis intellectibus hujus cap. de quibus late Doctor. hoc loco, hic mihi videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus.* b *l. cum quid. D. ſi cert. petat.*

TITU-

TITULUS XIII.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

CAP. I.

Adverſus reſtitutionem petentem, non eſt audiendus reus de proprietate opponens, niſi actore conſentiente.

Gregorius IX. *S. Epiſcopo Conſtantinop.* (*an.* 1232.)

LIcet multum: *a* (*& infra.*) Conqueſtus eſt nobis Philaſius *b* cæcus, ejus campum ab Eccleſiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quod ſi ita eſt, quanquam ante omnem contentionem poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui: tamen quia Eventus Diaconus ipſius Eccleſiæ, conſentiente illo, conſtituit ſe legitime probaturum, dictum campum ejuſdem Eccleſiæ juris eſſe, veritatem inquire: & ſi hoc probatum fuerit, huic dicendum eſt, ut a ſua intentione diſcedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

Petenti reſtitutionem beneficii, non obſtat renunciatio facta poſt ſpoliationem, quia præſumitur non ſpontanea. Et ſerioſe addidi, quia præſumitur non ſpontanea, quoniam etſi probatur ſpontanea, deberet obſtare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigoren. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SOlicite cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit Eccleſiæ: & ſi tibi conſtiterit eum ſpoliatum, cum eidem Eccleſiæ renunciavit: contra eum teſtes alterius partis, de juramento, & renunciatione ſponte facta (antequam reſtitutus fuerit) non admittas: quia non eſt veriſimile, quod ſponte juri ſuo renunciaverit, qui renunciat ſpoliatus: Sed teſtes ejuſdem H. quibus intendit ſe probare, quod violenter prædicta Eccleſia fuerit ſpoliatus (dummodo idonei ſint) recipere non poſtponas.

CAP. III.

Petens reſtitutionem beneficii non auditur, etiamſi ſpoliationem probat, ſi probatur eum ſponte illud beneficium prius reſignaſſe.

Idem.

ACcepta *e* quæſtione P. Clerici (quod violenter fuerat Eccleſia ſpoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut ſi hoc conſtaret, eam ſibi reſtitui faceretis. Quo cognito, reſponſum eſt ab adverſario, id non debere proficere eo quod ſpontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiſcopo Apoſt. ſed. Leg. præſcriptam Eccleſiam *f* abjuraſſet. (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quod Præfatus P. nullo metu vel vi coactus, ſed ſponte *g* prælibatam Eccleſiam taliter abjuraverit: ei ſuper hoc pepetuum ſilentium imponatis.

(α *Quia vero non ſcripſimus idiotis, ſed diſcretis perſonis, & noſtrum eſt diſcernere, quid ratio dictet, præſentium auctoritate diſ. n.*)

CAP. IV.

In interdicto de retinenda ſuccumbit reus ipſius abjuratione probata. h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Epiſcopo, & Helien. Archid.*

AUdita querela T. Clerici *h*, quod H. perſona Eccleſiæ de Sander, ipſum ſuper Eccleſia ſua de Pelen. *i* indebite moleſtaret: Londonen. Epiſcopo, & tibi, fili Archid. dedimus in mandatis, ut ſi vobis conſtaret, quod prædictus H. alterius Eccleſiæ perſonatum haberet, vel juramento ſpontanee præſtito firmaverit, ſe memorato T. ſuper eadem Eccleſia *a* quæſtionem de cætero non moturum: ab ejus moleſtia ſuper hoc compeſcereris eundem: [*& infra.* α] Cum vero vobis plenius conſtitiſſet, dictum H. non ſolum Eccleſiæ alterius perſonatum habere, ſed etiam ſpontanea voluntate Eccleſiam de Pelen. in Perpetuum abjuraſſe: prohibuiſtis eidem, ne dictum T. ſuper hoc de cætero moleſtaret. Licet autem nuncius ejuſdem H. poſteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quod non obſtantibus literis a parte altera impetratis, revocari deberet, ſi quid immutatum eſſet in cauſa, poſtquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum eſſet auctoritate literarum noſtrarum *b*, ſed ſi quid præſumptione vel violentia immutatum *c* eſſet: mandamus, quatenus ſententiam, quam protuliſtis ante poſteriorum literarum receptionem, occaſione ipſarum nullatenus revocare tentetis: & ſi contra ſententiam ipſam aliquid ſtatuiſtis, ſtudeatis id ſublato app. obſtaculo revocare. Si vero poſt receptionem ſequentium literarum ſententia lata fuerit: ea non obſtante, juxta tenorem ipſarum, appell. poſtpoſita procedatis.

(α *Poſtmodum vero nuncius præfat. H. ad præſentiam noſtram accedens conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quod per violentiam idem H. eadem Eccleſia ſpoliatus fuerit, & ideo ad vos noſtras literas impetravit: ut ſi conſtaret vobis veritate cognita ipſum H. ſpoliatum eſſe, cum idem renunciaverit Eccleſiæ, contra eum teſtes alterius partis de juramento & renunciatione ſpontanee facta nullatenus recipere-tis, ſed teſtes potius H. quibus intendebat poſſe probare, quod violenter præd. Eccleſia ſpoliatus fuerit, dummodo ſint idonei, non differatis recipere, & ſecundum eorum depoſitiones vel demonſtrationes & rationes & allegationes hinc inde productas in cauſa ipſa app. rem. quod juſtum eſt judicetis, non obſtantibus literis noſtris, ſi quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuiſſent, aut forma, quam exceſſimus in aliis literis ſuper hoc impetratis. Addimus inſuper, quod ſi ſuper cauſa ipſa aliquid eſſet mutatum, poſtquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, totam cauſam ante ingreſſum principalis cauſæ contradictione, & appell. ceſſ. in eum ſtatum reduceretis, in quo fuiſſe dignoſcitur, cum nuncius prædicti H. eſt iter ipſum aggreſſus: niſi forte interim idem H. cum altera parte ſpontanea voluntate poſſet ſuper Eccleſia ipſa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Epiſcopi & tuis, fil. Archid. nobis innotuit, quod vos priorum literarum tenorem ſecuti, partes debita ſolennitate citaſtis.*)

CAP. V.

Petenti reſtirutionem beneficii, quæſtio inſtitutionis non canonicæ referri non poteſt.

Idem *Brixien. Epiſcopo.*

IN literis *d* tuis: [*& infra.*] Super illa quæſtione, videlicet cum quis dicit ſe de poſſeſſione violenter ejectum, & adverſarius dicit, eum non fuiſſe canonice inſtitutum: reſpondemus, prius de violenta ejectione, quam de canonica inſtitutione agi debere: quia prædo etiam eſt ſecundum rigorem juris reſtituendus.

CAP. VI.

Non obſtat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi aut clam.

Idem *Exonen. e Epiſcopo.*

ITem cum quis *f* dicit, ſe de poſſeſſione violenter ejectum, vel adverſarium clam poſſeſſionem intraſſe, &

a C. 7. *eod. tit. in* 1. *compilat.* b *Philagrius, alit. Philarius.* c *In* C. *Bar. ab Eccleſiæ veſtræ.* d *Poſt Conc. Lat. ſub Alexand.* III. *p.* 22. *c.* 1. *&* c. 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* e *Poſt Conc. Later. part.* 22. *c.* 2. *&* c. 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *l. ſi quis vi.* §. *differentia. D. de acquir. poſſ.* g *ſed ſpontanea voluntate.* h *Poſt Conc. Lat. ſub Alexand.* III. *p.* 22. *cap.* 4. *&* c. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al.* Peleren.

a *Al. ita, ſuper eadem cauſa: in multis antiq.* b *Hunc text. dicit hic Abbas eſſe ſingularem ad hoc, quod hoc verbum, Revocetis in irritum; non intelligitur de legitime actis.* c *innovatum.* d *Poſt Concil. Lat. ſub Alexand.* III. *part.* 22. *c.* 5. *&* c. 5. *eod. tit. in* 1. *compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de reſtit. ſpol.* e *al. Lexovienſ.* f *Poſt Conc. Lat. part.* 22. *cap.* 6. *&* *cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.*

adverſarius ei crimen objicit, ut eum a ſua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius objectio admitti debeat *a*, vel principalis cauſæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adverſus eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cum præſumatur ejus exiſtere inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam a Judice juris ordine prætermiſſo, ante omnia reſtituatur.

Idem *Cantuar. Archiepiſcopo.* (*an.* 1160.)

COnquerente *b* nobis Renaldo Clerico accepimus, quod ipſum Eccleſia de Wefort *c* ſine judicio ſpoliaſti. Quia vero jam non decet honeſtatem tuam, Clericos tuæ juriſdictionis ſine manifeſta cauſa & rationabili ſuis beneficiis ſpoliare, quibus teneris paterna proviſione conſulere: mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædicto Clerico præfatam Eccleſiam cum reditibus inde perceptis reſtituas: & in pace eadem poſſidere permittas. Reſtitutione autem facta, ſi quid adverſus eum ſuper præſcripta Eccleſia proponere volueris, coram Exonen. Epiſcopo delegato a nobis per te vel per ſufficientem reſponſalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

Reſtituitur conjunx viro probanti deſponſationem & copulam, & de ipſius impunitate caventi, niſi magna ſit viri ſævitia.

Idem *Ambian. & Beluacenſ. Epiſcopis.*

EX tranſmiſſa *d* nobis: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitime deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita, ipſam ei reſtitui faciatis: recepta tamen ſufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir perſequitur, quod merito de ipſo diffidat, alicui probæ & honeſtæ mulieri uſque ad cauſæ deciſionem cuſtodienda ſtudioſius committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam poſſint violentiam e inferre.

(α *Quia nobis de veritate conſtare non potuit, cauſam experientiæ veſtræ duximus committendam. F. v. p. a. ſ.*)

CAP. IX.

Per ſolutionem penſionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donatæ poſſeſſio: adeo, quod ſi ab illo expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Epiſcopo & Abb. de Herford.*

CUm veniſſet *f* ad nos B. Canonicus ſanctæ Trinitatis de Haſul. *g* a ſuo Priore & Capitulo deſtinatus, in audientia noſtra propoſuit, quod cum Eboracenſis Archiepiſcopus Eccleſiam de N. eis conceſſiſſet, & per ſcriptum proprium confirmaſſet, ita quod poſt deceſſum G. Clerici (qui præfatam Eccleſiam tunc tenebat) uſibus eorum omnibus modis proficeret *h*, & interim auctoritate ipſius Archiepiſcopi idem G. ipſis Canonicis annuam ſolveret penſionem: [*& infra.* α] Reſpondemus, quod ſi præfati Canonici, de prædicta Eccleſia, auctoritate ejuſdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam penſionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejuſdem Archiepiſcopi non quæſierunt, vitioſe tamen non ſunt poſſeſſionem ingreſſi: cum (ſicut cautum eſt) is poſſideat, cujus nomine poſſidetur.

(α *Nos poſtmodum etiam ipſam conceſſionem, ſcripto ipſius Archiepiſcopi diligenter inſpecto, auct. Apoſt. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licet per ipſum Archiepiſcopum non fuiſſent in poſſeſſionem Eccleſiæ prædictæ inducti, tamen de conceſſione & confirmatione noſtra plurimum confidentes, Eccleſiam ipſam, ne a quodam Clerico turbaretur, qui eos ſuper eadem Eccleſia nitebatur fatigare, ſunt ingreſſi: & tam contra ipſum Archidiac. a quo gravari timebant, quam contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverant. Ipſis vero per duos de fratribus ſuis appellationem factam proſequentibus, ſæpedictus Archidiaconus bladum & omnia bona Eccleſiæ, quæ præfatus G. Clericus ſuus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere poſſumus, invitis prædictis Canonicis aſportari.* & infra. *Magiſter vero M. & A. nuncii ejuſdem Archidiaconi, qui præſentes aderant, ipſum ſuper his inſtanter excuſaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicto per præfatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia ſi ab ipſo literas conceſſionis habuiſſent, ipſius auct. poſtmodum contempta, per ſe ipſos in poſſeſſionem ingredi non deberent. Nos itaque*)

CAP. X.

Si actore agente petitorio, reus ſuper eadem re deducit poſſeſſorium, proceditur in ſolo poſſeſſorio, ſuſpenſo petitorio.

Lucius III. *G. Archidiacono, & I. Archipresbytero Turonen.* (*an.* 1281.)

EX conqueſtione B. mulieris *a* ad nos noveritis perveniſſe, quod cum C. miles eam ſibi matrimonio copulaſſet, & maritali affectione pertractans, ex ipſa filiam ſuſcepiſſet, ſine judicio Eccleſiæ a ſe removit eandem: & de accuſando ſuper conſanguinitate matrimonio, remoto appellationis obſtaculo, literas ad Judices impetravit: cum autem priuſquam a Judicibus mulier citaretur, per dioeceſanum Epiſcopum virum ſibi reſtitui petiiſſet, & ob hoc nos proprium nuncium deſtinaſſet: demum coram præfatis Judicibus conſtituta, modo per ſe, modo per Procuratorem, ante ipſius cauſæ ingreſſum, & poſt, virum ſibi reſtitui poſtulabat. Judices vero reſtitutione denegata (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt *b*: unde ipſa noſtram audientiam appellavit: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ſi ita eſt, mulieri virum reſtitui faciatis, quæ poſt appellationem *c* ipſius acta ſunt, in irritum revocantes: poſtmodum ſuper matrimonio cauſam audiatis, & fine canonico terminetis.

(α *Quia ergo injuſte gravatis Apoſtolicum debemus patrocinium impertiri, diſ. v. p. a. ſ.*)

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuiſſent, reſtituere, damna reſarcire, & de injuriis ſatisfacere compellitur.

Cœleſtinus III. (*an.* 1192.)

GRavis *d* ad nos querela: (*& infra.*) Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis, prædictum Archidiaconum ablata prænominati monaſterii fratribus cum integritate reſtituere, damna plenarie reſarcire, & de illatis injuriis competenter ſatisfacere compellatis *e*: proviſuri, ut non tantum fructus a novo & violento poſſeſſore perceptos, ſed quos (ſi eis poſſidere fuiſſet licitum) poſſeſſores veteres percepiſſent, reddi faciatis eiſdem.

CAP. XII.

Ingreſſus poſſeſſionem ignorante domino ad quem pertinet, poteſt per ipſum dominum, ſtatim cum ſciverit, repelli, etiam violenter, nec ex tali repulſione competit repulſo contra dominum interdictum poſſeſſorium. h. d.

---

a *Vid. l. qui ad nundinas. §. clam poſſidere. cum l. ſeq. per Bart. ff. de acquir. poſſ.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Carrefort.* d *c. 3. eod. tit. in 2. compilat.* e *moleſtiam.* f *c. 4. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Batillis. al. Baſillis. al. Barcelf. al. Barcellis.* h *al. præficeret.*

(a *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* b *Hic legitur, noluerunt. cui repugnat & ſenſus & ſeries hujus cap. nam cum Judices reſtitutionem negaſſent, & de facto procederent, ipſa appellavit.* c *vide ad hæc Abbat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *vid. l. 1. §. qui autem. cum §. ſeq. ff. de vi & vi armata.*

Inno-

Innocentius III. *Epiſcopo & Capitulo Tridon.* a (*an.* 1199.)

I. OLim cauſam *b*, quæ inter vos nomine Tridon. *c* Eccleſiæ, & magiſtrum & fratres militiæ templi in Lombardia, ſuper domo Calventiæ vertebatur, de Locedio *d* & de Columba Abbatibus meminimus commiſiſſe: [*& infra.*] Epiſcopus Tridon. *e* poſſeſſiones quaſdam Humiliatis *f* ſub ea conditione conceſſit, quod nomine Tridon. Epiſcopi oratorium ibidem & hoſpitale conſtituerent, & tres ſolidos cenſuales Tridon. *g* Epiſcopo annis ſingulis exhiberent, a quo etiam perſona, quæ loco præficeretur eidem, inveſtituram perciperet, & pro ſe, & aliis fratribus, ei & ſucceſſoribus ejus obedientiam faceret manualem: Epiſcopo ſibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus vero magiſter ad eandem domum aſpirans, ipſos adeos circumvenit, quod præter conſcientiam veſtram ſe & ſua in ejus manibus tradiderunt: ea tamen conditione appoſita, ſi vobis quod *h* facerent, complaceret: ſine quorum aſſenſu ſe nihil poſſe facere aſſerebant: [*& infra.* α] Intelligentes autem prædictam domum eidem magiſtro traditam ſub conditione fuiſſe, & quod nullum jure veſtro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quod idem magiſter juſtitiæ veſtræ non inſcius, vobis ignorantibus poſſeſſionem accepit, præſertim cum ſtatim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam: & quod idem ſua temeritatem poſſeſſionem præter conſcientiam veſtram (ad quos ipſam poſſeſſionem noverat pertinere, & quos quæſtionem ſibi moturos ſuſpicari debuerat) eſt ingreſſus, Procuratorem veſtrum & veſtro nomine ab impetitione ipſius magiſtri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam reſtitutionem quam petebat, reddimus abſolutum: decernentes, vos magiſtro ſatisfactionem debitam exhibere, ſi defendendo jus veſtrum, in offenſam ipſius vel domus malitiæ templi modum forſitan exceſſiſtis.

(α *Magiſter vero conditionem appoſitam acceptavit, & quod aliter eos non reciperet affirmavit.* & infra. *Tunc vero magiſter accedens Calventiam exinde paramenta Eccleſiæ, inſtrumenta domus, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac poſtmodum reverſus ad vos, cum ei fuiſſet quod petierat denegatum, quia paratus eſſet vobis facere rationem, ſi forſan vos offenderat, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne ſe domo intromitteret memorata diſtrictius inhibentes, ad ſed. Apoſt. appellaſtis: & cum tu, frater Epiſcope, quæ geſta fuerant audiviſſes, omnes pariter ad domum acceſſiſtis eandem, & eos, quos inveniſtis ibidem ad domus cuſtodiam a magiſtro relictos, ejeciſtis, ex ea vim vi, ſicut omnia jura permittunt, licite repellentes. Unde cum poſſeſſio prædictæ domus ſub conditione tradita fuiſſet eidem magiſtro, non extante conditione traditio non tenebat. Præterea cum idem magiſter clam domum illam intraverit, nullum eſt vobis præjudicium generatum, quo minus eum poſſetis repellere, cum id ad veſtram audientiam perveniret, præſertim cum verus dominus controverſiam ipſe noverit, vel ſuſpicatus fuerit, vel debuit ſuſpicari.* & infra. *Cum autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte veſtra, quam ex alia propoſita fuerant, nobis fideliter retuliſſent.*)

CAP. XIII.

Si contra petentem reſtitutionem conjugis, opponitur conſanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur reſtitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: ſi vero probationes promptæ non ſint, fiet plena reſtitutio, niſi ſit magna viri fævitia.

Idem *Bituricen. Archidiacono.* (*an.* 1199.)

LIteras tuas recepimus *a*, quod cum quædam matrimonialis cauſa (Bituricen. Archiepiſcopo in remotis *b* agente) in tua præſentia tractaretur, Gulielma mulier *c* ſeparari a B. viro ſuo inſtantiſſime poſtulabat, cui ſe quarto gradu conſanguinitatis proponebat eſſe conjunctam: [*& infra.* α] Vir autem ſibi uxorem poſtulabat reſtitui, quæ ab eo ſua temeritate divertit: (*& infra.* β) Reſcripto petebas Apoſtolico edoceri, utrum quando aliquis conſaguinitatis gradus objicitur, in quo ſedes Apoſtolica diſpenſare non poteſt, nec etiam conſuevit, & probationes promptæ ſint & paratæ indulgenda reſtitutio ſit, an neganda? [*& infra.* γ] Sane circa ſolutionem propoſitæ quæſtionis diverſæ ſunt ſententiæ diverſorum: aliis aſſerentibus reſtitutionem faciendam: aliis ſentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epiſtolam *d* Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quoſdam Judices delegatos, qui reſtitutionem viri, qui ſine judicio Eccleſiæ uxorem dimiſerat, & ei conſanguinitatem poſtmodum opponebat, ſpoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis ſibi prius reſtitui taliter ſpoliatam, & poſtea de matrimoniali cauſa cognoſci. Horum autem aſſertionem inceſtus *e* videtur periculum oppugnare: ſed ipſi timorem inceſtus inanem eſſe reſpondent, cum etiam beneficio reſtitutionis obtento, qui conſanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum *f* contra conſcientiam, nec ſolvere teneatur: quoniam ſi ſecus egerit, ædificat ad gehennam: ſicut nec conſanguinitatis conſcius, ſuper cujus conjugio quæſtio non movetur. Secunda vero aſſertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur: a quo cum fuiſſet quæſitum, utrum muliere quadam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem conſaguinitatis objecit, prius eſſet de impedimento conſanguinitatis agendum, quam ſuper matrimonio ſententia proferretur: ſic inquiſitioni factæ reſpondit, quod cum exceptione probata, principalis quæſtio perimatur, prius eſt cognoſcendum de ipſa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cum etiam in multis caſibus reſtitutio differatur, ſecundum canonicas ſanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non in congrue adaptari, ut in gradibus conſanguinitatis divina *h* lege prohibitis reſtitutioni aditus præcludatur: ſed conſtitutione interdictis humana, reſtitutio locum habeat cum effectu: cum in illis diſpenſari non poſſit, & in iſtis valeat diſpenſari: ſicut B. Greg. & multi alii diſpenſarunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Eccleſiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præſens nullam de prædictis ſententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex noſtra reſponſione volumus generare: quamvis præſcriptum Lucii Papæ mandatum ad poſſeſſorium, reſponſum vero Clementis ad petitorium referatur. Porro cum mulier, quæ conſanguinitatis habet notitiam, præſertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non poſſit hujuſmodi viro ſine mortali peccato carnaliter

a *Terdon. al. Tendonen.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* c *Terdonen.* d *Locodio, alit. Lacedio.* e *Terdonenſ.* f *B. Anton. in lib. hiſtor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Caſſan. in Catal. gloriæ mund. p. 4. conſid. 60. vide cap. 20.* g *Terdon.* h *Faceret, in aliquot exemplar. & male, cum facerent ad Humiliatos referatur, qui ea conditione ſe & ſua magiſtro templi tradiderunt, ſi quod facerent placeret Epiſcopo & Cap. Tridonen. ut clarius patet ex antiqua.*

(a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* b *in remotis partibus, &c.* c *al. N. al. D. al. V.* d *ca. ex conqueſtione. ſupra eod.* e *videretur periculum expugnare.* f *nec contra conſcientiam ſolvere teneatur.* g *intelleximus ſupr. de ord. cogn.* h *Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium & matrem, patrem & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divina.* i *Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.*

commiſceri : quoniam omne , quod *a* non eſt ex fide, peccatum eſt : & quicquid fit contra conſcientiam , ædificat ad gehennam : fruſtra in tali caſu adjudicaretur reſtitutio ſpoliato , cum illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire , ſed potius excommunicationem humiliter ſuſtinere : ſicque difficultas occurreret quaſi perplexa : quia propter ſententiam oporteret eam reddere debitum , & propter conſcientiam reddere non deberet : unde contingeret eos graviter impediri : & utrique laqueus pararetur : cum inter ſe carnaliter conjungi non poſſent, nec alter alteri matrimonialiter copulari . Propterea melius videtur , quod cum opponitur conſanguinitas (præſertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ , in cæteris adjudicanda ſit reſtitutio : ſed ad majorem cautelam juramento recepto , quod talis objectio malitioſe non fiat, ſola, quoad commixtionem carnalem (maxime ſi fama conſentit) eſt reſtitutio differenda , donec auditis probationibus & diſcuſſis , cauſa fine diffugio terminetur, cum utrique ſit melius taliter expediri , quam manere taliter impeditos . Quod ſi non habeat probationes in continenti paratas , ſed dilationes expectat *b* longiores (quia præſumitur *c* contra eam , quæ ſine judicio Eccleſiæ ſua tantum temeritate receſſit a viro) ad reſtitutionem plenariam Eccleſiaſtica debet cenſura compelli , quam *d* tamen ipſa tori negando conſortium , debet humiliter tolerare , donec probationes offerat præparatas : & tunc abſolutione petita , ſecundum formam Eccleſiæ abſolvetur : ſed antequam fiat ei mandatum ſub debito juramenti , receptis probationibus procedatur , quemadmodum eſt præmiſſum . Si vero tanta ſit viri ſævitia , ut mulieri trepidanti non poſſit ſufficiens ſecuritas provideri , non ſolum non debet ei reſtitui , ſed ab eo potius amoveri *e* : alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate proviſa, profecto videtur conjunx ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito .

(α *Apparebant etiam accuſatores & teſtes exhibentes chartam ab utroque latere conſanguinitatis lineam continentem , qui ſe contracti matrimonii tempore abſentes fuiſſe dicebant , & quod in continenti parati erant , quod propoſuerunt , comprobare.*)

(β *Quemadmodum allegabat . Cæterum pars replicabat uxoris , tum propter futurum inceſtus periculum , tum quia probationibus paratis & præſtitis ſine diffugio quod intendebat poterat demonſtrare , reſtitutionem penitus denegandam. Ad hæc notam eſſe mariti ſævitiam proponebat , cui erat impetuoſa lævitas & crudelitas beſtialis , & ſi liberam reſtitutæ facultatem ſibi haberet uxoris , ejus amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum , & ſic ab accuſatione deſiſterent , eam qualitercunque vivere, quam interire malentes . Adjicientes nihilominus ipſum a viro licentiatam receſſiſſe cum lachrymis & invitam . Ipſe vero miles nihilominus petebat ſibi uxorem libere ac pacifice reſtitui , & ut ſecus fieret ſed. Apoſt. appellavit . Cum igitur in cauſis matrimonialibus exceptiones hujuſmodi ſæpius proponantur , quid ſit in talibus agendum.*)

(γ *Secundo quærebas , An idem juris exiſtat , ſi aliquis gradus diſpenſabilis vel aliud impedimentum diſpenſabile allegetur , & probationes ſimiliter ſint præſentes , utrum reſtitutio concedi debeat , an negari? Tertio loco quærebas , Si mariti crudelitas & ſævitia ſint nota Judici , ut propter motam controverſiam indignatus uxorem tormentis tractaturus ſit & injuriis affecturus : & ſic accuſatores de morte fœminæ metuentes , accuſare deſiſtant : utrum hoc in primo vel in ſecundo caſu reſtitutionis præbeat adminiculum denegandæ? Poſtremo quærebas , Si deneganda ſit reſtitutio in aliquo caſuum præmiſſorum , & ad ſed. Apoſt. appelletur , utrum appellationi ſit hujuſmodi deferendum?)*

a Rom. 14. b *expetat.* c *al. hic præſumitur.* d *ſcil. cenſuram.* e *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

Per ſolam traductionam mulieris ad domum viri factam , non præcedentibus ſponſalibus , vel invalidis , non acquiritur poſſeſſio : unde ea recedente propria auctoritate , non competit reſtitutio .

Idem Innoc. III. *Vulterano* a *Epiſcopo.*

(*an.* 1200.)

EX *b* parte M. mulieris fuit propoſitum , quod cum eam intra pubertatis tempora conſtitutam , patruus ſuus filio H. Senen. civis , nondum VII. annorum , matrimonio voluerit copulare , ac eadem traducta fuerit in domum ejuſdem *c* , ipſa ex quo ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quod a patruo ſuo circa hoc procuratum fuerat, a Senen. Epiſcopo nubendi alii licentiam poſtulavit : [& *infra.* α] Quia igitur non credimus ambigendum , quin ipſa mulier (quamvis minor) cauſam poſſit matrimonii per Procuratorem tractare , ac pars alia (quæ mulieris reſtitutionem ſibi fieri prius poſtulabat) reſtitui nequaquam debeat , utpote nullo juris ſeu poſſeſſionis commodo deſtituta , cum per ſolam traductionem (quam non præceſſerunt ſponſalia , vel conſenſus legitimus , nec fuerunt etiam ſubſecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum ſit contractum : Mandamus , quatenus , ſi eſt ita (non obſtantibus exceptionibus ſupradictis) audias , quæ hinc inde partes duxerint proponenda , & quod canonicum fuerit , app. remota decernas .

(α *Cumque partes idem Epiſcopus citaſſet , præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret , quærens poſſeſſionem , ut res alias reſtitui ſibi dotis nomine pro ſe datas , & pars altera reſtitutionem peteret mulieris ejuſdem , aſſerens eam non poſſe per alium cauſam agere , ſed debere ipſi tractatui perſonaliter intereſſe , præfatus Epiſcopus dubitans , quid ſuper his ſtatuere poſſet de jure , prout nobis ſuis literis intimavit , proceſſu negotii ſuperſedit.*)

CAP. XV.

Interdictum Unde vi , non competit contra illum , qui non ſpoliavit , nec ſpoliari mandavit , nec ſpoliationem ratam habuit .

Idem .

CUm *d* ad ſedem Apoſt. acceſſiſſent Cuman. Epiſcopi. & fratrum hoſpitalis Hieroſol. Procuratores : [& *infra.* α] Abbati de Accon. cauſam (quæ ſuper Eccleſia & hoſpitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam , ut audiret omnia tam ad poſſeſſorium , quam ad petitorium judicium pertinentia , quæ utraque pars duceret proponenda , & cauſam ipſam fine debito terminaret . Coram quo Procurator hoſpitalis prædicta cum poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis , quæ tenebat Epiſcopus , ſibi reſtitui poſtulavit , aſſerens illa de jure ad hoſpitale *e* Hieroſolym. ſpectare , & quod ipſa diutius poſſediſſet . Ad quæ reſpondit Procurator Epiſcopi , ſe nec ſcire , nec credere ſupradicta ab hoſpitali poſſeſſa , vel ad illud aliquatenus pertinere , quæ Cumanen. Epiſcopus , utpote in ſua diœceſi conſtituta , rationabiliter detinebat . Cum igitur ad fundandam intentionem ſuam pars utraque teſtes produceret , dictus Abbas Procuratorem Epiſcopi condemnavit ab reſtitutionem omnium prædictorum : [& *infra.*] Nuper autem utriuſque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis , cauſam ipſam examinavimus diligenter : & quidem per teſtes videbatur eſſe probatum , quod Cumanen. Epiſcopi nuncius cruces Hoſpitalariis abſtulit , in-

a *Vulteranenſi.* b C. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vid. l. qui univerſas. ff. de acquir. poſſeſſ.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compilat.* e *Id eſt , ad fratres hoſpitalarios. iidem dicuntur milites Rhodienſes , & nunc de Malta. vide Caſſ. in cat. glor. mund. part.* 9. *conſ.* 4. & S. *Anton.* 2. *pa. hiſt. tit.* 15. *c.* 20.

liter-

hibendo ipſis, ne ad ſupradictam Eccleſiam vel hoſpitale redirent, & quid Epiſcopus ſupradicta omnia poſſidebat: unde Procurator Hoſpitalariorum petiit dictam reſtitutionis ſententiam confirmari: (*& infra. β*) Nos *a* prioris acta judicii recenſentes, quia nec per dicta teſtium, vel confeſſiones partium *b* (cum nullæ penitus in judicio factæ fuerint) vel etiam inſtrumenta (quæ nullatenus de ſpoliatione tractabant) nec per evidentiam facti nobis conſtare potuerit, quod Cumanen. Epiſcopus Hoſpitalarios ſpoliaverit, vel mandaverit ſpoliari, vel ſpoliationem factam ſaltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæſtione prædicta interdictum unde vi, locum nullatenus habuiſſe: reſtitutionis ſententiam a prædicto Abbate prolatam (licet pars adverſa *c* proponeret, quod præſumendum eſſet pro ſententia Judicis, qui motum animi ſui potuit ex cauſis aliis informare) juſtitia exigente caſſantes.

(*α Et inſtrumenta nobis & acta cauſæ, quæ ſuper Eccleſia & hoſpitali de monte Cinario inter eos agitabatur, prout geſta fuerant, in præſentia ven. f. n. Sapien. Epiſcopi, qui ex delegatione noſtra de cauſa cognoverat, præſentaſſent, nos diligenter inſpectis, quæ coram eodem Epiſcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cum conſtiterit nobis, eum in cauſa ipſa Judicem non fuiſſe, ſicut ipſemet ad ultimum recognovit: eandem cauſam dilecto filio.*)

(*β Ex adverſo autem proponebatur, quod etſi per teſtes forſan eſſet oſtenſum ſufficienter, quod per nuncium Epiſcopi fuerant Hoſpitalarii ſpoliati, cum tamen non conſtiterit de mandato Epiſcopi hoc fecerit, vel quod ipſe ratum habuerit factum ipſius, reſtitutio non potuit ſibi locum vendicare, quum non conſtaret Epiſcopum prædicta tenere, qui utique ipſa de jure poſſidet, utpote ad ſe ſpectantia & in ſua diœceſi conſtituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quod quamvis per dicta teſtium evidenter mandatum Epiſcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi non potuit ex aliis cauſis informare, pro ſententia erat merito præſumendum. His igitur & aliis intellectis, quæ utriuſque partis Procuratores proponere curaverunt.*)

CAP. XVI.

Exceptio inopiæ, de qua conſtat, a Clerico oppoſita, impedit executionem ſententiæ etiam latæ in poſſeſſorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem Innoc. III. (*an.* 1200. *Roma in Hiſpaniam.*)

II. OLim vobis *d* dediſſe meminimus in mandatis, ut Oveten. *e* Epiſcopum ad debitam partis reſtitutionem Zamorinen. diœceſis, quam tenebat, cum inde perceptis fructibus cogeretis reſtituere: (*& infra.*) Verum quoniam inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit *f*, mandamus, quatenus non prius Epiſcopum ad reſtitutionem fructum compellatis, quam ipſe fuerit taliter reſtitutus, ut reſtituere poſſit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quaſi poſſeſſio juriſdictionis: licet aliquibus diebus fuerit obſervata: ideo petens reſtitutionem, hoc ſolo probato ſuccumbit. hoc dicit, quoad intellectum.

Idem *g Abbati S. Genovefæ Pariſien.* (*an.* 1205.)

III. OLim *h* inter te pro Abbatia tua, & Pariſien. Epiſcopum, nomine Pariſien. Eccleſiæ, ſuper poſſeſſione juris parochialis in parochia de Monte, quæſtione ſuborta: (*& infra.*) Nos attendentes, quod (ex eo ſolo quod populus prædictæ parochiæ, timore ſententiæ ſuæ per aliquot dies abſtinuit a divinis) nullam in eos juris parochialis poſſeſſionem idem Epiſcopus fuerit aſſecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod (eo tempore, quo ſententiam ipſe protulerit) poſſeſſionem in ipſis juris parochialis haberet, vel prius etiam habuiſſet *a*, reſtitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cum ipſum non conſtiterit ſpoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens ſcienter rem invaſam a ſpoliatore, tenetur eam ſpoliato reſtituere, licet non probet dominium.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216.)

SÆpe contingit *e*, quod ſpoliatus per ſpoliatorem in alium re translata, dum adverſus poſſeſſorem non ſubvenitur per reſtitutionis beneficium eidem ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſso, propter difficultatem probationum juris *d* proprietatis amittit effectum. Unde non obſtante juris civilis rigore, ſancimus, ut ſi quis de cætero ſcienter rem talem receperit *e*, cum ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium (eo quod non multum interſit, quoad periculum animæ, injuſte detinere, ac *f* invadere alienum) contra poſſeſſorem hujuſmodi, ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura libere poſſidebat, ſi per ipſius occupationem non poteſt poſſeſſor ſua jura libere poſſidere ſicut prius, conveniri poteſt poſſeſſorio pro libertate poſſidendi: & reſtitutio fieri non poteſt, niſi dimittat locum in priſtina libertate. h. d. valde ſingulariter.

Gregorius IX. *Epiſcopo Lucan.* g (*an.* 1232.)

PIſanis ac Lucanis civibus per gravem diſcordiam (quam diu inter ſe habuerant) afflictis graviter & attritis: (*& infra.*) P. Subdiacono noſtro dedimus in mandatis, ut poſſeſſionem, quam in quibuſdam caſtris conſtat Lucanam Eccleſiam habuiſſe, ſibi prius plene ac libere (ſicut tempore motæ diſcordiæ habuerat) reſtituta, & ſuper ea, de qua dubietas oriretur, ſufficienti cautione recepta (quod juri coram nobis prædicti Piſani parerent) prolatas pro occupatione caſtrorum ipſorum in eos ſententias relaxaret: (*& infra.*) Piſanis igitur aſſerentibus, quod per te ſtabat, quo minus tibi juxta mandatum noſtrum fieret reſtitutio, & inſtanter petentibus, ut dictas ſententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipſe receptis cautionibus de parendo juſtitiæ coram nobis, ſententias relaxavit eaſdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, impugnaturus proceſſum Subdiaconi ſæpedicti: (*& infra.*) Porro duo in noſtro continebantur mandato, ut videlicet poſſeſſio, quam conſtabat Lucan. Eccleſiam habuiſſe tempore motæ diſcordiæ, prius reſtitueretur eidem: ut ejuſdem poſſeſſionis reſtitutio fieret plene ac libere, ſicut eam habuerat tempore ſupradicto: quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Piſanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipſe adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi reſtitui poſſeſſionem caſtrorum, de qua non conſtabat eidem *b*, nec etiam (ſecundum

a *al. Nos igitur.* b *Vid. l. actor. C. de probat. & l.* 1. C. *de Confeſſ.* c *altera.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Ovetenſis & Zamotenſis Epiſcopatus in Hiſpania ſunt. Vid. Joan. Vaſæum in ann. Hiſpan. cap.* 22. f *Vid. l. nam is. ff. de dolo.* g *Deeſt in edit. Rom.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Semel poſſidens, ſemper præſumitur poſſidere.* b *Later. ſub Innocent. III. cap.* 43. c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compilatione. quæſivit remedia hujus capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Aff. deciſ.* 250. *Practic Pap. in tit. de forma lib. in cauſa ſpoliatæ poſſeſſionis.* d *al. jus.* e *acceperit.* f *aut invadere alienam.* g *Gregor. Epiſcopo Lucenſi.* h *Vid. l. diligenter. ff. manda.*

quod

quod tu ipſe dicebas) affectuum & penſionum poſſeſſio poterat tibi reſtitui, quia ea non fueras ſpoliatus : fuit tamen in modo peccatum : quia debuit facere, ut Piſani poſſeſſionem penſionum & affectuum, quam per eorum confeſſionem conſtabat te in caſtris prædictis habere, tibi dimitterent plene ac libere, ſicut Eccleſia tua illam habuerat tempore motæ diſcordiæ : quod quidem eſſe non poterat, niſi Piſani caſtra ipſa omnino dimitterent : quia illis detinentibus caſtra & munitiones caſtrorum, in quibus dictas penſiones recipis & affectus, ea plene ac libere habere non poſſes, ſicut habebas, quando ipſi caſtra eadem minime detinebant, eo quod quamdiu ea detinent, in eorum poteſtate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, proceſſum hujuſmodi de fratrum noſtrorum conſilio irritum judicamus.

TITULUS XIV.
DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. I.

Reus, qui mittendum in poſſeſſionem ad mandatum Judicis non admiſit, non multabitur de canonica æquitate, ſi intra annum caveat ſtare juri. h. d.

Alexander III. *Herfoden.* b *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

AD hæc cum *c* contingat, actorem multotiens mittendum eſſe in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ, propter abſentiam partis adverſæ, & per ejus dolum, ſive potentiam non poſſit rem cuſtodiendam nanciſci, ac imminente fine anni, reus (ne poſſeſſionem amittat) debitam offerat cautionem : cujuſmodi ſit pœna multandus (quia juſſioni non paruit Judicis) a nobis tua fraternitas requiſivit. Ad quod dicimus, quod in Eccleſiaſticis perſonis & negotiis rigor & diſtrictio juris non requiritur *d* : ſed (cum juſtitia propter hoc non periclitatur) patienter admitti debet, cum reus per cautionem ſtandi judicio ſe adſtringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei poteſt Judex rem petitam ſequeſtrare, & ipſum contumacem in expenſis condemnare : quas propter ipſius contumaciam vel doloſam exceptionem actor fecit. hoc dicit. Panorm.

Idem *Abbati de Rameſ. & Archidiacon. Helien.* (*an.* 1180.)

EX literis *e* veſtris accepimus, quod cum vobis cauſam, quæ inter Monachos de Etollen. *f* & Canonicos Linconen. ſuper Eccleſiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitime, ſe contumaciter abſentaverint : vos, licet Monachi eſſent ob contumaciam adverſæ partis in poſſeſſionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitius agere volentes, poſſeſſionem ſequeſtrari feciſtis : ut ſic ſaltem Canonici affecti tædio, ſtare judicio cogerentur. Tandem Monachis Eccleſias ſibi reſtitui poſtulantibus, Canonici reſponderunt, auctoritatem veſtram penitus expiraſſe, eo quod ad alios Judices literas impetrarunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verum quoniam in poſterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Eccleſiarum, quæ in prioribus poſita fuerant, ſed *g* indefinite dicebatur, ſuper quibuſdam Eccleſiis : nos attendentes malitiam & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* cauſam ſecundum formam priorum literarum (non obſtantibus poſterioribus) terminetis : expenſas, quas propter hoc Monachi feciſſe noſcuntur, eis a Canonicis reſtitui facientes.

CAP. III.

Actore contumace teſtes recipi, & ſententia ferri debent, etiam lite non conteſtata, reo inſtante. hoc dicit, ſecundum communem intellectum.

Idem *Exon. & Vintonien.* a *Epiſcopis, & Abbati Herforden.* b (*an.* 1160.)

CAuſam, quæ inter F. & R. Filium Agathæ de nativitate ipſius A. vertitur, vobis fratres Epiſcopi, & Londonen. Epiſcopo commiſſimus terminandam : (*& infra.*) Cæterum, ſi adverſarius ſuus legitime *c* citatus, ad præſentiam veſtram accedere, vel judicio veſtro parere contempſerit, aut etiam ſe abſentaverit (cum de Anglia receſſiſſe dicatur) Procuratorem ejus, ſi quem reliquerit, convocetis : qui ſive venerit, ſive non, aut ſi Procuratorem non dimiſit, denunciationibus ad domum ejus miſſis, receptis teſtibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam ſententiam procedatis. *d*

CAP. IV.

Si reus poſt litem conteſtatam eſt contumax, ſi alias liquet de cauſa, fertur diffinitiva ſententia : ſi non liquet, actor in veram poſſeſſionem inducitur.

Urbanus III. *de Novo loco, & de Viger. Prioribus.* e (*an.* 1186.)

PROut nobis *f* : (*& infra.*) Reum, quia *g* contumaciter a præſentia veſtra receſſerat, juratoriam coegiſti exponere cautionem, quod coram vobis juri pareret. Cumque die præfixa veſtro ſe conſpectui præſentaſſet, prætextu Advocati, quem non habebat, reſpondere ſolita malitia recuſavit. Tandem actore inſtante reſpondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepiſſet : variiſque poſtmodum excuſationibus utens, in vocem appell. prorupit, de contumaciter juramento contempto receſſit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam, ſemel eum ad præſentiam veſtram convocetis : & ſi venerit, finem imponatis negotio competentem : quod ſi venire contempſerit, cauſam (utpote lite, quæ ingeritur, conteſtata) diffinitiva ſententia terminetis, vel præſenti ſaltem adjudicetis poſſeſſionem, ſervata duntaxat quæſtione proprietatis abſenti.

CAP. V.

Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, ſed accipit inducias : ſi defecerit in probando, condemnatur in continenti, diffinitiva non expectata, in expenſis, ac ſolvere cogitur : quod ſi non poteſt, punietur in corpus ſecundum arbitrium Judicis. h. d. notab. iſte text. ſecundum lecturam, quæ placet Panorm.

Innocentius III. (*an.* 1206.)

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expenſis *k*, præſertim cum de beneficiis Eccleſiaſticis litigatur, quæ ſine diſpendio diu vacare non poſſunt : Præſenti decreto ſtatuimus, ut poſtquam intentionem ſuam altera pars fundaverit, ſi reliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit *l* aut nequeat in continenti probare. Quia frequenter ad impediendum vel differendum proceſſum,

a *Vid. Abbat. & Felin. in hunc locum.* b *al. Herford. alit. Elſoren.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexand. III. part. 3. c. 1.* d *vid. l. unicam. ff. ſi quis jus dicen. non obtemp.* e *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 41. c. 6. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *Croſten. al. Exollis.* g *ſed tantum indiffinite, &c.* h *al. præſcriptam.*

a *Vigorn.* b *al. Forden.* c *De citatione vide Socin. reg. 71. incipiente : citandus perſonaliter.* d *Vid. l. conſentaneum. C. quomodo & quando jud. per Bart.* e *fratribus de Giſeber.* f C. 4. *eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita : qui contumaciter a præſentia veſtra receſſit.* h *convincendum.* i C. 1. *eod. tit. in 3. compil.* k *Vid. l. 4. & ibi Bart. §. hoc autem judicium. ff. de dam. inf. & in l. ad peremptorium. ff. de jud.* l *Vid. l. qui ſe patris. C. unde liberi. & l. filii mater. §. 1. ad Tertull.*

exce-

exceptiones hujuſmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad ſolvendas alteri parti moderatas expenſas extunc in judicio faciendas, cum acceptis induciis, ſi forſitan in probatione defecerit, condemnetur. Et ſi ſolvendo non fuerit, alias *a* ſecundum arbitrium diſcreti Judicis puniatur: ut hoc ſaltem timore perterritus, non facile quis in gravamen alterius falſas exceptiones opponat.

CAP. VI.

Citatus ad totam cauſam certo termino ad comparendum aſſignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quam citius poteſt poſt terminum: alias condemnabitur in expenſis a tempore citationis emiſſæ.

Idem *Prænestinen. Episcopo, Apoſt. ſed. Leg. & Decano Brinen.* (*an.* 1169.)

CUm dilecti *b* filii nuncii Leodicen. *c* electi pro eo ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſent, Archidiac. & H. Canonicus Leodicenſ. Eccleſiæ, nomine ſuo & quorundam Concanonicorum *d* ſuorum (quorum literas exhibuere de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: (*& infra.*) Quamvis autem ex eo quod idem electus a gravamine adverſæ partis appellaverit, & appellationem non fuerit per ſufficientes Procuratores *e*, cum poſſit (illis proſequentibus) proſecutus, non levis exorta eſſet ſuſpicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem obſervare, ipſi mandamus, quatenus uſque ad Dominicam, qua cantatur: *Ego ſum paſtor bonus*, per ſe, vel per Procuratorem ſufficientem, ad præſentiam noſtram accederet, ſuper prædictis omnibus reſponſurus, alioquin cum aſſignaremus ei pro peremptorio terminum ſupradictum, ſciret, quod (quantum de jure poſſemus) procederemus extunc in negotio memorato *f*. Expectantibus igitur adverſariis, ipſum diu *g* ultra terminum duximus expectandum: ſed ipſe direxit ſimplicem ſolummodo nuncium excuſationis literas afferentem: ſcribebat enim, quod nuncium (cui cum a nobis recederet, injunximus viva voce, ut citaret eundem) ſero receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum diſcrimina, noſtro ſe conſpectui præſentare. Sed contra hoc faciebat, quod ſicut excuſatorem direxerat, ſic dirigere potuerat *h* reſponſalem: cum ei non fuiſſet injunctum, ut ad cauſam in propria perſona duntaxat veniret, ſed vel ipſe accederet, vel Procuratorem idoneum deſtinatet. Præterea cum mandatur alicui, ut ad certum terminum ſe Judici repræſentet, duo ſub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem ſibi præfixum accedat. Unde ſi venire non poſſit ad diem *i* aſſignatum, tenetur nihilominus ſe Judici præſentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem exſolvat: non ideo erit a mandato ſolutus, ſi ſolvere nequiverit die data: imo ad ſolutionem (elapſo etiam die ſolutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec ſufficientem miſerat reſponſalem, ad diem ſibi ſtatutum, vel poſt, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventu ſpes erat, utpote qui per literas utcunque excuſaverit moram ſuam, & calores æſtivos, & inſidias ſibi poſitas formidabat, cum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas & moderatas expenſas, quas adverſarii ejus fecerant a tempore citationis emiſſæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipſum curavimus condemnare.

a *Aliter.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Leodien.* d *al. Canonicorum.* e *Vid. leg. ſi quis ſtipulatus. in fin. cum not. ff. de verb. ſig.* f *Vide l. ſi finita. §. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.* g *diu etiam ultra, &c.* h *Nuncium reſponſalem.* i *Diem ſibi.* k *l. 2. & ibi Bart. C. de jur. calum. & l. ejus qui. ff. de jur. fiſc.* l *al. quam.*

CAP. VII.

Sententia in cauſa beneficiali, non tranſit in rem judicatam reſpectu ſuperioris, quo minus poſſit de juribus partium inquirere, maxime quando ſententia fuit lata contra abſentem, licet contumaciter, & indefenſum.

Idem *Armachano & Caſelenenſi Archiepiſcopis.* a (*an.* 1170. *Roma in Hiſpaniam.*)

CUm olim D. *b* Clericus (Cœleſtino Papæ prædeceſſori noſtro, diverſis Prælatorum Hyberniæ literis præſentatis) ſe aſſereret in Epiſcopum fuiſſe Roſcenſem electum, nulluſque appareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus præd. n. ei munus fecit conſecrationis impendi. Poſtmodum F. & G. Monachi ad ejuſdem præd. n. præſentiam accedentes, uterque ſe aſſeruit a Canonicis Roſcen. Eccleſiæ fuiſſe electum, & quod prædictus D. per falſas literas fuerat conſecratus: propter quod idem præd. n. cauſam vobis ſub ea forma commiſit, ut de forma & proceſſu electionis memorati D. ſolicite quæreretis: & ſi eum electum canonice fuiſſe conſtaret, ipſum faceretis pacifica poſſeſſione gaudere, alioquin inter prædictos F. & G. audieritis cauſam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius curaretis electioni præferre: (*& infra.* α) Cumque a vobis dictus D. tertio citatus, veſtro ſe nollet conſpectui præſentare, procedentes in cauſa, tam ex teſtimonio Cleri & populi Roſcenſis Eccleſiæ, quam aſſertione Regis Coarciæ *c*, & Prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuiſſe celebratam canonice didiciſtis, & eam *d* curaviſtis auctoritate Apoſtol. confirmare, præſertim cum Capitulum Roſcenſis Eccleſiæ dictum D. ſe non elegiſſe conſtanter aſſereret, nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitaſſe. Interim memoratus *e* D. ad Apoſtolicam ſedem accedens, ſuper quibuſdam aliis gravaminibus & injuriis contra dictum F. & quoſdam alios literas impetravit: dictus F. *f* poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentavit, quæ qualiter a vobis in commiſſione prædicta proceſſum fuerat, continebant: (*& infra.* β) Volentes igitur adhuc miſericorditer agere cum abſente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obſtante, quod ejuſdem F. fuit electio confirmata, ſæpedictum D. ſi in Hybernia poterit inveniri, legitime citetis ad cauſam, & (facultate ſibi defenſionis indulta) in cauſa ipſa canonice procedatis. Qui ſi inventus, intra tres menſes veſtro ſe conſpectui contempſerit præſentare, ad conſecrationem dicti F. (omni occaſione poſtpoſita) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto ſibi unius anni ſpatio, ex quo ad nos, etſi non verbo, facto tamen intelligitur provocaſſe (arrepto itinere ad ſedem Apoſtolicam veniendi) dicto F. adminiſtrationem Roſcenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus committatis: quo elapſo, eum non differatis in Epiſcopum conſecrare.

(α *Ac tu frater Caſſalen. alterum illorum, quem rationabiliter duceres confirmandum, in Epiſcopum conſecrares. Unde ſicut ex literis veſtris accepimus, cum dictæ commiſſionis vobis fuiſſent literæ præſentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluiſtis.*)

(β *Cum fratribus igitur noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, timentes, ne ſicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præſentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas veſtras, nobis ab eodem Monacho præſentatas.*

a *al. Archiepiſcopo & Epiſcopo Lavin.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. Coarchiæ. al. Coarchajæ. al. Coarchanæ.* d *al. eum.* e *Interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentante, quæ, &c.*

CAP.

CAP. VIII.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata testes recipi possunt, & sententia diffinitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

Idem.

VEritatis *a* est verbum organo dominicæ vocis emissum: (*& infra.*) Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam non solum dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: (*& infra. β*) Super his commisimus primo causam Tridon. *b* Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Mariæ, & Præposito de insula: secundo quoque Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati & Præposito: (*& infra.*) Verum cum Episcopus ipse priorum Judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos Judices ab officio beneficioque suspensus: (*& infra.*) Tandem vero coram Judicibus canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitia concepta prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potius suspensionem a Judicibus factam auctoritate Apostol. confirmantes, tertio super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi, commisimus audiendam, qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte vestra *c* (quemadmodum in mandatis a nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: (*& infra.*) Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, considerato præterea *d*, quod post sententias in se datas *e* celebrare præsumpserit, cum multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli *f*, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam a Pontificali, quam ab omni officio Sacerdotali privantes, sine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apostol. sedis, seu factam suspensionem *g* & excommunicationem, de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

(*α Quod arbor, quæ terram inutiliter occupat, digne exciditur, & in ignem mitti censetur, ut terra quælibet, quæ sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immerito comparatur, qui Curien. Ecclesiam usque modo per violentiam detinuit, &c.*)

(*β Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cum ipsi Canonici vestri bono zelo arbitrantur inducti prædictum Episcopum accusare intuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curarunt, timentes, ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent; si hujusmodi excessus auditui catholicæ Ecclesiæ supprimendos putarent, primo causam ven. f. n. Truden. Episcopo & dil. fil. Abbati S. Mariæ & Præposito de Insula, secundo quoque ven. f. n. Brixien. Episcopo & ipsis iterum & Abbati, & Præposito, &c.*)

CAP. IX.

Actor non admissus in possessionem sibi decretam per Judicem causa rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum annis verus efficitur possessor.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

COntingit *b* interdum, quod cum actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causa rei servandæ) possessio: propter rei potentiam sive dolum, actor intra annum rem custodiendam nanciscinon potest, vel acquisitam *c* amittit: & sic (cum secundum multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis existat: de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso, actor verus constituatur elapso anno possessor.

CAP. X.

Si reus non invenitur, sufficit publice citationem ad Ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalens.* (*an.* 1235.)

VEnerabilis frater noster: [*& infra.*] Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proxime venturæ Quadragesimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super jure Primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te ac in provincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia *e* peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentes. Nos vero nihilominus Archidiacono Transvigens. & magistro M. Canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra juxta præmissam formam te peremptorie citare procurent: & si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos vel alios, apud Ecclesiam tuam publice proponatur.

TITULUS XV.

DE EO QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum anni veram & incommutabilem illius rei possessionem acquirit: licet passus missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu. h. d. secundum verum intellectum.

Alexander III. *Priori & fratribus de Guisebarch.* f (*an.* 1180.)

COnstitutis in præsentia *g* nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. super possessione Ecclesiæ de Lamento (in quam causa rei servandæ fueratis inducti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quod licet causa rei servandæ tantum, in ejusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licet voluntatem *h* præstandi habuerit, & vos eam parati recipere

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. sing. 410. incip. Tu scis duas regulas. b al. Triden. c nostra. d etiam. e latas. f 1. Cor. 5. g vide l. Fulcinius. §. quid si autem. ff. ex quib. caus. in poss. eatur. per Bartol.

a Lateranens. sua Innocent. III. cap. 40. b Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. c nactam. d vide l. Quadraginta. C. de fer. e vox, negotia, deest in omnibus manuscr. f al. Giseburch. g Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexan. III. p. 3. c. 4. h vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. prætor. & ibi Bart. ff. de novi oper. nunciat.

fuis-

fuiſſetis. Ideoque decernimus, ut amodo poſſeſſionem præſcriptæ Eccleſiæ (ſalvo jure, quod idem Præpoſitus in petenda Eccleſia habere dignoſcitur) abſque contradictione qualibet habeatis. Ut autem noſtræ diffinitionis ſententia inviolabiliter obſervetur, eam Apoſtolico duximus patrocinio roborandam.

CAP. II.

Tempus annale non currit miſſionem paſſo, ſi intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis abſentibus obtulit: licet per eos, ſeu per eum recepta non fuerit. Et eſt caſus notabilis ſecundum hunc intellectum.

Clemens III. *Epiſcopo & Archiepiſc. Eboracenſi.* (*an.* 1189.)

CUm, ſicut *a* accepimus, inter P. Subdecanum *b*, & Abbatiſſam & Conventum ſanctæ Trinitatis, ſuper Eccleſia de Capit. *c* quæſtio verteretur: de Taurino *d* & de Corinth. Abbates, ac Archidiac. Chima. a ſede Apoſtolica delegati, Moniales ipſas rei ſervandæ cauſa, in poſſeſſionem rei petitæ miſerunt. Unde cum hoc ad Subdecani *e* notitiam perveniſſet, ad Archidiac. prædictum acceſſit, & offerens ei ſiſtendi judicio cautionem, (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinenſis viam fuerat univerſæ carnis ingreſſus) poſſeſſionem intra annum ſibi reſignari cum inſtantia poſtulavit, ſed non potuit obtinere: (*& infra.* α) Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi eſt ita, ſiſtendi judicio ab eo cutione recepta, ei poſſeſſione reſtitui faciatis: nec obſtare volumus, quod annus elapſus eſſe proponitur, ſi per eum non ſteterit, quo minus intra annum & poſſeſſionem receperit, & dederit cautionem.

(α *Proceſſu vero temporis Moniales, quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catherinæ & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrarunt, quarum judicium ideo Subdecanus, ſicut aſſerunt, ſubire recuſat, quod præd. Archiepiſcopum habet certa ratione ſuſpectum, & metuit, ne ejus conjudices ad partem quamlibet ejus auct. de facili traherentur. Quia vero nec invitus ſuſpectorum Judicum compellitur judicio ſubjici.*)

CAP. III.

Si paſſus miſſionem, repetens poſſeſſionem, allegat ſe contumacem non fuiſſe, reſtituitur in priſtinum ſtatum, præſtita cautione, & dilata condemnatione expenſarum, quam evitat, ſi poſtea conſtiterit eum non fuiſſe contumacem.

Innocentius III. *Urbinat. & Senagolenſi Epiſcopis.* (*an.* 1210.)

CUm veniſſent ad Apoſtolic. *f* ſedem Abbas ſancti Angeli, & P. Gal. idem P. propoſuit, quod prædictus *g* Abbas eum ſuper quadam poſſeſſione coram Joan. Apoſt. ſedis Legato traxit in cauſam: (*& ſ.* α) Verum Legatus ipſe cauſam commiſit Judicibus, ſecundum jus & bonam terræ conſuetudinem *h* terminandam: qui cum ſecundum jus tantum vellent procedere, præfatus P. noſtram audientiam appellavit: ſed Judices nihilominus partem adverſam in poſſeſſionem rerum petitarum inducendam cauſa cuſtodiæ decreverunt, ita quod ſi uſque ad annum & diem præſtaret ſiſtendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras reſtitueret pro expenſis, reciperet poſſeſſionem eandem. Cumque G. ſedis Apoſt. Legatus intra annum fuiſſet terram illam ingreſſus, ipſe cautionem ſtandi juri obtulit coram eo, & poſſeſſionem ſibi reſtitui poſtulavit, paratus expenſas reſtituere factas in litem, quæ ſex librarum ſummam (ſicut aſſerit) non excedunt: ſed Abbas triginta librarum ſibi reſtitui petiit quantitatem: [*& infra.*] Nos igitur ipſum P. cautione præſtita in poſſeſſionem *a* credimus reducendum, hoc etiam decernentes, ut ſi conſuetudinem, quam allegat, laudabilem eſſe conſtiterit (quia ex hoc ſequitur eum rationabiliter appellaſſe) ad reſtituendas expenſas minime compellatur: alioquin (cum ex hoc appareat eum fruſtratorie appellaſſe) ad reſtitutionem cogatur expenſarum illarum, quas Abbatem conſtiterit propter hoc neceſſarias in lite feciſſe.

(α *Quod ei ſecundum bonam terræ conſuetudinem reſpondere coram eodem aſſeruit Card.*)

CAP. IV.

Contra abſentem, qui non dimiſit Procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, ſit miſſio. h.d. ſupplendo ad literam maxime, ut dicitur in gloſſ. Et eſt verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

SI adverſarius tuus poſt citationis edictum, ad remota loca ſe transferens, Procuratorem legitimum non dimiſit, & denunciatione publice facta domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in poſſeſſionem earum terrarum, de quibus quæſtio vertitur, cauſa cuſtodiæ inducaris. *b*

TITULUS XVI.
UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Privilegium etiam a Principe impetratum, per quod privatur quis ſine cauſæ cognitione lite pendente uſu poſſeſſionis, tanquam ſurreptitium non valet, ſeu tanquam rationi obvium eſt revocandum.

Alexander III. *Eboracenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1170.)

A Memoria *c* noſtra non excidit: (*& infra.* α) Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiſcopi Cantuarienſis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quo minus tibi & ſucceſſoribus tuis liberum ſit (quemadmodum vobis eſt beneficio privilegiorum Apoſtol. ſedis indultum, & tu & prædeceſſoris tui conſueviſti facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quouſque diffinitiva ſententia decernatur, an Eccleſia tua de jure hoc debeat habere. *d*

(α *Qualiter in primo anno noſtræ proviſionis tranſcriptum literarum fel. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præſentari, in quo continebatur, anteceſſoribus tuis Apoſtolica benignitate eſſe indultum, ut tam eis, quam ſucceſſoribus ſuis liberum eſſet per totam Angliam ante ſe crucem deferre. Nos vero anteceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, tibi ſcripti noſtri munimine confirmamus, quod anteceſſoribus tuis erat a prædeceſſore noſtro indultum. Poſtea vero S. & venerandæ mem. T. quondam Cantuarien. Archiepiſc. exiſtimans hoc in præjudicium, vel in depreſſionem juris & dignitatis ſuæ Eccleſiæ redundare, exinde cœpit quæſtionem movere, & propter hoc ad ſedem Apoſtol. appellavit, affirmans, ſi bene meminimus, quod tibi & prædeceſſoribus tuis id nullatenus licuiſſet. Sicque factum eſt, ut nos tibi præſcripta*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Subdiaconum.* c *al. Col.* d *al. Tauroenſi, & de Colle Abbates & Archid. Chimeten. al. ita: Thaur. & de Comit. Abbates & Archid. Chimen.* e *ad ejuſdem Subdiaconi, &c.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. Dec. in c. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. & cap. conſultationibus. de offic. delegat. & Roman. ſingul. 414.* g *In Codice Barbat. quod cum dictus Abbas eum ſuper quadam poſſeſſ. coram l. Ap. ſed. Leg. traxerit, &c.* h *Conſuetudo terræ ligat Clericos. Vid. l. 1. C. de ſumm. Trinit. & ibi Dd. & deficiente terræ conſuetudine, tunc ad quam ſit recurrendum, vid. gloſſ. in cap. conſuetud. diſtinct. 1. & c. illud diſtinct. 12.*

a *Decrevimus, in Codic. Bar.* b *Vid. leg. 2. ff. ſi quis in jus voc. non ierit. per Bart.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur conſuetudo geſtandi crucem.* d *Hodie de jure poſſunt Archiepiſcopi crucem ante ſe deferre per quævis loca etiam exempta ſuæ provinciæ, quovis privilegio contrario non obſtante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hic gloſſ. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.*

noſtra prohibuerimus, ne in provincia Cantuarien. Eccleſiæ, donec de cauſa ipſa cognoſceretur, ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. noſtro. I. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam depoſuiſti, aſſerens, quod te de poſſeſſione hujus rei, quam tu & anteceſſores tui habuiſtis, ante cognitionem judicii ſpoliaſſemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. noſtro deferre, & jura tua integra illibataque ſervare, præſentibus literis.)

CAP. II.

Accuſatus de adulterio ad ſeparationem tori, non debet lite pendente privari poſſeſſione conjugali.

Clemens III. *a* (*an.* 1190.)

LAudabilem : (& ſ.) Quæris, quando matrimonium accuſare contingit, an ſtatim ſit carnale comercium ſuſpendendum : (& ſ. α) Ad quod *c* breviter reſpondemus, quod conjugum alteruter accuſatus, ante probatam accuſationem, jure, quod habet in altero, privari non poſſit.

(α *Aut quamdiu diſſimulari poſſit vel potius ſuſtineri. Ad quod breviter reſpondemus, quod cum Alexand. III. aperte prohibeat, ne ab invicem, donec juſtæ fiat cauſæ examinatio, ſeparentur, & Symmachi Papæ contineat inſtitutum, ut Prælatus aliquis accuſatus, antequam ea, quæ objiciuntur, luce clareſcunt, relinqui non debeat a ſubjectis in præſenti articulo.*)

CAP. III.

Qui rem litigioſam alienavit, ita quod rehaberi non poteſt, debet æquivalentem ſubſtituere in locum illius, quam alienare non poterit. h. d. cum ſeq.

Innocentius III. *Abbati & Conventui ſancti Sylveſtri.* (*an.* 1199.)

I. ECcleſia ſanctæ Mariæ *d* in via lata contra Joannem de Ateja (qui quaſdam poſſeſſiones ipſius dicebatur contra juſtitiam detinere) movit ſub L. Judice quæſtionem *e* : (& ſ.] Prohibemus, ne poſſeſſiones, quæ ſucceſſerunt in locum & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Eccleſia ſanctæ Mariæ petierat, in monaſterium veſtrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præſumatis : ut ſi Eccleſia ſanctæ Mariæ de vitio litigioſi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne ſi obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monaſterio veſtro minime poſſidente) ſit, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

II. ECcleſia ſanctæ Mariæ *f* : (& ſ.) Poſſeſſionem qua fuerat, prætermiſſo juris ordine, prædicta Eccleſia ſpoliata, ſibi reſtitui poſtulabat *g* : [& ſ.] Nos quicquid ab aliis factum fuit (poſtquam prædeceſſor noſter ad curiam ſuam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane : (& *infra.*) Verum quoniam præfatam poſſeſſionem poſt reſtitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo aſſignaſtis, neque reſtituere poteratis Eccleſiæ ſpoliatæ : loco ipſius tantundem poſſeſſionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipſi Eccleſiæ fecimus aſſignari : quas cum alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus a creditoribus, qui nobis inſtrumentum pignoris reſignaverunt.

CAP. V.

Lis decidenda eſt ſecundum jura exiſtentia tempore controverſiæ, non autem ſecundum privilegium impetratum lite pendente, niſi de litis pendentia mentionem faciat.

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Pariſien.* (*an.* 1221.)

DIlectus filius, magiſter A perſona Eccleſiæ de Baſſevilia *a*, expoſuit coram nobis, quod cum inter prædeceſſorem ſuum ex parte una, & Priorem ac Monachos de Baſſevilla ex altera, ſuper decimis novalium intra fines parochiæ ſuæ conſiſtentium, quæſtio emerſiſſet, ea pendente coram Judicibus delegatis, Abbas & Conventus majoris monaſterii Turonen. quibus ſubſunt Prior & Monachi ſupradicti, pro ſe ac membris ſuis obtinuerunt a ſede Apoſt. indulgentiam ſuper perceptione hujuſmodi decimarum : cujus prætextu Prior & Monachi ſupradictas decimas ſibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæſtione facta mentio fuiſſet. Ideoque mandamus, quatenus eiſdem Judicibus injungatis, ut (indulgentia non obſtante prædicta) in negotio ipſo procedant, juxta traditam ſibi formam.

TITULUS XVII.

DE SEQUESTRATIONE *b* POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

CAP. I.

Res, in quam facta eſt miſſio, non debet ſequeſtrari, etiam ſi miſſus inde fuerit violenter ejectus. Vel notabilius ſic : Sequeſtrum factum loco miſſionis propter ſcandalum evitandum, revocari debet oblata cautione & reſtitutis expenſis.

Innocent. III. *Mediolanen. Archiepiſc.* (*an.* 1206.)

AD hoc unxit nos Deus *c* : [& *infra.*] Abbas de Regula *d* nobis expoſuit, quod cum M. prædeceſſor tuus ſuper cauſa, quæ inter ipſum & monaſterium ſuum fuerat agitata, obtinuiſſet Veronenſi Epiſcopo literas deſtinari, & ipſe ſuper judicio poſſeſſorio partim pro monaſterio, partim pro Archiepiſcopo ſententiam protuliſſet, procuratore ipſius monaſterii quæſtionem de proprietate poſtmodum intentare volente, Archiepiſcopus juriſdictionem Epiſcopi oppoſuit expiraſſe, aſſerens cauſam poſſeſſionis tantum, & non proprietatis fuiſſe commiſſam : & quia ſuper poſſeſſione pronunciaverat, ſemel functus officio ſuo, ſuper quæſtione proprietatis deinceps cognoſcere non valebat : (& *infra.* α) Sed Judex actorem in poſſeſſionem (quæ fuerat per ipſum Archiepiſcopo adjudicata) propter ejuſdem contumaciam mitti decrevit, a qua tamen Archiepiſcopus violenter monaſterium ejecit : [& *infra.* β] Cœl. Papa prædeceſſor noſter, ſic ſuum interpretatus fuit reſcriptum, quod tam cauſa poſſeſſionis, quam proprietatis, fuerat Judici delegata, cum abſolute & indiſtincte commiſſa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet : prælibatam quoque poſſeſſionem pro ſuo arbitrio ſequeſtrari præcipit, injungens Regin. & Mutinen. Epiſcopis, ut de cauſa poſſeſſionis & proprietatis plenius cognoſcentes, eam debito fine deciderent, & poſſeſſionem ei parti poſtmodum reſignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum : (& ſ. γ) In eum ſtatum continentiam cauſæ reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædeceſſor noſter cauſam proprietatis & poſſeſſionis Reginen. & Mutinen. Epiſcopis commiſit : mandato ſequeſtrationis penitus revocato : & e ſ.) Ne autem monaſterio videamur in ſuo jure deeſſe, moderatas expenſas (ex quo Epiſcopus Veron. ipſum in poſſeſſionem induci decrevit, uſque ad ſatisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas ſibi reſtituendas eſſe cenſemus : & a te ſufficientem præberi ſtandi judicio cautionem.

---

a *Alias, Cœleſtinus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *Ad quod tibi breviter, &c.* d *Supr. cap. 10. de conſtit.* e *quæ hic abſciſſa ſunt, ſupra integra poſita ſunt, cap. 10. de conſtit.* f *Supr. de conſtit. cap. 10. in tertio, ſub titulo de reſtitut. ſpoliat.* g *l. juſte poſſidet. & ibi Bartol. de re judic.*

a *Bacervilla. alit. Baſſavilla.* b *In nonnullis antiquis ita : De ſequeſtratione poſſeſſion. rerum & fructuum alit. poſſeſſionis.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.* d *al. de Stragula. al. Orcentii de Regula Ord. S. Bened. diœceſis Tarnienſis.* e *Sic abſciſſum.*

(α *Ad*

(α *Ad hæc pars monasterii inter alia respondebat, quod causa, quæ inter Archiepiscopum & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolute & indistincte commissa; & sic continentiam causæ dividi non debere dicebat, in hanc nimirum & alias rationes cum Judex plenius advertisset, & actorem, &c. ut hic.*)

(β *Cumque processu temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent bon. mem.*)

(γ *Nos autem supradicto Alberi, mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*)

CAP. II.

Si missus in possessionem causa custodiæ fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum aliis sequestrantur.

Honorius III. *Priori Deben. & Decano de Calinen.* (*an.* 1220.)

Dilectus filius *a* R. Rector Ecclesiæ de Bethusia, sua nobis petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria *b* ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quæstio verteretur, Judices ipsi prædictos Abbatem & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiæ causa custodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro suæ distrahunt libito voluntatis *c*. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum, inveneritis, in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

Si reus possessor appellat a sententia contra eum lata, licet rei petitæ fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. (*an.* 1232.)

Ab eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis (si dissipentur ab ipso) possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITULUS XVIII.
DE CONFESSIS.

CAP. I.

Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. (*an.* 1190.)

Cum monasterium: (*& infra.*) Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter *d* se perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ *e* subdendos: cum *f* secundum utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis i terrogari non debent, & crimine læsæ majestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non est adversus quemlibet admittenda. Si tamen eos infamia hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per ejus confessionem, punitur pœna ordinaria, etiamsi directe contra eum non agatur. h. d. secundum glossam. Et est casus notabilis & verus in se. Vel summa sic, secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sentit gloss. licet non perfecte explicet: *Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, potest Judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire pœna ordinaria.* h. d. singulariter Abbas.

Innocentius III. *Canonicis de Bethlehem.* (*an.* 1208.)

Cum super electione *a* Bethlehem. Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur *b*: [*& infra.*] Quoniam V. Canonicus Bethlemitanus fuit in jure confessus, quod pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus) ipsum per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in jure per Œconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse. h. d.

Gregorius IX. *B. c Judici Viterbiensi.* (*an.* 1232.)

Ex parte Abbatis & Conventus monasterii sancti M. fuit propositum, quod cum inter ipsos ex parte una, & V. nomine suæ uxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati, quædam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet *d* sibi præjudicium generari. Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur.

TITULUS XIX.
DE PROBATIONIBUS.

CAP. I.

Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur? ita communiter summatur.

Gregorius *Tancredo Regi Vincestriæ.* e (*an.* 597.)

Ex epistolæ verbis *f*: (*& infra.*) Tua experientia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus *g* pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, Ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

CAP. II.

Actor, qui plene probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. (*an.* 1176.)

Sicut *h* consuetudo laudabilis: (*& infra.* α) Sane quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cum aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus *i* non habetur. Nos (cum tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cum aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem reprobamus.

(α *Nulla debet novitate convelli, sic quod noscitur moribus introductum, obvia ratione non debet dissolvi.*)

CAP. III.

In communi judicio probant actor & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

a *De materia hujus cap. vid. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata. supr. de judic. Socin. in Reg.* 458. *verbo sequestrato.* b *Glocestria.* c *Adde, ista verba importare liberum arbitr. l.* 1. *ff. de re mil. & ibid. Bart.* d *In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & cætera.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus. ff. de quæstion.* f *al. quia.*

a *Cap. un. eod. tit. in* 3. *compil.* b *quæ hic desunt, reperies sup. c. cum supra. de causa poss. & propr.* c *Bich.* d *In Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur timent.* e *Alias, Tancredo. videtur esse Gregorius VII. al. Tataredo Regi Visigoren. sed legendum est Recaredo Regi Wisigotorum, ex libro septimo Epistol.* 122. *sive* 126. *Reg. B. Greg.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *quod.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* i *alit. probationis.*

Lucius III. *Ciſtren.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

EX *b* literis tuis intelleximus, te & Archidiaconum confines habere Præbendas in villis, quas ſinguli ſingulas poſſidetis, & prætextu terminorum inter vos controverſiam agitari, eo quod dicas eum antiquos fines egreſſum, partemque tui fundi occupaſſe: illo in contrarium aſſerente, ſe partem eadem fundi poſſediſſe, quadraginta annorum ſpatio inconcuſſe: tu autem, quod per idem tempus quiete illam poſſederis aſſeveras: quare utrum incumbat petitori vel poſſeſſori probatio, quæſiviſti. Ad quod ſcire debes, quod judicium finium regundorum tale eſt, ut in eo utraque perſona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Unde hinc inde teſtes produci poſſunt ad cognitionem Judicis inſtruendam: quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem ſibi faciendam admittit.

Quod ſi ambarum partium teſtes ſint æque idonei, poſſeſſoris teſtes præferentur, cum promptiora ſint jura ad abſolvendum, quam ad condemnandum: præterquam in liberali cauſa, in qua ſi utriuſque partis teſtes æquales fuerint, pro libertate ſententia proferetur: nam poſſeſſori probationem aliquando dari, juris manifeſti eſt, cum jure cautum ſit, quod qui objecerit præſcriptionem longiſſimi temporis (quam nemo recte objicit, niſi qui poſſidet) & eam probaverit, in cauſa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non creditur marito aſſerenti etiam cum juramento, uxorem ſe cognoviſſe, ſi uxor per matronas atteſtantes, per ipſius corporis aſpectum probat contrarium.

Gregorius VIII. *Præpoſito ſancti Cataldi & Archipresbytero Caſæ majoris.* (*an.* 1187.)

PRopoſuiſti, *c* quod cauſa matrimonii, quæ inter O. de Caſa nova, & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apoſtolico delegata, cumque partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, mulier propoſuit, ſe nec a viro cognitam, nec potuiſſe cognoſci: quod tam proprio juramento, quam teſtimonio ſeptem mulierem probavit, quæ per aſpectum corporis eam eſſe virginem aſſeverant, viro autem per juramentum ſuum contrarium aſſerente: [*& infra.* α] Videtur igitur nobis, quod juramento puellæ, & teſtimonio *d* illarum ſeptem mulierum fides eſt potius adhibenda.

(α *Vos in negotio procedere noluiſtis, donec de hoc noſtrum conſilium haberetis.*)

CAP. V.

Singulares de univerſitate poſſunt ad commodum univerſitatis reprobare inſtrumentum falſo confectum nomine univerſitatis.

Clemens II. *e* (*an.* 1046.)

TErtio *f* loco fuit a nobis ita quæſitum: Ecce quidam regularis ſigillo Capituli, quoddam inſtrumentum cuidam amico ſuo ſignavit, in quo facta ei alienatio quarundam rerum Eccleſiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator univerſitatis illud aſſeruit de aſſenſu Conventus non fuiſſe confectum, & adulterinum, vel furtivum eſſe ſigillum *g*. Cumque fratres ad perhibendum teſtimonium produxiſſet, jurati dixerunt, quod quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, conſilium totius Conventus, & vox fuit unanimis, quod nolebant alienationem rerum illarum, ſed res domus integras conſervari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adverſa probavit, reſpondemus ſecundum aſſertionem teſtium tantummodo judicandum.

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis atteſtationibus, alii teſtes ſuper defectu impedimenti admittendi non ſunt.

Idem *Clemens* (*al. III. an.* 1090.)

JUravit *a* quidam (ut aſſeris) ſe quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cum vellet traducere, quidam juramentis, ſecundum morem exhibitis, legitime probaverunt, ipſos in quinto conſanguinitatis gradu ſibi invicem attinere.

Quia vero requiſiſti a nobis, quid agendum ſit, cum quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos ſeſe conſanguinitatis gradu contingere: reſpondemus, quod ſtandum eſt probationi priori.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, a procuratione repelletur. h. d. *& hæc ſummatio convenit textui & titul. & nullam patitur calumniam & ideo eam tene.*

Innocentius III. *Archidiacon. Pariſienſ. & Magiſtro R. de Corſen. Canonico Noviom.* (*an.* 1208.)

POſt *b* ceſſionem: *c* [*& infra.*] Cum igitur per literas Judicis ordinarii (quibus ſtandum eſt, donec probetur contrarium) nobis conſtiterit, quod VV. excommunicatus erat, cum procurationis officium aſſumpſit: Ipſum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

Si rogatus reſtituere totam hæreditatem, eo ſine liberis decedente intret monaſterium, evaneſcit fideicommiſſum, & hæreditas applicatur monaſterio: nec ad invalidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætatem tempore ingreſſus, ſi ex adverſo geminatus probetur ingreſſus. h. d. *intelligendo, quod ſubſtitutio fuit fideicommiſſaria. Si vero fuit directa, ſumma ſic: Subſtitutio facta filio, eo decedente ſine liberis, evaneſcit per ingreſſum monaſterii: & tunc adde id, quod eſt in primo ſummario ibi: Nec ad invalidandum, &c. uſque ad finem, & uterque intellectus eſt verus in ſe. Dico tamen, quod primum eſt verior, quod hic fuit ſubſtitutio fideicommiſſaria: licet Dom. Anton. hic dicat, quod fuit compendioſa.*

Idem *Abbati & Conventui Caſſen.* d. (*an.* 1207.)

IN *e* præſentiam C. ſancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres veſtro Syndico conſtituto coram ipſo fecere proponi, quod cum quandam A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuum ſibi hæredem inſtituit, & præcepit, ut ſi abſque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipſius: unde illa, quæ de bonis ipſius veſtrum monaſterium detinebat, ſibi reſtitui poſtulabant, & petebant vos ſuper hoc a ſua moleſtatione compeſci. Verum Syndicus ipſe propoſuit ex adverſo, quod prædictus M. monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua: unde univerſa *f* quæ habuerat, erant ad monaſterium

a *alit. Hebrenſi Epiſcopo. alit. ſimpliciter habetur, Lucius III. fortaſſis legend. Alexander III. Ciſtrenſi Decano, ut poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. p.* 38. *c.* 2. *habetur. C.* 2. *eod. tit. in* 1. *camp.* b *al. ex literis tuæ fraternitatis.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compilation. & ad intellectum hujus cap. & gloſſ. hic vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sententiarum, diſtinct.* 34. *quæſt.* 1. *artic.* 2. *ubi plene & elegantor.* d *alias, teſtimoniis.* e *al. III. p. c. bon. mem.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compilat.* g *vide text. in l. quæ de tota. §. incerta. ff. de rei vend.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sententiarum, diſtinct.* 40. *artic.* 5. *Adde Concilium Tridentinum, Seſſ.* 24. *canon.* 3. *& in eod. ſeſſ. in decretal. de reformatione matrimonii, cap.* 2. *&* 5. b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *deciſionem.* d *Caſemarii. alias, Caſſemar. al. Coſæ Marii Verulanenſ. Diœceſ. Ord. Ciſt.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in Authen. ingreſſi, & ſequentib. Codic. de ſacroſanct. Eccleſ. ubi plene. f. concordat text. in Auth. ingreſſi. de ſacroſanct. Eccleſ. & cap. quia ingredientibus.* 14. *quæſt.* 3.

devo-

devoluta *a*, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quod dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quod voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit [*& infra. α*] Unde cum sine liberis decessisset, ex testamento patris ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

Verum Syndicus respondere curavit, quod licet dictus M. de monasterio *fili Abbas de tua licentia* fuisset egressus, eidem postmodum se & sua obtulit humiliter & devote, & quod ne contra oblationem suam veniret, juramento firmavit. Quare cum constet, quod idem M. bis monasterio vero contulit se & sua, nec ex adverso probetur, quod utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit: cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis secundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cum verbum illud, Minor annis, duobus poterit modis intelligi: cum & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cum intra viginti quinque *b* annos teneret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod factum fuerat a dicto A. *c* quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit *d*, hoc monasterio non nocebat: [*& infra. β*] Dilectus filius B. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quod Syndicus vester intentionem suam plene fundasset, & quod nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cum etsi ostensum esset per testes, quod M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrum tamen primæ vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit, & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[*α Veruntamen ex eo, quod M. infra ætatem legitimam in monasterio Rasomarii obtulit se & sua, tamen quia quod inconsulte fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[*β Cumque Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso proposita fuerant in nostra & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustatii Cardin. de causæ meritis plenius intellectis.*]

CAP. IX.

Si actor & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in verſic. ex præmissis, ponderato verſic. maxime.

Idem *e Ariminensi Episcopo.* (*an.* 1207.)

LIcet *f* causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. & Commune Faventiæ super jurisdictione, honore *hominio ac* districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod *g* de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: [*& ſ. α*] Porro attestationibus publicatis Syndicus Faventinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere ac probare, Oeconomo Ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cum intra trium mensium spatium, in nostris literis comprehensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere *a* potuit, tam in personas testium, quam super negotio principali. Post hoc idem subjecit in testes prædictos, quod corrupti falso dixissent. Unde quia talis exceptio non solum ante, sed etiam post sententiam post opponi, licet nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse: quia tamen nolumus a juris tramite declinare, magistris G. & T. *b* præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos intra mensem, recipere & examinare curarent de singulis circumstantiis *c* subtiliter inquirentes, indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, intra quem si vellet, ad *d* reprobationem testium illorum, produceret testes coram eis: [*& ſ. β*] Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cum alii sibimet in serie sui *testimonii contradicant*, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares. Ad reprobandum vero quosdam testium Ecclesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissime contradicunt: quidam vero alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expresse, usque adeo tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quod eorum dictis nulla vel modica est fides adhibenda *e*. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt *f*: (*& ſ. γ*) Ex præmissis igitur evidenter apparet, quod Ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quod a LX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si Commune Faven. a L. annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine justo titulo percipere inceperunt: cum duo insimul eandem rem & eodem modo in solidum possidere non possint, maxime *g* cum iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman. Pontif. Ecclesiæ Ravennati concessis, evidentissime colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cum ergo constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minus *h* juste ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse, & Oeconomus ejusdem Ecclesiæ petierit, a vi turbativa seu inquietativa super præmissis Commune Favent. prohiberi: nos recognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, uti possidetis, ut dicere debeamus, ut possidetis, ita possideatis: cum probationes Ecclesiæ longe sint potiores, & ideo sint in interdicto superior, Commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad pos-

a *Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita potestate testandi, scil. per monasterii ingressum.* b *ali. XXX.* c *Amato.* d *Vid. l. si quid. & l. si prædium. C. de præd. min.* e *al. Raven.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu, vide Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium. add. Purpur. consil. 81. vol. 1.* f *al. quæ.*

a *al. producere.* b *al. A.* c *Vide l. ubicunque. ff. de inter. act. cum aliis multis.* d *In pluribus ant. ita: ad reprobationem illorum, testes produceret coram eis.* e *al. habenda.* f *Vide l. Celsus. ff. de arbitr. & l. divus & ibi Bartol. ff. de re judic.* g *al. & maxime.* h *In uno vetustissimo ita: minus juste ac sine justo titulo.*

sesso-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ſeſſorium judicium, quo tantummodo actum eſt, perpetuum ſilentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per ſe, neque per alios ſuper his præſumat Ravennat. Eccleſiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus moleſtare. *a*

(*α Cæterum, quia utrique parti erat plurimum onerosum, teſtes producere coram nobis, Placentino Epiſcopo dedimus in præceptis, ut infra tres menſes teſtes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam ſuper principali negotio, quam in perſonas teſtium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenata teſtium multitudine refrenata hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur.* & infra. *Sicque poſtmodum utriuſque partis Procuratores cum atteſtationibus conſignatis ad noſtram redierunt præſentiam.*)

(*β Et eorum dicta fideliter conſcribentes XX. dierum ſpatium utrique parti præfigerent, infra quod cum atteſtationibus ipſis noſtro ſe conſpectui præſentarent, ſententiam recepturæ. Partibus igitur comparentibus iterum coram nobis, & hujuſmodi atteſtationibus publicatis, audivimus quæcunque proponere voluerunt.*)

(*γ Per multos autem Eccleſiæ tuæ teſtes omni exceptione majores probatum eſſe conſtat manifeſte, Eccleſiam tuam villam luci S. Potici & caſtrum Areoli a longiſſimo tempore poſſediſſe cum omni honore, diſtrictu & juriſdictione, nominatim ex præmiſſis univerſis, articulis exprimentibus juriſdictionem, honorem atque diſtrictum.*)

CAP. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur poſtea alteri eorum juranti contrarium.

Idem (*Epiſcopo Tiburtino, an. 1209. Roma in Campaniam.*)

PEr *b* tuas nobis literas intimaſti, quod cum T. Tiburtinus civis quandam per ſeptennium habuerit concubinam, nec prolem ſuſceperit interim ex eadem, ac ipſa poſtmodum divertens ab eo, ad ipſum non poſt multum tempus *c* rediſſet, filium, quem reverſa in domo ipſius peperit, ex eo ſe aſſeruit ſuſcepiſſe: [*& ſ. α*] Quia vero mulier illa dedicto T. ſuſcepiſſe R. de quo agitur, primitus conſtanter aſſeruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipue divictus inſtantia, ipſum ſuum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambabus, ejuſdem mulieris poſtmodum juramento in contrarium præſtito non eſt ſtandum, *d* cum nimis indignum ſit (juxta legitimas ſanctiones) ut quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare. Unde apparet per conſequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in uxorem.

(*α Qui licet a principio dixerit, illum nequaquam filium ſuum eſſe, cum illa mulier per ſeptennium eidem cohabitans ex eo minime concepiſſet, mulieris tandem & aliorum devictus inſtantia, ſuum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem veniſſet ætatem, & domum Saturnellæ ſororis ipſius T. frequentaret, quæ ipſum nepotem ſuum nominaret, & Sophiam ipſius Saturnellæ filiam, cum qua quotidianam habuit converſationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cum perveniſſet ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumque, apud ſe filiam retinens, ſupradictum R. removit a domo. Cum autem mater ipſius R. accepiſſet, quod vir ejuſdem Saturnellæ eidem R. graviter interminabatur, in civitatis platea juravit publice coram multis, quod R. ſupradictam Sophiam propinquitatis linea minime contingebat, affirmans ſub virtute præſtiti juramenti, ſe de alio, quam de ſupradicto T. præfatum ſuſcepiſſe R. Cum igitur nos duxeris conſulendos, an mulieris aſſertioni ſtandum ſit in hoc parte, & an memoratus R. ſupradictam Sophiam habere valeat in uxorem, inſinuatione præſ. tibi reſpondemus, quod cum idem R. quem*)

CAP. XI.

Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui ſcribant acta judicii, alias ſi quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem punietur, nec credetur ei ſuper proceſſu: niſi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta conſtabit.

Idem *in Concilio generali.* a (*an. 1216.*) *Romæ.*)

QUoniam contra falſam aſſertionem iniqui Judicis innocens litigator quandoque non poteſt veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa probatio: ne falſitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, Judex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta conſcribant: videlicet citationes, dilationes, recuſationes, exceptiones, petitiones, reſponſiones, interrogationes, confeſſiones, teſtium depoſitiones, inſtrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, concluſiones, & cætera, quæ occurrerint *b* competenti ordine conſcribenda, loca deſignando, tempora, & perſonas. Et omnia ſic conſcripta partibus tribuantur, ita quod originalia penes ſcriptores remaneant: ut ſi ſuper proceſſu judicis fuerit ſuborta contentio, per hoc poſſit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, ſic honeſtis & diſcretis deferatur Judicibus, quod per improvidos & iniquos innocentium juſtitia non lædatur: Judex autem qui conſtitutionem ipſam neglexerit obſervare, ſi propter ejus negligentiam quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem Judicem animadverſione debita caſtigetur, nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.

CAP. XII.

Si probari poteſt reum deliquiſſe, ejus probatio, quod non deliquerit, non eſt admittenda.

Honorius III. *Archiepiſcopo Londen.* c *& ejus Suffraganeis.* (*an. 1222.*)

AD noſtram noveritis audientiam perveniſſe, quod Sacerdotes & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temere innitentes, a criminibus, quæ probari teſtibus fide dignis poſſunt legitime contra eos, reputantur inſontes, ſi ſe ſuper his purgare valeant quoquo modo: [*& ſ. α*] Volentes igitur, ut hæc peſtis contraria omni juri penitus extirpetur a Clero: mandamus, quatenus in hujuſmodi probatione negativa (dum tamen poſſit affirmativa ex adverſo probari) neminem audiatis.

(*α Unde contingat, quod quandoque ad ſuam purgationem ſui ſimiles criminoſos adducunt, ut eis debeant in ſimilibus in opportuno tempore reſpondere, multaque crimina committuntur audacius ab eiſdem.*)

CAP. XIII.

Fines diœceſum probantur per libros antiquos, adminicula, teſtis, & famam.

a *Vid. l. fin. Cod. de fideicommiſſ. libert.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plene per Petrum Duennam. regula 341. & ſeq. incipit filiatio, & qualiter probetur filiatio, vide Alexandrum conſil. 51. lib. 1. & conſil. 74. l. 2.* c *temporis.* d *vide l. generaliter. C. de non num. pec.*

a *Innocentius III. in Concilio generali Later. cap. 38. & cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. ultra tradita hic per doctores, vide quæ ſcripſi lib. 3. comment. in direct. inquiſitor. Scol. 22. adde Angelum in l. geſta. C. de re judic. & Franciſc. Curtium juniorem, tract. feud. part. 7. quæſt. 4. ubi multa de his duabus perſonis loco unius notarii adhibendis.* b *In Concilio, & aliquot antiquis codicibus occurrant.* c *alias, Lundon. alias, Lond. Luden.*

Idem

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Idem *Aurel. & Lameten. Epiſcopo.*
(*an.* 1220.)

CUm *a* cauſam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Epiſcopos ſuper ſuarum limitatione diœceſum vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus ſecundum diviſiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probabuntur, nec non per teſtes, famam, & quæcunque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

Poſſunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

Idem *Epiſcopo & Archiepiſcopo Senon.*

CAuſam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ ſe virginem & Monacham profitetur noſcitur agitari: [*& ſ. α*] Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monaſterio, quod intravit: ut ibi ſecure valeat commorari, donec judiciali ſententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi poſtmodum non ſolum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad inveſtigandum ſigna virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars *b* utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) ſæpe manus fallitur, & oculus obſtetricum: volumus & mandamus, ut adhuc honeſtas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio ſit munita.

(*α Quia non ita inſtructum miſiſti, frater Archiepiſcope, ut uſque ad calculum ſententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius inſtruendam, diſcret. v.*)

CAP. XV.

Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis Judicibus, fidem faciunt coram c *ſecundis.*

Gregorius IX. *Præpoſito ſanctæ M. Magdeburgenſ. & Decano Miſnen.* (*an.* 1235.)

CUm bonæ memoriæ: [*& infra.*] Cum acta originalia dicantur ad priores Judices remanſiſſe: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipſa ſi potuerint inveniri *d*, & ſi qua partes duxerint legitime proponenda, in ſcriptis redacta, ad noſtram præſentiam remittatis. Alioquin cum non revocetur in dubium de conteſtatione litis ſuper ſtatu Pigamens monaſterii, & quibuſdam ſpoliationibus contra Abbatem ejus factis a Magdeburgen. Epiſcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, ſi partes audire voluerint, de compoſitione tractatum, tam quod ſuper hoc inveneritis, quam cauſam ſufficienter inſtructam ad nos remittere procuretis.

TITULUS XX.
DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Breve eſt.

Ex Concilio Macien. *e* Matercen.

PLacuit ſancto Conventui, ut teſtes *ad teſtimonium dandum* non conducantur pretio, & ut quicunque idonei & fideles in teſtimonium aſſumantur: ac nullus teſtimonium dicat, niſi jejunus.

CAP. II.

Nulla eſt receptio teſtium facta contra non citatum.

Gregorius IX. *Joanni defenſori eunti in Hiſpaniam.* (*an.* 603.)

IN *a* nomine Domini: (*& ſ.*) Quod autem dicit Epiſcopis, quia ſe abſente, etiam viliſſimi ſunt teſtes exhibiti nullius momenti: lege noſcendum eſt conſtitutionis novellæ, quæ de teſtibus loquitur in hæc verba: Et ne poſtea objiciatur eis, quod per unam partem geſta & confecta *b* ſunt, oportet, ut teſtimonia dentur, illo admonito a Judice, aut defenſore, venire & audire teſtes. Si vero noluerit venire, & non ex inevitabili quadam neceſſitate venire non poſſit: ſancimus hujuſmodi teſtimonia ita valere, tanquam ſi non ex una parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent. Ecce admonendus eſt ſemper adverſarius, ut ad audiendos teſtes veniat: quod quia hic omiſſum eſt, neceſſe eſt, ut quod *c* contra legem actum eſt, non habeat firmitatem.

CAP. III.

Mulier teſtificatur contra Clericum, cum de crimine agitur.

Idem *Sabino defenſori Sardiniæ.*
(*an.* 592.)

QUoniam *d* aliqua nobis de perſona Epiphanii Presbyteri ſunt facinora nunciata, neceſſe eſt, ut cuncta diligentius perſcruteris: & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa ſcire aliquid ſenſeris, huc feſtines adducere: quatenus Eccleſiaſtica diſtrictione liquide poſſint, quæ vera ſunt, aperiri.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis perſona admittitur in teſtem.

Paſchalis Papa. (*an.* 820.)

IN omni negotio principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota rectiſſime, habenda eſt pro teſte: cui adhibito uno, efficiuntur duo teſtes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter oſtendit Dominus, cum dicit *e*: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum: quod ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos teſtes: ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.* Idem alibi affirmat dicens *f*: *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me pater: nam in lege veſtra* g *ſcriptum eſt, quod duorum hominum teſtimonium verum eſt.*

CAP. V.

Dicit quales eſſe, & qualiter jurare debeant, qui ſuper conſanguinitate deponunt.

Eugenius III.

QUotiens *h* aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur, duobus vel tribus teſtibus adhibitis, qui de eadem conſanguinitate ſuperſint, vel totidem ſenioribus & melioribus loci ejuſdem, id debet legitime comprobari. Probatio autem teſtium debet fieri duplici juramento, ut jurent ſe non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri ſint, ad hoc jurandum in-

ductos:

a *De materia hujus decret. qualiter poſſint probari fines diœceſis, tradit notabiliter Aret. conſ.* 42. *in c. viſo conſilio & Alex. poſt Bar. in l. cum aliquis. C. de jur. delib. adde recentiores in l.* 1. *ff. ſi cert. pet. vide etiam notas noſtras in hoc c.* b *utraque.* c *Conc. text. & ibi Dd. ſ. de teſt. c. cauſam quæ* 1. *Jaſ. & alii in l. is apud quem. C. de edend. vid. l. fin. in gloſſ. C. de probat. Spec. in tit. de procur. §. ratione formæ.* e *In omnibus manuſcr. Maticen. al. Meticen. id Concilium nondum vidimus, deſumpſit vero Raymundus hoc c. ex* 2. *comp. tit. de teſt. c.* 1.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & pro hiſt. ac intelligentia textus videto notas noſtras in hoc cap.* b *hæc duo verba: & confecta, in manuſcriptis codicibus non habentur.* c *quia.* d *Beatus Greg. l.* 2. *epiſt.* 36. *indictione* 11. *c.* 63. *& c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. Et an & quando mulier poſſit eſſe teſtis in criminalibus: vide plene per Antonium Gomezium Tomo* 3. *variarum reſol. c.* 12. *& per Jul. Clarum in pract. crim. §. fin. qu.* 24. e *Matth.* 18. *Luc.* 17. f *Joan.* 8. g *Deut.* 17. h *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 8. *c.* 17. *& c.* 20. *eod. tit. in* 1. *compil.*

ductos : & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse a majoribus suis, & credere ita esse.

CAP. VI.

Prælatus & Clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.

Idem *Priori & fratribus S. Trinitatis.* (*an.* 1180.)

INsuper *a* statuimus, ut liceat vobis in causis Ecclesiæ vestræ ferre testimonium. Dummodo unus ex vobis, vel duo adagendum & respondendum instituantur : quorum testimonium in causis, in quibus actores vel responsales sunt instituti, non debet admitti.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis appositæ contra testem productum non admittitur, antequam dictum testis recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licite appellatur. h. d. secundum lecturam, quam ponit Panorm.

Idem *R. Herforden. Episcopo, & Abbati Sardin.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata, quod cum Ecclesiam de Clunoden. canonice fuisset adeptus, & eam *c* XXX. annis & amplius pacifice possedisset : Miles quidam H. nomine, tacito quod laicus esset, ad Judices literas impetravit, quod si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximo in eadem Ecclesia ministrarat, vel publice fornicariam haberet, ipsum a prædicta Ecclesia amoverent. Tandem cum Miles per interpositam personam eum coram præfatis Judicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles ad testimonium dicitur produxisse. Licet autem Presbyter assereret illos non esse recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores manifesti essent, quidam vero in alia causa fuissent convicti de perjurio, & se hoc diceret probaturum : Nihilominus Judices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem præscriptam *d* abjudicaverunt Ecclesiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam : (*& infra.*) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod prædictus Presbyter non fuerit legitime per testes idoneos prædicta *e* Ecclesia spoliatus, eorundem Judicum cassata sententia, literis etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem Ecclesia impetratæ) non obstantibus, Ecclesiam illam Presbytero restituatis eidem, ipsumque non permittatis exinde molestari. Si vero res aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suæ assertionis testimonium invocaverit, monere curetis, ut coram vobis super his perhibeant testimonium veritati.

CAP. VIII.

Judex mittere debet examinatorem discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commode venire non possunt.

Idem *Exon. & Vigor. Episcopis.*

SI qui testium valetudinarii sunt, & *f* senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita quod non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos mittatis *g* personas idoneas & discretas.

CAP. IX.

Retractanda est sententia, si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h. d. secundum lecturam quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Episcopo.*

SIcut *h* nobis est intimatum, quidam accepta pecunia de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipsos divortii sententia promulgatur : postea vero privatim nullam inter eos consanguinitatis lineam asserentes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsitati. Super quo taliter respondemus : quod si vir & uxor, aut alter eorum ad secunda vota transivit : testibus de perjurio & adulterio uno pluribusve, quibus causam dederunt, pœnitentia inducatur. *a* Si vero ad secunda vota idem vir & uxor non migraverint, diligenter inquirendi sunt, coram quibus corruptio interceſſit : & si tales exhibeantur, per quos possit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia revocanda : non enim testimonium prædictorum (cum perjuri sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

Socius criminis & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ. Et unius testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem *Attinensi Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

IVeniens *b* ad nos L. Presbyter sua relatione monstravit, quod ei objectum fuit, quod in Ecclesia de Oven. canonicum non habuisset ingressum, quia promisisset unicuique parœcianorum quinque barillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore servienti *c* consueverant pro beneficio dari : verum cum duo apparuissent, qui jurati depoſuerunt prædictum Presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuiſſe, tu de Presbytero prout ordo rationis *d* exigit, judicasti. Nos tuam sententiam commendamus, eo quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum testificari non posset, nullique de se confesso, adversus alium in eodem crimine sit credendum, nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus.

CAP. XI.

Attestationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram alio Judice.

Idem *Abb. S. L. & Priori S. Crucis.* (*an.* 1169.)

Roma in Campaniam.

CAusam *e*, quæ : [*& infra.* α] Discret. vestræ mandamus, quatenus susceptis attestationibus utriusque partis, quæ ab aliis Judicibus sunt receptæ, causam ipsam fine debito terminetis.

(α *V. & E. Monachos super electione de utroque facta & in monasterio est diutius agitata : experientiæ vestroe committimus audiendam, & app. rem. fine debito terminandam. Ideoque.*)

CAP. XII.

Clerici non sunt a ferendo testimonio in causa Ecclesiæ suæ sine rationabili causa repellendi.

Idem *Cantuar. Archiep. & Vigor. Episc.* (*an.* 1180.)

CUm nuncius : (*& infra.* α) Non *f* lateat prudentiam vestram, quod Clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio Ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi. *g*

(α *Canonicorum de Plut. & nuncium M. militis. &c.* & infra. *Præterea.*)

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo crimine non damnatum.

Idem *Cantuar. Archiepiscop.* (*an.* 1180.)

SUper eo quod *h* quæsivisti, utrum testes sint reprobandi in causa criminali vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur ? Respond. quod si etiam

a C. 21. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 8. *c.* 18. b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 8. *c.* 22. *&* c. 23. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vox, eam, deest in pluribus.* d *prædictam.* e *prædicta.* f *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. Similis sententia in Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 8. *c.* 20. g *Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias. per Bart. ff. de jurejur. & in l. generaliter. C. eod.* h C. 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Vid. l. generaliter. Cod. de non num. pecun. & l. eos. per Bart. ff. de falſ.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *al. moranti.* d *al. juris.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Alexand. conſ.* 58. *l.* 2. *Jaſ. & alios. in l. is, apud quem. C. de edendo.* f *Cap.* 11. *eod. tit. & poſt Conc. Later. par.* 8. *cap.* 3. g *vid. l. ſi domus. ff. de ſerv. urb. præd.* h *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part.* 8. *cap.* 4.

ante

ante non ſunt convicti vel confeſſi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in teſtimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non teſtificatur contra Clericum, accuſat tamen pro ſua vel ſuorum injuria.

Idem *Salernitano Archiepiſc.* (*an.* 1180.)

DE cætero Laicos in accuſationem *a* vel teſtimonium contra Clericum in criminali cauſa non eſſe aliquatenus admittendos, cenſura ſacrorum canonum manifeſtius edocet: Niſi forte ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur. Nec tunc etiam ad teſtimonium, ſed ad accuſationem poſſunt admitti.

CAP. XV.

In cauſis Eccleſiaſticis & civilibus poſſunt fieri tres productiones teſtium: quarta autem non admittitur abſque ſolennitate legali. Et ſuper dictis teſtium poſt ipſorum publicationem poteſt publice diſputari. hoc dicit, ſecundum lectturam communem, & verbis textus congruentem.

Idem *eidem.*

IN cauſis Eccleſiaſticis *b* vel civilibus ultra tertiam productionem non debent teſtes produci, niſi adhibita quadam ſolennitate, quæ in legibus invenitur expreſſa. Et ſuper dictis teſtium cum fuerint publicata, publice poteſt diſputari.

CAP. XVI.

Si quis probat actum geſtum poſt appellationem, & adverſarius probat quod ante, præfertur prima probatio: & actus judicatur non tenere, niſi ſecundus probet, quod ante omnem appellationem.

Idem *Præpoſito & Canonicis Embruden. Eccleſiæ.* c (*an.* 1180.)

DUm tu, fili *d* Præpoſite, cum quibuſdam Canonicis tuis & Archiepiſcopus veſter eſſetis in noſtra præſentia conſtituti: (& ſ. α) Cum conſtet teſtes veſtros juraſſe, quod poſt appellationem, excommunicationis ſententiam tulerit, & Archiepiſcopi teſtes ſimiliter juraſſe, quod ante appellationem: nos dicta teſtium benigne interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque eſſe potuit, & quod poſt primam appel. & ante ſecundam ſententia lata fuerit, eandem ſententiam decernimus non tenere.

(α *Archiepiſcopo aſſerente, quod vos ante appellationem excommunicaſſet, & poſtulans ſententiam ſuam confirmari: contra propoſuiſtis, quod poſt appellationem in vos ſententiam excommunicationis protuliſſet, & ob hoc dixiſſetis eam nullius momenti eſſe, adjeciſtis etiam tam tu, quam altera pars quod teſtes fuerunt hinc inde producti, & atteſtationes eorum receptæ. Nos vero auditis & cognitis rationibus, & allegationibus utriuſque partis, & atteſtationibus diligenter inſpectis.*)

CAP. XVII.

In cauſa appellationis ſuper novis capitulis tantum teſtes novi & veteres producuntur, juramento ſecundum morem prius recepto.

Idem *Epiſcopo Placent.* (*an.* 1180.)

FRaternitatis *e* tuæ literis nos conſulere voluiſti, utrum recipiendi ſint novi teſtes ſuper quæſtione judicata, in qua teſtibus renunciatum conſtet utrinque. Et an teſtibus in prima cauſa receptis propter cauſam appell. liceat ſuper quæſtionibus judicatis aliquid novi proponere: [& *infra.* α] Duximus tibi reſpondendum, quod in appellationis cauſa, ſi nova contigerit emergere capitula, ſuper quibus aliqua partium voluerit novos teſtes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus poſſe recipi ſuper novis duntaxat capitulis, receptis prius ab ipſis, ſecundum formam recipiendorum teſtium, juramentis.

(α *Licet igitur nobis ex his non plene innotuit, utrum teſtes ſuper eiſdem vel novis capitulis a partibus deſiderentur induci, quia tamen cum prudentium juris copiam habeas, nos ſuper hoc conſulere voluiſti.*)

CAP. XVIII.

Qui juravit teſtimonium non dicere, teſtificari compellitur, ſi teſtificationes publicatæ non ſunt.

Idem *Exonen. Epiſcopo.*

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quod G. *c* Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de teſtibus ſuis juramento conſtrinxit, quod teſtimonium, conſilium & auxilium contra ipſum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut ſi teſtimonium eorum *d* publicatum non eſt, nec eſt abrenunciatum teſtibus, eos qui ſunt juramento adſtricti, & alios (ſi neceſſe fuerit) idoneos, in teſtimonium recipere non poſtponas.

CAP. XIX.

Publicatio vel renunciatio teſtium in certis capitulis non præjudicat volenti teſtes producere in aliis. h. d. quoad titulum.

Idem *Abbati & fratribus de Martura.* e

CAuſam *f*, quæ vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos ſanctæ Mariæ de Martura, commiſimus Judicibus terminandam: cumque utraque pars in eorum eſſet præſentia conſtituta, & teſtes eſſent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & atteſtationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protuliſtis: [& *infra.* α] Judicibus ipſis mandavimus, ut ſuper aliis capitulis, ſi qua alia fuerint ab his, ſuper quibus teſtes recepti ſunt, & eorum atteſtationes publicatæ, teſtes (ſi qui idonei producti fuerint recipiant, & (nullis capitulis noviter a nobis per veſtro nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio veſtro, vel in aliis literis, quas vobis indulſimus, poſtquam cauſam ipſam eiſdem commiſimus, prædictæ plebi in hac cauſa impedimentum præſtantibus) concordia vel juſtitia mediante decidant. Quia vero Florentinus Epiſcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio eſſe inſerta, quæ obvia rationi videntur, illud ad noſtram præſentiam cum veſtro nuncio tranſmittatis.

(α *Aſſerentes vos quædam alia munimenta a nobis impetraſſe, quæ rationes ſupradictæ plebis obſcuraſſe & impedire videntur, quare cauſa ipſa nondum potuit terminari. Quia vero ſolicitudini noſtræ incumbit, utrique Eccleſiæ jura ſua ſervare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere.*)

CAP. XX.

A teſtimonio repellitur ſimili morbo laborans.

Idem *Novicen.* h *Epiſcopo.*

PErſonas *i* Eccleſiarum: [& *infra.*] Verum ſi coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui conſimili morbo laborantes, ſi certum ſit, aut legitime ſuper hoc poſſint convinci, ſi ab alterutra parte teſtes adducti fuerint, in teſtimonium admittantur.

CAP. XXI.

Chriſtianus contra Judæum in teſtem admittitur.

Idem *in Concilio Lateranenſi.* k (*an.* 1179.)

JUdæi *l* ſive Sarraceni: [& ſ.] Teſtimonium quo-

a *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 8. *c.* 8. b *C.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c.* 9. *p.* 8. c *Embrudin. al. Eſtbruden.* d *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Lat. p.* 8. *c.* 10. e *Poſt Conc. Lat. c.* 12. *p.* 8. *& cap.* 17. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Poſt Concil. Lat. p.* 8. *c.* 13. *& cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Oldrad. Conſil.* 127. *&* 160. *& conſ.* 90. *&* 99. b *vox, Presbyter, deeſt in antiquis.* c *al. V.* d *illorum.* e *al. Marthæ.* f *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 8. *cap.* 15. *& cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *continentur.* h *Norwicenſi.* i *Cap.* 4. *tit. de appell. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 10. *c.* 5. k *ſub Alex. III. c.* 26. l *C.* 5. *tit. de Judæ. in* 1. *compil. Vide Specul. tit. de teſt. §.* 1. *Ad. de quæ de hoc art. dixi lib.* 2. *comm. in direct. Inquiſit. ſchol.* 1. *& lib.* 3. *ſchol.* 124.

que Christianorum adversus Judæos in omnibus causis (cum illi adversus Christianos testibus suis uti præsumant) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicunque Judæos Christianis voluerint in hac parte præferre: cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri.

CAP. XXII.

Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem Alex. III. *Matthæo* a *Cardin.* (*an.* 1170.)

SUper eo *b* quod a nobis tua devotio postulavit, utrum viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consult. tuæ taliter resp. quod *c* cum mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis & nobilitate, potentiam vel honore, testimonium ejus videtur esse suspectum, & ideo non esse aliquatenus admittendum. Super *d* illa vero quæstione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur: respondemus, quod si non est firmatum matrimonium inter eos matre asseverante ipsos *e* esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

CAP. XXIII.

Ad decisionem causæ maxime pro parte Judæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quam duorum probatæ vitæ & laudabilis conversationis.

Idem. (*an.* 1175.)

LIcet universis *f*: [*& infra.*] Quia non est licitum alicui Christiano, & multo minus crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantum quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos & quoscunque Judæos emerserit, quæstio in qualibet causa Christiani, & maxime Clerici, non minus, quam duorum vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conversationis testimonium admittatis, juxta illud Dominicum *g*: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Quia licet quædam sint causæ, quæ plures, quam duos æxigant testes, nulla est tamen causa *h*, quæ unius testimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo.* (*an.* 1174. *Roma in Umbriam.*)

IN literis *i*: [*& infra.*] Quidam nobilis tui Episcopatus quandam sibi legitime copulans, cum eam in domo fere per septennium tenuisset, consobrinam patris ejus, antequam eam duceret, se asseruit cognovisse: ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur, ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nulla ratione dividi *k* patiaris: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

Donec attestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes: postea vero non super eodem capitulo, sed super alio sic. h. d. quoad titulum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CUm venisset *a* ad Apost. sedem Magister M. nobis exposuit, quod Lucius Papa præd. nost. causam, quæ inter ipsum & Abbatem de Sicolan, *b* vertebatur, commisit Judicibus fine debit terminandam: [*& infra. α*] Mandamus, quatenus si sententiam illorum noveritis canonice promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmetis: nec appellatio illam *c* impediat, quæ hic *d* interposita dicitur occasione mortis præd. nost. cum postea egerit & responderit, testesque duxerit producendos. Quæstiones quoque alias, super quibus testes fuere producti, & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem receptis, secundum tenorem ipsarum mediante justitia terminetis. Si quæ vero fuerint quæstiones *e*, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum eisdem, audiatis (si qua hinc inde proposita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[*α &c. & inf. dis. v. p. a. f.*]

CAP. XXVI.

Potest reus producere testes ad probandum contrarium ejus, quod actor probavit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contraria non obstante. hoc dicit, secundum notabiliorem lecturam.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SEries *f* tui rescripti nobis aperuit, quod cum nuper inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis, conjugalis quæstio tractaretur: [*& infra. α*] Pars quæ matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter asserebant, in primo gradu ponendos duas personas, B. videlicet & I. dicentes illos esse fratrem & sororem: pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam tam testes offerens, quam publicum istrumentum. Unde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem Ecclesiæ affirmas, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secundum formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Præsenti pagina respondemus, quod si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illa consuetudine, utpote juri contraria, testes recipere non omittas.

(*α Quia distrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quæstionis quibusdam jurisprudentibus commisisti, ante quos.*)

CAP. XXVII.

Carnalis copula probatur per conveniens testimonium de visu, idem in testimonio auditus, quod adminicula & fama coadjuvant.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea *g* cum quis accusatur aliquam cognovisse, an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant *h*? Respondemus, quod si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus Judex atque discretus, motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.

---

a *al. Marco.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* c *quia.* d *alia.* e *eos.* f *Cap. 1. de foro compet. in 2. compilat.* g *Matth. 18. Luc. 17.* h *Vox, causa, deest in multis antiquis.* i *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* k *Vid. l. 2. §. familia. D. vi bon. rapt. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. signif.*

a *Cap. 25. eod. tit. in 1. compil.* b *Sidolan.* c *illa.* d *Dictio, hic, deest.* e *Hæc dictio, quæstiones, deest in pluribus.* f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compilat.* h *Sola fama carnalem copulam non probari. Vid. gloss. in l. 3. §. 1. cum not. ff. de test.*

CAP.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XXVIII.

Unius Judicis verbo non creditur: ſcripturæ vero ejus per teſtes reprobari poſſunt: fallit hoc in Papa. Ita communiter ſumatur.

Innocentius III. *Conſulibus & populo Beneventano.* (*an.* 1200.)

CUm *a* a nobis: (*& infra.*) Et canonica & civilia jura ſequentes, diſtrictius inhibemus, ne unius Judicis, quantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in cauſis, ſive ſuper teſtamentis, ſive quibuslibet aliis contractibus quæſtio agitetur. Nec ſcriptum eorum (niſi teſtium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei poſſint & debeant duorum vel trium teſtium bonorum teſtimonia prævalere: Salva in omnibus ſedis Apoſtolicæ auctoritate.

CAP. XXIX.

Teſti ſuper dilatoria inducto, non creditur ſuper principali, nec cogitur deponere: ſecus ſi ſuper peremptoria: tunc enim cogi poteſt, ut juret deponere ſuper toto.

Idem *Tyren.* b *Epiſcopo.* (*an.* 1207.)

DE *c* teſtibus: (*& infra.* α) Conſult. t. t. r. quod ſi teſtes ſint inducti ad exceptionem dilatoriam ſolummodo probandam, cum ſuper ea tantum juraverunt dicere veritatem, ſuper principali nec debent audiri, nec cogi teſtimonium perhibere, utpote ſuper quo deponerent non jurati. Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars ſuper principali negotio etiam eos deponere forte petierit, & ut cogantur ſuper toto negotio dicere veritatem, ſacramento eos poſtulaverit obligari: ad id ſunt ſine dubitatione cogendi: niſi forſitan ſufficiens productio teſtium ſuper principali jam facta fuerit, vel renunciatum teſtibus *d*, vel depoſitiones teſtium fuerint publicatæ.

(α *Qui ad exceptionem probandam a partibus inducuntur, tua nos duxit f. conſulendos, utrum cogendi ſunt ſuper principali negotio, & ferre teſtimonium veritati, & an illi ſint ſicut cæteri teſtes examinandi diſtricte, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimum commendantes, quæ in dubiis ſed. Apoſt. vult certificari reſcripto.*)

CAP. XXX.

Dicta teſtium non ſunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit teſtes coram certis Judicibus, non poteſt ad eundem effectum coram Judicibus aliis illos producere, ſed illorum atteſtationibus debet eſſe contentus.

Idem *Helien. & Ciſtren. Epiſcopis, & Archidiac. de Norbanen.* (*an.* 1208.)

COnſtitutus in præſ. noſt. *e* Procurator magiſtri R. propoſuit, quod cum Decanus & Capitulum Eboracen. ei tum auctoritate Lateranen. Concilii *f*, tum privilegi proprii ratione Archidiaconatum Richemundiæ canonice contuliſſent, magiſter H. qui Archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipſum eo poſt appell. ad nos interpoſitam ſpoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad Judices ſuper reſtitutione ſua commiſſionis literas impetraſſet, memoratus H. literas revocatorias impetravit: (*& infra.* α) Inter alia poſtulabat prædictus H. ut faceremus depoſitiones quorundam teſtium aperiri: ſed Procurator prædictus aperiendas ea non eſſe dicebat, cum non in hac cauſa fuiſſent indicti, ſed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiſcopum & eundem R. vertebatur: (*& infra.* β) Nos eas aperire noluimus, ſed cauſam duximus veſtro examini committendam: ita quod ſi vobis conſtiterit, præfatum H. teſtes pro ſe coram Epiſcopo & Decano Lincon. & te fili Archidiac. delegatis Judicibus produxiſſe, atteſtationibus apud eum depoſitis ſit contentus: alioquin eo non obſtante, quod teſtes illi coram Judicibus ipſis, & te, fili Archidiac. fuere producti, pro dicto H. ſi producti fuerint, ad teſtimonium admittantur.

(α *Quas idem Procurator per falſi ſuggeſtionem oppoſuit impetratas, &c.*)

(β *Licet autem Archidiac. ſicut ſuperius eſt præmiſſum, ad faciendam nobis fidem ſuper omnibus pleniorem, atteſtationes quaſdam peteret aperiri, adverſarius autem in alia cauſa eas aſſereret eſſe receptas.*)

CAP. XXXI.

Publicatis atteſtationibus non opponitur in perſonas teſtium; tres cauſas excipit, & ad ſecundum determinationem ſubdit.

Idem. (1208.)

PRæſentium *a* auctoritate ſtatuimus, ut ſi quis poſt depoſitiones teſtium publicatas, objicere voluerit in perſonas eorum, ei tunc tandem id liceat, cum juramento firmaverit, quod ad hoc ex malitia non procedat: Niſi forſan ante publicationem id fuerit proteſtatus: Vel oſtendere poterit, quod poſt publicationem didicerit, quod objicit in perſonas. Cæterum, cum quis perſonas teſtium ſe velle poſt publicationem depoſitionum repellere fuerit proteſtatus ſi quid pro ipſo dixerint, de facili non credatur.

CAP. XXXII.

Si actoris & rei teſtes contraria deponunt, fidem ſibi non derogant, ſed prævalent digniores, & veriſimiliora deponentes: & ſi in cæteris eſt diſparitas, præfertur numerus.

Idem *London.* b *& Helien. Epiſcopis.* (*an.* 1209.)

IN noſtra præſentia: (*& infra.* α) Cum igitur hinc plures, inde vero ſint teſtes numero pauciores producti, quos non ſolum diverſa, ſed adverſa penitus in quibuſdam conſtat teſtimonia reddidiſſe: quia etiam ad multitudinem tantum reſpicere non oportet, ſed ad teſtium qualitatem, & ad ipſorum depoſita, quibus potius lux veritatis aſſiſtit, ex quibus motum animi ſui convenit Judicem informare: Mandamas, quatenus ſi teſtes utrinque producti ejuſdem honeſtatis & exiſtimationis extiterint, cum conſtet teſtes Monachorum eſſe teſtibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono ſententiam proferatis. Si vero teſtes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quod eorum auctoritas aliorum ſit merito multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi abſolvatis eoſdem.

(α *Conſtitutis dil. fil. mag. Wil. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. a quo Procurator fueras deſtinatus, poſſeſſionem Eccleſiæ de Meliton. quam dil. fil. Abbas & Monachi S. Auguſtini Cantuar. illicite occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis ſibi reſtitui poſtulavit.* & infra.

CAP. XXXIII.

Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur; (adde) & teſtes de auditu & fama ſufficienter non probant.

Idem *Priori ſancti Fridiaini Lucan.* d *& magiſtro G. Canonico Piſano.* (*an.* 1209.)

TAm *e* literis veſtris, quam depoſitionibus teſtium, intelleximus, nihil eſſe contra Lucanum electum ſufficienter oſtenſum, niſi de auditu tantum & fama: cum ſuper aliis, ſi qua forte videantur eſſe probata, teſtes ſint vel ſoli, vel tales, qui non potuerunt illa legitime comprobare: Quia vero ſuper matrimonio, quod idem electus dicitur contraxiſſe cum vidua, teſtes non fuere recepti propter appellationis obſtaculum,

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Anton. de Butr. ſupr. de arb. c. non ſine.* b *Turonen. Archiepiſc. al. Tiren. al. Tircenſi. al. Trien.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Specul. tit. de teſtib.* §. 1. d *Vid. authen. jubemus. & ibi Bart. C. de judic.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ſub Alexand. III. c.* 8. *habetur tit. de conceſſ. præb. c.* 2. g *prædictus magiſter R.*

a *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Ant. de Butr. in c. ex parte ſup. eod. & Lap. alleg.* 72. b *al. Lingon. & Elienun. Epiſc.* c *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Rom. ſingul.* 362. *& Corſet. ſingul.* 252. *Incip. duo teſtes, verb. teſtis.* d *Lucenſ.* e *C.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide Abb. in c. reprehenſibilis. infr. de appell.*

ne Laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipſum : nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiſcuſſa, mandamus, quatenus teſtes ſive Laicos ſive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter : excommunicantes ſolenniter, ſi quis eos impedire præſumpſerit, quo minus teſtimonium perhibeant veritati. Demum atteſtationibus publicatis, ſi forte conſtiterit irregularitatem hujuſmodi non eſſe probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per ſeptem Canonicos majoris Eccleſiæ, vel Priores Eccleſiarum civitatis Lucan. Presbyteros ſeu Diaconos bonæ famæ præſtandam : qua recepta, præfigatis ei terminum, quo conſecrandus noſtro ſe conſpectui repræſentet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum conſtitutum non præſtiterit purgationem inductam : vos eum a prælatione Lucan. Eccleſiæ amoventes, mandetis ex parte noſtra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonice celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacriſtam, qui contra prædictum electum literas nobis ſub nomine majoris partis Capituli deſtinaverunt (cum conſtet per atteſtationes prædictas, longe majorem partem Capituli non fuiſſe conſciam hujuſmodi literarum) ab officio & beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos : donec mereantur noſtram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

In cauſa liberali contra contumacem etiam lite non conteſtata, teſtes recipi poſſunt. hoc dicit notabiliter, ſecundum lectur. communem.

Idem *Dulmen.* b *Epiſcopo, & Decano, & Priori ſanctæ Trinitatis Eboracenſ.* (*an.* 1208.)

CUm *c* olim Archid. Menen. adverſus Cantuar. Archiepiſcopum ſuper ſtatu Menen. Eccleſiæ propoſuerit quæſtionem : (*& infra.* α) Mandamus, quatenus niſi pars adverſa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, ſi poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum ſecurum *d* & idoneum convocatis, & lite legitime conteſtata, teſtes, quos Archiepiſcopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Wallia, recipere procuretis. Verum ſi Archiepiſcopus citatus legitime, vel per ſe vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam conteſtari, vos teſtes, maxime ſenes & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, ſublato app. obſtaculo admittatis, & depoſitiones eorum conſcriptas ad ſed. curetis Apoſt. deſtinare, ſtatuentes partibus terminum peremptorium, quo per ſe, vel per reſponſales idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent, ſententiam recepturæ.

(α *Archiepiſcopo ipſi per literas noſtras dedimus in mandatis, ut per ſe vel procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram ſuper hoc accederet reſponſurus. Verum cum ipſe nec veniſſet, nec miſiſſet propter hoc idoneum reſponſalem : volentes Menen. Eccleſiæ paterna ſolicitudine providere, cauſam ſuper hoc ven. f. n. Epiſcopo Helienſi & dil. fil. Lundonenſ. Decano & Archid. Bukman. ſub certa forma duximus committendam, a quibus non fuit hactenus juxta mandatum noſtrum in negotio ipſo proceſſum. Ne igitur cauſa ipſa remanent indeciſa, diſ. v. per a. ſ.*)

CAP. XXXV.

Publicatis atteſtationibus admittitur adverſarius ad probandum contrarium, ſi ante publicationem ſuper hac probatione contraria inſtrui non potuit. h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem *Priori de Belonic.* e *& l. Rectori Eccleſiæ de Borellis.* (*an.* 1210.)

EX tenore *a* veſtrarum accepimus literarum, quod cum vobis cauſam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiſerimus fine debito terminandam : (*& infra.*) Pars mulieris propoſuit, quod dictus miles prius corporale præſtitit juramentum, quod ipſam duceret in uxorem, & poſtmodum carnaliter cognitam traduxit in domum *b*. Miles vero hoc inficiabatur omnino, adjiciens, quod etſi hæc vera eſſent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quod aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Cum per teſtes militis videretur eſſe probatum, quod ipſe ante feſtum Purificationis beatæ Virginis B. *c* mulierem ſolenniter accepit in uxorem, & teſtes M. mulieris dicerent, quod in ſeptimana Paſchali ſequente feſtum prædictum, de ea ducenda præſtitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipſius abſolvi cum inſtantia poſtulabat. Verum ex parte ſæpedictæ mulieris extitit replicatum, quod eo tempore, nec non *d* & ante, quo teſtes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxiſſe, fuerat ſemper in Eboracen. provincia commoratus, cum teſtes ipſi dicerent hoc longe extra dictam provinciam actum eſſe, determinantes tempus & locum : quod per teſtes idoneos erat probare parata. Sed contra fuit ex adverſo reſponſum, quod (cum atteſtationes jam eſſent hinc inde ſolenniter publicatæ) locus productioni teſtium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrum poſt publicationem atteſtationum ſuper illo articulo deberent teſtes admitti : nos inquiſitioni veſtræ auctoritate præſentium reſpondemus, teſtes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

Indulgenda eſt in cauſa quarta productio teſtium petita cum ſolennitate legali, cauſa legitima non refragante, alias legitime appellatur.

Idem *Priori ſancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis : (*& infra.* α) Cum cauſa, quæ vertitur inter Abbatem & Monachos ſancti Dionyſii ex una parte, ac Abbatiſſam & Moniales de Forcellis *f* ex altera, tam ſuper proprietate, quam ſuper poſſeſſione prioratus de Argentolio *g*, Judicibus a nobis commiſſa fuiſſet, & Moniales ſuper cauſa proprietatis prius litem ingreſſæ, teſtes produxiſſent in illa : poſtmodum poſſeſſionis judicium ſuſpenſo petitorio intentarunt : (*& infra.* β) Unde in cauſa poſſeſſionis, quam Moniales petebant ea ratione, quod illæ, quibus ipſæ ſucceſſerant, inde fuerant violenter ejectæ, teſtes fuerunt ab utraque parte producti, & eouſque proceſſum, ut publicatio jam fieri deberet : (*& infra.* γ) Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Abbatem & Monachos quartam productionem teſtium, cum juris ſolennitate ſuper poſſeſſorio petiviſſe, propter hoc intra decem dies poſt interlocutoriam ſententiam appellaſſe (niſi forte Judices quartam productionem negaverint) pro eo quod voluerint effrænatam multitudinem teſtium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibita ſolennitate legali) admittatis eoſdem, ipſos (ſi in probatione defecerint) in expenſis legitimis condemnantes. Et niſi adeo ſit in petitorio jam proceſſum, ut plene poſſit de proprietate liquere *h*, vos cauſam poſſeſſionis, ad quam de juris beneficio Abbatiſſa & Moniales habuere recurſum, primitus terminetis, in cauſa proprietatis poſtmodum proceſſuri : alioqnin quæſtionem terminetis ſimul utramque.

---

a *Vide l.* 1. & 2. *per Cyn. ff. de leg. & de reſt. ſpol. s. literas.* b *al. Helien.* c C. 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *locus litigii ſecurus eſſe debet, ac talis, ut omnis iniquitatis ſuſpicio procul abſit.* e *Bolenti.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Socin. in reg.* 498. *incipit, Teſtes publicatis, &c.* b *vide l.* 1. *C. de ſponſal. & in l.* 2. *eod. tit.* c *al. ita, B. mulierem acceptiſſet ſolenniter, &c.* d *In plur. antiq. nec non & antequam.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. Fortel.* g *Argentario.* h *Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cum olim. de verb. ſign. Anton. Butr. in c. prout. de dol. & cont. Gloſſ. in can. decernimus.* 3. q. 9.

(α *Per*

(α *Per literas ſuas ven. f. n. G. Sylvanecten. Epiſcopus, & dilect. fil. l. Abbas S. Victoris Pariſien. & F. Aurelianen. Decanus, quod.*)

(β *Quod eis de jure licere ipſi de prudentium conſilio per interlocutoriam ſententiam declararunt.*)

(γ *Petebant Moniales prædictæ, depoſitiones teſtium in cauſa poſſeſſionis tantummodo publicari, ſed contradicebant Monachi, allegantes quod ſicut cauſa proprietatis fuerat prius cœpta, ita debebat accipere prius finem, vel ſaltem tam ſuper petitorio, quam ſuper poſſeſſorio teſtes prius publicari debebant. Ipſi vero auditis hinc inde propoſitis, cum ſuper hoc vellent interloqui, habito ſuper hoc conſilio ſapientum, Monachi adjecerunt, quod ſuper cauſa proprietatis renunciaverunt productioni teſtium Moniales, quod cum pars adverſa negaret, & inter partes quaſi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quod atteſtationes in poſſeſſorio publicarent, & ſuper renunciationes Monialium probationes Monachorum audirent, ſed ab hac interlocutoria Monachi ad veſtram audientiam appellarunt. Ipſi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujuſmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipſorum conſilio, ſententiam minime reprobantes, parti Monachorum audientiam indulſerunt, ſi forte rationem aliquam allegarent ad retractandam ſententiam prædictam efficacem: qui tandem poſt allegationes ſuas appellationi prius factæ fortiter inſiſtebant, &c.* & infra. *Nos igitur his & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde propoſita de communi f. n. c. p. a. ſ.*)

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi ſunt teſtes & puniendi, qui eos impediunt: & ipſorum teſtium multitudo eſt per Judicem refrænanda.

Idem *Epiſcopo Placentino.* (*an.* 1208.)

CUm cauſam *a*, quæ inter Epiſcopum Ravennen. ac Commune Favent. [*& infr.* α] Quia vero utrique parti nimis exiſteret oneroſum, ut teſtes producerent coram nobis: mandamus quatenus recipias teſtes, quos utraque pars, tam ſuper principali negotio, quam in perſonas teſtium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de ſingulis circumſtantiis prudenter inquirens, de cauſis videlicet, perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene conſcribas: (*& infra.*) Teſtes autem, &c. Quod ſi forte Faventini vel alii eos, quos dictus Archiepiſcopus ad perhibendum teſtimonium veritati duxerit producendos, præſumpſerint impedire, ut ipſos ab hujuſmodi præſumptione caſſare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem teſtium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum teſtium excedere non permittas, ita videlicet, ut ſi Faventini teſtium depoſitiones ratas habere voluerint, quæ a Ferrarien. Epiſcopo & Abbate Pompon. receptæ fuerint, teſtes ipſi computentur in numero prælibato: alioquin (cum atteſtationes ipſæ ſint clauſæ) iidem teſtes, ſi neceſſe fuerit, iterato producantur.

(α *Super villa Luci & S. Potici, & caſtro Areol. & eorum diſtrictu honore ac juriſdictione noſcitur agitari, diverſis Judicibus duximus committendam, nec potuiſſet per aliquos eorum terminari.* & infra. *Procuratoribus utriuſque partis comparentibus, deinde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utrinque præſtari.*)

CAP. XXXVIII.

Atteſtationes receptæ in ſummario, fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obſtante iidem, vel alii teſtes ſuper eiſdem capitulis recipi poſſunt.

Idem *de* b *Novo fonte & Caſæ Dei Abbatib.* (*an.* 1210.)

II. VEniens ad Apoſtolica *a* ſedem G. Archid. Claremon. humiliter ſupplicavit, ut ſententiam ſuper Decanatu Claremonton. Eccleſiæ pro eo latam, quæ jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cum autem procuratores Capituli Claremon. in noſtra præſentia propoſuerint, ſententiam illam contra juſtitiam, & poſt appellationem ad nos interpoſitam, promulgatam: [*& infra.*] Et idem Archidiaconus ipſos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus reſpondere: P. Subdiacon. noſter ſe ipſi oppoſuit ex adverſo, afferens ſe canonice in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in ſua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipſe non ad illum, ſed ad ſe potius pertinebat: (*& infra.*) Cum igitur ſuper his aliquandiu diſceptaſſent, interlocuti fuimus, ut dictus P. ſi poſſet, in continenti ſuam intentionem fundaret: qui cum ſuper hoc teſtes & inſtrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quod ſua intererat, ut ſe poſſet opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam ſuper electione, quam ſuper ſententia conteſtata, quæſitum fuit ab ipſo Archid. utrum atteſtationes prius exhibitas in articulo ſupradicto in hoc judicio vellet admittere: qui reſpondit quod vellet, dummodo poſſet objicere tam in perſonas teſtium, quam in dicta. Quo audito pars adverſa reſpondit, quod atteſtationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cum non ſuper principali negotio, ſed ſuper articulo incidenti fuiſſent lite non conteſtata receptæ: unde ſuper toto negotio alios volebat teſtes producere vel eoſdem. Pars autem reſpondit adverſa, quod cum teſtes illi, tam ſuper ſententia, quam ſuper electione dixiſſent, & eorum atteſtationes fuiſſent in judicio publicatæ: non licebat eidem (poſtquam teſtificata didicerat) ſuper eiſdem articulis alios teſtes producere, præſertim cum in hoc judicio atteſtationibus illis uſus fuiſſet Subdiacon. prælibatus. Nos igitur juſtitia pronunciavimus exigente, quod teſtes eſſent recipiendi ſuper toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis teſtibus, & rationibus partium intellectis, cauſam ipſam tam ſuper principali *b*, quam etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia vero, quæ in Capitulo aguntur, non facile poſſunt, niſi per Canonicos ipſos probari: volumus, ut ad cautelam abſolvatis eoſdem, ut vocati ad teſtimonium libere valeant pro utraque parte teſtari *c*.

CAP. XXXIX.

Religioſi etiam ad teſtificandum non admittuntur abſque juramento, niſi a partibus remittatur.

Idem *Biſuntino Archiepiſcopo.* (*an.* 1210.)

TUis *d* quæſtionibus: (*& infra.*) Monachi vero de ſuis fratribus ac Converſis, teſtes in cauſis propriis producere abſque juramenti exhibitione non poſſunt: niſi forte a parte remittatur adverſa.

CAP. XL.

Delegatus neceſſarius in teſtem removetur a judicando, & alius ſubrogatur.

Idem *Attrebaten. & e Dedimenen. & Urſicampi Abbatibus.* (*an.* 1210. *Roma in Belgium.*)

DIlecto filio Arienen. *f* Præpoſito nobis *g* innotuit exponente, quod cum cauſam, quæ inter ipſum & Comitiſſam Flandrenſem ſuper donatione ſex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Epiſcope ac Abbas Dedimenen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Præpoſitus citra litis conteſtationem propoſuit, quod teſtimonium Decani ſibi neceſſarium erat in cauſa prædicta, cum de jure ſuo non niſi per ipſum & alium unicum tantum teſtem, facere fidem

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *comp. Ideo vero tam diligens cura in examinandis teſtib. eſt adhibenda per Judicem, ne mendacium dicant, facit Deuter.* 19. *Eleuther. Papa in c. judicantem.* 30. *q.* 5. *Videto Simancan. cath. Inſtit. tit.* 64. *num.* 10. b *al. Novem font.*

a *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Petr. de Benintendis deciſ.* 14. b *In C. Barb. negotio, quam ſuper etiam.* c *al. teſtificari.* d *C.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. hic Guid. Pap.* e *De Dun.* f *Amenſi.* g *C.* 13. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Guid. Pap. hic.*

poſſet:

posset: unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso vel supersedederetur negotio, quousque substitueremus alium loco ejus: vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimo post appellationem a Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te Abbas Ursicampi loco ipsius duximus subrogandum *a*: mandantes, quatenus si est ita (suspensione Præpositi relaxata,) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione prævia procedatis.

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem Innoc. III. *Judici Sabinen.* (*an.* 1210.)

SIgnificavit *b* nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quod fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse *c* super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, interfint: & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven.* e (*an.* 1210.)

CUm causa *f*, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte: (*& infra.*) Cum igitur Abbas & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. (*& infra.*) Si vero pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes, produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud, probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem. (*an.* 1210.)

ALbericus miles *g* nobis insinuare curavit, quod cum olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quod in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. h. d. secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu: scilicet cum testes alias producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm in tua diœcesi *a*: (*& infra.*) Utrum autem, si accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contradictum matrimonium in contrarium juraverant *b*, distinguendo personas & gradus, a quibus directe hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immerito quæri posset. Quanquam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi quam isti: tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, qnod partes testificata didicerant, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris, de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem. (*an.* 1210. *Roma in Campaniam.*)

COnstitutis *c* in præsentia nostra Archiepiscopo & M. Canonico Surrentian. dum ipse illum de simoniæ crimine deferret: (*& f.*) Cæterum quoniam a principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quo minus probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cum quosdam induxerint ad jurandum, ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus a testimonio perhibendo arcere nitantur: & nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam *d* in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos (ut dictum est) jurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti *e* Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eo quod si voluerit, poterit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones iniquam ostendant *f* se causam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario:) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit a tali præsumptione cessare.

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis seu capituli, testes etiam alias productos producere potest.

Idem *Magdeburgen.* g *Archiepisc. & Præposit. Seburgen.* (*an.* 1210.)

I. COnstitutis in præsentia *h* nostra Procuratore A. fororis nobilis viri Marchionis Misnen. *i* & nuncio illustris Principis Bohemorum: (*& f. α*) Pragen. Episcopus ad petitionem ejusdem Principis, ipsa volen-

a *Vid. l. literas. per Cyn. & Bart. C. de præsumpt.* b *Cap.* 14. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Bart. in auth. sed & si quis. C. de testib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. quos super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.* d *Vid. Lambertin. de jure patron. art.* 4. *q.* 2. *princ.* 1. *part.* 2. *libr.* e *al. Urbenen.* f *Cap.* 2. *tit. de empt. in* 3. *comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* b *juraverunt.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* d *Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur, concor. quod not. Bart. in l. quidam consulebant. ff. de re judic.* e *vox, dicti, deest.* f *ostendat.* g *al. Magdeburgen. Archiepisc. & Præposito Sebingenum.* h C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* i *Misinen. Vid. Annal. Misniæ* 670. 104. *Chronic. Sclavor.* 189.

te ad

te ad ipſum accedere, ut ſuas coram eo proponeret actiones, ſed a ſatellitibus ejuſdem prohibita, qui ei vel tertio prohibuerunt ingreſſum, poſt appellationem ad nos interpoſitam divortii ſententiam promulgavit: a qua ipſa fecit ad noſtram præſentiam provocari: (& ſ.) Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis teſtes, quos vel nobilis ipſa pro ſe, vel Princeps pro parte ſua (cum nondum teſtificata didicerint) ſuper proceſſu Pragen. Epiſcopi, vel poſteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipſa pro ſe *a*, vel teſtes, quos prius induxit, vel alios ſi voluerit inducere non vetetur, cum non renunciaverit teſti bus producendis.

(α *Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem conceſſimus auditorem, coram quo propoſuit Procurator nobilis memoratæ, quod cum olim ea ſignificante ad noſtram audientiam perveniſſet, quod prædictus Princeps eam duxiſſet legitime in uxorem, & XIV. annis & amplius velut conjugem legitime pertractaſſet, & filiis & filiabus ſuſceptis ex ea.*)

CAP. XLVII.

Ponit Concilium duodecim, ſine quibus ad probandum conſanguinitatem in cauſa matrimoniali, non valet teſtimonium de auditu. h. d. ſummando generaliter.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216. *Romæ.*)

II. LIcet *c* ex quadam neceſſitate præter communem formam olim fuerit inſtitutum, in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere teſtimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent, uſque ad gradum ſeptimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis exprimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima proveniſſe conjugia: ſtatuimus, ne ſuper hoc recipiantur de cætero teſtes de auditu *d*, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat. Niſi forte *e* perſonæ graves extiterint, quibus fides ſit merito adhibenda, & ante litem motam teſtificata didicerint ab antiquioribus quidem ſuis, non utique ab uno, cum non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed a fide dignis & omni exceptione majoribus: cum ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen ſi unus a pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod teſtantur, tanquam plures & idonei teſtes debent admitti, cum ſecundum ordinem ſolitum judiciorum non ſufficiat unius teſtis aſſertio, etiam ſi præſidiali refulgeat dignitate & actus legitimi ſint infamibus interdicti. Teſtes autem hujuſmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum teſtimonium in cauſa ipſa odio amore, timore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti deſignent, & ab utroque latere ſingulos gradus clara computatione diſtinguant: & in ſuo nihilominus juramento concludant, ſe accepiſſe a ſuis majoribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi jurati deponant ſe vidiſſe perſonas, vel in uno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere: tolerabilius eſt enim, aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra ſtatuta Domini ſeparare.

CAP. XLVIII.

Poſt publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent teſtes, niſi quando dolo, vel negligentia examinatorum ſuper omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Præpoſito Moliſii Firman. diœceſis.* (*an.* 1220.)

PEr tuas nobis literas *a* intimaſti, quod cum cauſa, quæ ſuper quibuſdam terris vertitur inter Canonicos ſancti *b* Petri ex una parte, & G. ſancti Simonis ex altera, tibi fuiſſet ab Apoſtolica ſede commiſſa, dictus G. tribus menſibus poſt teſtium publicationem elapſis, teſtes ſuos inrerrogari poſtulat iterato: (& ſ. α) Nos igitur reſpondemus, illum non eſſe ſuper hoc de cætero audiendum, niſi forſan a principio illos interrogari ſuper certis capitulis poſtulaſſet, idque malitioſe, vel negligenter fuerit prætermiſſum.

(α *Super quo quid agere debeas, Apoſt. reſponſo deſideras edoceri.*)

CAP. XLIX.

Teſtes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: ſed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vell. Oleti & Sacrameniæ Abbatibus, Palentiæ & Segobienſ. diœceſ.* (*an.* 1220.)

III. LIcet *c* dilectus f. n. L. tituli ſanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgien. Epiſcopi, & Clericorum ſanctæ Mariæ de Caſtro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipſi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Epiſcopi contra perſonas teſtium productorum in principali adhuc ſe velle dicere *d* proponebat: (& ſ. α) Mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos contra perſonas productorum ſuper principali negotio partes duxerint producendos: quos ſi rurſus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quod ultra non liceat partibus ad reprobationem teſtium aſpirare: ne, ſi producendi quartos contra tertios, & ſic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

(α *Et proteſtans nihilominus atteſtationes alterius partis, quæ vacante ſede Burgenſi dicuntur receptæ fuiſſe, certis de cauſis nullius eſſe momenti, cauſa ipſa per nos non potuit terminari, licet pars altera ſententiam cum inſtantia poſtularet. Illam igitur ad vos de conſenſu partium remittentes, d. v.*)

CAP. L.

Atteſtationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in judicio, ſi teſtes mortui ſunt: ſi vivunt, eſt in optione illius, contra quem teſtes producti ſunt, an velit atteſtationes recipere, an teſtes de novo deponere. Et adde, etiam ſi atteſtationes publicatæ ſunt. Et hoc ultimum non eſt in l. fin. C. eod. ubi ponitur caſus hujus decret.

Idem *Præpoſito & magiſtro G. & R. Laudun. e Canonicis.* (*an.* 1220.)

PRęſentata *f* nobis Sueſſon. Archidiac. petitio continebat, quod cum inter quondam R. prædeceſſorem ſuum ex una parte, & Capitulum ſancti Petri Sueſſon. ex altera, ſuper juriſdictione, quam idem Archidiaconus ſe in dicta Eccleſia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæſtio verteretur, tandem Cancellarium Pariſien. & magiſtros R. Remens & P. Briton. canonicos *g* ſuper hoc arbitros elegerunt: qui cum ſuſcepto arbitrio adeo in negotio proceſſiſſent, quod productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in ſcriptis, ſigillorum ſuorum impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberent, unus ipſorum viam univerſæ carnis ingreſſus, & alius *h* in Archiepiſcopum Ebredun. *i* aſſum-

a *Hæc duo verba, pro ſe, deſunt in antiq. exemplar.* b *Lateranen. ſub Innoc. III. c. 52.* c *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. & declara hanc conſtitutionem, ut per Dominicum, in can. priſcis. diſt. 55. vid. Guid. Pap.* d *Vid. l. ad teſtium. C. eodem. l. in ſumma. ff. de aqu. pl. arc.* e *Dictio, forte, deeſt in Concil. habetur tamen in Greg. compil.*

a *Vid. Paul. de Caſtr. conc. 369. in cap. in caſu de quo quæritur. & Joan. Andr. in cap. cum cauſam quæ inter. ſupr. eod. quem ſequitur Alex. Conſ. 104. in c. circa primum. vol. 5.* b *Dictio, ſancti, deeſt in omnibus manuſcr.* c *An hæc decret. habeat locum in cauſa ſummaria, vid. per Butrium, in c. veniens. 2. ſup. eod.* d *producere. alit. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Innoc. in c. ex parte. ſup. de arbit.* g *Clericos, in antiquis eod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

assumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Unde cum prædicto R. solo, minime arbitrari valente, videatur arbitrium expirasse: Discret. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis: optione Capitulo reservata, ut vel recipiat depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterum, salvo jure quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quam in dicta.

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.

Idem Honor. III. *Pennen. Episcopo.* a (*an.* 1220. *Roma in Marsiam.*)

NUper nobis *b* A. Presbytero supplicante innotuit, ut cum ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis *infra annum* intrasset, Custos ad probandum, quod idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: (*& infra.* α) Respondemus, quod nullius testimonio quantumcunque religiosus existat (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

(α *Unde præfatus Presbyter asserebat, eorum testimonium nullum esse, prædicto replicante custode, quod secundum sui ordinis regulam jurare non poterant, nec debeant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breviter.*)

CAP. LII.

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes: supple, etiamsi agitur de vita & miraculis alicujus canonizandi. Abbas.

Idem *Corisoton.* c *& Trecoren. Episcopis.* (*an.* 1220.)

VEnerabili fratri nostro *d* Episcopo & Capitulo Corisopton. ac universis Abbatibus apud Cistercien. *e*, in generali Capitulo congregatis: [*& infra.* α] Discret. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & Monachi S. Martini *f* Cistercienf. ordinis super vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monasterii suprædicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in *g* receptione testium adhiberi.

(α *Multisque Episcopis aliis & religiosis, una cum Abbate & Conventu S. Mauritii monasterii Cistercienf. ordinis Crisopon. diœcef. olim nobis insinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino munere claris coruscantem miraculis, adeo ut monasterium ipsum quadam usurpatione usus, seu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus, ut ipsum annumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota præsumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, rite eandem jussione Apostolica faciat, ad gloriam Christi & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati, S. Lupi Crisopon. diœcef. dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissime veritatem, & eum nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus. Idem Episcopus & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur a Domino, meritis dicti viri, quæ licet probata per testes juratos & nominatos in ipsa pagina minuantur, non tamen apparet per paginam sæpedictam, quod ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quod eos super his, de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ solet & debet in testium receptione adhiberi. Unde licet humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen esse censemus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse supernæ gratiæ muneri, sed adesse.*)

CAP. LIII.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit: supple tu, ex Judicis officio.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

CUm clamor *a* validus contra Acherontinen. Episcopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent: (*& j.*) Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confuse, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur a testimonio: emendatus vero, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

Idem.

TEstimonium *b* ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali causa, sive civili, in ipso crimine perseveret. Si vero sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo, quod quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili: potest a testimonio (licet egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine solennitate legali, de qua hic.

Idem.

ULtra tertiam productionem non debent testes ulterius produci in causa: *c* Nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, juramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expoſcat: sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in exceptis criminibus.

Idem.

NOn debet *d* quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cum etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

---

a *Murien. al. Penn. al. Morienſi vel Remenſi.* b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quod non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in c. literis. De præſ. & Dec. conſ.* 91. *& conſ.* 120. c *Crisopon. & Corisopoton.* d *Vid. Caſſ. in Catal. glor. mund. p.* 3. *conſ.* 47. 49. *&* 50. e *Cistercium.* f *In C. Bar. Monachi monasterii S. Maur. Cisterc. &c.* g *receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. libr.* 6. *& Eymer. in direct. Inquisitor. part.* 3. *qu.* 62. *& quæ ibi dixi l.* 3. *adnotat. ſchol.* 119. *Vid. Alb. tract. de ſtatutis. p.* 4. *q.* 71. *&* 72. *& plene per Archid. in c. parvuli.* 22. *q.* 5. *Huc refer Burch. l.* 1. *decr. c.* 164. b *Vid. auth. qui ſemel. C. de probat.* d *Vid. Burch. lia.* 1. *decr. c.* 164.

DE

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULUS XXI.
DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.

CAP. I.

In causa civili monendi & inducendi testes sunt ad testificandum : & si se subtrahant odio , gratia , &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo.* (*an.* 1170.)

CAusam *a* matrimoni , quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commisimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos , ne veritatem occultent , diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant , eos ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus , vel eorum *b* nuncio , quem ad hoc miserint , Ecclesiastica districtione compellas.

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis , excommunicationis & depositionis sententiam.

Idem *Presbyteris Pontiæ.* (*an.* 1170.)

CUm super causa *c*, quæ vertitur inter Prænestinem. Episcopum & Subl. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium : mandamus , quatenus perhibituri testimonium veritati , Apostolico vos conspectui præsentetis. Si vero non veneritis, sciatis vos ab officio & beneficio Ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis , excommunicationis sententiam & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

Testis qui timore adversæ partis se subtrahit , testificari compellitur : adde etiam in criminali , secundum communem intellectum : & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c. dilectorum. inf. eod.

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo.* (*an.* 1120.)

SUper *e* eo : [*& infra. α*] Consul. t. t. respond. quod si factum est notorium , non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Verum si non est notorium , & is, qui convenitur , fatum negaverit , testes , qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judici eos a ferendo testimonio revocari : Licet ad hoc passim possint *f* de juris humani rigore compelli.

(*α Quod certificari desideras , an cum aliquid de aliquo facto manifesto ante Judicem convenitur , hi qui facto interfuerint , cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*)

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali , quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit , secundum verum & communem intellectum. Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

I. PErvenit ad audientiam *g* nostram , quod cum I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ & adulterii crimine accusatus, quendam , qui contra eum ducendus erat in testimonium , juramento adstrinxit , ut non deponeret contra ipsum : [*& infra.*] Nos igitur attendentes , quod nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere : & quod tam ille, qui surripit instrumenta, quam qui adversario parem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit a se litem foveri, & experiri debet in se Judicis auctoritatem elusam : respondemus, ad degendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipsum testem merito esse compellendum.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest , etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundum lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo.* a (*an.* 1190.)

II. PErvenit *b* ad nos, quod cum a Laicis enormis & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus & videntibus inferatur , injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse: & cum læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere : (*& infra. α*) Consul. t. t. r. quod hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant , si aliter veritas nequiverit elici , ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

(*α Sicque fit , ut Ecclesiastica justitia depereat , & Clericalis ordo vilescat. Quia vero super his tua nos duxerit f. consulendos.*)

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideo summat sicut c. 1. supra eod.

Idem.

CÆterum, quod super *c* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur a nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quam consuetudo actibus utentium approbata *d* , si ipsum constiterit odio , vel gratia , veritatem supprimere , aut timore.

CAP. VII.

Testis synodalis , qui coram ordinario super matrimonio deposuit , non compellitur jurare super eo coram delegato ; hoc primo. *Propter superuenientem infamiam , a testimonio repellitur ;* hoc secundo. *Potest tamen se erravit , in continenti , non ex intervallo , dictum suum corrigere.* hoc tertio.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea si testes *e* publici , quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te , vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iterato præbeant juramentum, dummodo aliter fiat fides Judici delegato : nisi forte articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *f* vero testes publico jure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam , postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia , si quandoque non studiose, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent : secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

Cum de fama vel vitio falsitatis inquiritur , cogendi sunt testes. hoc dicit, secundum Joan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani , & Magistro P. Canonico Pisano.* (*an.* 1206.)

SUper his *g* : (*& infra.*) Cæterum volumus & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longe majoris & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. elect. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Dictio eorum , deest in vetust.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 8. c. 1.* d *al. Januens. alit. Jan. Episc.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & c. 7. part. 8. post Concil. Later. sub Alex. III.* f *Dictio , de , deest in vetustioribus.* g *Cap. 1. de præsumpt. in 2. compilat.* h *parem advocationis seu defensionis copiam al. partem.*

a *Seboien. al. Goboten.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilation. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæst. 24.* c *Cap. 2. eod. titul. in 2. compil.* d *Vid. text. in l. 3. & ibi Cyn. C. quæ sit long. consuetud.* e *Cap. 3. eod. titul. in 2. compil.* f *Hujusmodi vero testes publici , jure possunt , &c. & in paucis habetur ut in textu.* g *Cap. 3. titul. de accusat. in 3. compil. Adde hic Guid. Pap.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. IX.

Teſtes, qui ſe ſubtrahunt, etiam in criminali cogendi ſunt.

Idem *Archidiacono Mediolanenſi.* (*an.* 1206.)

CUm contra magiſtrum R. ſuper eo, quod dicitur a ſe de Apoſt. falſas literas reportaſſe, ac per ſe vel per Procuratorem fuiſſe uſum eiſdem, tibi direxerimus ſcripta noſtra: poſtulaſti per ſedis Apoſtol. oraculum edoceri, utrum ſuper præfato vitio falſitatis teſtes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* reſpondemus, quod teſtes prædicti, ſi ſe gratia, odio vel timore ſubtraxerint, per cenſ. Eccl. debes appellat. remota, compellere veritati teſtimonium perhibere. *b*

CAP. X.

Non ſummatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magiſtro G. Canonico Senen.* (*an.* 1222.)

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Epiſcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in noſtra præſentia conſtitutis: (*& infra.* α) Teſtes, qui fuerint nominati, præterquam ſuper criminibus (ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint) per cenſuram Eccleſiaſticam cogatis veritati teſtimonium perhibere.

(α *Dil. fil. tit. SS. Coſmæ & Damiani Diac. Card. conceſſimus auditorem, coram quo cum per conventionis & reconventionis modum ſuper diverſis capitulis, quæ ſub bulla noſtra vobis tranſmiſimus intercluſa, lis fuerit legitime conteſtata, &c.) ſic abſciſſum.*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis, coguntur ſocii, etiam jurati.

Idem *Epiſcopo Bonon. & magiſtro B.* e (*an.* 1220.)

VEnerabilis frater noſter Archiepiſcopus Ravennaten. propoſuit, quod cives Cervicen. *d* cum M. & l. *e* quondam Clericis Eccleſiæ Raven. quandam præſumpſerunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda ſe adſtringentes vinculo juramenti, unde humiliter ſupplicavit, ut cum cauſam ſuper his, & quibuſdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipſe intentionem ſuam probare non poſſit, niſi teſtimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g* (ne pro defectu teſtium pereat ſua juſtitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmiſſa per cenſuram Eccleſ. appellat. remota cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujuſmodi juramento abſolvant, quos idem Archiepiſcopus ad teſtimonium duxerit producendos: eos nihilominus (ſi ſe gratia, vel odio, vel timore ſubtraxerint) diſtrictione ſimili compellentes ad perhibendum teſtimonium veritati.

TITULUS XXII.
DE FIDE INSTRUMENTORUM.

CAP. I.

Inſtrumenti exemplum non ſolenniter ſumptum, fidem non facit abſque originali. h. d. ſecundum ipſius mentem.

Gregorius *h* (*an.* 592.)

SI ſcripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere poſſumus.

CAP. II.

Corruit inſtrumentum ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi ſigillum habeat authenticum, vel a Notario ſit confectum.

Alexander III. (*an.* 1166.)

SCripta vero *a* authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint (niſi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſunt probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

CAP. III.

Reſcriptum Apoſtolicum propter raſuram, in loco non ſuſpecto, non cenſetur vitioſum. h. d. ſecundum mentem.

Idem. (*an.* 1116.)

EX literis veſtris *b* accepimus, quod cum cauſa, quæ inter magiſtrum A. & R. ſuper capella & Ambitoria *c* vertitur, de mandato noſtro ſuſceperitis terminandam, præfatus R. literarum ſibi copiam fieri poſtulavit. Qui cum eas argueret falſitatis, quia in narratione facti abraſæ ſunt, ubi ſcriptum eſt, jura parochialia: (*& infra.* α) Dicimus, quod propter abraſionem illam judicari falſæ non poſſunt, nec etiam haberi ſuſpectæ, præſertim cum & privilegia in poſſeſſionibus abradantur, & literæ in narratione facti (ſi erratum eſt) poſſunt incunctanter abradi.

(α *Nos autem inſpicientes literas veſtras.*)

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falſo, Judex faciet illud exhiberi coram Judice & paucis, & in loco congruo & ſecuro: & interim ſtabitur ſententiæ latæ per illud.

Idem *Eboracenſi* d *Archiepiſcopo.* (*an.* 1165.)

ACcepimus *e* literas, quas Abbas ſancti Auguſtini contra Cantuarien. Archiepiſcopum tranſmiſit: (*& infra.* α) Cum privilegia non inſpecta non valeant argui falſitatis, & difficile ſit & *f* periculoſum, ea apud ſedem Apoſt. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiſcopo in clauſtro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & ſecuro, uſque ad nativitatem proximam ſancti Joannis Baptiſtæ. Si vero nec venerit, nec ſufficientem reſponſalem miſerit, ei perpetuum ſilentium imponatis ipſa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: ſed præcipimus ſententiam, quæ eorum obtentu ſuper ſtatu monaſterii lata eſt, inviolabiliter obſervari: (*& infra.*) Jubemus etiam, ut Archiepiſcopum in inſpectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis eſſe contentum.

(α *Nos itaque attendentes, tempus ad proſequendam appellationem præſcriptum nullatenus expectandum.*)

CAP. V.

Inſtrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adverſario integraliter legi non debet: ſed ſolum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

Cœleſtinus III. *Abbati ſancti* g *Secundi.* (*an.* 1194.)

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quod quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium veſtrum adverſæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quod occaſione unius capituli, ſuper quo convenimini, plurima litigia ſuſcitantur: (*& infra.* α) Conſult. tuæ taliter reſpondemus, ut quandocunque ſuper exhibendo privilegio, vel indulgentia, ſeu inſtrumento fueritis requiſiti, præſente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipſo, audiente parte contraria, tantummodo recitetur, ita quod ſi ſuper uno tantum capitulo *i* quæſtio fuerit, illud ſolummodo deſcribatur, & adverſæ parti copia ejus fiat.

a *Nos igitur taliter, &c.* b *Adde quod de jure civili multantur, conc. l. 1. ff. ſi quis jus dicen. non obtem.* c *In quibuſdam, B. Epiſcopo.* d *Cormen. alit. Cermen. alit. Tremen.* e *al. M. & L.* f *l. fin. C. de hæret. l. quotiens. ff. de quæſtion. & l. cum probatio. ff. de probat.* g *dictio, ei, deeſt.* h *lib. 2. epiſt. 3. cap. 42. regiſtri.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* b *Cap. 1. cod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiona. al. Alodon.* d *Male Epiſcopo.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic. & Petr. Bleſenſ. epiſt. 201.* f *etiam.* g *In Cod. Barb. Fromundi, & ejuſdem conventui.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. Bart. & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. poſſ. Felin. in cap. 1. ſup. de probat. Bald. & doct. in l. incivile. ff. de legib.* i *al. articulo.*

(α *Et*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

(α *Et sic evidenter æmuli multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem vestram impugnant. Quia vero interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & suscitata decidere.*)

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cujus literæ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat. Hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panorm.

Innocentius III. *Mediolanensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1208.)

INter dilectos *a* filios G. Abbatem sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui a præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato, portum Scozulæ, cum honore, districtu & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in curte Berunen. *b* & tenent res monasterii in Granlia: de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessorio per sententiam Episcopi Veronensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo in omnibus jure addendi vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt, ad suum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lucani *c*, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundo per instrumentum sententiæ Asperti, quondam Mediolanens. Archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici *d* Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertio per privilegia Romanorum Imperatorum & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasterium a 60. annis & citra *e*, & a 50. annis & supra possederat supradicta: & quod fama publica erat, ea omnia præfato monasterio a jam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis a Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primo, quia ibi maxime apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio, quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum, eo quod a media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis *f*, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, sed dimidia, tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia *g* in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratia, designabant. Sed cum proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quod si secunda o. & sexta fuisset i. proculdubio non Liutardus, sed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci *a* poterat, quod secundum dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset unam literam continere: cum secundum integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ sint diversæ: præterea inter r. & u. tam modicum erat spatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat spatium, sed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conservationem sigilli, recens erat & mollis. Quod cum diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ posita fuerat exterius, quasi ad conservationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subjunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera fere privilegia Romanorum Impp. præter privilegium Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas, videlicet, icus; nec de cæteris literis, nisi hæc adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quod ex literis ipsis non magis poterat comprobari *fuisse sigillum* Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ: tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio *b* instrumenti, quum tamen Notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propria conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quam charta, & aqua videbatur encaustum *c* infectum, ut antiquius appareret. In omnibus *d* autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, *nulla est habita mentio de illa sententia*, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cum ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet *e*. Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cum inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Cæterum memorati Henrici privilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio, acquisitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cum eadem legitime nequivissent confirmari pariter & donari: confirmari, tanquam prius habita & possessa: donari, tanquam tunc tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum juxta *f* legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa

a *Capit.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* b *al. Bintens.* c *Licinien.* d *Lodvici.* e *al. infra.* f *Dictio, indumentis, deest in nonnullis vetustis exempl.* g *al. quod.*

a *Conjici.* b *superscripto.* c *al. incaustum. est autem encaustum librariorum atramentum, de quo Cæl. Rhodig. lib. 7. lect. antiq. cap.* 31. d *etiam.* e *Vid. l.* 3. *& ibi, Doct. & Bart. D. Jud. fol.* f *Juxta sanctiones legitimas quod meum est ex una causa amplius meum fieri non possit.*

meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [*& infra. α*] Cum ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: [*& infra. β*] Per instrumenta vero locationis, nec est utrique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriæ sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: (*& infra.*) Cum autem super his fuisset diutius litigatum quia legitime probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui peritor est judicari.

(*α Præsertim cum pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitime fuerant a Luitardo donata, & illa donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eidem poterant redonari.*)

(*β Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si varia fuissent ac sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*)

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione voti per cruce signatos impetratæ, tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1208.)

QUod super his: [*& infra.*] Quæsiviſti *a*, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quod si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed etiam nostras, nec solum dubias, sed etiam certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, non decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundum illum: aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Helienſi Episcopo.* (*an.* 1208.)

PAstoralis *b*, &c. [*& infra. α*] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cum aliqua decretalis, de qua Judex merito dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundum eam non metuat judicare: cum non tam ipsius, quam juris communis auctoritate procedere videatur. Verum si juri communi sit dissona, secundum ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

(*α Quæsiviſti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex potest non immerito dubitare, cum plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsæ per metropoles insinuatæ fuerunt. Quia igitur sæpe contingit, quod etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus, s. t. benignius respondentes.*)

CAP. IX.

Post publicata attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.* (*an.* 1206.)

CUM dilectus *a*: [*& infra.*] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriæ obtinet approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere: præsertim cum supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus *b* Scoticanis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi.* (*an.* 1206.)

CUm Joannes *c* Eremita a te centum & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo & Joan. Judicibus Viterbien. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quod cum idem in centum & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuam *d* traderes, a creditoribus liberatam: [*& infra.*] Cum igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Joanni T. Subdiaconum & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi novum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cum a G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni vero, mensis & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minime recordari. Dictus vero Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [*& infra. α*] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [*& infra. β*] Porro cum dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: (*& infra. γ*) Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter

cele-

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re judic.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Scotianis.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *Quando dicatur vacua possessio, Vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem. Instit. de usucap.*

celebratam esse proponas *a*, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non appareat, quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractum, hujusmodi probatio videbitur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verum responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cum utraque pars a nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quod ipsa interrogatio facta fuerit, postquam a partibus extitit in causa concluſum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid *b* occurrit: (*& infra. δ*) De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc *c* nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam vero Judicum prædictorum, qui alias juste pronunciasse noscuntur (cum hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quod alios articulos auctoritate *d* Apostolica confirmantes.

(*α In quo profitebaris, te propria voluntate vendidisse ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.*)

(*β Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in serie instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione vel pure fuerit contractus initus, dixit se minime recordari.*)

(*γ Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones asserunt instrumento merito præferendas.*)

(*δ His igitur & aliis tam coram nobis, quam coram prædicto Capellano propositis & plenius intellectis.*)

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. (*an.* 1222.)

EX parte *e* charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum *f* Reginæ fuit propositum: (*& infra.*) Quia rescriptum Apostolicum pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura O. deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

CAP. XII.

Licite appellatur a Judice, qui parti hoc petenti, non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi & Decano de Arcubus London.* (*an.* 1232.)

GA Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. nobis exposuit, quod cum Prior & Conventus de Ledis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita revocato in statum debitum, &c.

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (*an.* 1230.)

IMputari ei *a* potest, qui contrarias inter se scripturas, in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

Si instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebite promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem *l. tabellioni.*

CUm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: Coram ordinario Judice vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata reperierit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

TITULUS XXIII.
DE PRÆSUMPTIONIBUS.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius, ita & occultus, licet postea dicat se joco feciſſe.

Salomon *in Parabolis.* c

SIcut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem *d.*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni,

---

a *Infero quod per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompensatio. concor. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt.* b *vide l. ubicunque. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit.* c *Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustiorib.* d *hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam.* e *vid. Rom. cons. 348. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona. de acq. hæredit.* f *Anglicorum.* g *Lugdun.*

a *Vid. Anton. de Butr. in c. in nostra. sup. de testibus. & c. ex tenore. sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scripturæ. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom.* b *Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. Bajulos omnes not. 13. & seq. Bal. cons. 62. l. 5. Alex. cons. 136. & 151. lib. 1.* c *Cap. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

& di-

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem ; (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) : Obsecro domine , date illi infantem vivum , & non occidatur : e contrario alia a dicebat : Nec mihi , nec tibi sit : sed dividatur. Respondit Rex & ait : Date huic infantem vivum , & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis.* b (*an.* 390.)

EX studiis suis intelligitur puer *c.* Quemcunque enim virtutibus studere , cum modestia continentiæ , auditioni sapientum , observantiæ mandatorum Dei , maxime simplicitati & humilitati videris , hujus munda & recta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum , qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ.* (*an.* 422.)

NUllus dubitat *d* , quod ita judicium nocens subterfugit , quemadmodum ut absolvatur , qui est innocens , quærit : confitetur enim de omnibus , quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat , reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* e (*an.* 600.)

NOnne *f* bene dicimus , quia Samaritanus es tu , & dæmonium habes? Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei : unum negavit , alterum tacendo concessit.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo.* g

MAndata cœlestia efficacius gerimus *h* , si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus , sed personæ . Quia ex transacta in te vita didicimus , quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. *i*

QUosdam : (*&* k *infra.*) Aphrica vero , qualiter mortalitate & languoribus vastetur , quanto viciniores estis , credo quod subtilius cognovistis.

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco , quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo.* l

QUanto : (*& infra.*) Latere te in vicino non potuit , quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee.* m (*an.* 390.)

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis , & neglectis apparet , quod has negligent.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo , qui probare vult illud , quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* a (*an.* 1170.)

QUia verisimile *b* non est , quod H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit , & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam : Provideas , ne super hoc probationem recipias , nisi communis loci fama id habeat , vel tales personæ appareant , de quibus verisimile non sit , quod debeant dejerare . Quoniam sæpe contingit , quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus , ac alia adminicula probatur matrimonium. Panorm.

Idem *Genuen.* c *Archiepiscopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit , quod cum libera mulier per decem annos & ultra , cuidam servo scienter cohabitaverit , & ab eo fuerit carnaliter cognita , nunc ipsum asserit suum non esse maritum . Verum vir eam vendicans in uxorem , ostendit publicum instrumentum , in quo sese conjuges nominant , & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet . Mulier vero instrumentum illud asserens vitiosum , ut servo dominus fraudaretur , plures testes produxit , quod ille ab amicis ejus sæpe rogatus , ut eam desponsaret , nec desponsasse , nec desponsaturum se ipsam firmiter asserebat : vir autem nonnisi prædicto instrumento , & quibusdam testibus , qui viderant eam annulos deferentem , ipsam probavit uxorem : sed mulier de more illarum , quæ panes vendunt , se annulos detulisse dicebat . Verum , quia in hujusmodi dubietate , fama viciniæ magis debet attendi , si fama loci habet , quod vir ipsam in lecto *e* , & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonium sit maris & fœminæ conjunctio , individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier , ut eidem viro affectu serviat conjugali , præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit , qui officium suum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit , quod cum P. ab A. muliere , quam in uxorem acceperat , peteret separari , accusatores matrimonii produxerunt testes firmiter asserentes , quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium , consanguineum viri ejusdem solum cum sola , nudum cum nuda , in eodem lecto jacentem , ea (ut credebant) intentione , ut eam cognosceret carnaliter *h* , viderunt , multis locis secretis , & latebris ad hoc commodis , & horis electis : [*& infra.* α] Consul. tuæ taliter respondemus , quod ex hujusmodi violenta , & certa suspicione fornicationis , potest sententia divortii promulgari : ita quidem , ut vir licentiam habeat , mortua illa ducendi aliam , muliere sine spe conjugii remanente.

a *Et publica fama consentit , quod post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem , quod in præsentia tua publice , ut asseris , sunt confessi , quamvis & id post*

---

a *Illa.* b *al. Salomon. in parabolis.* c C. 20. *& c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. Huc spectat l. is qui.* §. *divus. ff. de tut. & cur. dat. ab his. &* §. *servos. in gloss. deserunt. Inst. de rer. divis.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Homil.* 18. f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. Bald. in l.* 2. *C. de sacr. Eccles.* g *Greg. l.* 2. *epist.* 4. *regist.* h *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & c.* 1. *tit. de offic. vic. in* 1. *comp.* i *Greg. l.* 7. *epist.* 123. *sive* 127. *regist.* k *Cap.* 7. *eod. tit. in comp.* l *Greg. in regist. l.* 10. *epist.* 33. *&* 34. m *Cap.* 8. *&* 10. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *al. Castrensi.* b *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Januensi.* d *Cap.* 14. *de sponsa. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 42. e *Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi. & vide Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in cap. ex transmissa. de rest. spol.* f *In quibusdam deest inscriptio , ut in* 2. *comp.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Vide Matth. sing.* 116. *& Alexand. cons.* 15. *incipit , Viso processu.* h *In C. Barb. ut eam cognosceret carnaliter , viderunt , & in secretis , &c.*

contractum matrimonium feciſſe negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta quod de marito ſe ſimulans concepiſſe, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, ſe mentita eſt peperiſſe, & rebaptizari faciens virum ſuum decepit. Procedente vero tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus a quibus eum emerat occulte reſtituit, poſtea veneficum potum & alias vitæ inſidias viro paraſſe eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. conſulendos, ſi ad diſſolvendum matrimonium prædictæ probationes ſufficiant.)

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. d. cap.

Clemens III. (*an.* 1190.)

TErtio loco queſtionis a hujuſmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis ſponſam, in quam per verba de præſenti conſenſit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipſius ſponſæ proſiliens *b*, ſe a juvene carnaliter præcognitam proponebat: a qua producti teſtes dixerunt, ſe pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes: quod eos inſimul viderant per plana & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & teſtimonium viciniæ ſuper hoc recepiſſe dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus ſufficienter credidiſti eſſe probatum, quod eadem mulier aſſerebat) tam ipſa, quam juvenis juramentis adſtricti ſeorſum conceſſi ſunt, quod ſe invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ab ea, quam deſponſaverat, ſeparari. Nos autem, quæ dicta ſunt intelligentes, præſertim cum hoc non dicatur occultum, ſed quaſi prædicetur a pluribus manifeſtum, conſultius eſſe credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, ſed ſolutis ſponſalibus ſeparentur.

CAP. XIV.

Propter præſumptionem etiam vehementem, non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Epiſcopo & Archidiacono Bituricen.* (*an.* 1198.)

LIteras veſtras recepimus *d*, continentes, quod cum cauſa, quæ vertitur inter Altiſſiodoren. Epiſcopum, & quoſdam Burgenſes de Charitate, quos idem Epiſcopus de hæreſi impetebat, vobis & Abbati Collonenſi, a ſede Apoſtolica delegata fuiſſet, utraque pars vos duos ſub certa pœna ſibi arbitros ſtatuerunt, delegata vobis nihilominus poteſtate reſervata: G. autem lator præſentium, unus ex illis, hæreſim ſuam fuerat publica voce confeſſus, & de fratre ſuo ſimiliter recognoverat, quod eodem ſecum laborabat *e* errore: [*& ſ. α*] Nos vero prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, poſtea ſe dixiſſe negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, aſſerendo illum hæreticum, vel perjurium poſtea commiſit in Deum, purgando illum de hæreſi: quorum utrumque reddit illum valde ſuſpectum: quanquam veriſimilius *f* videatur, quod eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæreſi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixiſſet præſertim in fratrem, quem tanquam chariſſimum, non aſſeruiſſet hæreticum, niſi fuiſſet accenſus zelo fidei orthodoxæ. Unde præſumitur, quod cum poſtea purgavit illum de hæreſi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter ſolam ſuſpicionem (quamvis vehementem) nolumus) illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam ſecuritatem recipiatis ab ipſo, præter juratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis *a* debeat coerceri, diſcretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve ſit vere pœnitens, an ficte converſus: & ſi eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non ſinatis ipſum indebite moleſtari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

(*α Qui cum de fide ſua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eique purgatio facienda per eundem W. qui vere pœnitens & catholicus credebatur, eſſet indicta: tunc ipſo W. fratrem ſuum, quem publice aſſeverat hæreticum, præſtito juramento catholicum eſſe firmavit, & ſic a præfato Epiſcopo duo contraria proponebatur dixiſſe: unde ab Epiſcopo & perjurus & hæreticus cenſebatur. Ex contrario vero idem W. propoſuit, quod licet de ſe publice confeſſus fuiſſet, nihil tamen de fratre fuerat confeſſus. Unde bene poterat illum purgaſſe, maxime cum a duobus Capellanis de Albiniaco, qui conſcientiam illius noverant, ſe dicat audiviſſe, quod tanquam catholicum poterat illum ſecure purgare, qui eorum literas poſtea vobis oſtendit. Sed Epiſcopus ſuper eo, quod de fratre negaverat, protinus eum per ipſum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipſum prolapſum in hæreſim aſſerebat. Vos igitur in prædictum W. contrarietates notabiles attendentes, ipſum cum literis veſtris ad præſentiam noſtram tranſmiſiſtis, bonis ejus interim annotatis, donec de perſona ejus & bonis quod ſtatuendum foret, ſtatuere curaremus, adjicientes, quod cum idem W. apud vos cum quibuſdam inſtaret, ut purgationem reciperetis ipſius ſicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eo quod ſibi contrarius videbatur, admittere noluiſtis, purgatione tamen pro eo per manum VIII. bonorum virorum admiſſa: quia vero vulpeculæ, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, ſagaci ſunt ſtudio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.*)

CAP. XV.

Non præſumitur incontinens in ſenectute, qui in juventute continuit, maxime ſi eſt literatus.

Idem *Cenadien. Epiſcopo & Abbati Deciquorum.* (*an.* 1198.)

CUm in juventute ſua *b* Quinqueccleſienſis Epiſcopus adeo ſe maturum, honeſtum & providum exhibuerit, ut ab Eccleſia Romana meruerit pallio decorari: non eſt de levi credendum, quod poſtquam ad ſenilem *c* pervenit ætatem turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes hujuſmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in ſenectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quod vir præditus ſcientia literarum, propriæ ſalutis oblitus, ad eam paſſionis ignominiam ſe converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perperraret inceſtum? cum etiam ſecundum ſententias ethnicorum naturale fœdus inter tales perſonas, nihil permittat ſævi criminis ſuſpicari *e*. Licet igitur Rex Hungariæ eundem Epiſcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detuliſſet, poſtulans, ut malum hujuſmodi pernicioſum exemplo de Hungarica Eccleſia tolleremus: Quia tamen ejus ſuggeſtio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures noſtras quaſi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, ſi ſpiritus eſſet ex Deo, Aurienſi *g* Epiſcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & caute a Coepiſcopis indagaret, utrum præfatum Epiſcopum crederent tali labe reſperſum. Qui nobis poſtmodum reſcripſerunt, quod eum virum honeſtæ con-

a *Cap.* 8. *tit. de ſponſal. in* 2. *compil.* b *Quod ſit audiendus, qui ſuam turpitudinem allegat ob animæ periculum, evitandum vide Jaſon. in l. Jusjurandum, quod ex conventione.* §. *procurator. ff. de jurejuran.* c *jungantur.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *Quid contineatur ſub hoc, infr. patet in gloſſ. ſuper verb. purgando.* f *videtur, al. videbatur.*

a *Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compil.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilation.* c *poſtq. venit ad ſimilem ætatem, &c.* d *converterit.* e *vide l. ut vim. & ibi gloſſ. & Doct. ff. de juſtit. & jur.* f *al. Sed ut probaremus ſpiritus, ſi eſſent ex Deo, &c.* g *Januenſi.*

verſa-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

versationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus præsumatur.

Idem *a Archidiac. & Præposito Mediolan.* (*an.* 1200.)

DUdum *b* Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem a Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem: *c* [*& infra.*] Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quod nequaquam sufficiebant duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quod prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum: (*& infra.*) Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

TITULUS XXIV.
DE JUREJURANDO.

CAP. I.

Agi potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quoad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d *universis Christianis.* (*an.* 735.)

EX administrationis: *e* [*& infra.*] Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub contradict. app. ob.* Ecclesiastica districtione cogatis.

CAP. II.

Non valet juramentum præstitum a Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ. Vel sic: *A juramento meticuloso fit absolutio per Judicem Ecclesiasticum.*

Gregorius *in Registro.* f

I. PErvenit ad nos *g* Laudicen. Episcopum ab Ar. Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quod non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit.

CAP. III.

Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præbuit juramentum.

Idem *Regi Francorum.*

II. PErvenit *h* ad nos: [*& infra. α*] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione, interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minime paruisse.

(*α Quod cum jam pridem ad partes Alverniæ, &c.*)

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem capitula continens, secundum quam jurant Papæ Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem a Papa sibi jurant. Hoc sit pro summario & divisione.

Idem *Petro Subdiacono.*

EGo *a* N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto *b* Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero neque *c* in consilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum *d*, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus *e* damnum nulli pandam: Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvar *f* licentia. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta *g* Evangelia.

CAP. V.

Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiæ juramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.

Urbanus Papa. (*an.* 228.)

NUllus Episcopus Clericos suos (nisi forte, quibus *h* Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit: quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. *Episcopo Vigilen.* (*an.* 1180.)

DEbitores *i* ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super re pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter solvere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.*

I. AD nostram noveritis audientiam perveniſſe *k*, quod cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuasset, quasdam ab eis possessiones & reditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quod super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis & reditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit *l*, tu tamen, frater Archiepiscope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti: [*& infra. α*] Ideoque mandamus, quatenus recepta a præfato P. sufficienti, cautione, quod vestro debeat parere mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui prædictas possessiones & reditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est *m*, eos Eccle-

a *Archiepiscopo.* b *Ex hac Decr. collige, quemlibet præsumi bonum, de quo art. præter. Fel. vide Alex. conf.* 127. *incip. Salvatoris in* 3. *volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetustissimis, nonus: in cæteris* 3. *habetur; in uno octavus, quod rectius videtur. Hoc caput inordinate & præposterе sequentibus est præpositum, cum sit ex sec. compil. sequentia ex* 1. e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *al. ex Registro Gregorii.* g *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 17. *c.* 7. h *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. Sed neque hoc c. dicit Ant. Augustin. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *& q.* 88. *art.* 2. *&* 12.

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. beato.* c *dictio. neque, abest.* d *Quid appell. membri veniat, Bartol. in l.* 2. *ff. de pub. jud. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugit. &* 89. *dist. c. singula.* e *eorum.* f *al. absolvat.* g *Sancta Dei.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 16. *c.* 4. k *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* l *vid. l.* 1. *cum not. C. de fruct. & lit. expen.* m *Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.*

Ecclesiastica censura cogatis, ut hæc restituant, nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cum autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quicquid (deductis expensis) ultra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis: & si commonitus non fecerint, in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

(α *Exinde vobis literas nostras cogimur destinare, præsertim cum ille, sicut asserit, forte sua velit esse contentus.*)

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis æternæ, servandum est: Ecclesia tamen Romana consuevit a talis juramento absolvere.

Idem Alexand. III. *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SI vero *a* aliquis quenquam gravissimo metu sub religione juramenti suum jus refutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verum aliquando in Rom. Eccles. a pluribus præd. n. factum esse recolitur, quod Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiæ abjuraruntur, de juramento absolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad præstandum illud compulerant, permissi sunt in eadem Ecclesia ministrare.

CAP. IX.

Monachi, qui pro debito monasterii jurant stare in obstagio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indemnem servare, juramenta servare coguntur.

Idem *b Sardinensibus Episcopis.*

EX rescripto *c*, quod nobis est præsentatum, innotuit, Abbatem Tremen. cum Petro super summa octo millium solidorum taliter convenisse: (& ſ.) Super hæc prædictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de observanda conventione juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisset dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, quam *e* Monachos, quam V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurarunt, eadem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiæ: & in terra præfati V. & uxoris ejusdem, usque ad dignam satisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X.

Perjurus est & ab Ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem *Lundon. & Vigorien. Episcopis.*

QUerelam *f* R. Canonici Linconien. accepimus, quod cum V. Clericus ei duos bisantios nomine Ecclesiæ de statera se annuatim soluturum, interposito sacramento firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab ejusdem pensionis solutione *a* cessasse, ipsum a præscripta Ecclesia removentes, eam præfato R. restituere minime differatis.

CAP. XI.

Si præsentatus jurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum & non primum, tamen ab Ecclesia removetur.

Lucius III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1181.)

TUa nos duxit fraternitas *b* consulendos, cui standum sit juramento, cum Clericos Religiosi jurisjurandi religoine constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel præstandum aliquid beneficii, præter solitam pensionem: cum autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quod antiquam pensionem & solitam non augebunt. Tuæ igitur consult. breviter *c* respondemus, quod cum posterius juramentum ratione & Lateranensis Concilii *d* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate processit. Cæterum justum est, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuo excludantur.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quam alii sunt puniendi. h. d.

Urbanus III. *Archiepisc. Pisan.* (*an.* 1186.)

CUm *e* quidam. (& ſ. α.) Consul. t. t. r. quod in Episcopos, qui suum transgressi sunt juramentum, est tanto gravius vindicandum, quanto majori præeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterunt ad similia provocari.

(α *Episcopi Sardiniæ, sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut tenebantur, juramento adstricti, non solverint: & quidam Episcopus ipsius terræ in die dedicationis Ecclesiæ ordines, cum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando, quod fratri vel sorori patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare, a nobis quid de hujusmodi faciendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur.*)

Illicitum est juramentum de non præbendo subsidium conjuncto. h. d.

§. 1. Illi vero *f*, qui jurant non loqui patri vel matri, sorori vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod male juraverant, pœnitentia competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi clausirum abjurantis: & sibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.

Idem.

SIcut *g* ex literis tuæ discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiæ calore succensus juramento firmavit, quod in clausiro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus: (& ſ. α) Respondemus, quod non licuit Monacho supradicto temerarium *h* juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua solicitudo provideat, quod talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse vero in clausiro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam pœnitentiam exequatur.

(α *Quærenti ergo tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.*)

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit Prælato, successoribus jurare non cogitur.

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 17. c. 1. vide c. ad audientiam, supra.* b *Sardin. & Gabilon. Episc.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 17. c. 3.* d *al. G. al. N.* e *in antiq. & Monachos.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 17. c. 5. Vide Corset. sing. 93. lit. E. in verbo Emphyteuta.*

a *cessare.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *taliter.* d *Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 7. §. prohibemus. Habes infr. de cens. c. prohibemus.* e *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp.* f *Vide Sotum lib. 8. de just. & jur. q. 1. art. 7.* g C. 3. *eod. tit. in 2. comp.* h *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 7.*

Clemens III. *W.* a *Regi Siciliæ.* (*an.* 1190.)

VEritatis *b* amica ſimplicitas: [*& infra.* α] Reſpondemus, ut hæredes tui, qui nobis vel alicui ſucceſſorum noſtrorum juraverint, aliis jurare minime compellantur: catholicis tamen ſucceſſoribus noſtris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c*, & fidelitatis puritatem, nihilominus ac ſi juraſſent, omni tempore teneantur abſque tergiverſatione aliqua fideliter obſervare.

(α *Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuſcari. Eapropter, fili chariſſime in Domino, audito quod in magnitudinis tuæ præſentia quæſtio mota fuerit, utrum ex tenore noſtri reſcripti colligeretur, quod ſinguli tuorum hæredum ſingulis noſtris ſucceſſoribus fidelitatis præſtare debeant & hominii juramentum? Intellecta etiam expreſſione vel expoſitione dil. fil. n. A. tit. S. crucis in Hieruſalem & P. tituli S. Laurentii in Damaſco Presbyterorum Cardin. ſed. Apoſtol. Leg. quæ ad nos fuit ſub ſigillorum ſuorum teſtificatione tranſmiſſa: a ſano intellectu eorum nolumus aliquatenus diſſentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quod cum intentio noſtra non ſit, ut intolerabile tibi ſit tuiſque heredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*)

CAP. XV.

A juramento per metum extorto Eccleſia ſolet abſolvere: & ejus tranſgreſſores ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Cœleſtinus III. *d Brunduſienſi Epiſcopo.* (*an.* 1194.)

VErum *e* in ea quæſtione, quæ quinto loco ponitur, an a ſacramenti vinculo abſolvantur, qui iſtud inviti pro vita & rebus ſervandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quam quod anteceſſores noſtri Rom. Pont. arbitrati fuiſſe noſcuntur, qui tales a juramenti nexibus abſolverunt. Cæterum ut agatur conſultius, & auferatur materia dejerandi *f*, non eis ita expreſſe dicatur, ut juramenta non ſervent: ſed ſi non ea attenderint, non ob hoc ſunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato ſtare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius licite factum, illud ſervare non teneor. h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g H. & S. & M. civibus Venetis.*

VEniens *h* ad præſentiam noſtram A. nobis expoſuit, quod olim cum M. Maurien. *i* alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cum graves inimicitias incurriſſet, quidam, qui partis utriuſque amatores extiterant, ſuggeſſerunt prædicto A. ut in ſatisfactione injuriarum veſtro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet ſe tale quid commiſiſſe, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud ſub tali confidentia præſtitiſſet, ipſi ſub juramenti debito præcepiſtis, ut nunquam curiam Ducis intraret, niſi cum omnes per edictum ipſius generaliter ad curiam vocarentur: (*& ſ.* α) Verum quia idem A. qui dicti Ducis eſt Conſiliarius, & in jure ſuo multis Eccleſiis, quarum eſt Advocatus, ex promiſſo tenetur adeſſe, nequaquam taliter juraviſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciviſſet: noveritis nos Patriarchæ Granden. mandaſſe, ut ſi mandatum priori juramento licite facto repugnet, ipſum auctoritate noſtra denunciet non ſervandum. *l*

(α *Aut niſi per nobilem virum R. Comitem & H. Mauroten. qui abſentes eſſe dicuntur, ipſum contingeret relaxari.*)

a *al.* Gulielmo. b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *al. hominii & fidelitatis puritatem, &c.* d *al. Brundienſ. Archiepiſc.* e *Pars c. cum non ab homine. ſup. de jud. & c.* 6. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *perjurandi.* g *Henrico Vitali & Leonardo Marco Mauricen.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Mauricen.* k *Cumque idem A. non credens ſe tale, &c.* l *obſeevandum.*

CAP. XVII.

Qui juravit Eccleſiam defendere, & requiſitus ſine juſta cauſa recuſat, perjurus eſt, nec eum defendit appellatio.

Idem *magiſtro Apollinari.* (*an.* 1206.)

BRevi ſciſcitatus *a* es quæſtione, utrum ille, qui jura alicujus Eccleſiæ ſervare ac pro poſſe defendere juramento tenetur, ſi neceſſitate imminente ſuper hoc ſub juramenti debito requiſitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Reſpondemus, quod in hoc articulo appellantem a perjurio talis appell. non excuſat, imo (niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus non poſſit Eccleſiæ ſubvenire) culpa perjurii potius irretitur.

CAP. XVIII.

Jurans ſcienter illicitum, non indiget abſolutione, ſed tenetur illud non obſervare. Si vero juravit ignoranter, debet illud obſervare, ſi aliquo licito modo eſt obſervabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet obſervare juramentum, ſed de animo depravato aget pœnitentiam.

Idem *illuſtri Regi Aragoniæ.* (*an.* 1205.)

QUanto perſonam *b* tuam: [*& infra.* α] Quidam Conſiliarii tui (imo potius deceptores) tuum animum induxerunt, ut jurares irrequiſito aſſenſu populi, uſque ad certum tempus patris tui conſervare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cum autem adeo ſit diminuta & minoris valoris effecta, quod grave propter hoc ſcandalum in populo generatur, tu quod egeras *c* indiſcrete cupiens revocare, ac neceſſitati populi ſatisfacere, ab obſervatione juramenti prædicti poſtulaſti ſuppliciter a nobis abſolvi. Super quo diligens indagator potuiſſet facile intueri, quod non tam erat abſolutio neceſſaria, quam interpretatio requirenda: quoniam cum juramentum feciſti, monetam aut falſam, aut legitimam eſſe credebas. Si falſam, juramentum fuiſſet illicitum, & nullatenus obſervandum, & pro eo eſſet tibi pœnitentiam injungenda: cum juramentum non, ut eſſet iniquitatis vinculum, fuerit inſtitutum. Si vero legitimam eſſe credebas, juramentum licitum fuit & uſquequaque ſervandum. Et ut irreprehenſibiliter obſervetur, conſulimus & mandamus, ut reprobata moneta, quæ a legitimo pondere fuerat defraudata, alia ſub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, ſecundum eum ſtatum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quod antiqua moneta, quæ ab illo ſtatu falſata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & diſpendium vitari poterit, & juramentum ſervari. Veruntamen ſi monetam ipſam in præſtatione juramenti credebas a legitimo pondere diminutam, & tua ſuper hoc conſcientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & ſatisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento ſtudeas adimplere.

(α *Inter alios Chriſtianos Principes ſinceriori charitate diligimus, tanto Serenitati Regiæ diligentiori ſolicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod abſit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Et tenore ſiquidem literarum tuarum & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo conſiſtentium nobis innotuit, quod adverſus inimicos Chriſtianitatis, qui præ magnitudine ſuæ potentiæ terram Hiſpaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium chariſſimi in Chriſto fil. n. regis Caſtellæ illuſtris, cum armatorum multitudine feſtinares.*)

CAP. XIX.

Non valet juramentum præſtitum in præjudicium juris ſuperioris.

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilatione.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *In Cod. Barbat. egeras indiſcrete, diſcrete cupiens, &c.*

Idem

Idem *Conſulibus & populo* a *Tudertino*.
(*an.* 1204.)

VEnientes *b* ad ſed. Apoſtol. Conſules veſtros ſuper his, quæ ad nos de vobis ſæpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum aſpere convenire. Cum enim & appellationibus interpoſitis ad Apoſt. ſed. teneamini humiliter & devote deferre, cum & leges etiam ſeculares poſt ſententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos ſententias appellatione ſuſpenſas executioni mandatis. Verum iidem Conſules nobis exponere curaverunt, quod cum aliqui veſtrum vocantur ad officium conſulatus firmant proprio ſacramento, quod ſuper mutuis & plagiariis ſecundum veſtræ civitatis conſuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverunt, exequentur. Unde ſalvo hujuſmodi juramento vos non poſſe ſuper his appellationibus deferre dicebant. Quia vero non minus Judices ſecundum leges, quam Conſules veſtri ſecundum conſuetudinem veſtræ civitatis judicare jurarunt: & ideo ſicut Judices contra leges, ſic & Conſules veſtri contra conſuetudinem poſſent *c* ſubditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpoſitis, deferatis, cum prædictum juramentum vos excuſare non poſſit, in quo debet intelligi jus ſuperioris exceptum. Cum ergo poſtquam S. lator præſentium ad ſed. Apoſt. a ſententiis G. Judicis appellavit, ſententiam ipſam duxeritis executioni mandandam, in poſſeſſionem rerum, de quibus quæſtio vertebatur, appellantis adverſarium inducentes: volumus & mandamus, ut poſſeſſionem ipſam reſtituatis eidem: alioquin noveritis nos Epiſcopo Nucerino *d* mandaſſe, ut vos ad id Eccleſ. cenſ. compellat.

C A P. X X.

Jurans uſuras non repetere, poteſt juramento non obſtante ex nova cauſa repetere. h. d. ſecundum intellectum notabiliorem.

Idem *Piſano Archiepiſcopo*. (*an.* 1205.)

II. AD noſtram *e* noveris audientiam perveniſſe, quod cum I. & G. Petro uſuras non modicas perſolviſſent, juramento firmaverunt, quod nec per ſe, nec per alium prædictas uſuras repeterent, vel apud Eccleſiaſticum Judicem, ſed etiam ſecularem ſuper his deponerent quæſtionem. Cumque creditor condiderit teſtamentum ſuis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent ſe dediſſe uſuras eidem, ipſas eis reſtituere procurarent. Unde cum prædicti I. & G. uſuras repetere non attentent propter hujuſmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant ſatisfacere de uſuris: Mandamus, quatenus ſub pœna excommunicationis publice in Eccleſia proponi facias, vel proponas, ut qui ſuper hoc noverint veritatem, procedant ad teſtimonium proferendum: & ſi per dicta teſtium vel alia documenta tibi conſtiterit de præmiſſis, hæredes illius, ut uſuras, quas a prædictis pater eorum accepit, reſtituant univerſas, Eccleſiaſtica cenſura compellas.

C A P. X X I.

Juramentum generale debet ita intelligi, ſi fieri poteſt, ut non obviet juri, alias tanquam temerarium non obligat contra juris obſervantiam.

Idem. *Napolitano Archiepiſcopo*. (*an.* 1206.)

III. AD noſtram *f* noveris audientiam perveniſſe, quod a te quaſi per extorſionem tale fuit præſtitum juramentum, quod in omni cauſa deberes ordinem judiciarium obſervare. Verum quoniam ſecundum traditiones canonicas manifeſta accuſatione non indigent *g*: nec in eis eſt ordo judiciarius obſervandus, qui debet in aliis obſervari: nec tu quando ſub præmiſſo tenore juraſti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas ſanctiones, alioquin non juramentum, ſed perjurium potius extitiſſet, nec eſſet aliqua ratione ſervandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod conſonet canonicis inſtitutis, frat. t. auctoritate præſentium intimamus, quod in manifeſtis & notoriis ratione juramenti præmiſſi non credimus te teneri ſervare ſubtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non ſervari per omnia ipſa juris ratio poſtulat & requirit. Unde videbitur ſubtiliter intuendi de ordine judiciorum procedere, ut in præmiſſis non per omnia ordo judiciarius obſervetur. Quanquam & ſecundum approbatum intellectum recte poſſit intelligi, quod juraſti, ut in omnibus cauſis ordinem judicarium obſervare, in illis videlicet, in quibus eſt ordo judicarius obſervandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem ſervabis, & inſtituta canonica non omittes.

C A P. X X I I.

Si unum juramentum uni debitum alteri præſtatur, illicitum eſt: & eo non obſtante, cui debetur, præſtandum eſt.

Idem *Judici Carolitano*. a

EA te *a* credimus diſcretione vigere, ut intelligas per teipſum, quod onus non remittitur, ſed augetur, cum cuiquam improvide ſolvitur, quod alii ex debito eſt præſtandum. Sane cum Archiepiſcopus Turritanus a te nomine *c* noſtro juramentum fidelitatis (ſicut a nobis mandatum acceperat) exegiſſet, illud exhibere in ejus manibus diſtuliſti, aſſerens, quod Piſano Archiepiſcopo ſalvo Apoſtolicæ ſedis honore hujuſmodi præſtiteras juramentum. Cum igitur nobis & Eccleſiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, ſi præſtitum juramentum ei, quod a te nobis tanquam debitum eſt præſtandum, contrarium reputes, illud illicitum judicabis: & illicito non obſtante, quod licite, imo ex debito petitur, exhibebis: vel ſi præſtitum præſtando contrarium non exiſtit, illud ſine difficultate præſtabis.

C A P. X X I I I.

Qui juravit ſtare mandato alicujus, non tenetur parere, ſi præcipit illicita, ut quod filium exhæredet, vel uxorem abjuret.

Idem *d Alatrino Epiſcopo*. (*an.* 1204.)

QUintavallis *e* noſtris auribus intimavit, quod pro offenſa, quam filiæ ipſius aliis mulieribus irrogarant, quod earum mandato pareret, præſtitit juramentum: quæ tale illi ſub debito juramenti dedere mandatum: quod ſi quando filii *f* aut uxor illius aliquod factum vel verbum contumelioſum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exhæredaret, & a ſe propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit juramentum, ſed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati obſervationem illius denuncies non teneri.

C A P. X X I V.

Ex cauſa levi & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem, ſe ſeparare non poſſunt, etiam cum juramenti interpoſitione.

Idem *Archiepiſc. Tarraconen.* (*an.* 1206.)

TUa nos duxit *g* fratternitas conſulendos, qui tibi ſuper hoc ſit faciendum, quod B. & A. uxore ejus adinvicem juraverunt, ſe nunquam mutuo petituros: idem vero nunc repetit illam inſtanter: ea econtrario affirmante

a *al. Tridentino.* b C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Guid. Pap. hic.* c *poſſunt.* d *Rocentino.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 3. *& Sotum lib.* 6. *de juſt. & jur. q.* 1. *art.* 4. f C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Vide l. ſi vero.* §. *qui pro rei. ff. qui ſatisdar. cog. & leg.* 2. *& Bart. ff. de furtis.*

a *Al. Karſalitin.* b *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *nomine Eccleſiæ.* d *Salatrino.* e C. 9. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Bald. in Authen. generaliter. C. de Epiſc. & Cler.* f *filiæ.* g *Cap.* 10. *eod. tit. in.* 3. *comp. Vid. Sot. lib.* 4. *ſentent. diſt.* 22. *q.* 1. *art.* 3.

quod prius se faceret *a* Sarracenam, quam rediret ad eum: (& §. α) Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas & inducas: quam si promittere voluerint & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cum & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[α *Sed adulterium cui adhæsit, postquam recessit ab eo, libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

Is qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non. h. d.

Idem *b Genuen. Archiepiscopo.* (*an.* 1207.)

QUemadmodum *c* si vir mulieri juraſſet, quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret. Ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem, licite potest uxorem a sua cohabitatione dimittere: longe fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes *e*. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is qui juravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profecto ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem juramentum est proculdubio temerarium, si vir juret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit, quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traherer ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Judicem suum, ut eam, nisi penitus resipiscerent, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expresse juraſſet, quod eam super adulterio non impeteret, essetne servandum hujusmodi juramentum? Cum Scriptura *f* testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam Evangelii *g*, si primo & secundo correcta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: nec per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solum septies, sed etiam usque septuagies septies, secundum Evangelicam veritatem? *a* Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam possit ad pœnitentiam peragendam.

CAP. XXVI.

Licite ex causa necessaria etiam per religiosos juratur.

Idem *Abbati & Capitulo Castellionis.*

(*an.* 1206.)

ETsi Christus *b* præceperit secundum Evangelicam veritatem: *Sit sermo vester, est, est, non, non*: ut affirmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia, simplici assertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, *quod amplius est, a malo est*: a malo quidem, non tam culpæ, quam pœnæ: nec exhibentium, sed exigentium juramentum: nam incredulitas hujusmodi magis est pœna, quam culpa: unde non dixit, *malum*: sed dixit: *a malo*. Licet enim juramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cum in Evangelio *c* præmisisset: *Dico vobis, nolite jurare omnino*: statim subjunxit: *neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum*. Et quamvis non sit per creaturam jurandum: si tamen juretur per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum, quod juratur: quia teste veritate, *qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum*. Jacobus *d* quoque non simpliciter prohibet juramentum: sed voluntatem jurandi, cum ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, quoniam *e* ad juramentum non debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa jurare, dummodo illos tres *f* comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait *g*: *Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia*. Quod autem Jacobus *h* subdit: *Neque per cœlum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum*: jurare vetat per quamlibet creaturam, quodcunque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus *i*: *Homines per majorem suum jurant, & omnis controversiæ eorum ad confirmationem finis, est juramentum*: in quo patenter ostendit, per quem sit jurandum, cum ait: *homines per majorem suum jurant*, id est, per Deum: & cur sit jurandum, ut videlicet omnis controversiæ finis sit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. *k* Joan. stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad cœlum, & juravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam est, non non: cum sæpissime dixerit: *Amen dico vobis*: quod ipse, secundum Lucam exponens, cum præmisisset *l*, *Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*: consequenter adjunxit: *In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel*. Apostolus quoque jurabat, cum diceret *m*: *Testis est*

a *Vide Covarruv. lib. 4. var. resol. c. 9.* b *In antiq. Januens.* c *Cap. 11. eod. tit. in 3. comp. Vid. Mag. & Dec.* d *Sacramento.* e *Vide l. pen. ff. de cond. ob tur. cauſ. & l. generaliter. & l. ſi plagii. per Bart. ff. de verb. obligat.* f *Levit. 18.* g *Matth. 18.*

a *Matth. 18. Luc. 17.* b *C. 13. eod. tit. in 3. compil. Vid. B. Thom. 2. v. q. 89. art. 2. & Sot. l. 8. de juſt. & jure. q. 1. art. 2. Matth. 5.* c *Adde, an teſtis jurans per S. Jacobum, vel alium deponat, ved. Cyn. in l. teſtium. C. de teſt.* d *Jac. 5.* e *quoniam ad jurandum, &c.* f *B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3.* g *Hier. 4.* h *Jac. 5.* i *Hebr. 6.* k *Apoc. c. 20.* l *Luc. 4.* m *Rom. 1.*

mihi

UAB Biblioteca de Ciències Socials

mihi Deus : & iterum *a* : *Quotidie morior per gloriam veſtram, fratres* : quæ Græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe oſtendunt. Si enim per ſe malum eſſet jurare, profecto Dominus non juraſſet, cum tamen in Veteri Teſtamento legatur *b* : *Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eum ;* & rurſus *c* : *Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eum*, imo & præcepit in Veteri Teſtamento *d* : *Redde Deo* e *juramenta tua*. Quædam enim prohibentur, quia per ſe mala ſunt, ut furtum, adulterium, & hujuſmodi : quæ non ſunt aliquatenus facienda. Quædam vero prohibentur ex cauſa, non quia per ſe mala ſunt, ſed quia ſi fiant frequenter & multum, ex his mala ſequuntur : ut vinum per ſe malum non eſt, & tamen prohibet Apoſtolus dicens *f* : *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria :* quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per ſe quidem malum non eſt, cum ſit confirmatio veritatis, ſed tamen prohibetur ex cauſa, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpe contingit : ſicut in Eccleſiaſtico legitur *g* : *Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet a domo ejus plaga*. Quemadmodum ergo Paulus indulſit propter neceſſitatem diſcipulo ſuo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter ſtomachum, & frequentes infirmitates : ſic profecto cum neceſſitas exigit, pro revera, licita & honeſta poteſt ſecure jurari, quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus *i*. Licet ergo debeatis eſſe viri perfecti, ut quantum poteſtis, juramenti vinculum eviteris : volentes tamen indemnitati veſtri monaſterii providere, ne propter defectum teſtium, ſui juris ſuſtineat læſionem : præſenti vobis pagina indulgemus, quatenus vos & monaſterii veſtri Converſi poſſitis in cauſis ejuſdem (deficientibus aliis teſtibus) pro ipſo perhibere teſtimonium veritati.

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem Eccleſiaſticam præſtitum, non tenet.

Idem *Epiſcopo Amelien.* (*an.* 1204.)

SIcut *k* noſtris eſt auribus intimatum, Eccleſia Tudertina vacante, ipſius Canonici, & Epiſcopus cum eis, dum eſſet in minoribus ordinibus conſtitutus, juramenta quædam in damnum Epiſcopalis juris fecerunt, priuſquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur : [*& infra.* α] Pro juratione incauta imponi fecimus Epiſcopo pœnitentiam congruentem : [*& infra.* β] Quia *l* non juramenta, ſed perjuria potius ſunt dicenda, quæ contra utilitatem Eccleſiaſticam attentantur : mandamus, quatenus ab ipſis Canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentius veritatem : & ſi ea inveneris eſſe vera, quod in damnum Epiſcopalis juris receperis taliter attentatum, in ſtatum debitum, appellatione remota, reducas.

(α *Quæ utrum ſervari debeant, cum ex eis contingeret præſertim reditus Epiſcopales minorari, vir providus & diſcretus olim nos duxit idem Epiſcopus conſulendos. Nos igitur ſaluti ejus paterna volentes ſolicitudine providere.*)

(β *Et nihilominus attendentes, quod juramentum non ut eſſet iniquitatis vinculum fuerit inſtitutum, &c.*)

CAP. XXVIII.

Juramentum præſtitum ſuper actu a lege infirmato principaliter favore jurantis, licet ſecundario in favorem publicum, neceſſario eſt obſervandum, ſi non vi, nec dolo fuit præſtitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h. d. multum ſingulariter conſiderata medulla capituli.

Idem *Beluacenſi Epiſcopo.* (*an.* 1206.)

CUm contingat *a* interdum, quod conſtante matrimonio mulieres alienationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne ulterius contraveniant proprio ſacramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contravenire nitantur : utrum hoc eis liceat, a nobis tua frat. requiſivit. Nos autem f. t. t. r. quod etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundum legitimas ſanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri : mulieres ipſæ ſervare debent hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec obſervata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.

CAP. XXIX.

Movens bellum injuſtum compellitur reſtituere, quæ per violentiam occupavit, & eos abſolvere, a quibus indebite juramenta extorſit. h. d. uſque ad verſ. Juramentum.

Idem.

SIcut : [*& infra.*] Si conſtiterit *b*, quod prædictus H. injuſte bellum moverit contra I. ipſum H. inducere ſtudeatis, ut univerſa per hujuſmodi violentiam occupata reſtituat conquerenti, eum a præſtito ſibi juramento prorſus abſolventes. Quod ſi aquieſcere noluerit, ipſum ad hoc (ſi præmiſſa veritate nitantur) cogatis per ſententiam excommunicationis, terram ejus interdicti ſententiæ ſupponentes.

Non adſtringitur quis juramento ad implendum quod juravit, ſi ab alia parte non impletur, cujus reſpectu præſtitum eſt juramentum.

§. 1. Juramentum autem, quod I. ſe aſſerit præſtitiſſe, ſi de aſſenſu factum eſt utriuſque, eum non ligat, qui præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerit, ſervare negligit, quod promiſit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia a Laicis, non tenentur eis præſtare juramenta fidelitatis.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

NImis de jure divino *d* quidam Laici uſurpare nituntur, cum viros Eccleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero ſecndum Apoſtolum *e*, ſervus ſuo Domino ſtat aut cadit, ſacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici perſonis ſecularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramenta. *f*

CAP. XXXI.

Qui jurat non eſſe contra aliquem, poteſt in cauſis propriis & Eccleſiæ ſuæ eſſe contra eum. h. d. ſecundum intellectum gloſſæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochenis.* (*an.* 1222.)

PEtitio *g* veſtra nobis exhibita continebat, quod Eccleſia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus timens conſpirationes aliquas fieri contra eum, a vobis juramentum extorſit, quod contra ipſum de cætero non eſſetis : [*& ſ.* α] Interpretatione *h* congrua declaramus, vos juramento hujuſmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipſius Eccleſiæ, ac etiam ſpecialibus *i* veſtris legitime defendendis, contra ipſum Principem ſtare libere valeatis, coercendo vos a machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læſionem perſonæ vel ſui amiſſionem incurrere Principatus.

(α *Cum autem dictus Princeps adeo adverſus ipſam Ec-*

a 1. *Corinth.* 15. b *Pſal.* 109. c *Pſal.* 131. d *Levitic.* 19. *Matth.* 5. e *Domino.* f *Epheſ.* 5. g *Eccleſ.* 23. h 1. *Timoth.* 5. i *Vid. l. generaliter. C. de Epiſc. & Cler. & l. ſi pater. C. de hæred. inſtit.* k *Cap.* 3. *tit. de conſtit. in* 3. *comp. Vid. Guid. Pap.* l *al. quia vero.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilatione.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *Lateran. ſub Innocent. III.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compilat.* e *Rom.* 14. f *juramentum.* g *Nota quæ conditiones intelligantur in juramento, de quibus Aretin. in §. aque. Inſtit. de except. Jaſ. in l. ſi convenerit. ff. de juriſd. omn. jud.* h *In uno : Hoc autem interpretatione congrua.* i *Specialibus, legitur in omnibus ſcriptis, licet in aliquot vulgatis mendoſe legatur ſpiritualibus.*

cleſiam

cleſiam frequentes habeat quæſtiones, nec vos ipſi deeſſe Eccleſiæ ſine ipſius detrimento poteſtis, nec eidem audetis adeſſe, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, ut vobis ſuper his paterna providere ſolicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Eccleſiæ ejuſdem, & ſaluti ac famæ veſtræ, & honori dicti Principis pariter providentes.)

CAP. XXXII.

Cum agitur de uſuris, poteſt Judex in qualibet parte litis ex officio ſuo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet cauſa, in qua imminet peccatum, ſecundum Panormitanum.

Idem *Archidiac. & magiſtro G. Canonico Tullen.* (*an.* 1220.)

EX literis *a* veſtris accepimus, quod ſuper cauſa uſurarum vobis pro G. contra E. ab Apoſtolica ſede commiſſa, non potuit per teſtes ab ipſius G. parte productos de ſortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris conſtitiſſet: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate a partibus juramentum, cum ex fama quaſi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipſius G. ſibi titulo pignoris obligata, ſortem & amplius percepiſſe. Ne igitur ex hujuſmodi juramenti defectu juſtitia (occulta veritate) ſuccumbat: mandamus, quatenus partes ad præſtandum hujuſmodi juramentum per cenſ. Eccleſ. appell. remota cogatis.

CAP. XXXIII.

Si poſitus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipſemet revocare debet, non obſtante juramento de non revocando: maxime ſi prius jurat non alienare. h. d. ſecundum verum intellectum. Panormitanus.

Idem *Coloſſen.* b *Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1220.)

INtellecto jamdudum, quod chariſſimus in Chriſto filius noſter Hungariæ Rex illuſtris, alienationes quaſdam fecerit in præjudicium regni ſui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus ſcripta noſtra, ut alienationes prædictas, non obſtante juramento, ſi quod fecit de non revocandis eiſdem, ſtudeat revocare *c*. Quia cum teneatur, & in ſua coronatione juraverit, jura regni ſui & honorem coronæ illibata ſervare, illicitum profecto fuit, ſi præſtitit de non revocandis alienationibus hujuſmodi juramentum: & propterea penitus non ſervandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem eſſe ſuum maritum, & ſuccubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Epiſcopo Cenoman.* (*an.* 1232.)

MUlieri, quæ in jure præſtito juramento aſſeruit virum talem in ipſam per verba de præſenti matrimonialiter conſenſiſſe, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per ſententiam abſoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne forte ſi falſum juraverit, matrimonium contingant legitimum impediri: ſed ſuæ conſcientiæ eſt potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit ſervare ſtatuta edita, & poſtea per illud juramentum aliter non jurando promiſit ſervare edenda. ſeu poſtea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. ſecundum verum intellectum.

Idem.

CLericus, qui juravit ſe ſtatuta in Eccleſia ſua edita ſervaturum, promittens per idem juramentum, ſtatutum, quod poſtmodum ſubſecutum eſt, fideliter obſervare: Licet tranſgredi non debuerat, quod promiſit, non tenetur ad illius obſervantiam ex debito præſtiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis deciſorium a Judice delatum, ſine juſta cauſa recuſari non poteſt: delatum vero a parte, licite recuſatur & refertur: in actione tamen famoſa non licet reo referre. hoc dicit, uſque ad §. ſane.

Idem *H. Judici.*

JUramentum *a* a te parti delatum, niſi juſta de cauſa non potuit recuſari. Quamvis, quod in judicio a parte parti defertur, recuſari poſſit licite, ac referri. Nec liceat convento famoſa actione referre hujuſmodi juſjurandum.

Actore nihil probante, reus eſt abſque omni onere abſolvendus: ſi vero præſumptio eſt pro eo, defertur reo juramentum, vel ipſi actori conſideratis perſonarum & cauſæ circumſtantiis. h. d.

§. 1. Sane ſi actor *b* omnino in probatione defecerit, reus debet (& ſi nihil præſtiterit) obtinere. Præſumptione vero faciente pro illo, reo deferri poteſt, ad oſtendendam ſuam innocentiam, juramentum, niſi Judex (inſpectis perſonarum & cauſæ circumſtantiis) illud actori videat deferendum.

TITULUS XXV.

DE EXCEPTIONIBUS.

CAPUT I.

Si teſtis de crimine contra eum excepto convincitur, vel alias convictus apparet, repellitur a teſtimonio, ſed de crimine non punitur, ſi non tangit negotium principale.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

DEnique *c*, quod in dicta & perſonas teſtium: (*& infra.* α) Si crimina teſtibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accuſati, ſed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda eſt, antequam cauſa per ſententiam terminetur: cum (ſicut canonica inſtituta declarant) teſtes abſque ulla infamia, vel ſuſpicione, vel manifeſta macula in ferendo teſtimonio requirantur. Quod ſi ſola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confeſſi fuerunt, teſtibus objiciuntur, a teſtimonio repelli poſſunt: quia ſicut Stephanus Papa *d* & alii Pontifices *e* multi Romani teſtantur, non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, niſi prius ſe probaverint innocentes. Cæterum ſi de criminibus ad ſolam exceptionem objectis, teſtes convicti fuerit ſive confeſſi, pœna ordinaria mulctari non debent, cum accuſatio in ipſos, ſecundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo ſi a perhibendo teſtimonio repellantur, præſertim ubi crimen quod eis objicitur, cauſam de qua agitur, contingere non videtur.

(α *Quibus ante juramentum vel depoſitiones nihil objectum fuit, poſt atteſtationes publicatas poſſet opponi, hoc in Romana Eccleſia de longa conſuetudine obtinuiſſe cognoſcas, ut ante juramentum vel depoſitiones & poſt, in dicta & etiam perſonas teſtium legitima exceptio poſſit opponi, &*)

CAP. II.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obſtat communionis replicatio.

---

a *Vide Guid. Pap. hic. & Beat. Thom. 2. 2. quæſtion. 78. art. 3.* b *Colon. alit. Colocen. in omnibus.* c *Vid. leg. prohibere. §. quod plane. per Bartol. ff. quod vi aut clam.* d *Juramentum non debet debet deferri ei, quem credimus inaurſurum perjurium. l. 2. de ind. viduitat. toll.*

a *Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. Bart. in l. 1. D. de excep. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accuſare. C. de edendo.* c C. 1. *eod. tit. in 2. compil.* d *Epiſt. 2. Refert. Burch. lib. 1. Decret. c. 164.* e *ſcilicet Felix, Calixtus & Damaſus, quorum refert Burch. de hac re dicta l. 1. Decr. c. 169. 171. & 172.*

Inno-

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ.* (*an.* 1208.)

ANobis ex parte tua *a* fuit quæſitum *b*, utrum is, qui excommunicato in locutione vel oratione ſcienter communicat, excommunicatum ipſum a ſua poſſit accuſatione repellere, cum ille communionem hujuſmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquiſitioni tuæ t. r. quod ipſe ab accuſatione illius poterit removeri, cum primus a communione fidelium ſit excluſus, ſecundus vero tantum a ſacramentorum participatione ſit remotus. *c*

CAP. III.

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Joan. Andr.

Idem *Audicen. Epiſcopo.* (*an.* 1209.)

CUm Eccleſiaſticæ *d* proviſionis officium: (*& ſ. α*) Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. noſt. noſcitur inveſtitus, pacifica poſſeſſione gaudere, cum exceptionem illam, quod præfatus Jac. in alia Eccleſia beneficium poſſidet, ei non poſſint opponere, quos conſtat varia beneficia in diverſis Eccleſiis obtinere.

(*α Pro quæſtione ſiquidem, quæ inter dilect. fil. Novarien. Capitulum & I. Clericum ſuper Præbenda Novarien. Eccleſiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad ſedem Apoſtolicam acceſſerunt: & dum in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia foret utraque partium conſtituta, pro ipſo Jac. fuit taliter in noſtro auditorio allegatum, quod cum placuiſſet bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Præbendam Novarien. Eccleſiæ, quæ fuerat magiſtri B. de ſin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipſum de illa manu propria inveſtire, de Apoſtol. ſed. mandato fuit poſtmodum in corporalem ipſius poſſeſſionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici poſſidere. Econtrario vero Novarien. Canonici reſpondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipſum Jac. a perceptione Præbendæ repellere omnino intendebant.*)

CAP. IV.

Judex ſtatuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, poſt quem excipientem non audiet, niſi in tribus caſibus hic exceptis.

Idem *Epiſcopo Helien.*

PAſtoralis: *e* (*& ſ.*) Quoniam per dilatorias exceptiones malitioſe nonnunquam cauſarum terminatio prorogatur, inquiſitioni tuæ t. reſpondendo decernimus, ut intra certum tempus a Judice aſſignandum, omnes dilatoriæ *f* proponantur: Ita quod ſi partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint proteſtatæ, nullatenus audiantur *g*: niſi forte aliqua de novo ſibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, ſe poſtmodum ad illius notitiam perveniſſe.

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defenſionem facere poteſt, ſed reconvenire non poteſt.

Idem *Monachis Farſen.* h (*an.* 1207.)

CUm inter *i* Priorem & Conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone *l* diœceſis Pictavien. ex altera ſuper damnis & aliis coram vobis ex delegatione noſtra quæſtio verteretur, procuratore ipſius nobilis veſtrum volente declinare judicium, eo quod duos ex vobis habebat ſuſpectos, procurator monaſterii allegavit parti ejuſdem nobilis (cum eſſet vinculo excommunicationis adſtrictus) exceptionis hujuſmodi beneficium interdictum: [*& ſ. α*] Inquiſitioni veſtræ duximus reſpondendum, quod prædicto nobili legitima defenſio in judicio reſervatur, & maxime Judicis *a* recuſatio, cum periculoſum ſit coram ſuſpecto Judice litigare, ac ſuſpectis Judicibus ſed. Apoſtol. cauſam de certa conſcientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, ſed æquitas judicantis, cum non debeat claudicare judicium: ac ſatis videatur abſurdum, ſi actore impugnante, reo defenſionis copiam denegetur, quia ſic condemnaretur multories abſolvendus. Porro cum excommunicato, quando in cauſa abſolutionis exiſtit, non ſit juſta deneganda ſententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium ſi contra juſtitiam condemnetur, qua ratione in uno eodemque negotio ipſi alia legitima ſubtrahantur ſuffragia, non videmus. Cæterum non ſic in reconventione ſentimus: ne quod in defenſionis remedium ſuſtinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

(*α Cum enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, valeat conveniri, ſi exceptionis liberum poſſet habere progreſſum vel recurſum, traheretur multoties in favorem, quod eſt in odium introductum. Unde poſtulaſtis ſedis Apoſtolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*)

CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falſi poteſt etiam poſt ſententiam opponi.

Idem *Monachis Farſen.* c (*an.* 1208.)

CUm *d* venerabilis frater noſter I. Sabinen. Epiſcopus coram dilectis filiis noſtris R. tituli S. Anaſtaſiæ Preſbytero, & P. ſanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos ſibi & R. procuratori veſtro conceſſimus auditores, Eccleſiam ſancti Viti cum ſuis poſſeſſionibus & pertinentiis petiviſſet, aſſerens eandem ad ſe in ſpiritualibus & temporalibus pertinere. Idem nondum Epiſcopi intentione fundata, præpropere *e* ſic reſpondit: quod etſi dicta Eccleſia dudum fuerit Eccleſiæ Sabinen. ſubjecta, eam tamen non poterat Epiſcopus vendicare, quam ex permutationis cauſa Farſen. monaſterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens inſtrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quod Theodoſius Epiſcopus cum ſuorum Sacerdotum aſſenſu prædictam Eccleſiam ſancti Viti, pro quibuſdam Eccleſiis & rebus aliis in cambium veſtro duxit monaſterio concedendam.

Ad hæc Epiſcopus propoſuit memoratus, intentionem ſuam per hujuſmodi reſponſionem eſſe fundatam: cum enim pars veſtra reſponderit, ſe dictam Eccleſiam ex permutatione facta per Sabinen. Epiſcopum obtinere, confiteri per conſequens videbatur, ſe credere, quod dicta Eccleſia tempore permutationis pertinuit ad Eccleſiam Sabinen. cum permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quam cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitime valeat celebrari: [*& infra. α*] Porro memoratus Epiſcopus ad probandum, quod jam dicta Eccleſia ad ſe in temporalibus pertinebat, quoſdam teſtes induxit, per quos nitebatur *f* oſtendere, quod tam dictam Eccleſiam, quam molendina, terras, & alia bona ejus, Sabinen. Epiſcopi diutius poſſederunt, de illis pro ſuæ voluntatis arbitrio diſponendo: [*& infra. β*] Intelleximus ſupradictum Epiſcopum intentionem ſuam minime fundaviſſe per teſtium depoſitiones, vel procuratoris

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *requiſitum.* c *Dictio, ſit, deeſt in pluribus.* d *Capit. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *Supr. de off. Jud. delegat. c. paſtoralis. require quæ ſunt hic deciſa cap. 3. eod. tit. in 8. compilat. Vid. Bald. in l. 2. ff. quod vi aut clam.* f *Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. qui ſemel. cum ibi notat. C. de probat.* h *Hæc duo poſtrema verba deſunt in antiquis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 4. compilat.* k *Argentorio.* l *ab Malis.*

a *Vid. Hoſtien. in ſum. tit. de recurſ. §. quæ ſint juſtæ cauſæ.* b *al. ſcientia.* c *Farſen. al. Franeten. In quibuſdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundiæ.* d *Cap. un. tit. de Confeſſ. in 4. compilat. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cum mulier. ff. ſol. matrim.* e *al. propere.* f *videbatur.*

ſupra-

ſupradicti reſponſionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adverſæ, non intelligitur fuiſſe confeſſus, vel per inſtrumentum ex adverſo exhibitum, cum in eo Theodoſius Epiſcopus, a quo permutatio facta proponitur, non dicatur Epiſcopus Sabinenſ. quanquam in tranſcripto, quo procurator utebatur, appoſitum fuerit Sabinen. per vitium falſitatis. Licet autem nimis exceſſerit, qui tranſcriptum illius inſtrumenti falſavit, quia tamen delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ redundare non debet, ac non ſolum ante ſententiam, verum etiam poſt objici poteſt exceptio falſitatis, cum falſorum inſtrumentorum prætextu lata ſententia, uſque ad XX. annorum ſpatium valeat *a* retractari veritate comperta: nolumus ut per id monaſterio veſtro præjudicium generetur.

Quia vero nobis conſtitit, ſupradictam Eccleſiam ſancti Viti conſtitutam eſſe in dioceſi Sabinen. Epiſcopale jus in omnibus eidem Epiſcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica ſcripta ei noſcuntur eſſe ſubtracta, cum per privilegium vel per præſcriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verum quia dictus Epiſcopus, qui eandem Eccleſiam vendicabat, munitum ſe præſcriptione legitima non oſtendit, quanquam probaverit Epiſcopum Sabin. bona ejuſdem Eccleſiæ aliquanto tempore poſſediſſe: vos ab impetitione Epiſcopi quoad temporalia ejuſdem Eccleſiæ ſententialiter duximus abſolvendos.

(*α Adjiciens etiam, quod ſi confeſſioni ſtare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, inſtrumentum tamen hujuſmodi contra ſe minime admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec ſubſcriptione teſtium dignoſcitur eſſe ſulcitum. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quod cum procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adverſa partis intentione fuiſſe confeſſus, quia juxta legitimas ſanctiones, qui exceptione utitur, non æſtimatur de intentione adverſarii confiteri, adjungens, quod etſi permutationis tempore cœnobium foren. crediderit Eccleſiam dictam S. Viti ad Sabin. Eccleſiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis cauſis ſeu veriſimilibus conjecturis credulitatem ſuam poſtmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem Eccleſiam ad Sabinen. Eccleſiam tunc temporis non ſpectaſſe.*)

(*β Super his igitur & aliis propoſitis coram ſupradictis Cardinalibus, deliberatione cum fratribus noſtris habita.*)

CAP. VII.

Si exceptio juriſdictionis excluſiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoſcere, ſed ſuperſedere. Sed. intelligendo, quod iſti erant Judices appellationis: & eſt notabilis intellectus. Panorm.

Honorius III. *Abbati S. Huberti & ſancti Martini Leodien.* b (*an.* 1220.)

OLim: [*& infra. α*] Nuper *vero* ex parte Gu. fuit propoſitum, quod literis præd. n. Treveren. Archiepiſcopo præſentatis, idem W. excipiendo propoſuit, quod auctoritate ipſarum reſpondere minime tenebatur, quia ultra duas dietas extra ſuam dioceſim trahebatur in cauſam: & quia dictus Archiepiſcopus hanc exceptionem admittere recuſabat, vocem ad nos appellationis emiſit: (*& infra. β*) Porro procurator partis *c* adverſæ reſpondit, quod idem Guil. ultra duas dietas extra ſuam dioceſim minime trahebatur, cum ipſe Archiepiſcopus terminum in tali loco ſtatuerit, qui remotus ab illo non erat ultra, quam proviſum eſt per conſtitutionem Concilii generalis: (*& infra. γ*) Diſc. v. mandamus, quatenus ſi procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiſcopo propoſuit ſæpedicto, videlicet, ſe in cauſam trahi ultra duas dietas contra conſtitutionem Concilii generalis *a*: vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio ſuperſedere curetis.

(*α Fuit noſtris auribus intimatum, quod cum fel. mem. I. Pp. p. n. mandaviſſet ven. f. Archiepiſcop. Trever. ut compoſitionem inter nobiles viros L. Comitem Deloſ. & W. de Hollandia cruce ſignatos Trever. diœceſ. ſuper raptu nobilis mulieris uxoris ejuſdem Comitis, terris & rebus aliis amicabiliter ratam faceret obſervari, dicto vero W. nitente venire contra dictam compoſitionem, & ſe ad Apoſtolicum diffugium convertente: idem Archiepiſcopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam eſſe decrevit, in præfatum W. qui alias erat vinculo excommunicationis adſtrictus, ſpecialiter propter compoſitionem prædictam excommunicationis, & in terram ſuam interdicti ſententias promulgavit. Cumque poſtmodum dilect. fil. G. dicti G. procurator, noſtras ad vos ſuper executione ſententiarum ipſarum literas impetraſſet, & H. procurator W. præfati in audientia publica contradixiſſet eiſdem, ven. f. n. Alban. Epiſc. & dilect. F. G. S. M. in Coſmi Diacon. Cardin. quos procuratoribus antedictis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eiſdem fuerunt propoſita coram eis, conſtitit manifeſte, dictum W. excommunicationis vinculo eſſe innodatum, procuratorem ejuſdem W. ad impetrandum literas vel contradicend. admittendum non eſſe ſententialiter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti Comitis impetraverat, abſolutis. Nos quidem ad inſtantiam procuratoris Comitis ſupradicti alterius partis aſtutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commiſſo vobis negotio juxta formam in prædictis noſtris literis expreſſam, ratione prævia procederetis, literas decernentes carere viribus, ſi quas forte a nobis ſuper præmiſſis pro ipſo W. in præjudicium ipſius Comitis per ſubreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non faciant mentionem.*)

(*β Sed præfatus Archiepiſcopus appell. contempta mandavit ven. fr. n. Treveren. Epiſcop. ut compoſitionem prædictam faceret per cenſ. Eccleſ. firmiter obſervari: adjectum etiam fuit ex parte præfati W. quod dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos exiſtens, veritate tacita literas impetravit ſupradictas, quando pro parte ipſius W. fuit humiliter ſupplicatum, ut cum idem, ac terra ſua, necnon & alia bona ſub Apoſtol. ſed. protectione conſiſtat, ſuper hoc ſibi providere miſericorditer dignaremur, non obſtante ſententia, quam incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cum ipſum abſolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo abſoluto, providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus ſuis per noſtras literas dedimus in mandatis, ut ſi rem invenirent taliter ſe habere, revocato in irritum quicquid invenirent poſt appellat. hujuſmodi attentatum, cauſam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen noſtrum remitterent, appellante in expenſis legitimis condemnantes.*)

(*γ Adjecit etiam ipſius Comitis procurator, quod ſæpedictus W. auctor. jam dicti prædeceſſoris, alia eſt excommunicatione ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & ejus conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit ſupradicti Comitis procurator, ut eas ob cauſas jam dictas decerneremus irritas & inanes. Quia vero in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis conſtare non potuit.*)

CAP. VIII.

Pro defenſione ſuæ Eccleſiæ poteſt quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli poteſt.

Idem *Archid. Translig. & Officiali, & I. Canonico Turonen.* (*an.* 1222.)

DIlecti filii S. & P. ac C. Canonici Eccleſiæ ſanctæ Mariæ, tranſmiſſa nobis *b* petitione monſtrarunt,

a *Arg. l. querelæ. C. ad L. Corn. de Falſis. & c. 9. ſupr. de probat.* b *De materia hujus decret. quatenus agit de diæta, vid. Bartol. in leg. 1. ſi quis caut. Imolam in l. continuus. ff. de verb. obligat. Alexand. conſ. 22. Incip. conſideratis verbis ſtatuti. in 4. volum.* c *ipſius Comitis.*

a *Lateranen. ſub Innocent. III. cap. 37.* b *Dictio, nobis, deeſt in multis.*

quod

quod cum M. Canonicus ejuſdem Eccleſiæ ipſos coram delegatis a nobis traxiſſet in cauſam, ſuper eo, quod ſe opponunt electioni a quibuſdam Canonicis *a* Granden. factæ de ipſo in Priorem Eccleſiæ ſupradictæ: iidem propoſuerunt, quod dictus M. non debeat audiri: eo quod excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *b* exceptionis & replicationis objiciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum propoſuit, quod ejus ſuper hoc probatio recipi non debebat, quia & ſi objectum præfatis Canonicis perjurium probaretur, non eſſent propter hoc a defenſione ſuæ Eccleſiæ repellendi. Adjecit etiam, quod contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatio ſupradicti S. replicari non poterat quia: exceptio ipſi M. oppoſita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio vero ſæpedictum S. nequaquam a defendendo repelleret, ſi etiam probaretur: [*& infra. α*] Ipſi vero Judices interlocuti fuerunt, quod prius probationes reciperent ſuper replicatione præmiſſa c, propter quod ad noſtram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, revocato in irritum, &c.

(*α Quare petebatur, ut omiſſis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam ſi probaretur, labor, ut præoſtenſum eſt, conſumeretur, inanes probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipſi M. dicerent producendas.*)

CAP. IX.

Si per exceptionem ſuſpenſionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Eccleſiæ retardatur, fit abſolutio ad cautelam.

Gregorius IX. *I. & M. Canonicis Pragen.*

(*an.* 1232.)

APoſtolicæ ſedis *d*: [*& ſ.*] Sane vobis apud ſedem Apoſtolicam conſtitutis, quædam ſuſpenſionis & amotionis a beneficiis ſententiæ fuerunt in modum exceptionis objectæ. Quas licet proponeretis vos poſſe nullas eſſe per teſtes idoneos & inſtrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragenſ. Eccleſiæ, propter quam veneratis, hujuſmodi objectionis obſtaculo contingeret retardari: Sententias ipſas relaxavimus ad cautelam.

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obſtante valet reſcriptum impetratum in cauſa appellationis, licet de excommunicatione lata poſt appellationem a gravamine non faciat mentionem. hoc dicit, & ſecundum hoc eſt caſus not. & ſingularis: per quem forte poſſet colligi una regula, quod de innovato poſt appellationem etiam ab interlocutoria non eſt neceſſe in reſcripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconienſi.* (*an.* 1233.)

DIlectæ *e* in Chriſto filiæ Prioriſſa & Conventus de Campeſſia nobis ſignificare curarunt, quod cum inter ipſas ex una parte, & priorem & Conventum de Burcellia ex altera, ſuper quibuſdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis, auctoritate Apoſtolica quæſtio verteretur, & ipſæ ad nos ex ſufficienti gravamine appellaſſent, ac nuntium ſuum ad appellationem miſerint proſequendam: præfati Judices poſtmodum tulerunt excommunicationis ſententiam in eaſdem. Noſtris ergo literis ſuper appellatione præfata, non facta mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles & ſuos conjudices impetratis, pars adverſa ex eo ſe appellaſſe proponens, quod ipſi Judices exceptionem excommunicationis prædictæ, contra ipſas ab eadem parte propoſitam admittere denegarunt, ad Priorem de Gernemoe, & ſuos conjudices noſtras ſuper hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipſarum fuit excipiendo propoſitum, quod cum poſt appellationem legitimam dicta ſententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defenſionis auxilium competere dignoſcatur, memorati Judices exceptionem partis contrariæ (ſicut nec debebant) admittere noluerunt: ſed cum dictus Prior de Gernemoe & conjudices ſui talem exceptionem non reciperent earundem, ipſæ ad noſtram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, quicquid poſt hujuſmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati noſtri ad præfatum Priorem de Gernemoe & conjudices ſuos directi tenorem, prævia ratione procedas.

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis a proſecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d. & eſt caſus ſingularis, quatenus dicit de actore.

Idem *Abbati ſancti Salvatoris Papien. & Vercellen. Præpoſito.*

(*an.* 1230.)

SIgnificaverunt *a* nobis Capitulum de Tornacenſ. quod cum P. in ſuum Archipresbyterum elegiſſent, Mediolanen. Archiepiſcopus præſentatam ſibi electionem renuens confirmare, quendam Zephum Clericum in Archipresbyterum inſtituit Eccleſiæ ſupradictæ: quare ipſis ad ſedem Apoſtolicam appellantibus, Præpoſito ſancti Stephani cauſam ipſam ſuper his dicimur commiſiſſe: qui electionem ipſorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipſum Capitulum pertinere, partem adverſam ab impetitione ipſorum abſolvit, a qua ſententia partes ad ſedem Apoſtolicam appellantes, cauſam ipſam vobis obtinuere committi. Sed a parte altera exceptione excommunicationis oppoſita contra Capitulum memoratum, vos minus provide attendentes, quod prætextu excommunicationis oppoſitæ a proſecutione appellationis non debeat quis excludi: cum omnis legitima defenſio excommunicato in judicio reſervetur: partem adverſam non eſſe cogendam ad reſpondendum eiſdem, perperam decreviſtis: propter quod dictum Capitulum noſtram audientiam appellavit: [*& ſ.*] Mandamus, quatenus ſi eſt ita, exceptione hujuſmodi non obſtante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & ſi malitioſe diſtulerit, in expenſis condemnatur, & dato, quod non excipiat, ipſe Judex publice excommunicatum repellet.

Idem.

EXceptionem *b* excommunicationis in dilatoriis proponendis reus ſcienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur, quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſervandum, ne quiſquam *c* in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur. Qui ſi eam omiſerit, ut actor laboribus & ſumptibus fatigetur, in expenſis eſt legitimis condemnandus. Excommunicatus *d* autem publice, etſi hujuſmodi exceptio non opponitur, nihilominus eſt officio Judicis repellendus.

---

a *al. Græciacenſis Eccleſiæ.* b *Hæc duo verba, exceptionis &, deſunt in antiq. manuſcr.* c *Vid. l. circa. cum not. ff. de probat.* d *De abſolutione ad cautelam, vide Specul. tit. de ſentent. §. ut autem. Adde Joan. de Anania cap. 1. ſ. de malefic. & Alberic. in l. a præcedente. C. de dilat.* e *De mater. videlicet an & quando valeat reſcriptum impetratum per excommunic. vid. Card. Conſil. 3. tit. de reſcr. & Conſil. 12. de reg. Felin. in c. 1. ſup. de reſcript.*

a *Al. Significavit. Vid. Petr. Duenam reg. 270. In c. excommunicatus non poteſt.* b *Vid. Bellamer. Dec. 226. & Gomez in comp. utriuſque ſign.* c *al. ne quis.* d *De materia vitandorum excommunicatorum vid. Fel. in c. Rodulfus. de reſcript.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XIII.

Non competit exceptio rei judicatæ reo absoluto, quia non possidebat.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1224.)

ADversario *a* tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere, si eam modo possideat, tibi petenti denuo, rei judicatæ exceptio non obsistat.

CAP. XIV.

Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licite de excommunicatione non fecerit mentionem.

Idem.

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum *b* Narbonen. qui a Judicibus ex sufficienti gravamine ad Apost. sedem appellans, ad vos super appellatione sua nostras literas reportavit, etsi ex causis aliis tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

TITULUS XXVI.
DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem, præscribit triennio: sed cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.

Ex Concilio Aphricano. *c* (*an.* 402.)

PLacuit, ut si quisquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuerit *e* Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non præjudicetur matrici Ecclesiæ, sed liceat, cum locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati *f* parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

CAP. II.

Duobus modis summatur: Primo sic: Taciturnitas Prælati non nocet Ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundo sic: In rebus invasis non currit præscriptio. Joan. Andr.

Ex Registro Gregor. *g* Italiæ Patriciæ. (*an.* 600.)

NIhil *h* prodest: [*& ſ. α*] Nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu, vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vobis scripsisse meminimus. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.

(*α Gloriosissima sanitas & pulchritudo corporis superficie, si vulnus latet intrinsecus: atque illa magis cavenda est discordia, cui satellitium pax præbet exterior. Illud vero, quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiose contendit, scriptum esse vobis.*)

CAP. III.

Per quietam & sinceram possessionem triginta annorum, præscribit Ecclesia rem privati. h. d. prout loquitur in præscriptione Ecclesiæ active, & iste intellectus tenendus est.

Gregorius. (*an.* 595.)

SAnctorum *a* Patrum sanctiones statuentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, a quibus per triginta annos possessæ sunt quiete & sincere absque synodali proclamatione perpetuo teneantur.

CAP. IV.

Quarta decimarum & funeralium præscribitur contra Episcopum si quadraginta annorum spatio non solvatur, & cathedralis Ecclesia interim non vacavit.

Alexander III. *Salernitano Archiepisc.* b (*an.* 1180.)

DE quarta decimæ & *c* oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria præscriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jura Ecclesiæ suæ exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit.

CAP. V.

Possessor malæ fidei non præscribit.

Idem. *d* (*an.* 1180.)

VIgilanti studio *e* cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere: cum bonæ fidei possessor dici non possit. Ephesinus enim legislator solum propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem & confusionem, primus tricennali vel quadragenali præscriptione vigorem legis imposuit *f*. Nobis autem tam in rebus cognitis, quam latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

Una Ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit.

Idem *Mauritano* g *Episcopo.* (*an.* 1170.)

AD aures *h* nostras pervenit, duas Ecclesias litigasse super decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. possedit: (*& infra. α*) Tuæ fraternitati tenore præsentium innotescat, quod de jure *divino & humano* melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit.

(*α Ac per hoc ejus actionem putat esse extinctam: altera vero volens eas jure parochiali evincere, præscriptionem non debere sibi obesse proponit. Ideoque quid juris sit in hoc casu, tua nos duxit f. consulendos.*)

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens, nec præscribere. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *Parmensi Episcopo.* (*an.* 1172.)

CAusam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. super decimis vertitur: [*& infra. α*] Ideoque *f. t. p. a. f. p.* mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione Ecclesiasticæ secularisve personæ, si idem G. opponere eam voluerit: quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

(*α Experientiæ tuæ, de qua multum confidimus, committimus audiendam & mediante justitia terminandam.*)

CAP. VIII.

Si contra præscriptionem XL. annorum, quæ sola currit contra Ecclesiam, apponatur interruptio, uterque probabit.

a *De intellectu hujus decret. vid. Anton. de Butr. in c. 1. de re jud.* b *De mater. hujus decretal. vide Philip. in cap. olim. sup. de rescr.* c *Canonum Græce collectorum ex Carthaginensibus Conciliis, hic numeratur centesimus vigesimus primus.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *fuit.* f *Aug. lib. de hær. c. 69. tom. 6.* g *lib. 2. c. 96. epist. 57.* h *C. 3. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 7. in regist. Greg. nondum invent.* b *al. Salonitano. al. Salenitanen.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* d *al. Clemens IV.* e *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 38. c. 1.* f *Vid. l. fin. C. de præscr. long. temp.* g *al. Mauritiano.* h *C. 9. eod. tit. in 1. comp. Bald. in tract. de præscr. in 1. p. 5. part. principalis. q. 14.* i *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & quare Laicis decimæ non dentur, B. Thomas: & ibid. Cajet. 2. 2. q. 87. art. 3.*

Idem.

Idem. *a* (*an.* 1172.)

ILlud *b* autem te ſcire volumus & tenere, quod adverſus Eccleſias minorem præſcriptionem, quam quadraginta annorum Rom. Eccleſ. non admittit, licet quidam canones comprobent tricennalem: & Eccleſia ſe poteſt adverſus Eccleſiam quadragenaria temporis præſcriptione tueri de re illa, quam inconcuſſe quadraginta annis noſcitur poſſediſſe. Verum ſi de præſcriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæſtio, ab utraque parte teſtes recipi debent: & ſi probata fuerit interruptio, præſcriptio non tenebit.

CAP. IX.

Fines prædiorum Eccleſiaſticorum, quadraginta annorum ſpatio præſcribuntur.

Idem. (*Syracuſano Epiſc. an.* 1174.)

QUia indicante *c* Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem ſanctæ Luciæ *gravem eſſe* exortam de finibus quæſtionem: agrimenſoris definitione illam proſpeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus eſt contentio, accedentes, eam in veſtra faciatis præſentia terminari. Quadraginta tantum annorum præſcriptione utrique parti ſervata.

CAP. X.

Tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio.

Lucius III. *de Maſſandane & de Dorceſtre Abbatib. & Magiſtro A. de W. de Fordit.* (*an.* 1181.)

EX tranſmiſſa *d* conqueſtione Abbatis & Monachorum de Haben. accepimus, quod cum Eccleſia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. Eccleſiarum parochiani ſint ipſius Eccleſiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Eccleſias, minutatim omne jus parochiale præter jus funerandi, matrici Eccleſiæ ſubtraxerunt: (*& infra.*) Diſc. veſt. mand. quatenus decimas & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Eccleſiæ præſcriptione hoſtilitatis tempore non currente) reſtitui faciatis.

CAP. XI.

Procurationes, quæ debentur legatis & nunciis Apoſtolicæ ſedis, præſcribi non poſſunt.

Innocentius III. *Abbati de Cenedo.* (*an.* 1210.)

ACcedentes *e* ad præſentiam noſtram Præpoſitus ſancti Nazarii, & A. Canonicus ſancti Stephani, Syndici & Procuratores Primicerii & Clerici *f* Mediolan. de ordinariis majoris Eccleſiæ graviter ſunt conqueſti, quod cum ipſi Legatos & Nuncios Apoſt. ſed. devote recipiant & procurent: dicti ordinarii procurare ipſos renuunt, & procurantibus *g* ad expenſas ſubſidium impertiri: (*& infra.* α) Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus niſi dicti ordinarii per ſpeciale privilegium Apoſt. ſed. a præſtandis procurationibus oſtenderint ſe immunes (etiamſi longiſſimo tempore procurationis obſequium non impenderint: cum in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vendicare) ipſos ad procurationis ſarcinam ordine debito ſubeundam teneri decernas.

(α *Unde Clerici Mediolanen. grave querebantur ſibi præjudicium generari, cum enim per civitatem ipſam ſæpe contingat tranſitum facere nuncios noſtros & legatos, quanto in eorum procurationibus pauciores exiſtunt, tanto facientes amplius prægravantur, & quanto per plures onus eſſet procurationis diviſum, tanto a facientibus facilius portaretur. Quo ſiquidem ordinarii, cum pro eis & aliis vigilare jugiter non ceſſemus, & ſpiritualia ſicut Deus dederit omnibus miniſtremus, in hujuſmodi ſe jure ſpeciali tueri ſatagant, non videtur: præſertim cum & Apoſtolus dicat: Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, non eſt magnum, ſi carnalia veſtra metamus: & inſtantia noſtra quotidiana ſit omnium Eccleſiarum ſollicitudo, ſicut plenius norunt præſentes pariter & remoti.*)

CAP. XII.

Subditus non præſcribit obedientiam contra Prælatum.

Idem *de Coſta, & de S. Donato Prioribus.* (*an.* 1210.)

CUm non *a* liceat a capite membra recedere, non ſufficimus admirari, quod ſicut referente Bracaren. Archiepiſcopo nobis eſt intimatum, licet Eccleſiæ veſtræ in ipſius ſint diœceſi conſtitutæ, vos tamen obedire ſibi tanquam Epiſcopo *b* veſtro contumaciter recuſatis: (*& infra.* α) Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiſcopo & Eccleſiæ Bracaren. obedientiam & reverentiam debitam, ſicut alii Clerici ſuæ diœceſis faciunt, impendatis, præſcriptione temporis non obſtante.

(α *Cum igitur crimen ariolandi ſit repugnare, & ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ſuſtinere nolentes, quod ſubditi Prælatis ſuis non obediant ut tenentur, de communi f. n. conſ.*)

CAP. XIII.

De juribus ad Romanam Eccleſiam ſpectantibus currit ſola centenaria præſcriptio.

Idem *Nobili viro Matafeloni.* (*an.* 1212.)

AD audientiam *c* Apoſtolatus noſt. pervenit: (*&c.* α) Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. noſt. in caſtro Palatioli conceſſiſſe ſingulis annis 40. ſolidos denariorum Papienſ. quos Rom. Eccleſ. ibi conſuevit recipere annuatim: inſuper comeſtiones, banna, placita, forisfacta, & omnia jura, quæ ibi Apoſtolica ſedes habebat. Sed ea tibi ratione nulla deberi caſtellanus ejuſdem caſtri conſtantiſſime aſſerebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papę privilegium, & librum Eccleſ. Rom. cenſualem: hoc etiam nitebaris probare per teſtes, qui dicebant ſe vidiſſe præſcriptum cenſum nunciis Rom. Pont. a 50. annis, & infra fuiſſe ſolutum. Sed inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quod nec privilegium, nec liber cenſualis, tibi aliquid commodi afferebat *d*, cum privilegio uſus non fueris ſpatio annorum 30. & liber cenſualis ſuſpectus exiſteret: quia non fuerat in camera noſtra receptus, ac Scriniarius alio modo ſcripſiſſet dicta teſtium, quam dixiſſent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quam depoſitiones teſtium attendentes, conſiderantes etiam librum cenſualem, quem non ſuſpectum habuimus *e*, licet non in noſtra, ſed in Cardinalis ſancti Hadriani camera ſit inventus, qui *f* eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri ſuſcepit, nec credentes ipſum Scriniarium (cum juratus ſit officium ſuum fideliter exequi) aliud ſcripſiſſe, quam a teſtibus diceretur: Reſpicientes inſuper (quod eſt longe validus) ipſum negotium tangere principaliter Rom. Eccleſ. contra quam non niſi centenaria præſcriptio currit: in ſolutione prædicti cenſus & aliorum petitorum condemnavimus partem adverſam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, ſed tanquam Eccleſ. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vaſallus exiſtis) ſine difficultate perſolvat.

(α *Te conquerente, quod quædam jura de caſtro Palatiolo a fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi conceſſa caſtellanen. ejuſdem caſtri tibi reddere denegabant. Porro te ac dil. fil. Leonis conſulemque illius caſtri propter hoc in noſtra præſentia conſtitutos audiri fecimus diligenter.*)

a *al. Urbanus tertius.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Bald. tract. de præſcr. in* 5. *parte principali.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. unde ita reponenda eſt inſcriptio: Idem Syracuſ. Epiſcopo.* d *Cap.* 1. *De capell. monach. unde reſtituenda eſt inſcriptio, quando videlicet currat præſcriptio. vid. Specul. tit. de app.* §. *nunc breviter. Add. late per Ripam tract. de peſte.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. Clerici Mediol. in ant.* g *al. expenſas nolunt ſubſidium, &c.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Rom. ſingul.* 500. *incip. Curialis de Florentia.* b *Archiepiſcopo.* c C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Anchar. conſil.* 310. *& Paul. Caſtr. conſil.* 280. *incip. In facto præſenti.* d *afferebant.* e *Libro cenſuali Eccleſiæ in loco non ſuſpecto ſervato creditur. l.* 1. *ff. ſi cert. pet. Bart.* f *al. quia.*

CAP. XIV.

De centenaria præſcriptione, quæ ſolum currit contra Romanam Eccleſiam, tempora ſchiſmatum deducantur.

Idem Innoc. III. *Hel. & Gu. Abbatibus.*

(*an.* 1212.)

CUm *a* vobis: [*& ſ.* α] Licet *igitur* tam legali, quam canonica ſit definitione ſtatutum, ut contra Rom. Eccl. quæ gaudet privilegio ſpeciali, non niſi centum annorum præſcriptio locum ſibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium ſchiſmatum, quæ ſecundum juris ordinem curſum præſcriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, ſed diligenti conſideratione adhibita de ipſa computatione deduci.

(α *Aliis literis dedimus in mandatis, ut in cauſam, quæ inter Eccleſiam Hildenſen. ex una parte, & Eccleſiam de Gand. & Eccleſ. Roman. ex altera dignoſcitur agitari, teſtes ad probandam præſcriptionem recipere debeatis. Inſinuatione præſentium vobis duximus declarandum, quod poſtquam præſcriptio contra monaſterium ſupradictum & libertatem ipſius dicitur inchoata, ſciſſura trium ſchiſmatum adverſus Rom. Eccl. intervenit.*)

CAP. XV.

Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis ſuæ diœceſis totum jus Epiſcopale: ſubducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia cathedralis.

Idem *Helien. & Roſſen.* b *Epiſcopis.* (*an.* 1212.)

AUditis & intellectis *c* meritis cauſæ, quæ vertitur inter Vigorenſ. Epiſcopum, & Abbatem de Heveſcam ſuper Eccleſiis in valle de Heveſcam, quas Epiſcopus aſſerit ad ſe diœceſana lege ſpectare, Abbas autem eas eſſe ab ejus juriſdictione prorſus exemptas: [*& ſ.* α] Verum tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Heveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videantur in eis Epiſcopale jus legitime præſcripſiſſe: [*& ſ.* β] Quocirca mandamus, quatenus inſpectis privilegii Th. & Of. Regum, quæ Abbas ſuper præmiſſa libertate aſſerit ſe habere, ſi per illa conſtiterit, quod vallis de Heveſcam ſit ille locus, quem C. præd. noſt. libertate donavit, abſolvatis Abbatem ab impetitione Epiſcopi ſuper Eccleſiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure ſubjectas, Epiſcopo ſuper illis ſilentium imponatis. Quod ſi Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes ſuper tempore, quo intra quadraginta annos ſedes Epiſcopalis vacavit: & ſi per tantum temporis vacaſſe conſtiterit, ut illo ſubducto, non ſit quadragenaria completa præſcriptio, vos in illis Eccleſiis jus Epiſcopale adjudicetis Epiſcopo, & ſuper illo perpetuum ſilentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujuſmodi Epiſcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa proceſſionem Pentecoſtalem in villa & Eccleſia de Mortana, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, nec non ſolutionem denariorum S. Petri in valle de Heveſcam, circa cognitionem quoque cauſarum matrimonialium *d*, & capellani ſuſpenſionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in præfata villa de Heveſcam: vos ſuper his jus Epiſcopale adjudicetis eidem, ſi tamen circa ſuſpenſionem & interdictum hujuſmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei ſilentium imponentes, quæ Abbas præſcripſiſſe probatur.

(α *Cognovimus evidenter Eccleſias illas per privilegia Rom. Pontif. non eſſe ab Epiſcopali jure ſubtractas, niſi forte vallis de Heveſcam ſit ille locus, quem a duobus Regibus, Rendo videlicet & Oſſa, libertati donata bon. mem. C. Pp. libertati donavit ſicut in ipſius privilegio continetur.*)

(β *Niſi forte per tantum temporis ſpatium Wigorenſ. Eccleſia interim vacaviſſet, ut tempore vacationis ſubducto præſcriptio minime ſit impleta.*)

CAP. XVI.

Non poteſt ſubditus contra ſuperiorem viſitationem, aut procurationem ratione viſitationis debitam, in ſeipſo præſcribere: quamvis alius in perſonam alterius præſcribere poſſet utramque.

Idem *Pariſienſi Epiſcopo.* (*an.* 1212.)

CUm *a* ex officii ſui debito Senonen. Provinciam viſitaret Archiepiſcopus Senonen. per Pariſien. diœceſim tranſitum faciens, ad Abbatis ſancti Maglorii, Prioris de Caſtres, & quorundam aliorum Eccleſias ejuſdem diœceſis, neceſſe habuit declinare: a quibus cum procurationem ſibi debitam poſtularet, ipſi eam inhumaniter negaverunt, ad ſuæ negationis defenſionem hoc ſolum allegantes, quod non meminerant ſe procurationem hujuſmodi prædeceſſoribus ejuſdem Archiepiſcopi exolviſſe, nec ab eis aliquando fuiſſe petitam: (*& ſ.* α) Nos igitur præmiſſam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cum contra procurationem, quæ ratione viſitationis debetur, præſcribi nequiverit: quemadmodum nec contra viſitationem ipſam poteſt aliquo modo præſcribi, etſi alius contra eum præſcribere poſſet utramque *b*. Mandamus *c*, quatenus ſententiam, quam in hujuſmodi contemptores de antiqua Metropolis conſuetudine tulit Archiepiſcopus memoratus, uſque ad ſatisfactionem condignam facias obſervari, quia ſecundum Apoſtolum: *Qui ſpiritualia ſeminat, non eſt magnum, ſi metat carnalia, cum nemo cogatur ſuis ſtipendiis militare.* Si quid enim aliud, quam ſuperius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiſcopi objicere voluerint & probare, nos eis faciemus juſtitiam exhibere.

(α *Idem vero Archiepiſcopus propter procurationem ſibi minus rationabiliter denegatam illius auctoritate reſcripti, quod ſuper hoc a ſede Apoſtolica impetravit, ab officiorum executione ſuſpendit: eoſdem poſtmodum, quoniam ſuſpenſionis ſententiã non ſervabant, vinculo excommunicationis adſtringens, quod totum in ipſius Archiepiſcopi literis proſpeximus contineri, qui eandẽ ſententiam petebat auct. Ap. confirmari.*)

CAP. XVII.

Qui alieno nomine poſſidet, non præſcribit, nec etiam is, qui proprio, niſi habeat bonam fidem & juſtum titulum, ſi præſumptio eſt contra eum. hoc dicit, ſecundum Joan. Andr. addita ſuppletione Panormitani.

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

SI *d* diligenti: (*& infra.* α) Cum judicatus Calaritanus ad jus & proprietatem B. Petri pertineat, ſicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te vel Eccleſia tua a Marchione Maſſæ Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: (*& ſ.* β) Nos igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit, plenius circumſpectis, non intelleximus te vel Eccleſiam tuam ſuper hoc aliquo jure ſubnixam, cum auctoritatem ſedis Apoſtolicæ non oſtendas, per quam a Judicibus Calaritanis, tu & anteceſſores tui fidelitatis exegeritis juramenta: nec præſcriptione aliqua muniaris, cum ſecundum confeſſionem tuam *e* nec Eccleſia Piſana, vel tu fueris in quaſi poſſeſſione juris exigendi hujuſmodi juramentum, quod *f* per

---

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Racroſen.* c *Capit.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. c. auditis ſupr. de in integr. reſt. ubi Doctores. Bald. in tract. de præſcr. in* 3. *p.* 6. *p. principalis q.* 1. *Felin. in c. irrefragabili. ſup. de offic. ordinarii.* d *Hodie Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 20.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil. De materia procurationis & viſitationis, vid. Concil. Lateran. ſub Alexandr. III. cap.* 4. *& ſub Innoc. III. cap.* 33. *adde Concil. Oxonienſe c. ut ſingula, & Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 23. *& Bernard. Diaz. reg.* 396. *incip. Procuratio ſeu viſitatio.* b *utrumque.* c *al. ideoque mandamus.* 1. *Corinth.* 9. d *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. infr. eod. Oldrad. conſ.* 244. *& Paul. de Caſtr. conſ.* 153. *Bald. in l. fin. C. de edict. Divi Hadr. toll.* e *An confeſſio præjudicialis noceat Eccleſ. Cyn. in* 15. *q. in l.* 1. *C. de confeſſ. Bart. in l. certum.* §. *ſed an & ipſos. ff. eod.* f *al. ita: quod pro ſede Apoſtol. Cæterum omnes manuſcr. habent ut impreſſum eſt.*

ſedem

sedem Apost. ab ipsis Judicibus receptum fuisse fateris, per quod constat Ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cum pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is etiam possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si vero dicatur, quod nomine tuo & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & Ecclesiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, posset inferri, quod juramentum præstitum de conservando jure & honore sedis Apost. fuerit violatum: unde licite retineri non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundum hoc locum præscriptio habere non posset, cum in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides & justus titulus exigantur *a*: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversus Rom. Eccl.) posse probari.

(*a Penses animo, quid illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabulis virga simul & Manna sunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse dure & aspere reputares, cum in pectore Rom. Pont. qui universis Ecclesiarum Prælatis præesse Deo auctore dignoscitur, & virga* correctionis *& Manna debeat esse dulcedinis, ut altero foveat humiles & devotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc est, quod illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur & oleum, ut nisi commonitionis & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Ecclesiasticæ severitatis subsequitur. Licet igitur ex his, quæ præmisimus, contemptis monitis nostris & mandatis, quibus nisi fuimus fraternitatem tuam, frequenter inducere, ut dil. fil. n. W. Marchionem Massæ, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis absolvens, quod exhiberi tibi & Ecclesiæ Pisanæ feceris, ut eo non obstante nobis & Eccles. Rom. juraret, non solum asperitatem verborum, sed executionem forsitan potuissemus in* te *procedere Ecclesiasticæ disciplinæ.*)

(β *Super eo vero articulo taliter respondisti, quod ab eo tempore, quo fuisti assumptus ad Præsulatus officium, juramentum fidelitatis pro sed. Apost. ab ipsis Judicibus recepisti: sciens te per Archiepiscopum Villanum prædeceff. tuum, virum magnæ auctoritatis & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipse quoque plenius novit consuetudines, & statuta, & omnes antecessores tui, qui fuerunt viri magnæ auct. sic te antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & fecisse, cum nihil tibi vel ipsis hactenus ab Apost. sed. fuisset objectum.*)

CAP. XVIII.

Abbas in capellis præscribere potest jura Episcopalia, obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. h. d. quoad titulum.

Idem *Episc. Lucano.* (*an.* 1212.)

CUm *b* olim, frater Episcope, cum Abbate & Monachis sancti Salvatoris de Ficheto, super Plebe Falamazanæ & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere, arbitrium *c* præterea super hoc promulgatum a Pistorien. Episcopo, Archipresbytero ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. Papæ *d* prædeceff. nostri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam monasterium, quam plebs & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: (*& infra.*) Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: (*& infra.*) Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani & Clericorum, baptismo, & pœnitentia in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quam in capellis prædictis, in excommunicando atque interdicendo, & etiam absolvendo legitima præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

Qui præscriptione completa privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideo non præscribit.

Idem Innoc. III. (*an.* 1210. *Romæ.*)

VEniens *a* ad præsentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: (*& f.*) Petiit a nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parochia vel comitatu consistunt, de omnibus quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Papæ præd. nost. & sancti Regis Stephani continetur. Præfatus vero Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. Comitatus intra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo jure speciali se ipsas possidere monstraret: (*& f.*) Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, Clerici Ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprim. diœcesi constitutum, a Vesprimen. Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sedis Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexand. Papæ prædeceff. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cum & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salvis institutionibus non solum Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius etiam Legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciasse videtur *b*, præsertim cum coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si vero nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuit, & ideo secundum canones non præscripsit.

CAP. XX.

Nec in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

QUoniam *d* omne, quod non est ex fide, peccatum est: Synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

a *exigatur.* b C. 8. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Guid. Pap. hic.* c *Ab utraque scil. parte approbatum. supr. de arb. ca. ex parte.* d *Hæc verba, prædeceff. nostri, in omnibus manuscr. desunt.*

a *Cap.* 1. *De privil. in* 4. *compil.* b *Vide l. unic. C. de Thesau. l.* 10. c *sub Innoc. III. c.* 41. d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. Vide Matthesil. sing.* 23. *incip. nota quod omnes leges.*

TITU-

TITULUS XXVII.
DE SENTENTIA ET JUDICATA.

CAP. I.

Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus eſt appellare. Panorm.

Gregorius *Joanni Archiep. primæ Juſtinianeæ.*

(*an.* 600.)

SEntentia *a* contra leges canoneſve prolata, licet non ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo jure.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem b *Joanni Ravennati Epiſcopo.*

(*an.* 595.)

JUrgantium *c* controverſias celeri ſententia terminare & æquitati convenit, & rigori.

CAP. III.

Sacerdos ſine juſta cauſa non eſt deponendus.

Idem. *d* (*an.* 596.)

NOn poteſt quenquam a Sacerdotali gradu (niſi juſtis ex cauſis) concors Sacerdotum ſententia ſubmovere.

CAP. IV.

Juſte quis petit ſententiam a Papa confirmari, ſi juſte & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa. *e* (*an.* 450.)

EA, quæ juxta Eccleſiaſticum morem juſte & rationabiliter fuerit diffinita, noſtra quoque ſententia roborentur.

CAP. V.

Judex deputatus ſuper executione ſententiæ, admittit exceptionem fraudis ſeu nullitatis ſententiæ, non ad effectum, ut ſuper ea pronunciet, ſed ut negotium ad ſuperiorem, qui judicavit, tranſmittat, ſi illam probabilem repererit. h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

(*an.* 1180.)

DE cætero noveris *f*, quod ſi ſententiam a nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non eſt facultas executori de toto negotio cognoſcendi, ſed deferri quæſtiones, quæ inciderint, ad ſedem Apoſtolicam oportebit.

CAP. VI.

Non ſufficit reo damnato ad traditionem poſſeſſionis, tradere pignus pro ipſa poſſeſſione.

Idem *Norvicen. Epiſcopo.*

CUm aliquibus *g* eſt adjudicata poſſeſſio, non ſufficit eis dare pignora, niſi corporali poſſeſſione lætentur.

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam tranſit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cum conſtat de errore.

Idem *eidem* h, *& V. Archidiacono.*

LAtor *i* præſentium ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cum quandam mulierem legitime deſponſaſſet, & carnalis eſſet copula ſubſecuta, inter eos ſcandalum eſt ſubortum, cujus occaſione debitum ei ſubtraxit. Conſanguinei vero mulieris hoc moleſtum habentes, quæſtionem moverunt, proponentes, quod mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio exiſtentem duxiſſet uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere diſſolutam, demum utriuſque ſtudio interveniente, fuerunt minus rationabiliter ſeparati. Nolentes igitur matrimonia canonice contracta, levitate quadam diſſolvi, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit eos per judicium Eccleſiæ non fuiſſe legitime ſeparatos, Eccleſiamque deceptam, ipſos *a* faciatis ſicut virum & uxorem inſimul permanere.

CAP. VIII.

Retractatur ſententia prætextu iniquæ conſuetudinis lata contra Eccleſiam.

Idem *T. & Clericis S. Anaſtaſiæ Veron.*

(*an.* 1170.)

CUm cauſa *b*, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos ſuper domo quadam eis ab Archipresbytero veſtro vendita, ad examen I. Apoſt. ſed. Legati delata fuiſſet, poſt appell. ad nos interpoſitam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi fili T. ad eam proſequendam præfixum iter non arripueras, contra te ſententiam proferens: memoratis G. & A. prætaxatam domum ſecundum Veronen. civitatis conſuetudinem adjudicare curavit: deinde cum cauſa fuiſſet ad nos per appell. delata, Brixien. Epiſcopus delegatus a nobis ſententiam contra vos (ſprera forma canonum) ſecundum eandem conſuetudinem, ſicut præfatus Legatus fecerat, promulgavit. Nos autem conſiderantes, quod licet uſus vel conſuetudinis non minima ſit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præjudicat, præſcriptam ſententiam revocavimus, & vos ab impetitione abſolventes illorum *c*, vobis & Eccleſiæ veſtræ domum adjudicavimus ſupradictam. *d*

CAP. IX.

Sententia iniqua retractatur per ſuperiorem, licet cauſa fuerit appellatione remota commiſſa. Si autem continet manifeſtam iniquitatem, eſt nulla. h. d. intelligendo, quod ponat duos caſus.

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1172.)

INter cæteras *e*: (*& infra.*) Item cum aliqua cauſa appell. rem. committitur, & ſententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet ſtari, ſi iniquitatem contineat manifeſtam.

CAP. X.

Sententia lata contra abſentem non contumacem in cauſa matrimoniali, non valet. h. d. intelligendo, quod hæc mulier non fuit contumax. Panorm.

Clemens III. (*an.* 1190.)

TEnor literarum *f* tuarum oſtendit, quod cum inter R. & M. mulierem quæſtio matrimonii verteretur, & Theatino Epiſcopo commiſſa fuiſſet, idem eundem R. muliere abſente ab impetitione ipſius abſolvit. Cæterum eadem mulier a nobis ad te literas impetravit, ut de cauſa cognoſceres, & eam fine debito terminares: (*& infra. a*) Dictus vero R. a te revocatus ad cauſam infirmitate prætenta *g* non affuit: ſed quia nocte ſequente aliam ſibi copulare præſumpſit, in eum excommunicationis ſententiam promulgaſti: a qua poſtmodum abſolutus ad te veniens, oſtendit literas Epiſcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipſius abſolutum fuiſſe patebat. Quia igitur mulier ſuos teſte offert ad probandum, quod idem R. eam deſponſationis annulo *h* publice ſubarraſſet: & tu quid ſuper his agere debeas, poſtulas edoceri. Ideoque inquiſitioni tuæ taliter reſpond. quod (non obſtante illicita abſolutione, quam Epiſcopus fecit) in cauſa procedas, eidem R. ſub pœna excommunicationis arctius inter-

dicens.

---

a Cap. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Scilicet Greg. Joan. Epiſc. Ravenn. l.* 2. *c.* 18. *ejuſd. regiſt.* c C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Scil. Greg. l.* 2. *c.* 47. *epiſt.* 8. *regiſt. & c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Leo I. epiſt.* 88. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *compilat.* f *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 49. *c.* 12. *& cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* g C. 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 36. *c.* 2. h *al. Norvic. Epiſc. T. & V. Archid.* i C. 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 6. *c.* 11.

a *al. eos.* b C. 10. *eod. tit. in* 1. *compil. ubi talis eſt inſcriptio, Theobaldo.* c *al. eorum.* d *ſæpedictum.* e C. 17. *tit. de appell. in* 1. *compil. vid. l. cives. C. de appell. quæ videtur contraria. Adde gloſſ. & doct. ibid.* f C. 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *prætenſa. al. prætentus. al. detentus.* h *Hinc præſumitur matrimonium contractum. Felin. in c. illud. ſupr. de præſumpt.*

dicens, ne ad eam, quam ſuperinduxit, accedat, priuſquam fuerit cauſa deciſa.

(α *Quia cauſa coram memorato Epiſcopo pro commotione terræ non poterat definiri.*)

C A P. X I.

Sententia divortii in cauſa matrimoniali rite lata, ad ſolam conjugis confeſſionem afferentis contrarium, non revocatur, ſed interim ei ſtatur, donec legitime de contrario doceatur. Ita ſummatur, ut aliquid de novo afferat. Panorm.

Idem.

COnſanguinei *a* E. latricis præſentium, ſicut tuis literis intimaſti, compaternitatem inter ipſam & virum ſuum legitime probaverunt, ita quod inter eos ſententiam divortii protuliſti: prædicto vero E. cum ſit tibi poſtmodum confeſſa, quod ejus commater in veritate ante ſententiam non fuiſſet, ſed *b* poſt ſeparationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad ſecundas nuptias convolavit: (& ſ. α) Fraternitati tuæ reſpond. quod propter ſolam confeſſionem mulieris non eſt recedendum a ſententia per judicium Eccleſiæ rationabiliter promulgata, niſi legitime in contrarium probaretur.

(α *Quia igitur reatum ſuum nunc recognoſcens, conſilium noſtrum ſuper hoc expetiit: tu inde a nobis in hoc poſtulaſti reſponſum.*)

C A P. X I I.

Si Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium, hoc tacito, ſubreptitia dicitur collatio, & non tenet.

Innocentius III. *Archidiac. & Sacriſtæ Magalonen.*

(*an.* 1212. *Roma in Gothiam Galliæ.*)

CUm olim *c* Magalon. Epiſcopus P. de Caſtro novo, ad vacantem Archidiaconatum ejuſdem Eccleſiæ nominaſſet, I. Præpoſito, ut nullus ibi (niſi prius duplici ſibi voce conceſsa) inſtitueretur per appellationem interpoſitam inhibente, Epiſcopus dictum P. de Archidiaconatu per ſuum annulum inveſtivit. Præpoſitus vero alium ad eundem Archidiaconatum nominare præſumpſit. Tandem C. prædeceſſor noſter, quod factum fuerat ab utraque parte caſſavit: pronuncians, quod aliquibus ſcriberet, ut tam Epiſcopum, quam perſonas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum forte monitis non admiſſis, hoc ipſi exequi non differrent. Poſt hæc vero dictus prædeceſſor noſter G. qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium, præter conſcientiam Procuratoris Epiſcopi apud ſed. Apoſt. tunc morantis, ipſum Archidiaconatum contra pronunciationem ſuam contulit, ſicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes veſtigiis prædeceſſ. noſt. dicentium, ſententiam Rom. ſed. cum aliquid fuerit ſubreptum, poſſe in melius commutari: quod de prædicto G. factum eſt, non obſtante donatione, quam ab eodem Epiſcopo in illuſionem donationis Apoſtolicæ nuper dicitur recepiſſe, in irritum revocamus: & ei licet abſenti, cum de ſubreptione liquido conſtet *d*, ſuper dicto Archidiaconatu perpetuum ſilentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus ſæpedictum Archidiaconatum (plena omnium veſtrum, qui præſentes fuerint in Eccleſia, interveniente concordia) ordinare curetis.

C A P. X I I I.

Valet ſententia contra jus litigatoris lata, ſi ſub ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel ſic & aliter: Per ſententiam, a qua non fuit appellatum, poteſt Eccleſia ſubjici Prælato inferiori Epiſcopo, ſeu ad aliam Eccleſiam pertinere.

Idem *Abbati & Conventui S. Zenonis Veron.*

(*an.* 1213.)

CUm inter vos *a* pro Eccleſia veſtra & Archipresbyterum & Clericos S. Proculi, ſuper ſubjectione ejuſdem Eccleſiæ quæſtio verteretur: ex parte veſtra fuit propoſitum, quod dicta Eccleſia monaſterio veſtro pleno jure debet eſſe ſubjecta: videlicet in inſtitutione, deſtitutione; inveſtitura Archipresbyteri, & ejuſdem fidelitate, ipſius & fratrum obedientia, correctione, repræſentatione ad ordines, tonſuratione, ſuſceptione chriſmatis, litaniis, & aliis ſimilibus, per quæ plena ſubjectio declaratur: ad quod probandum inſtrumentum publicum conceſſionis B. quondam Veronenſis Epiſcopi pars veſtra in medium producebat, quam conceſſionem ſucceſſor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quam Patriarcharum Aquilegien. privilegia & confirmationes induxit, quorum unus de ſubjectione plenaria in privilegio ſuo evidenter expreſſit, quod ſub teſtimonio R. *b* quondam Veronen. Epiſcopi, qui ejuſdem Eccleſiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem a Priore ſancti Zenonis mandavi ſua vice ſubſcribi. Adjecit etiam pars veſtra, quod inter B. *c* quondam Abbatem ejuſdem monaſterii, & ſancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipſius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controverſia fuit exorta, ad quæ duo illi ſe duntaxat teneri negabant, & ſuper his teſtes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Epiſcopus quendam Cardinalem ſequens, a quo idem fuerat judicatum, quod vel Archipresbyter dimitteret Eccleſiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, ſententialiter diffinivit: cujus ſententia (cum nulla fuerit appellatione ſuſpenſa) in rem tranſiit judicatam: [*& infra.* α] Quamvis forte dicto inſtrumento donationis non ſit plurimum innitendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipſo cauſam & originem acceperunt: attendentes tamen, quod quantum ad litigantes ipſos jus ex ſententia factum fuit, poſtquam in rem tranſiit judicatam, etiam ſi contra jus litigatoris lata fuiſſet, cum contra jus conſtitutionis expreſſe lata non fuerit, veritate geſtorum ſermonibus prævalente, quæ præſumitur *d* rite per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præſtet Abbati ſancti Zenonis.

(α *Quam aſſerebat nullo poſſe juris remedio attentari, a cujus prolatione uſque ad hæc tempora 50. annorum eſt elapſum ſpatium, per quod probatur, quod monaſterium S. Zenonis præfatam Eccleſiam pleno jure poſſederit, & quod dictus Archipresbyter & fratres ejus præteriti & præſentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cum itaque hæc quæ præmiſimus & ſimilia multa præfati auditores nobis & fratribus noſtris prudenter & fideliter retuliſſent, nos communicato ſ. n. conſilio.*)

C A P. X I V.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in cauſa appellationis confirmanda: licet per atteſtationes videatur pro actore fuiſſe probatum: dummodo pro ſententia concurrant præſumptiones, de quibus hic in litera: & ſecundum hunc intellectum eſt hic caſus ſingularis valde.

Idem *Canonicis Novarien.* (*an.* 1170.)

CAuſam *e*, quæ inter vos & A. Clericum ſuper præbenda Novarien. Eccleſiæ vertebatur, Laudun. Epiſcopo de conſenſu partium *f* commiſimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam ſententiam promulgavit: a qua fuit ad noſtram audientiam ap-

pella-

---

a C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Guid. Pap.* b *Dictio*, ſed, *deeſt in pluribus manuſcr.* c C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vide* Rom. & Aret. *in l. plurium. ff. de acquir. hæred. Arch. conſ.* 413. *incipit. viſo dicto puncto. & Lambert. in tract. de jure patron. l.* 1. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 8. d *vide Bart. in l. quod juſſit. in fin. ff. de re jud.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. an ſcilicet ſententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. ſupr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de juſt. & jure.* b *B.* c *In C. Barb. quod inter quondam Abbatem ejuſdem monaſterii & S. Archipresbyt. &c.* d *Al. præſumuntur.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *Et quia de partium conſenſu fuit datus Judex. non poterat recuſari, niſi nova cauſa ſuperveniret. ſupr. de offic. deleg. cap. inſinuante.*

pellatum : (& ſ. α) Licet ex parte ipſius A. fuiſſet propoſitum, quod contra formam mandati noſtri dictus Epiſcopus ſententiam promulgavit, ſicut per atteſtationes nitebatur probare : quia tamen Judicis animus non ſemper ad unam probationis ſpeciem inclinatur, & ipſa ſententia nihil continebat iniquum, & ei Judici de communi partium aſſenſu fuerat cauſa commiſſa, qui ut ſententiam ferret poſt examinationem cauſæ, ab utraque parte fuerat requiſitus : ſententiam ipſam curavimus confirmare.

(α *Dicto igitur A. & magiſtro I. & A. Procuratoribus Eccleſiæ veſtræ, in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, ſententiam inique latam fuiſſe, ac propter hoc debere non immerito retractari : dictis Procuratoribus veſtris defendentibus ſententiam & eam petentibus confirmationis noſtræ præſidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc inde propoſita, & diligentius intellectis, habito cum fratribus noſtris ſuper his diligenti tractatu.*)

CAP. XV.

Si ſententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit a tempore ſententiæ, non autem a die finiti termini. hoc primo. *Quadrimeſtre tempus, quod a lege datur condemnatis in perſonali, poteſt a Judice ex cauſa arctari, & ſponte terminum arctatum recipiens, non poteſt poſt decendium appellare, licet non conſtet Judicem ex cauſa terminum abbreviaſſe*: hoc ſecundo. *Ab executione ſententiæ non appellatur, niſi in executione modus excedatur* : hoc tertio. h. d. evacuando medullam cap. ſecundum Panorm.

Idem *Conſtantien.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1172.)

QUod ad conſultationem : (& *infra.* α) Quia poſtulaſti, utrum appellationi ſit Clerici deferendum, qui purgationem indictam ſibi per ſententiam, & ad ipſius receptionem terminum competentem *b*, puta viginti dies vel amplius, ſine contradictione *c* recipiens, & ad diem veniens conſequenter appellat, cauſam non exprimens appellandi : nec ſit locus niſi ſuſcipiendæ purgationi & executioni ſententiæ, a cujus prolatione & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxiſſe. Taliter duximus reſpondendum, quod cum poſt decem dierum ſpatium ſententia in auctoritatem rei tranſeat judicatæ, qui ad provocationis ſubſidium intra id temporis non recurrit, appellandi ſibi aditum denegavit : cum per hoc videatur per interpretationem juris latæ ſententiæ paruiſſe, præſertim ubi cauſa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipſius ſententiæ ideo convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimeſtre tempus regulariter ſit ſtatutum : quia id arctari poteſt nonnunquam a ſedente in medio, & etiam prorogari : & qui ab initio ſponte recipit terminum breviorem imputari *e* ſibi poteſt & debet : cum ex hoc videatur amplius beneficium contempſiſſe unde talis non audietur appellans, niſi forte adverſus eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

Sententia poteſt probari per teſtes : licet non deponant de cauſis, quæ ſolent Judicem movere ad ſententiandum.

Idem *Decano, Cancellario & C. Canonico* f *Lundonen.* (*an.* 1172.)

SIcut nobis *g* intimaſtis, cum cauſa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum ſuper quinque frumenti modiis vertebatur, ipſi Subdiacono per annos ſingulos exolvendis, vobis commiſſa fuiſſet, & reſtitutionem ſibi fieri poſtularet : Subdiac. ſupradicti adverſarius ſe ad hoc non teneri reſpondit, cum alia vice ſuper hoc conventus fuerit, & ſententialiter abſolutus : quod oſtendere voluerit duorum teſtimonio, ex quorum depoſitione conſtitit, quod magiſter A. auctoritate Epiſcopi Lundun. ipſum abſolvit ab impetitione Subdiac. memorati. Verum quia teſtimonium ipſorum quaſi nude prolatum fuerat, cum de cauſis, quæ Judicem movere ſolent ad ſententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum ſit ſedem duxiſtis Apoſt. conſulendam. Cum autem in pleriſque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris exiſtat, quod omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in ſententiis proferendis : vobis taliter reſpondemus, quod cum ex depoſitionibus teſtium prædictorum conſtiterit ſententiam a Judice ſuo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præſumi debet omnia legitime proceſſiſſe. a

CAP. XVII.

Ab eadem ſententia poteſt appellare, nedum reus victus, ſed etiam tertius, cujus intereſt : & poterit ſententia quoad reum nil de ſuo jure docentem confirmari : reſpectu vero tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem *Aſtoricen. Epiſcopo*, [& *Abbati, ſcilicet*] *ſancti Iſidori Legionen.* (*an.* 1171.)

CUm ſuper *b* controverſia, quæ inter Aurien. Epiſcopum & monaſterium Cellæ novæ ſuper ſtatu ipſius vertebatur, pro Epiſcopo diverſæ ſententiæ latæ fuiſſent : nuncius Oueten. Epiſcopi per eas Oueten. Eccleſiam læſam graviter querebatur, ad quam proponebat monaſterium pertinere : [& ſ. α] Cum ex parte monaſterii nihil rationabile fuerit propoſitum & oſtenſum, quare ſententia pro Epiſcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monaſterium duximus confirmandum : (& *infra.*) Mandamus, quatenus ſi conſtiterit app. pro Eccleſia Oueten. rationabiliter interpoſitam, & ad eam proſequendam nuncium ejus *c* intra tempus legitimum deſtinatum fuiſſe, executio ſententiæ differatur, ne circa poſſeſſionem Oueten. Eccleſia detrimentum incurrat : alioquin (ſicut jus poſtulat) executioni abſque Oveten. Eccleſiæ præjudicio demandetur : cui, quæ præmiſſa ſunt, non præjudicent, quo minus ſuam valeat conſequi rationem, cum res inter alios acta non noceat regulariter aliis *d*, juxta conſtitutiones canonicas & civiles.

(α *Poſtquam igitur hæc & ſimilia, nobis & fratribus noſtris præfati Cardinales fideliter retulerunt : quia conſtitit nobis per delegationem literas a duobus miſſas, cum tertius intereſſe nequiverit, ſicut & ex ipſius aſſertione tenuimus ap. ſed. Ap. conſtituti fuiſſe proceſſum, & contra ipſorum ſententiam ex parte monaſterii noſtri nihil rationabile fuit propoſitum & oſtenſum, quare debuerit irritari, eam communicato f.n. con. quantum ad monaſterium ipſum duximus confirmandam, ſibi perpetuum in hac re ſilentium imponentes. Cæterum, quia ſuper appellatione Oueten. Eccleſiæ non potuimus elicere veritatem, cauſam ipſam veſtro duximus examini committendam. f. t. per. a. ſ.*)

CAP. XVIII.

Si citatus ad ſententiam, ex legitima cauſa Judici ignota non comparuit, tenet ſententia eo abſente lata : ſed retractatur eo probante legitimam abſentiæ cauſam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur ſententia : niſi prius doceat de ipſius iniquitate. h.d. & eſt verus & not. intellectus, ſecundum Panor. quem alii doctores non clare dilucidarunt.

Idem.

CUm Bertholdus miles *e* curiam ſuam *ſive fundum Nutneſtanen.* P. militi pignori obligaſſet : eodem P. ſublato de medio A. nepos ejus, qui ſucceſſit eidem, vacante Eccleſia ejuſdem loci, aſſerens quod jus patronatus

a *Antea male Conſtantino.* b *Vid. leg. generaliter. cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.* c *conditione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Laudunen.* g *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Jaſon. in l. 2. C. de bon. poſſ. ſec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de profeſſ. qui in urb. Conſtan. & l. 1. cum not. C. de legib.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius poſſit appellare, vide Card. in Clem. 1. de cauſ. poſſ. & propr.* c *Vide l. a ſentent. in princ. cum §. ſeq. ff. de appell.* d *Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios. al. eſt, l. Modeſtinus. ff. de excep.* e *C. 8. eod. tit. in 3. comp.*

cum

cum universitate transiisset in eum, D. Clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam Ecclesiam præsentavit: qui de consensu Episcopum ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus vero Bertholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Episcopo præsentavit: sed ipsum Episcopus non admisit. Cum autem dictus T. adversus memoratum D. super prædicta Ecclesia deposuit quæstionem, Remen. Episcopus *a* Apost. sedis Leg. Judicibus negotium delegavit: ad quem cum attestationes utrinque receptas per partes postmodum remisissent, & præfato D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis Clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit: Archiepiscopus vero Argentino electo & Altæ Sylvæ, & Tudebernon. *b* Abbatibus dedit suis *c* literis in mandatis, ut si justam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam fine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verum dicto electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: a quibus dictus Clericus vocem ad nos app. emisit: (*& infra.* α) Licet autem justam causam absentiæ minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritati. R. Diaconum Card. eis concessimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quod per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quod præfatus A. in possessione juris patronatus extiterat, cum eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit, cum tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quod pro quodam jure quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis. prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam *d* quia in eadem sententia dicitur, quod dictus T. in probatione defecit, cum per attestationes suas appareat, ipsum suam intentionem sufficienter probasse: tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cum unius tantum partis attestationes receperit, quæ parum faciebant ad causam. Unde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes Ecclesiam supradictam, cum per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum a vero patrono fuisse ad sæpedictam Ecclesiam præsentatum.

(α *Cum igitur utraque pars cum attestationibus signatis sigillis prædictorum Judicum ad nostram præsentiam accessisset.*)

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Prænestino Episcopo, Apost. sed. Legato, & de Capemberti, & de Celd. Abbatibus in Colomensi & Monasterensi diœcesi constitutis.* (*an.* 1172.)

IN causis *e*, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi forte cum aliquid (causa necessitatis & utilitatis inspecta) dispensative duxerit statuendum.

a *Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puto, est autem in Gallia is Archiepiscopatus, cui multi subsunt Suffraganei.* b *al. Tudertino, al. Tudeben.* c *vox, suis, in antiq. deest.* d *dictio, etiam, deest in antiq. comp.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. XX.

Secunda sententia in diversa instantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamsi sit injusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis Judicibus non fuit ostensa. h.d. Panorm.

Idem *Conventui sancti Leodii.* a (*an.* 1172.)

INter monasterium *b* sancti A. Rothomag. & vestrum, super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: (*& infra.*) Cum constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jure propositæ frivolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent *c*, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed & processu negotii coram primis Judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum obtinere *d* minime potuissent: Non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisset prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cum si a prædictis Judicibus fuisset ostensa, ea posthabita contrarium statuissent: alioquin eam objicientibus imputetur, cum sub pretextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari: Factum priorum Judicum ratum & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo a vobis nos ipsi manus benedictionis (salvo jure diœcesani) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium ostensum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum vel supplicatum.

Idem *Episcopo, Decano & Cancellario Parisien.* (*an.* 1170.)

SUborta *e* inter Melden. Episcopum & monasterium Attrebatense super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum, quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus ad eandem. Verum quia privilegium Innocentii Papæ præd. nost. libertatem monasterii plenariam exprimebat, Decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret & probaret, super subjectione monasterii sibi silentium imponere procurarent: (*& infra.*) Judicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœcesf. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sedi præjudicium generetur, quo minus, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & *f* ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobasse. Si vero non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

Sententia a qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

a *Alias: S. Leufridi de cruce.* b C. 10. *eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperatores. cum gloss. ff. de re jud. Alex. cons. 193. Paulus de Castro cons. 325. incip. in causa, quæ vertitur.* c *vide l. 1. & ibi Cynum & doct. Cod. de dilat.* d *obtineri.* e C. 11. *eod. tit. in 3. comp.* f *alias ita; tulit sententiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. alias ita: tulit sententiam contra illud intelligitur, &c. in omnibus tamen desunt illa duo verba paulo ſ. coram eo.*

Idem Alex. III. *S. Mariæ in Cagi & Vallis ſeeretæ Abbati.* a (*an.* 1174.)

CUm I. & A. *b* Canonici ſancti Dion. Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ noſtro Apoſtolatui reſerarint, quod Abbas eorum ſuper dilapidatione, perjurio, ſimonia, & quibuſdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Epiſcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Eccleſiam perſonaliter accedentes, tam in capite, quam in membris corrigerent corrigenda, & ſtatuerent quæ ſtatuenda viderent: (*& ſ.*) Judices autem Abbatis & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ad adminiſtratione ipſius Eccleſiæ per ſententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc non poterant expedire. A qua ſententia, cum procurator prædictus ad noſtram audientiam appellaverit, propoſuit dictam ſententiam reprobandam, tum quia Judices lite non conteſtata in ipſo negotio proceſſerunt, tum quia juramenta conſpiratorum contra ipſum recipientes (depoſitionibus coram partibus minime publicatis, nec *c* oſtenſis eidem) ad ſententiam procedere præſumpſerunt: (*& ſ.*) Quia vero de conſpirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quod illi conſpiratores fuerint, quorum conſtat a Judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta Judices ſecuti tantummodo, cum per alios ea probata non eſſent, ſententiam protulerunt: vos irritantes proceſſum eorum in negotio juxta prædictam formam comprehenſam in prioribus literis procedatis. Si vero eos conſpiratores fuiſſe nequiverit comprobare: vel licet de hoc conſtaret, appareat tamen illos nihil ſuper his depoſuiſſe, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamſi aliqua ſuper his depoſuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant ſufficienter oſtenſa, proceſſum ipſorum Judicum confirmetis: quia licet adverſus Abbatem non debuerint conſpiratores admitti, juramenta tamen ipſorum de veritate dicenda ſuper ſtatu ipſius domus recipi potuerunt: ut per ipſorum dicta ſuper aliis fides poſſit haberi, quæ Abbatem minime contingebant, præſertim cum tunc probatum non eſſet, eos conſpiratores fuiſſe.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis eſt, & per Papam poteſt famæ reſtitui. h. d. prout communiter ſummatur.

Idem *H. de Caſtro Guarri.* d (*an.* 1174.)

CUm te *e* a Bartholomæo injuriarum actione convento, eo quod diceres equum tuum non eſſe minoris pretii, quam capillos ipſius, Judices, qui ſuper hoc cognoſcebant, te in decem ſolidos condemnaſſent, tu timens ne ipſorum ſententia te notaret infamia *f*, beneficium reſtitutionis ad famam a ſede Apoſtolica imploraſti. Nos autem conſiderantes, quod nulla fuerit vel minime facta injuria, volumus te per *g* prædictam ſententiam infamia non notari.

CAP. XXIV.

Revocata ſententia propter defectum juriſdictionis, ut quia unus ex Judicibus publice excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non ſervatum, iterum de principali quæritur.

Idem. (*an.* 1174.)

AD probandum *h*, quod procurator dominæ: (*& ſ.*) Vos autem interim agnoſcatis de confirmatione ſententiæ, quæ lata eſt Judicibus delegatis de electione cuſtodis, ut eam (ſicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut ſi pro eo, quod unus ex delegatis Judicibus, qui eandem ſententiam protulerunt, excommunicationis vinculo eſſet publice innodatus, quando ſententia lata fuit, ſicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia juſta cauſa eandem ſententiam conſtiterit infirmandam: ipſa caſſata, de ipſius electione cuſtodis iterum cognoſcatis.

CAP. XXV.

Res inter alios judicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui paſſus eſt illum litigare, cui ſecundo loco competebat actio, vel defenſio, vel a quo cauſam in jure judicato habuit.

Gregorius IX.

QUamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata: Ei tamen, qui cum ſibi primum de ea re actio vel defenſio competebat, ſuſtinuit ſequentem agere: Ac illi etiam, qui paſſus eſt eum, a quo cauſam habuit, experiri, eſt præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet ſententia pro reo: fallit in quatuor caſibus hic contentis, & ſimilibus. Si vero delegati diſcordant, delegans eſt adeundus. Si arbitri, neutra tenet.

Idem. (*an.* 1114.)

DUobus *b* Judicibus (ut accepimus) diverſas ſententias proferentibus, ſi ex juriſdictione ordinaria proceſſerunt, tenet pro reo, non pro actore ſententia, niſi in cauſa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, ſeu teſtamento, pro ipſo fuerit promulgaia. Si vero ex delegata poteſtate, utraque pendet ſententia ex arbitrio delegantis. Quod ſi ex compromiſſo, neutra debet habere vigorem.

TITULUS XXVIII.

DE APPELLATIONIBUS *c*, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

CAPUT I.

Collatio beneficii facta poſt appellationem ex probabili & veriſimili cauſa interpoſitam, eſt ipſo jure nulla.

Alexander III. *Exonen. Epiſcopo & Decano Lundonen.* (*an.* 1180.)

I. DIlecti *d* filii Prior & Clerici de Giſebergien. gravem *e* querimoniam tranſmiſerunt, quod Eboracen. Archiepiſcopus Apoſt. ſed. Legatus, eundem Priorem poſt appellationem ſuſpendit, ſuas Eccleſias interdixit, & Canonicos (ſi eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: (*& ſ.*) Super quibus ſi veritate per idoneas perſonas & formam loci ſolicite inquiſita, inveneritis Eccleſiarum conceſſiones factas, ut Prior & Canonici malitioſe diſtulerint eas (quantum ad ſe pertinet) ordinare, in irritum revocetis eaſdem.

CAP. II.

Appellatio generalis, reſpectu cauſæ non valet.

Idem *Archiepiſcopo Remen.* (*an.* 1180.)

INter cætera *f* (*& ſ.*) Super eo, quod Abbas Sancti Apollinaris in clauſtro a te appellationem interpoſuit generalem ſuper omni cauſa, quæ adverſus eum aliquo

---

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis ſeren. ſeu ſecret. Ord. Præmonſtr. Sueſſionenſis Diœceſis.* b C. 12. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Hunc text. Innoc. dicit eſſe ſingularem, quod atteſtationum publicatio eſt de juſtitia, non autem de ſubſtantia. Male legitur pro eidem, eiſdem, cum de ſolo Abbate ſermo ſit.* d *al. Vuarin. al. Idem R. militi.* e C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas. ff. de his qui not. infam.* g *al. propter dictam.* h C. 2. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Antr. de Butr. in c. fraternitatis. ſup. de teſt.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cum plures Judices proferunt diverſas ſententias, quæ prævaleat, vid. Alexand. in l. ſi duo ex tribus. & l. ſi in tres. ff. de recept. arb.* c *De hac materia vide Conc. Trident. Seſſ.* 13. *de reform. c.* 1. *& Seſſ.* 24. *de reform. c.* 20. d *Poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p.* 10. *c.* 1. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. gravem ad nos quærimoniam.* f C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. p.* 10. *c.* 2.

tem-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tempore posset moveri, ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. inspecta mente literæ.

Idem *Abbati S. Petri.* (*an.* 1180.)

AD nostram: (*& ſ. α*) Quia *a* vero remedium appell. non ideo est inventum, ut alicui a religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionem ordinis corrigas & castiges. *b*

(*α Noveris audientiam perveniſſe, quod ſi quando ſubditos tuos vis pro ſuis exceſſibus ſecundum regulam B. Benedicti & inſtitutionem tui ordinis corrigere & caſtigare, ipſi ut malitiam ſuam liberius valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*)

CAP. IV.

Si appellans intra terminum, a Judice a quo appellavit, vel a ſeipſo ſtatutum, appellationem non proſequitur, ſententiæ vel judicio illius ſtare compellitur.

Idem *Norvicen. Epiſcop.*

PErsonas Eccleſiarum *c*: (*& ſ. α*) Si quis *d* ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, ut illum extunc judicio tuo super iis, quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quisquam appell. suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiæ tuæ (sicut de alio diximus) appell. remota parere constringas.

(*α Eccleſiarum in tua diœceſi conſiſtentium, ita tuis & dominorum fundi authenticis ſcripturis præmunias, ut cum aliquam perſonam Eccleſiarum illarum decedere forte contigerit decedentis filius vel vicarius, ſeu alius quilibet, perſonatum Eccleſiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliqua calliditate non poſſit. Quod*)

CAP. V.

Appellans ad proſequendum habet annum, & ex cauſa biennium, niſi Judex moderetur. Et ſi intra id tempus non proſequitur, rata manet ſententia: vel redit ad primum, ſi ante ſententiam appellavit. h. d.

Idem *Remen. Archiepiſcopo.*

CUm sit *e* Romana: (*& ſ. α*) Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerat appellatum, hujusmodi appellantibus *f* annus indulgetur: aut ex necessaria & evidenti causa biennium: nisi forte Judex a quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem recisius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & a causa sua cecidisse videtur: nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine & ante litis ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare judicio, ad quem noscitur appellasse.

(*α Eccleſia caput & magiſtra omnium Eccleſiarum diſponente Domino conſtituta, & ad eandem conſultationes, & quæſtiones de diverſis mundi partibus merito referantur, quod eam ſuper variis quæſtionibus conſulis gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde eſt quod ſcriptis præſentibus.*)

Qui de crimine impetitur, appellare poteſt, niſi ſit notorium. hoc dicit.

§. 2. Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & irrequisitum Apostolus *a* excommunicavit.

CAP. VI.

Coram Judice a quo appellavi in una cauſa, poſſum in alia conveniri, niſi eum recuſem ut ſuſpectum.

Idem *eidem.* (*an.* 1180.)

I. ADhæc *b* si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam Judicis, a quo in alio negotio appellavit, eum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare: alioquin debebit ejus stare judicio, maxime si suus ordinarius Judex existat.

CAP. VII.

Si a Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, ſaltem allegaturus appellationem ſuam: alias valebit proceſſus a minori, niſi ſciverit appellationem interjectam ad Papam.

Idem.

SI duobus *c* coram suo Judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui Judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quod adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellarat: si legitime citatus nec venit, nec responsalem misit, aut etiam alias parere contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

A civili Judice, qui non eſt de temporali juriſdictione Eccleſiæ, non appellatur ad Papam. h. d. usque ad finem.

§. 1. Denique quod quæris, si a civili Judice ante judicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali jurisdictioni subjecti, in aliis vero etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secuncum juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

Lapſus biennis non præjudicat appellanti, quo minus ex cauſa legitima audiatur, ſaltem per beneficium reſtitutionis in integrum. h. d. secundum uberiorem intellectum.

Idem *Plebano & Clericis ſancti Nazarii de Albia.* d (*an.* 1174.)

EX ratione: (*& infra.*) Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus quod justitiæ vestræ debeat præjudicium generare. *e*

a C. 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p.* 10. *c.* 4. b *Conc. Trid. Seſſ.* 13. *de reform. c.* 1. §. *cum igitur.* c C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. p.* 10. *c.* 4. *jung. c.* 20. *ſup. de teſtib.* d *ſi aliquis.* e C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp. & poſt Conc. p.* 10. *c.* 16. f *al. appellationibus.*

a 1. *Cor.* 5. b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p.* 10. *c.* 15. c C. 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. part.* 10. *c.* 7. d *Albareto. alias, Albezar.* C. 8. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. de Anania conſil.* 1. *& Angelum conſ.* 39. e *generari.*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

CAP. IX.

Si reus poſt citationem vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in cauſa procedat: alias non. hoc dicit, cum c. ſuggeſtum. ſ. eod.

Idem *Vigorien.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1175.)

MEminimus *b*: [& ſ.] Cæterum cum aliquam cauſam contingit tibi appell. remota committi: & adverſa pars poſt citationem iter arripuerit ad ſed. Ap. veniendi, non minus poteris in negotio ſecundum juris formam procedere. Quod ſi ante citationem iter arripuerit, non eſt aliquatenus procedendum.

CAP. X.

Superſedetur propter articulum, in quo appellatum eſt, etiam ſuper principali cauſa, ſi ſine illo articulo expediri non poteſt. h. d. *inhærendo literæ.*

Idem. (*an.* 1180.)

I. SUper eo *c* quod ſolicitudo tua quæſivit, prudentiæ tuæ duximus reſpondendum, quod ſi de aliqua exceptione quæſtio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito ſuperſedendum: & ſi principalis cauſa ſine illa terminari non poterit, ei nihilominus ſuperſedeatur.

Non obſtante appellatione ex falſa cauſa interpoſita, poteſt Judex ad ulteriora procedere. h. d.

§. 1. Si autem adverſa pars *d* de falſi ſuggeſtione in appellationem prorupit, non eſt ſententia ſuper hoc differenda.

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, ſeu levioribus cauſis appellari poteſt.

Idem.

DE *e* appellationibus pro cauſis minimis interpoſitis, volumus te tenere, quod eis, pro quacunque levi cauſa fiant, non minus eſt, quam ſi pro majoribus fierent deferendum.

CAP. XII.

Secundum canones appellatur etiam ante ſententiam: ſecundum leges non, niſi in quibuſdam caſibus: hoc primo. *Et appellatio, & recuſatio æquiparantur in hoc, quia ſicut in appellatione requiritur cauſa rationabilis, ita & in recuſatione:* hoc ſecundo. *Et tempus aſſignatum Judici ad cauſam decidendam incipit currere a tempore præſentationis reſcripti:* hoc tertio, ſecundum verum intellectum.

Idem.

II. SUper eo *f*: [& ſ. α] Sacri canones ante & poſt litis conteſtationem, & in prolatione ſententiæ, & poſt, ſingulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem ſeculares appellationem (niſi in caſibus) ante ſententiam non admittunt. In cauſis quoque Eccleſiaſticis, ubi appellationis remedium tollitur, ſicut appellationi, ita recuſationi non eſt aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere *h*, cum Judices contigerit literas recepiſſe.

(α *Quod interdum Judices delegati ab altera partium tanquam ſuſpecti recuſantur, hoc tuæ prudentiæ præſentibus literis innoteſcat, quod*)

CAP. XIII.

Conventus ſuper injuria Clerici, vel ſuper adulterio, appellare poteſt, niſi ſit notorius. h. d. cum c. ſeq.

a *Vigoren.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 8. integra clauſula extat in c. 6. qui Cleric. vel. vov. in 1. comp. & poſt Conc. p. 21. c. 3.* c *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. part. 10. c. 9.* d *vide l. ſi uteris. cum not. C. de fide inſtrum.* e *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. c. 10.* f *C. 13. eod. tit. in comp. & poſt Conc. p. 10. c. 12.* g *vid. l. ſi quis ex. & ibi Bart. ff. de juriſd. om. jud.* h *Dictio, currere, deeſt in omnibus antiq.*

Idem.

I. PErvenit *a* ad nos, quod cum Clerici ſe conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel alias eſſe læſos, qui impetuntur, ad Apoſt. ſedem appellant: [& ſ. α] F. t. mandamus, quatenus ſi eorum exceſſus publicus non ſit & notorius eos Eccl. cenſura compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpoſitam proſequantur. Si vero publicus eſt & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipſoſque facias ſicut excommunicatos cautius evitari, donec paſſis injuriam ſatisfaciant, & cum literis tuis Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

(α *Sed appellationem interpoſitam nolentes proſequi, conſortia hominum devitare contemnunt. Verum quia quid tibi faciendum ſit, exinde noſtris literis certiorari deſideras.*)

CAP. XIV.

Summatum eſt ſupr. cap. proximo.

Idem *Archiepiſcopo Toletano.*

I. COnſuluit *b* nos fraternitas tua: [& ſ. α] Conſult. t. t. duximus reſpondendum, quod ſi aliqui, quos manifeſtum ſit & notorium uxorem alterius detinere, aut injeciſſe manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non eſt aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quæ non ſunt, providere debes, ne quod dubium eſt, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant, a præſentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpoſitam proſequi, aut judicio tuo appell. remota parere.

(α *Utrum deferendum ſit appellationibus, quando cauſa fruſtratoriæ dilationis appellatur, nec interpoſitam appellationem proſequuntur. Super quo utique*)

CAP. XV.

Hoc cap. ſummatum eſt ſupr. eod. cap. meminimus.

Idem *Dulmenſ. Epiſcopo.*

SUggeſtum eſt *c* auribus noſtris, quod cum oppreſſi ad præſidium Apoſt. ſedis recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, adverſarii eorum appell. interpoſitam cognoſcentes, nec ad præſentiam noſtram accedunt, nec reſponſalem tranſmittunt: cum autem ſenſerint illos noſtras literas reportaſſe, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut ſic eorum ſolicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, ut ſi quis deprehenſus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id cauſam tibi commiſſam terminare poſtponas: qua decretalem epiſtolam, qua tales muniri videntur, non ad deprimendam *d* cujuſque juſtitiam, ſed ad removendum gravamen nos feciſſe cognoſcas.

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis, abſolvi poteſt ad cautelam: & ſi apparet eum legitime appellaſſe, non punitur pro eo, quod interim celebravit divina.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

AD præſentiam noſtram R. *e* Presbytero veniente, Epiſcopo Tuſculano, & P. ſanctæ Suſannæ Cardin. tuam & ipſius cauſam commiſimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licet R. Presbyter non eſſet excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum abſolvi. Ideoque mandamus, quatenus Prædictum Presbyterum pro eo, quod poſt excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, ſed ad eum ſtatum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emiſſæ.

a *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 13. vid. Bald. in l. adductos. C. de Epiſc. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. lib. 6.* b *Cap. 16. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. part. 10. c. 14.* c *C. 20. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 10. c. 19.* d *deprimendum.* e *C. 22. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 31. vid. c. cupientes. §. quod per viginti. & ibi Gemin. de elect. l. 6.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in poſſeſſione, ſuper qua fuit appellatum, Judex a quo poteſt illam poſſeſſionem ſibi reformare, appellatione in quo ſtatu permanente. h. d. ſecundum communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuarienſi Archiepiſc.*

CUm a teneamur : [& ſ. α] Quoniam *igitur* nos conſulere voluiſti, utrum ſi eorum poſſeſſio, qui ad audientiam noſtram appellant, turbata fuerit, tibi eam ſibi liceat reformare, eo, de quo appellatio eſt interpoſita, prætermiſſo : Prudentiæ tuæ taliter reſpond. quod ſi exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit experiri. *b*

(α *Conſultationibus ſingulorum, quantum nobis Dominus miniſtravit, reſpondere, tanto gratius tibi volumus reſponſum impendere, quanto perſonam tuam abundantiori diligimus charitate.*)

CAP. XVIII.

Generalis & vaga appellatio reſpectu cujuslibet gravaminis non valet, ſed reſtricta ad certam cauſam ſic.

Idem *Epiſc. & Archidiacono Bononien.*

II. COnſuluit *c* : (& *infra.* α) Conſul. veſtræ t. r. quod ſi generaliter appell. quis interponeret ab omni gravamine, quod ſibi poſſet contingere, hujuſmodi appell. tenere non debet. Si vero ab aliquo Judice ſuper omni gravamine, quod in una cauſa ſibi poſſit inferri, quanquam generalis appellatio ſit interpoſita, appellationi tamen ejus eſt ab eodem Judice deferendum.

(α *Nos veſtra devotio, ut ſi appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, veſtram prudentiam redderemus noſtris literis certiorem, & ideo*)

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excuſat inferiorem, quo minus teneatur obedire ſuperiori, & ut de contemptu puniatur, niſi innocentiam ſuam aliter purget. h. d. Et eſt caſus notabilis, in eo quod dicitur iſtum eſſe puniendum.

Idem *Zamorenſi Epiſc.* d

CUm parati *e* eſſemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal. olim Apoſtolicæ ſedis Legat. propoſuit, quod cum ad ejus vocationem contempſiſſes accedere, in perſonam tuam excommunicationis ſententiam promulgavit : (& *infra.* α) Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter aſſeveraret, quod in legatione Regis eſſes, & ideo non potuiſſes ad vocationem prædicti Cardinal. accedere : Cardinalis econtra aſſeruit, quod non in legatione Regis, ſed in Salamantina Eccleſia, te ſuus *f* nuncius inveniſſet : (& *infra.* β) Nos vero attendentes, quod te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire Legati : Præcipimus, quatenus vel in perſona propria, vel per nuncios idoneos Apoſtolico te conſpectui repræſentes, innocentiam tuam (ſi poteris) oſtenſurus.

(α *Poſt excommunicationem ejus, qui vice noſtra fungebatur, te feciſti in Epiſcopum conſecrari.*)

(β *Et tibi dixiſſet, quod in alia Eccleſia te non eſſet requiſiturus. Et cum iterum ex parte tua fuiſſet propoſitum, quod quando ven. fr. n. Archiepiſc. Compoſtellanus, appellavit, tuam appellationem etiam interpoſuiſſet : Cardinalis adjecit, quod appellatio illa tueri in hac parte non potuit, quin ad ipſius vocationem accedere teneareris.*)

CAP. XX.

Si mandatum factum ei, qui juravit ſtare judicio Eccleſiæ, excedit limites juramenti & licitæ promiſſionis, appellare poterit : alias ſecus. h. d. compendioſe. Abb.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

II. AD hæc *a* : [& ſ.] Præterea de his, qui juramentum præſtant, quod Eccleſiæ ſtabunt judicio, & poſtea appellant : Id tua ſolicitudo provideat, ut eos ſervare quod jurant, vel intra XL. dies poſt appellationem interpoſitam iter arripere ad ipſam proſequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut ſup. cap. proximo.

Idem *Carnotenſi Epiſcopo.*

QUæſtioni, quam facis, utrum *b* appellationi illius ſit deferendum, qui (ſicut moris eſt) præſtito juramento abſolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto cauſa ſubterfugii appellaverit : Reſpond. quod appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non eſt in aliquo deferendum, ſed ſtatim erit in eandem reducendus ſententiam : quæ (donec mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe fuerit proſecutus) debet firmiter obſervari.

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario, poſtea de delicto ab eo commiſſo puniri poteſt per ipſum ordinarium. h. d. ſed ſupple ad textum, idem eſſe de antea commiſſis, ſi nunc de illis accuſatur, ut cap. ad hæc 1. ſup. eod. & cap. propoſuit. ſ. eod.

Idem *Vinton. Epiſc.* c

I. PRæterea *d* de his, qui ad ſed. Apoſt. appellant, & poſtea gravia committentes, ſe, dum conveniuntur, appellatione tuentur : Duximus reſpondendum, quod eos appellatio non debet in ſua iniquitate tueri, quo minus eorum exceſſus cenſura canonica puniantur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi ſui adverſarii, de ſua poſteriori circa idem contra eum excipere nequit.

Idem *Grandenſi Patriarchæ & S. Vitalis Presbytero Cardinali.* (*an.* 1172.)

I. COnſtitutis in præſentia noſtra *e* Abbate ſancti Felicis & Presbytero R. pro controverſia, quæ de electione Torcellanæ Eccleſiæ eſt ſuborta : (& ſ.) Ideoque mandamus, quatenus ſi Archidiaconus poſt appellationem & denunciationem excommunicationis, ad nominationem ſæpedicti C. proceſſerit, & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum aſſenſu Cleri Epiſcopatus, vel majoris & ſanioris partis, prænominatum I. in Epiſcopum & paſtorem elegerint, non obſtante appellatione præfati Archidiaconi, ſi ipſe appellationi prius factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apoſtolica confirmetis.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una cauſa, in aliis coram eo reſpondere tenetur : poteſt tamen eum recuſare ut ſuſpectum, niſi conveniatur de crimine manifeſto, & in quo non cadit excuſatio nec ſuſpicio, ut quia imponitur pœna juris ſurgens ipſo facto. h. d. ſecundum intellectum intrinſecum.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1174.)

PRopoſuit nobis M. *f* Clericus tuus, quod ſæpe contingit, ut cum aliquis ſuper aliqua cauſa appellat, in aliis cauſis, in quibus non eſt appellatum, reſpondere recuſet. Super quo conſult. t. t. reſpondemus, quod licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis, ſuper quibus appellatum non eſt, reſpondere : Judex tamen, a quo appellatur (quia illi omnino ſuſpectus eſt) eum non debet ad reſpondendum ſuper aliis compel-

lere,

---

a *Cap.* 23. *eod. tit. in* 1. *compilat. & poſt Concil. part.* 10. *c.* 25. b *particula, experiri, vacare videtur.* c *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. part.* 50. *c.* 54. d *alias, Zameren. alit. Zamorien. al. Amoren. alit. Gemoten.* e *Cap.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p.* 10. *c.* 28. f *Vid. l. ſi quis uxori. §. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. eum qui. §.* 1. *ff. commod.*

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. part.* 10. *c.* 29. *Gloſſ. in canon. quod bene.* 6. *quæſt.* 4. b *C.* 31. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. part.* 7. *c.* 20. *ubi habes integram clauſulam.* c *alias, Vintonien. alias, Vintonen.* d *C.* 32. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. part.* 50. *c.* 53. e *C.* 37. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *C.* 38. *eod. tit. in* 1. *compil.*

lere, nisi pro crimine adeo gravi & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione recepta, licet adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet. h. d. secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia vel offensa : quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione præcedente, ut in cap. ex part. 1. infra, de verb. signif.

Idem *R. Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

QUa fronte nos *a* consulere valeas, non videmus, cum dicaris ordinem juris pervertere : jam enim nos in Ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare : (*& infra.* α) Sane si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, interdicto vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat : ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione recepta, quod vel in præsentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram Judice, cui causam delegaverit, juris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

(α *Verum ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his de quibus nos consulere voluisti, tibi, prout dedit nobis Dominus, respondemus.*)

CAP. XXVI.

Prælatus subditum suspendere vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa : nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et Judex a quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, Judex a quo reassumit jurisdictionem. Appellans vero non prosequens appellationem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.

Idem *in Concilio Lateranensi.* b (*an.* 1198.)

REprehensibilis *c* : (*& ſ.* α) Præsenti decreto statuimus, ut nec Prælati (nisi canonica commonitione præmissa) suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si vero quisquam pro sua *d* necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur : intra quem si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus libere sua auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit : si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum : ut hoc saltem timore territus *e*, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero hoc in religiosis, volumus observari, ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi contra regularem *f* Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum.

(α *Valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellaturos quosdam in suis causis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis seu etiam excommunicationis sententiam ferunt, alii etiam dum superioris sententiam, & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad præsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel Prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Prælatorum.*)

CAP. XXVII.

Judex a quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur : hoc primo. *Et Judex ut suspectus recusatus, potest alteri causam committere.* hoc secundo.

Idem *p. c. Eam te.*

III. AD *a* hæc : [*& infra.* α] Cum a te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appell. remota compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur vel coram te juris pareant æquitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistente Judicem eligant *b*, qui propositam inter eos valeat dirimere quæstionem.

(α *Præsentibus tibi literis duximus indulgendum, ut*)

CAP. XXVIII.

Si Canonicus ad residentiam monitur appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam : & interim deservitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandum : & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privatur præbenda.

Idem *Salabriensi Episc.* c

II. PErvenit ad nos *d*, quod cum Ecclesiæ tuæ Canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, in appellationem prorupit : [*& ſ.* α] Cum *ipse* autem frustratoriæ dilationis causa videatur dictus Canonicus appellasse : mandamus, quatenus eum studiose moneas, ut in eadem Ecclesia residentiam faciat : vel intra terminum eam prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim vero alicui honestæ personæ vices ejus in Ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius assignes, unde possit congrue sustentari. Quod si præfatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu Præbenda sua prives eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

(α *Et appellationi suæ terminum proximum festum B. Luciæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, pro ejus & aliorum subterfugio prædictam Ecclesiam debitis obsequiis defraudari.*)

CAP. XXIX.

A Judice jurisdictionem exequente non appellatur.

Idem. (*an.* 1176.)

III. COnsuluit nos tua fraternitas, utrum sit *e* appellationibus deferendum a Rege Francorum pro Judæis interpositis, ut mancipia detineant Christiana : [*& ſ.* α] Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

(α *Et utrum sustinere debeas, quod de novo constituant Synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt.*)

---

a *Cap.* 41. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alex.* III. *part.* 3. *c.* 2. b *sub Alex.* III. *c.* 6. c C. 42. *eod. tit. in* 3. *compilat. Quam caute & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trident. Concil. Sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *alit. sui.* e *perterritus. al. detentus. aliter, deterritus.* f *In* C. *Barb. contra regulam P rælati sui, & Capituli sui disciplinam appellare, &c.*

a *Cap.* 43. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Vid. leg. si suspecta. cum gloss. & l. secundo requiris. ff. eod.* c *Alias Salesburin. alias, Salesberien.* d *Cap.* 54. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat. Quantam potestatem habeat Papa super Judæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in cap. super his. ſ de vot. & vot. redemt.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XXX.

Qui ante citationem vel notitiam literarum miſit nuncium ad Papam, appellare poteſt, ne delegatus procedat, ſecus ſi poſt.

Idem *Genuenſi* a *Archiepiſcopo.* (*an.* 1175.)

IV. AD hæc, ſicut *b* aſſeris : (*& infra.* α) Reſpondemus, quod Judex ſi ei conſtiterit appellantem antequam partes eſſent citatæ, vel delegatio cauſæ perveniſſet ad ipſum, qui appellationis interponit obſtaculum, nuncium ad ſedem Apoſtolicam deſtinaſſe, ſatis debet appellationi deferre : ſed ſi poſt citationem factam fuerit deſtinatus, ſatis poteſt exequi, quod mandatur.

(α *Quandoque ſuper communi cauſa, quæ Judici appell. non committitur, altera pars appellat, aſſerens ſe pro eadem cauſa nuncium ſuum ad ſed. Apoſt. deſtinaſſe, ad quod taliter.*)

CAP. XXXI.

Qui non detulit appellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad curiam puniendus.

Idem. *an.* 1175.)

DE *c* Priore : (*& infra.* α) Cæterum ſi præfatus Canonicus Priorem propter ſuas enormitates manifeſtas, quæ ipſum notabilem reddunt, ad ſedem Apoſt. appellavit, & ipſe tali appell. deferre contempſit : eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto exceſſu ſatisfacturum ad ſed. Apoſt. venire compellas.

(α *Qui non deferens protectioni & appellationi veſtræ ad ſedem Apoſtolicam factæ, quendam Canonicum ſuum veſtibus fecit omnibus uſque ad camiſiam ſpoliari, & eum accuſationi & appellationi renunciare coegit, qui & de ſuis & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit : id tuæ ſolicitudini duximus inſinuandum, ut ſuper hoc rei veritate diligentius inquiſita, ſi inveneris, quod pro evitanda diſciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam ſacra Rom. Eccleſia & hujuſmodi appellationem non conſuevit admittere, ne Monachis vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*)

CAP. XXXII.

Contra conſtitutiones regulares, appellatio religioſum non defendit.

Idem *univerſis Abbatibus.*

QUia *d* nos : [*& infra.* α] Ut Abaates, qui de aliqua publica infamia publice reſperſi ſunt *e* aut convicti, deinde *f* in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

(α *Elegit Dominus in hæreditatem ſibi, & a longe de alto proſpexit, paci & tranquillitati veſtræ, quantum divina gratia concedit, proſpicere cupientes, auctorit. Apoſtolic. vobis concedimus & indulgemus,*)

CAP. XXXIII.

Judex a quo, poteſt præfigere terminum appellanti ad proſequendam appellationem, quo lapſo, reaſſumit Judex turiſdicti.nem.

Idem.

AD aures *g* noſtras : (*& infra.* α) Appellanti ad proſecutionem appellationis, terminus congruus præfigatur : intra quem, ſi appellationem non fuerit proſecutus, extunc compellatur ſtare judicio delegati.

(α *Te ſignificante pervenit, quod cum interdum tibi vel aliis cauſas ſub appell. rem. delegamus, altera partium, ut terminum valeat declinavi Judicis delegati, quæſtiones incidentes opponit, & tum licet in principali cauſa appell. rem. non ſit procedendum, in appell. tandem vocem prorupit, appellationi ſuæ terminum non præfigens, ſicque partem aliam ſine proſecutione appellationis facit remanere ſuſpenſam. Poſtulas igitur tibi & aliis Judicibus indulgeri, ubi cauſæ ſine appellatione committuntur, incidentes quæſtiones ſine debito appell. poſtpoſita valeas terminare. Cæterum cum incidentes quæſtiones ſæpius præjudiciales non immerito judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars fruſtratorie diutius affligatur.*)

CAP. XXXIV.

Si præcedente gravamine quis ſubmittit ſe protectioni ſuperioris, habetur pro appellante : dummodo ſervaverit ea, quæ in appellatione ſunt neceſſaria.

Idem *Abulenſi Epiſc.* (*an.* 1176. *Roma in Hiſpaniam.*)

AD audientiam *a* noſtram noveris perveniſſe, quod cum Zamorenſis Epiſcopus G. Presbyterum Eccleſiæ ſancti Jacobi Zamoren. multipliciter moleſtaret : tandem idem Presbyter ſe & Eccleſiam *b* ſuam noſtræ protectioni ſubjecit : [*& infra.* α] Licet autem prædictus Presbyter ex ſimplicitate forte verbum appell. non expreſſerit : quia tamen poſtquam ſe & ſua noſtræ protectioni ſubjecerat, non debuit ſine cauſæ cognitione aliqua ſententia condemnari : mandamus, quatenus (ſi ita tibi conſtiterit) ſententiam, quam præfatus Epiſcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

(α *Sed præfatus Epiſcopus pro eo forte, quod expreſſe non appellavit, in eum poſt invocatum ſed. Apoſtol. patrocinium, contra etiam privilegium Compoſtellanæ Eccleſiæ indultum, excommunicationis ſententiam promulgavit.*)

CAP. XXXV.

Cauſa non eſt ad Judicem a quo remittenda, appellatione adhuc non juſtificata, niſi de partium conſenſu.

Idem *Archiepiſcopo Tarracon.* c (*an.* 1175.)

ACcepta *d* conqueſtione Canonicorum Pampillon. [*& infra.* α] Non debet ad eos cauſa remitti, niſi partes conſenſerint, a quibus noſcitur appellatum.

(α *Quod dilect. fil. n. Dux Navarrorum eos bonis ſuis ſpoliaſſet, cauſam ipſam tibi frater ad eorum petitionem commiſimus terminandam. Verum quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia tua fuit ad ſed. Apoſtol. appellatum, nec nos ſi hoc nobis conſtitiſſet, tuo cauſam commiſiſſemus examini, cum.*)

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clauſula, appellatione remota, recuſari poteſt, ſi eſt conſanguineus impetrantis vel ſi fuit advocatus ejus in illa cauſa.

Lucius III. *G. altero* e *Linconen. Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

POſtremo fraternitati *f* tuæ literis præſentibus intimamus, quod ſi cauſa alicui fuerit delegata, qui conſanguineus ſit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia juſta cauſa ſuſpectus : hujuſmodi delegatus non immerito poterit recuſari, quamvis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non ſuſpenditur per appellationem ſequentem.

Idem *Norvicenſi Epiſcopo.* g

V. AD hæc *h* quoniam ſub interdicto aliqui conſtituti appellant, & deinde illud ſervare contemnunt, quid in hoc caſu ſervandum ſit conſulere voluiſti.

---

a *al. Januenſi, ſed idem eſt, nam olim Genuam, Januam vocabant.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & de miſſione nuncii, an aliquid nunc operetur, vid. Panorm. infra hoc tit. cap. ut debitus.* c *Cap. 3. eod. ttt. in 2. comp. vid. Guid. Pap. hic.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *Verbum, ſunt, deeſt in plur. antiquis.* f *al. & deinde.* g *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. unde cognoſces aperte hujus decretalis ſenſum.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 2. comp. vide Lanfr. de Oreano in c. quoniam. ſupr. de probat.* b *Dictio, ſuam, deeſt in antiq.* c *al. Terraconenſi.* d *C. 2. de reſcript. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. l. legatus. ff. de offic. præſ. & l. munerum. §. judic. ff. de mun. & hon.* e *al. Waltero. al. Gualtero.* f *C. 45. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10 cap. 18.* g *al. Novarienſ.* h *C. 46. eod. tit. in 1. compil.*

Nove-

Noveris igitur, quod ſicut poſt appell. excommunicari non poſſunt, ſic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos conſtat ſuppoſitos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Judex appellationis remittit appellantem & cauſam ad priorem Judicem: niſi ſibi conſtiterit a gravamine vel injuſta ſententia fuiſſe appellatum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm *a* in Eccleſia: (*& ſ.*) Accepimus, quod quidam Clerici de Gual. occaſione judicii tui, quod velle obſervare ſe jactant, Linconien. Epiſcopi Judicis ordinarii fine cauſa rationabili cognitionem evitant. Unde mandamus, quatenus ſi quando contigerit, aliquem de Clericis a præfato Epiſcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quam tibi conſtiterit eam vel a gravamine, vel injuſta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipſum ad prædicti Epiſcopi audientiam remittas, appell. remota ejus judicio pariturum.

CAP. XXXIX.

Si appellans, qui non proſequitur, redit ad Judicem a quo, & iterum gravatur (non obſtante prima deſertione) poteſt iterum appellare. h. d. & eſt caſus notabilis. Panormit.

Idem.

DIrectæ *c* nobis tuæ literæ demonſtrarunt, quod cum in tua præſentia cauſa cujuſdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri conſanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad ſedem Apoſtolicam appellaſſet, nec appellationem ſuam præfixo termino fuerit proſecuta: poſtmodum ea renunciante appellationi, quam fecerat, tu in cauſæ cognitione proceedens, de parentela teſtimonia recepiſti: Verum quia mulieris pars iterum appellavit, poſtulas, utrum ad calculum ſententiæ procedere valeas, edoceri. Reſpondemus igitur, quod licet juxta decretum Lateran. Concilii, poſtquam in termino proſequendæ appell. ſtatuto, appellans ſuam appell. non fuerit proſecutus, auctoritate tua libere poſſis uti: tamen quia iterum appellavit (cum ſecundum jura ei licuerit *d* in eadem cauſa bis appellare) ſe a juriſdictione tua fecit exemptam, præſertim cum hic ad ſeparationem matrimonii, quod eſt res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti lata ſub conditione ſuſpenditur, ſi ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. inhærendo verbis literæ, ut ſic ſatisfaciat cuilibet lecturæ. Et eſt deciſio ſubtilis, & multum allegabilis.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

II. PRæterea *e* requiſiti fuimus, ſi quis Judex ita protulerit ſententiam: Niſi Sempronio intra XX. dies ſatisfeceris, te excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas *f*: ille in quem fertur ſententia, medio tempore appellans, ad diem ſtatutum minime ſatisfecerit, utrum ille ſententia tali ligetur, aut interpoſitione appell. tutus exiſtat? Videtur autem nobis, quod hujuſmodi ſententiam appellationis obſtaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

Si per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

Idem.

SEcundo *a* requiris, cum pluribus articulis in una commiſſione poſitis, in uno tantum contingit appellationem expreſſe vetari: utrum appellatio teneat, ſi ſuper aliis fuerit appellatum? In quo tibi reſpondemus: quod cum ſecundum B. Gregorium *b* verba intentioni deſerviant *c*, & hæc ſit noſtra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commiſſione ponuntur, juſtitia ſuum conſequatur *d* effectum: in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim intereſt, utrum inhibeatur primo, an ſecundo, medio *e*, an in fine: cum (ſicut utriuſque juris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa vero, quæ in medio, ad finem atque principium ſæpe referri contingat.

Cauſa ſuſpicionis proponenda eſt coram Judice, qui recuſatur, & probanda coram arbitris. h. d.

§. 1. Tertio poſtulas edoceri: (*& infra.* α) Conſul. t. t. reſpond. quod cum aliquis Judicem proponit ſe habere ſuſpectum, ſuſpicionis cauſam coram eodem allegare tenetur: ſed partes ut in aliquos non valde remotos conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus ſi cauſa ſuſpicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate ſua Judex utetur. Quod ſi coram ipſis cauſa ſuſpicionis probata fuerit, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenebitur recuſatus. Ipſa namque ratio dictat, quod ſuſpecti & inimici Judices eſſe non debent.

(α *Cum aliquis Judicem tanquam ſuſpectum recuſat, an cauſam ſuſpicionis debeat allegare, & eam, niſi manifeſta ſit coram eodem Judice probare teneatur. Utrum etiam Judex poſſit in eodem judicio & negotio procedere, ſi ille qui ſuſpicionem objicit, cauſam ejus aut non velit, vel non poſſit in jure probare.*)

CAP. XLII.

Non tenetur Judex vel adverſarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.

Idem.

AN ſit deferendum *f* appell. illius, quem adverſarius de exſpoliatione poſt appell. legitime interpoſitam ſibi facta *g* paratus eſt in continenti convincere, nos duxiſti per ſuos nuncios conſulendos. Reſpondemus, quod cum in eos quis *h* puniendus ſit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, ſe beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus: ſecundum primum hoc intendit: Merus executor non recuſatur, nec ab eo appellatur, niſi modum excedat, maxime ſi eſt datus cum clauſula, appellatione remota. Secundum alium intellectum. h. d. A Judice ſuſpecto non receditur per appellationem, niſi modum excedat.

Innocentius III. *Illuſtri Regi Francorum.* (*an.* 1208.

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: (*& infra.* α) Præterea interdicti ſententiam Cardin. non edidit, ſed potius publicavit: nec fuit dictator ipſius, ſed verius *l* executor. Unde cum ſecundum jus ab executoribus appellari non poſſit, niſi forſan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis ſuper hoc directis ad ipſum, appellationis curavimus obſtaculum inhibere, appellationi ab eo interpoſitæ non fuerat deferendum. De ſuſpicionis autem *m* objectis, licet eum merito tibi ſuſpectum non fuiſſe credamus, non tamen, & ſi fuiſſet,

propter

---

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat. & l. un. C. ut cauſ. poſt pubert. adſit. tut.* c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *In omnibus manuſcr. ei licuerat in eadem cauſa appellare ſecundo.* e *Cap.* 14. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Bald. in cap. commiſſa. de elect. lib.* 6. *& Anton. de Butrio in cap. licet. de voto & voti redempt.* f *videtur deeſſe conjunctio, &, quæ eſt in vet. comp.*

a *Cap.* 16. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *lib.* 26. *in Job. c.* 7. c *vid. l. pater. §. fundum. ff. de legat.* 3. *& l. cum pater. §. dulciſſimis. & utrobique per Bart. ff. de legat.* 2. d *exequatur.* e *medio, an fine.* f *Cap.* 17. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *al. factam.* h *vox, quis, deeſt in antiquioribus.* i *neglexerit.* k *vid. c. novit. ſup. de offic. legat. cujus pars eſt. & c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* l *al. verus.* m *In recent. impreſſ. De ſuſpicione autem objecta.*

propter appellationem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius præcepto processit.

(α *Quæ hic abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.*)

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur a Judice, vel approbatur a parte terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremptorie fuisset citatus: nec talis terminus præveniri poterit ab aliqua partium.

Idem.

SÆpe *a* contingit, quod cum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, cum frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud probationes necessariæ [in *b* contrario] non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus præsentibus comprobari. Unde licet in Lateranen. Concilio *c* fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit: competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus *d*, in gravamen alterius non facile quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut si hujusmodi appellatio vel a Judice recepta *e*, vel a parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad judicium extitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiose recepta, vel approbbta non fuerit, cum constiterit legitime provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus, de provocantibus post sententiam, promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata maneat sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens, tacita veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest Judex ex officio procedere in casibus, in quibus ejus officium exuberat: & est casus valde notabilis.

Idem *Lemovicens.* f *& Canturcen. Episcopis.* (*an.* 1210.)

COnstitutus in præsentia *g* nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quod Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expresse consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis prius appellantibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium in Decanum, cum electioni ejus XXV. tum per se, tum Episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed Leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidii *a* & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensurum: [& ſ. α] Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quod sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani, & quod appellantes appellat. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cum sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarant *b*, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinasse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio præterire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo nititur, sponte renunciasse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius, prætermissis prædictis, sine quibus ne procederent in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum & inane.

(α *Cum igitur Card. prædictus, quæ coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset.*)

CAP. XLVI.

Contra electum vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maxime frustratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum: sed possessione habita, poterit accusari vel denunciari. h. d. & secundum hoc est casus notabilis.

Idem *Cancellario Metensi.* (*an.* 1210.)

II. COnstitutis in præsentia c nostra N. Decano sancti Salvatoris, & Cantore Metens. (& ſ. α) Metens. Episcopus intimavit, quod sancti Salvatoris præpositura vacante, die electionis præfixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundum Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos parte videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in præpositum nominavit: Cantor vero ipse, qui Præsbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico & Magistro B. Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te *d* concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam a majori & saniori parte Capituli factam (cum de personæ tuæ honestatem constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cum tibi vellet domum e & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitus impotentem, in quibus Præposituræ possessiones existunt, addens, quod alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia Judicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse *f*:

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Inclusa desunt in antiq.* c *sub Alexand. III. c.* 6. d *detentus.* e *suscepta.* f *al. Lemovicen.* g C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Ex hac Decr. observabis multa singularia, quæ præ cæteris colligit Guid. Pap. hic.*

a *Illidii.* b *destinaverant. alit. destinarunt.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom.* 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 3. *arg. Sot. lib.* 2. *de just. & jure. q.* 6. *art.* 2. *& Covarruv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib.* 6. *in* 2. *p. relect.* §. 7. d *Hoc est, Cancellar. Metensem, cui hæc scribit Papa.* e *donum, habent aliquot exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis causa, vide apud Bart. in l. quod vero. ff. de leg. & in l. si postulaverit.* §. *ratio. ff. de adult.*

aliam autem tunc non expreſſit, etſi dixerit idem Decanus, quod aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere, per ea, quæ ſunt propoſita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, ſed in modum denunciationis, vel accuſationis duxerit proponendum, poſtquam pacificam ipſius Præpoſituræ poſſeſſionem fueris aſſecutus, proponendi licentiam non negamus.

[*α Et D. Scholaſtico ejuſdem Eccleſiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propoſitum, ſicut etiam ven. f. n.*]

CAP. XLVII.

Appellari poteſt, ſi locus non tutus partibus aſſignatur, etiamſi ſit ſcriptum, appellatione remota.

Idem *Vigorien. Epiſcopo.* (*an.* 1212.)

EX parte tua *a*: [*& infra. α*] Præſenti pagina reſpondemus, quod cum excuſetur honeſte, qui ad præſentiam delegatorum Judicum non poteſt ſecure venire citatus, tu vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præſentiam vobis periculoſum eſt ire, libere poteritis appellare, etiamſi in literis commiſſionis appell. fuerit remedium intercluſum, niſi Judices vobis aſſignent locum idoneum & ſecurum.

[*α Fuit propoſitum coram nobis, quod cum inter Anglicos & Valen. ſint inimicitiæ manifeſtæ, & ad partes illas Anglicis ſit tranſitus periculoſus, pro viarum periculis & guerra quæ inter gentes illas frequenter eſſe dignoſcitur continua: multi de cauſæ ſuæ meritis diffidentes, te aliquando vel tuos auct. literarum noſtrarum trahere ſatagunt ad Judices in Wallia conſtitutos, ut ſic indefenſas cauſas etiam juſtiſſimas relinquatis, vel compoſitionem ſubeatis injuſtam pariter & damnoſam. Cum igitur cauſas, quas committimus, ſic velimus ſine debito terminari, quod neutra partium contra juſtitiam aggravetur. f. t. p. a. ſ. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

Licite appellat reus, ſi non auditur excipiens procuratorem actoris non habere ſufficiens mandatum, vel ſe prius conventum per alias literas, de quibus non fit mentio in ſecundis. hoc dicit, quoad titulum.

Idem *Epiſcopo, & Decano & Præcentori Herefordenſi.* (*an.* 1212.)

SIgnificavit *b* nobis Magiſter hoſpitalis Eboracenſ. [*& infra. α*] Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum ſigillo continebatur ſigillum Capituli ad citationes tantum, cum aliud ſigillum Capitulum illud noſcatur habere, quendam conſtituebat actorem: ſed licet idem Magiſter allegaverit, quod occaſione literarum illarum actor non deberet admitti, & inſuper adjunxiſſet, quod auctoritate literarum quarundam a nobis ad alios Judices obtentarum, prius conventus non debuit per literas poſteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujuſmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emiſit. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ob dictas cauſas, vel earum aliquam ad noſtram fuiſſe audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid poſt appellationem hujuſmodi noveritis eſſe factum *c*, partes, &c. *d*

[*α Quod cum P. quondam rector Hoſpitalis illius diem clauſiſſet extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiſcopus, ad quem & prædeceſſores ſuos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertinuit ab antiquo, nolens ipſum ex defectu rectoris diſpendium ſuſtinere, dictum I. Presbyterum ejuſdem domus a ſuis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, ſperans, quod domus iſta per ipſum tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus reciperet incrementum: procedente vero tempore Decanus & Capitulum Eboracen. Eccleſiæ, tanquam ad ipſos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertineret, Magiſtrum ipſum a ſuæ adminiſtrationis officio removere volentes, literas ſuper hoc Apoſtolicas ad Decanum Lingonen. & ſuos conjudices impetrarunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt tam Archiepiſcopum, quam rectorem: partibus igitur die peremptorie aſſignata coram ipſis Judicibus conſtitutis, Judices aliis vices ſuas commiſerunt, ſola ſibi definitiva reſervata.*]

CAP. XLIX.

Licite appellat reus, ſi non auditur petens declarari rem petitam in libello.

Idem *Magiſtro G. Archid. & a Wormanno Canonicis Sueſſionen.* (*an.* 1212.)

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, noſtro fuit Apoſtolatui declaratum, quod cum inter ipſos ex una parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram Judicibus delegatis quæſtio verteretur, ipſi cum plures terras haberent, ut terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, a Judicibus poſtularunt: quod cum ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

Judex a quo non poteſt ſtatuere terminum ad finiendam appellationem: quod ſi fecerit, intelligitur ſtatuiſſe ad ſe præſentandum.

Idem *Eboracen.* c *Epiſcopo, & de Luc. & de Monte Molli Abbatibus.* (*an.* 2213.)

EX inſinuatione *d* Prioris & Canonicorum ſanctæ Barbaræ nobis innotuit, quod cum inter ipſos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar. *e* ex altera, ſuper quodam manerio *f* eorum Judice ordinario quæſtio verteretur, & idem Camerarius ad noſtram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui cauſam illius videbatur fovere pro eo, quod quidam Clericus commenſalis ſuus, dicti Camerarii in eadem cauſa fuerat Advocatus, huc terminum appellationi præfixit, ut ad Feſtum purificationis utraque pars eſſet ab appellationis proſecutione reverſa, licet non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremur intra dictum terminum expedire, cum & ſecundum legitimas ſanctiones *g* lis, quæ in conſiſtorio Principis ſperatur inferri, abſque damno moræ intacta permaneat, donec ipſam faciat introduci, & a proceribus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii præveniens nuncium eorundem, nec ipſo uſque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas & receſſit. Quia vero fraus & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus ſi eſt ita, partibus convocatis, audiatis cauſam, &c.

CAP. LI.

Qui extra judicium appellat, ex veriſimilibus & probabilibus cauſis, ne in poſſeſſione moleſtetur, ſi poſtea ſpoliatur, reſtituitur ante omnia in ſtatum, in quo erat tempore appellationis emiſſæ. h. d. inhærendo verbis literæ, & ut mos geratur unicuique lecturæ. Panormit an.

Idem *Roſen. & Bonden.* h *Epiſcopis.* (*an.* 1213.)

---

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. præter Philippum de Peruſ. hic. vid. Bartol. in l. ante ſententiam. ff. de appell. recipiendis.* b C. 6. *eod. tit. in* 3. *compil. De materia ſigilli, vid. Felin. in c. ſupr. de fide inſtr. Decium in cap.* 2. *poſt ceſſ. ſup. de prob. & quos citavit in c.* 6. *de fide inſtr.* c *attentatum.* d *Vetus Codex addit: ad veſtram præſentiam convocetis, & audiatis diligenter, appell. rem. quæ hinc inde duxerint proponenda.*

a *Male Vin. Normanno.* b C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Abrimen. al. Albricen. Epiſc. & de Luen. & Monte moreli, Abbatib.* d C. 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Tangari. al. Tanger.* f *Hic perperam in vulgatis, monaſterio.* g *Nov.* 23. h *Bondonen. al. Roſenen. & Londonien. al. Bondon. al. Londonen.*

Bonæ

BOnæ *a* memoriæ O. de Camera perſona Eccleſiæ de Fanen. *b* viam univerſæ carnis ingreſſo, Abbas ſancti Auguſtini Cantuarienſis ejuſdem Eccleſiæ, quam ad ſe aſſerit pertinere, primo per quoſdam Monachos, ſecundo per ſeipſum poſſeſſionem ingreſſus, ad nos pluries vocem appellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius Eccleſiæ præſumeret moleſtare: cumque aliquandiu prædictam Eccleſiam pacifice poſſediſſet, quidam Laici Cantuarienſis diœceſis ipſum Abbatem & Monachos de poſſeſſione ipſius Eccleſiæ per violentiam ejecerunt: [*& infra. α*] Procurator vero Archidiaconi propoſuit ex adverſo, quod defuncta perſona Eccleſiæ, Archidiacono tantum datur ejus cuſtodia: imo Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quam de generali conſuetudine, tam in illa Eccleſia, quam in aliis univerſis ejuſdem diœceſis, hoc jure ſemper uſi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi Eccleſiam poſſedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. ſol. nomine Eccleſiæ annis ſingulis exolvebat: (*& infra. β*) Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos Abbatem & Monachos in eum ſtatum, in quo tempore appellationis factæ ex veriſimilibus & probabilibus cauſis ad nos legitime interpoſitæ fuiſſe noſcuntur (proprietatis parti utrilibet ſalvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *c* cenſuimus pariter aſſignandos eiſdem.

(*α His igitur & aliis pluribus ex parte Abbatis & Monachorum propoſitis.*)

(*β Eodem O. ſublato de medio apud Archidiacon. animi poſſeſſio dignoſcatur remanſiſſe, quæ non perditur niſi Archidiacon. ſe putaret poſſe depelli, vel niſi veniens non fuiſſet admiſſus. Si ergo Monachorum poſſeſſio, quæ potius detentio clandeſtina debet dici, quoniam Archidiacon. ipſam poſſeſſionem non perdidit, & ſic eam Monachi non potuerunt rehabere, cum duo in ſolidum quicquam poſſidere non poſſint. Cum igitur Archidiacon. potuit ſuo jure in poſſeſſionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere, potuit nullo exiſtente, nec ullatenus reſiſtente ſibi jus proprium reſervare, cum juris executio nullam habere injuriam dignoſcatur. Ad hæc Monachi poſſeſſionem Archidiaconi non poſſunt aliquatenus advocare, etſi eos eam habuiſſe conſtaret, quia cum eos nequaquam de poſſeſſione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confeſſum, non habent quid objiciant extraneo detentori, præſertim cum & ipſi auct. ſua poſſeſſionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi ſe interpoſuiſſe proponunt, penitus nulla fuit, cum non niſi a gravamine præſenti, præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus vero nec prius eos gravaverat, nec ipſos poſt appellationem gravavit, eum rem vacuam, quam cuſtodiendi jus habet, imo quam ex officio cuſtodire tenetur, in cuſtodiam ſuſcepiſſe noſcatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenus deferendum, quoniam ſi ad eos eadem Eccleſia pertineret, non debuerunt auctoritate propria ipſius poſſeſſionem intrare, præſertim cum ſcierunt vel ſcire potius debuerunt, quod cuſtodia Eccleſiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & ſi tunc idem Archidiaconus præſens eſſet, eandem denegaſſet eiſdem, & ſibi prout ad ejus ſpectavit officium tenuiſſet: Cum autem clandeſtina fuiſſet eorum poſſeſſio, non potuerunt vere poſſeſſores haberi, cum ſuper poſſeſſione nequeat injuria fieri clandeſtino poſſeſſori.*)

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. Vid. Philip. Franc. in ſuis quæſtionib. in materia petit. quæſt. 1.* b *Farersham, Baleus 421. Camdenus 170. Matth. Pariſ. Weſtmonaſter. anno 1154. in Vita* Epiſcopor. Cantuarienſ. c *Dictio, perceptos, deeſt in vetuſtior. exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in margine hæc: perceptos qui percipi potuerunt. ſupr. de reſtitut. ſpol. c. gravis.*

CAP. LII.

Itineris arreptio habet vim appellationis, ſi ſervantur ea, quæ ſervari debent in appellatione. h. d. ſecundum unum intellectum intrinſecum.

Idem Innoc. III. *S. Auguſtini, & S. Gregorii Prioribus.* (*an.* 1213.)

II. DIlecti filii Jo. *a* & H. Prioris & Monachorum Cantuarien. Eccleſiæ nuncii retulerunt, quod cum pro cauſa, quæ inter dictos Priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiſcopum ſuper capella de Lamede vertebatur, ab ipſis ad ſedem Apoſtolicam mitterentur, idem Archiepiſcopus poſt iter arreptum in eos excommunicationis ſententiam promulgavit. Cum autem plus ſit ad ſedem Apoſtolicam facto provocare quam verbo, & ipſis propter dictam cauſam ad Romanam Eccleſiam venientibus intelligatur ad ſedem Apoſt. provocatum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Jo. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

Per clauſulam, appellatione remota, inhibetur omnis appellatio, quæ a jure non indulgetur expreſſe. hoc dicit, uſque ad §. verum.

Idem *Epiſcopo* b *Helin.* (*an.* 1213.)

PAſtoralis officii diligentia *e*: (*& infra.*) Quæſiviſti *d*, utrum quando inhibetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantum inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quod per appellationem fruſtratoriam, etiamſi non fuiſſet inhibita, negotium non debeat impediri, reſpondemus, quod quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ jure non indulgetur expreſſe: ſed ſi appellans fuerit gravatus injuſte, gravamen hujuſmodi per ſuperiorem poterit emendari.

Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari poteſt, & beneficii reditibus ſpoliari. hoc dicit.

§. 1. Verum quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam a Judicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtare: conſuluiſti nos, utrum ſi quis excommunicationis ſententia innodatus, ante denunciationem ipſius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo caſu, in quo ante ſententiam appellatio vires obtinuiſſet, curaverit provocare, eo quod per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur juriſdictio dormitaſſe, ipſe denunciare poſſit eundem, & ad tempus Eccleſiaſticis beneficiis Clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quod cum executionem excommunicatio ſecum trahat *f*, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipſum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Eccleſiaſtici merito ſubtrahantur, cui Eccleſiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

Si appellans ad ſuperiorem, comparet coram Judice inferiori ſuper concernentibus ipſam appellationem, ipſi appellationi renunciare videtur. Si autem poteſtetur, quod propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non eſt audiendus: niſi notorium ſit, actum illum eſſe injuſtum, ſuper cujus emendatione adiit inferiorem. h. d. & eſt bonus caſus.

Idem *Epiſcopo Pariſienſ.* (*an.* 1213.)

SOlicitudinem *g* paſtoralis officii: [*& ſ. α*] Sane cum ſicut recepimus, duobus coram Epiſcopo litigantibus

a *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* b *al. Elien. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. c. paſtoralis. & cap. 11. eod. in 3. compil.* d *Vid. Bald. in l. 2. C. de appell. & Anton. Butrig. in c. ut debitus. infr. hoc. tit.* e *Vid. quid per hunc §. determinat. Rom. conſil. 482. in caſu præmiſſo, in 2. dubio.* f *Excommunicatio trahit ſecum executionem.* g *Cap. 12. eod. tit. in 3. comp. Felin. in cap. cum An. Ferrarienſ. ſupr. de conſtit. & DD. in l. non ſolum. §. morte. ff. de nov. operis nunciat.*

alter eorum ad ſedem Apoſtolicam appellaſſet, Epiſcopus appellationem reputans contumacem, ipſum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Epiſcopo ſibi petiit juſtitiam exhiberi, aſſerens, quod poſt appellationem legitime ad nos interpoſitam ipſum excommunicaverat, & petens ſe ad eum ſtatum, in quo fuerat appellat. tempore, a Metropolit. reduci, denunciari videlicet abſolutum: adjiciens etiam, quod appellationi non renunciabat objectæ, ſed proſequi volebat *a* eandem: (*& infra. β*) Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſicut Metropolitanus de appell. ad nos interpoſita cognoſcere omnino non valet: ſic nec de his, quæ poſt appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognoſci non poſſit, niſi de appell. pariter cognoſcatur, vel de iis, quæ appellationis cauſam contingere cognoſcuntur. In quo caſu ſi Metropolitanus ad cognoſcendum partes ſuas interponere forte præſumeret, Epiſcopus poſſet ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus eſt, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipſam invenerit attentata. Si vero notorium exiſteret, quod mandatum Epiſcopi indiſcretum fuerat vel injuſtum, cui non tenebatur ſubditus obedire, ac per conſequentiam ei liqueat evidenter ſubdictum legitime provocaſſe: poteſt Archiepiſcopus auctoritate Metropolitana declarare ſubditum irrationabiliter extitiſſe anathematis mucrone percuſſum. Cum autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præſcriptam formam coram Archiepiſcopo deponit contra Epiſcopum quæſtionem, Metropolitanus ad cognoſcendum de cauſa poteſt interponere partes ſuas, cum ille appellationis proſecutioni renunciare tacite videatur. Sed ſi verbo vel facto appellationem ſe velle proſequi proteſtetur *c*, non eſt, tanquam adverſa petens, & ſibi contrarius, audiendus.

(*α Officii fideliter exequeris, cum ſuper dubitationibus juris reſponſo ſed. Ap. poſtulas edoceri.*)

(*β Unde tua fr. requiſivit a nobis, utrum Metropolitanus de hujuſmodi conqueſtione cognoſcere valeat: & ſi reperit eum legitime provocaſſe, utrum denunciare eum debeat abſolutum: & an ſi Epiſcopus coram Archiepiſcopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, abſolvatur, appellationi ſit hujuſmodi deferendum.*)

CAP. LV.

Per appellationem legitime interpoſitam, principale cum acceſſoriis ad Judicem appellationis defertur, & ſententiæ excommunicationis & interdicti poſt appellationem late non tenent.

Idem *Epiſcopo & Cantori Trecen.* (*an.* 1213.)

Dilectis filiis *d* Decano Altiſſiodorenſi, ac Magiſtro R. Altiſſiodorenſis Epiſcopi procuratore in noſtra præſentia conſtitutis, idem Magiſter propoſuit, quod cum dictus Epiſcopus Presbyterum domus Dei, in qua diſpenſationem *e* plenariam obtinere dignoſcitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quod bona quædam ejuſdem domus, quæ furtive ſubtraxerat, reſtituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Epiſcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & ſupradictus Decanus Epiſcopum monuiſſet, ut ei reſtitueret, vel ſaltem recrederet *f* Presbyterum memoratum *g*, quem ad juriſdictionem ſuam ſpectare firmiter aſſerebat: Epiſcopus metuens, ne Decanus aliquid in ſuum præjudicium attentaret, ſe ac ſuo, ſtatum Eccleſiæ, ac civitatis, protectioni Metropolit. ſupponens, ad ejus, audientiam appellavit. Verum Decanus poſt modicum tempus interdictum hujuſmodi promulgavit, ut Epiſcopo in civitate præſente, a divinis in Altiſſiodoren. Eccleſia ceſſaretur. Poſtmodum vero cum die appellationi præfixo comparuiſſent partes coram Officiali curiæ Senon. Decanus allegans, quod appellationi ab Epiſcopo interpoſitæ ideo non duxerat deferendum, quoniam Presbyter ſupradictus adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emiſit, Officialis autem judicavit irritum interdictum a Decano poſt appellationem Epiſcopi promulgatum: (*& infra. α*) Quia vero idem Epiſcopus diverſos modos expreſſit, ſecundum quos Decano paratus fuerit ſuper captione Presbyteri juſtitiam exhibere, ad Metropolitanam ſedem appellans, Decanus non potuit poſt hoc ferre ſententiam interdicti: & ideo ſententiam ipſam ab eo poſt appellationem legitime promulgatam, irritam decernimus & inanem, non obſtante, quod Decanus ad excuſationem ſuam quaſi variando propoſuit, quod priuſquam Epiſcopus appellaſſet, ſententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat ſuſpendendum: cum interim appellatione interpoſita procedere non debuerit ad ſententiam exequendam, Officialis proceſſum, qui poſt appellationem hujuſmodi ſententiam interdicti irritam & inanem decrevit, temerarium judicantes: cum appellatione ad nos interpoſita nihil debuerit innovari. Præterea licet excommunicationis ſententia in Decanum per Epiſcopum promulgata, rite lata prima facie videretur, cum per dictum Officialem eſſet prohibitum, ne ſervaretur in Eccleſia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Eccleſia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpoſitam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum, Apoſtolos concedendo, non ſolum principale negotium, ſed acceſſoria etiam ad noſtrum referebantur examen, eandem ſententiam poſt appellationem hujuſmodi promulgatam decernimus viribus caruiſſe. Verum licet Archiepiſcopus poſt appellationem prædictam, de qua ſibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui ſaniori ducti conſilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpoſitæ magis, quam denunciationi ab Archiepiſcopo factæ deferrent) inculpabiles judicamus.

(*α His igitur & aliis, quæ utrinque fuere propoſita coram nobis, intelleximus evidenter, quod ſi Epiſcopus prudenter & utiliter providiſſet, & reddidiſſet Decano Presbyterum ſupradictum, ad omnem prorſus ſcandali materiam amputandam.*)

CAP. LVI.

Poſtquam Papa aliquam cauſam ad ſe revocat, non valet proceſſus poſtea per minorem Judicem factus: ſicut non valeret, ſi fuiſſet ab eo legitime appellatum. hoc dicit, ut cuilibet lecturæ ſatisfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

Ut noſtrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [*& infra.*] Judicibus dedimus in mandatis, ut ſi poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocavimus, traditionem ſigilli dicto H. a te cognoſcerent eſſe factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præſumeret: Cum plus ſit Romanum Pontificem ad ſe aliquod revocare *c* negotium, quam quenquam ad eum ſuper aliquo negotio provocare.

---

a *Vid. leg. ſi filiusfam. ad Maced. & l. 2. C. de jure dotium.* b *al. dummodo de illis, &c.* c *proteſtentur.* d *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* e *diſpoſitionem.* f *Redderet legebatur: ſed, recrederet, repoſuimus.* g *Vid. leg. jure. ff. ad mu. & l. 1. §. per hanc. cum gloſſ. ff. de rei vend.*

a *Dictio, quando, deeſt in omn. antiq. aut in quibus legitur ita, adhuc in vinculis tenebatur ad nos voce, &c.* b *Ex 3. compilat. tit. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. ca. ut noſtrum inf. ut Eccleſiaſtica ben. ſine dim. conf. ubi quæ hic deſunt reperies. vid. Archid. in c. multum ſtupeo. 3. q. 6.* c *al. evocare.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. LVII.

Si terminum appellationis prosequendæ statutum ab homine altera pars prævenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: sed terminum juris etiam appellatus prævenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente potest Judex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononiensi.* (*an.* 1212.)

OBlatæ *a* nobis vestræ literæ continebant, quod cum quidam Judices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambricensi sententiam protulissent, & a procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a Judicibus partibus assignatus: Plebanus de Sambr. super observatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas a nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios Judices impetravit, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: (*& infra.*) Licet igitur appellanti legitime a sententia indulgeatur annus a lege, aut ex justa causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus potest restringi non solum a provocante, verum etiam a Judice, a cujus sententia provocatur (cum ideo sit constitutus, non ut terminus ipse præveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum, in quo casu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel a Judice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literæ tanquam tacita veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si vero non sit aliquis terminus a Judice vel ab appellante præfixus, pars appellata intra terminum constitutum a lege (dummodo nimium non præcurrat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appell. causa legitime procedatur, ita quod si appellans voluerit in causa appellat. procedere, oportebit eum agere sub Judice sic obtento, nisi possit eum legitime recusare: quod si agere noluerit, appellatur *b* potest nihilominus prosequi causam ipsam, maxime si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque Judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest & debet neutro prosequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, puta, si a se sententia lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest utique (imo debet) superior Judex, ad quem fuerat appellatum, terminum provide moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consult. vestræ noveritis esse responsum, quod per posteriores non derogatur prioribus legitime impetratis, per quas ad confirmandam sententiam vel infirmandam, prævia potest ratione procedi.

a C. 1. *eod. tit. in 4. comp. Et quia varii sunt hujus decret. articuli, variis locis sunt videndi. Doct. Feder. de Senis consil. 28. incipit, punctus quæstionis. Felinus in c. ex tenore. sup. de rescr. Rom. cons. 483. in c. dubitatur. Calder. cons. 14. tit. de rescr. ubi quærunt, an de literis nulla fieri mentio debeat.* b *Ita legendi agere noluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.*

CAP. LVIII.

Altera parte contumaciter absente, potest Judex appell. etiam principale negotium definire, si post litem contesta. tam fuerit appellatum.

Idem. (*an.* 1212.)

PEr tuas *a* literas requisisti, utrum si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas, fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi qui super hoc delegantur a nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam *b* judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consult. t. taliter respondemus, quod cum lis super eodem negotio coram primis Judicibus sit legitime contestata, poterunt *c* Judices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cum eis de meritis causæ liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

Notabile & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque jus limitantia. & h. d. in summa, inhærendo simpliciter verbis literæ. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso Judice a quo: nec admittitur exceptio, quod prius miserat nuncium ad sedem Apost. vel quod literas impetraverat, quæ nondum sunt Judici præsentatæ.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1216.)

UT debitus *e* honor deferatur Judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo Judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem Judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quod ad superiorem Judicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judice causa probabili appellationis exposita: tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti *f* condemnet, alioquin ipse procedet, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

Si Judex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem *in eodem.* g

CUm cessante causa *h*, cesset effectus: Statuimus, ut sive Judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, libere in causæ cognitione procedat, non obstante si a tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

Volens Judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, sua jurisdi-

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Matth. singul. 66. in cap. nota quod in causa.* b *delatam.* c *potuerunt.* d *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 35.* e C. 3. *eod. tit. in 4. comp. Hanc Decr. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Perusio. Trid. Conc. sess. 13. de reform. c. 1.* f *vide l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* g *c. 36.* h C. 4. *eod. tit. in 4. comp. vid. l. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. & l. quod dictum. ff. de pactis.*

ctione Judex utitur in principali: ea vero probata remittit negotium ad ſuperiorem, vel cauſam committit de recuſatoris conſenſu.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

CUm *b* ſpeciali ſit prohibitione proviſum, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, promulgare præſumat: Volentes etiam providere, ne forte commonitus fruſtratoriæ recuſationis vel appellationis obtentu monentis poſſit declinare examen: Statuimus, ut ſi allegaverit ſe Judicem habere ſuſpectum, coram eodem cauſam juſtæ ſuſpicionis aſſignet *c*, & ipſe cum adverſario, (vel (ſi forte adverſarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut ſi communiter convenire non poſſint, abſque malitia ipſe unum, & ille alium eligat *d*, qui de ſuſpicionis cauſa cognoſcant: & ſi nequiverint in unam concordare ſententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipſis decreverint, robur obtineat firmitatis: ſciantque ſe ad id fideliter exequendum ex injuncto a nobis in virtute obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii diſtricto præcepto teneri. Cauſa vero ſuſpicionis legitima coram ipſis intra competentem terminum non probata, ſua juriſdictione Judex utatur. At ipſa probata legitimæ, de recuſatoris aſſenſu perſonæ *idoneæ committat negotium recuſatus*, vel ad ſuperiorem tranſmittatur, ut in eo ipſo procedat, ſecundum quod fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis cauſa probabilis coram Judice eſt exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam ſi non proſequitur, Judex a quo in cauſa procedat. Idem ſi proſequitur & non probat. Hæc autem conſtitutio non extenditur ad regulares. hoc dicit.

Porro commonitio ad appell. obſtaculum convolante, ſi ejus exceſſus evidentia rei, vel ipſius confeſſione, aut alio modo legitimo fuerit manifeſtus *e* (cum appellationis remedium non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum) non eſt provocationi hujuſmodi deferendum. Exceſſu quoque dubio exiſtente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans Judicis proceſſum impediat, coram eodem probabilem cauſam appellationis exponat, talem videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari: & tunc ſi habuerit adverſarium, intra terminum, ſecundum locorum diſtantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum, appellationis cauſam proſequatur: quam ſi proſequi non curaverit, extunc ipſe Judex (appellatione non obſtante) procedat, nullo autem adverſario comparente, cum Judex ex ſuo *f* procedat officio, appell. cauſa coram ſuperiore probata, ſuperior ſuæ juriſdictionis officium exequatur. Sed ſi appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, a quo ipſum malitioſe appellaſſe conſtiterit, remittatur. Cæterum has duas conſtitutiones *g* præmiſſas nolumus ad regulares extendi, contra *h* ſuas ſpeciales obſervantias.

CAP. LXII.

Si Judex confeſſionem advocati eadem die revocatam pro litis conteſtatione velit habere, vel proceſſum a ſubdelegato ſubdelegati factum ratificat, licite appellatur.

Honorius III. *Decano, Cancellario & Cantori Linconien.* (*an.* 1214.)

a *Scilicet Conc. Later. c.* 48. b *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Jure civili non eſt neceſſe probare cauſam l. cum ſpecialis. l. apertiſſimi. C. de jud.* d *eligant.* e *Confeſſionem ſolam inducere notorium, vide in l. cum fideicommiſſum. ff. de fideicom.* f *Ex officio ſuo procedit, appellationis cauſa.* g *Vet. Cod. hanc & illam cap.* 48. *inf. de ſentent. excommunic.* h *Contra ſuas obſervationes ſpeciales.*

CUm cauſam *a*, quæ inter Abbatem & fratres de Valle ſancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, ſuper Eccleſia de Holiſeth *b* vertitur, R. ſancti Angeli Diacono Cardinali commiſimus audiendam: (*& ſ. α*) Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum propoſuit, quod cum coram ſubdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiiſſet: quia advocatus ipſius ductus errore reſpondit, quod Eccleſia de Novo loco, Eccleſiam, de qua erat quæſtio, per XL. annos & amplius pacifice poſſederat, licet ipſe eadem die advocati errorem corrigens, ipſius reſponſionem, quæ ſuæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod ſibi poſſet præjudicium generare *c*, pro eo, quod ante litis conteſtationem ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eiſdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujuſmodi reſponſionem erroneam advocati, litem conteſtatam fore credentes, ad receptionem teſtium partis alterius proceſſerunt: [*& ſ. β*] Mandamus, quatenus ſi dicti Prior & Canonici legitime probaverint, quod per procuratorem ipſorum eadem *d* die advocati reſponſio exiterit revocata, quia ſic per conſequens lis conteſtata non fuit, vel quod delegati teſtes receptos a ſubdelegatis ſubdelegatorum ſuorum approbaverint, cum non niſi delegatus a Principe cauſam alii valeat delegare, quicquid ab ipſi poſt appellat. eorum factum eſt (dummodo hæc in appellatione ipſa expreſſa fuerint) nuncietis irritum & inane.

[*α P. & B. procuratores prædictorum Abbatis & fratrum in ipſis præſentia conſtituti, petebant inſtanter, ut proceſſum approbantes de Cheville & Bellando Abbatum & Prioris de Maleron, quibus cauſa ipſa a Bo. m. l. pp. p. n. fuerat delegata, cauſam ipſam, quæ tanto tempore jam duravit, dignaremur ſententialiter terminare.*]

[*β Sed & gravamini gravamen addentes, cum examinationem quorundam teſtium Priori de Vallebeo & ſuo conjudici delegaſſent, qui vices ſuas ſubdelegaverunt aliis contra canonicas ſanctiones, receptiones & examinationes teſtium ab ipſis de facto, cum de jure nequiverint, factam minus provide approbarunt: propter quæ gravamina ex parte præfatorum Prioris & Canonicorum ad ſed. Apoſtol. fuit appellatum. Unde idem procurator cum inſtantia poſtulabat, ut memoratorum Judicum proceſſum decerneremus irritum & inanem. Quia vero ſuper præmiſſis non potuit nobis fieri plena fides, diſ. v. utriuſque partis procuratorum aſſenſu.*]

CAP. LXIII.

Non ſufficit appellanti docere, quod exceptionem legitimam & veram oppoſuit & appellavit, niſi doceat propter exceptionem non admiſſam appellaſſe. h. d. & eſt caſus not. & quotidianus.

Idem *Decano & Theſaurario & P. S. Petri Canonico Zamoren.* (*an.* 1214. *Romæ in Hiſpaniam.*)

DIlecto filio G. Capellano noſtro, D. Presbytero & I. Capituli Salamantini procuratori a nobis auditore conceſſo, Procurator Capituli propoſuit coram eo, quod cum dictus Presbyter ſuper receptione ſua in Salamantina Eccleſia executioni a nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetraſſet, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quod cum in ipſa ſit Eccleſia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipſos procedere: & ne aliter

a *De materia hujus decret. quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vid. Barb. Conſ.* 6. *Vol.* 1. *& Juſ. in l. error. C. de jur. & fact. ignor.* b *Oliſeno. Heleamele.* c *Al. generari. vide l.* 2. *cum l. fin. C. de error. advoc.* d *eodem die.*

face-

facerent, fuit ad noſtram audientiam appellatum: (& *infra. α*) Quoniam igitur etſi per confeſſionem Presbyteri factam coram auditore prædicto conſtiterit, Salamantinam Eccleſiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujuſmodi exceptionem coram executoribus fuiſſe propoſitam, & quod appellatum extiterit ab eiſdem: quia tamen non conſtitit, quod propter exceptionem hujuſmodi non admiſſam, aliamve legitimum fuerit appellatum: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit præfatam exceptionem hujuſmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuiſſe propoſitas coram ipſis executoribus, nec admiſſas, ac ideo partem Capituli appellaſſe: ipſorum executorum proceſſum denuncietis irritum & inanem.

(*α Sed ipſi executores hujuſmodi appellatione contempta, excommunicationis ſententiam in Epiſcopum & Capitulum protulerunt. Quare petebat procurator prædictus ſententiam ipſam irritam nunciari, & dictum Epiſcopum ſuper hoc ab eorundem Epiſcopi & Capituli vexatione compeſci.*)

CAP. LXIV.

Appellans, qui terminum appell. præfigit, ſi mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, adverſario legitime proſequenti, condemnatur in expenſis. h. d. ſecundum communem intellectum, licet gloſſa aliud ſenſerit.

Idem *ſancti Andreæ Archidiac. & magiſtro I. Canonico de Melten.* a (*an.* 1214.)

NIcolao militi ac fratri E. Monacho *b* monaſterii ſanctæ Mariæ, ſancti Hadriani Diac. Cardin. conceſſimus auditorem: in cujus præſentia cum dictus Monachus non niſi ad impetrandum & contradicendum procurator fuerit inſtitutus, ſupplicavit humiliter idem miles, ut contra ipſos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: (& *ſ. α*) Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, dictor Abbatem & Conventum appellationi ſuæ terminum præfixiſſe *d*, cum ad proſequendam eandem, ſufficientem procuratorem non miſerint, memorato milite ipſam perſonaliter proſequente, ipſos ad reſtituendas expenſas a tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

(*α Ac dare aliquibus in mandatis, qui eoſdem pro eo, quod ad proſequendam appellationem emiſſum procuratorem minus idoneum deſtinaverunt, ipſo eandem perſonaliter proſequenti in reſarciendis ſibi damnis & expenſis legitime condemnantes, eo prius, ſicut juſtum fuerit, reſtituto, audiant ſuper his, quæ contra ſæpedictos Abbatem & Conventum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia vero ſuper præmiſſis nobis non potuit fieri plena fides, de aſſenſu militis & Monachorum prædictorum, d. ſ. v.*)

CAP. LXV.

Ab eadem ſententia ab eodem tertio appellare non licet.

Idem *Epiſc. Mantin. & P. Canonico Tuſcan.* (*an.* 1214.)

SUa nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuſcan. *f* petitione monſtravit, quod cum inter ipſum ex una parte, & F. pro ſe, ac P. tutore quondam filii B. ex altera, ſuper quadam ſumma pecuniæ coram Judice Tuſcan. quæſtio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. ſententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos a ſede Ap. *g* confirmata: [& *ſ. α*] Sed pars altera, quæ ſemel & iterum appellaverat, tertio vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipſius ſententiæ a nobis obtinuit delegari (& *ſ.*) Cumque R. ſanctæ Mariæ in Goſmed. Diac. Card. ſuper appell. tertio ad nos emiſſa, utrique parti a nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuiſſe de jure tertio appellare: Nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipſo nequaquam procedere attentarent.

(*α Licet P. Pixeta Canonicum Tuſcanen. cui executionem ſententiæ ipſius dicimur commiſiſſe, ipſum in poſſeſſionem quarundam domorum & aliarum rerum legitime induxiſſet.*)

CAP. LXVI.

Appellatio omiſſo medio Judice interpoſita, cauſam non devolvit exceptione oppoſita. hoc dicit, ſecundum communem intellectum.

Idem *magiſtro G. Archidiac. & Offic. Lemon.* (*an.* 1214.)

III. DIlecti filii Prior & Conventus de Lacu Rubeo *a* tranſmiſſa nobis petitione monſtrarunt: (& *ſ. α*) Ex parte dictorum Prioris & Conventus fuit excipiendo propoſitum: quod cum omiſſo dioceſano Epiſcopo fuiſſet ad Archiepiſcopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in cauſa ipſa de jure procedere non debebat: ſed quia Officialis Archiepiſcopi hujuſmodi exceptionem admittere denegabat, ipſi ad noſtram audientiam appellarunt: [& *ſ.*] Quocirca mandamus, quatenus ſententias poſt hujuſmodi appell. latas (in *b* eos) denuncietis penitus non tenere.

(*α Quod cum inter ipſos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, ſuper quodam nemore & aliis rebus coram magiſtro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæſtio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. Arch. fruſtratoriæ vocem appellationis emittens, cauſam ſuper his Officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*)

CAP. LXVII.

Si is, qui deſiit eſſe tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

Gregorius IX. *Magiſtro ſcholarium H. & G. de Rupe, Canonicis ſancti Audoniani* c *Morinen. diœceſis.* (*an.* 1232.)

II. EX parte M. dominæ *d* de Colob. *e* nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Bellebron. *f* ſuper quibuſdam terris, ipſam nomine filiorum ſuorum coram Judicibus auctoritate noſtra, traxiſſet in cauſam, eadem in Judicum ipſorum excipi fecit præſentia, quod cum res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, ſub poteſtate & tutela ipſius minime permanerent, cum jam ad ſecunda vota tranſiſſet *g*, ſuper his ei non tenebatur ipſorum nomine, quorum tutrix eſſe deſierat, reſpondere: ſed quia dicti Judices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipſa ſentiens ſe gravari, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, revocato in irritum, quicquid poſt appell. hujuſmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde propoſita, &c.

CAP. LXVIII.

Si Judex de jure dubitans vult conſulere ſuperiorem, debet conſultationis copiam partibus edere: alias ejus verbis conſultationis fides non adhibetur.

Idem *magiſtro & fratribus domus Morinen.* (*an.* 1223.)

INtimaſti *h*: [& *infra.*] Præterea hoſpitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquiſitionis proceſſu, ad nos relationem tranſmiſiſſe noſcuntur, cum

a *Alit. Melden.* b *al. ita: ac fratri G. Monacho monaſterii S. Mariæ. Sancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationi ſuæ poteſt terminum ſtatuere.* e *vide Domin. diſt. 20. in ſum.* f *Tuſculan.* g *Vide l. 1. cum not. C. de adminiſtr. tutor.*

a *Rubro.* b *Incluſa deſunt in aliquot antiq.* c *In Cod. Barbita: Magiſtro ſcholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinenſ.* d *vide Baldum in §. nos autem. Inſt. de Attil. tut.* e *Coleſter.* f *Brevion.* g *Vide authent. matri & aviæ. Cod. quando mul. tut. offic. fung.* h *De materia relationis vide gloſſ. & Doctor. in c. cauſam. ſecundo, de teſtibus.*

juxta

juxta legitimas ſanctiones, quoties relaturum ſe Judex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta conſultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

Si ante litem conteſtatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem aſſignatam ſine cauſa prævenit, licite appellatur. Et ſi procurator datus ad impetrandum ſuper appellatione non ſervavit formam mandati, auditur appellans etiam poſt annum.

Idem *Archiepiſc. Archidiacono, & G. Canonico. Turonen.* (*an.* 1234.)

SIgnificante *a* Aurelian. Epiſcopo, nos novaritis accepiſſe, quod cum Decanus & Capitulum Magdun. ipſum ſuper eo, quod dicebant alibi, quam in ſtallis Decani & Capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere *b*, coram Judicibus auctorit. Apoſt. conveniſſent: petentibus tandem Decano & Capitulo nominatis Judicum officium implorando, ut cum idem Epiſcopus poſt citationem carnes in ſtallis aliis vendi feciſſet, quod per eum ſuper hoc factum fuerat, in ſtatum priſtinum revocarent: pro parte ipſius fuit propoſitum, quod cum lis præſertim non fuiſſet ſuper negotio conteſtata, locum imploratio hujuſmodi non habebat: adjiciens, quod cum de conſenſu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum ſuper ipſo negotio certus dies ſtatutus fuiſſet, & quantum ad illam diem ſolutum fuiſſet judicium eorundem, prævenire diem ipſum ac audire partem adverſam in tali imploratione abſque conſenſu partium non debebant: & quia ſuper his non audiebant eundem, noſtram audientiam appellavit: & licet procuratorem ſuum intra annum ad hujuſmodi appellationem miſerit proſequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipſius Epiſcopi noſtras ſuper hoc ad quoſdam Judices certa ratione ſuſpectos literas impetravit, dictus Epiſcopus uti noluit literis ſic obtentis, petens non obſtante lapſu anni ad proſecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamus, quatenus ſi de inhibitione hujuſmodi, & præmiſſis cauſis appellationis vel earum altera conſtiterit, revocato in irritum, &c. uſque ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

Capitulum famoſum & multum allegabile. & h. d. *Ad juſtificandam appellationem ex cauſa interpoſitam, probare oportet cauſæ veritatem coram Judice ad quem, niſi fuerit coram Judice a quo oblata probatio & rejecta.* h. d. ſingulariter uſque ad §. eidem.

Idem. (*an.* 1235.)

INterpoſita *e* appellatione ex cauſa probabili, non ſufficit appellanti probare, quod ex cauſa hujuſmodi provocavit, ſi eam non doceat eſſe veram: niſi hoc ſe offerens probaturum non fuiſſet admiſſus.

Si appellatio non fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, ſufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licet pars appellata ſit parata in curia proſequi. h. d. uſque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

§. 1. Eidem quoque permittitur, ſi non recipiatur appell. ejus a Judice, nec ab adverſario approbatur, ſuper proſecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum conſtitutum literas impetrare, licet pars altera per ſe vel per procuratorem idoneum, judicium ſuper hoc apud ſedem Apoſtolicam recipere ſit parata.

Ante inchoatam perſecutionem appellat. appellans poteſt, ſi vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem a quo, ſed condemnabitur in expenſis factis per partem adverſam in illa appellatione. h. d. uſque ad §. ſane. Abbas Siculus.

§. 2. Ille denique *a*, qui vocem appell. emiſit, cujus nondum eſt alii cognitio delegata ad petitionem ejuſdem, ad eum, a quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obſtante: eſt tamen in legitimis expenſis adverſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus.

Articulus appellationis interpoſitæ a gravamine diſcutitur per Judicem ad quem, parte abſente per contumaciam, etiam lite non conteſtata in appell. vel principali cauſa. hoc dicit, Abbas Siculus.

§. 3. Sane parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adverſa ſe contumaciter abſentante, poteſt ſuper hoc lite non conteſtata procedi, licet, nondum litis conteſtatio facta fuerit in ipſo appell. articulo vel negotio principali: quia cum in hoc caſu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non eſt rigor juris (ex quo ſequi poſſet cauſæ perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

Clauſula, appellatione remota, in medio literarum poſita, reſpicit præmiſſa, quibus annectitur, non ſequentia: niſi repetatur in fine literarum. Et hoc ſi negotia ſunt ſeparata.

Idem. *d* (*an.* 1235.)

INquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod quoties clauſula, per quam tollitur appellationis remedium *b*, in medio literarum ponitur, ſi ſunt plura negotia ſe minime contingentia, præmiſſa tantum complectitur: niſi forte in fine literarum prædicta clauſula iteretur.

CAP. LXXII.

Breve eſt, ſed per alia verba ſic ſummatur. Appellatio unius prodeſt alteri, ſi communi jure juventur, & idem ſit negotium, & eadem defenſionis cauſa, & ſint eadem ſententia condemnati: alias ſecus.

Idem (*an.* 1235. *Romæ.*)

UNa ſententia *c* pluribus condemnatis, ſi unus ſolus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris ſuffragatur, ſi communi jure juventur, idemque negotium, & eadem cauſa defenſionis exiſtat.

CAP. LXXIII.

Juſtus metus excuſat, adeo quod non appellans habetur pro appellante, ſi fuerit proteſtatus, & appellationis cauſas duxerit exprimendas.

Idem. (*Ibid.*)

SI juſtus *d* metus, quo minus appellaveris, te excuſat, ad appell. reputaris beneficium convolaſſe: Dummodo intra tempus, quo licite provocatur, coram Judice a quo appellaſſe volueris: vel ſi habere ipſius copiam nequiviſti, in præſentia bonorum virorum proteſtatione ſuper hoc propoſita, cauſas appell. duxeris exprimendas.

---

a *Vide Jaſon. in rep. l. quo minus. ff. de fluminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ ſit long. conſuet. & ibi Cyn.* c *dictio, ad, deeſt in aliquot antiq.* d *dicta cauſa.* e *vide Rubrum Alexand. in tract. de poteſt. procur. p. 1. annot. per Innoc. & Butrig. in c. cum inter Canonicos. ſup. de elect. & c. ad diſſolvendum. inf. de deſponſa. impub.*

a *Vide Abb. in c. dilectus. & c. 3. infr. de Presbyt. & Ang. in l. ſi quis libellos. Cod. eod. tit.* b *Hæc clauſula, appell. rem. ſolius eſt principis. l. 1. §. 1. ff. a quibus appell. non licet.* c *Vide quæ copioſe ſcribit Soc. conſ. 132. incipit. inſignis doctor: in prima parte.* d *Qualis metus eſſe debeat, tradit Aret. in §. quadrupl. Inſtit. de act. Paul. de Caſtr. & Jaſ. in l. cum aliquis. C. de jure delib. & l. interpoſitas. C. de tranſact.*

DE

TITULUS XXIX.
DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.
CAP. UNIC.

Contra peregrinantem seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Cœlestinus III. *Ambian. Episcop.* (*an.* 1195.)

COnquerente *a* I. Presbytero intelleximus: (*& infra. α*) Licet Presbyter idem res sua & Ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit; tamen cum hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est vel ablatum, sibi restitui faciatis. *b*

(*α Quod postquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus diripere præsumpserunt.*)

TITULUS XXX.
DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.
CAP. I.

De re scienter confirmata per Papam, inferior Judex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia surreptitia, vel de re litigiosa. h. d. cum cap. sequenti.

Alexander III. *Exonen. Episc. P. C. in literis.* (*an.* 1170.)

SI quis *c* rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest Judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuit, non est licitum Judici de quæstione postea exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

Idem dicit.

Idem *Vigorienſi Episcopo.* d (*an.* 1170.)

DE confirmationibus *e* autem Rom. Pont. volumus te tenere, quod contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quod sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

CAP. III.

Literæ confirmationis super sententia, a qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiose prævenit appellantem: alias pendent, donec de appellatione cognoscatur.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

BOnæ memoriæ *f* A. Canonicus vester proposuit sententiam a delegatis Judicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, Judices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt. Cæterum appellans itinere statim ad Apost. sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum caute præveniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisisti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus præjudicium generare. Verum si dicatur, nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum dummodo nihil diceretur de literis confirmationis expresse: dicimus, quod primæ tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conservat. Brevius sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *Decano Padeburen.* a (*an.* 1210.)

CUm dilecta *b* in Christo filia Abbatissa & sorores Ecclesiæ de Gardeven. *c* sua cuperent privilegia innovari: propter viarum *d* discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum: (*& f. α*) Nos autem tam Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quam inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem *e* privilegia innovari: quia tamen C. majoris Ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis Canonici proposuerunt, Hildesemen. Ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, a quibus pars Hildesemen. Ecclesiæ ad Apost. sed. appellavit. Nuper autem iterato prædicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus privilegia suæ Ecclesiæ renovare. Ex adverso vero fuit postulatum, ut causam ipsam discretis Viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum *f* prærscriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quod jure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem æquitatis similitudine provocari, rædicta privilegia, quasi jam nimia vetustate consumpta, cum fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta *g*, duximus innovanda: nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia vero præfatum monasterium ad jus & proprietatem Apost. sed. per privilegium præd. nost. pertinere monstratur: ne jus Ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cum adversus Romanæ Ecclesiæ possessiones & jura non nisi centenaria curat præscriptio, ipsa super hoc & aliis vice nostra procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quod de statu ejusdem monasterii diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesemen. Ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam præscriptionem probaverit, ut intendit, nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cum constet ipsum in sua diœcesi constitutum, privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem

a C. 1. *eod. tit. in 1. comp.* b *Faciatis, legitur in omnib. manuscr. unde constat non solo Episc. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed aliis, ut variæ lectiones ostendunt.* c C. 1. *eod. tit. in 1. comp.* d *Wigorni. al. Wigoren.* e C. 2. *eod. tit. in 1. comp.* f C. 1. *eod. tit. in 2. comp.*

a *Al. Exod. al. Padebiterens.* b C. 1. *eod. tit. in 3. comp.* c *Al. Guidion. al. Gardenovens. al. Gerunduf.* d *Distantiam & discrimina.* e *Adde quod est tutum, ut solenniter transcribatur. conc. l. unum testamentum. ff. de testam.* f *probandam.* g *Vid. l. 2. C. de divers. rescriptis.*

ſuper hoc perpetuum imponens ſilentium, monaſterium pronuncies perpetua libertatem gaudere, noſtro ſibi privilegio reſignato. *a*

(α *Qui Apoſtolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapeti & Joannis Pont. p. noſtrorum ſua præſentia ſubtiliter conſpexerunt, tenorem eorum ſub ſigillis ſuis nobis fideliter tranſmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiſcopus tunc Epiſcopus Prænestinus in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum ſuorum ſub ſigillo proprio, noſtro fecit conſpectui præſentari.*)

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religioſus impetravit a Papa ſuper temporali adminiſtratione, ſeu prioratu, ſi tacuit ſe regularem: ſi vero expreſſit, reſcriptum præſumitur falſum, quia Papa non conſuevit concedere. h.d. cum ſequent.

Idem *Epiſcopo & Præpoſito Uticen.* (*an.* 1212.)

AD noſtram *b* audientiam Præpoſito Nemanen. *c* Eccleſiæ ſignificante pervenit, quod quidam Canonici Nemanen. Eccleſiæ a nobis literas confirmationis ſuper adminiſtrationibus ſuis obtinere laborant, religionis ſuæ conditione ſuppreſſa. Cum igitur regularibus perſonis non conſueverit Apoſt. ſedes aliqua perſonaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipſis Canonicis (cum regulares exiſtant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

CAP. VI.

Idem dicit, quod ſupra cap. proximo.

Idem Innoc. III. (*an.* 1213.)

PORrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religioſis, qui prioratibus vel aliis adminiſtrationibus præſunt, a nobis ſuper ipſis, quoad vixerint, poſſidendis, confirmationis literas ſe aſſerunt impetraſſe: [*& infra.* α] Cum igitur a cancellaria noſtra hujuſmodi literas emanaſſe non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel adminiſtrationes, tanquam religioſis confirmantur, eoſdem punias tanquam falſitatis auctores. Si vero in eis non ſit mentio religionis ipſorum, illas tanquam tacita veritate ſubreptas denuncies non valere.

(α *Quarum occaſione bona ipſorum prioratuum diſtrahunt & conſumunt, aſſerentes ſe ſibi quoad prioratus illos nulla ratione ſubeſſe.*)

CAP. VII.

Sententia ſeu laudum contra formam juris vel compromiſſi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.

Idem *nobili viro Matthæo de* e *Rivariis.* (*an.* 1213.)

EXaminata *f* cauſa, quæ vertitur inter te & milites Campanicos ſuper Eccleſia ſancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur ſuper eodem negotio promulgaſſe, contra formam juris & compromiſſi fuiſſe ditactum. Unde non obſtante confirmatione C. Papæ prædeceſſoris noſtri, qui confirmaverat illud, ſicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipſum irritum & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa ſcientia, dictio, ſicut, ponitur cauſative: nec nocet, ſi verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.

Honorius III. *illuſtri Regi, Baronibus & militibus & aliis hominibus Cypri.* (*an.* 1220.)

VEnerabilis frater N. Archiepiſcopus Nicoſien. & Suffraganei ejus tranſmiſſa nobis petitione monſtrarunt, quod inter ipſos & vos ſuper quibuſdam decimis mediante Albanen. Epiſcopo *a* tunc Apoſtolicæ ſedis Legato, amicabilis compoſitio intervenit: expreſſe adjecto, quod *b* quantocyus eam auctoritate Apoſtolica confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari. Verum licet ſit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compoſitionis inſertus, ipſam tamen renuiſſis obſervare, occaſionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quod in literis verbum confirmationis, [tenorem *c* compoſitionis] juxta ſtylum Eccleſiæ Romanæ procedat *d*, tum quia clauſula conſueta, ſcilicet, ſicut, ſine pravitate provide facta eſt, in eiſdem literis continetur: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritatis ſuffragatur, compoſitionem eandem adimplere curetis.

(α *Cum igitur nedum contra Deum & Eccleſias, ſed nec etiam contra privatas perſonas hujuſmodi cavilloſis diffugiis inſiſtere debeatis. Uni. vo.*)

CAP. IX.

Collatio Eccleſiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, jus Diœceſani non lædit.

Idem *univerſis Abbatibus & Prælatis, ac Conventibus & Clericis in Conſtantinop. diœceſi conſtitutis.* (*an.* 1220.)

SUa nobis *e* Patriarcha Conſtantinopolitanus conqueſtione monſtravit, quod cum quidam veſtrum ſumentes occaſionem ex eo, quod I. Presbyter α Cardinalis tunc Apoſtolicæ ſedis Legatus, quibuſdam aliis Eccleſiis & Clericis in ſpiritualibus & temporalibus contulit monaſteria eorundem *f*, ipſi Patriarchæ obedire recuſant, & ei de juribus patriarchalibus reſpondere, in ſuæ præſumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujuſmodi collationum a ſede Apoſtolica impetratas. Cum igitur nolimus *g* jura, quæ Diœceſanis debentur, per collationes, ſeu confirmationes prædictas minui ſeu lædi; mandamus, quatenus occaſione hujuſmodi non obſtante, ipſi Patriarchæ reverentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de juſtitiis ſuis integre reſpondere.

α I. Presbyter) *Johannes de Columna Presbyter. Vincent. L. X. c. 7. & L. XXXI. c. 78. Conſtantinopoli occupata a Francis. Greg. 5.*

a *Reſervato.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Neumaſen. ſed ego Nemauſen. ſcribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adſtipulantur.* d C. 1. *de reſcript. in* 3. *comp.* e *Rivaria.* f C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.*

a *Mediante Alban. Epiſc. tunc Legato.* b *quanto citius.* c *Incluſa, in omnibus impreſſis deſiderantur, & male, quia ſine illis nullus conſtat ſenſus: ea tamen nos ex omnibus manuſc. ſupplevimus.* d *Vide l. proinde. §. fin. ff. ſi cert. pet. per Bart. & gl. in clem. 1. de offic. delegat.* e *Vide Archidiac. in c. de Eccleſiaſticis. 25. q. 2.* f *eorundem.* g *nolumus.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

DECRE-